

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav světových dějin

Diplomová práce

Bc. Petr Šulka

Válka v Indočíně v období Nixonovy a Fordovy administrativy

The Indochina War in the Time of Nixon and Ford Administration

v Praze 2013

PhDr. Mgr. Václav Horčíčka, Ph.D.,

Poděkování

Děkuji doc. PhDr. Mgr. Václavu Horčíčkovi, Ph.D., Mgr. Miluši Doušové a Olze Srtskové za podporu a odbornou pomoc při realizaci mé diplomové práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Praze dne

Abstrakt:

Po roce 1968, který byl v dějinách války v Indočíně klíčový, se začala odvíjet nová fáze konfliktu. Spojené státy, pod vedením prezidenta Lyndona B. Johnsona po ofenzivě Tet a masivních domácích protestech definitivně ustoupily od cíle vojenského vítězství a změnily svoji strategii ve snahu co nejrychleji z konfliktu vybědnout. Johnsonem navázaná jednání s Vietnamskou demokratickou republikou v Paříži byla však jihovietnamským prezidentem Nguyenem Van Thieu soustavně negována. Až později se ukázalo, že se tak dělo v součinnosti s republikánským kandidátem na prezidenta Richardem M. Nixonem, který chtěl tímto zkompromitovat politiku demokratického prezidenta a sám usednout na jeho místo.

Nixon, po svém nástupu do prezidentského úřadu, předpokládal, že jím obnovená jednání v Paříži budou jednoduchá a povedou k rychlému ukončení války. Brzy se však ukázalo, že to byl omyl. Severovietnamcům a komunistickým povstalcům v Jižním Vietnamu se podařilo díky sporům vyvolaným Thieuem v prodlevě mezi rozhory obnovit své síly a nebyli již ochotni ustoupit. Jednání zabředla do neplodných debat a sporů.

Nixon a jeho nejbližší spolupracovník Henry Kissinger byli nuceni hledat jiná východiska. Na mezinárodní diplomatické scéně se Spojené státy pokusily vyjednávat se spojenci Hanoje – Sovětským svazem a Čínskou lidovou republikou o omezení jejich podpory VDR a vytvoření tlaku na Severovietnamce, který je měl přinutit k podpisu mírových dohod. Détente se SSSR a především navázání diplomatických styků s ČLR, o které se největší měrou zasloužil Kissinger, bylo velkým úspěchem americké diplomacie, avšak tato obratná zahraniční politika přímo nevedla k posunu v řešení indočínského konfliktu.

Vojenská politika ve Vietnamu se v Nixonově éře řídila doktrínou tzv. vietnamizace, tj. nahrazením amerických ozbrojených sil jihovietnamskou armádou. I přesto že, Nixon sliboval, že se bude snažit konflikt uklidnit, došlo naopak díky vpádu do Kambodži roku 1970, invazí Jihovietnamců do jižního Laosu roku 1971 a intenzivnímu bombardování k jeho eskalaci. Zvláště v Kambodži se vedly po Američany iniciovaném pádu krále Sihanuka tvrdé boje s komunistickými Rudými Khmery. Roku 1972 se VDR pokusila vojensky vyvrátit Vietnamskou republiku. Jen díky rychlé americké reakci a zahájení leteckých útoků nejen proti útočící severovietnamské armádě, ale i samotné VDR se podařilo plány Hanoje zmařit. Severovietnamské vedení poté došlo k závěru, že jedinou šancí na dosažení vítězství je uzavření dohody s Američany. V podpisu dohod však bránil Saigon, který se odchodu amerických sil obával a ve smlouvě požadoval změny. Na ty Hanoj přistoupila až po dalším masivním bombardování a teprve roku 1973 byla podepsána v Paříži mírová dohoda, po které se USA z Indočíny mocensky stáhly a v konfliktu se angažovaly již jen minimálně. Po pádu Nixona roku 1974 a nástupu Geralda Forda nedošlo v americké zahraniční politice k větším změnám a roku 1975 došlo k pádu proamerických režimů v oblasti.

Klíčová slova: Nixon, Ford, válka v Indočíně, Vietnam, Kambodža, Laos

Abstract:

After the year of 1968, which was crucial in the history of the war in Indochina, a new phase of a conflict started to evolve. The United States, under President Lyndon B. Johnson, after the Tet offensive and massive domestic protests, finally retreated from the goal of military victory and changed its strategy to get out of the conflict as quickly as possible. Johnson had established negotiations with the Democratic Republic of Vietnam in Paris, which the South Vietnamese President Nguyen Van Thieu systematically negated. As it was later revealed, this was done in cooperation with the Republican candidate for President Richard M. Nixon, who wanted to do this in order to compromise policy of a Democratic president and take his place himself.

Nixon, after his appointment to the presidency, assumed that renewed negotiations in Paris would be simple and would lead to the rapid end of the war. Soon it became clear that it was a mistake. North Vietnamese and communist insurgents in South Vietnam managed, due to conflicts caused by Thieu and by the delay between flares, to restore their strength and they were no longer willing to retreat. Negotiations bogged down in fruitless debates and disputes.

Nixon and his closest collaborator Henry Kissinger were forced to seek other solutions. On the international diplomatic scene The United States tried to negotiate with the Allies of Hanoi - the Soviet Union and the People's Republic of China about the restrictions of their support of VDR and about putting pressure on the North Vietnamese, which should force them to sign peace agreements. Détente with the Soviet Union and especially the establishment of diplomatic relations with the PRC, of which the largest amount was contributed by Kissinger, were a great success of American diplomacy. However, this clever foreign policy did not lead to a shift in the Indochinese conflict.

Military Policy in Vietnam during the Nixon era was driven by doctrine of so called Vietnamization, i.e. replacing the U.S. armed forces for ARVN. Even though Nixon promised that he would try to calm the conflict it turned out to be the opposite as the conflict came to its escalation. This was caused by the incursion of Cambodia in 1970, the invasion of American South Vietnamese fellows in Southern Laos in 1971 and intensive bombing. Especially in Cambodia hard fights were led with the communists Khmer Rouge after the Americans had initiated the fall of King Sihanuk. In 1972 VDR tried to refute The Republic of Vietnam using military power. Only thanks to the U.S. rapid response and launch of their air attacks against the attacking North Vietnamese Army and also against VDR as such, the Americans were able to thwart the plans of Hanoi. North Vietnamese leadership then came to the conclusion that the only chance to achieve victory is an agreement with the Americans. The signing of the agreements, however, was obstructed by Saigon, which was feared of the departure of U.S. forces and called for changes in the agreement. Hanoi did not agree with the changes until another massive bombing. In 1973 the peace agreement was signed in Paris. Consequently, the USA withdrew from Indochina and remained minimally engaged in the conflict. After the fall of Nixon in 1974 and Gerald Ford's onset, there were no major changes in American foreign policy and in 1975 the pro-US regimes in the region dropped as well.

Key words: Nixon, Ford, war in Indochina, Vietnam, Cambodia, Laos

Obsah

Úvod	10
1. Prameny a literatura.....	12
2. Rok 1968 – Rok zlomu	17
2.1 Nástup Nixona.....	17
2.2. Vietnamská republika po ofenzivě Tet.....	21
2.3. Vietnamská demokratická republika v roce zlomu	24
3. Rok 1969 – Rok zdánlivého klidu a křehké naděje	28
3.1. Situace na počátku roku	28
3.2 Vojenské situace roku 1969 ve Vietnamu a její dopad na domácí politiku USA	30
3.3. Pokračování pařížských jednání a politika Nixonovy administrativy roku 1969.....	48
4. Rok 1970 – Kambodža a rozšíření konfliktu	58
4.1. Kambodžský problém	58
4.2. Americká intervence v Kambodži a její dopady	67
4.3. Kambodža a diplomatický debakl roku 1970.....	74
4.4. Operace Kingpin – zajatci a cizí poradci ve Vietnamu	82
5. Rok 1971 – Zdánlivá konsolidace Vietnamské republiky a Laos	98
5.1. Laos a Ho Či Minova stezka	98
5.2. Operace Lam Son 719	116
5.3. Obnovení tajných pařížských jednání	134
6. Rok 1972 – Nátlak z obou stran a nalezení východiska	150
6.1. Situace na začátku roku 1972.....	150
6.2. Velikonoční ofenziva 1972 a operace Linebecker I.....	155
6.3 Jednání během ofenziv a trnitá cesta k dohodě.....	205
6.4 Obnovení jednání a operace Linebacker II	218
7. Rok 1973 – Konec americké intervence	240
7.1. Konec pařížských jednání a mírová dohoda	240
7.2. Vývoj v Indočíně po uzavření příměří	252

8. 1974 - 1975 - Prezident Ford a „válka chudého muže“	272
8.1. Zapomenutá Indočína.....	272
8.2. Poslední komunistická ofenziva a pád Saigonu	273
9. Závěrem	282
10. Seznam pramenů a literatury:	289
10.1. Prameny:	289
10.2. Literatura:.....	290
10.3. Odborné články:.....	297
10.4. Internetové portály	300

Seznam použitých zkratk:

ARVN – Army of Republic of Vietnam – armáda Vietnamské republiky

CIA – Central Intelligence Agency – zpravodajská služba Spojených států amerických

CORDS – Civil Operations and Revolutionary Development Support - Civilní operace a revoluční podpora rozvoje

DIA – Defence Intelligence Agency – Obranné zpravodajství

FSB – Fire Support Base – základna palebné podpory

LZ – Landing Zone – přistávací zóna

ICCS – International Commission for Control And Supervision – Mezinárodní komise pro kontrolu a dohled

MAAG – Military Assistance Advisory Group – vojenská pomocná poradní skupina

MACV – Military Assistance Command Vietnam – velitelství vojenské pomoci Jižnímu Vietnamu

FNO – Fronta národního osvobození – Vietkong

NVA – North Vietnam Army – armáda Severního Vietnamu

NVAF – North Vietnamese Air Force – letecké síly Jižního Vietnamu

NSA – National Security Agency – Národní bezpečnostní úřad

PF – Popular Force – Lidové síly

POW – Prisoner of War – válečný zajatec

PRU – Provincial Reconnaissance Units – oblastní průzkumné jednotky

RF – Regional Forces – Regionální síly

RVN – Republika Vietnam (Jižní Vietnam)

SAM – Surface to Air Missile – řízená střela země-vzduch

SEAL – označení speciálních jednotek námořnictva USA

SOG – Studies and Observations Group – studijní a pozorovací skupiny označení jednotek pro nekonvenční operace

TF – Task Force – úkolové uskupení

USAF – United States Air Force – letecké síly Spojených států amerických

USMC – United States Marine Corps – námořní pěchota Spojených států amerických

USNAVY – United States Navy – námořnictvo Spojených států amerických

VDR – Vietnamská Demokratická Republika (Severní Vietnam)

VNAF – South Vietnamese Air Force – letecké síly Jižního Vietnamu

Úvod

Dějiny vietnamské války (přesněji války v Indočíně) a především intervence Spojených států amerických v ní patří v posledních 40 letech k jednomu z nejvíce diskutovaných a zkoumaných témat, které i přes přívál událostí posledních let stále v USA vzbuzují nebývalé emoce a kontroverze. Nejvíce se američtí badatelé soustřeďují na období mezi lety 1964 a 1968, tedy na dobu mezi incidentem v Tonkinském zálivu a ofenzivou Tet. Obzvláště ofenziva Tet a vůbec celý bouřlivý rok 1968 se těší nebývalé pozornosti. V poslední době se také daří mnohým konspiračním teoriím. Zabývají se především možností výhry v tomto konfliktu a následným umlčením domácích kritiků války. Vzhledem ke skutečným a jasným výsledkům roku 1968 a zbytku války jsou pro historika podobné hypotézy nepodstatnými rétorickými hrátkami. Bohužel pro mnohé, jinak velmi seriózní badatele, je tento zlomový rok zároveň i rokem, kdy končí svoje bádání. Leč válka ve Vietnamu neskončila rokem 1968, ani definitivním stažením Američanů v roce 1973, nýbrž až pádem Jižního Vietnamu v roce 1975.

Tato práce se bude zabývat právě obdobím mezi lety 1969 a 1975. Toto období je v dějinách USA spojeno s prezidentem Richardem Nixonem, který za každou cenu prosazoval odchod z Vietnamu a prosazoval politiku tzv. „vietnamizace“ konfliktu, což nebylo nic jiného než přenesení celého břímě války na Jižní Vietnam,¹ jeho opuštění a zanechání této země vlastnímu osudu. V rámci této strategie došlo k rozšíření konfliktu i do okolních států – Laosu a především Kambodži, přes jejichž území vedla s tichým souhlasem obou vlád tzv. Ho Či Minova stezka zásobující Vietkong.² Ten vedl partyzánskou válku ve Vietnamské demokratické republice. Její přerušení pozemní invazí místo dosud v tajnosti prováděného bombardování mělo vést ke zlomení odporu Vietkongu a potlačení jeho aktivit ve Vietnamské republice. Stal se však pravý opak. V obou zemích existovaly komunistické povstalecké skupiny, hnutí Pathet Lao v Laosu a Rudí Khmerové v Kambodži, které díky pozemní intervenci Vietnamské republiky a masivního bombardování USAF získaly širokou lidovou podporu. Zároveň toto masivní povstání dovolilo stabilizovat zásobovací trasy Vietkongu. To ve svém důsledku vedlo k zintenzivnění partyzánského boje a zorganizování dalších ofenziv

¹ Neoficiální název Vietnamské republiky

² Zjednodušené označení pro jihovietnamské povstalece poprvé použito v 50. letech prezidentem Diemem a přejaté médií a americkou administrativou, v překladu „vietnamští komunisté“, organizace povstání se dělila na politickou složku Národní fronta osvobození Jižního Vietnamu (vietnamsky Mặt trận Dân tộc Giải phóng miền Nam Việt Nam) dále jen NFO a vojenskou složku Lidovou armádu osvobození, vzhledem k tomu, že oficiální dokumenty a ani mnozí autoři nečinili mezi oběma složkami rozdíl pokud nebylo uvedeno v dokumentech jinak budu používat dále jen Vietkong.

podobných Tetu. Po odchodu USA z Indočíny nebyla schopna Vietnamská republika obrovské ofenzivě v roce 1975 odolat a byla dobyta a připojena k Severnímu Vietnamu.³ Pád proamerických režimů roku 1975 znamenal pro politiku USA katastrofu a dlouho trvající trauma. Pro Kambodžu se stal začátkem krvavé noční můry trvající čtyři roky.

Práce si neklade za cíl být vyčerpávající syntetickou prací. V politické a diplomatické oblasti se zaměřím na vztahy mezi USA a výše jmenovanými zeměmi, přičemž největší důraz bude kladen na vztahy s Vietnamskou republikou. Ve vojenských záležitostech se chci alespoň rámcově zaměřit na bombardování Kambodže a Laosu (operace Menu) a poslední plošné bombardování Vietnamské demokratické republiky (operace Linebacker a Linebacker II). V pozemních kampaních se podrobněji zaměřím na operace v Kambodži v roce 1970, na operaci Lam Son 719 (invaze vojsk Vietnamské republiky do Laosu) roku 1971 a závěrečné ofenzivy Vietkongu proti Vietnamské republice v letech 1972 až 1975. Vedle vojenských operací nebude opomenuta ani diplomacie. Ta hrála během Nixonova prezidentství daleko větší roli než v období Johnsonově. Zaměřím se především na roli Národního bezpečnostního poradce, hlavního amerického vyjednavatele při tajných jednáních v Paříži a pozdějšího ministra zahraničí USA Henryho Kissingera, který dokázal po téměř čtyřech letech intenzivního jednání uzavřít s Hanojí mír. Opomenuta nebude ani role dvou komunistických mocností Čínské lidové republiky a Svazu sovětských socialistických republik v tomto konfliktu. Pokusím se také alespoň rámcově, načrtnout politickou situaci ve Spojených státech v této rozbouřené. Ta totiž byla pro vývoj konfliktu v této době klíčová. Americké politické elity a především mladí lidé viděli ve válce v Indočíně ne boj proti komunismu ale nesmyslný konflikt, který stál nejen životy milionů Vietnamců, ale především desetitisíce životů amerických vojáků. Práce nemůže být, jak již bylo řečeno, vzhledem k rozsáhlosti tématu naprosto vyčerpávající, jejím cílem je tedy seznámit s klíčovými událostmi a prvky indočínského konfliktu a vlivem, který na sebe diplomacie, vojenské operace a domácí mínění měli nebo se často spíše snažili mít.

³ Neoficiální název Vietnamské demokratické republiky dále VDR

1. Prameny a literatura

Literatura a prameny k válce v Indočíně jsou v anglosaských zemích velmi bohaté a rozebírají často i marginální operace a aspekty konfliktu. Přestože se uvádí, že bylo na téma války v Indočíně vydáno na 20 000 článků a historických prací bohužel opět je tu u většiny autorů omezení pouze na americkou intervenci a indočínský pohled často chybí. Lze však najít i prameny a publikace, které vzpomínky obyvatel Indočíny nabízejí. Většina literatury se také týká pouze oblasti Jižního Vietnamu. Kambodža a především Laos jsou poměrně opomíjenými oblastmi. Je to dáno nejen tím, že USA (až na leteckou válku) byly v těchto zemích zainteresovány méně, ale také charakterem americké vojenské intervence. V Kambodži a Laosu, pokud již došlo k nasazení armády, se jednalo většinou o speciální jednotky a mnohé z těchto speciálních misí jsou dodnes tajné.

Nejlepším pramenem k diplomatickým stykům USA a tří indočínských zemí jsou soubory dokumentů vydávaných ministerstvem zahraničních věcí USA Foreign Relations Of The United States (dále FRUS), které obsahuje mnoho klíčových dokumentů o rozhodujících diplomatických jednáních v této době. Dalším velmi zajímavým vydaným pramenem je publikace 77 Conversations Between Chinese and Foreign Leaders on the Wars in Indochina⁴, 1964 - 1977, která monitoruje především takzvanou pingpongovou politiku USA a Číny a její vliv na konflikt v Indočíně. Pohled z „třetí“ strany pak nabízí soubor dokumentů The Soviet-Chinese-Vietnamese Triangle in the 1970s: The View From Moscow.⁵ Velmi bohaté jsou elektronické prameny. Na stránkách analytické organizace RAND, sídlící v americké Santa Monice, je velké množství odtajněných analýz, které dávají poměrně přesný obrázek dobového uvažování.⁶ Bohatou studnicí informací je také stránka organizace The Vietnam Center and Archive, které jsou především nepřekonatelné v programu orální historie zaznamenávající vzpomínky nejen amerických veteránů, ale i jejich bývalých spojenců a nepřátel.⁷ Leteckou válku mapuje projekt CHECO - The Contemporary Historical Examination of Current Operation Reports of Southeast Asia.⁸

Memoárů a vzpomínkových knih na válku v Indočíně existuje nepřeborné množství. Své vzpomínky a zkušenosti z konfliktu zachytili lidé ze všech vojenských či společenských

⁴ 77 Conversations Between Chinese and Foreign Leaders on the Wars in Indochina, 1964 - 1977, Washington, 1998.

⁵ The Soviet-Chinese-Vietnamese Triangle in the 1970s: The View From Moscow, Washington, 1999.

⁶ <www.rand.org> [21. 3. 2012]

⁷ <http://www.vietnam.ttu.edu/exhibits/> [21. 3. 2012]

⁸ www.cc.gatech.edu [21. 3. 2012]

úrovní, kteří se jej zúčastnili, či jim zasáhl do života. Od vzpomínek amerických prezidentů přes generály a důstojníky obou stran až po prosté vojáky a civilisty. Richard Nixon přispěl do této kategorie knih svými memoáry⁹ a prací *No more Vietnams*¹⁰. Vysvětluje mnoho svých kroků a snaží se obhajovat svůj postup v Indočíně jako jediný možný. I přes kladná hodnocení kniha obchází mnohá fakta a možnosti, která mohly zpomalit nebo úplně zabránit pádu Vietnamské republiky. Nixon v těchto memoárech dokazuje, že má poněkud selektivní paměť a knihu lze tedy spíše brát jako obhajobu kroků autora než jako skutečné ohlédnutí se za událostmi s ním spjatými. Další klíčovou postavou, která byla pro vedení války a diplomacie vůči Indočíně ještě důležitější než domácími aférami zmítaný prezident Nixon byl jeho hlavní vyjednávač na mírových jednáních v Paříži a pozdější státní tajemník či ministr zahraničí Spojených států Henry Kissinger. Vyjednávání o míru ve Vietnamu jsou často středobodem jeho memoárové trilogie *Roky v Bílém domě*¹¹, *Bouřlivé roky*¹² a *Roky obnovy*¹³. Problematikou pádu Vietnamu se zabýval podrobněji v memoárové knize *Krize*.¹⁴ Opět jsou tyto knihy poněkud kontroverzní a „klasik světové diplomacie“ neříká vše, nač si vzpomíná a co se ve skutečnosti stalo. Z jejich protějšků v Indočíně jmenujme například práci generála Sak Sutsakhan *The Khmer Republic at War and The Final Collapse* náčelníka štábu kambodžské armády a poslední hlavy Khmerské republiky před jejím pádem. Z nejoceňovanějších memoárů vojáka jsou to i u nás vydané paměti generála Davida Palmera *Volání polnice*.¹⁵ Velmi zajímavou prací jsou memoáry vietnamských, amerických a ruských vojáků bojujících ve Vietnamu *Voices from the Vietnam War: Stories from American, Asian, and Russian Veterans*.¹⁶

K samotnému průběhu bojů existuje poměrně mnoho publikací. Jmenuji tedy alespoň stěžejní studie pro vznik této práce. V oblasti letecké války jsou to především práce Bernarda C. Naltyho *Air War over South Vietnam 1968–1975*¹⁷ a *The War against Trucks Aerial Interdiction in Southern Laos 1968-1972*.¹⁸ Pozemní válku mapují například práce Andrew Wiesty *Vietnam's Forgotten Army*,¹⁹ popisující bojové jihovietnamské armády. Podobnou

⁹ Nixon, Richard M., *RN: The Memoirs of Richard Nixon*, New York, 1978.

¹⁰ Nixon, Richard M., *No more Vietnams*, New York, 1985.

¹¹ Kissinger, Henry. *Roky v Bílém domě*. Praha, 2006.

¹² Kissinger, Henry. *Bouřlivé roky*. Praha, 2004.

¹³ Kissinger, Henry. *Roky obnovy*. Praha, 2002.

¹⁴ Kissinger, Henry. *Krize*. Praha, 2006.

¹⁵ Palmer, Dave Richard, *Volání polnice*, Brno, 1996.

¹⁶ Li, Xiaobing, *Voices from the Vietnam War: Stories from American, Asian, and Russian Veterans*, Lexington, 2010.

¹⁷ Nalty, Bernard C. *Air War over South Vietnam 1968–1975*, Washington, 2000.

¹⁸ Nalty, Bernard C. *The War against Trucks Aerial Interdiction in Southern Laos 1968-1972*, Washington, 2000.

¹⁹ Wiest, Andrew, *Vietnam's Forgotten Army*, New York, 2008.

prací je i Into Cambodia Keitha Nolana,²⁰ který se zaměřuje na Kambodžu. Největší penzum odborné literatury se samozřejmě zaměřuje na dějiny konfliktu jako celku. Velmi dobrou studii je dílo Andrew J. Birtla U. S. Army Counterinsurgency and Contingency Operations Doctrine 1942–1976, popisující jednotlivé vojenské doktríny USA a jejich uplatnění v praxi, přičemž největší prostor je věnován právě válce v Indočíně.²¹ Podobnou práci zaměřenou na nasazení americké armády, její strategii, taktiku a efektivitu jejich nasazení je No Sure Victory: Measuring U. S. Army Effectiveness And Progress In The Vietnam War podplukovníka Gregory A. Daddise.²² Z vietnamské perspektivy se posledním letům války věnuje Ang Cheng Guan Ending the Vietnam War: The Vietnamese Communists' Perspective.²³

V českém jazyce existuje poměrně veliké množství přeložené literatury. Velice zajímavou překladovou prací je dílo Rogera Boniface Migy nad Severním Vietnamem²⁴ popisující letecké boje z netradiční strany severovietnamských stíhačů. Podobným tématem se zabývá i Peter E. Davies v F-4 Phantom II vs MiG-21 : válka ve Vietnamu.²⁵ Naopak leteckou válkou z americké strany se zabývá například Matthew Brennan ve vzpomínkové knize o amerických letcích Lovci-zabijáci: Letecké zbraně, letečtí průzkumníci, palubní střelci, Vietnam 1965-1972²⁶ nebo Jack Broughton mapující nasazení stíhačů v knize Nad hřebeny Fanxipang.²⁷ Na pozemní boje a výcvik nejdůležitějších stran konfliktu se soustředí dvě drobné překladové práce Vietkong²⁸ od Gordona L. Rottmana a Americká pěchota ve Vietnamu²⁹ od téhož autora. Poněkud „exotickou“ studii představuje kniha Paula Andersona Když bodá škorpión - Historie australského 3. jízdního pluku v Jižním Vietnamu v letech 1965-1972 popisující, jak již název napovídá, nasazení Australanů v tomto konfliktu.³⁰ Největší penzum vydané literatury u nás tvoří syntézy. Jmenujme například práci Marca Freye Dějiny vietnamské války: tragédie v Asii a konec amerického snu³¹ nebo knihu dvou autorů Chris McNaba a Andy Wiest Historie vietnamské války.³² Velmi zajímavou knihou je

²⁰ Nolan, Keith, Into Cambodia, New York, 2009.

²¹ Birtle, Andrew J., U. S. Army Counterinsurgency and Contingency Operations Doctrine 1942–1976, Washington, 2006.

²² Daddis, Gregory A., No Sure Victory: Measuring U.S. Army Effectiveness And Progress In The Vietnam War, Chapel Hill, 2009.

²³ Ang Cheng Guan Ending the Vietnam War: The Vietnamese Communists' Perspective, London, 2003.

²⁴ Boniface, Roger. MiG nad Severním Vietnamem: vietnamské lidové letectvo v boji, 1965-1975. Praha, 2010.

²⁵ Davies, Peter E. F-4 Phantom II vs MiG-21 : válka ve Vietnamu, Praha, 2009.

²⁶ Brennan, Matthew. Lovci-zabijáci: Letecké zbraně, letečtí průzkumníci, palubní střelci, Vietnam 1965-1972, Ostrava, 1997.

²⁷ Broughton, Jack, Nad hřebeny Fanxipang -- Úloha letounů Thunderchief F-105 v letecké válce ve Vietnamu, Praha, 2008.

²⁸ Rottman, Gordon L., Vietkong, Brno, 2007.

²⁹ Rottman, Gordon L., Americká pěchota ve Vietnamu 1965-1973, Brno, 2007.

³⁰ Anderson, Paul, Když bodá škorpión - Historie australského 3. jízdního pluku v Jižním Vietnamu v letech 1965-1972, Praha, 2004.

³¹ Frey, Marc. Dějiny vietnamské války: tragédie v Asii a konec amerického snu, Praha 2003.

³² McNab, Chris; Wiest, Andy. Historie vietnamské války, Praha, 2010.

Vietnamský válečný deník 1964-1975 Chrise Bishopa, kterou tvoří vybrané novinové články a vzpomínky vojáků.³³ Velkou část studie Dějiny americké armády Maurice Matloffa tvoří popis nasazení amerických vojsk ve Vietnamu, takže lze toto dílo přeložené do češtiny považovat za velký přínos k tématu.³⁴ O memoárové literatuře v češtině jsem se zmínil již výše. Pro pochopení situace v Kambodži je pak klíčovou vynikající biografie Philipa Shorta Pol Pot: dějiny zlého snu.³⁵

Do složité problematiky války v Indočíně přispělo i několik českých autorů. Tituly z dob před rokem 1989 jsou velmi ideologicky zabarveny. Od českých autorů je kniha Vietnamská válka³⁶, která alespoň v základních obrysech nastiňuje celou válečnou anabázi. Další předlistopadovou publikací je pak publikace Rudolfa Mrázka Jihovýchodní Asie ve světové politice, 1900-1975.³⁷ Dlouhodobě se tematikou války v Indočíně věnuje český spisovatel a diplomat Milan Syrůček. Již za socialismu vyšla kniha Rozpůlený banán³⁸, o dějinách Vietnamu, Záhady Angkoru³⁹, popisující jeho vlastní zkušenosti z Kambodži těsně po pádu a Pol Pota a životopis Kissinger -Ve službách bílého domu.⁴⁰ Roku 2004 vydal přepracovanou biografii Henryho Kissingera⁴¹ a poslední jeho práci k tématu je V zajetí džungle.⁴² Nejlepší prací českého autora je syntéza vojenských dějin konfliktu Daniela Kamase Válka ve Vietnamu 1964 – 1975.⁴³ Bohužel knihu, která je jinak na vysoké badatelské úrovni, znehodnocuje absence poznámkového aparátu a silná nevyváženost, která narozdíl od dob před rokem 1989 téměř nekriticky glorifikuje USA a všechny jejich válečné činy včetně plošného bombardování a použití defoliantů. Velmi zajímavým a poněkud kuriózním „českým příspěvkem“ jsou memoáry Pěšákem ve Vietnamu Manuela F. van Eyck⁴⁴. Manuel F. van Eycka se původně jmenoval Manuel (dle některých zdrojů Emanuel) Vaněček a pochází z Ostravy. Byl jediným Čechem, emigrantem z roku 1968, který jako dobrovolník bojoval v letech 1971 – 1972 ve Vietnamu. Od českých autorů pochází velmi kvalitní syntézy dějin jak Vietnamu,⁴⁵ Kambodže,⁴⁶ tak i Laosu.⁴⁷ Válka v Indočíně je také

³³Bishop, Chris, Vietnamský válečný deník 1964-1975: zkušenosti, zážitky a pocity vojáků v jihovýchodní Asii měsíc po měsíci. Praha, 2005.

³⁴Matloff, Maurice. Dějiny americké armády. Praha, 1999.

³⁵Short, Philip. Pol Pot: dějiny zlého snu. Praha, 2005.

³⁶Vietnamská válka, Praha, 1983.

³⁷Mrázek, Rudolf, Jihovýchodní Asie ve světové politice, 1900-1975, Praha 1980.

³⁸Syrůček, Milan, Rozpůlený Banán, Praha 1978.

³⁹Syrůček, Milan, Záhady Angkoru, Praha, 1981.

⁴⁰Syrůček, Milan, Kissinger-Ve službách bílého domu, Praha, 1985.

⁴¹Syrůček, Milan, Henry Kissinger - Bůh či ďábel diplomacie, Praha, 2004.

⁴²Syrůček, Milan, V zajetí džungle - Nejděší válka 20. století., Praha 2007.

⁴³Kamas, Daniel, Válka ve Vietnamu, 1964-1975, Olomouc, 1997.

⁴⁴Van Eyck, Manuel F., Pěšákem ve Vietnamu, Praha, 2010.

⁴⁵Hlavatá, Lucie. Dějiny Vietnamu, Praha, 2008.

⁴⁶Nožina, Miroslav. Dějiny Kambodže, Praha, 2007.

často zmiňována v syntézách dějin 20. století nebo Studené války. Je popsána například v pracích Vladimíra Nálevky *Studená válka*⁴⁸ nebo *Světová politika*.⁴⁹ Velkou pozornost věnuje Indočíně ve své syntéze *Válečné konflikty dneška* Nicola Labanca.⁵⁰

⁴⁷ Nožina, Miroslav. *Dějiny Laosu*, Praha, 2010.

⁴⁸ Nálevka, Vladimír, *Studená válka*, Praha 2003.

⁴⁹ Nálevka, Vladimír, *Světová politika I, II*, Praha 2000.

⁵⁰ Labanca, Nicola, *Válečné konflikty dneška od roku 1945 do současnosti*, Praha, 2009.

2. Rok 1968 – Rok zlomu

2.1 Nástup Nixona

V roce 1968 se Spojené státy dostali do těžké krize. Její největší (i když ne jedinou) příčinou byla vietnamská válka, která se stala obrovskou zátěží pro ekonomiku a vnitřní politiku země. Konflikt byl mimořádně nenáviděn především mezi mladými lidmi, kterým vadila nejen jeho brutalita, ale především povinné vojenské odvody. Kritika americké politiky sílila i přes to, že od května 1968 byly v Paříži vedeny mírové rozhovory s VDR a po odražení ofenzivy Tet se situace Jižního Vietnamu podstatně stabilizovala. Cena, kterou za to Američané zaplatili byla však vysoká. Za jediný rok ztratili ozbrojené síly USA ve Vietnamu 16 592 mužů, 87 388 bylo raněno a 146 bylo buď zajato, nebo zmizelo beze stopy.⁵¹ Tuto cenu odmítalo čím dál tím více Američanů platit.

Obrovský vliv na jejich postoj ke konfliktu měla média. Rok 1968 v jejich postoji k válce znamenal zlom. Mainstreamová média do ofenzivy Tet měla k válce buď rezervovaný či mírně pozitivní postoj. Po Tetu se postoj médií změnil. Symbolem této změny se stal elitní zpravodaj televizní společnosti CBS Walter Cronkite.⁵² Ten byl před svou návštěvou Vietnamu vlažným příznivcem konfliktu a referoval o Vietnamcích stojících proti jihovietnamské vládě pouze jako o „komunistech“.⁵³ Po návštěvě bojiště svůj názor naprosto změnil a prohlásil, že je naprosto přesvědčen, o tom, že válku ve Vietnamu, tak jak je vedena, nelze vyhrát a stal se jedním z jejích nejvlivnějších a nejzatvrzelejších odpůrců. Neváhal zajít tak daleko a obvinít vládu ze lži a zlehčování situace.⁵⁴ S jeho obratem se proti válce obrátila i celá CBS. O Cronkaitově vlivu vypovídá i replika prezidenta Lyndona B. Johnsona, který když se dozvěděl o jeho obratu, prý prohlásil:

⁵¹ Hirschman, Charles , Preston, Samuel, Loi ,Vu Manh, Vietnamese Casualties During the American War: A New Estimate In Population And Development Review 21, No. 4, 1995, Washington, s. 783-812, <<http://www.archives.gov/research/military/vietnam-war/casualty-statistics.html#branch>> [26. 3. 2012] Pro srovnání za celou Druhou válku v Iráku v letech 2003-2012 bylo zabito 4486 a zraněno 32223 amerických vojáků. <<http://icasualties.org/Iraq/Index.aspx>> [26. 3. 2012]

⁵² Cronkite, Walter (1916-2009) novinář, díky své pracovitosti, přesnosti zpráv a jejich důvěryhodnosti si získal přívlastek „nejdůvěryhodnější muž Ameriky“, během 2. světové války válečný zpravodaj, po válce zpravodaj z Norimberského procesu, poté dva roky korespondent United Press International v Moskvě, v 50. letech se stal nejznámější tváří televizní stanice Columbia Broadcasting System (CBS), všeobecně známým se stal díky svému emotivnímu moderování přímého přenosu po atentátu na prezidenta Kenedyho, roku 1968 se postavil proti válce ve Vietnamu, o rok později moderoval přistání na Měsíci, držitel dvou prestižních Peabodyho cen a Emmy.

⁵³ Hammond, William M., United States Army in Vietnam Public Affairs: The Military and the Media, 1968-1973, Washington, 1996, s. 13.

⁵⁴ Hammond, William M., United States Army in Vietnam Public Affairs: The Military and the Media, 1968-1973, Washington, 1996, s. 247.

„Jestliže jsem ztratil Cronkita, ztratil jsem Ameriku.“

Johnsonovo tušení bylo správné. Jeho preference a popularita strmě padaly a již v březnu 1968 se rozhodl znovu nekandidovat. Při předvolebním sjezdu demokratů v Chicagu 26. - 29. srpna 1968, na kterém se mělo rozhodnout o demokratickém prezidentském kandidátovi, došlo k protiválečným demonstracím, při kterých protestující skandovali hesla typu „Hey Hey LBJ, how many kids did you kill today?“.⁵⁵ Proti zhruba 10 000 demonstrantům se však postavilo 12 000 policistů, 5000 členů Národní gardy a 5000 vojáků a z hlučných, ale pokojných protestů mírového hnutí se stal doslova masakr, který média nazvala jako „police riots“ (policejní výtržnosti).⁵⁶ V pouličních bojích, ve kterých měla navrch policie, bylo 3000 protestujících zadrženo a přes 500 zraněno. Výsledkem Chicaga byla prezidentská kandidatura Johnsonova viceprezidenta Huberta Humphreyho⁵⁷ a znechucení a ztráta mnoha demokratických voličů, kterým se strana zprotivila chováním jejich reprezentantů během bouří. Někteří badatelé dokonce tvrdí, že chicagské bouře hrály klíčovou roli v prohře demokratů v prezidentských volbách.⁵⁸

Kandidát republikánů, který z těchto demokratických přešlapů těžil, se jmenoval Richard Milhous Nixon.⁵⁹ Nixon během svého viceprezidentství v letech 1953 až 1961 a poté dlouho do poloviny 60. let patřil mezi ty nejradikálnější jestráby, kteří podporovali jak válku ve Vietnamu, tak jakýkoliv konflikt k zabránění rozšiřování komunismu. Nixon však patřil k pragmatičtějším a poněkud názorově „pružnějším“ politikům a neváhal po tom, jaký odpor vyvolala americká angažovanost v Jihovýchodní Asii, poněkud svá stanoviska upravit. Své názory na vývoj v Asii vyjádřil v článku „Asia after Vietnam“ pro časopis Foreign Affairs v říjnu 1967.⁶⁰ Myšlenky vyjádřené v článku se později staly základem tzv. Nixonovy doktríny (nebo také Doktríny z Guamu, kde byly poprvé představeny 25. července 1969 její první myšlenky), které byla představena Nixonem již jako prezidentem dne 3. listopadu 1969. Spojené státy, dle Nixona, neměly nadále intervenovat do místních konfliktů a provádět

⁵⁵ „Hej, hej LBJ(Lyndne B. Johnsne) kolik dětí jsi zabil dnes?“

⁵⁶ Farber, David R., Chicago 68, Chicago, 1988, s. 80-90, 150.

⁵⁷ Hubert Horatio Humphrey (1911-1976), 38. viceprezident USA (1965-1969), senátor za Minnesotu, profesor politických věd

⁵⁸ Gould, Lewis L., 1968: The Election That Changed America, New York, 1998, s. 104-129.

⁵⁹ Richard Milhous Nixon (1913-1994) 37. prezident USA, vystudoval práva na Harvardu a Dukově univerzitě, v letech 1942 až 1945 sloužil v námořnictvu, dosáhl hodnosti korvetního kapitána, roku 1946 zvolen do kongresu a roku 1950 do senátu za Kalifornii, spolupracoval s Josephem McCarthym a proslavil se protikomunistickou rétorikou, v letech 1953 až 1961 36. viceprezident USA (za prezidentství Dwighta D. Eisenhowera), roku 1960 poražen v prezidentských volbách Johnem F. Kennedym, avšak v roce 1968 přesvědčivě porazil Lyndona B. Johnsona, podařilo se mu stabilizovat politickou situaci, stáhl vojska USA z Vietnamu, navázal vztahy s pevninskou Čínou a došlo k uvolnění vztahů s SSSR, znovuzvolen roku 1972, druhé prezidentské období bylo zaplněno skandály, v roce 1974 v důsledku aféry Watergate byl donucen jako jediný prezident USA odstoupit, dnes považován za jednu z nejkontroverznějších osobností v dějinách Spojených států

⁶⁰ Nixon, Richard, M., Asia after Viet Man In Foreign Affairs, October, 1967, dostupné online:

<http://www.scribd.com/doc/134939616/Asia-After-Vietnam-by-Richard-Nixon> [1. 4. 2012]

přímou nátlakovou politiku, nýbrž se měly stáhnout do pozadí a používat místo „tvrdé ruky“ jemných „diplomatických metod“, kdy se měly spojit s jednotlivými zeměmi pomocí dohod a tyto dohody vždy důsledně dodržovat. Asijské vlády (respektive každá spojenecká a USA přátelsky nakloněná vláda) v boji s komunismem měly dostat plnou diplomatickou, materiální a zpravodajskou podporu. Žádnou přímou vojenskou intervenci Spojených států však žádná takto bojující vláda očekávat nemohla. Jedinou výjimkou bylo nasazení atomových zbraní, na které měly mít Spojené státy monopol vůči zemím třetího světa a v případě jejich použití druhou stranou si vyhrazovaly právo na jejich použití, ale pouze po vlastním uvážení. Druhou, důležitou tezí, která v článku však ještě byla prezentována jen v náznacích a později byla za Nixonova prezidentství jedním z klíčových bodů jeho zahraniční politiky, bylo navázání vztahů s komunistickou Čínou. S prezentací tohoto návrhu musel počkat do doby až po své inauguraci a plně jej provést až v pozdějších letech svého prezidentského období, protože jak správně předpokládal, by to mohlo být pro jeho konzervativní voliče poměrně „těžce stravitelné“. Z celého článku vyplývalo, že Spojené státy si už nemohou další dlouhý konflikt, respektive druhý konflikt vedle Vietnamu dovolit, a opouští tak roli předního bojovníka proti komunismu a nechává za sebe bojovat jiné. To bylo nejen pro konzervativce, ale i většinu Američanů ještě horší představa než navázání vztahů s Čínou. Ve svých pamětech však Nixon tvrdil, že šlo o nepochopení jeho myšlenkám a že skutečnou zásadní politikou USA vycházející z jeho doktríny mělo být vytvoření systémů silných samostatných států, které by byly schopny se komunismu samostatně postavit, a potřebovaly by k tomu jen minimální podporu USA.⁶¹ Kritici později napadali tuto doktrínu kvůli nevybíravosti bojovníků proti komunismu, kteří často byli horší než komunisté. Velkým příjemcem podpory Spojených států za Nixonova (ovšem nikoliv jen jeho) prezidentství byli „demokraté“ jako Mobutu Sese Seko ze Zairu, Ferdinand Marcos z Filipín nebo chilský diktátor Augusto Pinochet.⁶²

Poněkud předčasné vysvětlení Nixonovy doktríny nám dává náhled do uvažování člověka, který se měl stát prezidentem Spojených států. Jeho politika a jeho předvolební sliby byly veskrze pragmatické a často velmi vágní, především co se týkalo konfliktu ve Vietnamu. Ve Vietnamu chtěl dosáhnout „čestného míru“ (opět se jednalo o poněkud poupravený názor, ještě o dva roky dříve, roku 1966, chtěl Nixon dosáhnout „vítězného míru“) a jeho slovy „novým stylem vedení ukončit válku a vyhrát mír v Pacifiku“.⁶³ V první řadě chtěl „deamerikanizovat“ válku (později používal termín vietnamizace). Během kampaně hýřil

⁶¹ Nixon, Richard M., RN: The Memoirs of Richard Nixon, New York, 1978.

⁶² Litwak, Robert S. Détente and the Nixon Doctrine: American Foreign Policy and the Pursuit of Stability, 1969–1976. Cambridge, 1984, s. 101, 185.

⁶³ Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006.

sebevědomím. Manažeru své kampaně a pozdějšímu řediteli kanceláře Bílého domu H. R. Haldemanovi⁶⁴ se svěřil:

„Nechci skončit jako LBJ (Lyndon B. Johnson), zalezlý v Bílém domě, bát se ukázat svůj obličej na ulici. Chci tu válku skončit. Rychle.“⁶⁵

Dokonce předpokládal, že se mu celý „vietnamský problém“ podaří vyřešit do šesti měsíců od své inaugurace. Strategie, jakou chtěl tohoto výsledku dosáhnout, byla svérázná. Nazýval ji „*strategií šilence*“. Jak svěřil Haldemanovi:

„Chci, aby Severovietnamci uvěřili tomu, že jsme dosáhli bodu, kdy uděláme vše pro ukončení války. Prostě jim podstrčíme myšlenku: „Proboha, víte, že Nixon je posedlý komunismem. Nemůžeme jej zadržet, když se naštvě - má ruku na tlačítku s nukleárními zbraněmi“ a Ho Či Min bude do dvou dnů osobně v Paříži škemrat o mír.“⁶⁶

Později se ukázalo, jak byla tato tvrzení naivní a nerealistická.

Velmi důležitým Nixonovým slibem spojeným s válkou bylo zrušení branné povinnosti. Ačkoliv branci od počátku tvořili ve Vietnamu naprostou menšinu (uvádí se, že více jak 2/3 vojáků nasazených ve Vietnamu byli dobrovolníci a dobrovolníci také tvořili 70% všech amerických ztrát⁶⁷) branná povinnost byla hlasitě kritizována všemi vrstvami společnosti a stala se nejsilnějším spojujícím prvkem mírového hnutí, které dodnes symbolizuje hořící rozkazy k odvodu. Zrušení branné povinnosti bylo v Nixonově kampani jeden z nejhlasitěji prezentovaných bodů a Nixon získával i hlasy voličů, kteří by jej v jiné době nevolili. Ve volbách konaných 5. listopadu 1968 Nixon získal 301 hlasů volitelů a zvítězil v 32 státech Unie. Poražený Hubert Humprey oproti Nixonovi za svou stranu dostal jen 191 volitelů a 13 států. Třetímu kandidátovi Georgi Wallaceovi⁶⁸ se podařilo oslovit voliče v 5 státech a tím získat 46 volitelů. Díky zvláštnostem amerického prezidentského

⁶⁴ Haldeman, Harry Robbins "Bob"(1926-1993)- dlouholetý Nixonův spolupracovník a manažer jeho politických kampaní, 1969-1976- ředitel štábu Bílého domu, označován za jednoho z nejmocnějších prezidentových mužů, filtroval informace a osoby, které měli přijít do styku s Nixonem, donucen odstoupit v souvislosti s aférou Watergate, později za svůj podíl zamlžování aféry odsouzen na 18 měsíců do vězení.

⁶⁵ Haldeman, Harry Robbins, The Haldeman Diaries: Inside the Nixon White House, New York, 1994, s. 96

⁶⁶ Haldeman, Harry Robbins, Di Mona, Joseph, The Ends of Power, New York, 1978, s. 83.

⁶⁷ Westmoreland, William C., Speech by General William C. Westmoreland before the Third Annual Reunion of the Vietnam Helicopter Pilots Association (VHPA) at the Washington, DC Hilton Hotel on July 5th, 1986 in a Vietnam Helicopter Pilots Association Historical Reference Directory Volume 2A, 1986. Pro srovnání v 2. světové válce byl poměr přesně opačný. Na 2/3 odvedenců byla 1/3 dobrovolníků.

⁶⁸ Wallace, George Corley (1919-1998)americký politik, guvernér Alabamy, původně demokrat později člen Americké strany nezávislosti, za tuto stranu kandidoval v roce 1968 na prezidenta USA, prosazoval segregaci, tvrdou politiku vůči hippies a odchod z Vietnamu pokud nebude válku do 90 dní po jeho inauguraci možné vyhrát, později se vrátil k demokratům a na konci 70. let se za své rasistické postoje omluvil a byl prvním guvernérem, který do svého kabinetu přijal dva afroamerické členy.

volebního systému vypadá Nixonovo vítězství jako drtivé, leč v procentech již tak skvělé nebylo. Nixon získal 43,4% voličů, Humphrey za ním zaostal o pouhých 0,7% a volilo jej plných 42,7% voličů a poslední Wallace uspěl především na jihu USA a podařilo se mu oslovit 13,5% lidí, kteří se rozhodli jít k volbám.⁶⁹ Sám Nixon byl realista a před volbami předpokládal, že vyhraje s pouze minimálním náskokem. Ve svých pamětech dokonce přiznal, že nebýt chyb demokratů, nikdy by se prezidentem nestal.

2.2. Vietnamská republika po ofenzivě Tet

I když zahájení ofenzivy Tet nebylo jak pro Američany, tak pro Vietnamce žádným překvapením, její síla a prudkost z počátku naprosto paralyzovala nejen obě armády, které jen s nejvyššími obtížemi počáteční nápor Vietkongu odrazily, ale především vietnamskou civilní správu, která se na mnoha místech naprosto rozpadla.⁷⁰ Bylo to dáno především novou taktikou použitou vzbouřenci, kdy se místo na venkov, jak tomu bylo dosud, soustředili na velké městské aglomerace a veškeré dostupné vojenské síly se museli soustředit na jejich obranu (symbolem bojů roku 1968 se stala bitva o město Hue).⁷¹ To však znamenalo, že venkov zůstal prakticky bez ochrany. Toto mocenské vakuum využil Vietkong a venkovské oblasti za využití minimálních sil a téměř bez odporu ovládl. I když ofenziva Tet byla vojensky naprosto rozdracena, velká část venkova zůstala v moci Vietkongu. Vojenskou a politickou nutností na další léta bylo tedy provedení operací s úkolem vyčistit venkov od komunistické guerilly a získat kontrolu nad rozsáhlými oblastmi Vietnamské republiky.

Jak již bylo řečeno výše, ofenziva Tet byla vojensky rozprášena, přesto její následky byly strašné. Vietkong a severovietnamská armáda ztratily za celý rok dle odhadů asi 181 000 až 208 000 bojovníků (jen během Tetu to bylo údajně 45 267 mrtvých, 61 267 zraněných a 5070 zmizelých). Čísla jsou sice (již díky své podivuhodné přesnosti) značně nepřesná, ale bylo jasné, že Vietkong jako bojová síla přestal existovat a odpor by byl bez podpory Severovietnamců brzy zlomen. Američané, jak již bylo řečeno výše, v roce 1968 přišli o 16 592 mužů, 87 388 bylo raněno a 146 bylo buď zajato, nebo zmizelo beze stopy. Jihovietnamské ozbrojené složky přišli v roce 1968 o 28 800 padlých, 172 512 raněných a 514 zmizelých.⁷² Nejhorší však byla situace prostých civilistů. Ačkoliv těch během krvavého

⁶⁹ 1968 Presidential General Election Results, dostupné online:

<http://uselectionatlas.org/RESULTS/national.php?year=1968&f=0&off=0&elect=0> [1. 4. 2012]

⁷⁰ Cosmas, Graham A., MACV The Joint Command in the Years of Withdrawal, 1968–1973, Washington, 2007, s. 56–59.

⁷¹ Vietkong napadl přes 100 měst–33 ze 44 hlavních měst provincií, 5 z 6 autonomních měst a 72 z 245 okresních měst.

⁷² Rottman, Gordon L., Army of the Republic of Vietnam 1954–75, Oxford, 2010, s. 39. Dále jen ARVN–Army of the Republic of Vietnam

roku mělo zahynout „jen“ 14 000 a 24 000 mělo být zraněno, je potřeba zmínit problém počtu civilních obětí konfliktu. Američané používali kontroverzní systém „body count“, tedy počítání těl. Do počtu zneškodněného nepřítele se počítali nejen ti, které voják skutečně zasáhl, ale i ti, o kterých se domníval, že je zasáhl.⁷³ Je samozřejmé, že ne všichni, kteří byli zabiti, byly členy povstaleckého hnutí, ale v USA byl počet mrtvých nepřátel dlouho prezentován jako důkaz toho, že armáda ve Vietnamu „vítězí“. Poslední výzkumy a výpovědi svědků dokazují, že tomu bylo spíše naopak. Obrovské množství civilistů zahynulo v tzv. free-fire zones, ve kterých měli američtí vojáci bez upozornění dovoleno střílet po každém pohybujícím se objektu. Skutečný počet civilních obětí ofenzivy Tet (a celé války) bude tedy nepochybně vyšší.⁷⁴ Válka však z domovů roku 1968 vyhnala na více než 650 000 lidí, kteří se připojili k více než 800 000 uprchlíkům z předešlých let. Další hledali spásu ve městech. Zatímco roku 1960 žilo ve městech pouhých 20% obyvatel Vietnamské republiky, o deset let později to již bylo 40% obyvatel. Do roku 1974 se toto číslo zvýšilo na 60% obyvatel z 20 milionové populace Jižního Vietnamu. Nezaměstnanost dosahovala 40%, přičemž u mladých lidí do 30 let byla dokonce 60%.⁷⁵

Prudký nárůst uprchlíků (uvádí se, že až 8 % populace žilo v uprchlických táborech), útoky na dosud bezpečná města, vojenská bezradnost a faktická ztráta venkova prudce otřásl důvěryhodností režimu a vlády Vietnamské republiky. Projevila se totální závislost na Spojených státech, kterou si více než bolestně uvědomovali i přední představitelé režimu v čele s prezidentem Nguyenem Van Thieu.⁷⁶ Režim se pokusil stabilizovat a upevnit svoji moc a Thieu dne 1. února 1968 vyhlásil stanné právo, což přivedlo do armády dalších 200 000 mužů a její stav přesáhl 900 000 vojáků. To ovšem neznamenalo, že by se ARVN stala větší oporou režimu a účinnější silou. Naopak, míra dezerce se oproti roku 1967, kdy dosáhla 10,3 promile, zvýšila na 16,3 promile, což jen v červenci 1968 znamenalo zběhnutí 13 500 vojáků. Většina „vojáků“ byla soustředěna v domobraně, jejíž bojová hodnota byla diskutabilní.

⁷³ Dellums Committee Hearings on War Crimes in Vietnam, dostupné online:

http://www.sinosir.com/archives_and_resources/library/war_crimes/dellums/dellums_9.html [15. 4. 2012]

⁷⁴ Hirschman, Charles, Preston, Samuel, Vu Manh Loi, Vietnamese Casualties During the American War: A New Estimate In Population And Development Review 21, No. 4, Washington, 1995, dostupné online: <http://www.soc.washington.edu/users/brines/vietcasualties.pdf> [15. 4. 2012]

⁷⁵ Frey, Marc. Dějiny vietnamské války: tragédie v Asii a konec amerického snu, Praha 2003, s. 112-113.

⁷⁶ Nguyen Van Thieu (1923-2001) generálporučík ARVN, prezident Vietnamské republiky, roku 1945 člen Vietminhu avšak již roku 1946 sběhl k Francouzům, 1949 až 1953-studium na francouzských vojenských školách poté rychlý postup ve vojenské hierarchii, roku 1963 jeden z hlavních pučistů proti prezidentu Ngo Dinh Diem, roku 1964 účastník dalších dvou vojenských pučů, během nich si získal podporu Američanů a roku 1965 s jejich podporou provedl vlastní puč a stal se prezidentem Vietnamské republiky, roku 1967 potvrzen po volbách v úřadě, ve kterém zůstal až do pádu režimu roku 1975, kdy odešel do exilu v USA, jeho vláda nedemokratická, cenzura, potlačování demokratické opozice, časté excesy vůči venkovanům, označován za loutku Američanů, stal se pro Vietnamce synonymem absolutní korupce.

Skutečná bojová síla ARVN byla kolem 250 až 400 000 mužů.⁷⁷ Armádní korupce dosáhla obrovské výše. Známa je historka, kdy Američané dodali jeden den ARVN vojenské boty a druhý den měl velící důstojník nový vůz značky Mercedes, místní stánky na trzích byly plné vojenské obuvi a prosti vojáci byli stále bosí.⁷⁸ Horší bylo, že často byl přímo z vojenských skladů zásobován Vietkong. Známa plastická výbušnina C-4 ze skladů ARVN se stala mezi bojovníky guerilly široce rozšířenou a dostupnou. Nedůvěra Američanů k vietnamským vojákům byla tak obrovská, že odmítali vyzbrojit ARVN nejmodernější útočnou puškou M16 a kulomety M60, které dali k dispozici jen spolehlivým oddílům jihovietnamských parašutistů a námořní pěchoty, zatímco ostatní jednotky měly ve výzbroji stále zastaralé samonabíjecí pušky M 1 Garant. Takové jednotky neměly proti Vietkongu, který byl již kompletně vyzbrojen automatickou útočnou puškou sovětské výroby AK-47 nebo kořistní M16, šanci a nelze se divit, že jejich morálka upadala.⁷⁹ V nejkritičtějších chvílích roku 1968 požadoval generál William C. Westmoreland⁸⁰ raději navýšení amerických vojsk o dalších 206 000 mužů, než aby masově nasadil „nespolehlivé“ jednotky ARVN.

Thieu cítil, i přes ujišťování amerických představitelů v dubnu 1968 na konferenci v Honolulu o plné podpoře, že Johnsonova éra je u konce a že USA v podpoře války díky domácí nechuti ochabují. Jako důkaz dobré vůle slíbil zastavit Johnson v březnu 1968 operaci Rolling Thunder, tedy bombardování Severního Vietnamu, což žádal komunistický režim jako jednu z podmínek před zahájením mírových rozhovorů.⁸¹ To samozřejmě považovala jihovietnamská vláda za projev slabosti během kritických událostí ofenzivy Tet. Toho využili republikáni a brzy došlo přes obchodnici čínského původu Annu Chennaultovou⁸² a jihovietnamskou ambasádou v New Yorku ke kontaktu a červnu 1968 došlo k tajné schůzce mezi Nixonem a jihovietnamským ambasadorem. Dohoda byla prostá. Thieu bude negovat z důvodů přerušení bombardování Severu mírová jednání v Paříži a Nixon, až se dostane k moci, vyjedná pro Jižní Vietnam lepší mírové podmínky a bude je více podporovat. Chennaultová a ani jihovietnamská ambasáda nebyly právě opatrní a o celé záležitosti se brzy dozvěděla FBI a prezident Johnson, který Nixona varoval před konspirací s jihovietnamským

⁷⁷ Arnold, James R., *Ofenziva Tet 1968 – Zvrat ve Vietnamu*, Vratislav, 2010, s. 95.

⁷⁸ Faligot, Roger, Krop, Pascal, Bazén - Francouzská tajná služba (1944-1984), Praha, 1998.

⁷⁹ Sorley, Lewis, Westmoreland, Harcourt, 2011, s. 150-159

⁸⁰ Westmoreland, William Childs (1914-2005) generál armády USA, nejlepší absolvent West Pointu roku 1936, během 2. světové války prošel tažením v Tunisu, Sicílii, Francii a Německu, v letech 1950-1953 nasazen Koreji, roku 1956 jako nejmladší voják vůbec jmenován generálmajorem, v letech 1964-1968 vrchní velitel ve Vietnamu, po požadavcích na posílení vojsk odvelen, 1968-1972 náčelník generálního štábu armády USA, často obviňován, že jeho vystupování na veřejnosti podkopalo důvěru občanů ve vítězství ve válce v Indočíně.

⁸¹ *Foreign Relations of the United States, 1964–1968, Volume VII: Vietnam, September 1968–January 1969*, Washington, 2003, s. 69.

⁸² Chennaultová, Anna (1925)roz. Chen Xiangmei, novinářka, obchodnice, manželka generála Claire Lee Chennaulta(1893-1958), velitele legendárních Létajících tygrů, dlouhodobá podporovatelka republikánské strany

režimem. Nixon se nad tímto sdělením tvářil překvapeně a přislíbil prezidentovi plnou podporu. Není asi překvapující, že se o těchto událostech ve svých pamětech nezmiňuje.⁸³ Johnson dne 31. října 1968 v televizním projevu oznámil průlom v diplomatickém jednání a zastavil bombardování Severu.⁸⁴ Již druhý den neoficiálně ústy Thieu a třetí den oficiálně potvrdila saigonská administrativa svou neúčast na pařížské mírové konferenci. Oficiální odůvodnění byla nemožnost uznání Národní fronty osvobození Jižního Vietnamu (t. j. Vietkongu) jako účastníka jednání.⁸⁵ Rok 1968 tedy skončil pro Jižní Vietnam rozporuplně. Vietkong s „dobrovolníky“ ze Severu byl sice poražen a vykrvácel, na druhé straně se režim stával čím dál více neoblíbeným a bezradným před kupíci problémy.

2.3. Vietnamská demokratická republika v roce zlomu

Na rozdíl od svého jižního souseda byl režim na Severu stabilní. Bylo to nejen tím, že se komunistům podařilo režimu „nepřátelské živly“ buď umlčet, anebo vyštvat do exilu. Již krátce po podepsání ženevských dohod z nově založené Vietnamské demokratické republiky odešlo na 310 000 osob. Především se podařilo Severovietnamce sjednotit v boji „s americkým nepřítelem a jeho jižními přísluhovači“, jak se vyjádřil jeden z generálů Vietnamské lidové armády. Za toto sjednocení národa vděčili severovietnamští komunisté nejen popularitě bojovníka za svobodu Ho Či Mina⁸⁶, ale i tomu že se jim podařilo spojit vietnamský nacionalismus, konfuciánství s ideály komunismu (ať již byly skutečné či spíše hrané pro soudruhy ze zahraničí). Důležitým faktorem udržujícím severovietnamský lid v klidu a „bojové náladě“ bylo americké bombardování. Američané, nepoučení z 2. světové války, stále počítali, že mohutné strategické bombardování může zlomit nepřítele. Už roku 1954 Američané Francouzům nabídli 60 bombardérů B-29 k bombardování partyzánských cílů. Než je však stačili Francouzi přijmout (letadla měla dokonce již nalakované francouzské kokardy) došlo k porážce u Dien Bien Phu a ke konci jejich panství v Indočíně.⁸⁷ Po incidentu

⁸³ FRUS, 1964–1968, Volume VII: Vietnam, September 1968–January 1969, Document 52. Telephone Conversation Between President Johnson and Secretary of State Rusk, October 7, 1968, Washington 2003, s. 145-146., Johnson, Robert, Did Nixon Commit Treason in 1968? What The New LBJ Tapes Reveal, 2009, dostupné online: <http://hnn.us/articles/60446.html> [15. 4. 2012]

⁸⁴ FRUS, 1964–1968 Volume VII, Vietnam, September 1968–January 1969, Document 168. Telephone Conversation Between President Johnson and Vice President Humphrey, Washington, 2003, s. 485-493.

⁸⁵ FRUS, 1964–1968 Volume VII, Vietnam, September 1968–January 1969, Document 170. Telegram From the Embassy in Vietnam to the Department of State, Washington, 2003, s. 495-496.

⁸⁶ Ho Či Min (1890-1969) vl. jménem Nguyen Tat Thanh, v letech 1912 baž 1919 žil v USA a Velké Británii, kde se živil mnoha povoláními, roku 1920 předložil v Paříži návrh na nezávislost národů Indočíny na Francii, ve stejném roce vstoupil do komunistické strany Francie, za svou činnost roku 1929 odsouzen k smrti, ve 30. letech žil v SSSR, aktivní v kominterně, roku 1941 se vrátil do Vietnamu, kde založil nacionalistické hnutí Vietminh, které bojovalo jak s Japonci tak Francouzi s tichou podporou USA, po neúspěšných snahách o mírové řešení nezávislosti Vietnamu zahájil Vietminh pod jeho velením partyzánskou válku, která skončila roku 1954 odchodem Francouzů po ženevských mírových dohodách, od roku 1955 až do své smrti roku 1969 prezident Vietnamské demokratické republiky, symbol boje za svobodu.

⁸⁷ Frey, Marc. Dějiny vietnamské války: tragédie v Asii a konec amerického snu, Praha, 2003, s. 25.

v Tonkinském zálivu začali téměř okamžitě drobné bombardovací operace a v březnu roku 1965 byla zahájena velká strategická bombardovací ofenziva s operačním názvem Rolling Thunder. Operace měla tři úkoly: narušit zásobovací cesty do Laosu a Kambodži, kterými vedli zásobovací trasy na jih, známější spíše jako Ho Či Minova stezka, zničit veškeré výrobní, opravné a vojenské kapacity nepřítele a zabránit vnější vojenské podpoře VDR bez provokace Číny nebo Sovětského svazu. Aby se vyloučila jakákoliv zbytečná provokace, byla 10 námořních mil (18 kilometrů) kolem Hanoje, 30 námořních mil (54 kilometrů) okolo přístavu Haipong, kde často kotvily sovětské lodě a 30 námořních mil od čínské hranice vyhlášena bezletová zóna, kde se mohlo zasáhnout jen s povolením z Washingtonu.⁸⁸ Američané však podcenili Vietnamce a těm se během pár měsíců do těchto zón podařilo koncentrovat veškerý průmysl a s pomocí sovětských a čínských odborníků se jim brzy podařilo vytvořit výkonnou protiletadlovou obranu. Její páteří se staly sovětské stíhačky Mikojan-Gurevič (dále MiG) různých modelových řad (MiG-15, MiG-17, MiG-19 a MiG-21), kterých bylo do VDR dodáno od roku 1965 do roku 1975 zhruba mezi 300 - 400 kusy.⁸⁹ Nejnebezpečnějším prvkem protiletadlové obrany VDR se však stali moderní sovětské rakety země-vzduch S-75 Dvina (v kódu NATO SA-2 Guideline), kterých bylo z východního bloku dodáno celkem 95 baterií a kolem 8000 raket. Do roku 1973 jich už sice zbývalo jen 39 baterií s kolem 800 bojových raket, přesto byly pro americké letectvo největším nebezpečím.⁹⁰ Bombardování trvající 44 měsíců si na vietnamské straně vyžádalo asi 14 000-50 000 životů vojáků a mezi 50 000 (dle vietnamských údajů) až 182 000 (dle amerických) civilních obětí. U.S. Air Force⁹¹ provedla 153 474 misí, ke kterým námořnictvo a námořní pěchota přidali dalších 152 399 leteckých úderů proti severovietnamským cílům, při kterých shodili 864 000 tun munice.⁹² USAF ztratila 506 (podle jiných zdrojů 526, z čehož se 46 mělo stát obětí Migů, 54 SAMů⁹³, u zbytku nebyli příčiny jasné⁹⁴) a přišlo 745 letců (255 zahynulo, 222 zajato, z čehož 22 zemřelo v zajetí, 145 zachráněno a 143 zmizelo)⁹⁵, USNAVY přišla o 382 letounů (58 prokazatelně díky SAMům) a 450 letců bylo ztraceno⁹⁶ a US MARINES

⁸⁸ Marolda, Edward J., *By Sea, Air, and Land: An Illustrated History of the U.S. Navy and the War in Southeast Asia*. Washington, 1994. Dostupné online: <http://www.history.navy.mil/seairland/chap3.htm> [21. 4. 2012]

⁸⁹ Oficiální počet došlých strojů je stále ve Vietnamu utajen. Boniface, Roger. *MiGy nad Severním Vietnamem: vietnamské lidové letectvo v boji, 1965-1975*. Praha, 2010, s. 171.

⁹⁰ Davies, Peter, *F-105 Wild Weasel vs SA-2 "Guideline" SAM. Vietnam 1963-1973*, Oxford, 2011, s. 73-74.

⁹¹ Letectvo Spojených států amerických, dále USAF.

⁹² Pro srovnání v celé korejské válce bylo vystřeleno „jen“ 653 000 tun munice.

⁹³ SAM, surface-to-air missile, raketa země vzduch, do VDR bylo dodáno mnoho modifikací a typů protiletadlových střel a raket, které se lišili pouze jiným označením nebo modifikací, pro zjednodušení bude v práci použita tato zkratka.

⁹⁴ Schlight, John, *A War Too Long -The USAF in Southeast Asia 1961-1975*, Washington, 1998, s. 53.

⁹⁵ Schlight, John, *A War Too Long -The USAF in Southeast Asia 1961-1975*, Washington, 1998, s. 53.

⁹⁶ Marolda, Edward J., *By Sea, Air, and Land: An Illustrated History of the U.S. Navy and the War in Southeast Asia*. Washington, 1994. Dostupné online: <http://www.history.navy.mil/seairland/chap3.htm> [21. 4. 2012]

přišli o 19 letounů. Severovietnamské letectvo⁹⁷ přišlo ze všech příčin za dobu operace Rolling Thunder o 83 Migů (56 v boji) a 71 pilotů, což však znamenalo, že oprati stavům roku 1965, kdy celé letectvo mělo 119 migů, ztratili 70% letectva a 80% pilotů.⁹⁸ Američanům se podařilo zničit dle jejich odhadů 5 455 vozidel, 19 lokomotiv, 89 plavidel, 96 letadel, 1305 mostů, 5938 budov a kilometry silnic a železničních tratí.⁹⁹ To vše v hodnotě 370 - 600 milionů amerických dolarů. Naproti tomu Američany vyšla operace Rolling Thunder na více než 6 miliard dolarů.¹⁰⁰ Rolling Thunder navíc naprosto pohořel. Nejen, že se nepodařilo zničit infrastrukturu VDR, ale ani se nepodařilo zastavit zásobování Vietkongu na Jihu.

Když roku 1968 začali diplomaté USA sondovat ochotu VDR k jednání, základní požadavek Hanoje byl jednoznačný. Zastavit veškeré bombardování VDR. Jak bylo zmíněno výše, prezident Johnson v březnu roku 1968 slíbil omezení a postupné zastavení bombardování. Byla to úlitba Hanoji, která se poté uvolila k předběžným jednáním v Paříži. Vietnamskému vyjednávači Xuan Thuovi¹⁰¹ byly dány před odjezdem na jednání čtyři úkoly:

- 1) získat a udržet si mezinárodní sympatie a podporu
- 2) rozdělit a izolovat spojence USA
- 3) získat náhled do amerických diplomatických plánů
- 4) donutit USA bezpodmínečně zastavit bombardování VDR

Bez splnění čtvrté podmínky se nemělo v dalších jednáních pokračovat.¹⁰² Na rozdíl od Jihovietnamců se politici VDR překvapivě nenechali tak spoutat svými největšími spojenci Čínou a Sovětským svazem a ani se nenechali vtáhnout do jejich sporů, které roku 1969 vyvrcholily pohraničním konfliktem na Ussuri. Dopad na Severní Vietnam byl především v častém přerušování dodávek pozemní cestou, která vedla přes území ČLR, kde navíc mnohé sovětské dodávky mizely. Peking se také postavil proti jakýmkoliv jednáním s USA. To se projevilo tak, že když se cestou do Paříže před začátkem jednání s Američany zastavil kvůli

⁹⁷ dále NVAF, North Vietnamese Air Force.

⁹⁸ Boniface, Roger. MiGy nad Severním Vietnamem: vietnamské lidové letectvo v boji, 1965-1975. Praha, 2010, s. 63.

⁹⁹ Thompson, Wayne, To Hanoi and Back-The United States Air Force and North Vietna 1966-1973, Washington, 2000, s. 307.

¹⁰⁰ Tilford, Earl H. Jr., Setup: What the Air Force Did in Vietnam and Why?, Alabama, 1991, s. 130.

¹⁰¹ Xuan Thuy (1917-1985) revolucionář, diplomat, do roku 1945 strávil 11 let ve francouzských vězeních, poté se stal jedním ze strategiů severovietnamské diplomacie, v letech 1963-1965 ministr zahraničí VDR, 1968-1970 hlavní vyjednávač VDR v Paříži, 1970-1973 hlavní zástupce vyjednávače VDR v Paříži, signatář pařížských dohod.

¹⁰² Ang Cheng Guan Ending the Vietnam War: The Vietnamese Communists' Perspective, London, 2003, s. 10.

informativní schůzce v Pekingu Xuan Thuy, odmítl jej Mao Ce Tung¹⁰³ přijmout a byl přijat pouze Čou En-laj.¹⁰⁴ Ten Vietnamci oznámil, že Čína považuje jakékoliv jednání s USA za taktickou a diplomatickou chybu a Hanoj spadla do americké pasti.¹⁰⁵ Naopak Sověti s jednáním vyslovili opatrný souhlas. V prvních předběžných pařížských jednáních vedených mezi 13. květnem a 26. červnem 1968, vedených z americké strany Averellem Harrimanem,¹⁰⁶ byl dohodnut dvoufázový „cestovní“ plán, po jehož splnění mělo dojít k mírovým jednáním a konečného dosažení míru. V první fázi měli Američané zastavit bombardování, druhá fáze měla několik bodů:

- 1) obnovení demilitarizované zóny dohodnuté roku 1954 v Ženevě
- 2) obě strany upustí od nárůstu vojenských sil
- 3) zahájit na nejvyšších stupních jednání vedoucí k mírovému vyřešení konfliktu

USA uznají jako účastníci se stranu Národní frontu osvobození a VDR naopak saigonskou vládu.¹⁰⁷ To však byl problém především pro Američany a Jihovietnamce, neboť pro ně byla NFO jen povstaleckou organizací. Problém byl vyřešen vskutku šalamounsky. Pro Američany byly budoucí rozhovory označeny jako „dvoustranné“ a pro VDR byly „čtyřstranné“ a jednající se označovali jako „naše strana“ a „vaše strana“.¹⁰⁸ Severovietnamské delegaci se s Američany podařilo vytvořit velmi plodnou atmosféru a 24. října došlo k ústní dohodě. Dne 30. října oznámil Johnson, jak již víme, zastavení bombardování. Přesně o týden později, dne 6. listopadu 1968, byl Richard Milhous Nixon vyhlášen, po prezidentských volbách konaných předešlého dne, jejich vítězem a budoucím 37. prezidentem Spojených států amerických. Nastala nová etapa nejen v dějinách USA, ale i války v Indočíně.

¹⁰³ Mao Ce Tung (1894-1976) čínský revolucionář a diktátor, od roku 1943 první tajemník Komunistické strany Číny, Od roku 1949 vůdce ČLR, roku 1958 vyhlásil tzv. Velký skok tj. nepromyšlenou industrializaci, jehož následkem byla smrt milionů obyvatel Číny, v letech 1966-69 rozpoutal tzv. Kulturní revoluci, dle některých tvrzení roku 1965 vyslal tisíce čínských vojáků do Vietnamské republiky, aby bojovali na straně Vietkongu, toto tvrzení však nebylo potvrzeno.

¹⁰⁴ Čou En-laj (1898-1976) čínský revolucionář a první premiér ČLR, v letech 1949-76 premiér, od roku 1949 do roku 1958 i ministr zahraničí, podílel se na vyjednávání příměří v Koreji 1950-53, ženevské mírové konferenci 1954, Afro-Asijské konferenci v Bandungu, na začátku 70. let jedna z hlav tzv. pingpongové diplomacie, která vyvrcholila roku 1972 návštěvou Nixona v ČLR a postupnou normalizací vztahů, to dovolila USA se stáhnout z Vietnamu.

¹⁰⁵ Ang Cheng Guan Ending the Vietnam War: The Vietnamese Communists' Perspective, London, 2003, s. 11.

¹⁰⁶ Harriman, William Averell (1891-1985) americký politik a diplomat, v letech 1943-1946 velvyslanec v SSSR, poté ro roku 1948 ministr obchodu, v letech 1948-50 speciální americký velvyslanec v Evropě pro koordinaci Marshallova plánu, v letech 1955-1958 guvernér New Yorku, v letech 1965 až 1969 hlavní americký velvyslanec, podařilo se mu prolomit dosud neprůchodnou diplomatickou situaci a zahájil pařížské mírové jednání.

¹⁰⁷ Ang Cheng Guan Ending the Vietnam War: The Vietnamese Communists' Perspective, London, 2003, s. 12.

¹⁰⁸ FRUS, 1964–1968 Volume VII, Vietnam, September 1968-January 1969, Document 113. Telegram From the Department of State to the Embassy in France, Washington, 2003, s. 316-318.

3. Rok 1969 – Rok zdánlivého klidu a křehké naděje

3.1. Situace na počátku roku

Nejočekávanější událostí ledna 1969 se stala inaugurace nového prezidenta Richarda Nixona. Napětí především vzbuzovala jeho dosud poměrně mlhavá koncepce zahraniční politiky a neurčité představy o ukončení války ve Vietnamu, které u mnohých tehdejších kritiků připomínaly jen vágní předvolební sliby a jak se dnes ukazují nové memoáry a především odtajněné archivní materiály, těmto kritikům po letech dávají za pravdu a ukazují jistou bezkonceptnost a bezradnost ve vyjednávání a politice vůči celé Indočíně. První „překvapivý“ úspěch Nixonovy administrativy přišel již 4 dny před jeho inaugurací. Dne 16. ledna 1969 Vietnamská republika oznámila, že se připojí k pařížské mírové konferenci. Stalo se tak po telefonní rozmluvě nově zvoleného prezidenta Nixona s jeho jihovietnamským protějškem Thieuem. Samozřejmě, že pravda o tom, že oba politici byli ve více než přátelském kontaktu již delší dobu a ani konspirace a sabotáž předběžných jednání v Paříži prostřednictvím paní Chennaultové, se na veřejnost nedostala. První viditelné změny představovaly především změny osob řídících zahraniční politiku. V roli hlavního vyjednávatele v Paříži vystřídal Harrimana Harry Cabot Lodge.¹⁰⁹ Klíčovou postavou, která měla ve vlivu na Nixonovu zahraniční politiku zastínit všechny ostatní specialisty, poradce, velvyslance a dokonce i státního sekretáře USA Williama P. Rogerse¹¹⁰ se stal Henry Kissinger.¹¹¹ Nixon měl ke Kissingerovi velmi blízko. Chladné analytické uvažování obou mužů, v nichž účel světil prostředky, je spojovalo. Dodnes mnozí badatelé vedou spory o tom, kdo vlastně koncipoval zahraniční politiku během Nixonova prezidentství. Dříve se tvrdilo, že hlavním mozkiem celé zahraniční politiky byl Kissinger. S prohlubováním znalostí a

¹⁰⁹ Lodge, Henry Cabot, Jr. (1902-1985) republikánský politik a diplomat, v letech 1937 až 1944 a 1946 až 1953 senátor, 1953-60 velvyslanec USA, v letech 1963-1964 a 1965-1967 velvyslanec USA ve Vietnamské republice, 1968 velvyslanec USA ve Spolkové republice Německo, v letech 1969 a 1970 hlavní americký vyjednávající na jednáních v Paříži, v letech 1970 až 1977 speciální vyslanec USA ve Vatikánu, považován za specialistu na jihovýchodní Asii, spolu s CIA hlavní podporovatel puče proti prezidentu Ngo Dinh Diemovi, v Paříži rezignoval na svůj post vyjednávatele kvůli slabým výsledkům a nedostatečnému pokroku v jednání.

¹¹⁰ Rogers, William Pierce (1913 - 2001) americký právník a politik, v letech 1958 až 1961 generální obhájce USA, 1969 až 1973 státní sekretář USA, 1986 předseda komise vyšetřující zkrachu raketoplánu Challenger, v úřadě pouze figurkou, o zahraniční politice byl Kissingerem i Nixonem informován jen minimálně a často s jejich kroky nesouhlasil.

¹¹¹ Kissinger, Henry Alfred (1923) americký diplomat, konsultant a politik, narodil se v Německu, ale roku 1938 kvůli svému židovskému původu s rodinou emigroval do USA, po službě v US ARMY (1943-45) do roku 1969 především akademická kariéra na Harvardské univerzitě, od roku 1967 soukromý poradce v mezinárodních vztazích, v této funkci se sblížil s vlivnými republikány především s R. Nixonem, v letech 1969 až 1975 národní bezpečnostní poradce, 1973 až 1976 státní sekretář USA, od roku 1973 nositel Nobelovy ceny, jeden z předních ideologů Nixonovy zahraniční politiky a Nixonovy doktríny, tvůrce politiky détente, pingpongové diplomacie s ČLR a pařížských mírových dohod, obviňován za politiku v Jižní Americe (především vůči Chile), rozšíření války ve Vietnamu do Laosu a Kambodži a podporu nedemokratických režimů, dnes v mnoha státech Jižní Ameriky i Evropy persona non grata.

výzkumem nových pramenů se s překvapením zjišťuje, že Nixon měl daleko větší podíl na jejím utváření.¹¹² Zatímco vztahy Nixon-Kissinger byly výborné a oba muži spolu doslova souzněli (tedy alespoň z počátku), vztahy mezi státním tajemníkem Rogersem a oběma politiky byly často na bodu mrazu a mezi ním a Kissingerem zuřila doslova studená válka. Je pravdou, že Rogers jako elitní právník, který se před svým angažmá v Nixonově administrativě ani teoreticky nezabýval diplomacií a ve svém úřadě se nevyznal. Přesto byl dostatečně inteligentní, aby pochopil situaci a nemuselo tak často docházet k rozepřím a nedorozuměním, kdy prezident negoval slova svého ministra a ministr svého prezidenta. Vztah Kissinger-Rogers skvěle vystihnul Nixon poznámkou:

*„Henry si myslí, že Bill není dostatečně erudován a Bill si myslí, že Henry je poblázněný mocí. Oba mají asi pravdu.“*¹¹³

Izolace Rogerse dosáhla takového stupně, že o navazování vztahů s ČLR a Kissingerově tajné misi do ní se dozvěděl až z novin. I přesto, že vztahy Nixon-Kissinger byly dobré, i mezi nimi existovali rozpory. Kissinger dle svého tvrzení musel dlouho Nixonovi vymlouvat použití jaderných zbraní v Jihovýchodní Asii. To, že nebyl státní sekretář, tím, kdo vedl zahraniční politiku, ústilo ke značným zádrhelům a nepružnosti v reakcích na různé krizové situace, kterých bylo během prvního Nixonova období více než dost. Politika USA za Nixonovy administrativy tedy nebyla tak cílevědomá, jak se do nedávna tvrdilo a cesta k jejím cílům, jako byl například mír v Jihovýchodní Asii, byla více než nahodilá a klopotná.

Severní Vietnam sužovaly jiné starosti. Vedle těžké vojenské porážky loňského roku se pomalu začala vynořovat otázka vnitropolitická toho nejvyššího rázu. Na začátku roku 1969 se Ho Či Minovo zdraví čím dál tím více zhoršovalo a bylo jasné, že „milovaný strýček Ho“ brzy svoji vládu a zemi postaví před otázku hledání svého nástupce. Vláda VDR se rozhodla na nic nečekat a nástupce prezidenta vybrat s předstihem v očekávání nevyhnutelného. Na rozdíl od mnoha jiných zemí se v severovietnamské vládě nerozhořel bratrovražedný boj a v tajných jednáních byl za nástupce potvrzen Ho Či Minův viceprezident Ton Duc Thang¹¹⁴. Thang byl na rozdíl od vůdčí a charismatické postavy Ho Či Mina spíše

¹¹² Morgan, Iwan, Nixon, London, 2002, s. 121-155.

¹¹³ Maga, Tymothy P. The 1960s, New York, 2003, s. 268.

¹¹⁴ Ton Duc Thang (1888-1980) vietnamský revolucionář a politik, od mládí aktivní v odborech a komunistickém hnutí, roku 1928 odsouzen za vraždu na 20 let, z vězení propuštěn až v roce 1945, ve stejném roce zvolen do Národního shromáždění Severního Vietnamu, roku 1960 viceprezidentem VDR, od roku 1969 do roku 1976 prezidentem VDR, od roku 1976 až do své smrti roku 1980 prezident sjednocené Vietnamské socialistické republiky, nevýrazný, těžil především z přátelství s Ho Či Minem, dodnes drží rekord nejstaršího prezidenta při nástupu do funkce (81) i věku dosaženého ve funkci (92)

jen figurka, která nikdy nebyla tvůrcem politiky. To jak se věci skutečně měly, dokresluje, že Thang nikdy nebyl ani členem politbyra. Přesto pro zainteresované byla jeho volba překvapivá. Thang byl totiž o dva roky starší než Ho Či Min a se svými 81 lety při nástupu do funkce byl i v socialistických gerontokraciích skutečným kmetem. Jednání o nástupnictví, stejně jako pravda o zdravotním stavu Ho Či Mina, byla držena v co největší tajnosti.

Daleko větší obtíže než nástupnictví legendárního vůdce vietnamského lidu tvořila otázka dalšího vojenského postupu na jihu. Jak již bylo řečeno, rok 1968 znamenal pro Vietkong obrovskou porážku, při níž doslova vykrvácel a nebyť severovietnamské materiální a lidské podpory, včetně zapojení pravidelných jednotek Lidové armády Vietnamu¹¹⁵, mohl rok 1968 znamenat i definitivní porážku povstání na Jihu. Americké zpravodajské služby odhadovaly, že roku 1965 byl Vietkong z 75% tvořen Jihovietnamci a jen 25% bylo Severovietnamců. Po ofenzivě Tet se situace obrátila a v roce 1969 byla jihovietnamská gerila tvořena ze 3/4 Severovietnamci.¹¹⁶ Přestože ofenziva Tet vedená na města naprosto ztroskotala, na venkově se podařilo ovládnout rozsáhlá území. Vzhledem k obrovským ztrátám na životech bylo pevné mocenské zachycení a ovládnutí těchto území více než složité. To si uvědomovali nejen vojenští velitelé povstalců a generální štáb v Hanoji, ale i Američané a Jihovietnamci, kteří brzy začali připravovat vyčišťovací akce, o čemž byl Vietkong díky své špiónážní síti velmi dobře informován. Vojenská operace, která měla Vietnamské republice a U. S. ARMY připomenout, že s Vietkongem se musí stále počítat, však měla dalekosáhlé následky.

3.2 Vojenské situace roku 1969 ve Vietnamu a její dopad na domácí politiku USA

Rok 1969 v dějinách tohoto dlouhého konfliktu patřil k těm neklidnějším. Síly Vietkongu byly vyčerpány a Vietkong se především soustředil na jejich obnovení. Mezi 22. únorem a 30. březnem 1969 se sice Vietkong pokusil o ofenzivu v provinciích Cu Chi a Thu Duang Mot, ale výsledky byly chabé a brzy museli útočící jednotky komunistů přejít do defenzivy. Horší důsledky měl dělostřelecký a minometný přepad americké letecké základny v Tan Son Nhut, který využil Nixon jako záminku pro bombardování Kambodže (viz níže). Svoji přítomnost v zemi a svoji nebezpečnost po těchto nepovedených operacích dával poté Vietkong najevo především drobnými přepady vojenských strážních pozic protivníka,

¹¹⁵ dále NVA (North Vietnamese Army)

¹¹⁶ Brooks, Douglas J., The Phoenix Program: A Retrospective Assesmet, Waco, 1989, s. 108.

minometnými a raketovými útoky na základny Američanů a především zvýšenou aktivitou městských geril, které ve městech páchaly bombové atentáty na podniky, které navštěvovali američtí vojáci, zastrášovaly obyvatelstvo a útočily na představitele jihovietnamského režimu. Ukázkou takové operace se na začátku roku 1969 stal atentát na ministra výchovy Dr. Le Min Triho.¹¹⁷ Vietkongu se v teroru a ve využití města jako nového bojiště skutečně dařilo. Za rok 1969 zahynulo 6000 lidí během teroristických útoků, na 1200 z těchto obětí, především na představitele jihovietnamského státu a starších vesnic byl proveden selektivní atentát a na 15 000 lidí bylo při těchto akcích zraněno. Ve zprávě amerického senátu lze najít v hrubých číslech i sociální postavení části obětí. Mezi mrtvými bylo 90 hlav a starších vesnic, 240 hlav a starších osad, 229 uprchlíků z bojových zón a 4350 prostých obyvatel.¹¹⁸ O důsledcích těchto útoků se zmíním níže v příslušné kapitole.

Americká odpověď na podobné akce probíhala již od roku 1966. Jednalo se o program Civil Operations and Revolutionary Development Support zkráceně CORDS (Civilní operace a revoluční podpora rozvoje). Jeho tvůrce, Robert Komer¹¹⁹, vysvětlil tento program jako „boj o srdce a mysl Vietnamců“. Program se měl stát protějškem známějšího a dodnes působícího programu USAID, avšak na rozdíl od tohoto ryze civilního programu měl být CORDS veden vojáky. Vedle tradiční role podobných programů jako budování škol, infrastruktury a humanitární a zdravotní péče měl CORDS i vojenskou sekci, jejímž úkolem bylo vybudovat místní prosaigonské a proamerické milice a získávat pro armádu cenné zpravodajské informace. Vzhledem k tomu, že byl CORDS veden vojáky je jasné, že vojenská a zpravodajská role dominovala. Právě roku 1969 CORDS dosáhl svého vrcholu.¹²⁰ Ze 7601 poradců bylo 6464 tedy 95% z armády. Ze 1,5 miliardového rozpočtu šla naprostá většina na výzbroj a výstroj policejních (z 60 000 v roce 1966 počet policistů vzrostl na 120 000 v roce 1969) a paramilitárních jednotek. Síly Regional Forces (Regionální síly), které měly zajišťovat bezpečnost jednotlivých vsí a osad a Popular Forces (Lidové síly), které měly zajišťovat bezpečnost větším správním celkům, ve zkratce RF/PF, narostly na 500 000 mužů a tvořily tak polovinu veškerých bojových sil Vietnamské republiky.¹²¹ Ačkoliv síla RF/PF byla na papíře ohromná (RF byli organizováni do 8000 čtí různé velikosti a PF do 800 rot po

¹¹⁷ Kamas, Daniel, *Válka ve Vietnamu 1967-75*, Praha, 1997, s. 138.

¹¹⁸ Hearings Before The Committee on Foreign Relations United States Senate Ninety-First Congress Second Session on Civil Operations and Rural Development Support Program, dostupné online: <http://homepage.ntlworld.com/jksong/docs/phoenix-scf-19700217.html> [8. 6. 2012]

¹¹⁹ Robert William "Blowtorch Bob" Komer (1922-2006), americký diplomat a politik, člen štábu Národní bezpečnostní rady, v letech 1966-68 šéf programu CORDS, poté velvyslanec v Turecku, v administrativě Jimmeho Cartera podsekretář ministerstva obrany pro politiku.

¹²⁰ Komer, Robert W., *Organization and Management of the New Model Pacification Program 1966-1969*, Sabanta Monica, 1970, dostupné online: <http://www.rand.org/pubs/documents/D20104.html> [8. 6. 2012]

¹²¹ Thayer, Thomas C., *How to Analyze a War Without Fronts: Vietnam, 1965-72*, Washington, 1975, s. 788-789.

zhruba 123 mužích) jejich spolehlivost byla rozdílná. Na rozdíl od RF byla služba v PF placená, a proto se předpokládalo, že jejich vojáci budou spolehlivější.¹²² Nebyla to vždy pravda a správně motivovaní dobrovolní milicionáři RF při obraně svých domovů často odváděli daleko lepší výsledky než vojáci PF či regulární ARVN. Ztráty RF/PF byly vysoké - 66% všech vojenských ztrát jihovietnamských ozbrojených sil v těchto letech tvořili právě tito dobrovolníci. Důvody vysokých ztrát byly především ve špatném výcviku jednotek, nulové podpoře (chyběla především letecká), která se roztroušeným jednotkám dostávala a i tím, že milicionáři byli ve svých vsích pro bojovníky Vietkongu jednoduchým cílem. Je třeba dodat, že i míra dezerce byla veliká a dalece převyšovala bojové ztráty.¹²³ Důvěra Američanů i Jihovietnamců měla především k RF své meze. Nejtěžší zbraní, kterou byli ochotni RF/PF svěřit byl minomet ráže 60 milimetrů. Čty RF byly dokonce až do začátku politiky vietnamizace vyzbrojovány z vyřazených zásob US ARMY a USMC¹²⁴ z dob 2. světové a korejské války, takže jejich výzbroj tvořily archaické karabiny M 2, které se útočným puškám Kalašnikov Ak-47 Vietkongu nemohly rovnat a lehké kulomety BAR, který byl vyvinut již za 1. světové války.¹²⁵ Lze říci, že celý program CORDS měl i přes vynaložené prostředky pro válečné snažení Washingtonu a Saigonu mizivý význam. I přes to, že 1862 hlav z celkově 2151 vesnic a 8532 hlav osad z celkového počtu 10 522 osad prošlo speciálním pětítýdenním kurzem, který jim měl vysvětlit výhody saigonského režimu a genialitu prezidenta Thieua, neměl na zúčastněné valný efekt.¹²⁶ Ti na něj po návratu domů velmi rychle zapoměli. Pokud ne, stali se brzy obětmi partyzánů či nejčastěji úspěšně spolupracovali s oběma stranami. Vztah mnoha prostých lidí byl k pomoci CORDS více než chladný, přesto se v mnoha oblastech, kde se více než na vojenský aspekt hledělo na rozvoj hospodářský, podařilo omezit vliv a podporu Vietkongu u prostých rolníků.¹²⁷ Příčin krachu CORDS bylo několik. Jihovietnamská vláda dávala projektu jen minimální podporu a často se stávalo, že křehkou důvěru, kterou Američané vybudovali saigonští úředníci a vojáci zničili. Dva největší důvody vyjádřil sám Kormer velmi lakonicky v jedné krátké větě: „*Too little, too late.*“ Příliš málo, příliš pozdě. USA, které neváhaly dávat miliardy na zbraně jednoduše, odmítaly dát

¹²² Voják PF si s ženou a dvěma dětmi přišel na 2200 až 2400 piatrů měsíčně (asi 75 \$) podle toho zda sloužil v nížině či horách zatímco základní plat vojáka ARVN byl měsíčně 3690 piatrů (120\$). Zdroj: http://720mpreunion.org/history/project_vietnam/rfpf/rfpf_profile.html [8. 6. 2012]

¹²³ Brooks, Douglas J., The Phoenix Program: A Retrospective Assesmet, Waco, 1989, s. 15-16.

¹²⁴ USMC-United States Marine Corps Námořní pěchota Spojených států amerických

¹²⁵ Collins, Jr., James Lawton, The Development and Training Of The South Vietnamese Army, 1950-1972, Washington, 1991 Dostupné online: <http://www.history.army.mil/books/Vietnam/devtrainrvn/> [8. 6. 2012]

¹²⁶ Hearings Before The Committee on Foreign Relations United States Senate Ninety-First Congress Second Session on Civil Operations and Rural Development Support Program, Washington, 1970 Dostupné online: <http://homepage.ntlworld.com/jksone/docs/phoenix-scfr-19700217.html> [8. 6. 2012]

¹²⁷ Brooks, Douglas J., The Phoenix Program: A Retrospective Assesmet, Waco, 1989, s. 22-23.

dostatečné prostředky na zlepšení života rolníků, kteří by přestali podporovat Vietkong a VDR.¹²⁸

Daleko temnější stránku CORDS než byla oficiální humanitárně-vojenská pomoc tvořila jeho zpravodajská část nazvaná program Phoenix, která byla pod vedením CIA. Operace se pečlivě připravovala již od roku 1964, aby mohla být od roku 1965 spuštěna naostro. Úkolem operace mělo být vyhledávání a neutralizace nepřátelských živlů na území Vietnamské republiky. Metody byly však sporné. Jako poradce si CIA do svých výcvikových středisek pozvala francouzské „specialisty“ na špinavou válku, kteří se nechvalně proslavili nejen v první válce v Indočíně (1945-1954), ale především během brutálního konfliktu v Alžírsku (1954-1962).¹²⁹ V čele těchto poradců pak stál nechvalně známý plukovník Paul Aussaresses.¹³⁰ Překvapivě největší dohady v rámci CIA nevzbudily metody, ale to jak se jejich vykonavatelé budou nazývat. Původní „Counter Terror“ tedy „Proti teror“, což se v Langley nelíbilo neboť „USA s terorem nemá nic společného“ a týmy byly přejmenovány na PRU - Provincial Reconnaissance Units (Provinční průzkumné jednotky).¹³¹ Roku 1969 dosáhl počet členů PRU svého maxima, kdy bylo do operací zapojeno 704 Američanů, často členů speciálních sil námořnictva SEAL. Většinu jednotek PRU tvořili Jihovietnamci. Podporu z vietnamské strany zajišťovaly jednotky Národní policie a tajné policie známé mezi Američany jako Special Branch (Speciální oddělení), které měly dodat kádry pro speciální operace, jako byla infiltrace Vietkongu a zajišťovat zázemí PRU. Ti zpočátku neprojevovali zvláštní nadšení pro tuto operaci a odmítali dávat své lidi na podporu PRU. Situace se změnila teprve poté, co se začaly vyplácet za polapené členy Vietkongu odměny. Odměny závisely na oblasti a na postavení člena Vietkongu. V deltě Mekongu byl „neutralizovaný“ poručík hodnocen 5000 piastry (42 \$) a hlava Vietkongu v provincii mohla přijít až na 500 000 piatrů (4200 \$).¹³² Průměrná odměna do roku 1971 byla kolem 100 000 piatrů (370 \$). S tím, jak se blížil odchod Američanů, a zoufalství v Saigonu rostlo, rostly i odměny a roku 1971 bylo na hlavu nejvyšších představitelů Vietkongu vypsána odměna 11 000 \$.¹³³ To však platilo, jen když byla cílová osoba polapena živá. Pokud došlo k její „eliminaci“, byla odměna poloviční.

¹²⁸ Coffey, Ross, Revisiting CORDS, in Military Review březen/duben, 2006, s. 92–102.

¹²⁹ Nekola, Martin, Operace Kondor, Praha, 2012, s. 27–28.

¹³⁰ Aussaresses, Paul (1918), francouzský voják, účastník 2. světové války, první války v Indočíně, Suezské krize 1956, války v Alžírsku, v letech 1961 až 1969 francouzský vojenský přidělenec v USA, kde se podílel na výcviku vojáků v pevnosti Fort Bragg v rámci operace Phoenix, v roce 1973 působil v Brazílii, kde vyučoval mučící metody agenty jihoamerických diktátorských režimů, roku 1975 odchází v hodnosti brigádního generála do penze, roku 2001 vydává své skandální paměti Bitva o Casbah, ve kterých přiznává brutální mučení a vraždy Alžířanů, následně degradován, je mu odňato právo nosit uniformu a Řád čestné legie.

¹³¹ Brooks, Douglas J., The Phoenix Program: A Retrospective Assessment, Waco, 1989, s. 127–128.

¹³² Welsh David, Pacification in Vietnam, in Ramparts, říjen 1967, s. 36.

¹³³ Shuster, Alvin, Rewards Up To \$11,000 Set For Captured Vietcong, in New York Times, August 2, 1971, s. 1.

Na odměnu měli nárok i američtí členové PRU a po pádu Saigonu mnozí přiznávali, že si často přišli měsíčně na velmi pěkné částky.¹³⁴

Jak vypadalo takové vyhledávání podezřelých, kteří se dostali na černý seznam programu Phoenix, popsal poručík Vincent Okamoto:

„Problém byl, jak najít lidi na seznamu. Nebylo to, jako když máte jejich adresy a telefonní čísla. Normální postup byl zajít do vesnice a prostě někoho popadnout a zeptat se „Kde je Nguyen ten a ten?“ Častokrát ti lidé byli tak vylekaní, že neřekli ani slovo. V takovém případě nasadil informátorovi tým Phoenixu na hlavu pytel od mouky s vyřezanými otvory na oči, omotal mu kolem krku jako vodičko telefonní drát a procházel s ním vesnici a nařídil mu „Až půjdeme kolem Nguyenova domu, poškrabej se na hlavě.“ V noci se tým vrátil a zaklepal na dveře. „Překvapení hajzle.“ Každý, kdo otevřel, byl ztracen. Ten kdo otevřel, byl komunist, jedno jestli byl jen příslušníkem rodiny. Někdy se vraceli na základnu jen s uřezanýma ušima, aby dokázali, že někoho zabili.“¹³⁵

Pokud se oběti Phoenixu dostaly na základnu PRU, čekalo je většinou strašlivé mučení, do jehož repertoáru patřilo i hromadné znásilnění, elektrošoky do genitálií, strhávání nehtů kleštěmi, metoda zvaná „letadlo“, kdy byl vězněný zavěšen za nohy a ruce břichem k zemi, což způsobovalo nesmírnou bolest ve vychýlených pažích, útoky policejních psů nebo i dnes „populární“ waterboarding.¹³⁶ Při takových metodách, jak se předpovídal Aussaresses, promluvil každý a heslo vietnamské policie znělo „Pokud jsou nevinní, bijte je tak dlouho, dokud se nestanou vinnými“.¹³⁷ Poté již následovala „neutralizace“. To znamenalo mnohé. Pokud vězeň spolupracoval, mohl být označen za konfidenta a byl bez větší újmy propuštěn. Mohl být také převezen do obyčejné věznice. Naopak ti, kteří vzdorovali příliš a nespocovali, byli zmučeni do takové míry, že smrt pro ně byla vysvobozením. Způsoby smrti byly neméně vynalézavé jako samo mučení. Bývalý voják Barton K. Osborne, který sloužil v jednom zařízení u Da Nangu jako dozorce a byl cvičen k získávání domorodých agentů, popsal při slyšení v americkém senátu dva případy a hrozný osud, který často oběti Phoenixu potkal:

„Jednomu z mých vězňů byl do ucha zaražen 6 palcový (asi 16 centimetrový) kolík tak hluboko, že pronikl až do mozku a on zemřel. Ženu podezřelou z toho, že je politický důstojník

¹³⁴ Willenson, Kim, *The Bad War: An Oral History Of The Vietnam War*, New York, 1987, s. 216.

¹³⁵ Appy, Christian G., *Patriots: The Vietnam War Remembered from All Sides*, New York, 2003, s. 361.

¹³⁶ Blakely, Ruth, *State terrorism and neoliberalism: the North in the South*. New York, 2009, s. 50.

¹³⁷ Brooks, Douglas J., *The Phoenix Program: A Retrospective Assessment*, Waco, 1989, s. 87.

v jedné malé vesnici zavřeli do malé klece, kde jí nechali zmučenou bez pomoci zemřít hladu.... Mnoho lidí bylo umučeno k smrti a velká spousta vězňů byla naložena do vrtulníků a nad mořem z něj vyhozena.“¹³⁸

Osborne také potvrdil, že mučení prováděli jen Američané a že tato skutečnost byla mezi prostými vojáky známa a ani mezi nevojenským americkým personálem nebylo mučení tajemstvím.

Výsledky programu Phoenix byly rozporuplné. V mnoha oblastech se skutečně podařilo potlačit projevy gerily a alespoň papírově vzrostl počet „relativně bezpečných vesnic“ z 20 % roku 1968 na 93 % roku 1970.¹³⁹ Po válce mnozí velitelé Vietkongu a NVA přiznávali, že jim program Phoenix působil velké potíže. Generál Tran Do za války zástupce velitele v Jižním Vietnamu tvrdil, že program byl pro Vietkong „extrémně ničivý“. Nguyen Co Tratch, po válce ministr zahraničí sjednoceného Vietnamu, dodával, že mnoho příslušníků NVA a Vietkongu museli kvůli prozrazení uprchnout do VDR, Laosu či Kambodže. Velitelka Vietkongu Nguyen Thi Dinh přiznala, že se Vietkongu podařilo infiltrovat nedůležitým agentem část programu Phoenix. Dodávala, že program byl pro Vietkong velký problém:

„Nikdy jsme se neobávali divize vojáků, ale infiltrace těchto několika mužů nám způsobovala obrovské problémy.“¹⁴⁰

Program tedy z části plnil svůj účel. Cena však byla vysoká. To, co se dařilo pomocí programu CORDS vybudovat, „dařilo“ se terorem programu Phoenix ještě úspěšněji bořit. Většina obětí neutralizace byla nevinná a vietnamští příslušníci PRU často s vidinou odměny přiváděli zcela nevinné. Vzhledem k tomu, jak potvrdil Osborne ve své výpovědi před Senátem, většina Američanů vietnamsky nehovořila a musela se spolehnout na místní překladatele a jihovietnamské vojáky, bylo poté jednoduché je přesvědčit o důležitosti nedůležitých. „Let fénixe“ byl skutečně krvavý. Mezi léty 1968 až 1972 prošlo oficiálně „neutralizací“ 81 470 „příslušníků“ Vietkongu, z čehož bylo zhruba 17 000 „přesvědčeno“ k přechodu na vládní stranu a „eliminováno“ 26 369.¹⁴¹ Jak už to při podobných „černých operacích“ bývá, skutečné počty lidí, kteří prošli mučírny nebo byli popraveni bez jakýchkoliv záznamů, budou ve skutečnosti daleko vyšší. Ačkoliv program Phoenix oficiálně

¹³⁸ Hearings Before The Committee on Foreign Relations United States Senate Ninety-First Congress Second Session on Civil Operations and Rural Development Support Program, Washington, 1970 Dostupné online: <http://homepage.ntlworld.com/jksonc/docs/phenix-scf-19700217.html> [8. 6. 2012]

¹³⁹ Andrade, Dale, Willbanks, James H., CORDS/Phoenix in Military Review, March-April 2006, s. 9-25.

¹⁴⁰ Brooks, Douglas J., The Phoenix Program: A Retrospective Assessment, Waco, 1989, s. 112-113.

¹⁴¹ Andrade, Dale, Willbanks, James H., CORDS/Phoenix in Military Review, March-April 2006, s. 19.

skončil roku 1972, byl ve skutečnosti jedním z mála amerických programů, u kterých se podařila kompletní a účinná vietnamizace a pohrobek Phoenixu velmi účinně pracoval až do posledních dní Vietnamské republiky. Účet Phoenixu je tedy minimálně o několik desítek tisíc „neutralizovaných“ vyšší.

Od počátku roku 1969 se také opět rozjely konvenční vojenské operace, zvané ve vojenském žargonu jako search and destroy (najdi a znič), které měly znovu ovládnout Vietkongem dobytý a ovládaný venkov. Popišme si jednu takovou operaci jako modelový příklad: To, jak byl v tomto směru Vietkong loňského roku úspěšný, hovoří to, že oblastí, kde byla zahájena jedna z prvních vyčišťovacích operací, byl poloostrov Batangan, ležící v nejbližším okolí města Da Nang, ve kterém byla umístěna největší americká vojenská základna v celém Jižním Vietnamu. Na poloostrově měly být soustředěny podpůrné jednotky Vietkongu, především 48. místní prapor Vietkongu a 95. ženijní rota. Operace nazvaná Russell Beach/Bold Mariner (tj. Červenorudá pláž/Odvážný námořník), největší obojživelná operace USA od skončení Korejské války, byla spuštěna dne 13. ledna 1969 a zúčastnily se jí jednotky 23. pěchotní divize (Americal), 1. divize kavalérie, 26. pluk Námořní pěchoty a 2. divize ARVN. Pěchota byla vysazena pomocí vrtulníku, zatímco námořní pěšáci se na poloostrově vylodili a ARVN vytvořila kordon, který měl zabránit úniku bojovníků Vietkongu na pevninu. Poloostrov Batangan tak dokonale odřízli od světa. Z poloostrova bylo evakuováno na 12 000 místních obyvatel. I přes enormní nasazení sil byly výsledky hubené. Ačkoliv se podařilo zničit specialistům bojových ženistů zvaných „tunelové krysy“(Tunnel Rats)¹⁴² na 13 kilometrů tunelů a mnoho úkrytů Vietkongu. V boji zahynulo zhruba 150 až 160 bojovníků Vietkongu (údaje autorů o eliminaci více než 7000 členů Vietkongu a kolaborantů jsou více než přehnané¹⁴³). Američané přišli o 56 vojáků, kteří většinou přišli o život na minách a nastražených pastích Vietkongu. Kordon byl zrušen 9. února 1969, i když operace oficiálně trvala až do července a na poloostrově byly zničeny všechny budovy. To mělo zabránit jejich využití Vietkongem a odhalit vstupy do tunelů Vietkongu. Vyčišťovací operace neměla žádoucí účinek a v únoru 1970 byla spuštěna nová operace pod názvem Nantucket Beach. Vitalita Vietkongu byla neuvěřitelná. Jak Američané zjistili vše, co se jim podařilo zničit roku 1969, bylo Vietkongem nejen postaveno znovu a na stejném místě, ale ještě rozšířeno a zdokonaleno. I když operace Nantucket Beach trvala až do března 1971, problém nevyřešila a aktivita Vietkongu na poloostrově Batangan trvala až do

¹⁴² Rotmann, Gordon.L., Tunnel Rats In Vietnam, Oxford, 2012, s.36.

¹⁴³ Kamas, Daniel, Válka ve Vietnamu 1967-75, Praha, 1997, s. 138.

pádu Saigonu.¹⁴⁴ Nejhorší opět dopadli prostí obyvatelé. O ty se měla postarat jihovietnamská vláda a CORDS. Především jihovietnamská strana opět prokázala naprostou nekompetenci a nezájem o prosté lidi. Pro 12 000 evakuovaných z bojové oblasti bylo připraveno 125 stanů a na většinu lidí se nedostala deka. Vzhledem k tomu, že se operace konala v zimním a monzunovém období, které je ve Vietnamu nejchladnější, nejednalo se právě o nejhumánnější přístup. Na evakuované se okamžitě vrhli také specialisté z operace Phoenix, kteří zadrželi kvůli výsledku na 1000 lidí, z čehož 256 obvinili ze spolupráce s Vietkongem. Později však bylo toto číslo redukováno na méně než 50. Mnoho evakuovaných se kvůli bojům nemohlo do svého domova vrátit ani po roce 1971. Repatriováni na tom byli dokonce často ještě hůř. Nejen, že v celé oblasti probíhaly sporadické boje až do konce války, ale co bylo horší, celá oblast byla zamořena minami obou stran a pastmi Vietkongu. Civilisté nemohli díky tomu obdělávat svá rýžová pole a živili se divoce rostoucím maniokem. Situace se zhoršila natolik, že do kdysi soběstačné oblasti, která potraviny vyvážela, muselo být roku 1971 dodáno 36 tun rýže, aby nevypukl hladomor.¹⁴⁵ Veškeré bojové operace let 1969 až 1971 se ukázaly jako naprosto neúčinné. Po ukončení operace Nantucket Beach v březnu 1971 byl „rozprášený“ 48. místní prapor Vietkongu brzy opět v akci. Navíc byl nyní podporován i těmi, kteří byli před vyčišťovací akcí neutrální.¹⁴⁶

Podobných operací jako byl Bold Mariner, bylo v roce 1969 několik desítek. Lišily se pouze velikostí a čísli zlikvidovaných příslušníků NVA a Vietkongu. Výsledky byly však téměř vždy stejné. Po „vyčištění“ oblasti se povstalci s podporou místních a zbraněmi ze Severu brzy vraceli a získávali ztracené pozice. Jednalo se tedy doslova o bitvy s větrnými mlýny. Americké velení se tedy zaměřilo na boj s infrastrukturou a zásobováním nepřítele. Zásobování Vietkongu a jednotek „dobrovolníků“ NVA probíhalo skrze tzv. Ho Či Minovu stezku, která se do značné míry území Vietnamské republiky obcházela a vedla přes sousední Laos a Kambodžu, jejichž vlády existenci stezky tolerovaly. Stezka byla také podporována místními komunistickými gerilami, kterým byla na oplátku přenechána část zásob (viz níže). Nejproblémovější se stala provincií Thua Thien - Hue. Ta ležela jak na hranicích s Laosem, tak nejbližší demilitarizované zóny při hranici s VDR. Nebylo tedy divu, že se v této provincii soustředily mohutné síly nejen Američanů a Jihovietnamců, ale i Vietkongu a Severovietnamců. V oblasti probíhaly tvrdé boje téměř po celou válku, přičemž nejtvrdší boje

¹⁴⁴ Smith, Charles, U.S. Marines in Vietnam High Mobility and Standdown 1969, Washington, 1988, s. 300–304.

¹⁴⁵ Wiesner, Louis A. Victims and Survivors: Displaced Persons and Other War Victims in Viet-Nam, 1954–1975. Greenwood, 1988, s. 300.

¹⁴⁶ Svoji roli také sehrál fakt, že na severu Batangu se nacházela osada My Lai, kde dne 16. března 1968 došlo k nechvalně známému masakru několika stovek obyvatel. Díky tomuto zločinu a důsledkům operace Bold Mariner se v oblasti stali Američané mimořádně nepopulárními.

se odehrály v roce 1968, kdy Vietkong a NVA napadly a ovládly během ofenzivy Tet hlavní město provincie Hue. O něj se vedly krvavé, 26 dní trvající boje, při nichž Američané přišli o 216 mužů (z toho bylo 72 příslušníků US ARMY a 142 z USMC) a 1364 raněných (z US ARMY 507 a z USMC 857), vojáků ARVN padlo 341 a přes 1300 jich bylo raněno. Na straně povstalců existují jen odhady: dle spojeneckých odhadů až 5000 mrtvých a pouhých 89 zajatých. Nejhuře válku opět zaplatilo civilní obyvatelstvo: 5800 obyvatel zahynulo nejen v pouličních bojích, ale i ve Vietkongem organizovaných masakrech. V těchto číslech jsou i ti, kteří „zmizeli“, tj. ti kteří se přidali k Vietkongu nebo uprchli z místa bojů a ve víru války zmizeli. Starověké město Hue, dnes zapsané na seznam památek UNESCO, bylo těžce poškozeno.¹⁴⁷ Nejdůležitější oblastí pro Vietkong v provincii bylo údolí A Shau. Údolí dlouhé 35 kilometrů a široké od 1 do 5 kilometrů bylo centrem zásobování povstalců nejen v provincii Thua Thien – Hue, ale celého Vietkongu na severu Vietnamské republiky. Jeho poloha byla naprosto ideální. Leží 50 kilometrů jihozápadně od města Hue a zhruba 10 kilometrů od hranice s Laosem a nabízelo pro Vietkong naprosto přehledné území kryté před náhlým pozemním přepadem a leteckými útoky. Údolí bylo jedním z hlavních vyústění Ho Či Minovi stezky a mělo jím denně (podle Američanů) projet zásoby až z 1000 nákladních vozidel.¹⁴⁸ Nelze se proto divit, že v údolí bylo trvale umístěno na 5000 bojovníků Vietkongu a NVA a byla zde vynikající protiletecká obrana. Americké pokusy o neutralizaci údolí A Shau trvaly po celou jejich angažovanost v konfliktu. V údolí zakládali dobře opevněné základny speciálních jednotek, které výpady z nich měly neutralizovat veškeré aktivity Vietkongu v údolí. Tato strategie se ukázala jako neúčinná a mnohé základny se staly pro své posádky pastí a musely být, jako například základna speciálních jednotek USA A Shaun, po tvrdých bojích a jejím dobytí jednotkami Vietkongu 9. března 1966 evakuována a opuštěna. Po tomto debaklu si údolí vysloužilo od amerických vojáků přezdívky „Death Valley“ nebo jadrnější „A Shit Valley“.¹⁴⁹ Ztroskotalo také dělostřelecké ostřelování a ani bombardování, včetně toho nejtěžšího nasazením B-52¹⁵⁰ situaci v jejich prospěch neobrátilo. Jedinou možností bylo vytlačit z údolí protivníky silou. Ani to však nebylo trvale úspěšné. Operace

¹⁴⁷ Arnold, James R., Ofenziva Tet 1968 – Zvrat ve Vietnamu, Vratilav, 2010, s. 88.

¹⁴⁸ Nalty, Bernarda C. The War against Trucks Aerial Interdiction in Southern Laos 1968-1972, Washington, 2000, s. 143. Je jisté, že tento odhad je nadhodnocený. Viz níže.

¹⁴⁹ Wiest, Andrew, Vietnam's Forgotten Army: Heroism and Betrayal in the ARVN, New York, 2007, s. 159.

¹⁵⁰ Boeing B-52 Strato fortress, americký strategický bombardér, Posádka: 6, Délka: 49,05 m, Rozpětí: 56,39 m, Výška: 14,74 m, Maximální rychlost: 1 014 km/h, Dolet: 9 978 km, Dostup: 13 720 m, Hmotnost prázdného letounu: 74893 kg Maximální vzletová hmotnost: 204117 kg Výzbroj: 4× kulomet M3 ráže 12,7 mm v zadním střelišti, které bylo ovládáno radarovým systémem řízení palby A-3A nebo MD-9 27 215 kg pum; zpravidla 84 pum po 227 kg nebo 42 pum s hmotností 340 kg uvnitř, které doplňovaly dalších 24 pum po 340 kg, nesených pod křídly na pylonech po dvanácti, údaje platí pro verzi B-52D Big Belly (Velké břicho) speciální verzi upravené na kobercové bombardování Vietnamu, jeden ze symbolů letecké války ve Vietnamu, ze 170 těchto letounů bylo nad Vietnamem ztraceno 30, přestože letoun poprvé vzlétl v roce 1952 a poslední kus byl vyroben o 10 let později, předpokládá se, že letadla by mohla sloužit ještě po roce 2040.

Delaware, která proběhla mezi 17. dubnem a 19. květnem 1968. Se silnou leteckou podporou a 5 dní trvajícím kobercovým bombardováním B-52 se podařilo spojeným silám 1. jízdní divize, 101. výsadkové divize a 3. pluku 1. divize ARVN vytlačit Vietkong z údolí a některé jednotky dokonce překročily hranici s Laosem a operace mohla být považována za úspěšnou. Chybou však bylo, že se poté z údolí US ARMY a ARVN stáhla a vojáci NVA a Vietkong údolí znovu ovládly.¹⁵¹ Další operace Dewey Canyon vedená tentokrát 9. plukem a částí 6. pluku USMC mezi 22. lednem a 18. březnem 1969 dopadla s podobnými úspěchy a výsledkem. Podařilo se ukořistit nebo zničit 1223 ručních zbraní, 16 děl, 72 protiletadlových zbraní, 26 minometů, 104 kulometů, 92 nákladních vozidel, 800 000 kusů munice a 100 tun rýže. Příslušníků USMC padlo 192 a 932 mužů bylo zraněno. Ztráty NVA a Vietkongu se odhadují na 1600 mužů. Síly Američanů však byly tentokrát slabší než při operaci Delaware a i přes intenzivní boje se nepodařilo zásobování a provoz Vietkongu v A Shau i přes opětovný průnik na laoské výsostné území, úplně zastavit.¹⁵²

Nejznámější operací v údolí A Shau se stala operace Apache Snow probíhající mezi 10. květnem a 7. červnem 1969, která se proslavila především desetidenní bitvou o Hamburger Hill. Tato operace byla druhou fází třífázové kampaně. První a třetí fáze nazvané operace Massachusetts Striker probíhající mezi 28. únorem a 9. květnem 1969 a operace Montgomery Rendezvous 8. červnem a 15. srpnem 1969. Cílem mělo opět být definitivní dobytí a ovládnutí údolí A Shau. Američané se z předchozích bojů poučili a rozhodli se Vietkong v údolí úplně vojensky zlomit. Operace Apache Snow měla vytlačit a zničit všechny vojenské prostředky Vietkongu v okolí kóty 937, tedy ve vietnamštině horu Ap Bia. Vietnamcům se díky monzunům, kdy nemohlo probíhat přesné bombardování, podařilo obnovit svá opevnění v údolí a dobře se zásobit. Američané si toho byli vědomi, jak vypovídá projev plukovníka Johna A. Hoeflinga ze dne 27. února 1969, tedy den před zahájením operace Massachusetts Striker:

*„Jsme před jedním z nejtvrděších bojů, ale cítím, že nikdy před tím jsme nebyli tak schopni uspět jako dnes. Jednotky NVA, se kterými se střetneme, jsou dobře vycvičeny, dobře vybaveny, složené z tvrdých vojáků, kteří se nám postaví a budou bojovat, zvláště, když se přiblížíme k jejich základnám a skladům.“*¹⁵³

¹⁵¹ Pearson, Willard, The War in the Northern Provinces 1964-68, Washington, 1975, s. 90-95, dostupné online: <http://www.history.army.mil/books/Vietnam/northern/nprovinces-fm.htm#cont> [21. 6. 2012]

¹⁵² Smith, Charles, U. S. Marines in Vietnam High Mobility and Standdown 1969, Washington, 1988, s. 38-50.

¹⁵³ Hair, Frank, Operation MASSACHUSETTS STRIKER, In Rendezvous With Destiny magazine léto 1969, dostupné online: http://101.lha.tripod.com/101st_lha/id80.html [22. 6. 2012]

Hoefting měl ve svém projevu naprostou pravdu. V oblasti, kam byla namířena operace Apache Snow byl umístěn 29. pluk NVA Američany přezdívaný jako „Ho Či Minova pýcha“, který byl tvořen veterány ofenzivy Tet a bitvy o Hue a byl také dobře vyzbrojen a zásobován. Vedle toho zde byl ještě 6. a 9. pluk. Američané nasadili do operace deset praporů a jako by se nechtěli nechat zahanbit, poslali proti elitě NVA svoji elitu – tři prapory 101. výsadkové divize Spojených států amerických, jmenovitě 1. prapor 506. pěšího pluku, 2. prapor 501. pěšího pluku a 3. prapor 187. pěšího pluku. Ten v bitvě nesl největší zátěž a utrpěl největší ztráty. Podporu jim zajišťovala 1. a 4. prapor 1. divize ARVN. Doplnoval je 9. pluk Námořní pěchoty, 5. pluk kavalerie a 3. pluk ARVN. Dělostřeleckou podporu zajišťovalo deset baterií dělostřelectva a letectvo.¹⁵⁴ Hlavním plánovačem a velitelem operace se stal velitel 101. výsadkové divize generál Melvin Zais.¹⁵⁵

Horu Ap Bia patří k dominantám údolí A Shau a dosahuje výšky 937 metrů. Především jeho příkré srázy se staly pro Američany obrovským problémem. Celá hora byla porostlá hustou džunglí a rostlinou zvaná Američany „sloní tráva“ (Ozdobnice čínská), která dorůstá až 2 metrů a její hustý porost dokonale bránil v rozhledu a průchodnosti. To dovolilo připravit obráncům ze 7. a 8. praporu 29. pluku NVA vynikající skrytá obranná postavení a mnoho pastí. Místní horu Ap Bia nazývají „hora krčící se bestie“, do americké vojenské historie se tento vrchol navždy zapsal jako Hamburger Hill. Tento název vznikl po boji, kdy jeden z jeho účastníků prohlásil, že ti, kteří zde bojovali, byli „sežvýkaní jako hamburger“. Obsazením kopce byl pověřen 3. prapor 187. pěšího pluku 101. výsadkové divize pod velením podplukovníka Weldon Honeycutta.¹⁵⁶ Bitva začala druhý den operace Apache Snow, tedy 11. května 1969. Honeycutt doufal, že je hora neobsazena nebo je jen lehce bráněna. Choval se však opatrně a na průzkum hory vyslal čtyři roty, přičemž se setkaly s velmi tvrdým odporem. Především rota Bravo se dostala do velmi těžkého boje u temene hory. Maskování nepřítele bylo dokonalé a Američané nemohli odhadnout, odkud se na ně střílí. Sílu nepřítele Honeycutt, i přes tento incident, odhadl na posílenou četou nebo rotu a rozhodl se povolát vrtulníky Bell AH-1 Cobra tzv. Aerial Rocket Artillery (ARA). Ty však místo na skvěle zakopané Vietnamce zaútočily na velící stanoviště 3. praporu, přičemž 2 muži byli zabiti a 35, včetně Honeycutta, bylo zraněno.¹⁵⁷ Další dva dny Američané horu intenzivně ostřelovali a bombardovali, zatímco Honeycutt se svými jednotkami manévroval

¹⁵⁴ Wiest, Andrew, Vietnam's Forgotten Army: Heroism and Betrayal in the ARVN, New York, 2007, s. 158-159.

¹⁵⁵ Zais, Melvin (1916-1981), americký generál, účastník 2. světové války a vietnamské války.

¹⁵⁶ Honeycutt, Weldon (1945), americký důstojník, nositel Kříže za vynikající služby.

¹⁵⁷ Scalard, Douglas P., The Battle of Hamburger Hill: Battle Command in Difficult Terrain Against a Determined Enemy, Fort Leavenworth, 1979, dostupné online: <http://ehistory.osu.edu/vietnam/essays/battlecommand/index.cfm> [23. 3. 2012]

tak, aby se dostal do co nejlepšího postavení před útokem. Rota Bravo se dostala na 1000 metrů od hřebene. Obrana NVA však byla tvrdá a opevnění velmi hluboké, takže obránci přežili i nejtěžší bombardování bez větších ztrát a sami manévrujícím Američanům způsobovali ztráty, které těžce zasáhly především rotu Delta, která byla nucena se stáhnout ze svých pozic u hřebene, a byla bojovníky NVA mezi 12. a 14. květnem de facto odříznuta pouhých 500 metrů od zbytku Američanů, kteří díky rozbahněnému terénu a intenzivní palbě nebyli schopni překročit. I ostatní roty měly velké ztráty, neboť Honeycutt věřil, že je třeba „slabšího“ nepřítele vyčerpat a prováděl drobné výpady. Velení brzy došlo k závěru, že nestojí proti „posílené četě nebo rotě“ a převelili 1. prapor 506. pěšího pluku, který měl posílit generální útok na horu, který se konal 14. května. Ten však díky terénu a tvrdému odporu Vietnamsců ztroskotal. Američanům se intenzivním bombardováním nepodařilo narušit obranné pozice, ale dokonale se jim podařilo zničit terén, který se stal i díky dešti ještě méně průchodným a útočící jednotky v něm uvázly. Pomalu bahnem se prodírající vojáci se stali pro vietnamské kulometčíky, ostřelovače a raketometčíky snadným cílem. USAF, která měla zajistit blízkou podporu, opět zklamala. Díky špatnému navádění pozemních návodčích a nepřehlednému terénu někteří letci shazovali svůj náklad až kilometr od bojiště. Horší bylo, že jeden útok vedl opět do vlastních řad a vyžádal si 7 životů a 56 zraněných. Ztráty byly opět těžké a rota Delta musela být kvůli ztrátám stažena 15. května z bojiště úplně. Ztráty Vietkongu se odhadují po odražení útoku 14. května na 70 mrtvých. Vojáci roty Delta, která se dostala nejbližší vietnamským pozicím, hlásili že „vrchol hřebene hory je pokryt krví, kusy těl a mrtvými těly“.¹⁵⁸ Generál Zais byl samozřejmě s takovou situací nespokojen, neboť v jiných místech byl postup operace Apache Snow plynulý a s nízkými ztrátami. Poslal tedy plukovníka Josepha Conmyho¹⁵⁹, velitele 3. brigády 101. výsadkové divize, aby zjistil, co se u kóty 937 děje. Honeycutt mu vysvětlil situaci takto:

„Joe, tenhle boj se stává příšerně obtížným.... Nevím kolik jich tam nahoře je, ale musí jich tam být příšerně moc. Ti bastardi mají těžké zbraně. Mají spojení. Jsou zakopaní. Mají hlubokou obranu a každý den dostávají z Laosu čerstvé posily a já nemám dost lidí na to, abych je mohl zastavit. Vedeme tu opravdu zatraceně těžký boj a myslím tím opravdový boj!.... Joe, potřebujeme tu pomoc. 506 (pěší pluk) by měl zvednout zadek, zařadit rychlost a zapojit se.“¹⁶⁰

¹⁵⁸ Wiest, Andrew, Vietnam's Forgotten Army: Heroism and Betrayal in the ARVN, New York, 2007, s. 160.

¹⁵⁹ Conmy, Joseph B. „Iron Raven“(1919-1994), americký voják, vojenský pobočník prezidenta L. B. Johnsona, v roce 1987 působil jako poradce při natáčení filmu „Hamburger Hill“.

¹⁶⁰ Wiest, Andrew, Vietnam's Forgotten Army: Heroism and Betrayal in the ARVN, New York, 2007, s. 161.

Dne 15. května se útok opakoval opět s nulovým výsledkem. Rotě Bravo se podařilo přiblížit na 150 metrů k temenu hory, ale kvůli palbě nepřítele, terénu a dešti se musela opět stáhnout. Vojáci NVA využívali situace a terénu a začali Američanům útočit na týl, velitelství a zásobování. Dokonce se jim podařilo dobře mířenou palbou sestřelit nebo poškodit několik zásobovacích vrtulníků. To nutilo americké velitele držet v týlu silné zálohy, které nemohly být použity v útoku. Mnohé jednotky dokonce přešly na kruhovou obranu. Mělo to obrovský dopad na morálku. Nejvíce vojáky frustrovalo, že se museli na noc stáhnout z již dobytých pozic, neboť bojem vysíleným jednotkám hrozilo obklíčení a v lepším případě těžké ztráty. Přes noc tato postavení opět obsadili vojáci NVA a Američany na novo čekal boj o jimi včera dobytá místa.¹⁶¹

Jako posila byl tedy vyslán 1. prapor 506. pěšího pluku. Pro vojáky praporu byl pohled na spolubojovníky z 3. prapor 187. pěšího pluku zdrcující. Seržant Arthur Wiknik Jr. z 1. praporu vzpomínal:

„Abychom dosáhli úpatí hory, museli jsme projít kolem mužů 3. praporu 187. pěšího. Bylo to místo, odkud vedli své útoky. Vypadalo to tam příšerně. Všechna vegetace byla pošlapaná, všude se tam válelo vojenské vybavení a páchlo to tam po výkalech. Když jsme procházeli, byli vojáci nezvykle tiší. Byli zamazaní, neumytí a úplně vyčerpaní. Někteří měli pohled na tisíc mil - prázdný vzdálený pohled, který mívají vojáci v boji. Jako by viděli brány pekla.... Jeden z nich se na mě podíval „Hej seržante,“ zahulákal, „měl byste sundat ty hvězdy. Rákosníci se zaměřují v první řadě na velitele a pak nikdy neuvidíte vrcholek toho kopce. A z kulometu vyndejte stopovky. Rákosníci vidí, odkud střílíte a pak na to místo zaměří palbu.“ Přikývl jsem jako bych se chtěl řídit podle jeho rad, ale nevěděl jsem, zda je myslel skutečně vážně. Pak začal nanovo, jen emotivněji. „Nikdo z nás ten vrcholek kopce neuvidí!“ zařval a ukazoval na nás. „Pokaždé, když se dostaneme k hřebeni, rákosníci za námi vylezou ze svých děr a začnou nám pálit do zad. Proto tomu říkáme Hamburger Hill. Každého, kdo tam jde, to sežvýká. Moji kamarádi tam pořád leží a my nejsme ani schopni snést jejich těla.“ Začal vzlykat, ale nebrečel. „Proč nás odsud armáda do hajzlu prostě neodveze pryč?“ Jeden jeho spolubojovník ho odvedl. Ostatní na nás zírali s prázdným výrazem, protože věděli, že armáda to prostě nevzdá.“¹⁶²

¹⁶¹ Scalard, Douglas P., The Battle of Hamburger Hill: Battle Command in Difficult Terrain Against a Determined Enemy, Fort Leavenworth, 1979, dostupné online: <http://ehistory.osu.edu/vietnam/essays/battlecommand/index.cfm> [23. 3. 2012]

¹⁶² Wiknik, Arthur Jr., Nam Sense: Surviving Vietnam with 101st Airborne Division, Drexel, 2009, s. 40-41.

Přesun 1. praporu 506. pěšího pluku probíhal přes kótu 901 a díky tvrdé obraně NVA mu trvalo dva dny, než se přiblížil na 2000 metrů k hoře An Biap. Do té doby musel Honeycutt na rozkaz Zaise zastavit veškeré útoky. Toho samozřejmě využil protivník a své opevnění ještě více zdokonalil a doplnil jak zásoby, tak stavy vojáků. Teprve 18. května 1969 mohl začít spojený útok dvou praporů proti „Hamburger Hill“. Zatímco 1. prapor 506. pěšího pluku zaútočil z jihu, 3. prapor 187. pěšího pluku měl udeřit ze severu. Conmy, který byl autorem tohoto plánu, doufal, že obránci nebudou mít dostatek sil odrazit takto silný a koordinovaný útok a konečně dojde k jejich porážce. Síla dvou praporů byla na obránce opravdu moc a 3. praporu se skutečně podařilo prorazit na vzdálenost 75 metrů od hřebene. Zde se však útok zadrhl, neboť všichni důstojníci praporu byly buď mrtví anebo ranění a ztráty mužstva dosáhly 50 %. Boj se změnil na nekontrolovatelnou přestřelku na 20 metrů a než se Honeycuttovi, který řídil boj z lehkého vrtulníku, podařilo opět své muže zorganizovat, spustila se bouře, která z bojiště udělala bažinu a snížila viditelnost na nulu. 3. prapor se musel již po čtvrté z hory stáhnout. Zatímco muži 3. praporu stáli těsně před vítězstvím, 1. prapor 506. pěšího pluku se přiblížil k hoře pouze na 1200 metrů.¹⁶³

V této chvíli Zais začal uvažovat o přerušení a stažení od Hamburger Hill, avšak velitel Military Assistance Command, Vietnam¹⁶⁴ generál Creighton Williams Abrams¹⁶⁵ naopak rozhodl o posílení jednotek a vyslal k An Bia tři čerstvé prapory - 2. prapor 506. pěšího pluku, 2. prapor 50. pěšího pluku 1. pěší divize a 2. prapor 3. pěšího pluku 1. pěší divize ARVN. Jedna rota 2. praporu 506. pěšího pluku byla přeložena na posílení prořídleho 3. praporu 187. pěšího pluku. Teprve s takovou převahou a po masivním dělostřelecké a letecké přípravě dne 20. května, v pět hodin odpoledne se podařilo po deseti dnech tvrdých bojů konečně dobýt kótu 937. Většině vojáků NVA se však rozhodla v očekávání generálního útoku stáhnout a An Bia byla bráněna jen sporadicky. Cti první jednotky, která dosáhla vrcholku, se dostalo 3. praporu 187. pěšího pluku. Jeho ztráty byly ohromné. Bez započtení posíl rot Alfa a Bravo ztratili 50% svého původního stavu a Charlie a Delta dokonce 80%. 2 ze 4 velitelů rot bylo mezi oběťmi, stejně tak jako 8 z 12 velitelů čet. K dobytí Hamburger Hill bylo potřeba pět praporů, tedy více než 1800 vojáků, a 10 baterií děl. Letectvo na horu An Bia svrhlo při 272 útocích 453 tun bomb a 68 tun napalmu. Z 1800 zúčastněných

¹⁶³ Stanton, Shelby L., *The Rise and Fall of an American Army: U.S. Ground Forces in Vietnam, 1963-1973*, New York, 1985, s. 300.

¹⁶⁴ Velitelství vojenské pomoci Vietnamu, dále MACV

¹⁶⁵ Abrams, Creighton Williams (1914-1974), americký generál, účastník 2. světové války, korejské války a vietnamské války, od roku 1968 do roku 1972 vrchní velitel amerických vojsk ve Vietnamu (nástupce Westmorelanda), poté až do své smrti náčelník štábu Armády Spojených států Amerických, prosazoval vietnamizaci a odchod z Indočíny, jeden z nejuznávanějších vojáků USA, pojmenován po něm tank M1 Abrams.

amerických vojáků padlo 70 a 370 bylo zraněno. ARVN přišla o 5 vojáků. Ztráty NVA byly strašné. Američané jen na bojišti napočítali 620 těl a mnoho dalších vojáků NVA se doslova vypařilo při napalmových útocích nebo zahynulo cestou k hranicím s Laosem. Pouze 3 nepřátelští bojovníci byli zajati. Lze konstatovat, že 7. a 8. prapor 29. pluku NVA prakticky přestaly existovat. Do 7. června 1969, kdy byla operace oficiálně ukončena, již k žádným větším bojům nedošlo. Zároveň se jednalo i o poslední velké střetnutí amerických ozbrojených sil s Vietkongem a NVA v roce 1969 a zbytek roku (neřkuli války) již žádné větší podobné střetnutí nepřinesl.¹⁶⁶

Bitva o Hamburger Hill se však přelila do americké politiky. Celý příběh bitvy byl zdokumentován a zveřejněn válečným korespondentem Associated Press Jay Sharbuttem.¹⁶⁷ Abrams snažící se vyjít novinářům vstříc pověřil Zaise, aby se o vlezlého reportéra postaral. Zais mu na všechny dotěrné otázky odpovídal, přesto to novináře neuspokojilo. Aby se jej zbavil, dovolil mu 16. května navštívit bojiště. Ač se sám Sharbutt, který chtěl vidět válku a vydal se s Honeycuttem na místa bojů z bojové zóny velmi rychle stáhl to, co viděl, jej evidentně šokovalo a emotivně popisoval:

„Výsadbáři scházejí z hory, jejich zelené košile jsou hnědé od potu, jejich zbraně jsou pryč a jejich obvazy jsou hnědé a rudé. Od bahna a krve. Mnozí viní podplukovníka Honeycutta.... Padli a trpí: „Ten pitomej Blackjack (rádiové kódové jméno podplukovníka Honeycutt¹⁶⁸) nepřestane, dokud nás všechny nezabije.“ Řekl jeden ze 40 nebo 50 vojáků 101. výsadkové divize, který byl v boji zraněn.“¹⁶⁹

Bitva rozhodně nebyla tak krvavá jako boje předešlých let, kdy roku 1967 padlo u Dak To 267 Američanů, a během týdne od 10 do 17. února 1968 Američané přišli ve Vietnamu o 543 mužů a dalších 2547 bylo zraněno. Změnila se však situace ve společnosti. Zatímco roku 1965 podporovalo válku 64 % obyvatelstva a proti bylo pouhých 21%, v říjnu 1967 poprvé řady odpůrců války mírně přechýlily řady podporovatelů (16% ku 44%), v únoru 1969 již proti válce bylo 52% obyvatel a podporovalo ji jen 39% populace. Této situace se rozhodli využít Demokráté a začali brojit proti pomalému postupu Nixona při řešení vietnamské krize. Již

¹⁶⁶ Scalard, Douglas P., The Battle of Hamburger Hill: Battle Command in Difficult Terrain Against a Determined Enemy, Fort Leavenworth, 1979, dostupné online: <http://ehistory.osu.edu/vietnam/essays/battlecommand/index.cfm> [23. 3. 2012]

¹⁶⁷ Sharbutt, Jay (1941-1991) americký novinář, proslavil se svou reportáží o bitvě o Hamburger Hill.

¹⁶⁸ Je potřeba říci, že Honeycuttova kritika není spravedlivá. Honeycutt byl odvážný důstojník, který často sám vedl své vojáky do boje a více času trávil na bojové linii než na stanovišti. Za boj o Hamburger Hill byl oceněn Medailí cti.

¹⁶⁹ Summers, Harry G., Hamburger Hill proved to be the telling battle of the Vietnam War, as Pork Chop Hill was for the Korean War, 1999, dostupné online: <http://www.angelfire.com/hi2/drme/hmhl1960s.html> [24. 6. 2012]

druhý den po vyjití Sharbuttova článku, ironií osudu v den vítězné steže na Hamburger Hill, měl Edward M. Kennedy¹⁷⁰ v senátu emotivní projev, který na události přímo reagoval:

„Je mojí povinností mluvit dnes o mojí víře, že úroveň našich vojenských operací ve Vietnamu je v rozporu s našimi úmysly a cíli v Paříži. Ba co více, cítím, že je jak nesmyslné, tak nezodpovědné posílat naše hochy na smrt kvůli dobytí nějakých kopců a pozic, které nemají žádný vliv na ukončení tohoto konfliktu...Prezident Nixon nám bez pochybností řekl, že neusilujeme o vojenské vítězství, ale pouze o mír. Jak můžeme obhájit vysílání našich chlapců do tuctu a více útoků proti kopci, dokud si i oni nezačnou pokládat otázku, jaký smysl má toto šílenství? Útok na Hamburger Hill je symptomem myšlení a politiky, která potřebuje naši okamžitou pozornost. Američtí hoši jsou příliš cenní na to, aby byli obětováni falešné vojenské cti.“¹⁷¹

Média přilévala olej do ohně. Dne 27. června vyšla v časopisu Life fotografie 241 vojáků, kteří za jeden týden padli ve Vietnamu a mezi kterými bylo i 5 vojáků padlých u Hamburger Hill. Titulek zněl: Tvář smrti ve Vietnamu: ztráty na životech za jeden týden. V článku byly ocitovány úryvky z posledních dopisů vojáků padlých u Hamburger Hill a veřejnost nabyla dojmu, že všechny oběti jsou jen od An Bia.¹⁷² Ani američtí velitelé se nechovali právě zdrženlivě. Již 5. června 1969 byly staženy z hory An Biap všechny vojenské jednotky a hora byla bez boje opět obsazena NVA. Při jednom rozhovoru pronesl generál Zais tyto věty:

„Jediný význam, který kóta 937 měla, bylo to, že na ní byli Severní Vietnamci. Mým úkolem bylo zničit síly nepřítele a všechno jeho vybavení. Našli jsme nepřítele na kótě 937 a tam se s ním bili.“

Zoufalí demoralizovaní vojáci dokonce ve svých undergroundových novinách nabízeli odměnu 10 000 \$ za zabití důstojníků, kteří nařídí podobné útoky.¹⁷³ Nebylo to však potřeba. Bitva u Hamburger Hill se stala zlomem. V Kongresu byla vedena o celé bitvě rozsáhlá debata. Ta se především zaměřovala na postup vojenského velení ve Vietnamu. V ní se projevovali především největší kritici angažovanosti USA ve Vietnamu, jak již výše

¹⁷⁰ Kennedy, Edward Moore „Ted“ (1932-2009) americký demokratický politik a senátor, bratr prezidenta J. F. Keneddyho, jeden z největších odpůrců války v Indočíně a zahraniční politiky prezidenta Nixona.

¹⁷¹ Kennedy, Edward M., projev před Senátem USA dne 20. května 1969, dostupné online: <http://tedkennedy.org/ownwords/event/vietnam> [24. 6. 2012]

¹⁷² The Faces of the Dead in Vietnam: One Week's Toll in LIFE, 27. červen 1969, dostupné online: <http://life.time.com/history/faces-of-the-american-dead-in-vietnam-one-weeks-toll> [24. 6. 2012]

¹⁷³ Stanton, Shelby L., The Rise and Fall of an American Army: U.S. Ground Forces in Vietnam, 1963-1973, New York, 1985, s. 301.

jmenovaný Edward M. Kennedy, Stephen M. Young¹⁷⁴ nebo George McGovern.¹⁷⁵ V rámci této debaty dokonce senátoři navštívili Vietnam. Jejich návštěvu při partii pokeru s přáteli okomentoval takto Abrams:

*„Dnes jsme tu měl delegaci Kongresu včetně Teda Kennedyho. Stěžovali si na ztráty u Hamburger Hill. Řekl jsem jim, že když naposledy 29. pluk NVA přišel ze Severního Vietnamu, zničil Hue a ozval se každý památkář na světě. Tentokrát, když přišli znovu, vydal jsem rozkazy zadržet a porazit je dříve než se dostanou do Hue. Vytlačili jsme je zpět do Severního Vietnamu, ale jsem zase kritizován za oběti, které to stálo. Pokud mi dají příště vědět, kde budou chtít bojovat, rád to tam udělám.“*¹⁷⁶

Hamburger Hill pro Nixonovu administrativu znamenal značný problém. Především to dovolilo demokratům získat laciné body za rozpor mezi Nixonovými sliby a skutečností, kdy roku 1968 narostl počet nasazených vojáků ve Vietnamské republice na největší číslo v historii celé americké intervence ve Vietnamu (543 000 v dubnu 1969), zatímco prezident hovořil o míru případně vietnamizaci konfliktu. Je pravdou, že tato kritika Nixona v této politice popohnala, zároveň se však snažil udržet tvář. Ještě před vypuknutím bojů o Hamburger Hill na 8. června 1969 byla na atol Midway svolána schůzka s prezidentem Thieuem. Ten byl v USA tak nepopulární, že se Nixon s Kissingerem z obavy před masovými protesty rozhodli raději pro tak od civilizace vzdálené území, jako bylo toto. Jednání (jak se dnes známo s jasným scénářem, domluveným již dříve) probíhala velmi hladce a Nixon z nich vycházel jako vítěz. Neoznámil totiž Thieuovi, že stahuje 25 000 vojáků z Vietnamské republiky. Sám Thieu o to požádal a tím, jak se zdálo, vytrhl Nixonovi trn z paty.¹⁷⁷ Opak byl však pravdou. Nadšení Nixona brzy zchladili, jak ve svých pamětech poznamenává Kissinger, odpůrci války. Jednotky ve Vietnamské republice po začátku stahování začali čelit totální ztrátě morálky a bojového nadšení. Nikdo nechtěl být ten poslední, který v zemi zůstane a padne. Demoralizovalo to také příslušníky jejich rodin, jejichž synové ve válce zůstávali a ty takový pomalý postup neuspokojoval. Kritiky války, jako byl Edward Kennedy, kteří díky událostem a jejich tlaku na Nixona po bitvě o Hamburger Hill získali dojem, že je především jejich zásluhou, že se jednotky USA začaly stahovat z Vietnamu. Lze to označit za prohru vnitropolitické, tak i zahraniční Nixonovy politiky. V USA dal do ruky mocnou páku opozici

¹⁷⁴ Young, Stephen Marvin (1889-1984) americký politik, demokratický senátor, odpůrce války ve Vietnamu

¹⁷⁵ McGovern, George Stanley (1922-1992) americký politik a historik, demokratický senátor, nejhlasitější kritik války ve Vietnamu, neúspěšný kandidát demokratů na prezidenta v roce 1972.

¹⁷⁶ Sorley, Lewis, Vietnam Chronicles: The Abrams tapes 1968–1972, Lubbock, s. 199 - 200., Abrams měl ke Kennedymu jako k reprezentantovi „zlaté mládeže“ doslova animozitu. Zvláště Kennedymu vyčítal, že během války v Koreji sloužil v centrále NATO v Paříži jako čestná stráž a tedy, jeho slovy, „hovno věděl o válce“.

¹⁷⁷ Morgan, Iwan, Nixon, London, 2002, s. 132-133.

a protestujícím a z politiky opuštění Vietnamu již nemohl ustoupit, i přes to jaké nebezpečí (a později se ukázalo více než reálné) ze strany VDR hrozilo Vietnamské republice. Horší bylo, že se stahování stalo věcí naprosto jednostrannou a nedošlo k žádné dohodě s VDR kvůli recipročnímu snížení sil. Neoslabená NVA tak mohla stále snadněji útočit na čím dál tím hůře bráněný Jižní Vietnam. Stejně tak Američané ztratili páku ve vyjednávání s Hanojí. Nedodržení harmonogram stahování nebo opětovné navýšení sil se mohlo stát rozbuškou domácích bouří. VDR si toho byla dobře vědoma a často jednala se Saigonom i USA v Paříži, v roli toho, kdo táhne za delší provaz. Byl to výsledek naprosto chaotické politiky. Dne 30. června 1969 se překvapivě Nixon objevil v Saigonu a oznámil Thieuovi, že odchod z Vietnamu je nutný pro udržení přízně amerického obyvatelstva. Tvrdil také, že stažení amerických vojsk bude probíhat podle přesného harmonogramu (který ještě nebyl vypracován a k jeho definitivnímu schválení došlo až v červenci) a z americké iniciativy. Thieuovi řekl, že se bude maximálně snažit o dohodu s Hanojí, ale i přesto, že k dohodě nedojde, ke stažení sil bude jednostranně pokračovat. Vietnamizace byla odstartována.¹⁷⁸

První, kdo zareagoval, byla armáda. Ve Vietnamu se přešlo již od 13. srpna 1969 od strategie „maximálního tlaku“ na nepřítele ke strategii „obraně reakce“, tedy upustit od větších útočných operací a v případě napadení použít prostředky k vlastní obraně a odražení nepřítele. Letectvo však mělo i nadále v neztenčené míře útočit na nepřítele všude tam, kde bylo potřeba a mělo dávat podporu i ARVN. K bitvě podobné Hamburger Hillu či k jinému velkému střetnutí se silami Vietkongu a NVA již nemělo do konce války dojít. Pentagon okamžitě začal pracovat na rozpočtu, který již s jednotkami ve Vietnamu nepočítal. Ministr obrany Melvin Laird¹⁷⁹ nakonec po konzultaci s Nixonem schválil plán, podle kterého mělo skončit stahování jednotek za 42 měsíců, tj. do konce roku 1972. Veškerou tíhu bojů měl převzít jihovietnamský režim a jeho ozbrojené složky. To, zda byly či nebyly na toto břemeno připravené, je již jiná otázka.¹⁸⁰

¹⁷⁸ Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006.

¹⁷⁹ Laird, Melvin Robert "Bom"(1922) americký politika právník, v letech 1969 až 1973 ministr obrany, hlavní prosazovatel politiky vietnamizace, Nixonem a Kissingerem často obcházen v klíčových rozhodnutích jako bombardování Kambodže.

¹⁸⁰ Cosmas, Graham A., MACV The Joint Command in the Years of Withdrawal, 1968–1973, Washington, 2007, s. 56-59.

3.3. Pokračování pařížských jednání a politika Nixonovy administrativy roku 1969

Pařížská jednání se na začátku roku 1969, oproti roku 1968, dostala do krize. Hlavní problém byl především ve změně americké administrativy, která jen velmi těžce hledala postoj k jednáním. Stěžejní otázkou se stal především postoj k Národní frontě osvobození. Jednou z posledních věcí, které se Harrimanovi podařilo vyjednat, byl tvar a zasedací pořádek u vyjednávacího stolu. Obě strany souhlasily s návrhem Sovětů, kteří navrhli kulatý stůl, od kterého měly být ve vzdálenosti 0,45 metrů dva čtvercové stoly určené pro zapisovatele a tajemníky. Na hlavním jednacím stole se neměla nacházet žádná vlajka nebo jmenovka.¹⁸¹ První schůzka se odehrála dne 25. ledna 1969 v Mezinárodním konferenčním centru v ulici Kléber. Zatímco na americké straně došlo již 20. ledna ke změně, kdy Harrimana v roli hlavního vyjednávače vystřídal Lodge, u delegace VDR se nic nezměnilo, pouze se oddělila delegace Národní fronty osvobození Jižního Vietnamu pod vedením Tran Buu Kiema¹⁸², která však byla plně závislá na VDR. Obě strany měly jasné cíle a je potřeba komunistické straně přiznat, že měla velmi dobrou představu, na rozdíl od svých protivníků, jak jich chce dosáhnout. Strategii VDR koncipoval do 4 základních bodů při setkání v Paříži dne 1. ledna 1969 vyjednávačem VDR a NFO ministr zahraničí Nguyen Duy Trinh.¹⁸³ Obsah této strategie byl:

- 1) vynutit si na Američanech deeskalaci konfliktu a jednostranné stažení části amerických sil z Jižního Vietnamu;
- 2) využít a zvýraznit spory mezi Washingtonem a Saigonom;
- 3) zvýšit mezinárodní renomé NFO;
- 4) zajistit pokračování materiální a politické podpory od komunistických a neutrálních zemí a pomocí nich vytvářet nátlak na rychlé, úplné a bezpodmínečné stažení vojenských sil USA z Jižního Vietnamu.

¹⁸¹ Ang Cheng Guan Ending the Vietnam War: The Vietnamese Communists' Perspective, London, 2003, s. 10.

¹⁸² Tran Buu Kiem (1922), vietnamský politik a právník, účastník bojů s Francií, roku 1962 vstoupil do NFO a záhy byl zvolen do ústředního výboru NFO, v letech 1963 až 1964 generální tajemník NFO, poté předsedou Zahraničního výboru NFO, účastník tajných jednání s USA před zahájením pařížských jednání, roku 1968 zbaven moci a již nikdy nehrál důležitou roli.

¹⁸³ Nguyen Duy Trinh (1910-1985) vietnamský politik, diplomat a revolucionář, v roce 1928 vstoupil do Komunistické strany Indočíny, v letech 1930 až 1945 vězněn Francouzi, od roku 1954 tajemník ústředního výboru Vietnamské komunistické strany, od roku 1960 vicepremiér VDR, v letech 1965 až 1975 ministr zahraničí VDR, autor základních požadavků VDR před zahájením jednání s USA, s protahováním jednání se však jeho role jako diplomata omezovala a jeho role na vyjednávání s USA byla minimální.

Naopak Thinh odhadl dvě možné strategie USA při jednání. V první variantě se USA bude snažit kvůli utrženým těžkým ztrátám a domácím problémům dosáhnout akceptovatelného politického řešení. Ve druhé variantě se USA po určité oddechové době budou pokračovat ve zdoluhavém boji. Při setkání s velvyslancem SSSR v Paříži Valerianem Zorinem¹⁸⁴ představili diplomaté VDR a NFO tuto strategii Sovětům, kteří s ní souhlasili. Zároveň se shodli na názoru, že Američané nemají konkrétní plány na řešení jihovietnamského problému. Zároveň však Američané měli v zemi dostatek bojových prostředků, které jim dovolují jak podporovat saigonský režim, tak jednat s Hanojí z pozice síly. Po vzájemné poradě se tedy rozhodli pro zdržovací taktiku, kdy se mělo jednat o „podružných tématech“ jako souběžné stahování sil či výměna válečných zajatců. Důležitější otázky měly přijít na řadu teprve tehdy, až budou v Jižním Vietnamu americké síly dostatečně oslabeny a bude možno jednat jako rovný s rovným.¹⁸⁵

Americká diplomatická strategie byla jednoduchá: co nejrychleji se stáhnout z Vietnamu. Tomu byly ochotni podřídit vše. Základní body koncipoval již roku 1968 Kissinger. Jeho závěry se velmi podobaly závěrům Nixona o rok starším článku ve Foreign Affairs, který byl zmíněn výše. Ten byl však poněkud zastřenější a globálnější a stal se později základem Nixonovy doktríny. Kissingerovy vývody pro jednání o vietnamském problému byly jednoduché, pragmatické a logické:

- *naše vojenská strategie nemůže přinést vítězství;*
- *naše vojenské operace musí být vedeny s ohledem na jasně definované cíle pro jednání;*
- *jihovietnamská vláda se může zdržet jen tehdy, pokud přijde s jasně definovaným programem, který si nekomunističtí Jihovietnamci vezmou za svůj;*
- *Spojené státy musí přenechat rostoucí odpovědnost za vedení války Jihovietnamcům;*
- *pokud se během rozhovorů ukáže, že „Hanoj je neoblomná a válka bude pokračovat, měli bychom se snažit jednostranně dosáhnout tolik našich cílů, kolik jen bude možné.“;*

¹⁸⁴ Zorin, Valerian Alexandrovič (1902-1985) sovětský diplomat a státník, v letech 1945 až 1947 vyslanec SSSR v Československu, v letech 1947 až 1955 a 1956 až 1965 zástupce ministra zahraničí SSSR, v letech 1952 až 1953 vyslanec SSSR při OSN, poté v letech 1955 až 1956 vyslanec v SRN, v letech 1965 až 1971 vyslanec ve Francii, elitní diplomat SSSR.

¹⁸⁵ Văn Lợi Lư. Fifty Years of Vietnamese Diplomacy, 1945-1995. Volume I, 1945-1975. Hanoi, 2002, s. 75-78.

- *v našich jednáních bychom se měli koncentrovat na vojenské otázky jako zastavení palby a rozdělení politické moci bychom měli přenechat vietnamským politickým stranám.*¹⁸⁶

I přes záplavu slibů a papírovou podporu tedy bylo jasné, že v případě možné dohody byla Amerika připravena opustit své jihovietnamské spojence. Zatím to však nebylo možné. Problémem však bylo, že Severovietnamci byli ve své strategii naprosto pevní a veškeré pokusy Lodge o nějakou silovou a nátlakovou politiku při soukromých jednáních ve dnech 8 a 22. března a 7. května odráželi. První evropská cesta Nixona do Evropy v únoru 1969 se měla především nést v duchu hledání podpory pro Nixonovy kroky ve vietnamských záležitostech. Až na Kissingerovu radu se raději Nixon tomuto tématu vyhnul a omezil se pouze na nezávazná prohlášení či se tématu úplně vyhnul a jednání se proměnila ve spíše seznamovací. Přesto tato cesta měla obrovské dopady na válku ve Vietnamu. Dne 23. února 1969, během letu do Bruselu, po zprávách o minometných útocích na americké základny ve Vietnamu rozhodl Nixon o zahájení bombardování Kambodži (viz. níže). Dne 2. března 1969 došlo v Paříži k setkání s jihovietnamským viceprezidentem Nguyen Cao Ky.¹⁸⁷ Na této schůzce byly dohodnuty dva významné body. Nixon požádal Kyho zda by Jižní Vietnam mohl požádat o stažení části amerických sil ze země. Vysvětlil to tím, že by mu to v domácí politice rozvázalo ruce a mohl saigonský režim účinněji podporovat (tento požadavek pak Thieu vznesl při schůzce na atolu Midway (viz. výše). Druhou záležitostí, která měla vzít tentokrát výt z plachet komunistům, byla žádost Nixona na Saigon, aby požádal NFO o přímé rozhovory. Jak při pozitivní tak negativní reakci měli získat cenné body vstřícnosti vůči nepříteli.¹⁸⁸ Pařížská jednání se brzy dostala do mrtvého bodu. Severovietnamci dne 8. května 1969 předložili svůj desetibodový program. Mezi jeho body patřilo nejen stažení vojsk USA, ale i uhrazení válečných reparací, zrušení jihovietnamské vlády a vytvoření koaliční vlády obou Vietnamů.¹⁸⁹ Toto bylo samozřejmě pro Američany neakceptovatelné a Nixon kontroval svým osmibodovým plánem, který představil dne 14. května v televizním projevu. Ten

¹⁸⁶ Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006, s. 223-224.

¹⁸⁷ Nguyen Cao Ky (1930-2011) vietnamský voják a politik, měl pilotní výcvik ve Francii a byl nasazen při bojích v Alžíru, po návratu do Vietnamu díky spolupráci s CIA strýmý vzestup v armádě, kde dosáhl hodnosti generál majora letectva, v roce 1963 jedna z hlavních postav puče proti Diemovi, v letech 1965 až 1967 premiér, v letech 1967 až 1971 viceprezident, po sporech Thieuem se stal v prezidentských volbách jedním z jeho protikandidátů, voleb se však na protest proti nedemokratickým metodám Thieua nezúčastnil a ztratil i poslední zbytky vlivu, roku 1975 emigroval do USA, jako jeden z mála jihovietnamských představitelů po létech mohl navštívit Vietnam, byl šedou eminencí režimu a z vlády Vietnamu měl nejlepší styky s Američany.

¹⁸⁸ FRUS, 1969 – 1976 Volume VI, Vietnam, January 1969 - July 1970, Document 28. Telegram From the Embassy in France to the Department of State, Paris, March 2, 1969, Washington, 2006, s. 84-86.

¹⁸⁹ FRUS, 1969 – 1976 Volume VI, Vietnam, January 1969 - July 1970, Document 67. Memorandum From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to President Nixon, Washington, May 10, 1969. s. 212-215.

obsahoval souběžné stahování sil, svobodné volby a možné sjednocení země.¹⁹⁰ Tento plán sice označil Xuan Thuy za zajímavé, ale při jednáních dál pokračoval ve své dosavadní taktice. Jednání se zadrhla a nepomohla v jejich rozjetí ani první tajná schůzka Kissingera s Xuan Thuyem v Paříži dne 4. srpna 1969. Tyto tajné schůzky převzali funkci spojení a hlavního diplomatického jednacího pole mezi oběma zeměmi. Oficiální jednání v ulici Kléber se stala spíše propagandisticko-debatním divadlem pro veřejnost. Thuy sice omílal stále stejné teze desetibodového plánu. Jediným pozitivním výsledkem tohoto jednání bylo, že se v něm bude pokračovat.¹⁹¹ K pozitivnímu výsledku nevedla ani osobní poselství odeslaná Nixonem neoficiálními cestami do Hanoje Ho Či Minovi.¹⁹² Severovietnamci věděli, že čas hraje pro ně a rozhodli se této své výhody na maximum využít. Jednání uvázla na mrtvém bodě.

Nixon i Kissinger začali chápat, že cesta k vyváznutí z této situace nevede přes přímé vyjednávání s Hanojí, ale přes Moskvu a přes největší dosavadní tabu Americké zahraniční politiky-přes Peking. Diplomacie USA po porážce Čankajškových sil v občanské válce nově ustanovenou Čínskou lidovou republiku v čele s Mao Ce Tungem neuznávala a podporovala (i když nikdy neuznala) Čínskou republiku vytvořenou na Tchaj-wanu. Již od 50. let se však mezi největšími komunistickými mocnostmi začaly objevovat první rozpory. Sověti, kteří měli nad svými čínskými soudruhy výhodu atomové bomby se chovali panovačně a na názory Pekingu se neohlíželi. První rozpory nastaly již po XX. sjezdu KSS, kde Chruščov odsoudil Stalinův kult osobnosti, což Mao považoval za osobní útok proti své osobě. Spory po léta doutnaly a vztahy se ochlazovaly. Sověti odmítli Číňanům předat plány atomové bomby. Ti na oplátku Sovětům nedovolili na svém území vybudovat námořní základny. K definitivnímu rozdělení cest obou velmocí došlo roku 1961 na XXII. sjezdu KSSS. Na tom Nikita Chruščov tvrdě zkritizoval Čínu za politiku „Velkého skoku“. Premiér ČLR Čou En-laj, který byl na sjezdu přítomen, okamžitě opustil Moskvu a obě země vypověděly vzájemné obchodní smlouvy, což bylo bolestivé především pro ČLR, neboť SSSR byl jejím největším obchodním partnerem a v zemi po nepovedeném „Velkém skoku“ probíhal největší hladomor v dějinách. Po letech drobných schválnosti (jako bylo například přerušování dodávek zbraní do VDR, která se spíše stavěla na stranu SSSR) a okázalého ignorování obou stran na začátku roku 1969 opět spor propukl s nebývalou intenzitou hrožící přerůst ve válku. Lokální přestřelka na řece Ussuri se zvrhla v regulérní bitvu, ve které padlo na 800 čínských vojáků. Na obou stranách byly uvedeny do nejvyšší pohotovosti rakety s jadernými hlavicemi. Březnových

¹⁹⁰ Nixon, Richard M., RN: The Memoirs of Richard Nixon, New York, 1978 s. 396-397.

¹⁹¹ Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006, s. 262-266.

¹⁹² Nixon, Richard M., RN: The Memoirs of Richard Nixon, New York, 1978, s. 396-397.

protisovětských demonstrací v Číně se údajně účastnilo 260 milionů lidí. Američtí diplomaté vycítili svoji příležitost, avšak Nixonova cesta do Pekingů byla ještě daleko.¹⁹³

Jak však již bylo řečeno výše, Peking s jednáním Hanoje a Washingtonu nesouhlasil (s výjimkou Čou En-laje, který v soukromí vyjadřoval vietnamským diplomatům podporu) a po incidentu na Ussuri měli v Hanoji obavy, zda vůbec budou obnoveny dodávky ze SSSR přes čínské území a zda nevypukne po staletí trvající čínsko-vietnamské soupeření, které mělo v dějinách často blízko k válce (to naplno propuklo až po sjednocení země roku 1975 a gradovalo roku 1979 pohraniční válkou). První návrh na navázání vztahů s ČLR dal písemně Nixon Kissingerovi dne 1. února 1969 a provedli v následujících měsících první kroky k jednomu s nepřekvapivějších tahů diplomacie USA ve 20. století. Bylo však jasné, že ČLR zatím (a po několik dalších let) jako páka na Hanoj sloužit nemohla. Logickým partnerem pro jednání se tedy stala Moskva. Z SSSR a jím ovládaného Východního bloku pocházela drtivá většina zbraní a zásob VDR a Vietkongu. Největší podporovatel VDR na mezinárodním poli byl taktéž Sovětský svaz a vietnamská válka se stala v 60. letech pro Sověty doslova propagandistickou „atomovou bombou“. V Paříži pak Zorin působil jako mentor, poradce, informátor a hlavní mediátor vůle Moskvy. Nixon se snažil snížit napětí minulých dekád. Otázka Vietnamu nebyla mezi oběma zeměmi tou nejdůležitější. Snižování napětí a možné omezení atomových zbraní bylo pro Nixonovu administrativu ve vztazích se Sověty vždy prioritní a ani Nixon a ani Kissinger se nechtěli tato nadějná jednání otázkou války ve Vietnamu narušit. Přesto byl již krátce po nástupu Nixona k moci učiněn pokus o mediaci sovětských diplomatů při kontaktu s Hanojí.¹⁹⁴ Do Moskvy mířila mise vedená Cyrusem Vancem¹⁹⁵, jehož úkolem bylo se Sověty připravit jednání ohledně smlouvy SALT.¹⁹⁶ Vance měl jednání o SALT podmínit urovnáním vietnamského problému. Stejně podmínky jednání naznačil Kissinger i sovětskému velvyslanci v USA Anatoliji Dobryninovi¹⁹⁷ při jejich

¹⁹³ Nálevka, Vladimír, *Horké krize studené války*, Praha, 2010, s. .

¹⁹⁴ FRUS, 1969 – 1976 Volume VI, Vietnam, January 1969 - July 1970, Document 52. Memorandum From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to President Nixon, Washington, April 3, 1969, Washington, 2006, s. 180-184.

FRUS, 1969 – 1976 Volume VI, Vietnam, January 1969 - July 1970, Document 60. Memorandum From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to President Nixon, Washington, April 14, 1969, Washington, 2006, s. 199-203.

¹⁹⁵ Vance, Cyrus Roberts (1917-2002) americký právník, politik a diplomat, v letech 1957 až 1960 vojenský poradce Senátu, v letech 1961 až 1962 hlavní poradce ministerstva obrany, v letech 1962 až 1964 civilní tajemník pro armádu, 1964 až 1967 náměstek ministra obrany, v letech 1968 až 1969 vyjednavatel při mírových jednáních o Vietnamu v Paříži, v letech 1977 až 1980 státní tajemník USA, v 80. a 90. letech se podílel na diplomatickém řešení konfliktů v Jugoslávii a jednání s Jižní Afrikou.

¹⁹⁶ Strategic Arms Limitation Talks – Rozhovory o omezení strategických zbraní

¹⁹⁷ Dobrynin, Anatolij Fjodorovič (1919-2010) sovětský letecký inženýr a diplomat, roku 1957 zástupce generálního tajemníka OSN, v letech 1959 až 1962 ředitel „amerického“ oddělení ministerstva zahraničí SSSR, v letech 1962 až 1986 sovětský velvyslanec ve Washingtonu, v letech 1986 až 1988 předseda komise pro zahraničí Ústředního výboru KSSS, v roce 1989 se podílel na jednání USA a SSSR na Maltě, proslavil se jednáním při Kubánské krizi.

schůzkách ve dnech 3. a 14. dubna 1969. Dobrynin odmítal, že Moskva má jakékoliv přímé páky na režim v Hanoji a její vliv na severovietnamskou politiku je silně omezen, což jak se několikrát ukázalo, byla pravda. Vance skutečně odevzdal v Moskvě Nixonovy návrhy, ve kterých například nabízel okamžité zastavení palby, stažení vojsk a dokonce možnost podílení Vietkongu na vládě v Saigonu. O tom, jak věc byla pro Nixonovu administrativu citlivá, vypovídá to, že na určitou dobu dokonce omezila jednání se SSSR. I přes to z Moskvy nikdy žádná odpověď na tuto nabídku nikdy nepřišla. O důvodech ve svých pamětech přemítal Kissinger, který došel k prostému závěru: rizika byla pro Moskvu příliš vysoká a dalece převyšovala případné výhody z úspěchu. Pokud by diplomacie SSSR neuspěla jako zprostředkovatel ve vyjednávání, mohlo to poškodit její prestiž nejen v očích USA a Západu, ale mohlo také zle pošramotit jeho autoritu u jeho satelitů.¹⁹⁸

Sebevědomí jak severních, tak jižních komunistů rostlo s tím, jak se stávala Amerika bezradnější. Negace jihovietnamského režimu, i přes nabídku (je třeba však poznamenat že ze strany USA a neprojednané se saigonským režimem) podílu NFO na moci zašla tak daleko, že dne 9. června 1969 byla vytvořena Prozatímní revoluční vláda Jižního Vietnamu (viet. Chính phủ Cách mạng lâm thời Cộng hoà miền Nam Việt Nam). Vládu spolu s NFO tvořila Aliance národních, demokratických a mírových sil. Tato organizace vznikla roku 1968 a měla sdružovat nekomunistické odpůrce saigonského režimu. Je však pravdou, že organizace vznikla z popudu Hanoje a měla tvořit „protiváhu“ NFO, které bylo až příliš spjato s komunistickým režimem. Jednání o vzniku vlády mezi 6. a 9. červnem 1969 bylo symbolicky vedeno ve vesnici Tay Ninh, kde roku 1960 vznikla i NFO a celá oblast byla obehnaná kordonem tvořeným 9. divizí Vietkongu. Datum také nebylo vybráno náhodně, neboť na tyto dny bylo ohlášeno jednání Nixon-Thieu na atolu Midway. Prezidentem se stal Huynh Tan Phat.¹⁹⁹ O skutečné „nezávislosti“ vlády vypovídá ve svých pamětech ministr spravedlnosti Truong Nhu Tang.²⁰⁰ Ten tvrdil, že seznam členů vlády měl již na konci května a že byl odeslán přímo z Hanoje. Jeho slova potvrzuje i to, že se ministrem obrany stal generál Vietnamské lidové armády Tran Van Tra. Nejznámější členkou vlády se stala ministryně zahraničí a pozdější vyjednaváčka v Paříži Nguyen Thi Binh.²⁰¹ Sídlním městem

¹⁹⁸ Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006, s. 253-255.

¹⁹⁹ Huynh Tan Phat (1913-1989) vietnamský revolucionář a politik, ve 30 a 40. letech vězněn Francouzi, v roce 1960 zakládající člen NFO, šéfidolog vietkongu, od roku 1969 prezident v Prozatímní revoluční vládě Jižního Vietnamu, jako jeden z mála jihovietnamských komunistů si udržel vliv a moc i po sjednocení země.

²⁰⁰ Truong Nhu Tang (1923) vietnamský právník, politik a revolucionář, zakládající člen vietkongu, ministr spravedlnosti v Prozatímní revoluční vládě Jižního Vietnamu, po sjednocení znechucen poměry, roku 1977 emigroval, žije v Paříži, kde vydal i své paměti.

²⁰¹ Nguyen Thi Binh (1923) vietnamská revolucionářka a politička, vl. jménem Nguyen Thi Chau Sa, v 50. letech vedla hnutí studentů a intelektuálů Tran Van On, které bojovalo proti Francouzům a formujícímu se jihovietnamskému režimu, od roku

se měl stát An Loc. Prozatímní revoluční vládu Jižního Vietnamu uznal brzy po jejím ustavení celý sovětský blok, ČLR, KLR, Mongolsko, Kambodža, Kuba, Sýrie a samozřejmě VDR. Během války však tato vláda důležitou roli nehrála. Měla hrát především pro svět roli opozice a alternativy k legitimní saigonské vládě. Její mocenské postavení bylo plně závislé na Hanoji, bez které by ani neexistovala. Při diplomatických jednáních se její vznik prakticky neprojevil. Ze zástupců NFO se v Paříži stal zástupci Prozatímní revoluční vlády. Jejich politika ani prestiž se nijak nezměnila.²⁰²

Pro diplomaty a politiky přišla daleko důležitější zpráva z Hanoje. Dne 2. září 1969 zemřel Ho Či Min. Severovietnamská vláda a samotný Ho Či Min se na tuto situaci připravovali již dlouho (viz. výše), přesto se tato událost neobešla bez problémů. Navenek sice politika VDR zůstávala stejná, uvnitř se však objevili hluboké spory. Již za života Ho Či Mina existovali soupeřící frakce. Zatímco frakce, která by se dala označit za „pro Jižní“ chtěla celý konflikt co nejvíce eskalovat, „pro Severní“ frakce chtěla postup na Jihu omezit a spíše se soustředit na diplomatické řešení sporu a šetřit síly Severu. Další spor se vedl o politickou a vojenskou strategii. V čele skupiny, která prosazovala „dlouhou válku“ bez vyjednávání, která měla donutit nepřítele kapitulovat, stál předseda Stálé komise Národního shromáždění Truong Chinh²⁰³ a vlivný člen politbyra Hoang Van Hoan.²⁰⁴ Proti nim se postavil druhý nejmocnější muž VDR Le Duan²⁰⁵, který prosazoval strategii „boje a jednání“, který měl neutuchajícím bojem vytvořit na nepřítele tlak, který měl být zúročen za jednacím stolem. Dokud byl Ho Či Min plně při síle, byl schopen svým vlivem obě skupiny krotit. S tím, jak po fyzické stránce chřadl, spory se stávaly čím dál tím více zjevnějšími a hlubšími. Již za Ho Či Minova života se však projevila mocenská Le Duanova převaha a po smrti „milovaného strýčka“ se stal rozhodující postavou VDR. Jeho postavení sice nebylo tak silné jako Ho Či Minovo, přesto byl dostatečně silný, aby se stal rozhodující postavou v nové politické situaci.²⁰⁶ Ho Či Minovy smrti a politického vakua se rozhodli využít k nátlaku na VDR. O

1962 členka ústředního výboru NFO, v 60. letech tvář vietkongu, kdy jako jeho emisarka objela celý svět, od roku 1969 ministryně zahraničí v Prozatímní revoluční vládě Jižního Vietnamu, po sjednocení země ministryně školství, od roku 1992 viceprezidentka Vietnamské socialistické republiky.

²⁰² Ang Cheng Guan, *Ending the Vietnam War: The Vietnamese Communists' Perspective*, London, 2003, s. 24-25.

²⁰³ Truong Chinh (1907-1986) vietnamský revolucionář a politik, vl. jménem Dang Xuan Khu (pseudonym v překladu znamená „Dlouhý pochod“) v letech 1953 až 1958 generální tajemník strany Lao Dong (Strana práce, vietnamská komunistická strana), v letech 1960 až 1981 předseda Stálé komise Národního shromáždění, roku 1986 generální tajemník Komunistické strany Vietnamu, v 50. letech druhý nejmocnější muž VDR, považován za šedou eminenci režimu.

²⁰⁴ Hoang Van Hoan (1905-1991) vietnamský revolucionář a politik, o roku 1960 do roku 1975 místopředseda Stálé komise Národního shromáždění, roku 1976 zvolen do Ústředního výboru, tvrdým kritikem Le Duana, po čínsko-vietnamském konfliktu roku 1979 emigroval do ČLR.

²⁰⁵ Le Duan (1907-1986) vietnamský revolucionář a politik, od roku 1939 člen ústředního výboru Komunistické strany Indočíny, od roku 1940 do roku 1945 vězněn Francouzi, od roku 1960 do roku 1986 generální tajemník Komunistické strany Vietnamu, po smrti Ho Či Mina nejmocnější muž VDR a později VSR.

²⁰⁶ Ang Cheng Guan *Ending the Vietnam War: The Vietnamese Communists' Perspective*, London, 2003, s. 28-32.

jednáních, která probíhala při Ho Či Minově pohřbu, nejsou dodnes známy žádné detaily, avšak po těchto jednáních se Vietnamci rozhodli ze spíše prosovětských pozic zaujmout vyváženější stanovisko v čínsko-sovětském konfliktu.

Ho Či Minova smrt byla pro Nixonovu administrativu velkým překvapením. Utajení zdravotního stavu „strýčka Ho“ bylo dokonalé a Nixonovi byla dne 30. srpna 1969 předána Ho Či Minova odpověď na jeho osobní poselství z předešlých měsíců, ve které Ho Či Min negoval veškeré mírové návrhy a pouze opakoval oficiální stanovisko VDR. Jeho smrt de facto znamenala pro americkou diplomacii vstup na neprobádané území. Do této doby tu byl jeden vůdce, na kterého se mohli obracet. S Ho Či Minovou smrtí se stávala pro Američany vnitřní i vnější politika VDR (alespoň dočasně) nepřehlednou a de facto došlo až do konce roku k umrtvení všech jednání. Zároveň to znamenalo i konec plánů Washingtonu na vytvoření vojenského tlaku vůči Hanoji. Nixon stanovil jako konečné datum, kdy mělo v jednání s Hanojí dojít k nějakému závěru, 1. listopad 1969. Pokud by nedošlo k nějakému posunu, měla být zahájena operace Duck Hook (Kachní hák). Plánováním této akce se zabýval Kissinger se svými poradci za zády nejen ministra zahraničí Rogerse, ale i ministra obrany Lairda. Podle Kissingera musela být Nixonova administrativa připravena, pokud se k akci rozhodne „*hrát jakkoliv vysokou a tvrdou hru*“, operace „*musí být brutální*“, aby měla vliv na myšlení Hanoje. Vzhledem ke klesající podpoře války se dalo počítat s eskalací domácího i zahraničního odporu vůči takové operaci. Operace tedy měla být „*krátká a razantní*“ a zároveň měla „*demonstrovat, že se nedáme domácími a zahraničními kritiky odradit*“. Pokud se jednou Nixonova administrativa dá tímto militantním kursem „*nemůžeme z něj být odrazeni vágními smírlivými gesty Hanoje*“. Washington musí „*dosáhnout svých vytyčených cílů, v opačném případě světu budeme demonstrovat nikoliv naši sílu, ale slabost*“. To ovšem požadovalo „*pevné stanovení cílů a trvání na jejich dosažení*“.²⁰⁷ Cílem bylo donutit Hanoj opustit její nesmlouvavý postoj a přimět ji ke kompromisnímu řešení vietnamského problému. Pokud by zůstal postoj Hanoje i nadále neoblomný, mělo ji být naznačeno, že útoky budou pokračovat tak dlouho, dokud nepochopí, že alternativou kompromisu jsou „*neakceptovatelné škody na jejich společnosti*“. Zároveň mělo být dáno SSSR a ČLR na srozuměnou, že „*útoky jsou natolik omezené, že nemohou obhájit případnou konfrontaci s USA*“ a tyto mocnosti měly „*přes svůj vliv v Hanoji napomoci kompromisu*“.²⁰⁸

²⁰⁷ Memorandum for the President from Henry A. Kissinger, Subject: Contingency Military Operations Against North Vietnam, 2 October 1969, Dostupné online: <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB195/VN-2.pdf> [11. 7. 2012]

²⁰⁸ Memorandum for the President from Henry A. Kissinger, Subject: Contingency Military Operations Against North Vietnam, 2 October 1969, Dostupné online: <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB195/VN-2a.pdf> [11. 7. 2012]

Kissinger s kapitánem Rembrandtem C. Robinsonem²⁰⁹ vypracoval seznam 29 strategických cílů, které měly být zničeny (letišť, továrny, přístavy, elektrárny, dopravní infrastruktura). Na rozdíl od operace Rolling Thunder měl být zaminován i přístav Haipong a bombardování neměla být ušetřena ani Hanoj a příhraniční území s Čínou. Útoky se měly opakovat každých čtyřicet osm nebo sedmdesát dva hodin, dokud Hanoj nebude ochotna konstruktivně jednat.²¹⁰ Tabu nemělo být v případě zatvrzelosti Hanoje ani použití atomové bomby (před tím však Kissinger varoval). Dne 17. října však ve svém memorandu Kissinger navrhl celou operaci zrušit. Odůvodnil ji další analýzou počtů severovietnamských vojáků do Jižního Vietnamu do konce roku 1969 a tato operace se měla stát alternativou přílišného zhoršení situace. Ve svých pamětech Kissinger přiznává, že s tím, jak se plán začal rýsovat v ostřejších konturách, pochopil, že žádné rychlé vojenské řešení není možné a že Nixonova administrativa není dostatečně odvážná a jednotná, aby mohla sledovat tak odvážné a riskantní cíle a plán dlouhodobě jednotně podporovat.²¹¹ Dalšími důvody, které opomněl ve svých pamětech zmínit, byly i signály z SSSR a ČLR že pokud by došlo k masivnímu bombardování VDR, nevylučovaly použití síly proti USA. Proti se postavili také opomenutí ministři Rogers a Laird.²¹²

Obrovskou roli v odmítnutí plánu hrály také masové občanské protesty, které se rozhořely po celých Spojených státech amerických a v říjnu 1969 gradovaly. Nixon, který měl vždy vynikající cit pro nálady veřejnosti a pochopil, že podobné akce by mohly již tak špatnou politickou situaci v zemi ještě zhoršit. Lze si jen těžko představit, jak by reagovali protestující v Chicagu, při tzv. Dnech zuřivosti mezi 8. a 11. říjnem 1969 pod heslem „*Prinesme válku domů*“ proměnili velkoměsto v bojovou zónu nebo protestující, kteří se sešli dne 15. listopadu 1969 v mnoha městech USA při tzv. Moratoriu na ukončení války ve Vietnamu a kteří se opět vydali protestovat přesně o měsíc později, tentokrát před Bílý dům, kde se jich nakonec sešlo 250 000 až 500 000. Reakce Nixona byla opět rychlá, ale opět ne z nejšťastnějších, když dávala dojem, že se nechává tlakem demonstrantů a demokratické opozice přitlačit ke zdi a splnit vše, po čem volají. Dne 9. listopadu 1969 v televizním projevu

²⁰⁹ Robinson, Rembrandt Cecil (1924-1972) americký námořní důstojník, v hodnosti kontradmirála roku 1972 zahynul při nočním přistání vrtulníku na lodi během operace v Tonkinském zálivu a stal se jediným admirálem, který během operací ve Vietnamu zahynul.

²¹⁰ Memorandum for the President from Henry A. Kissinger, Subject: Contingency Military Operations Against North Vietnam, 2 October 1969, Dostupné online: <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB195/VN-2a.pdf> [11. 7. 2012]

²¹¹ Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006, s. 269.

²¹² Burr, William, Kimball, Jeffrey, Nixon White House Considered Nuclear Options Against North Vietnam, Declassified, Documents Reveal: Nuclear Weapons, the Vietnam War, and the 'Nuclear Taboo, In National Security Archive Electronic Briefing Book No. 195, 31. července 2006, Dostupné online: <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB195/#doc1> [11. 7. 2012]

představil kompletní Nixonovu doktrínu, jejíž první myšlenky načrtl již v červenci při jednání na ostrově Guam. Především teze o nenasazení amerických jednotek v „cizích válkách“ jako by přímo ustupovala těmto demonstracím. Již v září 1969 bylo oznámeno, že z Vietnamu bude staženo dalších 40 500 vojáků a v listopadu bylo toto číslo ještě rozšířeno. Největší „ústupek“ však přišel dne 26. listopadu 1969, kdy prezident přijal zákon rušící plošné odvody a zaváděl losování branců.²¹³

Rok 1969 znamenal pro Nixona jisté vystřízlivění. Při zbrzdění pařížských jednání roku 1968 počítal, že dohoda s VDR bude snadnou záležitostí a že si bude moci takto snadno připsat „laciné body“ jako mírotvůrce. Tvrdost postoje Severovietnamců a protahující se jednání jej však brzy vyvedly z této iluze, která jej ukolébala natolik, že nenařídil své administrativě připravit alespoň základní strategii postupu ohledně vietnamského konfliktu a většina jeho kroků jak na domácí, tak zahraniční scéně byla nahodilých a nepřipravených. Politika vietnamizace neznamenal řešení konfliktu, nýbrž jen pomalé opouštění konfliktu a ponechání Jižního Vietnamu jeho osudu.

²¹³ Frey, Marc. Dějiny vietnamské války: tragédie v Asii a konec amerického snu, Praha 2003, s.154.

4. Rok 1970 – Kambodža a rozšíření konfliktu

4.1. Kambodžský problém

Kambodžské království představovalo oproti svým sousedům v 60. letech poměrně klidnou zemi. Největší zásluhu na tom měl král Norodom Sihanuk²¹⁴. Tomu se podařilo získat roku 1953 sice nátlakovou, leč nekrvavou cestou nezávislost na Francii a dařilo se z počátku mu výborně diplomaticky manévrovat mezi západem a východem. Vůči VDR byla jeho politika velmi opatrná a obával se především vypuknutí komunistického povstání na vlastním území, jehož zárodky se v zemi již rodily. Pragmaticky smýšlející Sihanuk raději volil cestu spolupráce s VDR a Vietkongem a ti s jeho tichým souhlasem vedli příhraničním územím Ho Či Minovu stezku, která tak byla v bezpečí před útoky Američanů a Jihovietnamců. Je však pravdou, že Jihovietnamci a především Thajci, kteří nejen že neuznávali v Ženevě vytýčené hranice, ale již od poloviny 50. let podporovali protisihanukovská gerilové hnutí Khmer Serei (Svobodní Khmerové, někdy také přezdívaní jako Bílí Khmerové), v jehož čele stál Son Ngoc Thanh²¹⁵. Tím si právě Sihanukovu důvěru a podporu v boji proti komunistickým gerilám nezískali. Spolupráce s USA se rozvíjela velmi opatrně. V první polovině 60. let přijímala Kambodža od USA dokonce malou vojenskou a ekonomickou pomoc, kterou odmítla až roku 1963. Po několika incidentech, kdy americká letadla bombardovala kambodžské území a s obav z případné invaze se začátkem intervence ve Vietnamu, byly diplomatické styky obou zemí roku 1965 přerušeny. CIA poté podporoval Khmer Serei, který do roku 1969 získal asi 8000 přívrženců. Tím byla veškerá Sihanukova snaha o neutrální balancování mezi bojujícími stranami zmařena. Oporu se podařilo Sihanukovi získat především v ČLR, která brzy do země začala v hojné míře posílat nejen hospodářskou a vojenskou pomoc, ale i týmy specialistů. S propuknutím kulturní revoluce se však Čína do značné míry izolovala a po roztržce, kdy se pokusili čínští poradci šířit své ideály i mezi místní čínskou minoritou a mládeží, přerušila

²¹⁴ Sihanuk, Norodom (1922-2012) kambodžský král a politik, v letech 1941 až 1955 králem, kvůli ústavě která zakazovala aktivní účast krále v politice abdikoval a v letech 1955 až 1960 byl ministerský předseda Kambodže s titulem „Samdech Upayuvareach“ (princ, co býval králem), v letech 1960 až 1993 titul hlavy státu, roku 1970 svržen pučem generála Lon Nola, odešel do exilu, ve kterém spolupracoval s Rudými Khmery, během jejich vlády byl vězněn ve svém vlastním paláci a využíván k diplomatickým účelům, po vietnamské invazi roku 1979 odešel opět do čínského a severokorejského exilu ze kterého se vrátil až roku 1991, roku 1993 opět získal titul krále na který definitivně abdikoval roku 2004, roku 2012 zemřel v Pekingu, jedna z nejrozpornějších postav kambodžské historie, jako jediný feudál získal azyl v komunistické zemi.

²¹⁵ Son Ngoc Thanh (1908-1977) kambodžský pravicový politik a revolucionář, vystudoval práva v Paříži, roku 1945 premiérem Kambodži během japonské okupace, od roku 1945 do roku 1951 ve francouzské internaci, od roku 1952 zahajuje odbojovou činnost napřed protikoloniální poté protikrálovskou, republikánskou, v roce 1954 s podporou Jihovietnamců, Thajců a CIA zakládá hnutí Khmer Serei, po Sihanukově pádu roku 1970 se připojuje ke generálovi Lon Nolovi a roku 1972 se na krátko stává premiérem, po bombovém atentátu (zřejmě zorganizovaným Lon Nolovým bratrem Lon Nonem) emigroval do Jižního Vietnamu kde byl roku 1975 zatčen vojáky VDR a roku 1977 v internaci zemřel.

ČLR hospodářskou pomoc Kambodži úplně a ta se roku 1967 ocitla téměř bez veškeré vnější pomoci. Zhoubným dědictvím, které v zemi Číňané zanechali, byla teorie maoismu o venkovské revoluci, které v mnoha Kambodžanech zanechalo hluboký dojem.²¹⁶ Komunistická strana Kampučie existovala již od roku 1960, ale oproti okolním zemím v 60. letech zůstávalo komunistické hnutí marginální a přežívalo jen díky ochraně Vietkongu na východě země. Komunismus byl považován za „vietnamskou ideologii“ a díky tomu byl proti němu v nacionalistické kambodžské společnosti velký odpor. Malá komunistická strana byla kvůli této nálepce natolik paranoidní, že to, že je stranou komunistickou tajila i před vlastními členy, kteří hnutí označovali prostě jako Angkar (Organizaci) a skutečnost, že Angkar je ve skutečnosti komunistickou stranou, oznámili její vůdci až roku 1977. V čele Angkaru od roku 1962 stál Pol Pot.²¹⁷ Strana byla opravdu malá. „Tvrdé jádro“, které vědělo, že Angkar je Komunistickou stranou Kampučie, tvořilo pouze asi 200 členů (většinou intelektuálů a studentů), které podporovalo ještě roku 1967 zhruba jen dalších 1000 až 2000 venkovanů. Výcviková základna Angkaru postavená na vietnamské straně hranice zvaná Centrála 100 existovala pod ochranou Vietkongu již od roku 1964. Podpora ze strany VDR byla však silně omezená. Hanoji vyhovovala Sihanukova vláda, která byla VDR a NFO přátelsky nakloněna, tolerující působení jednotek Vietkongu na svém území (dle odhadů na konci 60. let působilo na území Kambodže 40 000 až 70 000 příslušníků Vietkongu a NVA)²¹⁸, kde mohli využít i kambodžský přístav Kompong Som (od roku 1956 Sihanoukville) a nemínila si jej popudit proti sobě podporou malé extrémistické organizace, ve které neviděla budoucnost. Toto stvrdili se Sihanukem v tajné dohodě v roce 1966 a bylo to také Pol Potovi při návštěvě Hanoje roku 1967 jasné sděleno. Naopak v Pekingu byl jako maoista vřele přijat a byla mu přislíbena veškerá podpora. I přes tuto podporu zůstávalo Pol Potovo hnutí marginální. Pro zvednutí vlastního sebevědomí i připomenutí, že existuje, musela být provedena rázná akce. Dne 18. ledna 1968 za úsvitu zaútočili povstalci na vojenské stanoviště v Baydamranu. Útok byl sice již před jeho zahájením prozrazen a útočníci po ztrátě dvou mužů odrazeni, přesto splnil svůj účel. Podařilo získat značné množství zbraní a zviditelnit Angkar mezi vesničany. V okolí bylo brzy pro státní zaměstnance velmi nebezpečno a útoky se stávaly čím dál tím více nebezpečnějšími. Již dne 25. února 1968 se podařilo povstalcům koordinovat útok hned

²¹⁶ Short, Philip. Pol Pot: dějiny zlého snu. Praha, 2005, s. 215.

²¹⁷ Pol Pot (1928–1998) kambodžský politik, revolucionář a diktátor, vl. jménem Saloth Sar, při studiích ve Francii v letech 1949 až 1952 se seznámil s marxismem, roku 1960 zakládající člen Komunistické strany Kampučie, od roku 1962 do roku 1981 kdy byla strana rozpuštěna její generálním tajemníkem, od roku 1968 vedl komunistické povstání Rudých Khmerů, jeho vláda v letech 1975 až 1979 považována za jednu z nejbrutálnějších a nejkrvavějších v dějinách, kdy zahynulo mezi 1,7 až 3 miliony obyvatel (1/3 obyvatel Kambodže), po vietnamské invazi vedl za podpory CIA a ČLR gerilovou válku proti Vietnamci dosazené vlády, po konci vietnamské okupaci zůstal dále v odporu vůči režimu, na konci života odsouzen vlastními spolubojovníky k domácímu vězení.

²¹⁸ Guiden, Timothy Allan, Defending Americas Cambodian Incursion, Charlottesville, 1993, s. 28.

v pěti provinciích, získat mnoho zbraní a munice a vypálit a zničit mnoho veřejných budov. Především v jižních provinciích, kde již dlouho doutnala nespokojenost, se řady povstalců brzy rozrostly na 10 000 bojovníků. Povstání Rudých Khmerů, jak byly brzy pojmenovány, propuklo naplno.²¹⁹

Sihanuk, který byl zděšen z náhlého propuknutí povstání, které však nedosáhlo zatím větší nebezpečnosti a mohlo být s jinými metodami poraženo či alespoň omezeno, se rozhodl pro tvrdou odpověď. Povolal zpět na místo premiéra proamerického generála Lon Nola²²⁰, který byl znám svou neurvalostí a svými drsnými metodami. To zároveň ohlašovalo i obrat v kambodžské zahraniční politice, neboť Lon Nol byl znám svými proamerickými názory a po přerušení diplomatických vztahů roku 1965 dal veřejně najevo lítost z tohoto vývoje. Zasvěceným bylo jasné, že jmenováním Lon Nola se Sihanuk jasně odpoutává od VDR a ČLR a je připraven spojit se s USA. Již v listopadu roku 1968 navštívila Phnompenh jako neoficiální vyslanec dobré vůle USA Jacqueline Kennedyová a o dva měsíce později ji následoval osobní vyslanec prezidenta Johnsona Chester Bowles, který podepsal předběžnou dohodu o možnosti překročení hranic americkými jednotkami při pronásledování Vietkongu. Sihanuk si uvědomoval, že se takto ocitl v dvojím ohni. Na jednu stranu tu bylo nebezpečné povstání Rudých Khmerů, proti kterému zoufale potřeboval účinnou pomoc. Na druhé straně však v zemi působil silný kontingent Vietkongu, který dvakrát převyšoval stavy Kambodžské královské armády (v roce 1968 ji tvořilo kolem 30 000 mužů), ba co víc do značné míry financoval kambodžský státní rozpočet, neboť Severovietnamci za užívání přístavu a odprodej kambodžských přebytků rýže zaplatili dle severovietnamského premiéra Pham Van Donga²²¹ jen za rok 1967 20 milionů dolarů.²²² Stejně tak si Sihanuk nemohl dovolit pohněvat ČLR, která i přes značné omezení byla hlavním dodavatelem pomoci a zahraničním spojencem Kambodže. Bylo jasné, že se Sihanukova politika dostávala do slepé uličky.

Američané však také brzy ukázali, že nejsou těmi nejlepšími spojenci. Na nátlak Vietnamské republiky a Thajska odmítly uznat kambodžské hranice a obnovení oficiální

²¹⁹ Short, Philip. *Pol Pot: dějiny zlého snu*. Praha, 2005, s. 209.

²²⁰ Lon Nol (1913-1985) kambodžský politik a voják, do roku 1952 kdy vstoupil do armády sloužil ve francouzské koloniální správě, od roku 1955 náčelník generálního štábu, roku 1960 velitel armády a ministr obrany, v letech 1966 až 1967 poprvé premiérem, po automobilové nehodě však musel ze zdravotních důvodů odstoupit, v roce 1968 opět povolán Sihanukem do úřadu ministra obran, v roce 1969 opět premiérem, roku 1970 provedl proti Sihanukovi puč a vyhlásil Kambodžskou republiku, jejímž prezidentem se stal, zkorumpovaný a nestabilní režim byl plně závislý na americké pomoci, v roce 1975 po pádu režimu emigroval do USA, kde roku 1985 skonal.

²²¹ Pham Van Dong (1906-2000) vietnamský politik a revolucionář, ve 30. letech vězněn Francouzi, jedna z hlavních postav odporu vůči Francii v první indočínské válce, v roce 1954 vyjednávač Vietminhu v Ženevě, od roku 1960 do roku 1986 premiér nejprve VDR poté i VSR, po smrti Ho Či Mina nejznámější tvář VDR v zahraničí, zastávající tvrdé linie vůči Jižnímu Vietnamu, za života Ho Či Minha hrál vždy roli druhého muže, považován za nezkorumpovatelného.

²²² Short, Philip. *Pol Pot: dějiny zlého snu*. Praha, 2005, s. 218.

diplomatických styků bylo odloženo. Vojenská situace však brzy ukázala, že Kambodža je pro vývoj situace v Jižním Vietnamu klíčová. Námořní cesta, Ho Či Minova stezka (která se nazývala v Kambodži Sihanoukvilská cesta) a základny za hranicí Kambodži se staly neustálým nebezpečím pro Saigonský režim. „Náhodné nálety“ B-52 a výpady vojáků US ARMY a ARVN přes hranice se stávaly čím dál tím více častějšími. Pro Nixonovu administrativu se stávalo jasným, že pokud chce uklidnit situaci v Jižním Vietnamu, bude muset vojensky zasáhnout. Hlavní tlak na zahájení leteckého bombardování pocházel především od velitele sil ve Vietnamu generála Abramse. První plány masivních leteckých úderů byly připraveny již roku 1968, leč Johnson, který předpokládal brzký diplomatický průlom se zahájením pařížských jednání a dosažení dohody, nedal rozkaz k jejich provedení.²²³ Nixon nad zahájením operace poměrně dlouho váhal. Uvědomoval si možné dopady na diplomatickém a především domácím poli, kde odpor k válce exponenciálně stoupal. Přesvědčit se nechal teprve poté, co aktivity Vietkongu v Jižním Vietnamu opět vzrostly. Jako největší záminka byl použit minometný útok na leteckou základnu Tan Son Nhut. Také se podařilo získat od dezertéra polohu velitelství Vietkongu, které se mělo nacházet na kambodžském území.²²⁴ Dne 23. února 1969 Nixon schválil přísně tajné bombardování Kambodže, které začalo 18. března 1969. Již roku 9. května 1969 byla však tato akce prozrazena deníkem New York Times. Rozlíčený Nixon nařídil rozsáhlé vyšetřování FBI, které se nevyhýbalo ani použití nelegálních odposlechů (odposloucháváno bylo jedenáct státních zaměstnanců a čtyři žurnalisté). Za zdroj informací novinářů byl označen člen Národní bezpečnostní rady Morton Halperin²²⁵, který byl do své funkce dosazen Kissingerem, jeho bývalým kolegou z Harvardu. Halperin byl poté ze své funkce odvolán a zařazen na seznam Nixonových největších nepřátel. Později to byla jedna ze součástí série afér, která vedla k Nixonovu pádu a které dnes známe pod souhrnným názvem Watergate.²²⁶

Operace Menu (Jídelní lístek), jak se bombardování nazývalo, i přes toto prozrazení zůstala dobře utajenou a její rozsah byl před veřejností po léta dobře skryt. První, kdo poněkud poodhalil tajemství operace Menu, byl sám Nixon, když roku 1979 vydal své paměti.²²⁷ V tom pokračoval i Kissinger ve svých memoárech.²²⁸ Oba státníci se samozřejmě

²²³ Schlight, John, *A War Too Long -The USAF in Southeast Asia 1961-1975*, Washington, 1996, s. 71-72

²²⁴ Nalty, Bernard C., *Air War over South Vietnam*, Washington, 2006, s. 181.

²²⁵ Halperin, Morton (1936) expert na zahraniční politiku a lidská práva, od roku 1960 náměstek ministra obrany USA, nesouhlasil s bombardováním VDR, v roce 1969 člen Národní bezpečnostní rady, po ilegálním odposlouchávání usvědčen z prozrazení tajného bombardování Kambodže, i přes to že musel z funkce odstoupit, byl i nadále více než 21 měsíců odposloucháván, na jeho kancelář byl dokonce Nixonovými muži plánován pumový atentát, Halperin později Nixona zažaloval za porušení jeho občanských práv o symbolický 1\$ a roku 1977 jej skutečně vyhrál.

²²⁶ Morgan, Iwan, *Nixon*, London, 2002, s. 175.

²²⁷ Nixon, Richard M., *RN: The Memoirs of Richard Nixon*, New York, 1978.

snažili své tehdejší rozhodnutí hájit a dopady operace Menu na Kambodžu marginalizovat. Zlomovou prací, která odhalila byť jen zčásti, skutečné dopady bombardování Kambodži, byla práce významného britského historika a publicisty Williama Shawcrossa *Sideshow: Kissinger, Nixon and the destruction of Cambodia* z roku 1979.²²⁹ Teprve roku 2000, při návštěvě prezidenta Billa Clintona v Indočíně, byla odtajněna (být opět ne úplně) databáze záznamů bombardovacích misí USAF proti Kambodži, Laosu a Severnímu Vietnamu, přičemž především rozsah bombardování Kambodže šokoval i odborníky. Původní Showcrossova čísla byla, že během 14 měsíční (od 18. března 1969 do 28. května 1970) operace Menu a v jeho podružných operacích Breakfast (Snídaně), Lunch (Oběd), Snack (Svačina), Dinner (Hlavní jídlo), Dessert (Moučník) a Supper (Večeře) jen nejtěžší bombardéry B-52 provedly 3630 kobercových náletů, při kterých svrhly na 100 000 tun bomb. Během následující operace Freedom Deal, která začala 19. května 1970 a skončila 15. srpna 1973 bylo na Kambodžu svrženo 250 000 tun bomb. Celkově pak na Kambodžu mělo za celý konflikt v Indočíně dopadnout 539 129 tun bomb.²³⁰ Po otevření archívů roku 2000 se ukázalo, že drobné letecké útoky na kambodžském území byly prováděny již v době úřadování prezidenta Johnsona a na Kambodžu během let 1965 až 1968 bylo provedeno 2565 úderů, při nichž bylo svrženo 214 tun bomb. Během celého konfliktu od roku 1965 do roku 1973 bylo na 113 716 cílů na kambodžském území provedeno 230 516 náletů a svrženo 2 756 941 tun munice. Pro představu během 2. světové války byly Spojenci svrženy jen 2 miliony tun munice (včetně atomových pum). Za celou dobu americké intervence v Indočíně letectvo svrhlo téměř 8 milionů tun munice.²³¹ Americké ztráty byly minimální. Vietkong v Kambodži oproti VDR neměl prakticky žádnou protileteckou obranu a slabé letecké síly Kambodže, které měly zakázáno útočit na letadla USA, by i v případě kdyby byl dán rozkaz k obraně území před bombardováním, byly proti moderním americkým strojům prakticky bezbranné. Americké ztráty při operacích nad Kambodžou byly tedy spíše provozní rázu, způsobené lidským faktorem či technickými obtížemi a ostré mise připomínaly spíše tréninkové lety.

Naopak ztráty „nepřítele“ byly děsivé. Počet mrtvých členů Vietkongu a Rudých Khmerů nejsou dodnes známy, ale předpokládá se, že dosáhly maximálně několika desítek tisíc bojovníků, neboť se jim podařilo rozptýlit na větší území. S tím se však rozšířila i operační oblast bombardérů. O to děsivější jsou civilní ztráty. Původní oficiální odhady ze 70.

²²⁸ Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006, s. 228-242.

²²⁹ Shawcross, William, *Sideshow: Kissinger, Nixon and the destruction of Cambodia*, New York, 1979.

²³⁰ Shawcross, William, *Sideshow: Kissinger, Nixon and the destruction of Cambodia*, New York, 1979, s. 297.

²³¹ Owen, Taylor, Kierman, Ben, *Bombs over Cambodia In Wallrus*, listopad, Toronto, 2006, s. 62-69.

let vycházející z původních neupřesněných čísel o americkém bombardování uváděly maximální ztráty na civilním obyvatelstvu 100 000.²³² Již roku 1979 přišel ve své Shawcross ve své práci s šokujícím číslem 600 000 obětí.²³³ Dnešní odhady se pohybují mezi 600 000 až 1 milionem obětí kobercového bombardování. Ač bylo dlouho deklarováno, že hlavní tíži bombardování neslo území řídce osídlené, ze kterého Vietkong vyhnal veškeré obyvatelstvo, opak byl pravdou. Operace často směřovali i do delty řeky Mekong, tedy spolu s jihovietnamským pohraničím nejhustěji zalidněné oblasti země. Nevyhnuly se ani nejbližšímu okolí hlavního města Phnompenhu, kde bylo koncentrováno civilní obyvatelstva nejvíce. Na to, jaké bylo bombardování pro jeho obětí, později vzpomínal pozdější ministr spravedlnosti prozatímní revoluční vlády Jižního Vietnamu Truong Nhu Tang:

„Se slepým terorem náletů B-52 nelze nic srovnávat. Bylo to jako by džunglí prosvištěla obří kosa, která likvidovala obrovské týkové stromy, které ji stály v cestě a tříštila je na miliardy třísek. Nešlo jen o ničení, ale o to, jak hrůzným způsobem probíhalo. Nezůstalo prostě vůbec nic, jen krajina změněná k nepoznání, rozrytá obrovskými krátery.

Během prvních náletů, které jsem zažil, jsem byl strnulý hrůzou, tiskl se k podlaze bunkru a myslel si, že jsem svědkem apokalypsy. Dunění se blížilo čím dál víc. Jakmile se zlověstné hřmění dostalo až k nám, všichni se přitiskli k podlaze, jedni tiše vzlykali, jiní se marně snažili ovládnout nekontrolovatelný třas. Všude kolem nás se země otřásala v křečích a všechny nás pohltit hrůzný řev. Ten děs nelze popsat. Člověk ztrácel kontrolu nad tělesnými funkcemi, zatímco jeho mysl zoufale křičela, aby od toho utekl pryč.

Dříve či později hrůza z bombardérů pominula a nahradil ji otrocký fatalismus. Veteráni náletů se zoufale přestali tisknout k podlaze, přestali se svíjet strachem. Rezignovali. B-52 daly naším životům podivný řád. Nikdy jsem na to nezapomenul stejně, jako nemohlo zapomenout i mnoho dalších.“²³⁴

Bombardování znamenalo pro vesničany ztrátu veškerého majetku a možností obživy. Navíc se často opakovalo na stejných místech. Předpokládá se, že ze 7 milionů obyvatel Kambodže opustilo své domovy kvůli bombardování na více než 2 miliony lidí. Většina uprchlíků se snažila najít bezpečné útočiště ve městech. Jen Phnompenh, který měl v roce 1970 650 000 obyvatel, se rozrostl do roku 1975 na 2,5 milionovou metropoli plnou chudinských slumů. V ostatních větších městech, která byla pro B-52 zakázaným územím

²³² Owen, Taylor, Kierman, Ben, Bombs over Cambodia In Wallrus, listopad, Toronto, 2006, s. 67.

²³³ Shawcross, William, Sideshow: Kissinger, Nixon and the destruction of Cambodia, New York, 1979, s. 157.

²³⁴ Short, Philip. Pol Pot: dějiny zlého snu. Praha, 2005, s. 255-256.

byla situace podobná a zoufalství a chudoba dosáhly v Kambodži nebývalých výšin. Vedle měst mnozí přechali ještě hlouběji do pralesů, kde se přidávali k Rudým Khmerům, kteří do konce roku 1970 dosáhli počtu asi 12 000 bojovníků a několika desítek tisíc vesničanů zajišťujících jim zásobování a bezpečný týl.

Teprve v březnu roku 1969 USA uznaly kambodžské hranice a 16. dubnu 1969 byly obnoveny diplomatické styky, což Sihanuk s radostí přivítal (naopak lze spekulovat nad jeho nadšením z bombardování, jak je ve svých pamětech popisoval Kissinger).²³⁵ Thieu však ze Sihanukova stylu vládnutí a ze Sihanuka samotného nebyl nadšen, ale situaci viděl Saigon realisticky. Při rozhovoru s Nixonem se jasně v tomto smyslu vyjádřil Thieu. Sihanuk byl podle něj špatný, ale nechtěli ještě něco horšího. Síly, které mohly Sihanuka sesadit, byla armáda anebo komunisté. Armáda byla podle Thieu slabá a neefektivní a pokud by došlo k jejímu puči, mohla její vláda brzy podlehnout tlaku komunistů. Manévrovací prostor Sihanuka závisel na situaci ve Vietnamu. Sihanuk se sice snaží o udržení kambodžské neutrality, ale s nárůstem moci komunistů ji nebude schopen udržet.²³⁶ Je třeba říci, že situaci Thieu odhadl skvěle. V Kambodži nejen rostl počet těch, kteří se přidávali ke komunistické gerile (aniž by ovšem věděli, že jsou to komunisté), ale sílila i pravicová opozice vůči hlavě státu. Ta Sihanukovi vyčítala chyby ve vedení státu. Především mu vyčítala narušení vztahů s USA v roce 1965. Důkazem nekompetence exkrále mělo být právě obnovení diplomatických vztahů s USA. Sihanuk se ve své proamerickém kurzu skutečně snažil, a tak z vlády a parlamentu již roku 1968 odstranil všechny levicové nekomunistické politiky. Ti byli dříve silnou opozicí k čím dál tím více radikálnější pravici, kterou vedl Sisowath Sirik Matak²³⁷. Sihanuk se však stále pokoušel o neutrální politiku, a když byla ustanovena Prozatímní revoluční vláda Jižního Vietnamu nejen, že ji jako jeden z prvních uznal, ale dovolil ji dokonce otevřít v Phnompenhu její velvyslanectví. Premiér Lon Nol na tuto „provokaci“ odpověděl tím, že jmenoval vicepremiérem a svým zástupcem Sisowath Sirik Mataka, který byl nejhlasitějším princovým kritikem a největším zastáncem přátelských vztahů s USA. Na konci prosince 1969 se pokusil Sihanuk vyvolat krizi tím, že čtyři jemu oddaní ministři rezignovali. K jeho překvapení k ničemu nedošlo a Lon Nol pouze doplnil

²³⁵ FRUS, 1969 – 1976 Volume VI, Vietnam, January 1969 - July 1970, Document 66, Memorandum From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to President Nixon, Washington, May 3, 1969, Washington, 2006, s. 210-212. srov. Clymer, Kenton, *The United States and Cambodia, 1969-2000 : a troubled relationship*, London, 2004, s. 17.

²³⁶ FRUS, 1969 – 1976 Volume VI, Vietnam, January 1969 - July 1970, Document 103. Memorandum of Conversation, Saigon, July 30, 1969, Washington, May 3, 1969, Washington, 2006, s. 321-326.

²³⁷ Sisowath Sirik Matak (1914-1975) kambodžský politik, člen královské rodiny, bratranec Norodoma Sihanuka, v roce 1955 až 1970 ministr obrany, ministr informací a turismu, ministr vnitra a ministr pro náboženské záležitosti, v roce 1970 hlavní konspirátor proti Sihanukovi, v letech 1971 až 1972 premiérem Khmerské republiky, poté odstaven Lon Nolem od moci, roku 1975 odmítl opustit Kambodžu a byl Rudými Khmery popraven, považován za největšího spojence USA v Kambodži, Sihanukův největší nepřítel.

svou vládu o své věrné. Sihanuk se po tomto debaklu zhroutil a 6. ledna 1970 se odebral na léčení do Francie. Svůj odjezd udržel v přísné tajnosti a nejmenoval ani nějakého spolehlivého zástupce.²³⁸

Lon Nol s Matakem se chopily šance, kterou jim Sihanuk takto nečekaně nabídl. Matak se vydal do Hanoje, kde se pokusil přemluvit vládu VDR ke stažení z kambodžského území. Zde mu však byly Severovietnamci předloženy tajné smlouvy, podepsané Sihanukem a odmítli se o otázce přítomnosti svých vojáků v Kambodži byt' jen bavit. V reakci na to Lon Nolova vláda uzavřela přístav v Sihanoukville, přerušila dodávky Vietkongu a vyzvala Hanoj a Vietkong ke stažení svých jednotek do 15. března 1970. Na tuto výzvu Hanoj nereagovala a naopak začala své jednotky v Kambodži v předtuše očekávaného střetu posilovat.²³⁹ Situace se zdramatizovala na začátku března 1970, kdy 7. až 9. března 1970 v provinciích, především ve Svay Rieng propukly protivietnamské demonstrace, které se během tří dnů dostaly až do Phnompenhů, kde byly vydrancovány ambasády VDR a Prozatímní revoluční vlády Jižního Vietnamu, poničeno mnoho domů patřících místní vietnamské komunitě a vypálen vietnamský kostel.²⁴⁰ Do jaké míry šlo o demonstrace spontánní či uměle vyvolané lze dnes jen těžko posoudit. Je faktem, že protivietnamské nálady a předsudky vůči místní vietnamské komunitě byly v kambodžské společnosti historicky vždy velmi silné. V příhraničních provinciích, jako byla Svay Reign, k velkému napětí přispívali vojáci Vietkongu, kteří se k místnímu obyvatelstvu chovali neurvale a nálady vyhrocovalo i proti nim vedené americké bombardování. Nelze však ani vyloučit možnost řízené provokace jak ze strany Lon Nolových lidí, tak ze strany CIA, která v Kambodži dlouhodobě operovala a o jejichž operacích v zemi je dodnes známo jen velmi málo. Mnohé však napovídá vyjádření H. R. Haldeman, který prohlásil, že vše bylo předem s USA domluveno.²⁴¹ Národní shromáždění, kde měla Matakova pravice většinu poté vyzvalo Sihanuka, aby vzal na vědomí nový politický a vojenský kurz vlády. Sihanuk na to odpověděl ostrým telegramem, v němž odsoudil protivietnamské násilí a obvinil pravici z puče vůči němu. Věci se daly do pohybu v noci z 16. na 17. března, kdy se státní podtajemník pro pozemní síly a zároveň Sihanukův švagr Oum Mannorime pokusil o protiakci, leč armáda již obsadila strategické body města a odřízla Phnompenh od světa. Druhého dne v noci donutil Matak se zbrání v ruce a třemi ozbrojenými důstojníky Lon Nola k podpisu memoranda, podporující hlasování Národního shromáždění proti Sihanukovi. Hlasování o odvolání Sihanuka z funkce hlavy státu se konalo

²³⁸ Nožina, Miroslav. Dějiny Kambodže. Praha, 2007, s. 221.

²³⁹ Sak Sutsakhan, *The Khmer Republic at War and the Final Collapse* Washington, 1987, s. 60.

²⁴⁰ Sak Sutsakhan, *The Khmer Republic at War and the Final Collapse* Washington, 1987, s. 14.

²⁴¹ Clymer, Kenton, *The United States and Cambodia, 1969-2000 : a troubled relationship*, London, 2004, s. 17.

dne 18. března 1970. Pod dohledem ozbrojených vojáků se odvážili hlasovat proti pouze 3 poslanci, zatímco pro bylo drtivých 86 zástupců lidu. Sihanuk byl zároveň obviněn z velezrady, porušení ústavy, mrhání veřejnými prostředky a porušení zákona o kambodžské neutralitě, protože toleroval přítomnost vietnamských jednotek na kambodžském území (v srpnu 1970 byl za tyto „zločiny“ Sihanuk a 18 jemu nejvěrnějších v nepřítomnosti odsouzeno k smrti). Následujícího dne nový režim uznaly Spojené státy americké.²⁴² Ve stejný den, tedy 19. března, se ve Washingtonu konala schůzka Nixona, Kissingera, vojenských složek a CIA. Na ní pánové z CIA (jejich jména nebyla dosud odtajněna) deklamovali pozitivnost vývoje v Kambodži, naprostého klidu a podpory pučistů a armády ze strany obyvatelstva. Nepředpokládaly také žádný větší nárůst komunistické guerilly, neboť „*národní cítění Kambodžanů je antikomunistické*“. Nepředpokládali také, že by se Sihanuk mohl vrátit do země.²⁴³ Dodnes je otázkou jaký podíl měly tajné služby USA na Lon Nolově převratu, jejichž předpovědi o poklidném vývoji Kambodži se ukázaly jako mylné.

Sihanuk se o svém sesazení dozvěděl během cesty domů přes Moskvu a Peking. V první reakci chtěl požádat Francii o politický azyl. Po rozhovoru s Čou En-lajem a Pham Van Dongem se však rozhodl postavit do čela hnutí odporu. Dne 23. března 1970 prohlásil ve výzvě z Pekingu Lon Nola a jeho stoupence za vlastizrádce a vládu za rozpuštěnou a vyzval lid k povstání proti nim. Oznámil vznik Jednotné národní fronty Kambodže²⁴⁴, do jejíhož čela se postavil a Lidových ozbrojených sil národního osvobození Kambodže.²⁴⁵ Později byla ještě zorganizována z králových věrných Královská vláda národní jednoty Kambodže.²⁴⁶ Vedle toho se ve výzvě slibovalo nastolení „*sociálně spravedlivé společnosti, rovnosti a bratrství Khmerů*“ a „*boj s imperialismem a jeho podporovateli po boku bratrských národů Laosu a Vietnamu*“.²⁴⁷ První oporu Sihanuk našel v Rudých Khmerech a Angkaru, proti kterým více než 2 roky tvrdě bojoval. To, co Američané a z kambodžských pučistů především Matak podcenili, byla úcta a láska, kterou měli prostí Kambodžané ke svému králi. Mnozí jej považovali dokonce za svatého. I Lon Nol měl Sihanuka v obrovské úctě a po podpisu prohlášení proti Sihanukovi v noci 17. března se prý měl rozbrečet.²⁴⁸ Spojení Sihanuka a Rudých Khmerů bylo pro obě strany výhodné: Sihanuk prakticky okamžitě získal ozbrojený odboj proti Lon Nolovi, naopak Angkar se zbavil podezření ze svého „*vietnamského*

²⁴² Nožina, Miroslav. Dějiny Kambodže. Praha, 2007, s. 222-223.

²⁴³ FRUS, 1969 – 1976 Volume VI, Vietnam, January 1969 - July 1970, Document 203. Minutes of Washington Special Actions Group Meeting, Washington, March 19, 1970, Washington, 2006, s. 687-694.

²⁴⁴ Front uni national du Kampuchéa dále FUNK

²⁴⁵ Forces armées populaires de libération nationale du Kampuchéa dále FAPLNK

²⁴⁶ Gouvernement royal d'union nationale du Kampuchéa dále GRUNK

²⁴⁷ Short, Philip. Pol Pot: dějiny zlého snu. Praha, 2005, s. 237.

²⁴⁸ Nožina, Miroslav. Dějiny Kambodže. Praha, 2007, s. 222.

komunismu“. Navíc tím, že dostal na svou stranu populárního exkrále, otevřela se mu cesta k přeměně Rudých Khmérů ve skutečně celonárodní a celospolečenské hnutí. Když Sihanuk ve své výzvě z 23. března 1970 deklaroval, že „*komunismus a já jsme smrtelní nepřátelé*“, ²⁴⁹ Lon Nolovým tvrzením o tom, že Angkar jsou komunisté a že vše je vietnamská sabotáž Kambodže již nikdo nevěřil. ²⁵⁰

Masové povstání začalo prakticky okamžitě po Sihanukově prohlášení. Již 25. března 1970 vypukly po celé zemi nepokoje vyznačující se obzvláštní brutalitou. V Kompong Chamu rolníci vypálili rezidenci guvernéra a budovu soudu. Když na místo dorazili dva poslanci z Phnompenhu pověřeni vyjednáváním s povstalcí, byli okamžitě zabiti a jejich játra byla povstalcí sněžena. Stejný osud měla i játra Lon Nolova nevlastního bratra Nila, který byl ubit na blízké kaučukové farmě. Výtržnosti nakonec ukončil až zásah vojska, po kterém zůstalo na 60 mrtvých. Armádu zasáhla vlna dezercí. Velitel Kretie například své vojáky poslal domů a správu nad oblastí předal povstalcům, ke kterým sám přešel. Dne 27. března přerušila VDR a Prozatímní revoluční vláda Jižního Vietnamu s Lon Nolovou vládou diplomatické styky a 29. března 40 000–45 000 vojáků NVA a Vietkongu s podporou FUNK zahájilo ofenzivu, která během měsíce ovládla 6 z 12 kambodžských provincií. Zastavit se ji podařilo až 20. dubna 25 kilometrů od Phnompenhu a to jen díky přímé americké letecké podpoře. Jediným hmatatelným úspěchem bylo uzavření Sihanoukville a přerušení Sihanukovy cesty. ²⁵¹ To však mohl být pouze dočasný úspěch. Bylo jasné, že bez přímé americké intervence by režim dlouho nepřežil a Američané by místo spojence měli dalšího nepřítele.

4.2. Americká intervence v Kambodži a její dopady

Kambodžská operace amerických a jihovietnamských vojsk se stala největší a nejdůležitější vojenskou operací roku 1970. Hlavní roli v ní již nehrály americké ozbrojené síly, ale díky probíhající vietnamizaci ozbrojené síly Jižního Vietnamu. První operace ARVN byla na zoufalé výzvy Lon Nola zahájena již dne 14. dubna 1970, kdy do oblasti zvané poeticky Andělské křídlo (Angel's Wing) v provincii Svay Rieng, ve vojenském žargonu Operační oblast 706 operace Toan Thang 41 (Úplné vítězství). Operaci, která skončila již 17. dubna, vyhodnotili Jihovietnamci jako úspěch. Padlo při ní 1010 příslušníků NVA a Vietkongu a dalších 204 se podařilo Jihovietnamcům zajmout. Oproti tomu ztráty ARVN

²⁴⁹ Sommerová, Olga, *Americká politika v Kambodži a vzestup Rudých Khmérů*, Praha, 2012, s. 32.

²⁵⁰ Nožina, Miroslav. *Dějiny Kambodže*. Praha, 2007, s. 221.

²⁵¹ Short, Philip. *Pol Pot: dějiny zlého snu*. Praha, 2005, s. 241 - 242.

byly pouhých 66 mrtvých a 330 raněných. Podařilo se také ukořistit 1000 osobních zbraní, 60 těžších zbraní a několik tun munice. Tento slušný výsledek byl dán především tím, že se síly ARVN střetly s týlovými jednotkami a nikoliv ostřílenými jednotkami Vietkongu, které byly nasazeny jinde a tím, že do tohoto prvního útoku byli nasazeni především elitní vojáci jihovietnamských Rangeru.²⁵² Operace Toan Thang 41 tak dávala falešné naděje, že se jihovietnamská armáda stala plně bojeschopnou a bude schopna do budoucna ubránit nejen Jižní Vietnam, ale i provádět operace v okolních zemích. I přes tuto naději bylo rozhodnuto, že ve velké operaci, která měla odstranit Vietkong z příhraniční oblasti zvané Američany dle jeho tvaru na mapě Parrot's Beak (Papouščí zobák) neboli Operační oblasti 367 a 706 v provincii Svay Rieng, že budou nasazeny i americké jednotky.

Na společné operaci trval i Nixon, který tvrdil, že úspěch v Kambodži měl jeho slabého spojence v Saigonu morálně povzbudit a získat mu autoritu jak u vlastního obyvatelstva, tak i u okolních zemí a nepřítelů. Kambodžská operace se měla tedy stát jakýmsi zatěžkávacím testem ARVN. Americká přítomnost v zemi od minulého roku poklesla téměř o 150 000 mužů, přesto velení ve Vietnamu²⁵³ v zemi disponovalo stále 330 648 vojáky US ARMY 55 039 námořními pěšáky, což byla stále úctyhodná síla.²⁵⁴ Dne 20. dubna však Nixon ohlásil stažení dalších 150 000 vojáků, což právě nepřispělo k morálce vojáků, kteří už se spíše než v boji viděli doma. Přesto o dva dny později přikázal generálu Abramsovi připravit plán na pomoc Lon Nolovi, kterého již od počátku povstání Američané a Jihovietnamci zásobovali zbraněmi. Tak například kořist z operace Toan Thang 41 (tedy především útočné pušky AK-47), putovali okamžitě zpět do Kambodži za pomoci letecké společnosti Air America, která sloužila jako krycí organizace pro CIA a její tajné operace v oblasti. Letecký most v prvních dnech ofenzivy Vietkongu také do země přepravil několik tisíc Khmer Krom, tedy etnických Khmerů žijících ve Vietnamu, kteří sloužili dosud v jihovietnamských ozbrojených složkách nebo v amerických speciálních silách. Vytvořili z nich 43., 45., 47. a 48. brigádu armády Kambodžské republiky. Mnozí z „dobrovolníků“ se po vystoupení z letadla divili, že se ocitli v Phnompenhu. S Indonésií se vyjednávalo o možnosti výcviku kambodžské armády a dodávkách zbraní.²⁵⁵ Nixona trápila především reakce domácí politické scény a veřejnosti na porušení hranic dosud v konfliktu neutrálního

²⁵² Wiest, Andrew, *Vietnam's Forgotten Army*, New York, 2008, s. 197.

²⁵³ oficiálně Military Assistance Command, Vietnam dále MACV

²⁵⁴ Stanton, Shelby L., *Rise and Fall of an American Army*. New York, 1985, s. 335. Kissinger uváděl při tajných pařížských jednáních, že ve Vietnamu je ku 4. dubnu 1970 celkem 434 000 amerických vojáků, FRUS, 1969 – 1976 Volume VI, Vietnam, January 1969 - July 1970, Document 222. Memorandum of Conversation, Paris, April 4, 1970, Washington, 2006, s. 768-793.

²⁵⁵ Clymer, Kenton, *The United States and Cambodia, 1969-2000 : a troubled relationship*, London, 2004, s. 26-27.

státu. Byl však přesvědčen, že pokud již se operace rozjede, nebude možno ji zastavit a opozice se s ní „bude muset smířit“. Původní zadání příprav operace Abramsovi znělo na možnou vojenskou podporu v případě špatného průběhu a od počátku zajistit pouze přímou leteckou podporu USAF. Dne 24. března 1970 byly však dispozice Nixonem změněny a operace se měli zúčastnit i američtí vojáci. Při nasazení amerických vojáků v Kambodži se nemusel ohlížet na souhlas Sněmovny reprezentantů. Díky klausuli v tonkinské rezoluci byl prezident zplnomocněn použít síly v případě potřeby i Kambodži a Laosu. Abrams byl také omezen ročním obdobím. Operace mohly na kambodžském území probíhat pouze dva měsíce, neboť poté začínalo období monzunů. I přesto Nixon otálel a nebyl o operaci definitivně rozhodnut. Jistotu o svém jasném a nekompromisním postoji k akci získal až 25. března 1970 po zhlédnutí válečného snímku „Patton“ o slavném, neohroženém a rozhodném generálovi z 2. světové války. Teprve po této morální „vzpruze“ dal spojené operaci ARVN a US ARMY v Kambodži definitivně zelenou. Operace měly být spuštěny 29. března 1970.²⁵⁶ Nixon a Kissinger během příprav opět opomenuli Lairda s Rogersem, kteří se oprávněně později cítili poškozeni. Rogers totiž během jednání ve sněmovně reprezentantů prohlásil, že „*administrativa nemá žádné plány na rozšiřování války*“ a podle něj „*došli k závěru, že pokud bychom eskalovali konflikt a intervenovali v Kambodži s našimi pozemními jednotkami, znamenalo by to porážku celé naší politiky vietnamizace*“. ²⁵⁷ Poté, co jej Nixon postavil před to, že intervence v Kambodži je hotovou věcí, vztahy mezi oběma muži znatelně ochladly. Laird argumentoval nízkou spoluprací s Kambodžany a nízkou znalostí země. Navíc nevěděl, jak bude schopen zvládat operace ve dvou zemích s omezeným počtem vojáků a rozpočtem. Velmi dobrým Lairdovým argumentem proti intervenci bylo roztržštění jihovietnamských sil a neschopnost bránit vlastní zemi. Jeho slovy:

„*Jihovietnamci se potulují po celé Kambodži a ochraňují vládu, zatímco my jsme pro změnu v Jižním Vietnamu a chráníme Vietnamce.*“ ²⁵⁸

Nixonem byl však také odmítnut.²⁵⁹

Dne 30. dubna 1970 vystoupil Nixon v 21:00 s projevem, v němž oznámil zahájení pozemních operací v Kambodži. Cílem těchto operací mělo být zničení velitelství Vietkongu, které se nacházelo na území Kambodže. Operaci nenazýval jako „invazi“, tedy „invasion“,

²⁵⁶ Clymer, Kenton, *The United States and Cambodia, 1969-2000 : a troubled relationship*, London, 2004, s. 26-28.

²⁵⁷ Lipsman, Samuel, Edward Doyle, *Fighting for Time: 1969-1970*. Boston, 1983, s. 152.

²⁵⁸ Shawcross, William, *Sideshow: Kissinger, Nixon and the destruction of Cambodia*, New York, 1979, s. 173.

²⁵⁹ FRUS, 1969 – 1976 Volume VI, Vietnam, January 1969 - July 1970, dokument 217. Memorandum From the Senior Military Assistant (Haig) to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) Washington, April 1, 1970., Washington, 2006, s. 741-749.

nýbrž jako „incursion“, tedy „vpád“, což mělo značit, že se jednalo o operaci vůči nepříteli nacházejícím se v zemi tzn. Vietkongu, nikoliv Kambodži samotné.²⁶⁰ V tuto chvíli již američtí vojáci průzkumných jednotek přes 24 hodin na území Kambodže operovali. Operace byla připravena velmi rychle a držena v přísném utajení. Velitelé brigád se o připravovaném výpadu na kambodžské území dozvěděli pět dnů předem a velitelé pluků dokonce pouhé tři dny před výpadem. Většina operací na území Kambodži si byla podobná. Jednalo se o údery typu search and destroy: první společná operace ARVN a US ARMY, která byla do značné míry totožná s ostatními operacemi, byla Toan Thang 43, Američany označovaná jako Rockcrusher (Drtič kamene), byla spuštěna 1. května 1970. Úder byl veden v oblasti Fishhook (Rybářský háček), tedy Operační oblasti 352 a 353 v provincii Kampong Cham, a zúčastnily se jej jednotky 3. jízdní brigády 1. jízdní divize (posílený o prapor mechanizované pěchoty a obrněný prapor), 11. obrněná jízdní brigáda a 3. výsadková brigáda ARVN. Cílem bylo zničení velitelství Vietkongu a jeho skladů v oblasti. Plán počítal s intenzivním kobercovým bombardováním, po kterém měl následovat výsadek jihovietnamských výsadkářů na tři plochy severně od cíle. Ti měli zabránit nepříteli v evakuaci z oblasti, zatímco Američané podporovaní tanky měli tuto oblast vyčistit.²⁶¹ Operace začala ráno v 5:45 kobercovým náletem 36 B-52, které svrhly na cílové území 774 tun pum. Po nich následovala americká dělostřelecká příprava. V 6:30 byly za pomoci tří 7 tunových bomb BLU-82²⁶² vytvořeny přistávací plochy pro vrtulníky s jihovietnamskými výsadkáři. Tyto plochy mezi 7:00 a 8:00 ještě „dočišťovalo“ taktické letectvo. Poté byly nad oblast vyslány vrtulníky AH-1 Cobra, které měly oblast zbavit případných přeživších obránců. Teprve v 10:00 se mohli Jihovietnamci přesunout v 62 vrtulnících USAF na své pozice.²⁶³ Během prvního dne se podařilo vojákům vyřadit 184 vojáků nepřítele. Letectvo si po 186 taktických úderech nárokovalo 109 mrtvých nepřátel. Pouhých 7 příslušníků NVA a Vietkongu bylo zajato. V oblasti se nacházela 250. rehabilitační jednotka, 50. bezpečnostní jednotka a 1. prapor 165. pluku 9. divize NVA. Generální štáb Vietkongu v oblasti nebyl. To, co Američané objevili, je velmi nepříjemně překvapilo. V podzemí se nacházel více než 3 kilometry čtvereční obrovský komplex chodeb a bunkrů, který Američané překřtili na „The City“ (Město). Na dobytém území bylo objeveno 182 skrýší se zbraněmi, podzemní tréninkové středisko včetně střelnice podzemní nemocnice, opravárenský závod pro automobily či farma dodávající bojovníkům

²⁶⁰ Sommerová, Olga, *Americká politika v Kambodži a vzestup Rudých Khmerů*, Praha, 2012, s. 35.

²⁶¹ Stanton, Shelby L., *Rise and Fall of an American Army*. New York, 1985, s. 338.

²⁶² BLU-82, americká bomba, přezdívaná Daisy Cutter (sekačka sedmikrásek), vážící 6800 kilogramů, která se používala ve Vietnamu pro vytvoření přistávací plochy pro přistání vrtulníků, kdy na 100 až 300 metrů (dle terénu) zničit veškerou vegetaci, na stejnou vzdálenost byla naprosto smrtící, vyrobeno 225 kusů, naposledy použita v Afghánistánu roku 2001, vyřazena z výzbroje roku 2008, její výbuch byl vojáky často zaměňován za atomovou explozi.

²⁶³ Nalty, Bernarda C. *Air War over South Vietnam 1968–1975*, Washington, 2000.

Vietkongu čerstvé vepřové a kuřecí maso. Stáří staveb bylo mezi 2,5 roky a 6 měsíci. Kořist z „The City“ byla impozantní: 1 282 ručních zbraní, 202 středních zbraní, 319 000 nábojů ráže 12,7 mm, 25 200 protiletectvé munice ráže 14,5 mm 1 555 900 nábojů do AK-47, 2110 ručních granátů, 26 tun výbušnin, 400 000 kulometných nábojů ráže 30, 22 beden protipěchotních min, 30 tun rýže, 8 tun kukuřice a půl tuny soli. Vedle toho se podařilo ukořistit 2,7 tuny léků a kompletní chirurgický sál, zasláný z Evropy do Phnompenhu, který byl stále zabalen v přepravních boxech letecké společnosti Air France. V oblasti bylo zničeno nebo zajato 305 rozmanitých vozidel. Nejvíce bylo samozřejmě nákladních vozidel a jeepů, ale překvapivě nechyběla ani limuzína Mercedes Benz a sportovní vůz Porsche. Operace v oblasti Fishhook trvala až do 27. června a do značné míry ochromila nepřátelské síly v oblasti.²⁶⁴

Do 30. června 1970, kdy byly američtí vojáci z Kambodži staženi, bylo provedeno několik podobných operací, jako byla právě popsaná Taon Thang 43. Se stejným kódovým jménem byly provedeny celkem tři operace (Toan Thang 42 a 46 se američtí vojáci nezúčastnili) a tři fázová operace Binh Tay. Cíl všech operací byl stejný: zničení generálního štábu Vietkongu na území velitelství. Tento úkol však splněn nebyl. Největší úspěch zaznamenali operace Cuu Long I až III vedené pomocí říčních lodí na řece Mekong, kdy se vojákům ARVN podařilo probít až do Phnompenhu a zachránit tak Lon Nolův režim. Vedle toho se podařilo ARVN evakuovat 70 000 z 250 000 příslušníků v Kambodži žijící vietnamské menšiny.²⁶⁵ Ta se od počátku povstání stala terčem útoku Lon Nolova režimu, jako ti, co jsou vinni za situaci, do které se země dostala, a krvavě se na nich mstili za své vojenské neúspěchy. V utečeneckém táboře v Prasautu strážé oznámily obyvatelům tábora, že se blíží Vietkong a že mají okamžitě prchnout. Když lidé začali utíkat, byli z kulometů nemilosrdně postříleni do zad. Na předměstí Phnompenhu bylo postříleno 3000 mužů mezi 15 a 65 lety a jejich těla byla naházena do Mekongu.²⁶⁶ Vietkong těmto operacím nebránil. Pokud někdo nechtěl svůj domov opustit, byl vojáky ARVN donucen. Operace v Kambodži, kterých se do 30. června 1970 účastnili i Američané, byly velmi úspěšné a podařilo se rozvrátit Ho Či Minovu (resp. Sihanukovu) stezku na kambodžském území. Představu, jak obrovské množství materiálu se podařilo Vietkongu v Kambodži přepravit a nasbírat, dávají čísla spojenci ukořistěného materiálu: 22 892 osobních zbraní, 2509 těžších zbraní, 16 762 167 nábojů do ručních zbraní, 62 022 ručních granátů, 37 tun výbušnin, 199 552 kusů protiletectvé munice, 68 593 minometných střel, 2 123 raket ráže 107 a 122mm, 43 160 B-40 a

²⁶⁴ Tran Dinh Tho, *The Cambodian Incursion*, Washington, 1979, s. 74-78.

²⁶⁵ Tran Dinh Tho, *The Cambodian Incursion*, Washington, 1979, s. 88-90.

²⁶⁶ Nožina, Miroslav. *Dějiny Kambodže*. Praha, 2007, s. 224.

B-41 (ve VDR vyráběné RPG-2), 29 185 nábojů do bezzákluzových děl, 435 různých vozidel, 50 tun zdravotního materiálu a léků a 6400 tun rýže. Podařilo se také zničit více než 11 000 bunkrů, úkrytů a staveb sloužících Vietkongu. 11 369 členů Vietkongu a NVA bylo zabito a 2328 bylo zajato anebo zběhlo k nepříteli. Spojenci ztratili 976 mužů (z toho 338 Američanů), zraněno bylo 4534 vojáků (1525 Američanů) a 48 mužů zmizelo v akci (13 Američanů).²⁶⁷

Reakce na vpád do Kambodži byla prudká. Jak na domácí půdě, tak v zahraničí propukly spontánní demonstrace na podporu Kambodžanů proti agresí USA. Poprvé v dějinách Spojených států propukly demonstrace i na akademické půdě. Když byly zahájeny demonstrace na mnoha univerzitách, Nixon tyto mladé lidi neprozřetelně označil jako „lůzu“, což se mu vymstilo po dalších událostech. Dne 4. května 1970 došlo k incidentu, kdy při demonstraci asi 2000 studentů na univerzitě v Kentu v Ohiu členové Národní Gardy zastřelili 4 studenty (všechny na vzdálenost větší než 100 metrů, přičemž dva se demonstrací ani neúčastnili) a 9 studentů postřelili.²⁶⁸ O tom, jak byla palba prudká, vypovídá to, že zhruba během minuty střelby, 29 ze 77 gardistů v kampusu nasazených, vystříleli všechnu svoji zásobu munice, tedy 67 nábojů, které měly vydáno ke svým samonabíjecím puškám M1 Garant. Tento incident opět vlil novou krev do žil již skomírajícího mírového hnutí. Stávka propukla na 30% z 2500 kampusů. Na více než polovině se demonstrovalo. Na 75 univerzitách musel být dříve ukončen kvůli stávce semestr. V dalších letech byl těmto nejvzpornějším univerzitám na Nixonův tajný rozkaz snížen příspěvek na vědu.²⁶⁹ 50-60 % (tedy přes 4 miliony) studentů v USA se zapojilo do demonstrací a více než milion z nich demonstrovalo poprvé ve svém životě. Během pěti dnů se podařilo zorganizovat ve Washingtonu stotisícovou demonstraci, přičemž byl Bílý dům kryt 60 autobusy pro případ útoku demonstrantů proti němu. Na 150 000 demonstrantů se téhož dne sešlo San Francisku. Naopak 20. května 1970 prošlo New Yorkem na 100 000 demonstrantů pocházejících především z řad stavebních dělníků, administrativních pracovníků a obchodníků podporujících válku. Většina demonstrací se obešla bez násilí. Byli však i výjimky. Na 26 univerzitách musela být nasazena policie a v 21 kampusech v 16 státech byla nasazena Národní garda.²⁷⁰ Vypáleno nebo vyhozeno do povětří bylo 30 budov Reserve Officers' Training Corps.²⁷¹

²⁶⁷ Tran Dinh Tho, *The Cambodian Incursion*, Washington, 1979, s. 193-194.

²⁶⁸ Kifner, John, 4 Kent State Students Killed by Troops, in *New York Times*, 5. května 1970, s. 1.

²⁶⁹ Clymer, Kenton, *The United States and Cambodia, 1969-2000 : a troubled relationship*, London, 2004, s. 30.

²⁷⁰ Gitlin, Todd, *The Sixties*, New York, 1987, s. 395-396.

²⁷¹ ROTC-Rezervní důstojnický tréninkový sbor, součást ozbrojených složek USA zabývající se nábořem a výcvikem důstojníků na amerických univerzitách.

Názor na válku v Indočíně rozdělil nejen celou společnost, ale i celou Nixonovu administrativu, včetně jeho vlády. Vedle Lairda a Rogerse se postavil proti Nixonovi i ministr vnitra Wally Hickel.²⁷² Na rozdíl od svých kolegů, kteří na veřejnosti drželi politickou linii prezidenta a své výhrady dávali najevo při interních jednání, Hickel se rozhodl proti zahraniční politice administrativy vystoupit veřejně. V otevřeném dopise kritizoval politiku v Indočíně a doporučoval více vyjít mladým lidem vstříc a nechat se jejich pacifistickými názory ovlivnit. Na veřejnosti jej za to Nixon hájil:

„Je odvážný. To je jeden z důvodů, proč jsem si ho vybral do svého kabinetu a také jeden z důvodů, proč ho nyní tak energicky bráním před novináři, kteří na něj útočí.“

V soukromí jej však považoval za zrádce a Haldemanovi přikázal, aby se pokusil najít někoho „kdo by za jeho zády zpochybnil jeho kompetentnost“, měl také „mobilizovat antihickelovské síly“ a všeobecně se měli k němu lidé z Nixonova okolí „chovat extrémně chladně a dát mu poznat peklo“. Hickel tlak nevydržel a 25. listopadu 1970 na svoji funkci rezignoval.²⁷³ Nixona také rozlítlo, že žádný ministr mu po jeho projevu nezavolal, neprojevil podporu a nenabídl svoji veřejnou podporu. V reakci na to jim a jejich rodinným příslušníkům zakázal využívat tenisové kurty Bílého domu.²⁷⁴ Silně rozdělena byla i diplomacie. Na 250 zaměstnanců ministerstva zahraničí včetně 50 členů diplomatického sboru podepsalo petici proti politice administrativy. Kissinger později poznamenal:

„Celá struktura vlády se zhroutila. Exekutiva byla otřesena. Jejich děti a přátelé se proti nám postavili a oni se k nim přidali.“

„Pattonův duch“ z Nixona velmi rychle vyprchal. Brzy po demonstracích oznámil, že postup amerických jednotek bude zastaven 21 mil (33 kilometrů) za hranicemi Kambodže a většina jednotek bude stažena do poloviny června, zbytek pak do 1. července.²⁷⁵ Obrovský boj Nixona čekal v Kongresu. Kongresmany především pobouřilo, že s plánem nebyli seznámeni a teprve zpětně jej dostali ke schválení. Proti vpádu do Kambodži se postavili dokonce i známí republikánští jestřábi, kteří válku ve Vietnamu podporovali, jako byl senátor Henry „Scoop“ Jackson nebo guvernér New Yorku a pozdější viceprezident Nelson Rockefeller, který označil celou operaci za „hození sirky do sudu se střelným prachem“. Nixon ztratil v senátu většinu. Podporovalo ho jen 21 senátorů ze 100. Již 15. května byl schválen návrh

²⁷² Hickel, Walter Joseph "Wally" (1919-2010), americký politik, guvernér Aljašky, v letech 1969 až 1970 ministr vnitra v Nixonově administrativě, odvolán kvůli své kritice Nixonovy politiky války v Indočíně.

²⁷³ Clymer, Kenton, *The United States and Cambodia, 1969-2000 : a troubled relationship*, London, 2004, s. 33.

²⁷⁴ Clymer, Kenton, *The United States and Cambodia, 1969-2000 : a troubled relationship*, London, 2004, s. 30.

²⁷⁵ Gitlin, Todd, *The Sixties*, New York, 1987, s. 397-400.

zakazující veškerou finanční podporu operací na území Laosu a Kambodži.²⁷⁶ Začal se projednávat dodatek navržený demokratickým senátorem Frank F. Church²⁷⁷ a republikánským senátorem John S. Cooper.²⁷⁸ Jeho původní verze zakazovala jakékoliv působení amerických vojáků na kambodžském území včetně bombardovacích misí. Tato verze však Kongresem neprošla. Teprve druhá upravená verze byla 20. prosince 1970 schválena. Ten obsahoval zákaz financování amerických pozemních sil a vojenských poradců v Kambodži a Laosu po 30. červnu 1970, zákaz přímé letecké podpory kambodžské armádě a konec americké podpory ozbrojeným silám Vietnamské republiky mimo její území. Těmito zákony byla de facto zrušena tonkinská rezoluce z roku 1964, která dávala prezidentovi v Indočíně prakticky volnou ruku. To však Sněmovně reprezentantů nestačilo a na konci roku 1970 byla tonkinská rezoluce zrušena úplně.²⁷⁹

To, že nebylo zastaveno strategické bombardování, do značné míry Lon Nolův režim zachránilo. Díky němu nebyli Rudí Khmerové schopni nabrat dostatečné síly a provést definitivní úder proti Phnompenhu. I přes mohutnou americkou finanční podporu – 255 milionů dolarů pro rok 1970 a na rok 1971 dokonce 500 milionů dolarů a vojenskou intervenci Jihovietnamců (kteří se však v Kambodži spíše chovali jako na dobytém území včetně rabování a znásilňování) nebyl Lon Nolův režim schopen Rudé Khmery a Vietkong porazit. Je však třeba upozornit, že ani jednomu z vietnamských soupeřů na kambodžském území až tolik o to, jaký režim bude v Phnompenhu, nešlo. Hlavní pro ně byl vývoj a situace ve Vietnamu a pro své přátele či soudruhy až tak velikou podporou nebyli.²⁸⁰ Velitelé Vietkongu si dokonce stěžovali, že jejich spolubojovníci od Rudých Khmérů spotřebují až příliš mnoho materiálu. Tento kambodžský status quo trval až do roku 1973.

4.3. Kambodža a diplomatický debakl roku 1970

Kambodža se měla stát politickým, vojenským a především diplomatickým trumfem v Nixonových a Kissingerových rukách. Pařížská vyjednávání se neúnosně táhla. K jejich

²⁷⁶ Clymer, Kenton, *The United States and Cambodia, 1969-2000 : a troubled relationship*, London, 2004, s. 31.

²⁷⁷ Church, Frank Forrester (1924 - 1984) americký právník a politik, v době Nixonovy vlády člen Komise Senátu pro zahraniční vztahy, autor Cooper-Churchova dodatku z roku 1970 reagujícího na Kambodžu, Case-Churchova dodatku z roku 1973 zakazující akce USA v Indočíně bez schválení Senátem, roku 1976 byl nominován na kandidáta Demokratů na prezidenta, poražen Jimmy Carterem, jeden z klíčových vnějších ovlivňovatelů americké zahraniční politiky v 70. letech.

²⁷⁸ Cooper, John Sherman (1901 - 1991) americký právník, diplomat a politik, v letech 1946 až 1973 s přestávkami senátor za Kentucky, hlava „holubič“ tj. zastánců ukončení války ve Vietnamu, roku 1968 jako zástupce USA v OSN solně protestoval proti invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa, po konci termínu v Senátu v letech 1974 až 1976 prvním velvyslancem USA v NDR.

²⁷⁹ Nalty, Bernard C. , *War Against Trucks: Aerial Interdiction in Southern Laos, 1968–1972*, Washington, 2005, s. 276.

²⁸⁰ Sommerová, Olga, *Americká politika v Kambodži a vzestup Rudých Khmérů*, Praha, 2012, s. 37.

rozjetí měla pomoci tajná jednání mezi Kissingerem a Le Duc Thoem,²⁸¹ která se vedla také v Paříži, leč v zákulisí a přísném soukromí. I ta však nevedla k žádnému posunu. Obě strany si na nich de facto vysvětlovaly svá stanoviska a dokazovaly ochotu i nadále jednat, leč nějaký reálný výsledek nepřinesla. Vojenská porážka a vyhnání Vietkongu z Kambodži měl být triumf, který měl konečně rozhýbat diplomatické řešení věci. Vystupňování vojenských operací před diplomatickým jednáním bylo poměrně normální věcí. Před třetí schůzkou (první se konala 21. února a druhá 16. března) Kissinger-Le Duc Tho 4. dubna 1970 spustil Vietkong již 1. dubna sérii útoků jak proti ozbrojeným silám USA, tak proti saigonské správě, která měla donutit Američany k větší vstřícnosti během nadcházejícího jednání.²⁸² Nemělo to však žádný účinek - lze spekulovat i o důvodu netečnosti Američanů, neboť drtivá většinu mrtvých během těchto útoků totiž byli Vietnamci. Jednání skončilo opět bez nějakého pokroku. Podařilo se však alespoň vyjasnit si priority obou stran. Zatímco Američané chtěli v první řadě řešit vojenské otázky (deeskalace konfliktu a stahování vojáků) a až poté se zaměřit na otázky politické (odstranění vlády Thieuva, nová vláda s participací NFO a celovietnamské volby), Vietnamci chtěli řešení otázek přesně opačné. To však bylo vše, co tato schůzka přinesla.²⁸³ Další tajná schůzka se měla konat v květnu a Kissinger se na ní chystal „sklidit plody“ vpádu do Kambodži. Tu však Vietnamci odmítli stejně jako pozdější termíny nabízené americkým diplomaty. Další schůzku se podařilo domluvit až na 7. září 1970 a ta se pro americkou diplomacii po poměrně bouřlivém létě vrátila do starých kolejí.

Vpád do Kambodži opět prokázal amaterismus Nixonovy administrativy v diplomacii. Naprostá diplomatická nepřipravenost celé operace narušující mezinárodní práva a právo neutrální země, o niž nebyli zpraveni z obav před jejím prozračením ani nejbližší spojenci v Evropě, těžce poškodila zájmy USA. Zmatečné kroky se projevily příkazem vydaný ambasádám několik dní po vpádu, které měly sledovat oficiální stanoviska jednotlivých vlád a reakce tisku. Před vpádem do Kambodži se nikdo nepokoušel stanovisko světa zjistit. Opět zde měl být svět dle Nixonovy a Kissengerovy teorie postaven před hotovou věc a větší protesty a diplomatické problémy se nepředpokládaly. Labouristická vláda Harolda Wilsona ve Velké Británii sice vpád oficiálně neodsoudila a zabránila i debatě o něm v parlamentu,

²⁸¹ Le Duc Tho (1911-1990) vietnamský revolucionář, politik diplomat a voják, vl. jménem Phan Dinh Khai, do začátku pařížských jednání hrál důležitou roli při velení Vietkongu v Jižním Vietnamu, v letech 1968 až 1973 přidělen k vyjednávacímu týmu v Paříži, oficiálně jako poradce, neoficiálně však delegaci vedl, během osnácti tajných jednání s Kissingerem se ukázal jako velmi tvrdý vyjednavatel, roku 1973 získal spolu s Kissingerem Nobelovu cenu míru kterou však odmítl převzít dokud nebude ve Vietnamu mír, v letech 1975 až 1986 vlivný člen politbyra, šedá eminence režimu, blízký přítel Le Duana, od Američanů získal přezdívku Ducky (Kachnička).

²⁸² Ang Cheng Guan Ending the Vietnam War: The Vietnamese Communists' Perspective, London, 2003, s. 53.

²⁸³ FRUS, 1969 – 1976 Volume VI, Vietnam, January 1969 - July 1970, Document 222. Memorandum of Conversation Paris, April 4, 1970, Washington, 2006, s. 768-793

přesto i většina jejich vlastních poslanců hlasitě dávala najevo svoji nevoli. Zemi zasáhla silná vlna protestů. Wilson se pokusil situaci uklidnit projevem v Manchesteru, byl ale vypískán ještě než dokončil projev. Německo po Lon Nolově puči přerušilo vztahy s Kambodžou a odmítlo je znovu navázat. Kancléř Willy Brandt a všichni vysocí politici se odmítli vyjádřit na podporu Američanů. Francie a skandinávské země se vůči chování USA naprosto distancovaly. Bouřlivá reakce přišla i z „nezařazených“ zemí. Jugoslávský maršál Josif Broz Tito okamžitě uznal Sihanukovu exilovou vládu a demonstranti v Bělehradu vybili okna americké ambasády. Před americkou ambasádou v Dillí demonstrovalo 50 členů indického parlamentu. Jediný, kdo převrat přivítal, byly vlády v sousedních zemích. Thajci byly dle oficiálních dokumentů „na pokraji blaha“ a filipínský diktátor Ferdinand Marcos poslal do Washingtonu blahopřejný telegram. Daleko rezervovaněji se vyjádřila vláda Malajsie, které pouze vyjádřila svoji víru v to, že s generálem Lon Nolem bude lepší možnost spolupráce než se Sihanukem. Podobně se vyjádřila i australská vláda, která však musela čelit opozici a silné vlně protestů vůči tomuto stanovisku.²⁸⁴

Daleko nebezpečnější na situaci v Kambodži byla reakce ČLR. Ta podpořila Sihanuka a Rudé Khmery a dne 7. května 1970 přerušila diplomatické vztahy s Phnompenhem. Stala se pak největším ochráncem a zásobovatelem Rudých Khmerů, ke kterým měla politicky, ale i ideologicky velmi blízko. Z velké části toto chování nebylo vedeno altruismem k bojujícím soudruhům. Moa Ce Tung došel k závěru, že jediným důvodem, proč USA ještě nezaútočili na Čínu je ten, že se jim ještě nepodařilo ovládnout Indočínu. Útok na Kambodžu potvrzoval jeho teorie a v ČLR skutečně začaly přípravy na americký útok. Z izolované země, kde právě probíhala kulturní revoluce, odkud bylo těžké získat jakékoliv informace. Tuto varovnou zprávu poprvé získal Kissinger od profesora Ernsta Wintera.²⁸⁵ Ten vedl jednání s Číňany v Paříži a byl poměrně poděšen, že jinak poměrně strozí vyjednávači se vyjadřovali s evidentní otevřenou nenávistí vůči Američanům a ptali se jej na možnost zahájení útoku vůči jejich zemi ze strany USA.²⁸⁶ Přesto Američané brali tato varování, včetně Mao Ce-tungova projevu na podporu Kambodže, na lehkou váhu a Kissinger nepředpokládal (až na silná slova) nějaké větší zapojení ČLR do konfliktu.²⁸⁷ ČLR se rozhodla postupovat na třech frontách: tajná

²⁸⁴ Clymer, Kenton, *The United States and Cambodia, 1969-2000 : a troubled relationship*, London, 2004, s. 30.

²⁸⁵ Winter, Ernst Florian (1923) americký historik a diplomat rakouského původu, před 2. světovou válkou emigroval kvůli politické angažovanosti otce (exstarosty Vídně) do USA, v roce 1964 se stal ředitelem Diplomatické akademie ve Vídni, v letech 1968 až 1970 ředitel sekce společenských studií při UNESCO v Paříži, ve stejné době hlavní vyjednávač při tajných jednáních mezi USA a ČLR, v letech 1970 až 1972 šéf komise pro rozvoj vztahů USA s ČLR, Kissingerův přítel.

²⁸⁶ FRUS, 1969–1976, Vol. XVII, China, 1969–1972, Document 79. Memorandum From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to President Nixon, Washington, May 19, 1970, Washington, 2006, s. 210-209.

²⁸⁷ FRUS, 1969–1976, Vol. XVII, China, 1969–1972, Document 81. Memorandum From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to President Nixon, Washington, May 23, 1970, Washington, 2006, s. 212-213.

jednání s Američany o obnovení styků měla pokračovat, chystali se i na nenadálý útok ze strany USA a rozhodli se k užší spolupráci a podpoře svých sousedů z VDR a Kambodži. Přímá jednání s USA nebyla zatím možná a jednalo se spíše o náznaky možného dorozumění vysílané přes různé kanály a země, se kterými měly obě velmoci dobré vztahy. V prvních měsících to bylo především Polsko, kde se vedla na ambasádách tajná jednání. Po vpádu do Kambodži bylo však další Varšavské jednání, které se mělo původně konat 20. května, Číňany odvoláno.²⁸⁸ Přesto lze označit jednání za úspěšná. Obě země již poté zůstávaly v nepřetržitém kontaktu. Další diplomatické pokusy vedly přes Rumunsko a Pákistán. To, že se vztahy pomalu díky těmto „opatrným námluvám“ oteplují, se ukázalo v létě 1970, kdy Američané poprvé od roku 1949 dovolili firmě General Motors vývoz součástek pro generátory do pevninské Číny a Číňané recipročně dovolili americkým lodím nákup paliva v jejich přístavech.²⁸⁹ Na konci roku dal Mao Ce Tung poprvé po mnoha letech interview západnímu novináři. Byl to Američan Edgar Snow z časopisu Life a Mao ve svém rozhovoru dal jasně najevo, že je připraven vyhovět přání prezidenta Nixona navštívit Čínu, které vyjádřil v interview pro časopis Time v říjnu téhož roku. Díky obstrukcím sice tento rozhovor vyšel o dost později a administrativa se o něm dozvěděla až po Kissingerově cestě do Pekingu. Přesto to bylo více než neočekávaná vstřícnost.²⁹⁰

Podobnou vstřícností byli zaskočeni i diplomaté Hanoje. Vztahy Hanoje a Pekingu byli po sovětsko-čínské roztržce i po vybalancování vztahů Hanoje k větší vstřícnosti vůči Maovu režimu poměrně chladné. Hanoj vyslyšela volání Pekingu na pomoc Sihanukovi, přesto vojenská pomoc ČLR bojujícímu Vietnamu klesala.²⁹¹ Dodávky osobních zbraní klesli z 219 899 v roce 1968 na 139 000 v roce 1969, až na 101 800 v roce 1970. Dodávky dělostřeleckých kusů různých ráží poklesly ze 7087 v roce 1968 na 3906 v roce 1969 až na 2212 v roce 1970. Nejmarkantnější byl pokles v dodávkách munice. Z 2,08 milionů dělostřeleckých nábojů různých ráží v roce 1968 dodávky poklesly v roce 1968 na 1,357 milionů a v roce 1969 na pouhých 397 000 v roce 1970, a zatímco munice do střelných zbraní přišlo z ČLR v roce 1968 Vietnamcům 248 milionu kusů, o rok později již to bylo jen 119 milionů a roku 1970 pouhých 29 milion kusů.²⁹² Pomoc Pekingu byla pro Severovietnamce životně důležitá. Mezi léty 1965 až 1970 tvořila čínská pomoc 57,6 % veškeré zahraniční

²⁸⁸ Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006, s. 632-640.

²⁸⁹ Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006, s. 643.

²⁹⁰ Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006, s. 649.

²⁹¹ Westad, Odd Arne, Quinn-Judge, Sophie, The Third Indochina War - Conflict between China, Vietnam and Cambodia, 1972-79, Londýn, 2006, s. 49.

²⁹² Westad, Odd Arne, Quinn-Judge, Sophie, The Third Indochina War - Conflict between China, Vietnam and Cambodia, 1972-79, Londýn, 2006, s. 48.

pomoci, kterou VDR dostala. Zatímco Sověti a jejich spojenci dodávali sofistikované a moderní zbraně jako byly stíhačky MiG, protiletadlové rakety SAM, radary či československá cvičná letadla L-29, Číňané dodávali střelné zbraně (především kopie sovětských útočných pušek AK-47), munici a především potraviny, bez kterých by v bojující zemi brzy vypukl hladomor. Nezanedbatelný byl i bojový příspěvek čínských dobrovolníků, který byl pro VDR důležitý.²⁹³ Proto bylo omezení, přerušení nebo dokonce jejich omezení pro VDR životně důležitou záležitostí a ochlazení vztahů s ČLR bylo pro Hanoj noční můrou, kterou se snažila co nejrychleji vyřešit. Obrat nastal při návštěvě premiéra Pham Van Donga v Pekingu v září 1970. Velmi překvapivě se vyjádřil při setkání Dongem Čou En-laj:

„Čína je obklíčená. Dosud boj propukl jen v Indočíně. Nemůžeme se domluvit s našimi nepřáteli. V Koreji se nebojuje. Hranice se Sovětským svazem jsou neprodyšně uzavřené. To znamená, že se můžeme soustředit na frontu ve Vietnamu.“

Překvapivě i Mao Ce Tung se vyjádřil podobně pozitivně k vzájemným vztahům. Navíc pochválil Hanoj za vedení pařížských rozhovorů, se kterými ještě před dvěma roky zuřivě nesouhlasil:

„Napřed jsme měli obavy, že jste se chytili do americké pasti. Nyní se již ničeho neobáváme.“

Mao poznamenal, že rozhovory jsou „poučné a zábavné“. Pozastavil se také nad Kissingerem, o jehož vyjednávacích schopnostech neměl valné mínění:

„Kissinger je univerzitní profesor, který neví nic o diplomacii. Myslím si, že nemůže konkurovat Xuan Thuovi, i když sem Xuan Thue nikdy nepotkal.“

A celou vietnamskou politiku zhodnotil velmi pozitivně:

„Jednoduše vám chci říci, že na bojišti si vedete skvěle. Vaše diplomatická snaha je správná. Musíme vám dát to, co potřebujete. Nemám žádné další komentáře.“

Vzhledem k tomu, že Mao skutečně očekával po porážce VDR nenadálý útok Američanů na ČLR, v příhraničních provinciích byl zvýšeny stavy armády a činovníci z těchto oblastí jezdili na povinná školení o partyzánské válce do VDR.²⁹⁴ Mao také splnil slib a do země šli dodávky zbraní dosud v nevídaném počtu. Roku 1971 stoupli dodávky

²⁹³ Li , Xiaobing , Voices from the Vietnam War: Stories from American, Asian, and Russian Veterans , Lexington, 2010, s. 3-5.

²⁹⁴ Ang Cheng Guan Ending the Vietnam War: The Vietnamese Communists' Perspective, London, 2003. s. 56.

ručních zbraní z ČLR téměř o 20% na 143 100, v roce 1972 přišlo do VDR z ČLR 189 000 kusů zbraní a ve vrcholném roce 1973 dokonce 233 600 výrobků čínských zbrojovek. Roku 1971 narostl dovoz munice do ručních zbraní na 57.2 milionu. Poté se dovoz stabilizoval na 40 milionech v letech 1972 a 1973. Dovozy dělostřeleckých kusů se více než ztrojnásobil a roku 1971 přišlo do země 7898 děl různých ráží. V roce 1972 9328 a o rok později 9912 dělostřeleckých kusů. Nejmarkantnější zvýšení zažil dovoz dělostřelecké munice. Zatímco roku 1970 přišlo Vietnamců od čínských soudruhů 397 000 kusů munice, o rok později to bylo 1,899 milionů dělostřeleckých nábojů. V obou následujících letech mělo v každém přijít 2,21 milionu kusů munice pro vietnamské dělostřelectvo. Je potřeba připomenout, že tato čísla vycházejí z oficiálních údajů vlády ČLR a od skutečných počtů se tak mohou značně lišit. I tak však ukazují, jak velká pomoc z komunistické supervelmoci do VDR plynula, zatímco Američané svoji pomoc omezovali.²⁹⁵

Naopak Sovětský svaz a jeho satelity se k novému režimu v Kambodži chovali daleko obezřetněji. Vztahy mezi Sověty a Sihanukem nikdy nebyly tak dobré, jako mezi ním a ČLR. Vzhledem k tomu, že právě začala probíhat předběžná jednání SALT a satelity se pokoušely o uklidnění situace v Evropě a svolání Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (KBSE), nebyla reakce na americký vpád do země a priori tak odmítavá. Většina z Moskvou ovládaných zemí z Kambodži odvolala své velvyslance „na konzultace“, avšak diplomatické vztahy nebyly přerušeny. Podobný postoj byl přijat i pro Sihanukovu exilovou vládu. Moskva se postavila k celé věci velmi neutrálně, nijak neodsuzovala ani nekomentovala.²⁹⁶ Předseda Rady ministrů SSSR Alexej Kosigin dokonce prohlásil, že v případě Kambodži se jedná o „občanskou válku“. Jak správně pochopil Kissinger, Moskva neprovedla vůči Hanoji ani Pekingu žádné vstřícné kroky a kvůli SALT nastavila přísně neutrální kurz.²⁹⁷ Vyčkávací a obojaký postoj východního bloku ukázal pražský incident. Dne 10. srpna 1970 skupina prosihanukovských studentů obsadila kambodžskou ambasádu v Praze, která zůstala věrná Lon Nolovi. Překvapivě Praha odmítla okamžitě uznat nové vedení ambasády věrné FUNK. Tu, i přes nátlak VDR a ČLR československá vláda odmítla uznat a po týdnech ostrých diplomatických nót byla dne 30. srpna 1970 část ambasády obsazena Veřejnou bezpečností. Ta měla oficiálně vzít pod ochranu československý majetek a neoficiálně prováděla na

²⁹⁵ Westad, Odd Arne, Quinn-Judge, Sophie, *The Third Indochina War - Conflict between China, Vietnam and Cambodia, 1972–79*, Londýn, 2006, s. 56.

²⁹⁶ FRUS, 1969–1976, Vol. XII, Soviet Union, January 1969–October 1970, Document 153. Memorandum From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to President Nixon, Washington, Undated, 1970. Washington, 2006, s. 473.

²⁹⁷ FRUS, 1969–1976, Vol. XII, Soviet Union, January 1969–October 1970, Document 157. Memorandum From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to President Nixon, Washington, May 6, 1970. Washington, 2006, s. 480–481.

aktivisty nátlak a donutila je opustit její prostory. Aktivisté ji skutečně dne 31. srpna 1970 opustili. Ti, většinou kambodžští studenti studující v Československu, měli na rozkaz FUNK za pomoci spřátelených zastupitelství opustit ČSSR nebo na nich požádat o azyl. Ambasadu však československá vláda nevrátila ani Lon Nolovu režimu, se kterým odmítla při návštěvě ministra Hang Thum Hakema jednat.²⁹⁸ Východní blok a především Sověti se díky tomuto obojakému postoji dostali pod ostrou kritiku ČLR, která SSSR obvinila z „oportunismu“ a přípravy rozdělení světa s „imperialisty z USA“. Hanoj se v této situaci musela postavit za Peking. Proamerická vláda v Phnompenhu byla i proti jejím zájmům.²⁹⁹ Situaci s ČLR se Sovětům podařilo uklidnit až v listopadu 1970, kdy byla podepsána nová obchodní dohoda a vztahy se pomalu začaly normalizovat.

Vliv na pařížské mírové rozhovory neměl „vpád“ rozhodně takový, jak si Kissinger s Nixonem představovali. Tajná jednání, která měla pokračovat v květnu 1970, byla Severovietnamci stornována a nové se podařilo Američanům zorganizovat až na září, kdy se odehrály 7 a 27. září 1970 dvě schůzky mezi Kissingerem a Xuan Thuem. Kambodža již v tu dobu nebyla ožehavým tématem a obě strany o ní důležitější jednání nevedly. Jednání dne 7. září 1970 bylo poměrně plodné, i když opět k jasným závěrům a konkrétním krokům nedošlo. Američané definitivně ústy Kissingera odmítli řešení politických otázek před vojenskými a představil dvanáctiměsíční plán stahování amerických jednotek.³⁰⁰ Xuan Thuy v osobním rozhovoru na oplátku nabídl možnost šestiměsíčního respektive až dvanáctiměsíčního zastavení palby při přijetí tohoto plánu. Kissingera také velmi potěšilo, že Severovietnamci při této schůzce vynechali své obvyklé přetřívání osmibodového plánu a ideologických a propagandistických pouček. Hanoj však nijak nezmiřnila žádný ze svých mírových požadavků.³⁰¹ Naděje vyvolané touto schůzkou byly však předčasné. Dne 17. září 1970 madam Binh předložila na oficiálním jednání opět modifikovaný osmidobý plán, který důrazně žádal odchod Thieuovy administrativy a vše se vrátilo do starých kolejí.³⁰² Severovietnamci ke Kissingerovu znechucení, při tajné schůzce 27. září začali opět opakovat stejná stanoviska. Jediným posunem bylo, že připustili možnost jednání i o vojenských otázkách. Pro Američany bylo absolutně nepřekročitelné, odstranění Thieua a nastolení

²⁹⁸ Nožina, Miroslav. *Dějiny Kambodže*. Praha, 2007, s. 292-293.

²⁹⁹ FRUS, 1969–1976, Vol. XII, Soviet Union, January 1969–October 1970, Document 168, Memorandum of Conversation, Washington, June 10, 1970, Washington, 2006, s. 515-524.

³⁰⁰ FRUS, 1969–1976, Vol. VII, Vietnam, July 1970–January 1972, , Document 34. Memorandum of Conversation, Paris, September 7, 1970, Washington, 2010, s. 69-90.

³⁰¹ FRUS, 1969–1976, Vol. VII, Vietnam, July 1970–January 1972, Document 35. Memorandum From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to President Nixon, Washington, September 7, 1970, Washington, 2010, s. 91-96.

³⁰² Ang Cheng Guan *Ending the Vietnam War: The Vietnamese Communists' Perspective*, London, 2003. s. 59.

nějaké přechodné vlády. Tajné jednání skončilo velkým Kissingerovým rozladěním. Nebyl dokonce určen ani další termín schůzky. Kissinger Nixonovi navrhl přerušit na čas tato jednání, dokud nedojde k nějaké změně.³⁰³ Toto čekání trvalo nakonec do 31. května 1971.

Nixon se snažil kontrovat, respektive spíše získat politické body, neboť reakce Severních Vietnamců byla předem jasná. Svůj pětibodový plán představil 7. října 1970 v televizním projevu. Plán počítal se zastavením palby nejen ve Vietnamu, ale také zastavením amerických náletů v celé Indočíně, svoláním mírové konference za účasti všech bojujících národů, stažením amerických vojáků, řešením jihovietnamské politické otázky na „základě současných vztahu politických sil v Jižním Vietnamu“, čímž de facto vyloučil možnost Thieuova pádu a okamžitou výměnu zajatců.³⁰⁴ Severovietnamci ústy Xuan Thuye již 8. října celý Nixonův pětibodový plán smetli ze stolu.³⁰⁵ Jeho další sdělení národu z 12. října 1970 však v předešlých měsících vyvolalo v jeho administrativě značné spory. Jednalo se o další stahování jednotek z Vietnamu, které chtěl především Kissinger z politických i diplomatických důvodů pozdržet. Již 20. dubna 1970 slíbil do roka stáhnout z Vietnamu dalších 150 000 mužů ze zhruba 400 000 vojáků, kteří se v zemi ještě nacházeli. Během jednání v Paříži však došel k závěru, že bez odpovídajících vojenských sil, které by na Severovietnamce vytvářeli jen svoji silou odpovídající tlak. Obával se také, že Vietkong využije období sucha, tedy doby mezi říjnem a květnem k další ofenzivě podobné Tetu z roku 1968. Postup vietnamizace v něm také nevzbuzoval právě nejlepší dojmy. Přerušení stahování vojáků oponoval především ministr obrany Laird, kterému již byl na následující rok náležitě zkrácen rozpočet a na silnější vojsko ve Vietnamu jednoduše neměl zdroje.³⁰⁶ Nixon se nakonec přiklonil na Lairdovu stranu a 7. října oznámil stažení dalších 40 000 vojáků, kteří se měli vrátit domů před Vánocemi. Prezident Thieu, který předpokládal, že americké síly v oblasti zůstanou silnější, Američanům suše oznámil, že v takovémto případě musí z Kambodži stáhnout většinu svých vojáků. Tím skončila poměrně slušně vojensky zvládnutá operace ARVN díky politice totálním nezdařem.³⁰⁷

³⁰³ FRUS, 1969–1976, Vol. VII, Vietnam, July 1970–January 1972, , Document 45. Memorandum From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to President Nixon, Washington, September 28, 1970, Washington, 2010, s. 119-120.

³⁰⁴ Nixon, Richard M., RN: The Memoirs of Richard Nixon, New York, 1978, s. 468-469.

³⁰⁵ Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006, s. 900.

³⁰⁶ FRUS, 1969–1976, Vol. VII, Vietnam, July 1970–January 1972, , Document 29. Memorandum From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to President Nixon Washington, August 27, 1970, Washington, 2010, s. 57-59.

³⁰⁷ Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006, s. 963.

4.4. Operace Kingpin – zajatci a cizí poradci ve Vietnamu

Obrovský, avšak zcela pochopitelný problém, byly pro americkou administrativu a americkou veřejnost váleční zajatci. Od roku 1965 do roku 1973 se povstalcům podařilo na různých místech Indočíny získat celkem 765 zajatců, z čehož bylo 72 neamerického původu, 58 civilních pracovníků a 36 se podařilo ze zajetí uprchnout. Armáda o nejvíce mužů přišla během bojů v Jižním Vietnamu, kdy se Vietkongu podařilo zajmout 102 příslušníků US ARMY. Naopak USAF a US NAVY pak měly největší ztráty nad VDR, kde letectvo přišlo o 319 letců a námořnictvo o 140 námořních letců.³⁰⁸ Zacházení se zajatci, především letci bombardujícími VDR, bylo drsné. Především v prvních letech války Severovietnamci na bezpečí, zdraví a životy zajatců příliš nehleděli. Severovietnamci chtěli americké zajatce využít ve své propagandě a neváhali je k tomu přinutit i těmi nejbrutálnějšími metodami. Major James H. Kesler³⁰⁹, který byl sestřelen nad VDR roku 1966 popisoval své zajetí takto:

„Věděl jsem, že internace nebude příjemná, ale jen málo jsem dovedl představit, že budeme léta objekty mučení a bude na nás permanentně vyvíjen tlak. Je těžké si představit psychické utrpení, které jsme prožívali, když jsme na samotce vyhlíželi někoho známého, když půjde kolem nebo strach z toho že nebudete dost silní a neodoláte nátlaku napsat nebo nahrát něco proti své zemi a její věci. První léta jsme strávili většinu času v naprosté izolaci a bylo nám odepřeno vše, co by mohlo zaměstnat naši mysl. Cely jsme opouštěli pouze při nepravidelných koupelích.....Brainwashing byl stejný jako mučení, strach, potom pocit úlevy a potom opakování dokud jednotlivec nebyl ochotný papouškovat to, co oni chtěli. Izolace, hlad a odepření spánku spolu s brainwashingem bylo používáno k oslabení odporu jednotlivce. Vietnamci používali všechny tyto techniky, ale byli hrubí a krutí. Byli netrpěliví, a když jste jim nevyšli vstříc, stávali se ještě krutějšími.

Moje nejhorší období mučení začalo v červnu 1968. Vietnamci po mě chtěli, abych se setkal s delegací a objevil se před televizními kamerami při příležitosti 30 000 amerického letadla nad Severním Vietnamem. Nemohl jsem říkat ty věci, co po mě chtěli. Mučili mě šest týdnů. Desetkrát jsem byl spoután provazy a řetězy. Spánek mi byl odepřen po pět dnů a během tří z těchto pěti dnů jsem byl hodinu co hodinu bit klínovým řemenem. Po celé toto

³⁰⁸ <http://www.nampows.org/> [5. 8. 2012]

³⁰⁹ Kesler, James Helmes (1926) americký vojenský letec, během 2. světové války sloužil jako střelec v zadní věži bombardéru B-29, v korejské válce jako stíhací pilot, získal titul esa, když sestřelil 6 nepřátelských letounů, roku 1966 sestřelen nad VDR a zajat do roku 1973

období jsem byl velmi nemocen. V roce 1967 jsem dostal osteomyelitidu (zánět kostní dřeně) a měl jsem masivní infekci kosti v pravé noze.

Před každým mučením mi nohu ovázali, aby můj hnis s krví nebyl po celé výsledkové místnosti. Během této doby mi rozbili obličej na kaši. Nemohl jsem dostat zuby od sebe po celých pět dní. Prorazili mi bubínek, zlomili žebra a čep v mojí pravé noze byl zlomen a vyklouben z kyčle. Ležel jsem v agonii šest měsíců, dokud mě v lednu 1969 neoperovali.

*Vzdal jsem to během mučení mnohokrát, ale pokaždé, když se pokoušeli donutit mě něco udělat, odmítl jsem. Když se mnou skončili, nebyl jsem naprosto ničeho schopen.*³¹⁰

Kesler obýval s dalšími nepoddajnými vězni celu číslo 7 v nechvalně proslavené, původně francouzské věznici Hoa Lo, přezdívaném vězni Hanoi Hilton. Jeho nejslavnějším spoluvězněm na cele byl John McCain³¹¹. McCain měl štěstí v neštěstí. Ve svém letounu A4E Skyhawk byl sestřelen 4. října 1967 a dopadl do jezera nedaleko od Hanoje. Při katapultáži si zlomil ruku a nohu. Když se mu za pomoci vojáků podařilo dostat na souš, byl napaden davem, který mu během lynčování zlomil páteř a vrazil do nohy bajonet. Poté byl odvezen do Hanojského Hiltonu:

„Výslech začal okamžitě, a když jsem odmítl odpovídat, udeřili mě tak, že jsem upadl do bezvědomí. Po čtyřech dnech útrap jsem souhlasil s tím, že jim dám informace, jen když zavolají lékaře. Ten mi změřil puls a prohlásil „Je příliš pozdě“ a opustil místnost. Po chvíli se vrátil šéfyšetřovatel a začal křičet „Jste syn velkého admirála, teď vás vezmeme do nemocnice“ Mezi zajatci bylo jen několik lidí s amputacemi, protože Severní Vietnamci neposkytovali vážně zraněným lékařskou pomoc. Převoz do špinavého, vlhkého a infekčního prostředí (nemocnice) dávalo člověku malou naději na přežití. Pobyt v nemocnici mě málem zabil.... Když pršelo v nemocnici, byl na podlaze palec (2,54 cm) vody. Lékaře nebo sestru jsem téměř neviděl. Pečoval o mne šestnáctiletý kluk, kterého sebrali rovnou z pole. Vyžíval se, když mne mohl bouchat a fackovat. Nemohl jsem pohybovat rukama, takže mě musel krmit, ale většinu jídla mi snědl... Za 6 týdnů v nemocnici jsem zhubl ze 155 liber (70 kilogramů) na 100 liber (45 kilogramů).“³¹²

³¹⁰ Vzpomínka na zajetí J. H. Kaslera, dostupné online: <http://www.pownetwork.org/bios/k/k045.htm> [5.8.2012]

³¹¹ McCain, John Sidney, III (1936), americký námořní důstojník, letec a politik, roku 1958 absolvoval námořní akademii v Annapolisu, v letech 1967 až 1973 válečný zajatec ve VDR, po odchodu z námořnictva roku 1982 zvolen senátorem, během všech svých období se zabýval problematikou zajatců a vojáků zmizelých v akci (Missing in action-MIA), v roce 2009 neúspěšně kandidoval na prezidenta USA.

³¹² Vzpomínka Johna MACCaina, Dostupné online: <http://www.pownetwork.org/bios/m/m125.htm> [5. 5. 2012]

Po částečném vyléčení byl McCain opět převezen do Hanoi Hiltonu, kde byl téměř dva roky v izolaci a byl na něj vytvářen silný psychický a fyzický nátlak (několikrát se pokusil o sebevraždu). Nakonec se jej Vietnamcům podařilo přeci jen zlomit a musel napsat vlastní rukou krátký a naprosto bezcenný pamflet:

„Jsem černý kriminálník a prováděl jsem zločin vzdušného pirátství. Téměř jsem zemřel, ale vietnamští lidé zachránili můj život, děkuji lékařům.“

McCain později k tomu lakonicky dodal:

„Každý člověk má svůj bod zlomu. Já jsem svého dosáhl.“³¹³

I přesto zůstal mezi spoluvězni velmi ctěn a často se dostával do sporů s vedením tábora.

Důkazem toho, že Vietnamci zacházeli se svými zajatci velmi tvrdě je to, že dodnes se na území Vietnamu pohřešuje na 1280 amerických vojáků. Mnozí z nich zcela určitě padli do rukou vojáků NVA, leč byli natolik zraněni, že nepřežili nebo nepřežili pozdější věznění. Dle některých zajatců byli minimálně dva zajatci Hanojského Hiltonu zmučeni natolik, že byli Severovietnamci odstraněni. Vzhledem k tomu, že schází přesná evidence zajatých, dodnes se objevují příběhy o živých amerických vojácích žijících na území Vietnamu či ČLR. Na výsleších Američanů se podíleli i zástupci jiných komunistických zemí. V zajateckém táboře Cuu Loc zcela určitě působili vyšetřovatelé z Kuby (trojici vyšetřovatelů dostala od vězňů přezdívky Fidel, Chico a Pancho). Samozřejmě své zastoupení měli i Sověti. Na výsleších se zřejmě podíleli i Číňané a Severokorejci, ale obě země se k těmto obviněním nikdy nevyjádřili. Objevují se i svědectví o tom, že Američané zajatí během války v Indočíně byli vězněni i těchto zemích. Kubánský uprchlík údajně viděl americké vojáky zajaté ve Vietnamu na Kubě³¹⁴ a ruský prezident Boris Jelcin roku 1992 při návštěvě Washingtonu tvrdil, že mnozí zajatci z Vietnamu byli později vězněni v Gulazích a někteří z nich by mohli žít izolováni na psychiatrických odděleních.³¹⁵ Žádné z těchto podezření se však nepodařilo potvrdit.

³¹³ Nowicki, Dan and Muller, Bill, John McCain Report In The Arizona Republic Mar. 1, 2007, Phoenix, 2007 dostupné online: <http://www.azcentral.com/news/election/mccain/articles/2007/03/01/20070301mccainbio-chapter3.html> [5. 8. 2012]

³¹⁴ Vzpomínka na zajetí J. H. Kaslera, dostupné online: <http://www.pownetwork.org/bios/k/k045.htm> [5.8 2012]

³¹⁵ Crossette, Barbara, Summit In Washington; Gulag Held M.I.A.'S, Yeeltsin Suggest In The New York Times June 16, 1992, dostupné online: <http://www.nytimes.com/1992/06/16/world/summit-in-washington-gulag-held-mia-s-yeeltsin-suggests.html> [5.8 2012]

O situaci zajatců se široká veřejnost začala zajímat až po nástupu Nixona do úřadu a teprve na nátlak Lairda se začala situace zajatců zlepšovat. Stále se však nedařilo dohodnout výměnu zajatců, i přes to, že Američané nabízeli za své zajatce recipročně daleko více zadržovaných Severovietnamců. Severovietnamci dobře chápali jejich cenu a jejich potencionální vyděračský potenciál a odmítali se této karty vzdát. Naprostá většina z 13 zajateckých táborů byla soustředěna v okolí Hanoje. Zde, v hlubokém zázemí, byla zajištěna nemožnost jejich útěku a navíc díky tomu, že zajatci byli často umístěni blízko důležitých objektů nebo přímo v městské zástavbě, kde sloužili jako živé štíty. Do roku 1972 kdy byl otevřen tábor Dogpatch, vzdálený od Hanoje 169 kilometrů, byl nejvzdálenější tábor od města 64 kilometrů. O úrovni jednotlivých táborů vypovídají přezdívky, které si od svých nedobrovolných obyvatel vysloužily: Rockpile (Hromada kamení), Skidrow (Chudinská čtvrť) či Alcatraz. Zvláště proslaveným (vedle Hanojského Hiltonu) se staly zajatecké tábory s přezdívkou ZOO a Plantation (Farma). Ty se nacházely přímo v Hanoji a byly ukázkovými zařízeními, kam vietnamští propagandisté vodili novináře, mírové aktivisty a vyráběli propagandu, dle které se měli vojáci v zajetí dobře, a bylo s nimi slušně zacházeno. Byly pořízeny snímky amerických zajatců, jak hrají basketbal, karty nebo slaví Vánoce. V ZOO byl dokonce postaven oplocený dvorek, kam se obyvatelé vietnamské metropole chodili dívat na americké zajatce, kteří na něj byli „vypouštěni“. Od toho také byla odvozena přezdívka tábora.³¹⁶

Vzhledem k těmto všem okolnostem se Sbor náčelníků štábu³¹⁷ rozhodl k poměrně odvážné operaci speciálních sil, která měla ze Severovietnamského zajetí osvobodit několik desítek amerických zajatců. Již roku 1967 byl založen Interagency Prisoner of War Intelligence Committee³¹⁸, který zaštiťoval a koordinoval aktivity CIA, DIA,³¹⁹ NSA,³²⁰ ministerstvem obrany a JCS při identifikování, určování místa pobytu a osvobozování válečných zajatců. Během let 1967 až 1968 se pokusila tato organizace o 21 operací na záchranu amerických válečných zajatců. Žádná však nebyla úspěšná a žádná nebyla provedena na území VDR. Operace Ivory Coast/Kingpin (Pobřeží slonoviny/Klíčová osoba), jak byla operace nazvána, se začala připravovat od května 1970. Pomocí leteckého průzkumu prováděným 1127. speciální letkou USAF lokalizován zajatecký tábor u města Son Tay, přezdívaný zajatci Camp Hope (tábor Naděje), nacházející se 35 kilometrů západně od

³¹⁶ POW Camps In North Vietnam, Defense Intelligence Agency, Washington, 1992, dostupné online: <http://www.red46.com/hanoi/hilton/othercamps.php> [6. 8. 2012]

³¹⁷ Joint Chiefs of Staff - generální štáb dále JCS

³¹⁸ Mezirezortní zpravodajský výbor pro válečné zajatce dále IPWIC

³¹⁹ Defense Intelligence Agency- Kontrarozvědká ministerstva obrany

³²⁰ National Security Agency-Národní bezpečnostní úřad

Hanoje. Pro potvrzení cíle byl speciálně nad oblast několikrát vyslán letoun Lockheed SR-71 Blackbird.³²¹ Podle zpráv rozvědky se v něm mělo nacházet 50 až 60 amerických zajatců. Původně měl být vysazen ještě domorodý agent, který měl přijet na bicyklu ke komplexu a potvrdit přítomnost amerických zajatců a teprve poté vysílačkou potvrdit nebo odvolat operaci. Tato část plánu však byla vyhodnocená jako extrémně nebezpečná pro další operaci. Pokud by byl agent Severovietnamci zajat a promluvil, mohla celá úderná skupina padnout do léčky a rozšířit tak řady zajatců. Navíc by se v případě nasazení agenta a čekání na potvrzení musely vrtulníky zdržet ve vzdušném prostoru Laosu, což také mohlo zburcovat Severovietnamce. Toto rozhodnutí se později ukázalo jako klíčové.

Plánování operace probíhalo se zpožděním. Místo 30. června předložil hlavní plánovač plukovník USAF Norman Frisbie první plány až 10. července 1970. Ve své analýze potvrdil, že operace je proveditelná a nastínil její průběh. Zatímco námořní letectvo mělo provést ze tří letadlových lodí kvůli zmatení nepřítele masivní bombardování cílů ve VDR, komando mělo udeřit z vnitrozemí. Ze základny v Thajsku přes Laos a vnitrozemí VDR měli přeletět až k cíli. JCS tuto koncepci schválil.³²² Dne 8. srpna 1970 byla založena společná pracovní skupina, která měla operaci připravit. Jejím velitelem se stal brigádní generál USAF Leroy J. Manor³²³, velitel útvaru speciálních operací z Englinu na Floridě a jeho zástupcem se stal plukovník Arthur D. Simons³²⁴, člen jednotek Rangers z XVIII. armádního sboru z Fort Bragu v Severní Karolíně. Ve Fort Bragu také probíhal výběr dobrovolníků. Na první výběrový pohovor přišlo na 500 mužů, ze kterých bylo vybráno 120, kteří museli projít zdravotní prohlídkou a fyzickými testy. Všichni vojáci, ač to nebylo požadavkem, již ve Vietnamu sloužili. Někteří dva či dokonce tři turnusy. Z těchto 120 mužů pak bylo vybráno 56, kteří se měli operace zúčastnit. Jako výcvikové středisko byla vybrána letecká základna v Englinu na Floridě. Ta byla nejen rozsáhlá (více jak 1000 km čtverečních), ale také poměrně daleko od civilizace a mohla být jak z vnějšku, tak zevnitř izolována od okolí.³²⁵ Přípravě operace byla věnována mimořádná pozornost. Manor později poznamenal:

³²¹ Lockheed SR-71 Blackbird - americké špionážní a průzkumné letadlo dosahující dostupu 29 000 metrů a rychlosti 3,35 machu, letoun vyvinut jako nesestřelitelný, operoval nad všemi komunistickými zeměmi, aniž by byl ohrožen jejich protivzdušnou obranou, od roku 1968 od roku 1973 minimálně jednou týdně prováděli průzkum VDR, vyřazen z provozu roku 1999.

³²² McRaven, William H., Speciální operace: teorie a praxe speciálních bojových operací naší doby, Brno, 1999, s. 286.

³²³ Manor, Leroy Joseph (1921), americký voják a letec, během 2. světové války stíhací letec, znám především díky operaci na záchranu zajatců v Son Tay.

³²⁴ Simons, Arthur David "Bull" (1918-1978) americký voják, armádní dobrovolník z roku 1941, veterán 2. světové války, nejznámější díky operaci v Son Tay, roku 1978 se zúčastnil soukromé záchranné mise v revolučním Íránu, přezdívkou získal kvůli své veliké fyzické síle, kdy do své smrti cvičil 250 sedů-lehů denně, zemřel v šedesáti letech při rodinné dovolené na infarkt.

³²⁵ Gargus, John, The Son Tay raid : American POWs in Vietnam were not forgotten, Austin, 2007, s. 120.

„Dostali jsme prakticky bianco šek, abychom si vzali vše, co jsme potřebovali, ať se jednalo o lidi nebo vybavení. Všechny zdroje nám byly k dispozici, abychom to dali do hromady. Bylo to poprvé a naposledy za těch 36 let, co jsem sloužil v armádě, že mi někdo dal jasně formulovaný úkol a zároveň také prostředky, se kterými ho budu plnit a nechal mne, ať jej plním.“³²⁶

Přípravě operace byla věnována mimořádná pozornost. V oblasti cvičiště v Englinu byly pod krycím jménem Barbara postaveny přesné makety budov zajateckého tábora v Son Tay, na kterých vojáci noc co noc cvičili zteč na tábor. Nad ránem byly tyto makety z obav z jejich zachycení sovětskými špionážními satelity pečlivě uklizeny (maketa se zachovala dodnes a je exponátem muzea na letecké základně Wright-Pettersen v Ohiu). CIA vytvořila ještě miniaturu tábora, která šla až do takových detailů, že na ní byla zaznamenána i kola na místech, kde si je strážní obvykle nechávali.³²⁷ Zkušení piloti, speciálně kvůli této operaci stažení z Thajska a Vietnamu, se učili létat v nízkých výškách v noci a palubní střelci se ve stejných podmínkách učili vést přesnou palbu na malé cíle. Při útoku měli vyřadit v první řadě strážní věže a případný pozemní odpor. I jejich stroje byli speciály. Vzhledem k tomu, že přelet Thajska k Son Tay byl mimo akční rádius standartních vrtulníků používaných ve Vietnamu, tedy především Bell UH-1 Iroquois/Huey³²⁸, musely být použity speciální stroje. Těmi se staly nově zavedené vrtulníky Sikorsky HH-53 "Super Jolly Green Giant" (doplněné o jeden starší HH-3).³²⁹ Nový typ vrtulníku vyvinutý speciálně pro zvláštní jednotky měl nejen větší kapacitu (až 55 vojáků oproti 12 u Hueyho), ale také v té době u vrtulníku zcela unikátní možnost doplňovat palivo za letu. Byl také silně vyzbrojen a mohl útočícím jednotkám poskytnout efektivní podporu. K dispozici mělo komando 6 těchto vrtulníků. Přesnou navigaci a spojení zajišťovaly dva speciálně upravené dopravní letouny Hercules, Lockheed MC-130E Combat Talon I³³⁰, opět vyvinuté speciálně pro zvláštní jednotky po zkušenostech z Vietnamu. Leteckou podporu pak zajišťovalo 5 bitevních a lehkých

³²⁶ McRaven, William H., Speciální operace: teorie a praxe speciálních bojových operací naší doby, Brno, 1999, s. 287.

³²⁷ Interview with Sergeant Terry Buckler About the Son Tay Prison Camp Raid During the Vietnam War, Vietnam magazine, June, 1997, dostupné online: <http://www.historynet.com/interview-with-sergeant-terry-buckler-about-the-son-tay-prison-camp-raid-during-the-vietnam-war.htm/2> [13. 8. 2012]

³²⁸ Bell UH-1 Iroquois (známý také pod rozšířenou přezdívkou Huey), americký dopravní vrtulník. Nosnost: 1750 kg, 8 až 12 vojáků, 6 ležících raněných nebo ekvivalentní náklad, Maximální rychlost: 220 km/h, Dolet: 510 km, od roku 1959 do roku 1986 vyrobeno na 16 000 kusů, dodnes používán, symbol války ve Vietnamu.

³²⁹ Sikorsky HH-53 "Super Jolly Green Giant", americký vrtulník speciálních sil, Nosnost: ? kg, 6 členů posádky, 37 nebo 55 vojáků v jiné konfiguraci, Maximální rychlost: 305 km/h, Dolet: 1100 km, v letech 1967 až 1970 vyrobeno pouze 72 kusů pro speciální jednotky, stroj měl speciální vybavení, pancéřování a silnou palubní výzbroj (3x 7.62 mm M134 Miniguns nebo kulomety M2 Browning 12.7 mm či kombinaci obojího), mohl také jako jediný vrtulník US Air Force v této době doplňovat palivo za letu, speciální varianta stroje CH-53 Sea Stallion.

³³⁰ Lockheed MC-130E Combat Talon I, americký dopravní letoun pro zvláštní jednotky, Nosnost: ? kg, 7 členů posádky, 77 vojáků, 52 výsadkářů 57 ležících, Maximální rychlost: 482 km/h, Dolet: 434 km, po speciálních úpravách mohlo letadlo za letu např., vyzvedávat muže letící na balonech, nést speciální rušící a komunikační vybavení nebo rakety umožňující letounu přistávat a vzletát z extrémně malých ploch.

bombardovacích letounů Douglas A-1E Skyraider.³³¹ Jako největší problém se ukázal let ve formaci. Ukázalo se, že pro C-130 a A-1 jsou HH-53 příliš pomalé a nemohou držet s rychlejšími stroji dlouho krok. Bylo proto rozhodnuto o odděleném letu a letouny se měly setkat teprve nad cílem. Vše probíhalo s abnormální intenzitou. Každý z leteckých manévru byl opakován minimálně 170 krát.³³²

Speciální zbraně dostalo i komando. Pro jednotku byly vyvinuty speciální mačety s těžkou čepelí a ostrou špičkou pro násilné otvírání dveří a ničení zátarasů. Poprvé byly bojově nasazeny zaměřovače Armson, které zlepšovaly výsledky střelby v noci. S těmi v nočních střelbách na 25 metrů i ti nejhorší střelci dokázali umístit všechny rány do kruhu o průměru 30 centimetrů. Jednotka také byla vybavena přístroji nočního vidění, což ani u speciálních jednotek v té době nebylo obvyklé vybavení. Mezi speciální vybavení se dostaly například i hornické čelní svítilny, 5 metrů dlouhý hasičský žebřík, acetylenový hořák nebo šest motorových pil pro úpravu přistávacích ploch. Velká pozornost byla věnována stavu osvobozených zajatců. Probíhaly nejen konzultace s lékaři, ale i poprvé v dějinách se při přípravě vojenské operace spolupracovalo i s psychologem a psychiatrem. K jednotce byli pozváni dva bývalí zajatci z korejské války, kteří měli popsat vojákům svůj mentální a fyzický stav a vysvětlit své pocity během zajetí. Plánovači se totiž obávali toho, že by zajatci mohli své zachránce považovat za součást brainwasingu a mohli se odmítnout dát zachránit, případně by dokonce mohli klást i aktivní odpor. Rozhovor s bývalými zajatci byl také velmi motivační pro členy osvobozovacího komanda.³³³

Vojáci cvičili velmi tvrdě. Program výcviku byl rozdělen do 4 fází: První fáze trvající od 9. do 19. září 1970 měla vyhodnotit dovednosti vojáků, prověřit jejich fyzickou zdatnost a rozdělit tým na operační a záložní. Prováděl se výcvik s vrtulníky (nástup, výstup, nástup s raněnými), demoliční výcvik, střelby z používaných zbraní (M16, M60, pistole ráže 45 a granátomet M79) nebo cvičení orientace v terénu. Druhá fáze trvající od 17. do 27. září 1970 pak především zahrnovala speciální dovednosti potřebné při budoucí akci, jako byla noční střelba, nácvik letecké podpory, rozpoznávání cílů ve tmě, prohlídky budov a jejich přepady (při tom byly využity staré budovy na letišti) a poskytnutí první pomoci. Třetí fáze mezi 28. zářím a 6. říjnem se soustředila na koordinaci pozemních a leteckých jednotek a probíhala především v Barbaře, kde se prováděly na modelech budov simulované útoky v situacích co

³³¹ Douglas A-1 Skyraider, jednomístný americký palubní bitevní a lehký bombardovací letoun, Maximální rychlost: 515 km/h, Dolet: 2116 km, Výzbroj: 4 × 20mm kanón, maximálně 3629 kg výzbroje na 15 závěsnících (neřízené rakety, pumy, torpéda, miny, kontejnery s kanóny a kulomety)

³³² McRaven, William H., Speciální operace: teorie a praxe speciálních bojových operací naší doby, Brno, 1999, s. 305.

³³³ Gargus, John, The Son Tay raid : American POWs in Vietnam were not forgotten, Austin, 2007, s. 140.

nejvíce připomínající reálnou bojovou situaci. V této fázi se kladl důraz na noční střelbu s ostrou municí, přesnou koordinaci vojáků, vyhledávání a vyprošťování a také ústup a únik. Čtvrtá fáze byla k programu připojena dodatečně, když byl pozdržen plán akce. Byly pilovány části akce, ve kterých se ukázaly nějaké slabiny. Došlo k několika opakováním celé operace s různými možnostmi průběhu.³³⁴

Za zdržením operace staly především diplomatické snahy Nixona a Kissingera o dojednání výměny zajatců. Po krachu tajných jednání 27. září a odmítnutí pětibodového plánu Severovietnamci 8. října 1970 se pokoušeli Američané ještě o jednání o zajatcích. Nabídka předložená Nixonem byla skutečně velkorysá: za 3000 amerických a jihovietnamských zajatců držených ve VDR nabízel propustit 35 000 zajatých bojovníků Vietkongu a NVA držených na Jihu.³³⁵ Když i tato nabídka byla odmítnuta, bylo jasné, že se i tato jednání dostala do slepé uličky. Nic tedy nebránilo spuštění operace. Přesun jednotky na thajskou základnu Thakli začal 10. listopadu 1970 a skončil přiletem dvou C-130 14. listopadu. Vojáci komanda byli izolováni od ostatní posádky základny a ta měla zákaz vstupovat do části základny, ve které komando sídlilo. S plány operace byla jednotka seznámena až 18. listopadu 1970 na briefingu v místním kině. I přesto nebylo vojákům sděleno přesné místo operace. Kompletní plány operace byly probrány s velícími seržanty jednotlivých rot a ti po zbývajících tři dny prováděli kontroly jednotlivých aspektů operace. Ve 3:30 ráno 20. listopadu Manor získal definitivní potvrzení zahájení akce. Do plánů však mohlo zasáhnout počasí, neboť se k oblasti blížil tajfun Patsy. Meteorologové však generála uklidnili. Oblast měla být zasažena až 48 hodin po skončení operace. V kině byla provedena předoperační instruktáž, kde byly probrány poslední detaily operace a po níž se vojáci přesunuli do hangáru a Manor na speciální velitelské stanoviště umístěné v Opičích horách nedaleko hranic s Vietnamem. Po zkontrolování výbavy vojáci nastoupili ve 21:25 do připravených C-130, kterými z Thakli přeletěli do Udornu, kde byly připraveny vrtulníky. Ve stejnou dobu byly již ve vzduchu i A-1 ze základny v Nakhom Phanom, se kterými se skupina měla spojit nad Laosem. Vrtulník HH-3 dopravující útočnou jednotku měl kódové jméno Banana (Banán), HH-53 byla Apple (Jablko) 1 až 5, přičemž jejich úkol a osádky byly rozděleny takto: 1) podpůrná jednotka, 2) velitelská četa (Simons), 3) ničení strážních věží, 4 – 5) přeprava zajatců a záloha osvětlení cílů. C-130E měla kódové označení Cherry (Třešeň) 1 a 2, útočné A-1 Skyrider byly Peach (Broskev) 1 až 5 a tankovací HC-130P Lime (Limetka) 1 a 2. Vedle toho se operace

³³⁴ McRaven, William H., Speciální operace: teorie a praxe speciálních bojových operací naší doby, Brno, 1999, s. 302-303.

³³⁵ Mitchell, John, The Son Tay Raid: A Study In Presidential Policy, Washington, 1997, dostupné online: http://www.globalsecurity.org/military/library/report/1997/Mitchell.htm#_ftn55 [13. 8. 2012]

zúčastnily i letouny na odlákávání pozornosti protivzdušné obrany VDR, takže se operace zúčastnilo 116 letadel ze sedmi letišť a tří letadlových lodí. Přesun do Udornu proběhl bez zvláštních událostí a vrtulníky vzlétly v 22:56 směrem k Son Tay. Krátce po vzletu se na kolizním kurzu s formací objevil neznámý letoun a formace musela být rozpuštěna. K vážnějšímu narušení plánu však nedošlo a další průběh akce nebyl ohrožen. Nad Laosem formace bez problému doplnila palivo a spojila se s druhým C-130E a Skyridery.³³⁶

Formace se přiblížily k Son Tay od západu a po udání kurzu vrtulníkům 6 kilometrů od tábora začal vedoucí C-130E klesat, aby mohl vystřelováním světlic osvětlovat prostor a vést klamnou palbu. Stranou zůstaly i dva vrtulníky HH-53 (Apple 4 a 5), které vystoupaly do 300 metrů a čekaly na signál k evakuaci osvobozených zajatců. Zde však došlo k prvnímu problému. Těžce ozbrojený Apple 3, jehož úkolem bylo zničit strážní věž, omylem vystřelil na asi 400 metrů od tábora vzdálený komplex Američany přezdívaný „střední škola“. Pilot si však svůj omyl uvědomil a rychle zaměřil správný cíl. Svůj úkol splnil a ve 2:18, tedy v čase H+0, mohl Banana (HH-3) vysadit útočnou skupinu pod velením kapitána Richarda Meadowse v komplexu. Ani to se však neobešlo bez problémů. Stromky, které byly naposledy zachyceny leteckým průzkumem uprostřed července, od té doby značně povyroستly a vrtulník během přistání v režimu tzv. řízeného pádu o ně zavadil. Tento náraz z vrtulníku vyhodil jednoho střelce, kterému se naštěstí nic nestalo a ani stroj nebyl nijak vážně ohrožen. Skupina byla rozdělena na 5 jednotek: velitelská jednotka, která měla zajistit latríny a jižní věž a provádět řízení a velení, Útočná jednotka 1 zajišťovala baráky s celami a měla zlikvidovat případný odpor na severní věži, Útočná jednotka 2 kryla Útočnou jednotku 3, která jistila hlavní bránu. Poslední částí byla osádka vrtulníku, jejímž úkolem bylo pomáhat při nakládání osvobozených. Při přistávání byli z megafonů informováni zajatci o tom, co se děje. Po deseti minutách operace tedy H+10, kdy byly prohledány všechny budovy, však bylo jasné, že v komplexu žádní zajatci nejsou a nacházelo se v něm jen kolem deseti strážných, kteří byli zneškodněni. V čase H+15 se jednotky kromě velitelské z tábora stáhly a v čase H+18 Meadows odpálil nálože simulující dělostřelbu a dalšími náložemi zničil vrtulník HH-3 Banana a přesunuly se k z vrtulníku Apple 2 vysazené velitelské skupině.³³⁷

Jejím úkolem bylo zajistit podporu a únikovou cestu přes jižní zeď pro útočnou jednotku, zničit malou elektrárnu a koordinovat nakládání osvobozených. Vzhledem k tomu, že Apple 1 přistál na špatném místě, musela velitelská skupina přejít na nouzový – Zelený

³³⁶ Gargus, John, *The Son Tay raid : American POWs in Vietnam were not forgotten*, Austin, 2007, s. 180-186.

³³⁷ McRaven, William H., *Speciální operace: teorie a praxe speciálních bojových operací naší doby*, Brno, 1999, s. 310-311.

plán, který zajišťoval i podpůrné úkoly jednotky. Tím pádem musela velitelská skupina zajistit i východní zeď, budovy kolem ní a zničení mostu pro pěší na jihovýchodě. I přes poměrně prudký odpor, který se však podařilo velitelské jednotce rychle eliminovat, se podařilo díky výcviku, který s podobnou eventualitou počítal, všechny úkoly splnit. Na most byly navedeny letouny A-1, které ho za pomoci fosforových bomb vyřadily z provozu a elektrárnu skupina k tomu vyčleněná, po krátkém boji dobyla a zničila.³³⁸

Nejzajímavější průběh mělo přistání Apple 1 s podpůrnou skupinou pod vedením plukovníka Simonse na palubě. Pilot, který před tím viděl útok Apple 3 na „střední školu“, byl přesvědčen, že se jedná o objekt věznice a Simonse a jeho muže v ní vysadil. Výsadek brzy pochopil omyl, bylo však již pozdě. Jednotka se ocitla pod intenzivní, leč nekoordinovanou palbou, která byla vedena především z dvoupatrové budovy umístěné uprostřed komplexu. Budova byla „vyčištěna“ pomocí několika 40 milimetrových granátů vystřelených z granátometu M79 a jednotka budovu obsadila. Apple 1 pochopil svoji chybu a H+4 minuty se pro výsadek vrátil, vojáci se znovu do dvou minut vrátili na palubu a v H+9 dosáhl Simons se svými muži svého pravého cíle a ze Zeleného plánu se opět přešlo k původnímu.³³⁹

Po dosažení původního cíle se Simonsova skupina spojila s velitelskou četou a Meadows obě skupiny informoval, že v komplexu se žádní zajatci nenachází. Vzhledem k neustálé palbě nepřítele bylo rozhodnuto oblast od něj vyčistit. Velmi se při tom osvědčili granátometry M79, které během několika minut veškerou palbu nepřítele umlčely a v čase H+17 byl veškerý odpor v táboře zlomen. Všechny skupiny dosáhly svých plánovaných pozic a velitel velitelské skupiny koordinující operace všech jednotek, podplukovník Bud Sydnor, vydal rozkaz ke stažení. V H+19 dostaly A-1 rozkaz zničit automobilový most na severu, což neprodleně vykonali. Vrtulníky přistály v čase H+23 a o 4 minuty byly již všechny jednotky naloženy. Při 27 minut dlouhé operaci Američané nepřišli o žádného muže a pouze jeden z Rangerů byl zraněn do nohy nepřátelskou palbou.³⁴⁰

³³⁸ Interview with Sergeant Terry Buckler About the Son Tay Prison Camp Raid During the Vietnam War, Vietnam magazine, June, 1997, dostupné online: <http://www.historynet.com/interview-with-sergeant-terry-buckler-about-the-son-tay-prison-camp-raid-during-the-vietnam-war.htm/2> [13. 8. 2012]

³³⁹ McRaven, William H., Speciální operace: teorie a praxe speciálních bojových operací naší doby, Brno, 1999, s. 315.

³⁴⁰ Mitchell, John, The Son Tay Raid: A Study In Presidential Policy, Washington, 1997 dostupné online: http://www.globalsecurity.org/military/library/report/1997/Mitchell.htm#_ftn55 [13. 8. 2012]

Mezitím prováděly letouny F-4 D Phantom³⁴¹ a Republic F-105 Thunderchief (protiradarová verze známá jako Wild Weasel)³⁴² útoky na radary a základny raket SAM, proti nimž používaly rakety vzduch-země AMG-45 Shrike, které byly vyvinuty speciálně na ničení radarů a radarem naváděných střel. Proti letadlům bylo vystřeleno na 36 řízených střel SAM, zasáhnout se však podařilo pouze dvě F-105. Jedné se podařilo dostat se na nouzové letiště v Thajsku, posádka druhé bombardovací stíhačky se musela katapultovat nad Laosem, kde byla však okamžitě zachráněna vrtulníky Apple 4 a 5 z formace komanda od Son Tay. Zpáteční let proběhl bez nějakých zvláštních událostí. Ve 3:15 ráno formace opustily vzdušný prostor VDR, nad Laosem doplnily palivo a ve 4:30 21. listopadu přistály opět na letecké základně v Udarnu. Generálporučík Manor, který se na základnu přesunul ze svého velitelského stanoviště v Opičích horách, aby přivítal zpět přilétající vojáky, o 18 let později vzpomínal:

„Tak zklamané lidi jsem ještě neviděl. Mým bezprostředním úkolem bylo uspořádat setkání s hlavními účastníky akce, získat od nich informace, které jsem rychle potřeboval, abych mohl zpracovat přísně tajné hlášení pro admirála Moorera³⁴³ ... Později odpoledne mi admirál Moorer volal, abychom se se Simonsem neprodleně dostavili do Washingtonu.“³⁴⁴

Komando ze Son Tay bylo po dvou dnech po operaci rozpuštěno a muži se vrátili zpět do Englinu na Floridě. Manor se skutečně se Simonsem přesunuli do Washingtonu, kde se setkali s Nixonem, Lairdem a Kissingerem. I přes úsměvy byla pro politiky operace zklamáním. Republikáni dne 2. listopadu 1970 prohráli senátní volby a Nixon potřeboval nějakou pozitivní akci, která by pozvedla morálku nejen národa, jeho strany, ale především jeho administrativy, která se ještě nevzpamatovala z kambodžské porážky, která ji hluboce rozdělila. Manor a Simons byli přijati s největšími poctami. Simons dalších pět vojáků bylo oceněno druhým nejvyšším vojenským vyznamenáním – Křížem za vynikající služby. Manor byl dekorován Leteckým křížem za vynikající služby, který se udílel za „velkou

³⁴¹ McDonnell Douglas F-4 Phantom II je dvoumístný, dvoumotorový, nadzvukový stíhací bombardér / přepadový stíhací letoun, údaje pro verzi E rozšířenou v pozdější fázi války, Posádka: 2 (pilot, operátor), Rozpětí: 11,71 m, Rozpětí se složenými křídly: 8,41 m, Délka: 19,20 m, Výška: 5,03 m, Prázdná hmotnost: 13 397 kg, Běžná vzletová hmotnost: 25 382 kg, Maximální rychlost: Mach 2,23 (2 389 km/h, 1 485 mph) ve výšce 12 190 m, Dolet: 3 065 km s třemi přídavnými nádržemi, Dostup: 18 975 m, letoun mohl nést až 8 480 kg různých zbraní, v původní verzi se konstruktéři spoléhali pouze na raketovou výzbroj, po těžkých ztrátách nad VDR byl stroj vybaven šestihlavňovým kanónem M61A1 Vulcan, základní typ vietnamské války a USAF v 60 a 70. letech.

³⁴² Republic F-105 Thunderchief, americký jednomístný stíhací bombardér, Rozpětí: 10,65 m, Délka: 19,63 m, Výška: 5,99 m, Hmotnost prázdného stroje: 12 470 kg, Vzletová hmotnost: 16 165 kg, Maximální rychlost: 2208 km/h, Dostup: 14 800 m, Výzbroj: 1× kanón M61 Vulcan s 1028 náboji, vnitřní pumovnice a vnější závěsníky celkem na 6700 kg univerzálních pum nebo nejvíce 3 atomové bomby, střely AIM-9 Sidewinder a AGM-12 Bullpup; později AGM-45 Shrike a AGM-78, standard na protiradarové variantě Wild Weasel.

³⁴³ Moorer, Thomas Hinman (1912-2004) americký námořní důstojník, Admirál, v letech 1970 až 1974 náčelník generálního štábu USA.

³⁴⁴ McRaven, William H., Speciální operace: teorie a praxe speciálních bojových operací naší doby, Brno, 1999, s. 316.

odpovědnost“ a byli jím díky této formuli oceňováni pouze důstojníci letectva od hodnosti generálmajora výše. Pět letců bylo vyznamenáno Leteckým křížem-druhým nejvyšším vyznamenáním pro členy letectva. Všem dalším osmdesáti pěti členům letectva a armády podílejících se na akci byla udělena Stříbrná hvězda-třetí nejvyšší vojenské vyznamenání USA. Přesto byla cítit jistá hořkost jak od politiků, tak od vojáků. Vojáky nejvíce iritovalo nesplnění úkolu, který byl nejen v souladu s americkou mesianistickou povahou, ale i v zájmu jejich zajatých kamarádů a ohrožení života elitních vojáků, který nepřinesl úspěch. Politiky, především Nixona s Kissingerem, zlobil neúspěch akce podobně jako vojáky. Pro něj to měl být jasný politicko-diplomatický triumf. Nixon se ve svých pamětech dokonce o operaci ani nezmiňuje. Kissinger je poněkud sdílnější, přesto je cítit z jeho memoárů jistá zapšklost, když „dává k lepšímu“ historku, vpravdě velmi podobnou historkám dobrého vojáka Josefa Švejka:

„Po této přepadové akci došlo k poněkud bizarní příhodě, kterou jsem způsobil svým pokřiveným smyslem pro humor. Jeden důstojník, který mne informoval o průběhu operace, se omlouval za její neúspěch. Řekl jsem mu, aby se neomlouval a zažertoval jsem, že vojáci s sebou bezpochyby přivezli nějaké mládě vodního buvola a Severovietnamci se teď mohou pominout snahou zjistit, proč jsme kvůli takovému účelu provedli tak velkou akci. Důstojník, který byl vlastenec a předpokládal, že prezidentův poradce pro otázky národní bezpečnosti nemůže být naprosto šílený, nahlásil má slova svým nadřízeným. Jeho nadřízení začali zuřivě pátrat po zmíněném tvorovi. Muži v poli nyní přesvědčení že Washington třeští, hlásili, že nic nevědí o uneseném mláděti vodního buvola. Pentagon odmítl uvěřit, že jsem tak lehkovážně žertoval. Poslal zpátky telegram, v němž žádal, aby v helikoptěre, jež byla nasazena do této akce, byla provedena kontrola, zda v ní nejsou zbytky buvolího hnoje.“³⁴⁵

Přesto, někteří badatelé hodnotí celou akci velmi pozitivně. Major USMC ve své analýze hodnotí Son Tay jako jednoznačné vítězství. Nixon získal i přes to, že se zajatce nepodařilo objevit a zachránit politické body za to, že se pokusil je odvážnou akcí osvobodit. Jednoznačné vítězství to bylo po vojenské stránce: generální štáb VDR pochopil, že nic a nikdo není na jeho území imunní proti podobné operaci a jednotky na strategických bodech a ochrana důležitých soudruhů byla výrazně posílena, což na několik měsíců omezilo nejen příliv vojáků, ale i zásob do Jižního Vietnamu, Laosu a Kambodži³⁴⁶

³⁴⁵ Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006, s. 901.

³⁴⁶ Mitchell, John, The Son Tay Raid: A Study In Presidential Policy, Washington, 1997 dostupné online: http://www.globalsecurity.org/military/library/report/1997/Mitchell.htm#_ftn55 [14. 8. 2012]

Za hlavního viníka celého debaklu byly jednoznačně označeny tajné služby, které nedokázaly zjistit, že z tábora byli vězni odvezeni již v červnu 1970, kdy Severovietnamci provedli reorganizaci svých táborů a většinu zajatců převezli do táborů ještě blíže Hanoji. Často se potom mezi Američany spekulovalo o tom, že jejich plány na osvobození byly již v počátcích příprav operace prozrazeny vysokým důstojníkem ARVN, což se však nikdy nepotvrdilo.³⁴⁷ Přesto měl útok na zajatce pozitivní morální dopad. O útoku se dozvěděli pomocí metody připomínající špatný špionážní film. Pozdější člen Sněmovny reprezentantů za republikány Sam Johnson³⁴⁸ byl v zajetí od roku 1966, kdy bylo jeho letadlo sestřeleno nad VDR. Viděl spolu se svými spoluzajatci v brzkých hodinách 21. listopadu 1970 skrze mříže věznice Hao La tedy Hanojském Hiltonu vystřelované světlice, avšak nevěděli, o čem se jedná. Teprve v létě 1971 dostal balíček od ženy Shirley, ve kterém byly i tvrdé bonbony:

„Jeden jsem si hodil do úst a začal cucat. Najednou jsem v něm ucítil něco tuhého, jako kousek plastu, který mi dřel o patro. Když jsem to vytáhl z úst, objevil jsem, že to je smítko o velikosti špendlíkové hlavičky. Začal jsem to třít mezi prsty a ono se to začalo rozvinovat. Překvapeně jsem tu věc třel ještě chvíli a zjistil jsem, že to je film o šířce 16 milimetrů. Na mikrofilmu byla úvodní stránka New York Times, na které bylo vše o útoku na Son Tay. Letectvo zjevně dalo Shirley bonbony a ta mi je poslala. Mladší hoši, kteří měli dobré oči, to dokázali přečíst a řekli nám detaily. Věděli jsme od té doby, že naše země na nás nezapomněla.“³⁴⁹

Přesto se tajné služby v roce 1971 nevyhnuly reorganizaci, která vedla k jejich další profesionalizaci a modernizaci, protože se podobný debakl již nesměl opakovat. Severovietnamci po operaci v Son Tay všechny mimo hanojských táborů zavřeli a zajatce soustředili v Zoo a především Hanojském Hiltonu. Teprve v roce 1971, kdy pochopili, že soustředění všech zajatců na jednom místě dává vzpurným živlům mezi nimi, jako byl Sam Johnson nebo James Kesler, kteří byli dosud izolováni, velký prostor působnosti a větší vliv na ostatní zajatce, kteří se stávali vzpurnějšími, opět otevřeli nové tábory a vězně rozdělili.

Poslední velkou otázkou, který úder na Son Tay po dlouhá léta vyvolával, bylo, s kým se vlastně Simons a jeho skupina střetli ve „střední škole“. Podle pozdějších interpretací

³⁴⁷ Williamson, Mitch, Son Tay, 2008, dostupné online: <http://www.warandgame.info/2008/02/son-tay.html> [14. 8. 2012]

³⁴⁸ Johnson, Samuel Robert "Sam"(1930) americký voják, letec a politik, v letech 1966 až 1973 válečný zajatec, od roku 1990 člen Sněmovny reprezentantů USA, spolu s dalšími problémovými zajatci tvořil tzv. Alcatraz Gang (Gang z Alcatrasu) tedy skupinu mužů z tábora pro ty nejproblémovější zajatce, které drželi Severovietnamci pod zvláště tvrdým dozorem.

³⁴⁹ Glines, Carroll, The Son Tay Raid Twenty-five years ago this month, US forces mounted a POW rescue mission deep into North Vietnam, Air Force Magazine, č. 11, roč. 78, Washington, 1995, dostupné online: <http://www.airforce-magazine.com/MagazineArchive/Pages/1995/November%201995/1195raid.aspx> [14. 8. 2012]

některých badatelů³⁵⁰ se mělo v případě „střední školy“ jednat o kasárny sovětských a čínských poradců, které Američané v noci vyrušili. Důkazy k těmto teoriím byly velmi krkolomné: vyrušení měli mít „asiatštější rysy“ než Vietnamci, měli na sobě světlejší spodní prádlo než nosili vojáci NVA či bylo mezi nimi několik mužů slovanských rysů. Tato historka měla vzhledem k utajovací mánii nejen obou supervelmocí, ale i vietnamských soudruhů velmi dlouhé trvání. Je však těžko představitelné, že v době, kdy mezi oběma zeměmi panovala stále napjatá situace, bydleli jejich specialisté v jednom komplexu. Ještě o dva roky dříve, kdy v Severním Vietnamu působily týmy sběračů technologií, které zkoumaly zbytky sestřelených amerických letadel a jiné techniky, jako nevybuchlých bomb či řízených střel, došlo k nepříjemnému incidentu. Vietnamci omylem zavezli sovětské odborníky k vraku letadla, na kterém již pracovali čínští specialisté. Obě strany neváhaly sáhnout po střelných zbraních a vietnamskému doprovodu se jen s největší námahou podařilo zabránit přestřelce.³⁵¹ Lze si tedy jen těžko představit, že by tito vietnamští „spojenci“ sdíleli jeden objekt. Bylo samozřejmě možné, že by budovy „střední školy“ využívala jako svoji základnu jedna ze zemí. Především Čína měla během celé americké intervence ve VDR silný kontingent. V letech 1966 až 1973 se mělo dle nekompletních čínských údajů vystřídat ve VDR na 320 000 čínských dobrovolníků, tedy na 23 kompletních divizích, z čehož mělo zahynout jen 1400 mužů.³⁵² Sověti vyslali do Vietnamu během konfliktu na 3000 poradců, většinou specialistů na protivzdušnou obranu a pozorovatelů, z čehož ve VDR zemřelo z různých důvodů 16 poradců.³⁵³ Sovětští piloti se měli zúčastnit i vzdušných bojů na letounech severovietnamského letectva, leč podrobnosti dosud nebyly odtajněny.³⁵⁴ Nejutajovanější byla pak intervence Severokorejců ve VDR, kterých se mělo v zemi vystřídat na 800, což bylo odhaleno až na počátku 90. let při studiu rumunských archívů a Pchjongjang tuto skutečnost potvrdil až na počátku nového tisíciletí.³⁵⁵ Jak se však ukázalo, nebyli to spojenci Hanoje, koho napadli Američané ve střední škole. Teprve po částečné normalizaci vztahů se ukázalo, že se jednalo o rekonvalescenční zařízení. Dodnes se také spekuluje o počtu mrtvých. Vzhledem k tomu, že vojáci na rekonvalescenci nebyli těžce a všichni ozbrojení, lze brát za relevantní odhad plukovníka Simonse, podle kterého padlo v komplexu střední školy

³⁵⁰ Schemmer, Benjamin F. *The Raid*, New York, 1976.

³⁵¹ Máče, Jan, *Tajná válka ve Vietnamu* In *Letectví+kosmonautika*, roč. 76, č. 9, 10 a 11, 2000, s. 586-587, 624-625, 731-733.

³⁵² Li, Xiaobing, *Voices from the Vietnam War: Stories from American, Asian, and Russian Veterans*, Lexington, 2010, s. 5.

³⁵³ Dunnigan, James, Nofi, Albert: *Dirty Little Secrets of the Vietnam War: Military Information You're Not Supposed to Know*, New York, 2000, s. 284.

³⁵⁴ North Korean Pilots Fought The Vietnam War In Vietnam, News Analysis, April 1, 2000. dostupné online: <http://www.vietquoc.com/apr01-00.htm> [16. 8. 2012]

³⁵⁵ Gluck. Caroline, North Korea admits Vietnam war role In BBC News, July 7, 2001 dostupné online: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/1427367.stm> [16. 8. 2012]

100 až 200 mužů. Odhad zahraničních novinářů, které druhý den pozvala na bojiště Hanoj o celkovém počtu „tuctu“ padlých na vietnamské straně, nelze brát za relevantní odhad, neboť novináři nebyli do „střední školy“ vůbec puštěni.³⁵⁶

Úder na Son Tay se stal předobrazem všech moderních operací. Detailní smělý plán, tvrdý výcvik na modelech staveb, výborně připravení a vybavení vojáci. To vše inspiruje speciální jednotky dodnes. Operace speciálních jednotek jako byly Rangers, SEAL nebo Zelené baretty byly ve Vietnamu poměrně časté, avšak dodnes - téměř 40 let po skončení intervence jsou archivy o těchto operacích stále z velké části nedostupné. Nejméně prozkoumanou a tedy i nejtajemnější je jednotka Military Assistance Command, Vietnam – Studies and Observations Group.³⁵⁷ Jednotka vznikla roku 1964 a zanikla roku 1972. Byla složena z členů všech speciálních sil armády USA, které si jednotka pro své potřeby vybrala (tedy SEAL, Rangers nebo Zelených baretů). Jednotka, ač měla být pod velením MACV, jak napovídá její název, byla ve skutečnosti řízena CIA a rozhodně neoperovala jen na území Jižního Vietnamu. Tajné operace probíhaly totiž i v Laosu, Kambodži, VDR a dokonce i Thajsku. Většina těchto operací je dodnes utajena. Jednotka totiž často používala „nekonvenční způsoby vedení války“, ve které byl zahrnut i teror vůči místnímu obyvatelstvu, který byl často prováděn především v oblasti delty Mekongu. Operace proti okolním zemím začal MACV-SOG také dříve než oficiálně začala intervence USA vůči nim. Například torpédoborec USS Madoxx na průzkumné misi ve skutečnosti převážel průzkumný a demoliční tým MACV-SOG na blízké ostrovy Hon Me a Hon Ngu. MACV-SOG prováděl operace na území Laosu od roku 1965 a v Kambodži od roku 1966. Po celou dobu konfliktu pak docházelo k nasazením speciálních sil na území VDR. O ukončení těchto operací nejsou žádné zprávy a někteří badatelé soudí, že je nezastavil ani zákaz těchto operací Senátem USA z konce roku 1970 a pokračovali až do oficiálního zrušení MACV-SOG v květnu 1972 (přičemž ještě tajnější jednotky přímo zřízené CIA ještě déle). Je známo, že s podporou CIA ještě v listopadu 1972 na území VDR pracovalo deset týmů tvořených jihovietnamskými agenty, kteří měli vytvářet v zemi napětí a přesvědčit vedení země, že i na Severu existuje proti režimu ozbrojený odpor.³⁵⁸ O těchto operacích nejsou pak již vůbec žádné přístupné archivní materiály (tedy pokud vůbec někdy existovaly). Americká administrativa dodnes brání v seriózním bádání o nasazení speciálních jednotek i oficiálním armádním historikům.

³⁵⁶ Conboy, Ken, *Smoke and Mirrors at Son Tay*, Washington, 2005 dostupné online: <http://www.vietnamgear.com/Article.aspx?Art=2> [17. 8. 2012]

³⁵⁷ Velitelství vojenské pomoci Vietnamu – Studijní a pozorovací skupina dále MACV-SOG.

³⁵⁸ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 64. Memorandum From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to President Nixon, Washington, October 24, 1972. Washington, 2010, s. 290-291.

Práce majora Victora B. Anthonyho *The war in northern Laos* napsaná roku 1990 mohla vyjít teprve o tři roky později ve zcenzurované verzi, která byla navíc označena za tajnou. Tato práce byla odtajněna pro širokou veřejnost teprve roku 2006.³⁵⁹ Potvrzují se tak slova vojenského historika armády USA plukovníka Johna Sligha, který tvrdí, že informace o těchto operacích nebudou odtajněny za našich životů.³⁶⁰

Rok 1970 znamenal v řešení války v Indočíně pro Američany značný neúspěch. V Kambodži se nepodařilo pučem získat pevného spojence a Kambodžská republika, vyhlášená dne 9. září 1970 generálem Lon Nolem, se nikdy nestala životaschopným státním útvarem a přežívala jen díky přímé vojenské podpoře Jihovietnamců, vojenským dodávkám Američanů a jejich kobercovému bombardování území ovládaného Rudými Khméry. Ani jihovietnamský režim nebyl schopen plně převzít zodpovědnost za sebe sama a proces vietnamizace měl čím dál tím větší trhliny. Bylo jasné, že režim nedokáže pružně reagovat na odchod Američanů ze země. Stejně tak se stala diplomatická situace daleko složitější. Po invazi do Kambodži mnozí spojenci jen s největší nechtí vyjadřovali podporu a jen málo z nich bylo ochotno se ve prospěch USA v Indočíně angažovat. Pařížské rozhovory na podzim 1970 úplně zamrzly. Jedinou povzbudivou okolností pro Nixona s Kissingerem byl posun při jednáních s oběma komunistickými velmocemi. Se SSSR se dařilo po různých zádrhelech dojednat první obrysy budoucí smlouvy SALT a s ČLR pokračovaly rozhovory o navázání diplomatických vztahů. Optimismus nevzbuzovala ani vnitropolitická situace. Nixon nedokázal válku vyřešit a naopak ji dle mnohých eskaloval. Vyhledy do roku 1971 pro Nixonovu administrativu v otázkách války v Indočíně nebyly právě nejružovější.

³⁵⁹ Anthony, Victor B., *The War in Northern Laos*, Washington, 1993

³⁶⁰ Robbins, Christopher, *The Ravens: Pilots of the Secret War of Laos*, New York, 1988.

5. Rok 1971 – Zdánlivá konsolidace Vietnamské republiky a Laos

5.1. Laos a Ho Či Minova stezka

Největší Achillovou patou Vietnamské republiky bylo Laoské království. Země měla téměř 500 kilometrovou hranici s Vietnamskou republikou a byla pro vývoj války v ní rozhodující. Situace v zemi byla od počátku konfliktu jiná než v sousedním Vietnamu či Kambodži, kde se Sihanukovi jako uznávané autoritě brzy podařilo sjednotit většinu národa pod svým vedením a i po jeho sesazení jeho národ za ním stál. V Laosu, oproti Vietnamu a Kambodži, kde přes 85% obyvatelstva tvoří Vietové nebo Khmerové, neexistovalo žádné opravdu silné etnikum. V zemi, která měla v roce 1970 zhruba 2,7 milionu obyvatel, dnes oficiálně existuje 49 oficiálně uznaných etnických skupin (zahraniční prameny uvádějí, že je však v zemi více mezi 131 až 236 etniky a podetniky). Lidé se nejčastěji v Laosu dělí podle toho, odkud pochází na Laosany z nížin, Laosany z horských úbočí a Laosany horských vrcholů, bez ohledu na etnicitu. Jedná se však pouze o geografické dělení.³⁶¹ Na složitou vnitropolitickou situaci a promíchání etnik, která často obývala všechny tři pásy, to nemělo vliv. Velkým problémem byla nízká autorita krále. Král Sisavangvong³⁶² byl věrným vazalem Francie a ta se mu za jeho postoj odměňovala tím, že k jeho původnímu království v provincii Luang Prabang přesouvala pod jeho (spíše loutkovou) správu jednotlivé provincie svého indočínského impéria. Králi to lichotilo a Francouze to nic (až na jimi financovanou stavbu Sisavangvongova nového paláce) nestálo. Zároveň to vytvářelo iluzi, že absolutně Francií ovládaná země je z části nezávislá a má vlastní reprezentaci. Sisavangvong, pokud vůbec měl nějaké vlastenecké city, byl především regionální nacionalista a své původní království Luang Prabang silně preferoval. Odmítl se z něj dokonce přestěhovat do hlavního města Vientiane, čímž otevřel dveře různým mocenským skupinám. V podobné politice pokračoval i jeho syn Savang Vatthana³⁶³, který převzal po onemocnění otce roku 1959 nejdříve regentskou vládu a

³⁶¹ Nožina, Miroslav. Dějiny Laosu, Praha, 2010. s. 273.

³⁶² Sisavangvong (celým jménem Sisavang Phoulivong)(1885-1959)laoský král, syn krále Luang Phrabang, vystudoval francouzské školy a po celý život zůstal věrným přítelem Francie, ta jej považovala za svého největšího spojence v regionu a postupně smlouvami z let 1931, 1942 a 1946 převedla pod jeho správu další provincie, takže jim spravované území odpovídalo zhruba rozloze dnešního Laosu, označován za „krále playboye“, měl 15 žen (dvě z nich byli jeho nevlastní sestry a jedna neteř), 50 oficiálně přiznaných potomků(z čehož čtrnáct zahynulo při lodní katastrofě na řece Mekong) a několik desítek levobočků.

³⁶³ Savang Vatthana (1907-? 1978/1984) laoský král, v letech 2. světové války vyslanec Sisavangvong u Japonců, roku 1951 premiérem, roku 1959 regentem, poté v letech 1959 až 1975 král Laosu, jeho vláda byla slabá, nedovedl se vypořádat s etnickými a politickými rozpory a král se stal figurkou v rukách různých skupin, po vítězství komunistů odmítl opustit Laos a byl nejprve jmenován „Nejvyšším poradcem prezidenta“, po pokusu o útěk byl i s celou královskou rodinou, která

po jeho smrti se stal Sisavangvongovým nástupcem. Oba se obávali, že po odchodu Francie budou připraveni o svou moc a proto se na rozdíl od Vietnamců a kambodžského Sihanuka chovali ke kolonizátorům loajálně.

Neplatilo to však o celé královské rodině. Během 2. světové války bylo zformováno hnutí Lao Issara (Svobodný Laos), vedené princem Phetsarathem Rattanavongsou³⁶⁴, který se stal po pádu Japonska premiérem a získal i titul vicekrále, jehož hlavním cílem bylo zabránění návratu Francouzů do země. V čele Lao Itssary stáli tři princové, bratřenci, kteří ztělesňovali politickou diferenciaci země: Phetsarath, nacionalista, chtěl vybudovat z Laosu nezávislou konstituční monarchii, Suvanna Phuma³⁶⁵, pravicově neutrální, ochotný k dohodě s Francií a Souphanouvong³⁶⁶, levicově zaměřený, který prosazoval spojení a společný postup s Vietminhem. Laos Itssary se podařilo Francouzům již na začátku roku 1946 porazit a oslabené hnutí se brzy rozpadlo. Princové museli prchnout ze země a v exilu se jejich kroky rozešly nadobro. Definitivní rozkol nastal roku 1949, kdy došlo v thajském exilu k zániku exilové vlády Laos Itssary. Suvanna Phuma rozhodl přijmout nabídku francouzské amnestie a vrátil se z Thajska do Laosu. Zatrpklí Phetsarath, kterému král odmítl vrátit titul vicekrále, zůstal v bangkokském exilu. Souphanouvong navázal ještě bližší spolupráci s Vietminhem, ale i čínskými komunisty a v létě 1950 na kongresu, kterého se zúčastnilo na 150 delegátů z různých etnických a sociálních skupin, protifrancouzských a protikrálovské odbojové skupiny. Na něm se mu tyto nespokojence podařilo sjednotit do zastřešující organizace Neo Lao Issara (Fronta osvobození Laosu). Její dvanáctibodový akční program ukazoval nejen zaostalost země, ale obsahoval i jasné levicové až komunistické teze. Vedle zrušení robotních povinností a snížení pachtovaného obsahoval i zrušení koloniálních daní, zavedení spravedlivého sociálního zřízení a odstranění negramotnosti. Organizace brzy ovládla rozsáhlá území a pod její vládou žilo na 360 000 obyvatel. Nyla zahájena čilá spolupráce se

neopustila zemi internován v táboře Sam Neua, kde byl často navštěvován členy politbyra ale i „rudým princem“ a prezidentem Souphanouvong, zprávy o době jeho úmrtí se liší, hovoří se o letech 1978, 1980 ale i roku 1984.

³⁶⁴ Phetsarath Rattanavongsa (1890-1914) laoský vicekrál a premiér, od roku 1914 spolupracoval s francouzskými koloniálními úřady jako tajemník krále u nich, během 2. světové války se stal zakladatelem nacionálního hnutí Lao Issara a vicekrálem, v roce 1945 byl krátce premiérem, pro své protikoloniální názory však musel emigrovat do Thajska, kde se stal premiérem exilové vlády, do Laosu se vrátil až roku 1957, kdy mu byl vrácen titul místokrále, roku 1959 se měl opět vrátit do funkce premiéra, než se tak stalo, zemřel na krvácení do mozku.

³⁶⁵ Suvanna Phuma (1901-1984) laoský premiér a princ, spoluzakladatel Lao Issara, po roce 1945 v emigraci v Thajsku, roku 1949 však využil francouzskou amnestii a vrátil se do Laosu, v letech 1951 až 1954, 1956 až 1958, 1960 a 1962 až 1975 premiérem Laosu, pád jeho vlády v roce 1958 obnovil občanskou válku, osobně pravicový a prozápadní ale byl ochoten k ústupkům a byl jako premiér koaliční vlády v letech 1956 až 1958 přijatelným kompromisem, po pádu laoského království byl uznáván i komunistickou vládou, mohl dožít ve svém domě na březích Mekongu a byl mu vystrojen státní pohřeb.

³⁶⁶ Souphanouvong (1909-1991) laoský princ, revolucionář a prezident, spoluzakladatel Lao Issara, po roce spolu s Phetsarathem a Suvanna Phumou emigroval, na rozdíl od nich hledal pomoc u vietnamských komunistických povstalců a ČLR, roku 1950 se stal hlavou Neo Lao Issara a boje proti kolonialistům a královskému režimu, po pádu monarchie se roku 1975 stal tajemníkem Laoské revoluční lidové strany a prezidentem komunistické republiky, od roku 1986 pouze titulárním prezidentem, přesto i v tomto úřadě přežil 2 úřadující prezidenty, roku 1991 odstoupil s úřadu a získal titul poradce Ústředního výboru Laoské revoluční lidové strany, za své působení si vysloužil přezdívku „Rudý princ“.

Sověty a Číňany a několik stovek Laosanů odjelo za dalším vzděláním do těchto zemí. Sám Souphanouvong odejel na více než dvě léta do ČLR a Vietnamu, kde se mu dostalo školení v praktikách partyzánské války.

Během několika let se podařilo Neo Lao Issara především na severu země získat silné postavení. Ekonomika byla postavena na pěstování opia a vznikly zde zárodky nechvalně známého zlatého trojúhelníku. Ve zvláštní symbióze zde fungoval výměnný obchod francouzských tajných služeb, laoských zemědělců, Vietminhu, Jihovietnamců, Triády a sicilské mafie. Francouzské tajné služby dodávaly zbraně, které prostřednictvím místních čínských obchodníků vyměňovaly s Vietminhem za opium (6 kilogramů opia za lehký kulomet a 500 nábojů a 2,5 kilogramů za pušku a 500 nábojů), pomocí krycích leteckých společností bylo opium dále transportováno do Saigonu, kde bylo buď okamžitě zpracováváno na heroin, nebo bylo transportováno dál do laboratoří Triád v Hongkongu či do Marseille do rukou sicilské mafie. Díky „Operation X“, jak se tento systém nazýval, získaly francouzské tajné služby ohromné prostředky pro vedení špinavé války. Po odchodu Francouzů z Indočíny převzaly celý systém americké tajné služby, jen s tím rozdílem, že Vietminh byl nahrazen vlastními milicemi.³⁶⁷ Takto zásobeným jednotkám Vietminhu a Neo Lao Issara podařilo do roku 1954 ovládnout značnou část země a Francouzi, vláda ve Vientiane a obyvatelé měst začali propadat skutečné panice. Situaci zachránily ženevské dohody, ve kterých nebyla Neo Lao Issara označena za politickou sílu spolupodílející se na zpravě země, nýbrž za guerillovou organizaci Pathet Lao (Laoský lid), která měla být odzbrojena. Teprve poté se mohli její členové zapojit do politiky. Kvůli odzbrojení měli být bojovníci guerilly přesunuti do dvou severních provincií (Samneua a Phongsaly). S tím samozřejmě představitelé Neo Lao Issary souhlasili, neboť se tak na severu potvrdila jejich dominance a posílilo to navíc jejich postavení v oblasti. Země se měla stát neutrální a do 120 dnů ji měly opustit všechny cizí jednotky až na francouzské vojenské poradce, kteří měli zajistit výcvik jednotek laoské armády. Těch mělo být maximálně 3500. Křehký mír se podařilo udržet jen do roku 1958, kdy pravice provedla puč proti koaliční vládě, ve které byla zastoupena Neo Lao Haksatem (Vlastenecká fronta Laosu), nástupce Neo Lao Issary zvané prostě Patet Lao. Občanská válka se rozhořela naplno.³⁶⁸

Zatímco Patet Lao podporovali její staří spojenci z VDR a ČLR, v roli největšího spojence královského režimu a pravice vystřídali Francouze Američané, kteří se obávali pádu

³⁶⁷ Faligot, Roger, Krop, Pascal, Bazén - Francouzská tajná služba (1944-1984), Praha, 1998.

³⁶⁸ Nožina, Miroslav. Dějiny Laosu, Praha, 2010. s. 176-180.

slabého režimu. Již roku 1955 bylo zastupitelství USA ve Vientiane povýšeno na velvyslanectví. V zemi od roku 1954 působil tzv. Program Evaluation Office³⁶⁹, jehož členové, i když chodili v civilním oblečení a spadali pod ministerstvo zahraničí, byli většinou vojáci, kteří cvičili nejen laoskou královskou armádu, ale i různé diverzní polovojskové jednotky. V roce 1955 bylo pak PEO transformováno v americkou operační misi v Laosu, která se již oficiálně zapojila do výcviku Laoské armády, i když její členové byli oficiálně stále civilisté. Teprve roku 1961 se vojenská mise Američanů v Laosu stala pod názvem Military Assistance Advisory Group,³⁷⁰ oficiální.³⁷¹ Americká pomoc v 50. letech byla skutečně štědrá. Do 2,5 milionové země během let 1953 až 1963 přišlo na 194 milionů USD, což ze země činilo jednoho z největších příjemců americké zahraniční pomoci na světě. Rozdělení pomoci bylo však problematictějších. V období 1953 až 1959 šlo pouhých 7% tedy 1,3 milionu USD na rozvoj zemědělství, které bylo pro zaostalou agrární zemi klíčové. Oproti tomu vojenská pomoc pohltila 90% prostředků určených pro rozvoj Laosu. Pokud by se přidaly i rozpočty na vojenské poradce a CIA, které v zemi operovali, stouply by výdaje USA v tomto období na operace v Laosu o dalších 100 až 200 milionů USD. Především „účty“ CIA jsou dodnes předmětem dohadů, neboť, jak již bylo řečeno výše, neměla problém obohatit svůj rozpočet i o příjmy z prodeje drog či zbraní. Tak roku 1959 například vznikla nechvalně známá letecká společnost Air America, která se zabývala černými operacemi pro CIA, jako byla přeprava opia nebo tajné špionážní a bojové lety. Míra korupce v zemi byla však obrovská a peníze končily často v kapsách místní funkcionářů.³⁷² Američanům se skutečně podařilo zvýšit bojovou hodnotu a obranyschopnost laoského režimu. Po francouzské správě zdědila nová armáda 15 000 mužů. Tento základ se do roku 1959 podařilo rozšířit na 44 000 vojáků. Hlavní oporou armády se stali Hmongové. Tato etnická skupina žijící v horských oblastech byly nejen početná, ale také velmi bojovná. Hmongové nebyli však jednotní a jejich etnikum bojovalo na obou stranách konfliktu. Velitelem proamerických Hmongů se stal generálporučík laoské královské armády Vang Pao.³⁷³

³⁶⁹ dále PEO, Úřad pro vyhodnocování program/americké pomoci/

³⁷⁰ dále MAAG, Poradní skupina pro vojenskou pomoc

³⁷¹ Castle, Timothy Neil, *At War in The Shadow of Vietnam: United States Military Aid to the Royal LAO Government 1955-75*, Manoa, 1991, s. 53-83.

³⁷² Nožina, Miroslav. *Dějiny Laosu*, Praha, 2010. s. 181-182.

³⁷³ Vang Pao (1926 - 2011) laoský generál, před 2. světovou válkou vstoupil do francouzské armády, i přesto že téměř neuměl psát francouzsky, dosáhl hodnosti kapitána, roku 1954 chtěl jít se svými 850 vojáky na pomoc obklíčenému Diem Biem Phu, po francouzské porážce vstoupil do laoské královské armády, kde byl jediným Hmongem v generálské hodnosti a ve které navázal blízké styky s CIA pro niž začal od poloviny 50. let organizovat speciální komanda Hmongů pro špinavou válku proti Pathet Lao a NVA v Laosu, vedle používání metod špinavé války využíval ve svých jednotkách děti a participoval na obchodu s opiem, po pádu královského režimu roku 1975 emigroval do USA, kde se stal hlavou místní hmongske komunity emigrantů, roku 2004 se pokusil svrhnout laoskou komunistickou vládu za což byl v USA uvězněn, osobně odvážný ale i velmi tvrdý a brutální voják.

Původní zájem Američanů o Laos byl podnícen tzv. dominovou teorií, podle které mělo dojít po pádu jednoho režimu do komunismu k pádu i ostatních zemí a Laos byl zcela nepopíratelně nejslabší a nejnestabilnější zemí regionu. Po vzniku Vietkongu roku 1960 se však Laos pro válku ve Vietnamu stal klíčovou zemí. Přes území Pathet Lao na severu, které se díky ofenzivám brzy táhlo daleko na jih k hranicím Vietnamské republiky totiž začaly proudit po zásobovacích trasách z komunistického severu jižním povstalcům zásoby a mužstvo. Tímto způsobem Severovietnamci obcházeli demilitarizovanou zónu na krátké (45 kilometrů dlouhé) dobře strážené hranici mezi oběma vietnamskými státy a dostávali se na daleko delší a hůře strážitelnou hranici mezi Jižním Vietnamem a Laosem. Původně poměrně subtilní zásobovací síť se během několika let proměnila v to, co moderní zásobovači považují za největší vojenskou logistickou síť 20. století. Ho Či Minova stezka, jak se brzy začalo této zásobovací tepně přezdívat, byla na některých místech tak úzká, že na ní s těží prošel muž s naloženým kolem. Ti po celou dobu existence stezky tvořili její páteř. Až později byla z části doprava na stezce motorizovaná. Nelze hovořit o jedné stezce, ale o sofistikované soustavě dopravních tepen všeho druhu. Od výše zmíněných stezek pro cyklisty a pěší až po skutečné dopravní tepny (které Američané chybně považovali za klíčové pro chod stezky a označovali je čísly), po kterých mohly jezdit i ty největší nákladní vozy. Po stezce se během let dařilo převážet i ty nejtěžší náklady a během ofenzivy Tet a pozdějších operací NVA na území Vietnamské republiky měla k dispozici i tanky. V 70. letech se dokonce podařilo Severovietnamcům na území Laosu postavit i provizorní ropovod, jimž zásobovali své bojůvky na Jihu. Stezka měla v roce 1970 celkem 19 312 kilometrů cest, ve většině stezek pro pěší. Jen 2959 kilometrů bylo nákladními vozy sjízdných cest, z čehož 321 kilometrů bylo sjízdných obousměrně. Na stezkách pro pěší byla celá zásobovací strategie Vietkongu postavena, neboť jen 231 kilometrů cest bylo sjízdných celoročně. Při dobrém počasí mohli dělníci prodloužit stezku o 4 kilometry denně. V pozdějších letech však jejich hlavní starostí bylo udržovat cesty po období dešťů sjízdné a průchodné.³⁷⁴ Vedle toho byly využívány i splavné vodní toky. Stejně jako v Kambodži kolem Sihanukovy stezky (viz výše) byl i v Laosu vybudován komplex nemocnic, rekonvalescenčních zařízení, opravárenských dílen a skladů. Nebyl však tak propracovaný jako v Kambodži, neboť zázemí VDR bylo přeci jen z Laosu dostupnější. V samotné VDR bylo vybudováno na 30 letišť, která zajišťovala urgentní letecké dodávky z ČLR, byly navázány na stezku a mohly sloužit i k drobným

³⁷⁴ Correll John T., The Ho Chi Minh Trail In Air Force Magazine, roč. 88, č. 11, 2005, s. 62-68, dostupné online: <http://www.airforce-magazine.com/MagazineArchive/Pages/2005/November%202005/1105trail.aspx> [30. 8. 2012]

přeletům a dopravě přes hranice Laosu.³⁷⁵ Provoz stezky zajišťovalo roku 1960 pouze 5000 lidí. O 5 let později již to bylo 80 000 a do konce desetiletí pečovalo o stezku na 100 000 nosičů, dělníků, řidičů, mechaniků a jiného obslužného personálu oficiálně zařazených pod 559. přepravní skupinu. S růstem přepravních kapacit narost i přepravovaný náklad: zatímco roku 1960 byl náklad maximálně několik tun týdně, roku 1965 již dokázali po stezce Severovietnamci přepravit 300 až 400 tun materiálu a roku 1970 již to bylo díky motorizaci stezky 2500 tun týdně. Páteř stezky však po celou její dobu existence tvořili cyklisté, kteří dokázali na svých kolech uvést až 190 kilogramů materiálu. Preferovány byly francouzské a československé modely bicyklů. Především po ofenzivě Tet, kdy Vietkong a NVA v Jižním Vietnamu doslova vykrvácel, se stala prioritou i přeprava osob. Zatímco roku 1960 putovalo na jih 5000 mužů, o 8 let později stezka do Vietnamské republiky přepravila 200 000 vojáků NVA.³⁷⁶ Obranu stezky zajišťovaly velké vojenské formace. Roku 1970 bránilo stezku na 70 000 vojáků NVA a Pathet Lao. Protiletecká obrana byla v prvních fázích války organizována Číňany a byla poměrně silná. Některé protiletadlové zbraně byly řízeny radarem. Jednalo se však většinou o protiletadlové dělostřelectvo a lehké protiletecké zbraně a ke štěstí Američanů se nepodařilo Severovietnamcům do Laosu během největší gradace konfliktu přesunout k obraně stezky baterie raket SAM. Teprve v červnu 1972 se v blízkosti jihovietnamských hranic objevila první bojeschopná baterie, která mohla efektivně ohrozit americká letadla. Severovietnamci se díky své nemožnosti ohrozit efektivně americké letectvo soustředili na kamufláž stezky. Vznikaly tak falešné stezky, které měly rozmělnit americké útoky na stezku, falešné zásobovací stanice a vyráběly se makety nákladních vozů. Budovaly se mosty ukryté pod hladinou řek, které nebyly vidět ze vzduchu. Přes 2000 kilometrů stezky v džungli bylo pokryto maskovací sítí, která měla zakrýt činnost Severovietnamců pod ní. Pro obránce stezky hrál i fakt, že džungle kudy stezka vedla, byla extrémně hustá a letadla při tehdejší úrovni techniky musela útočit téměř naslepo.³⁷⁷

Spojené státy brzy pochopily, jakou hrozbu pro Jižní Vietnam existence Ho Či Minovy stezky představuje. Již roku 1960 byla v Thajsku zformována pod vedením CIA letecká jednotka Police Aerial Reinforcement Unit.³⁷⁸ Tam měla zajišťovat nejen leteckou podporu paramilitárním jednotkám v oblasti, ale i jejich výcvik. Prvními, komu se tento výcvik dostal, byli na doporučení Vang Paa v rámci programu White Star, Hmongové

³⁷⁵ Tilford, Earl H. Jr., *Setup: What the Air Force Did in Vietnam and Why?*, Alabama, 1991, s. 174.

³⁷⁶ Correll John T., *The Ho Chi Minh Trail In Air Force Magazine*, roč. 88, č. 11, 2005, s. 62-68, dostupné online: <http://www.airforce-magazine.com/MagazineArchive/Pages/2005/November%202005/1105trail.aspx> [30. 8. 2012]

³⁷⁷ Rosenau, William *Special Operations Forces and Elusive Enemy Ground Targets Lessons from Vietnam and the Persian Gulf War*, Santa Monica, 2001, s. 8.

³⁷⁸ Policejní letecká podpůrná jednotka dále PARU

z kmene Meo. Roku 1960 jich bylo vycvičeno 1000 domorodců, na nichž byl program otestován. Jejich výcvik zajišťovalo 107 „dobrovolníků“ ze speciálních sil USA, mezi nimiž byl i pozdější hrdina od Son Tay plukovník Arthur D. Simons.³⁷⁹ Program se osvědčil a v dalších letech jím prošly další tisíce Hmongů. Hlavním centrem a velitelstvím se stal Padong, kde byl hlavní štáb Vang Paa. Jen kolem tohoto místa se shromáždilo na 70 až 100 000 Hmongů, rodinných příslušníků, kteří se stali plně závislými na americké pomoci.³⁸⁰ Roku 1961 bylo Air America prodáno (i s výzbrojí) 14 vrtulníků UH-34. S nimi odešlo ze služeb US MARINES, US NAVY a USAF k této společnosti i mnoho „dobrovolníků“, kteří s těmito stroji poté z thajské základny Udorn nad Laosem létali jako „soukromé“ bojové mise proti NVA, Vietkongu a Pathet Lao. Vše se dělo se schválením prezidenta J. F. Kennedyho.³⁸¹ V této době dokonce Američané uvažovali o přímé intervenci Laosu, avšak 1000 příslušníků USMC, kteří byli připraveni k úderu nakonec rozkaz k přesunu do Laosu nedostali. Kennedyho administrativa se pokusila laoské nebezpečí neutralizovat i diplomaticky. V roce 1962, kdy se již v Laosu nacházelo kolem 7000 vojáků NVA, byla 23. července v Ženevě podepsána deklarace, v níž se Pathet Lao, laoská pravice a neutralisté zavázali obnovit v zemi mezi sebou statut quo, obnovit v zemi mír a zachovat neutralitu země. Všechny cizí mocnosti měly opustit zemi a laoské území nemělo být využíváno okolními zeměmi v boji mezi nimi, na což měla dohlédnout mise SEATO.³⁸² Bylo však již příliš pozdě. I když Američané stáhli všech 666 oficiálních poradců MAAG, síla Vang Paových Hmongů narostla na 18 až 20 000 vycvičených a ozbrojených mužů a stejně jako bojovníci Pathet Lao (natož pak NVA a Vietkongu) odmítli odložit zbraně. Po několika drobných incidentech se občanská válka rozhořela v polovině roku 1963 naplno a situace v zemi se díky rozpadu neutralistů a pravice na několik nepřátelených frakcí stala ještě nestabilnější a nepřehlednější.

Jedním z prvních rozhodnutí MACV po oficiálním vstupu USA do konfliktu v Indočíně bylo zahájení projektu Leaping Lena. Z vojáků ARVN bylo vytvořeno pět komand po devíti mužích, která měla proniknout do Laosu, provádět zde průzkum a navádět letectvo na cíle na stezce. Celý program skončil katastrofou. Komanda byla v Laosu skutečně vysazena, leč byla místními oddíly a NVA vystopována a naprosto rozprášena. Mnoho z Jihovietnamců zběhlo. Zpět se vrátilo jen několik mužů, kterým se podařilo přejít hranice s Vietnamskou republikou. Američané rozhodli, že další operace povedou smíšená komanda a

³⁷⁹ McRaven, William H., Speciální operace: teorie a praxe speciálních bojových operací naší doby, Brno, 1999, s. 298.

³⁸⁰ Nožina, Miroslav. Dějiny Laosu, Praha, 2010. s. 191.

³⁸¹ Leary, William M. CIA Air Operations in Laos, 1955-1974: Supporting the "Secret War", Langley, 2007 dostupné online: <https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/winter99-00/art7.html> [31. 8. 2012]

³⁸² Southeast Asia Treaty Organization, Organizace smlouvy pro jihovýchodní Asii.

byl spuštěn program Delta, který se stal přímým předchůdcem speciální jednotky MCAV-SOG. Jak již bylo zmíněno výše, o těchto operacích je známo jen málo.³⁸³ Americká podpora laoské monarchii a protikomunistickým silám spočívala především v bombardování stezky. Operace s kódovým označením Barrel Roll zahájena roku 1964 a ukončená roku 1973 poskytovala laoské armádě přímou leteckou podporu na severu země při hranicích s VDR. Operace Tiger Hound mezi léty 1964 a 1968 a na ní navazující operace Commando Hound v letech 1968 až 1972 pak vedla útoky na jihu při hranicích s Jižním Vietnamem. Škála používaných strojů byla široká. Od vrtulníků UH-64 přes vrtulový bojový letoun T-28 Trojan až po zde intenzivně využívané B-52. Intenzita bombardování byla bezprecedentní. V roce 1969 provádělo letectvo 400 náletů denně.³⁸⁴ Celkem bylo na Laos svrženo podle starších čísel 1 825 260 tun bomb.³⁸⁵ Dnešní odhady mluví minimálně o 3 milionech tun.³⁸⁶ Podle odhadů mělo být svrženo na 280 milionu kusů munice, z čehož až 80 milionu kusů, většinou malých kazetových bomb, dosud nevybuchlo. Laos tak drží smutné prvenství nejbombardovanější země světa. Pravidla jako zákaz použití napalmu na území Laosu, zákaz bombardování nákladních automobilů vzdálených více než 200 metrů od stezky nebo zákaz bombardování v okruhu 1000 metrů od pagod vzala rychle za své a celé území ovládané povstalci se stalo zónou volného lovu. Na rozdíl od Kambodži, kde byly bombardovány ty nejvíce osídlené oblasti, v Laosu bylo bombardováno především hornaté vietnamsko-laoské příhraničí, které obývaly především horské kmeny, a obyvatelstvo zde nepřesahovalo půl milionovou hranici. Odhaduje se, že bombardování a občanská válka vyhnala z domovů na půl milionu Laosanů, kteří se stávali plně závislími na americké humanitární pomoci. Vzhledem k tomu, že první demografické sčítání lidu v zemi bylo provedeno až na konci 70. let, jsou i odhady o počtech obětí bombardování jen velmi hrubé. Badatelé uvádějí číslo mezi 30 000 až 100 000 obětmi (na 20 000 obětí bylo od roku 1975 usmrceno nevybuchlou municí). Relevantní počet vojáků NVA a členů Vietkongu, kteří zahynuli v Laosu v důsledku bombardování, schází zcela. Nejčastěji se uvádí 3000 a více.³⁸⁷ Ztráty letectva byly nízké. Během let 1964 až 1968 Američané nad Laosem ztratili 132 letadel (107 z tohoto počtu patřilo USAF).³⁸⁸ Celé bombardování mělo být tajné, avšak při jednání Komise Senátu pro zahraniční vztahy v říjnu 1969, bylo bombardování laoského území prozrazeno, avšak jeho

³⁸³ Rosenau, William Special Operations Forces and Elusive Enemy Ground Targets Lessons from Vietnam and the Persian Gulf War, Santa Monica, 2001, s. 23.

³⁸⁴ Anthony, Victor B., The War in Northern Laos, Washington, 1993, s. 137-171.

³⁸⁵ Nožina, Miroslav. Dějiny Laosu, Praha, 2010. s. 201.

³⁸⁶ Owen, Taylor, Kierman, Ben, Bombs over Cambodia In Wallrus, listopad, Toronto, 2006, s. 62-69.

³⁸⁷ Larson, Pete, US Bombings in Laos 1965-1973, 2010 dostupné online: <http://peterslarson.com/2010/12/15/us-bombings-in-laos-1965-1973/> [2. 9. 2012]

³⁸⁸ Staaveren, Jacob Van, Interdiction in Southern Laos, 1961–1968. Washington, 1993, s. 288.

skutečný rozsah se podařilo utajit. Bombardovací akce nad Laosem a později i nad Kambodží se staly „tajemstvím“, o kterém každý věděl.³⁸⁹

Američané také nad Laosem využívali i netradiční způsoby boje. Již od roku 1965 do roku 1972 byly v rámci operace Ranch Hand, kdy operace v celé Indočíně skončila, rozprášeny miliony litrů herbicidů. Odhaduje se, že to bylo od 10. srpna 1961, kdy byla zahájeny první experimentální operace pod hlavičkou letectva Jižního Vietnamu³⁹⁰ do roku 1972 až 19 milionů amerických galonů (71 milionů litrů) defoliantu jako byl Agent Pink, Agent White, Agent Purple či asi nejznámější Agent Orange.³⁹¹ Během těchto let bylo zničeno více než 20 000 km² lesů a téměř 2000 km² polí s úrodou. Nejvíce zasaženou zemí byl Jižní Vietnam, kde bylo zasaženo až 20% lesů.³⁹² Jižní Vietnam byl pro tyto operace se svými nížinami naprosto ideálním cílem. Naproti tomu horský terén vietnamsko-laoského pomezí postříkovým operacím nepřál. Hustá džungle, hornatý a nepřehledný terén a horské podnebí nedovolovaly rovnoměrné rozprášení herbicidů. Defoliace pomáhala navíc protiletectké obraně Ho Či Minovy stezky, která se po ztrátě listů a „zprůhlednění“ pralesa stávala efektivnější. Ani postřík úrody nebyl v případě Laosu příliš úspěšný. Na rozdíl od Jižního Vietnamu zde lidé nebyli tolik závislí na zemědělství a z velké části stále získávali obživu lovem a sběrem. I když i jejich životní prostředí bylo díky operaci Ranch Hand zasaženo, nebyla situace tak špatná jako v přelidněném Jižním Vietnamu, kde byli lidé plně závislí na zemědělství. Organizace RAND se zabývala dopadem těchto postříků. Vyslechla na 450 zajatců a dezertérů z Vietkongu, aby mohla analyzovat dopad defoliantní kampaně. Jeden z vyslýchaných vypověděl:

„Zemědělci milují svoji zem a to, co na ni roste. Celý život nevlastní nic jiného a nic lepšího než kousek pole, na kterém hospodaří, a několik stromů. Postřík během jednoho dne zabije strom, který byl vysazen před 15 nebo 20 lety. Dovedete si představit, jaký dopad to mělo na jejich city a morálku.“³⁹³

Žádoucí reakcí bylo opustit svoji zemi a dát se pod ochranu vlády a Američanů. Pro mnohé z těch byl útok herbicidy posledním důvodem k tomuto kroku:

³⁸⁹ Castle, Timothy Neil, At War in The Shadow of Vietnam: United States Military Aid to the Royal LAO Government 1955-75, Manoa, 1991, s. 228-229.

³⁹⁰ dále VNAF, Buckingham, William. The Air Force and Herbicides in Southeast Asia, Washington, 1982, s. 11.

³⁹¹ Jedna ze složek, ze kterých se Agent Orange vyráběl, byla produkována i v chemičce Spolana v tehdejším Československu. Když však několik desítek pracovníků závodu vážně onemocnělo, byla roku 1968 výroba zastavena.

³⁹² Stelman, Jeanne, The extent and patterns of usage of Agent Orange and other herbicides in Vietnam In Nature. č. 422, New York, 2003, s. 681-687.

³⁹³ Buckingham, William. The Air Force and Herbicides in Southeast Asia, Washington, 1982, s. 120.

„Pravdou je, že pro mnoho lidí nebylo hlavním důvodem pro přesun do vládou ovládaných oblastí zničení jejich úrody chemickým postřikem. Již předtím byli zasaženi bombardováním nebo minometnou palbou a byli rozhodnutí odejít tak jako tak a čekali, že si sebou budou moci vzít alespoň část úrody k přilepšení. Když byla jejich úroda zničena chemikáliemi, nebyl již pro ně žádný důvod otálet.“³⁹⁴

Vzhledem k tomu, co je na útěku a v uprchlických táborech čekalo, mnozí brzy svého rozhodnutí litovali (viz výše). Samozřejmě byly i reakce, kdy vesničané ze svého neštěstí obviňovali v okolí působící Vietkong nebo Pathet Lao, ale reakci vesničanů, která byla častější, popisuje jiný přeběhlík Vietkongu:

„Nikdo z lidí nechápal, proč byla jejich úroda vládou zničena. Viděli jenom to, že jejich obživa přišla vniveč a že budou o hladu. Ke všemu tomu neštěstí se k nim dostala ubohá propaganda Vietkongu, která u nich teď dostávala sluchu. Počet členů Vietkongu a jejich podporovatelů díky škodě, kterou postřikem utrpěli, stoupal.“³⁹⁵

I představa, že se zničením úrody Vietkong z oblasti zmizí, byla lichá. Ho Či Minova stezka byla od poloviny 60. let natolik silná, že dovedla Vietkong zásobit dostatečně potravinami, případně bojovníci Vietkongu neváhali sebrat vesničanům i ty poslední zbytky zásob, které jim zbyly. To se však v pozdějších fázích války dělo jen velmi sporadicky a lidé komunisty zásobovali dobrovolně. Ať již byli motivováni strachem nebo upřímnými sympatiemi k VDR či nenávisti k saigonskému režimu.

Již na konci 60. let se začali hlásit první navrátilci z Vietnamu, kteří se dostali do kontaktu s defolianty. Objevovali se u nich nevysvětlitelné zdravotní potíže jako byly vyrážky, problémy s dýcháním, necitlivost a brnění v končetinách, ztrátu sexuálních pudů, neplodnost, nevysvětlitelné změny chování či pocity slabosti. Objevilo se také mnoho případů rakoviny. Mnoho dětí veteránů se narodilo postižených. Do roku 1985 bylo zaznamenáno na 200 000 případů veteránů, kteří byli postiženi nějakými zdravotními obtížemi, které byly dávány do spojitosti s použitím herbicidů během války v Indočíně.³⁹⁶ Americká armáda, aby uklidnila situaci a vyvrátila „nepodložené fámy“ vlivu herbicidů, jak na vlastní vojáky, tak na

³⁹⁴ Buckingham, William. *The Air Force and Herbicides in Southeast Asia*, Washington, 1982, s. 120.

³⁹⁵ Buckingham, William. *The Air Force and Herbicides in Southeast Asia*, Washington, 1982, s. 119.

³⁹⁶ Gibbs, Lois Marie, *Dying from Dioxin: A Citizen's Guide to Reclaiming our Health and Rebuilding Democracy*, Falls Church, 1995, s. 14.

vietnamské obyvatelstvo již roku 1970 objednala u Národní akademie věd Spojených států amerických.³⁹⁷ Závěry studie NAS byly jasné a nekompromisní:

„V celkové bilanci je překvapivě vliv herbicidního programu na zdraví jihovietnamské populace nižší než se předpokládalo.“

Zpráva dále uváděla, že v oblastech zasažených herbicidy umíralo 6 až 22% všech zvířat, která většinou požířela zasažené rostliny, 36% mangrovových lesů zasažených herbicidy umíralo po jejich prvním postřiku, přičemž s nimi hynuli i živočichové na nich závislí. Dle studie nepředstavovalo zamoření půdy po použitých chemikáliích žádný větší problém a půda byla použitelná pro další zemědělskou činnost hned v dalším období. Na zdraví jedinců či dokonce možnost působení dioxinů, které postřikové látky obsahovaly, zpráva naprosto vyvracela.³⁹⁸ Roku 1978 byl proveden výzkum, jehož cílem bylo prokázat nulový nebo nízký vliv herbicidů použitých ve Vietnamu na lidské zdraví. Po vyšetření 41 vietnamských veteránů „bylo zjištěno“, že jejich zdraví je v pořádku a po demografickém výzkumu v řadách pilotů, kteří létali se svými stroji na postřikové mise, došla NAS k závěru že „jejich úmrtnost a příčiny úmrtí jsou v obvyklé normě“. Paradoxně právě posádky letadel přišly do kontaktu s herbicidy minimálně narozdíl od technického personálu letišť, který jedy do letadel plnil, ale jímž se studie naprosto vyhnula. To, že s herbicidy není vše v pořádku, potvrdila sama armáda, když o rok dříve, roku 1977, po dlouhých pŕtčkách s ministerstvem životního prostředí, za co nepřísnějších bezpečnostních, technických a ekologických podmínek začala na opuštěné letecké základně na Johnsonově ostrově uprostřed Tichého oceánu pálit zbytky chemikálií z vietnamské války. Bylo zde zničeno 8 403 600 litrů těchto látek, nepoužitých zásob z dob Indočínské války.³⁹⁹ Teprve na konci 80 a začátku 90. let američtí vědci včetně NAS přiznali, že měla operace Ranch Hand vliv na lidské zdraví. Byl prokázán nárůst výskytu nádorů mozku u vojáků sloužících v oblastech, kde byly použity defolianty o 110% a nárůst rakoviny plic o 58% oproti normální populaci. Teprve roku 1992 bylo veteránům a jejich rodinám nabídnuto odškodnění v podobě 12 000 USD pokud byl postižený ještě živ a 3500 USD pokud již zemřel. Mnohé soudní spory se táhnou dodnes.⁴⁰⁰ Daleko horší vliv měly postřiky na civilní obyvatelstvo Vietnamu. Odhaduje se, že jím bylo zasaženo až 5 milionů Vietnamců, z čehož bylo jimi po intoxikaci na 400 000 zabito nebo zmrzačeno. Kvůli škodlivému vlivu dioxinů, který přetrvává dodnes, se narodilo více 500 000

³⁹⁷ United States National Academy of Sciences dále NAS

³⁹⁸ Buckingham, William. The Air Force and Herbicides in Southeast Asia, Washington, 1982, s. 190-191.

³⁹⁹ Buckingham, William. The Air Force and Herbicides in Southeast Asia, Washington, 1982, s. 188-189.

⁴⁰⁰ Gibbs, Lois Marie, Dying from Dioxin: A Citizen's Guide to Reclaiming our Health and Rebuilding Democracy, Falls Church, 1995, s. 17-19.

postižených dětí. Mnohé oblasti Vietnamu jsou dodnes otrávené (roste zde jen tzv. americká tráva) a jsou těžkou ekologickou zátěží pro vietnamskou přírodu.⁴⁰¹ Spojené státy americké dlouho popíraly jakoukoliv vinu na této ekologické a lidské katastrofě a argumentovaly tím, že se vše dělo se souhlasem a na přání zainteresovaných vlád. Je pravdou, že jediným, kdo se postavil americkým plánům v rámci operace Ranch Hand, byl Kambodžan Sihanuk, jehož zemi roku 1969 v rámci operace Menu začali Američané také postříkovat Agent Orangem. Proti tomu se hlava kambodžského státu ostře postavila a dokonce z Američanů na odstranění ekologických škod ještě před svým pádem získala 12,2 milionu USD. Kissinger však odmítal přiznat, že tyto peníze jsou za otrávení země a byly vyplaceny teprve roku 1972 jako „humanitární pomoc“.⁴⁰² Přístup Američanů k věci se změnil teprve v novém tisíciletí, kdy došlo k dohodě s vietnamskou vládou. Američané z části uznali svou vinu a ve spolupráci s Vietnamci začali s dekontaminací zasažené půdy. Dne 9. srpna 2012 bylo za přítomnosti americké ministryně zahraničí Hillary Clintonové, zahájeno čištění jednoho z herbicidy nejzatíženějších míst v zemi - bývalé největší letecké základny USAF v zemi u města Danang. Stalo se tak téměř přesně na den 51 let od prvního rozprašování defoliantů v Indočíně.⁴⁰³

Zatímco operace Ranch Hand nebyla pro Američany žádnou novinkou (teorii „postříkové“ války byla vypracována a rozvíjena již ve 20 až 40. letech), jiné projekty spojené se zprůchodněním stezky za použití chemie mezi tradiční rozhodně nepatřily. Operace Popeye (Pepek) měla za úkol práškovaním mraků vytvořit déšť, který měl rozbahnit a zneprůchodnit Ho Či Minovu stezku a rozvodnit řeky, tak aby strhávaly podvodní mosty a činily brody neprůchodné. Pokusy pod vedením renomovaných vědců začaly již roku 1963. Vědcům se podařilo vyvinout látku, která dokázala prodloužit monzunovou sezonu o 30 až 45 dní a mimo monzunovou sezonu se po popráškování mraků touto látkou podařilo vyvolat několik hodin silný déšť. Látka byla přijata do výzbroje jako standartní bojová látka roku 1967 a byla užívána do července 1972. Operace opět patří mezi ty, se kterými se Američané neradi chlubí. Již roku 1966 varoval před reakcí mezinárodní vědecké komunity a veřejnosti na tuto operaci prezident Johnsona jeho ministr obrany Robert S. McNamara.⁴⁰⁴ I přes tyto námitky však

⁴⁰¹ Stellman, Jeanne, The extent and patterns of usage of Agent Orange and other herbicides in Vietnam In Nature. č. 422, New York, 2003, s. 681-687.

⁴⁰² Wells-Dang, Andrew, Agent Orange in Cambodia: The 1969 Defoliation in Kampong Cham, 2002, dostupné online: http://www.ffrd.org/Agent_Orange/cam1969.htm [2. 9. 2012]

⁴⁰³ Spojené státy vyčistí Vietnam od chemikálie Agent Orange. Padesát let po válce in Hospodářské noviny, Praha, 9. srpna 2012 dostupné online: <http://zpravy.ihned.cz/svet-asie-a-pacifik/c1-56968150-spojene-staty-vycisti-vietnam-od-chemikalie-agent-orange-padesat-let-po-valce> [2. 9. 2012]

⁴⁰⁴ McNamara, Robert Strange (1916-2009) americký voják politik a manažer, po studiu na Harvardu, kde vystudoval ekonomii s vedlejšími studijními obory matematikou a filozofií sloužil v letech 1937 až 1946 v armádě, kde dosáhl hodnosti

byla operace spuštěna. Odhalena byla díky drobné zmínce v United States – Vietnam Relations, 1945–1967: A Study Prepared by the Department of Defense, známějším jako The Pentagon Papers⁴⁰⁵ a článku Seymoura Hersche z 2. června 1972 v The New York Post.⁴⁰⁶ Po nátlaku veřejnosti a Senátu byly teprve roku 1974 na Lairdův příkaz odtajněny podrobnosti operace. Během let 1968 až 1972 letectvo provedlo z thajské základny Udorn celkem 2602 misí, při kterých bylo rozprášeno 47 000 mrakotvorných dávek přípravku. Celá operace pak vyšla daňové poplatníky na 21,6 milionu USD.⁴⁰⁷ Ve stejném roce Moskva a Washington oficiálně deklarovaly zákaz dalšího výzkumu a použití meteorologických zbraní. To bylo potvrzeno roku 1977, kdy byla podepsána mezinárodní dohoda o jejich zákazu. Dalším podobně bizarním projektem chemické války nad Laosem byla operace Commando Lava. V jeho rámci byla vyvíjena látka, která měla po smíchání s deštěm zvýšit tvorbu bahna a destabilizovat konzistenci půdy, která se pak měnila na jakousi hnědou pěnu. Mottem programu byla parafráze slavného protiválečného hesla „Make love, not war“ (dělej lásku, ne válku). Vědci ve službách armády si jej upravili na „Make Mud, Not War“ (dělej bláto, ne válku). I přes to, že program skutečně dokázal i s drobným deštěm zvýšit tvorbu bláta na stezce, nedokázal provoz na ní omezit, natož zastavit. Dělníci pracující na stezce pokrývali jak během monzunů, tak během použití přípravků na tvorbu bahna, stezku kmeny a bambusem, a tak stezku zpevňovali do takové míry, že zůstávala alespoň z části průchodná po celý rok a zásobování jihovietnamských partyzánů se nikdy nezastavilo.⁴⁰⁸

Nejambicióznějším projektem, který byl zároveň nejmodernějším, ale také nejdražším, se ve spektru boje proti Ho Či Minově stezce stala nepochybně tzv. „McNamarova linie“. Jejím vývoj zahájil již roku 1966 ministr obrany McNamara, který na základě analýz došel k závěru, že bombardování Severního Vietnamu není dostatečně efektivním prostředkem k ukončení války a jedinou možností jak udržet alespoň nějakou naději na vítězství je zastavit

podplukovníka, od roku 1946 do roku 1960 pracoval na manažerských postech u automobilky Ford, které se stal roku 1960 prezidentem jako první manažer mimo Fordovu rodinu, od roku 1961 do roku 1968 i přesto, že byl republikán, byl jmenován v Kennedyho demokratické administrativě ministrem obrany USA, po svém odchodu z funkce působil do roku 1982 jako prezident světové banky, poté se do své smrti věnoval poradenství a psaní knih, ač byl původně „jestřáb“ a zastánce americké intervence v Indočíně postupně docházel k přesvědčení že válku nelze vyhrát a USA by se měly z Vietnamu stáhnout, byl schopným manažerem a dokázal v 60. letech značně posílit armádu USA, na druhou stranu se proslavil jako konspirátor a šedá eminence, kdy především během Johnsonovy administrativy konspiroval proti svému prezidentovi, v novém tisíciletí vystupoval proti republikánské administrativě prezidenta Bushe, dodnes drží rekord nejdéle sloužícího ministra obrany USA (2595 dní v úřadě).

⁴⁰⁵ The Pentagon Papers - Gravel Edition vol. 4, Boston, 1971, s. 290.

⁴⁰⁶ Hersch, Seymoure, Rainmaking Is Used As Weapon by U.S.; Cloud-Seeding in Indochina Is Said to Be Aimed at Hindering Troop Movements and Suppressing Antiaircraft Fire Rainmaking Used for Military Purposes by the U.S. in Indochina Since '63 in The New York Times, July 03, 1972, s.l. dostupné online: <http://select.nytimes.com/gst/abstract.html?res=F20D13FB3F5F117B93C1A9178CD85F468785F9&scp=4&sq=rainmaking+vietnam&st=p> [7. 9. 2012]

⁴⁰⁷ Shapley, Deborah, Weather Warfare: Pentagon Concedes 7-Year Vietnam Effort In Science, Vol. 184, Iss. 4141, Jun 7, 1974, s. 1059-1061, dostupné online: <http://www.sciencemag.org/content/184/4141/1059> [8. 9. 2012]

⁴⁰⁸ Van Staaveren, Jacob, Interdiction in Southern Laos, 1960–1968. Washington, 1993, s.238-239.

průnik komunistů skrze Laos a stabilizovat jihovietnamský režim. V tom jim měla zabránit tehdy nejnovější technologie. V původních plánech se mělo jednat o 250 kilometrů dlouhý klasický pás opevnění, který se měl skládat ze zábran z ostnatého drátu, příkopů a opevněných bodů. Na obou stranách hranice měl být vytvořen za pomoci postřiků bezlesý pás. Tato koncepce však byla brzy opuštěna nejen díky zjevné nákladnosti a problematičnosti, ale především kvůli předpokládanému odporu veřejnosti proti podobnému plánu.⁴⁰⁹ Bylo proto rozhodnuto využít nejmodernější elektroniku. Podél stezky měly být rozmístěny senzory, které měly zaznamenat pohyb nepřítele a na toto místo měla být zaměřena dělostřelecká palba nebo hlídkující bombardéry. Senzory byly založeny na zachycování otřesů a další seismické aktivity v jejich okolí a od roku 1971 začaly být používány i čidla pracující na základě zvukových vjemů jako bylo zapalování a hluk motoru nebo lidský hlas. Vzhledem k tomu, že se USA již z oblasti stahovaly a tyto senzory nebyly právě nejlevnější, byly použity jen v omezené míře. Aby nebyly senzory snadno odhalitelné, dostávaly různé podoby a tvary. Nejčastěji měly tvar bambusových kmenů, malých stromků či kamenů. Nejsofistikovanější zařízení měla tvar lidských nebo zvířecích exkrementů a dokonce měla i odpovídající zápach. Většina senzorů byla dopravována na místo svého určení letecky, ale sofistikovanější zařízení, která nemusela tvrdý dopad přežít nebo bylo potřeba je umístit naprosto přesně byla umísťována i pomocí speciálních pozemních týmů. Výdrž baterií senzorů byla omezená a pohybovala se mezi 60 až 160 dny podle typu senzoru. Mezi léty 1968 a 1972 bylo rozmístěno celkově na 20 000 senzorů různého typu a maskování.⁴¹⁰ Cena senzorů nebyla malá. Seismický senzor stál 619 USD, „obyčejný“, zvukový senzor 1452 USD a senzor schopný zachytit chod motoru vozidla stál dokonce 2997 USD.⁴¹¹

Pro podporu funkce seismických čidel mělo být použito drobných „sypaných min“ (Gravel mines) či „knoflíkových bombiček“ (Button bomblets). Rozdíl mezi nimi byl pouze ve velikosti a účelu. Zatímco sypaná mina mohla i lehce zranit, účelem bombičky bylo pouze varovat před blížícím se nepřítelem, případně zvýšit dosah čidla svým výbuchem. Konstrukce a složení těchto jednoduchých min byla identická. Byla to poměrně jednoduchá, leč důmyslná zbraň. Jednalo se o sáček v kamuflážních barvách naplněný azidem olovnatým a 30 gramy rozdrceného skla mezi dvěma plátky plastu. Azid olovnatý je poměrně snadno vybuchující látka (používá se pro výrobu rozbušek nebo k výrobě výbušné náplně automobilových

⁴⁰⁹ Correll John T., Igloo White In Air Force Magazine, roč. 87, č. 11, 2004, s. 56-61, dostupné online: <http://www.airforce-magazine.com/MagazineArchive/Pages/2004/November%202004/1104igloo.aspx> [30. 8. 2012]

⁴¹⁰ Uziel, Daniel, Igloo White: the Automated Battlefield, 2009 dostupné online: <http://thefutureofthings.com/column/6369/igloo-white-the-automated-battlefield.html> [8. 9. 2012]

⁴¹¹ Pro srovnání: průměrná mzda byla roku 1970 7562 USD dostupné online: <http://kclibrary.lonestar.edu/decade70.html> [9. 9. 2012]

airbagu) a není k jeho výbuchu potřeba přímého fyzického kontaktu. Miny byly shazovány v ochranném obalu plněném freonem, který uchovával při transportu azid v indiferentním stavu. Po roztržení obalu a vysypání min na místo určení po několika minutách freon vyprchal a miny se stávaly aktivními. Úkolem sypaných min nebylo zabíjet, ale zranit (jedna malá mina používaná během operace Igloo White dokázala lehce poranit nohu, dvě na sebe položené miny tohoto typu dokázaly prorazit pneumatiku džípu) a v případě jejich použití na McNamarově linii především vyvolat dostatečný výbuch, který by zaznamenal seismický senzor a vyvolal poplach. Knoflíkové bombičky byly přepravovány spolu se senzory a v jejich okolí vytvořili síť, po jejíž narušení mělo dojít k poplachu. Ve stejném okamžiku, kdy byl z letounu vypuštěn senzor, byly vypuštěny v kazetové bombě i miny. Do jedné kazetové bomby se mohlo vejít 12 až 16 balení min, což mohlo být podle velikosti min 1470 až 7500 kusů. Miny mohly být z letadla svrženy z výšek mezi 60 až 6000 metry při rychlost 300 až 1300 kilometrů v hodině. Vzhledem k jednoduché konstrukci se mohli knoflíkové miny vyrábět v masovém množství a během dvou let, kdy byly vyráběny (1967 až 1968) jich americké chemičky vyprodukovaly na 37 milionů balení. Velmi brzy se však projeví problémy, které tyto jednoduché zbraně zcela vyřadily z výzbroje. Především to byla vysoká citlivost min, které často vybuchovaly i při nejmenším nárazu v okolí a spouštěly je i malá pralesní zvířata. To zachytily senzory, což vedlo k útokům letectva na prázdnou džungli. Po krátkém čase naopak nastával problém zcela opačný. Ve vlhkém a horkém prostředí brzy acid olovnatý navlhnul, rozpouštěl se a miny přestávaly plnit svoji funkci. Stejně tak se ukázal nešťastným i způsob dopravy min. Především v silně zalidněném Jižním Vietnamu se stávalo, že miny dopadly na území obývané spřáteleným obyvatelstvem nebo na území, kde operovaly vlastní jednotky. Vietkong a NVA vyvinuly také velmi jednoduchý způsob „čištění“ knoflíkovými minami zamořeného území. Za voly zapráhli těžký kmen a nechali je běhat po zaminovaném prostoru. Lehce aktivovatelné miny explodovaly po desítkách. Vzhledem k tomu, že knoflíkové miny obsahovaly velké množství olova, opět po nich zůstalo v Indočíně velké ekologické zamoření.⁴¹²

Na rozdíl ode dneška, kdy by podobnou síť monitoroval satelit, bylo potřeba mít v 60. a 70. letech k zachycování potencionálního nepřítele senzory v okolí maximálně 30 kilometrů od nich letadlo s výbavou na zachycení signálů z nich. Zprvu se jednalo o upravená obrovské čtyřmotorové EC-121R Super Constellation. Vzhledem k ceně letounu, obrovským provozním nákladům (letadla byla ve vzduchu minimálně 9 hodin denně) a ztrátě, která by při

⁴¹² Bernard C. Nalty, *Air Power and the Fight for Khe Sanh*, Washington, 1986, s. 94-95.

jeho případném sestřelení vznikla (na jeho palubě sloužilo 17 mužů) se postupně přešlo k daleko menším jednomotorovým lehkým strojům typu Cessna nebo Beechcraft, s dvěma piloty na palubě. Zatímco na Super Constellation působily i vyhodnocovači záznamu senzorů, menší letadla fungovala pouze jako retranslátory a předávaly záznamy senzorů k dalšímu zpracování na pozemní základnu. Vyhodnocovací centrem byl Udorn v Thajsku, kde měla USAF rozsáhlou základnu. Vyhodnocovací tým přezdívaný Task Force Alpha (Operační Skupina Alpha) tvořilo na 400 špičkové vycvičených oborníků. Ti vyhodnocovali informace, které zpracovávaly dva nejvýkonnější počítače své doby IBM 360-65. Ty využívala například NASA při výpočtech přistání na Měsíci. Jak vypadalo zachycení Vietkongu a následný útok popsal v knize *The Electronic War* Paul Dickson, v níž popsal i operaci Igloo White. Ten analyzoval nahrávku, které byla pořízena v pozdějších letech sofistikovanějším senzorem, a záznam popsal takto:

*„Páska obsahovala několik kritických minut v severovietnamském vozovém parku na území v Laosu, které byly nahrány během operace Igloo White. Prvním zvukem, který je slyšet je zvuk běžícího motoru zaparkovaného nákladáku. Je slyšet několik minut během, kterých jsou dalšími zvuky, které jsou slyšet vzdálené výstřely dělostřelectva. Potom je slyšet rozrušený hlas. První nákladák se dal do pohybu a ostatní začali startovat a někteří řidiči začali troubit. Z ničeho nic se objevil nezaměnitelný zvuk blížících se tryskových letadel následovaný rychlou sérií výbuchů a zvukem vzdalujících se tryskových motorů. Poté již bylo slyšet jen zvuk několika se vzdalujících motorů nákladáků, které nálet přežily. Několik chvil byl relativní klid a poté se náhle ozval ostrý hlasitý rachot protiletadlových zbraní.“*⁴¹³

Cena vývoje celého systému byla na svojí dobu omračující: 1 až 1,7 miliardy USD. Roční náklady za správu, provoz a útoky nad McNamarovou linií dosahovaly dalších více než 800 milionů USD (sít' byla udržovaná v chodu 5 let-od roku 1967 do roku 1972) a jeden týden provozu vyšel tedy na 18 milionů dolarů. Kvůli linii bylo do džungle „vysypáno“ 300 milionů sypaných min, 240 milionů knoflíkových bombiček a 120 000 kazetových bomb. K útokům na stezku bylo neustále připraveno 50 letounů a v patrolování nad linií se střídalo 68 letadel. Výsledky operace jsou dodnes více než sporné. USAF tvrdilo, že během roku 1969 zničilo 9032 (za rok 1971 dokonce 12 368) nákladních vozidel, kdy jich Sever měl na Ho Či Minově stezce k dispozici v průměru 1000 až 3800. Celkově pak mělo americké letectvo zničit během války neuvěřitelných 46 000 nákladních vozů (1968 až 1969 6000, 1969 až 1970 10 000, 1970 až 1971 20 000 a 1971 až 1972 10 000) z tohoto čísla mělo být na varování ze systému

⁴¹³ Dickson, Paul, *The Electronic Battlefield*, Bloomington, 1976, s. 150.

McNamarovy linie zničeno 25 000 vozidel. Střízlivější odhady jihovietnamské rozvědky mluví však jinak. V roce 1968 přišel Vietkong o 800 nákladáků, v roce 1969 o 1300, roku 1970 o 1800 a vrcholu bylo dosaženo roku 1971, kdy bylo zničeno 2800 vozidel. Dodávky nových nákladáků ze SSSR a ČLR mezi léty 1965 až 1970 dosahovaly maximálně 6000 kusů. Podle vietnamských údajů na stezce v jednu chvíli působilo maximálně 3800 nákladních vozů. Tento rozpor lze vysvětlit skvělou kamufláží NVA a Vietkongu, nastražením falešných cílů a odolností sovětských vozidel ZIL, která byla používána na stezce. Ta byla známa svojí odolností a i přes značná poškození byla schopná pohybu.⁴¹⁴ Stejně tak se do dnes diskutuje o skutečné škodě, kterou americké bombardování Ho Či Minovy stezky Vietkongu a NVA způsobilo. Tvzení USAF, že se mu podařilo eliminovat na stezce 80% materiálu z množství, které původně opustilo území VDR a povstalcům se dostala do rukou maximálně pětina z původních dodávek, bylo vyvráceno. Pokud by tomu tak skutečně bylo, povstání by bylo velmi rychle poraženo.⁴¹⁵ Naopak stejně nadsazené bylo i původní tvrzení Severovietnamců, že ztráty způsobené Američany na stezce byly například roku 1968 pouhé 4 %. Dnešní oficiální historie vietnamské armády přiznává, že materiální ztráty během přepravy na stezce byly kolem 15%. Nejpravděpodobnější odhady západních badatelů hovoří o 20 - 40% ztrát na dodávkách během dopravy.⁴¹⁶ Přesná čísla však nebudou s velkou pravděpodobností nikdy známa. Jednalo se o vojenský a tedy do značné míry odepsatelný materiál, o kterém se přesná evidence nevedla. Svou roli hraje také to, že archivy v Moskvě, Pekingu ani Hanoji přesná čísla o dodávkách do země během války z větší části dosud nevydaly a tyto odhady nelze tedy zatím upřesnit.

I přes všechny problémy, které operace proti Ho Či Minově stezce a jejich interpretace přináší, jejich výsledek byl jasný. Naprosto selhali. Stezku se za pomoci letectva, pozemních zábran, zaminování, elektroniky anebo údery pozemních komand nepodařilo nikdy zcela uzavřít. Důvodů bylo mnoho. Těžké bombardování změnilo již tak nepřehlednou džungli v ještě horší terén a krátery po bombách sloužily pěším zásobovačům jako kryty před bombardováním. Pokud do takového kráteru zapadl senzor používaný na McNamarově linii, byl prakticky odepsán, neboť čím hlouběji zapadl, tím hůře zachycoval seismické změny v okolí. Džungle byla zrakem neproniknutelná a Američané bombardovali naslepo a při každém záchytu senzoru, což vedlo nejen k neuvěřitelnému plýtvání vlastních sil, ale také

⁴¹⁴ Tilford, Earl H. Setup, What the Air Force did in Vietnam and Why. Maxwell, 1991, s. 183.

⁴¹⁵ Correll John T., The Ho Chi Minh Trail In Air Force Magazine, roč. 88, č. 11, 2005, s. 62-68, dostupné online: <http://www.airforce-magazine.com/MagazineArchive/Pages/2005/November%202005/1105trail.aspx> [10. 9. 2012]

⁴¹⁶ Correll John T., Igloo White In Air Force Magazine, roč. 87, č. 11, 2004, s. 56-61, dostupné online: <http://www.airforce-magazine.com/MagazineArchive/Pages/2004/November%202004/1104igloo.aspx> [10. 9. 2012]

k „úpravě krajiny“ dle přání protivníka. V takových případech také nedocházelo k ověření zásahu a vznikaly nereálné pseudostatistiky. Velikou roli hrála špionáž Vietkongu. Infiltrace sympatizantů VDR do civilních i vojenských struktur Vietnamské republiky byla obrovská. NVA a Vietkong měly nejen technické údaje jednotlivých senzorů, ale i plány rozmístění senzorů, které jim dodali informátoři často umístění při nejvyšších postech jihovietnamského státu a armády (a na rozdíl od prostých příslušníků venkovské a městské guerilly, kteří jsou dnes často glorifikováni ve Vietnamu až za hranici zdravého rozumu, kolem těchto lidí panuje naprosté ticho). Prozrazení systémů bylo absolutní. Okamžitě, jak bylo velení stezky informováno o novém senzoru, „infikovaná“ cesta nebo stezka byla uzavřena a kolem senzorů dělali speciálně vybraní muži hluk, jezdilo kolem prázdné nákladní auto nebo se z reproduktoru pouštěli hluky provozu. I přes to, že senzory používané během operace Igloo White patřily ve své době ke špičkovým kusům elektroniky, podobné falešné impulsy od reálných nedokázaly rozeznat, což opět vedlo k mnoha falešným úderům a „velikým úspěchům“ USAF. Díky tomu si 7th Air Force (7. letecká armáda), která nad stezkou působila, dokonce vysloužila přezdívku „Great Laotian Truck Eater“, tedy „Velký laoský požirač nákladňáků“. Jak velká byla oprávněnost této přezdívky lze jen těžko soudit. Horší bylo velké nebezpečí, které hrozilo od senzorů civilistům. Vzhledem k tomu, že se jednalo o senzory první generace, které nedokázaly rozeznat původ hluku a ani po dalším zpracování analytiky nebylo možné rozeznat nebezpečnost cíle, často se stávalo, že se prováděly nálety na hlučné civilní cíle. Největší „obranou“ stezky však byla její rozsáhlost a primitivnost. Jak již bylo popsáno, stezku tvořily desítky souběžných cest od velkých, na kterých mohla jet v protisměrných proudech nákladní auta, až po cestičky, kudy s problémy prošel muž s plně naloženým kolem. Takto rozsáhlý dopravní systém nešlo bombardováním nikdy pokrýt celý a zastavit na něm tak provoz. V tom napomáhala i jednoduchost, jak logistická, tak technická dopravy na stezce. Zatímco vlak, loď nebo rušnou silnici bylo jednoduché zastavit a zničit, nosič, muž s kolem nebo několik nákladních vozidel, kteří se roztroušili v kolonách po několika desítkách či stovkách prodíraly ke svému cíli neprodyšnou džunglí, zajišťovaly prakticky nezastavitelný přísun zásob, který nešlo ani za použití nejmodernější techniky zastavit.⁴¹⁷

Do roku 1971 se podařilo zastavit nebo na čas přerušit dopravu na zásobovacích trasách pouze dvakrát: od roku 1965 do roku 1972 probíhala blokáda zásobování jihovietnamských povstalců námořní cestou. Operaci Market Time, jak se tato blokáda

⁴¹⁷ Uziel, Daniel, Igloo White: the Automated Battlefield, 2009 dostupné online: <http://thefutureofthings.com/column/6369/igloo-white-the-automated-battlefield.html> [11. 9. 2012]

nazývala, skutečně účinně eliminovala zásobování Vietkongu vodní cestou. Jakmile však blokáda skončila, zásobování brzy opět začalo. Druhým případem byl roku 1971 výpad do Kambodži, kde se podařilo nejen eliminovat Sihanukovu stezku, ale i mnoho zásob. Po stažení vojsk však bylo během několika týdnů vše obnoveno (i když zboží nyní šlo přes Laos a ne Sihanoukville jako před převratem a intervencí). Přesto tyto operace americkým a jihovietnamským plánovačům ukázaly, jak by bylo možné zásobování komunistické guerilly přerušit. Cílem operace se měl tentokrát stát Laos.

5.2. Operace Lam Son 719

První plány na invazi do Laosu jihovietnamský generální štáb a MACV připravovaly už roku 1965. Jejich hlavním zastáncem byl ministr obrany a náčelník generálního štábu ARVN Cao Van Vien.⁴¹⁸ Koncepce operace byla poměrně jednoduchá. Jednotky US ARMY a ARVN měly proniknout v oblasti 17. rovnoběžky, tedy dobře střežené hranice a demilitarizovaná zóna mezi oběma vietnamskými státy a „protáhnout ji“ na území Laosu, buď jen omezeně, tedy její prodloužení o několik desítek kilometrů, nebo v masivnější verzi, vést tuto linii na území ovládané královskou laoskou armádou či v již poněkud nereálné až fantastické verzi k hranicím Thajska, která byla tvořena řekou Mekong, o kterou by se v případě provedení tohoto plánu měla celá tato více než 200 kilometrová linie opřít. Tato operace měla mít dva důsledky: pokud by se zcela zdařila, měly být úplně zastaveny dodávky jihovietnamské komunistické guerille a ta měla být rychle poražena. Druhá varianta počítala s přerušením části stezky, což mělo vést k jejímu zatlačení dále do džungle, čímž měly být omezeny její přepravní kapacity. Zároveň se tím měla zmenšit operační plocha Ho Či Minovy stezky, která nemohla fungovat v rovinatém a bezlesém terénu laoských nížin, kde by bylo jednoduché ji zcela eliminovat leteckými útoky. V omezeném prostoru se mohl provoz na stezce snadněji kontrolovat a bylo by jednodušší takto omezenou stezku bombardováním zastavit. K tak masivní operaci se však Američané ani při maximální síle, kterou v letech

⁴¹⁸ Cao Van Vien (1921-2008) vietnamský voják a politik, roku 1949 vstoupil do francouzské armády, v letech 1956 až 1957 vystudoval Školu velení a generálního štábu USA ve Fort Leavenworthu v Kansasu, kde získal mnoho kontaktů, po návratu do Vietnamské republiky udělal strmou kariéru, přebral dokonce několikrát velení v poli a byl několikrát zraněn, roku 1963 se odmítl připojit k puči proti Diemovi a před likvidací jej zachránila jenom pověst zkušeného vojáka, o rok později se však k puči proti protidiemovským pučistům vedených prezidentem Duong Van Minh přidal a jeho výsadková divize zajistila v Saigonu pořádek, byl osobním přítelem prezidenta Thieu a to mu roku 1965 zajistilo post náčelníka generálního štábu ARVN a ministra obrany, po začátku ofenzivy Tet však po politickém nátlaku vice prezidenta Ky musel funkci ministra opustit, náčelníkem generálního štábu (i přes časté výhrůžky rezignací) zůstal až do pádu režimu roku 1975, byl hlavním prosazovatelem vietnamizace v armádě a během let 1970 a 1971 skutečně tato politika nesla svoje ovoce a jejím vrcholem se stala invaze do Kambodže, kde ARVN poměrně uspěla, po laoském debaklu, komunistické ofenzivě roku 1972 a stažení Američanů došlo k rychlému rozkladu armády i režimu, po pádu režimu roku 1975 Vien emigroval do USA, kde se stal profesorem francouzské literatury, vydal také několik velmi hodnotných monografií věnovaných aspektům války v Indočíně, jak svými kolegy, tak Američany vysoce hodnocen pro své odborné znalosti a osobní vlastnosti, byl však několikrát obviněn z korupce a po emigraci byl po Thieuovi považován za nejbohatšího emigranta.

1967 až 1968 v regionu disponovali, vzhledem k obavám z reakce jak domácích, tak zahraničních nikdy neodvážili.⁴¹⁹ Vpád do Kambodži roku 1970 však ukázal, že i poměrně malá a omezená vojenská operace dokázala na poměrně dlouhou dobu (odhadovalo se, že škody způsobené v Kambodži zastavil zásobování Vietkongu z tohoto území přinejmenším na 75 dní a minimálně 4 až 6 měsíců trvalo, než se Vietkongu podařilo všechny škody na infrastruktuře až na ztrátu přístavu Sihanoukville napravit)⁴²⁰ zastavit zásobování skrze stezku. To byl faktor, který hrál roli při plánování další operace, která měla být tentokrát místo na jih vedena na sever do Laosu. Zároveň měla být operace velkým testem jihovietnamské armády, neboť kvůli loňskému debaklu v Kambodži a vlně odporu proti němu byl od 5. ledna 1971 v platnosti Cooper-Churchův dodatek zakazující působení amerických pozemních jednotek mimo území Vietnamské republiky, případně jejich podporu ARVN (Nixonovi se podařilo alespoň zbrousit hrany a letecká podpora mohla pokračovat i nadále). Překvapivě přípravy operace proti Laosu neinicioval Saigon, nýbrž Washington. Mezi 11. a 13. říjnem 1970 totiž speciální jednotka MACV-SOG provedla na území jižního Laosu operaci Tailwind, která měla pomoci Laoské královské armádě při její ofenzivě. Během operace se podařilo jednotce dobýt velitelství NVA v oblasti a získat mnoho důležitých dokumentů,⁴²¹ které po vyhodnocení vedly zástupce Národního bezpečnostního poradce pro armádu Alexandra M. Haigha⁴²² k přesvědčení, že lze tvrdým úderem v okolí demilitarizované zóny, kde měla být stezka nejzranitelnější, těžce poškodit nebo i přerušit a začal tuto operaci prosazovat. Již od poloviny 60. let se jako o ideální cíli podobné operace mluvilo silnici číslo 9. Tato důležitá součást Ho Či Minovy stezky vedla od hranic VDR skrze laoské území přes důležité město Sepon vzdálené 80 kilometrů od hranic Vietnamské republiky a vústovala v údolí A Shau. Problém byl však v tom, že i Severovietnamci s tímto směrem počítali.

Zelenou operaci dala přísně tajná schůzka, konaná 8. prosince 1970 v Saigonu, již se zúčastnil Kissinger, Abrams a Haig. Abrams upozornil, že bojeschopnost Jihovietnamců stále

⁴¹⁹ Stanton, Shelby L., *The Rise and Fall of An American Army*. New York, 1985, s. 333.

⁴²⁰ Brown, McAlister, Hardy Gordon, Isaacs, Arnold, *Pawns of War*. Boston, 1987, s. 96.

⁴²¹ FRUS, 1969–1976, Vol. VII, Vietnam, July 1970–January 1972, Document 50. Memorandum From John H. Holdridge and Richard T. Kennedy to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger), Washington, October 16, 1970, Washington, 2010, s. 129. Během operace byly ztraceny 3 vrtulníky a zraněno 16 amerických vojáků, NVA přišlo cca o 54 vojáků a donutil Američany se rychle stáhnout.

⁴²² Haig, Alexander Meigs Jr. (1924–2010) americký voják a politik, roku 1947 vstoupil do armády, zúčastnil se bojů v Koreji i Vietnamu, kde jako podplukovník velel 1. Pěší divizi, v letech 1970 až 1972 Zástupce Národního bezpečnostního poradce pro armádu, v této funkci radil vietnamskému prezidentu Thieuvi při posledních vyjednáváních v roce 1972, v letech 1973 až 1974 Šéf štábu Bílého domu, v letech 1974 až 1979, po povýšení na čtyřhvězdičkového generála, sloužil jako Nejvyšší velitel spojeneckých sil v Evropě, v letech 1980 až 1982 působil v Reaganově administrativě jako ministr zahraničí, proslavil se zvláště tvrdou politikou vůči SSSR, po atentátu na Reagana roku 1981 prohlásil, že je připraven převzít moc a udělat pořádek, což mu prezident nikdy neodpustil a roku 1982 musel po sérii neúspěchů, v souvislosti se snahou uklidnit Moskvu a navázat s ní konstruktivní dialog, odstoupit, roku 1988 se neúspěšně ucházel o post republikánského prezidentského kandidáta, Haig vždy patřil mezi jestřáby a byl příznivcem, tvrdých radikálních řešení.

není taková, jak by byla ideální, přesto se neobával, že by podobnou operaci nezvládli.⁴²³ Kissinger ve svých pamětech podotýká, že to byl právě Abrams, který trval na rozmělnění sil ARVN a simultánní operaci v Kambodži, která měla u usedlosti Chum přerušit cestu číslo 7. Kissinger se osobně přikláněl k operaci na kambodžském území, která jak tvrdil „by zcela jistě uspěla“, avšak nechal se Haighem a Abramsem přesvědčit a rozhodl se podpořit výpad do Laosu.⁴²⁴ Poté již nastalo obvyklé politické dohadování. Kissingerovi se podařilo pro operaci získat Nixona, který doufal, že operací získá větší manévrovací prostor vůči VDR při jednáních v Paříži, která od loňského roku stála. Velkou motivací bylo také získání respektu pro Vietnamskou republiku, která ho právě od svých protivníků moc nedostávala. Nevyřčenou, ale jasnou motivací ze strany USA bylo prověření bojeschopnosti ARVN. Při úspěchu operace v Laosu mohl Nixon zvýšit rychlost snižování vojsk ve Vietnamu a urychlit konec americké intervence v regionu. Tyto argumenty Nixona přesvědčily a ten začal dokonce netrpělivě na celou operaci tlačit.⁴²⁵ Plánování operace pokračovalo velmi rychle. Při setkání Haigha s Abramsem a Vienem v Saigonu 19. prosince 1970 mu byly presentovány prakticky kompletní plány operací jak proto Laosu, tak proti Kambodži. Operace proti Laosu dostala operační Lam Son 719 dle rodiště středověkého válečníka Le Loie, který roku 1417 porazil čínskou armádu. Číslo 719 pak označovalo rok (1971) a cíl operace, tedy cestu číslo 9. Kambodžská operace byla pojmenována, vzhledem k velkým očekáváním z ní plynoucích ještě ambiciózněji - Toan Thang 01-71, tedy Drtivé vítězství.⁴²⁶ Operaci Lam Song 719 navrhl MACV a generální štáb jako čtyř fázovou operaci: v první fázi měly americké síly, které nesměly dle Cooper-Churchova dodatku opustit území Jižního Vietnamu, vytvořit tlak na jednotky Vietkongu rozmístěné především v oblasti údolí A Shau a NVA pak nemohla tyto jednotky využít při obraně stezky před ARVN a zároveň tak otevřít přes Khe San cestu ARVN do Laosu a přes údolí A Shau z něj. Tato operace dostala název Dewey Canyon II. V druhé fázi měla do Laosu proniknout skrze cestu číslo 9 vojska ARVN a přes operační oblast 604 se probíjet k okolí nebo až do Seponu a při tomto tažení zničit maximální množství zásob a infrastruktury nepřítele a eliminovat co nejvíce jeho vojáků. Dostatečným zničením infrastruktury cesty číslo 9 či dobytím Seponu by byla splněna fáze tři. Fáze čtyři měla spočívat ve stažení jednotek ARVN skrze operační oblast 611 na území Vietnamské republiky, přičemž jednotky měly překročit hranici v oblasti údolí A Shau, kde se měly spojit

⁴²³ Sorley, Lewis, *Vietnam Chronicles: The Abrams tapes 1968–1972*, Lubbock, s. 599 - 600.

⁴²⁴ Kissinger, Henry. *Roky v Bílém domě*. Praha, 2006, s. 908-910.

⁴²⁵ FRUS, 1969–1976, Vol. VII, Vietnam, July 1970–January 1972, Document 83. Transcript of a Telephone Conversation Between President Nixon and His Assistant for National Security Affairs (Kissinger), Washington, December 9, 1970, Washington, 2010, s. 207-210.

⁴²⁶ Starry, Donn A. *Mounted Combat In Vietnam*, Washington, 1989, s. 177.

s Američany.⁴²⁷ Zároveň měla provést útok i Královská laoská armáda na území Pathet Lao, v samotném Jižním Vietnamu mělo být provedeno několik rozsáhlých zátahů proti guerille a měla být provedena Toan Thang 01-71 v Kambodži proti nově budované základně u gumovníkové plantáže Chup, přerušit zásobovací cestu NVA a způsobit nepříteli co největší škody.⁴²⁸ Podmínkou Thieua bylo, že Američané musí obě akce krýt ze vzduchu.⁴²⁹ Komunisté měli být v celé oblasti poraženi na hlavu a neschopní jakékoliv operace na více než dva roky, Jižní Vietnam politicky a vojensky stabilizován, pařížské mírové rozhovory rozhybány a cesta k míru otevřena.

Opozici vůči operacím, jak se již tradičně předpokládalo, měli vytvořit Laird s Rogersem. Tomu se však alespoň na čas podařilo zabránit. Jak popisuje Kissinger ve svých pamětech Lairda se podařilo přesvědčit na schůzce konané 23. prosince 1970, při níž Haig zopakoval celé své hlášení, při čemž Nixon, Kissinger a admirál Moorer sehráli na nic netušícího Lairda divadlo, že Haighovu zprávu, kterou již všichni dobře znali, slyší poprvé. Nixon zavaloval Haigha a Moorera dobře připravenými kritickými otázkami, na které oni naprosto „nepřipravenými“ argumenty odpovídali. Měli úspěch a Laird se skutečně stal příznivcem operace a odjel pro ni získávat podporu.⁴³⁰ Dokonce Laird na sebe vzal roli hlavního přesvědčovatele Rogerse. Na schůzce konané dne 18. ledna 1971, již se účastnili všichni účastníci schůzky z 23. prosince doplnění o Rogerse a šéfa CIA Richarda Helmse.⁴³¹ V téměř dvou hodinové přednášce, ve které se Laird soustředil na technické detaily operace v Kambodži a na vychvalování vojenských úspěchů loňské operace se teprve začalo mluvit o „případné“ operaci v Laosu. Nixon během celé konference kladl Lairdovi rádoby všetečné, avšak ve skutečnosti předem připravené otázky a pochvalně během výkladu mručel. Po dalším téměř dvou hodinovém výkladu, kdy byl Rogersovi vysvětlen plán úderu proti stezce v Laosu, bylo evidentní, že se podařilo Rogerse zviklat a ten skutečně tlaku podlehl. Síla

⁴²⁷ FRUS, 1969–1976, Vol. VII, Vietnam, July 1970–January 1972, , Document 93. Memorandum Prepared by Admiral R.C. Robinson of the Office of the Chairman of the Joint Chiefs of Staff, Washington, December 22, 1970., Washington, 2010, s. 233-235.

⁴²⁸ FRUS, 1969–1976, Vol. VII, Vietnam, July 1970–January 1972, , Document 89. Backchannel Message From the President's Deputy Assistant for National Security Affairs (Haig) to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger), Saigon, December 15, 1970, Washington, 2010, s. 219-221.

⁴²⁹ FRUS, 1969–1976, Vol. VII, Vietnam, July 1970–January 1972, , Document 92. Conclusions and Recommendations From a Report by the President's Deputy Assistant for National Security Affairs (Haig) Washington, undated., Washington, 2010, s. 230-233.

⁴³⁰ FRUS, 1969–1976, Vol. VII, Vietnam, July 1970–January 1972, , Document 96. Memorandum for the Record, Washington, December 23, 1970. Washington, 2010, s. 240-244.

⁴³¹ Helms, Richard McGarrah (1913 - 2002) americký voják a zpravodajec, roku 1947 se podílel na založení CIA, roku 1963 měl podíl na svržení prezidenta Diema, v letech 1966 až 1973 ředitel CIA, během války v Indočíně se podílel na krytí špinavých operací a administrativám často dodával informace, které sloužili spíše zájmům CIA než USA, byl považován za cynického a machiavelistického manipulátora.

argumentů jej dostala na stranu podporovatelů úderu.⁴³² Bylo to poprvé v dějinách Nixonovy administrativy, co se na postupu ve válce v Indočíně shodla.⁴³³ Shoda však netrvala dlouho. Po třech dnech si Rogers po konzultaci na svém ministerstvu vše rozmyslel a začal požadovat před provedením operace oficiální souhlas laoské vlády. Dne 27. ledna 1971 Rogers ve své brilantní prezentaci trvající téměř hodinu představil argumenty vůči laoské operaci. Rogers upozornil na poněkud schizofrenní situaci, kdy Američané jak Laos, tak Kambodžu mohli bombardovat, ale nesmělo toto bombardování podporovat pozemní akce ARVN nebo kambodžské či laoské armády. Jednalo se spíše o teoretický problém, neboť bylo jasné, že v době operací ARVN bude v plánu „zcela náhodou“ bombardování v okolí probíhajících operací. Dalším problémem byl problém návodčích: američtí vojáci nemohli operovat v součinnosti s ARVN na cizím území, leč americké letectvo mělo tvořit páteř jeho logistiky, tedy dopravu zásob, posil a odvoz raněných. Proto bylo potřeba mít u ARVN návodčí. Rogers se obával, že by to mohlo vést k porušení Cooper-Churchova dodatku. Byl však s tímto argumentem odmítnut: podle Nixona a Lairda se nejednalo o bojové nasazení, nýbrž o pouhou „logistickou podporu“. Laird podotkl, že Američané dělají jen to, co Jihovietnamci nezvládají, tedy bombardují, zásobují a odvázejí raněné a že již vycvičili 50 jihovietnamských pilotů helikoptér a že příští rok se situace ještě zlepší, protože jihovietnamské letectvo dostane nové a větší „ptáčky“. Navíc se podařilo vycvičit i několik desítek jihovietnamských návodčích, takže Američané v této roli sloužit nebudou. Další Rogersovy argumenty byly však vážnější. Především upozornil, že pokud k akci dojde, musí bezpodmínečně dosáhnout úplného úspěchu. Vše ostatní může oslabit pozici jihovietnamské vlády a prezidenta Thieua. Velmi složité už je obhájit tak složitou a kontraverzní operaci, do které ARVN žene MACV a ke které se Američané neodvážili ani v době, když měli v oblasti přes půl milionu vojáků. Položil také otázku, zda v době, kdy USAF ničí 1000 nákladních vozů nepřítele měsíčně, je podobná operace vůbec nutná. Rogers také upozornil na problémy s vietnamizací. Pochyboval o schopnostech ARVN vést simultánně několik operací, navíc v době, kdy nepřítel tyto operace očekával. Obával se také situace v Laosu, kde, jak varoval, mohlo v nejhorším případě dojít ke svržení proamerické vlády. Varoval také před reakcí domácí politické scény a veřejnosti, která tak bouřlivě reagovala na loňské události v Kambodži. Ve všech svých výtkách byl odbyt. Nixon podotkl, že laoská vláda je protikomunistická a jistě v skrytu s touto operací souhlasí. Laird poznamenal, že ARVN je možná slabá, ale počítá se s tím, že ještě 3

⁴³² FRUS, 1969–1976, Vol. VII, Vietnam, July 1970–January 1972, Document 104. Memorandum for the President's File by the President's Deputy Assistant for National Security Affairs (Haig) Washington, January 18, 1971, Washington, 2010, s. 275–286.

⁴³³ Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006, s. 912–914.

až 4 roky bude potřebovat všestrannou pomoc USA. Přítomný admirál Moore dodal, že bude zvýšeno bombardování B-52, což protivníka dostatečně zpacifikuje. A Kongres bude v čas informován.⁴³⁴ Veškerá argumentace Rogerse však již vycházela na prázdkno. Jeho argumentace byla totožná s jeho argumentací před operací v Kambodži loňského roku. I u té Rogers předpokládal vojenskou katastrofu, ale skončila překvapivým vojenským (nikoliv však politickým a diplomatickým) vítězstvím a efektivností ARVN. Přesto po Rogersově excelentní prezentaci jisté pochybnosti zůstaly. Nixon nechal svými právními poradci prověřit, zda piloti po přistání s vrtulníky se zásobami a vojáky se nestávají „pozemní bojovou jednotkou“, což by porušovalo Cooper-Churchův dodatek. Byl jimi ujištěn, že ne. Kissinger začal tlačit na Moora s Abramsem a žádal po nich další analýzy. Byl odmítnut s tím, že vše potřebné již bylo uváženo a operace je podle těchto analýz proveditelná. Na domácí scéně se pomalu aktivizovaly opoziční síly. Již po 21. lednu 1971, po zprávách o leteckých útocích na Kambodžu se skupina 64 senátorů začala domáhat úplného zákazu všech operací na území Kambodže. Je třeba upozornit, že o operaci Lam Son 719 v té době v Senátu ještě nikdo neměl ani potuchy.⁴³⁵

Dne 30. ledna byla spuštěna operace Dewey Canyon II, která, jak bylo popsáno výše, byla první fází operace Lam Son 719. Síly Američanů pod velením generál poručíka Jamese Sutherlanda nasazené na tuto operaci byly opravdu masivní. Jednalo se o čtyři prapory dělostřelectva ze 108. dělostřelecké skupiny, dva prapory ženistů ze 45. ženistické skupiny, dvou brigád 101. výsadková divize, šest praporů 101. letecké skupiny, 1. brigáda 5. pěší divize posílená dva mechanizované, jeden tankový a jeden aeromobilní prapory a dva prapory 11. brigády 23. pěší divize.⁴³⁶ Cílem těchto sil bylo údolí A Shau a město Khe San, o které se vedly prudké boje v roce 1968 a od té doby nebylo obsazeno ani ARVN, US ARMY či Vietkongem a zůstávalo de facto územím nikoho. Na rozdíl od let 1968 a 1969, kdy zde bylo nasazeno enormní množství sil, se jednotky NVA a Vietkongu z okolí Khe Sanu téměř stáhly a soustředily se na obranu cesty do Laosu. Operace se tak proměnila pro americké a jihovietnamské jednotky v závod, kdo dříve obsadí toto důležité město. Američané vyhráli a 2. března město obsadili. Již 4. března na místním letišti, které muselo být odminováno, zkušebně přistál C-130 Hercules.⁴³⁷ Po opravách silnice a letiště mohlo být do oblasti přesunuto jihovietnamské vojsko. Operace Dewey Canyon II poté pokračovala v údolí A

⁴³⁴ FRUS, 1969–1976, Vol. VII, Vietnam, July 1970–January 1972, Document 112. Memorandum for the President's File by the President's Deputy Assistant for National Security Affairs (Haig), Washington, January 27, 1971, Washington, 2010, s. 319–331.

⁴³⁵ Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006, s. 917–919.

⁴³⁶ Nolan, William, Into Laos, Novato, 1986, s. 31.

⁴³⁷ Nguyen Duy, Operation Lam Son 719. Washington, 1979, s. 59–60.

Shau, kde měli Američané otevřít návratovou cestu z Laosu pro jednotky ARVN. Operace Dewey Canyon II trvala až do března 1971. O nízké intenzitě bojů vypovídá to, že Američané přišli během celé operace z nasazených mužů o pouhých 75 vojáků.⁴³⁸

Do oblasti se začaly přesouvat jednotky ARVN. Při tom došlo k prvním ztrátám. Dne 6. března 1971 letoun US NAVY omylem spustil palbu na pásový transportér M-113 jihovietnamské armády, který si popletl s dopravním prostředkem nepřítele. Při tom bylo zabito 6 vojáků ARVN a 51 zraněno. První ztráty ARVN v této operaci šly tedy na vrub Američanů. O dva dny později, dne 8. března 1971, byla konečně spuštěna. V prvním dnu byl postup ARVN poměrně velmi rychlý. Podařilo se ji postoupit o 9 kilometrů po silnici číslo 9 do vnitrozemí Laosu a zbudovat přistávací a podpůrnou základnu, kódově označenou jako Hotel. Tento úspěch však nebyl dílem elitních jednotek ARVN, jako byli skvělí jihovietnamští rangers, výsadkáři nebo jihovietnamská Námořní pěchota, kteří se operace zúčastnili jako součást I. sboru ARVN, který byl pro operaci vyčleněn a kterému velel generál Hoang Xuan Lam.⁴³⁹ Severovietnamci totiž nevyhledávali boj. Jejich strategie byla nechat nepřítele proniknout hluboko na jejich území a poté ohrožovat při krátkých intenzivních útocích nejen jeho bojové jednotky, ale především zásobování. Komunisté potichu přesouvali do oblasti další posily. Z původních 30 000 mužů brzy v oblasti svoji přítomnost navýšili na dvojnásobek, tedy na 60 000 bojovníků. O tom však neměli Jihovietnamci a Američané ani potuchy.⁴⁴⁰ Jediné větší bojové úspěchy toho dne zaznamenalo americké letectvo, které během 11 misí B-52 shodilo na 780 tun bomb, během nichž bylo zaznamenáno 40 sekundárních explozí. Vrtulníky odlétaly 480 palebně podpůrných misí a bombardovací stíhači 52 taktických misí, během nichž zničily 11 protiletadlových postavení, 40 nákladních vozidel a dalších 18 poškodily, zapříčinily 13 sekundárních výbuchů a 23 požárů. Letectvo také svrhlo čtyři bomby BLU-52, které vytvořily přistávací plochy pro vrtulníky s rangery ARVN.⁴⁴¹

Ve dnech 9 a 10. února se však operace kvůli počasí, které nedovolovalo vrtulníkům vzlétnout, téměř zastavily. Až v odpoledních hodinách 10. února se vyjasnila a vrtulníky mohly přistát u města Ban Dong vzdáleného od základny Hotel 10 kilometrů a od hranic s Vietnamskou republikou 20 kilometrů. V 17:00 byl zde bez odporu vysazen 9. prapor výsadkářů a za dvě hodiny města dosáhla obrněná kolona ARVN. U města pak byla založena

⁴³⁸ Nalty, Bernard C., *Air War Over South Vietnam, 1968-1975*, Washington, 2001, s. 273.

⁴³⁹ Hoang Xuan Lam (1928) vietnamský důstojník, velitel I. armádního sboru ARVN, protěžován díky svému přátelství s Thieuem, považován za neschopného, po roce 1972 jmenován ministrem pro boj s korupcí, roku 1975 emigroval.

⁴⁴⁰ Ang Cheng Guan *Ending the Vietnam War: The Vietnamese Communists' Perspective*, London, 2003, s. 62-63.

⁴⁴¹ Nguyen Duy, *Operation Lam Son 719*. Washington, 1979, s. 68-69.

další podpůrná základna s názvem A Luoi. To byl na několik dalších dnů největší úspěch, kterého Jihovietnamci dosáhli. Vedle základen Hotel a A Luoi byli zřízeny základny 30 a 31. Na tyto základny byly přesunuty baterie 105 milimetrových děla a 155 milimetrových houfnic. Ve stejný den poprvé silněji udeřili i vojáci NVA. Těm se podařilo sestřelit dva vrtulníky UH-1, které letěli na jednu z podpůrných základen. Na palubě prvního se nacházelo několik zahraničních žurnalistů a v druhém letěli dva velící plukovníci jihovietnamské armády, kteří měli u sebe kompletní plány operace Lam Son 719. I přes obrovské nasazení lidí a techniky se nepodařilo vraky vrtulníků najít. Pokud se však plány podařilo NVA získat, lze pochybovat, že z nich získala nějaké nové informace. Díky svým špiónům v Saigonu bylo severovietnamské velení informováno o síle nepřítele více než dobře.⁴⁴² Začala se také plnit jedna z černých Lairdových předpovědí: jihovietnamští letečtí návodčí špatně ovládali angličtinu (mnozí dokonce vůbec neovládali jazyk svého spojence) a začaly se množit případy ve vojenském žargonu známé jako „Friendly fire“, tedy „přátelské palby“, kdy americká letadla spustila palbu do řad vojáků ARVN. Například 11. března se „podařilo“ neznámým leteckým silám zničit dva transportéry M-113, přičemž byl zabit jeden voják ARVN a další zraněn.⁴⁴³

Po 10. únoru se ofenziva k nelibosti MACV na týdny zastavila. ARVN se soustředila na ničení infrastruktury Ho Či Minovy stezky v oblasti a Jihovietnamci se nechystali v dohledné době pustit do dalších útočných operací směrem na Sepone. Avšak odpor NVA se v oblasti zvyšoval a ztráty Jihovietnamců rostly. Severovietnamci věděli od svých špehů, že B-52 mají zákaz provádět bombardování 3 kilometry od spřátelených jednotek a proto se pohybovali co nejblíže jihovietnamských základen. Vzhledem k tomu, že by mohly být ohroženy plošným bombardováním USAF kvůli blízkosti k nepříteli i vlastní jednotky, byly do operací nasazeny především bojové vrtulníky. Počasí bylo však v tomto období velmi špatné. Mlha a silné bouře nedovolovaly často vrtulníkům vzlétnout a jednotky obklíčené na základnách se ocitaly bez tolik potřebné vzdušné podpory. Do blízkosti základen 30 a 31 se podařilo NVA a Vietkongu koncentrovat velké množství dělostřelectva a základny, které měly v původním plánu poskytovat svým jednotkám dělostřeleckou podporu bateriemi v nich umístěných, se sami staly obětí silné dělostřelecké, minometné a raketové palby. Husarským kouskem NVA bylo přesunutí sovětských tanků T-54 a plovoucích PT-54 skrze „neprůchodnou“ džungli, které díky nemožnosti leteckých úderů USAF mohly v okolí základen ARVN bezpečně operovat. V okolí základen se také nahromadilo ohromné

⁴⁴² Ang Cheng Guan Ending the Vietnam War: The Vietnamese Communists' Perspective, London, 2003, s. 60-61.

⁴⁴³ Nguyen Duy, Operation Lam Son 719. Washington, 1979, s. 71.

množství protiletěckých zbraní, které byly pro pomalé a nepancéřované vrtulníky extrémně nebezpečné.⁴⁴⁴ I přesto, že na obou základnách byly umístěny prapory skvěle vycvičených a motivovaných výsadkářů (na základně 30 to byl 2. prapor a na 31 to byl 3. prapor 3. výsadkové brigády a velitelství celé brigády) proti Severovietnamcům, kteří nasadili do boje kompletní dva pěší pluky (24. pluk a 36. pluk 308. divize NVA) posílený o 202. tankový pluk neměly bez letecké podpory a posil šanci. Část výsadkářů a raněných se ještě před začátkem hlavního úderu NVA proti základně podařilo evakuovat a k obraně byly ponechány pouze čtyři roty, tedy zhruba 250 mužů (ke cti výsadkářů ARVN je potřeba zmínit, že zůstal i velitel celé 3. výsadkové brigády plukovník Nguyen Van Tho). První útok na základnu začal 23. února 1971, ale ten se podařilo výsadkářům ještě odrazit. Dne 25. února v 11:00 však Severovietnamci spustili masivní úder, jemuž již oslabení obránci neodolali. V tvrdém boji poslední z nich podlehl teprve o tři hodiny později, v 14:00. Obráncům nepomohla ani podpurná palba dělostřelectva ze základny 30 na svah stoupající tanky NVA. Teprve v 15:20 se nad základnou objevila průzkumná stíhačka F-4, která však byla vzápětí sestřelena. Pilot se na štěstí stačil katapultovat a byl později z džungle zachráněn. Takové štěstí však neměli obránci základny 31. Při její obraně jich 155 padlo a na 100 jich padlo do zajetí. Mezi zajatými byl i plukovník Nguyen Van Tho, který byl donucen nepřítelem ke krátkému rozhlasovému projevu, v němž odsoudil operaci Lam Son 719. Vedle osobních zbraní a zásob munice NVA ukořistila i 6 houfnic ráže 105 milimetrů. Ztráty útočníka byly o něco vyšší: 250 příslušníků NVA bylo zabito a 11 tanků PT-76 a T-54 bylo zničeno.⁴⁴⁵ Podobný osud čekal i základnu 30. Její posádka však měla štěstí a Američané se rozhodli risknout bombardování z B-52 a použití AC-130 Gunship⁴⁴⁶ blíže, než v ochranném pásmu 3 kilometry. To zachránilo výsadkáře z 2. praporu před zajetím. Dne 3. března výsadkáři zničili všech dvanáct dělostřeleckých kusů umístěných na základně (šest 105 milimetrových a šest 155 milimetrových houfnic) a pochodem skrze džungli základnu opustili. Později se jim podařilo spojit po tvrdých bojích s 17. obrněnou eskadronou. Je pravdou, že se ARVN pokoušela mezi 25. únorem a 3. březnem pomocí oběma základnám. Byla vytvořena obrněná kolona, která se k základnám měla probít. Narazila však na tvrdý odpor NVA, a během tří srážek 25., 27. února a 1. března 1971 přišla kolona o tři ze svých pěti tanků M41 Walker Bulldog a 25 transportérů M-113. Zabito bylo 27 vojáků ARVN, 186 bylo zraněno a jeden zmizel beze stop. NVA měla ztráty opět podstatně vyšší: během těchto bojů povstalci přišli o 1130

⁴⁴⁴ Wiest, Andrew, Vietnam's Forgotten Army, New York, 2008, s. 208.

⁴⁴⁵ Nguyen Duy, Operation Lam Son 719. Washington, 1979, s. 84-85.

⁴⁴⁶ AC-130A Gunship II-jednalo se o standartní dopravní letoun C-130 Hercules, který byl vybaven těžkou výzbrojí a mohl útočit na pozemní cíle, výzbroj: 4× 7.62 mm rotační kulomet GAU-2/A, 4× 20 mm rotační kanon M61 Vulcan 6-barrel Gatling

bojovníků, 17 PT-76 a 6 T-54. Vůbec poprvé v dějinách vietnamské války došlo k boji tanků obou vietnamských států a Jihovietnamci z něj vyšli jako jasní vítězové. Dne 3. března, po navázání kontaktu s 2. praporem výsadkářů, navíc kolona objevila velkou skupinu vojáků NVA bez podpory dělostřelectva a tanků, kterou v součinnosti s letectvem úplně zničila a připravila nepřítele zhruba o 400 bojovníků.⁴⁴⁷

Teprve v této chvíli se velení ARVN rozhodlo k obsazení Seponu. V této chvíli se již jednalo prakticky jen o symbolickou záležitost. Malé městečko uprostřed džungle bylo již jen opuštěnou hromadou trosek, ze které NVA všechny své drahocenné zásoby odvezla a dobře se zde připravila na boj s ARVN. I přes zjevnou nesmyslnost prezident Thieu na operaci trval. Vojenská situace ve Washingtonu zatím, až na Lairda, nikoho moc nevzrušovala a Nixon trval stejně jako jeho jihovietnamský protějšek na dosažení Seponu, neboť „*o tomto cíli všichni ve Washingtonu věděli a mluvili o jeho dosažení*“. Kissinger si však dovolil poznamenat, že se žádný z novinářů a komentátorů o Seponu jako o cíli celé operace ani nezmínil.⁴⁴⁸ Novináři přesto začali znervózňovat Lairda s otázkami o cíli operace, která poněkud zamrzla. Laird jejich otázky odbýval s tím, že zastávka u Ban Dongu je pouze „*strategickou přestávkou, při které velitelé ARVN sledují a vyhodnocují pohyby nepřítele. Vše jde podle plánu*“.⁴⁴⁹ Vojenská situace v Laosu se pro ARVN nadále zhoršovala. Bojovníci NVA přešli ke gerilovému způsobu boje a ARVN měla obrovské ztráty při drobných přepadech zásobovacích jednotek, nočních dělostřeleckých přepadech základů a útocích malých jednotek NVA na hlídky ARVN ze zálohy. Ohromné ztráty měli především jihovietnamští rangeři. Ti byli vysazení na počátku operace hluboko v týlu nepřítele, kde si zbudovali své opěrné body Ranger North (39. prapor rangerů) a Ranger South (21. prapor rangerů). Z těchto bodů pak měli tito specialisté provádět stejné operace jako jejich protějšky z NVA, tedy přepady především zásobovacích jednotek, ničení nepřátelské logistiky a navádění letectva na nepřátelské cíle. Rangers však byly velmi brzy objeveny průzkumem NVA a především 39. prapor se ocitl proti obrovské přesile. Na rozdíl od základů 30 a 31, které mohly alespoň doufat v pomoc pozemní cestou, základny rangerů byly od pozemních jednotek natolik vzdáleny, že žádnou podobnou pomoc očekávat nemohly a vzhledem k špatnému počasí se ocitly i bez letecké podpory. Již 19. února musel po krvavých bojích 39. prapor rangerů stáhnout ze své základny Rangers North na Rangers South, kde ještě dva

⁴⁴⁷ Starry, Donn A. *Mounted Combat In Vietnam*, Washington, 1989, s. 192-193.

⁴⁴⁸ FRUS, 1969–1976, Vol. VII, Vietnam, July 1970–January 1972, Document 140. Conversation Among President Nixon, Secretary of State Rogers, Secretary of Defense Laird, the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger), and the Chairman of the Joint Chiefs of Staff (Moorer) Washington, February 27, 1971, Washington, 2010, s. 425-437.

⁴⁴⁹ The World: Indochina: Tough Days on the Trail In Time, monday, March 8, 1971, dostupné online: <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,904773,00.html> [20. 9. 2012]

dny probíhaly obranné boje, než konečně přišel rozkaz ke stažení. Z 500 mužů 39. praporu rangers ARVN bez úhony přežilo pouhých 109 a jeho ztráty byly tedy plných 80%. Nepřítel při střetech s nimi přišel o zhruba 600 bojovníků. Po odstranění těchto překážek se stala hlavním terčem útoků NVA základna A Loui, která byla hlavním výchozím bodem k obsazení Seponu. Pokud chtěli Jihovietnamci dosáhnout cílového místa operace museli jednat rychle.⁴⁵⁰

Postup byl podobný jako v prvních dnech průniku do Laosu a postupu na Ban Dong. V první řadě však musely být obnoveny základny palebné podpory vedoucí do Bang Dongu. Místo složitého dobývání ztracených pozic byla vytvořena nová palebná postavení. Zatímco bývalé základny 30 a 31 byly umístěny na sever od cesty, nové základny Hotel II, Delta a Brown byly situovány od cesty číslo 9 jižně. Na přístupu k Seponu byly nejprve pomocí bomb BLU-82 vytvořeny tři podpůrné palebné základny s kódovými názvy Lolo, Liz a Sofia a jednu přistávací zónu u Seponu známou jako Hope. Jména byla zvolena na počest slavných hereček (Lolo podle Giny Lollobrigidy, Liz podle Elizabeth Taylor, Sophia jako Sophia Loren, a Hope jako Hope Lange) a především kvůli zjednodušení komunikace s americkými piloty.⁴⁵¹ Nejvzdálenější byla 13 kilometrů od Seponu vzdálená Lolo, uprostřed, 6 kilometrů severozápadně od Lolo ležela Liz a nejbližší cíli pak byla umístěna Sophia, která se nacházela pouhých 4,5 kilometrů od Seponu. Již obsazení budoucí základny Lolo, jimž byl pověřen 1. prapor 1. pěšího pluku 1. pěší divize ARVN se setkal s prudkým odporem. Během výsadku 3. března 1971 bylo protiletickou obranou NVA sestřeleno 11 vrtulníků UH-1 Huey a 44 jich bylo poškozeno. Hned po přistání se pozemním silám NVA podařilo zničit čtyři buldozery určené k úpravě terénu základny. I přes tyto ztráty se druhý den na základnu mohly přesunout houfnice ráže 150 milimetrů. Po zkušenostech minulých dnů byla obrana základny Lolo posílena také o 2. prapor 1. pluku.⁴⁵² Američané se z tohoto vývoje poučili a před dalším postupem bylo v okolí Liz a Sofie provedeno masivní bombardování. Základna Sophia byla obsazena teprve 5. března. Postup byl tentokrát opatrnější. Nejprve bylo na místo vysláno pět UH-1 s malým výsadkem. Když se výsadek setkal jen s drobným odporem, byl do večera na místě vysazen i 4 a 5. prapor a přesunuta baterie houfnic. Bombardování se ukázalo jako velmi prozíravý krok: v oblasti základny bylo nalezeno 124 mrtvých nepřátel, 43 AK-47, 13 protiletadlových kulometů, 9 ručních protitankových raketometů B-40, 3 radiostanice a velké zásoby munice oblečení a jídla. Je potřeba říci, že Jihovietnamcům se vrátila chuť k boji a

⁴⁵⁰ Wiest, Andrew, *Vietnam's Forgotten Army*, New York, 2008, s. 206-207.

⁴⁵¹ Nalty, Bernard C., *Air War Over South Vietnam, 1968-1975*, Washington, 2001, s. 264-265.

⁴⁵² Nguyen Duy, *Operation Lam Son 719*. Washington, 1979, s. 94-95.

v těchto dnech se vyznamenala především Divize Námořní pěchoty ARVN, která ušetřila nepříteli mnoho ztrát.⁴⁵³

Obsazení Seponu začalo konečně 6. března. Celé okolí města bylo ještě 10 minut před přiletem vrtulníků s výsadkem intenzivně bombardováno z B-52. Vrtulníky přistávaly na „sekačkou sedmikrásek“ vytvořené ploše označené jako Hope, zhruba 4 kilometry vzdálené od středu města. Výsadková operace začala v 12:00, kdy začaly přistávat první vrtulníky. Operace se celkem zúčastnilo 276 amerických dopravních strojů UH-1 a útočných AH-1 startující ze základny Khe San a výsadek u Seponu se stal největší aeromobilní operací v dějinách války v Indočíně. Díky bombardování se vysazené 2. a 3. prapor 2. pluku 1. pěší divize ARVN setkaly jen s minimálním odporem a Sepon byl beze ztrát obsazen. Ve městě vojáci ARVN našli 202 mrtvých těl nepřítele-obětí bombardování B-52, 5 protiletectvých zbraní, 1000 tun rýže a 2000 plynových masek. Cíle operace Lam Son 719 bylo dosaženo. Ve velení ARVN zavládlo z hubené kořisti zklamání. NVA se podařilo během tří týdnů přestávky v boji většinu materiálu přemístit do horského terénu za řeku Sepone. I přes to, že padaly návrhy na pokračování operace, něčeho podobného se velení ARVN neodvážilo. Již tak mělo těžké ztráty a představa boje v horském terénu s NVA a Vietkongem, pro které byly podobné boje přirozené, byla pro generála Viena noční můrou. Bylo jasné, že je čas se z Laosu stáhnout.⁴⁵⁴

Obsazení Seponu byl poslední úspěch, který operace dosáhla. Již krátce po startu výsadku k Seponu se letecká základna v Khe Sanu, která měla být v „hlubokém zázemí“ ocitla pod raketovou a minometnou palbou NVA. V následujících dnech se ocitaly pod palbou a v obklíčení všechny základny a zvláště Lolo měla velké problémy. Začala se projevovat drtivá převaha NVA a Pathet Lao v Laosu. Do blízkosti základen ARVN se dařilo NVA skrze džungli přitáhnout houfnice sovětské výroby ráže 130 a 152 milimetrů. Palebné základny byly postaveny na pahorcích, aby jejich zbraně měly co nejlepší výhled do krajiny a jejich dostřel byl maximální. Nevýhodou bylo, že nyní se díky těmto postavením staly pro dělostřelce ze Severu naprosto ideálním cílem a z vršků byly díky palebné převaze NVA brzy smeteny. Dalším důležitým faktorem, který plánovači ARVN podcenili, bylo množství obrněné techniky, kterou v oblasti NVA disponovalo. Ve spojení se schopnostmi logistů NVA, kteří dokázali tyto stroje dostat hluboko do týlu ARVN a stahujícím se jednotkám po cestě číslo 9 ušetřili těžké ztráty. Obrovské potíže nyní USAF dělala protiletectvá obrana

⁴⁵³ Melson, Charles, Vietnam Marines 1965–73, London, 1992, s. 11.

⁴⁵⁴ Nguyen Duy, Operation Lam Son 719. Washington, 1979, s. 96-97.

NVA, která bývala na stezce vždy poměrně neúčinná. Vzhledem k tomu, že letectvo muselo pro zásobování džunglí obklopených základen používat pomalých vrtulníků a stroje se musely vracet na stále stejné místo, mohli kolem těchto základen Severovietnamci soustředit protiletadlové zbraně a ničit velké množství strojů. Tím prakticky zabránili nejen zásobování základen, ale i letecké podpoře k jejich obraně prováděné bojovými vrtulníky AH-1 Cobra. Situace se pomalu stávala neúnosnou a 9. března, tři dny po jeho obsazení vydal osobně prezident Thieu příkaz k opuštění Seponu a k postupnému stažení sil z Laosu.⁴⁵⁵ Byl proveden pokus probít se džunglí z výsadekových zón Sophie, Liz a Lola k cestě číslo 914, která nahradila v komunistické zásobovací síti cestu číslo 9 a nacházela se zde velká zásobovací depa. Do akce byla nasazená elitní, avšak již poněkud vyčerpaná Divize Námořní pěchoty, které se sice podařilo postoupit o několik kilometrů k této oblasti, avšak byla zastavena tvrdou obranou a rozkazem stáhnout se. Původní plány na průnik zpět do Vietnamské republiky skrze údolí A Shau vzalo za své a jednotky se musely stáhnout zpět do země po silnici číslo 9, tedy tudy, kudy do Laosu vtrhly. V první řadě byli evakuováni vojáci ze Seponu. Poté je následovali spolubojovníci ze Sophie, Liz a nakonec Lolo. Stahování probíhalo ve velkém zmatku a bylo ukončeno až 20. března, když poslední vojáci byli evakuováni 40 vrtulníky, z nichž 28 bylo zasaženo palbou nepřítele. Jednotky utrpěly velké ztráty na mužstvu. Citelné byly i ztráty materiální. ARVN ztratila například všechny dělostřelecké kusy umístěné na základnách palebné podpory. Dne 19. března byla opuštěna i základna A Luoi u Ban Dongu a stahování se proměnilo ve zběsilý úprk. Největšího lapsu se během něj dopustil plukovník Nguyen Trong Luat. Ten velel koloně sta vozidel 1. obrněné brigády ARVN, mezi nimiž bylo i 21 tanků M-41 a 54 transportérů M-113. Spolu s nimi se evakuovali i výsadkáři 1. a 8. praporu. Luat, od dvou přeběhlíků NVA získal informaci o chystaném masivním přepadu stahujících se jednotky silnými obrněnými silami Severovietnamců. Rozhodl se pouhých 8 kilometrů před hranicemi Laosu s Jižním Vietnamem sjet z cesty číslo 9 a „objet“ protivníkovy jednotky skrze džungli. Bylo pravdou, že se oddíly protivníka skutečně k jeho koloně blížily, ale pokud by plukovník přikázal zrychlený postup, mohl být i se svými muži ani ne do hodiny v bezpečí za hranicemi. Po jeho rozhodnutí skrýt se v džungli jeho kolonu čekalo dvoudenní martýrium, kdy je od větších ztrát ochránily jen taktické úder USAF na nepřítele. Největší překážkou se pro kolonu stala rozvodněná hraniční řeka Xepon. Jednotce byly pomocí vrtulníků CH-47 dodány dva buldozery, se kterými se jim podařilo postavit brod a teprve 23. března 98 zbylých vozidel

⁴⁵⁵ Nguyen Duy, Operation Lam Son 719. Washington, 1979, s. 100-104.

překročilo hranice a dostalo se do bezpečí.⁴⁵⁶ Velké množství porouchaných, ale nepoškozených vozidel bylo opuštěno jejich posádkami na cestě číslo 9 a ponecháno svému osudu. Američané z obav ze zneužití těchto vozidel Vietkongem a NVA k infiltraci základen a sabotážím se je rozhodli zničit bombardováním. Jednalo se o velké množství původní výzbroje brigády: 21 tanků M-41, 26 transportérů M-113, 13 buldozerů, 2 grejdry a 51 dalších vozidel. Vozidel nuceně zničených USAF bylo tedy o 15 více, než se podařilo Luatovi „hrdinně“ zachránit blouděním v džungli. Ztráty 1. obrněné brigády ARVN díky tomu činily 60% jejího předoperačního stavu.⁴⁵⁷ I když Luatova kolona byla poslední, která překročila hranice, operace Lam Son 719 oficiálně skončila až 9. dubna 1971.

Podobně se vyvíjela i operace v Kambodži, kde se nepočítalo s větším odporem. Do operace, která začala 5. února 1971, byly nasazeny menší síly než v Laosu: 9. pěší pluk, 74. prapor rangerů, 11. pluk obrněné kavalerie a 5. ženijní rota. Celé operaci velel jeden z nejschopnějších generálů ARVN Do Cao Tri⁴⁵⁸, který si vedl velmi opatrně a při operaci za cenu minimálních ztrát těžce poškodil infrastrukturu NVA. Generál poručík Tri však 23. března 1971 zahynul a operace se stejně jako Lam Son 719 v Laosu zastavila.⁴⁵⁹ Triho smrt byla pro ARVN skutečnou tragédií, neboť i přes své morální nedostatky byl i v amerických vojenských kruzích považován za vynikajícího vojáka.⁴⁶⁰ Došlo k tvrdým bojům u města Snuol, ze kterého se musela po těžkých ztrátách ARVN stáhnout.⁴⁶¹ V květnu byla úderem NVA přerušena jediná cesta mezi Phnompenhem a Sihanoukville a kambodžská vláda požádala ARVN a USAF o podporu. To znamenalo faktický konec operace Toan Thang 71-01, neboť bez letectva, které nyní podporovalo kambodžské vojáky neměla operace šanci uspět a udržet se v dobytých pozicích. Dne 30. května se z Kambodži stáhly, po velikých ztrátách poslední jednotky ARVN. Během společných operací Chenla I a Chenla II

⁴⁵⁶ Starry, Donn A. *Mounted Combat In Vietnam*, Washington, 1989, s. 196.

⁴⁵⁷ Nguyen Duy, *Operation Lam Son 719*. Washington, 1979, s. 119.

⁴⁵⁸ Do Cao Tri (1929-1971) vietnamský voják, roku 1947 vstoupil do francouzské armády, roku 1950 vystudoval prestižní francouzskou vojenskou školu v Auvour, roku 1954 ze zbytků po francouzské armádě zformoval první výsadkovou brigádu ARVN, roku 1958 absolvoval Školu velení a generálního štábu USA ve Fort Leavenworthu v Kansasu, roku 1963 vojáci pod jeho velením na rozkaz prezidenta Diema potlačili protesty buddhistů proti jeho režimu, poté se však přidal k pučistům a stal se jedním z nejvýše postavených členů junty, roku 1967 se dostal do sporu s viceprezidentem a velitelem letectva Ky, po kterém byl „uklizen“ na post velvyslance do Jižní Koreji, během ofenzivy Tet byl však povolán zpět a byl jmenován velitelem III. armádního sboru, který byl pověřen obranou Saigonu, během operací v Laosu roku 1970 byl obviněn z vyvážení černých peněz ze země, roku 1971 během operace Toan Thang 01-71, v době kdy se spekulovalo o jeho jmenování velitelem I. armádního sboru v Laosu, zahynul při havárii vrtulníku, byl považován za nejschopnějšího generála ARVN, avšak mezi vojáky nebyl oblíben kvůli svému extravagantnímu stylu života, na který si vydělával spojením s černým trhem a podsvětím.

⁴⁵⁹ The Death of a Fighting General In Time, Monday, Mar. 08, 1971 dostupné online:

<<http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,904774,00.html>> [21. 9. 2012]

⁴⁶⁰ FRUS, 1969–1976, Vol. VII, Vietnam, July 1970–January 1972, Document 209. Transcript of a Telephone Conversation Between the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) and the Deputy Assistant Secretary of State for East Asian and Pacific Affairs (Sullivan), Washington, June 1, 1971, Washington, 2010, s. 670-671.

⁴⁶¹ Cosmas, Graham A., *MACV The Joint Command in the Years of Withdrawal, 1968–1973*, Washington, 2007, s. 338-339.

kambodžská armády, jihovietnamského letectva a USAF se sice podařilo silnici číslo 7 mezi největšími městy Kambodže otevřít a způsobit NVA a Rudým Khmérům velké ztráty, ale za cenu naprostého zdecimování kambodžské armády. Na konci roku 1971 byla cesta číslo 7 opět povstalci přerušena a již se ji nepodařilo do konce konfliktu republikovým silám znovu dobýt a zprovoznit.⁴⁶² V únoru 1971 přepracovaného a vystresovaného Lon Nola postihla mrtvice. Když se v dubnu 1971 vrátil z léčení v Honolulu, prohlásil se maršálem. Ani pompézní obřad však nemohl zakrýt úpadek režimu. Po operacích Chenla I a Chenla II se již režim nezmohl na žádné další útočné operace a další tři roky přežil jen díky americké vojenské pomoci, bombardování USAF a naprostého nezájmu NVA o politické zřízení země (v podstatě jim vyhovoval slabý Lon Nol v boji s Rudými Khmery než pročínská silná komunistická vláda Rudých Khmérů).⁴⁶³

Nejúspěšnější se nakonec ukázala operace Cuu Long 44-02, která proběhla v nejjižnějším 4 vojenském regionu Vietnamské republiky, v oblasti mezi městy Can Tho a Ha Tien. Cílem operace bylo eliminovat zásobovací silnice NVA 3 a 4 a zničit guerillu v oblasti. Operace se zúčastnila 4. obrněná brigáda posílena 12. a 16. pluk obrněné kavalérie ARVN, tři prapory rangers, prapor dělostřelectva a rota ženistů. Operace proběhla mezi 16. lednem a 7. únorem 1971 a skončila úplným úspěchem. Do roku 1975 byla činnost Vietkongu v oblasti naprosto mizivá. Zabitých nepřátel bylo 342 a zajato bylo 21 příslušníků Vietkongu a NVA. Při operaci přišlo o život 16 příslušníků ARVN a 96 vojáků ARVN bylo zraněno.⁴⁶⁴

Vojenské dobrodružství, do kterého se saigonský režim pustil, skončil naprostou katastrofou. Dle oficiálních čísel ztratila ARVN při operaci Lam Son 719 1446 mužů. 4236 bylo zraněno a zmizelo 242. Neoficiální čísla, o kterých se mluvilo v saigonských kuloárech byla děsivější: 3800 mrtvých, 5200 raněných a 775 nezvěstných vojáků. Vzhledem k tomu, že ARVN nasadila v Laosu celkem 17 000 vojáků, jsou obě čísla děsivá. Podle oficiálních údajů ztráty ARVN tvořily plnou 1/3 nasazených vojáků, v případě neoficiálních čísel téměř 2/3 všech nasazených sil. Vedle toho ARVN v Laosu přišla o nezanedbatelný počet drahocenného materiálu (v závorce ztráty Američanů při operaci Dewey Canyon II a USAF nad Laosem): 2107(363) osobních zbraní, 320 (98) kulometů a větších zbraní, 211(67) nákladních vozidel, 87 (76) bojových vozidel, 54 (17) tanků, 96 (4) kusů dělostřelectva různých ráží, 1516 (61) vysílaček a 31 (6) buldozerů.⁴⁶⁵ Během operací nad Laosem zemřelo 55 amerických členů

⁴⁶² Sak Sutsakhan, *The Khmer Republic at War and the Final Collapse* Washington, 1987, s. 69-73.

⁴⁶³ Nožina, Miroslav. *Dějiny Kambodže*. Praha, 2007, s. 225.

⁴⁶⁴ Starry, Donn A. *Mounted Combat In Vietnam*, Washington, 1989, s. 197-198.

⁴⁶⁵ Nguyen Duy, *Operation Lam Son 719*. Washington, 1979, s. 125-127.

osádek, 178 bylo zraněno a 34 bylo pohřešováno. Další vojáci USA byli zabiti nebo zraněni během útoků NVA a Vietkongu na území Vietnamské republiky, takže Američané celkem během této operace přišli o 253 mužů (včetně operace Dewey Canyon II a ztrát nad Laosem) a 1149 raněných.⁴⁶⁶ To, jak byla protiletadlová obrana nad Laosem pro vrtulníky nebezpečná dokazuje 108 sestřelených a 618 poškozených vrtulníků, z nichž musela být polovina odepsána. Naopak bylo nad Laosem ztraceno pouze 8 letadel s pevnými křídly.⁴⁶⁷ Celkové ztráty, které ARVN během jarních kampaní utrpěla, byly podle neověřených čísel 8483 zabitých, 12 420 zraněných, 691 nezvěstných a 1149 zajatých.⁴⁶⁸ Teoreticky se nemělo jednat při velikosti jihovietnamských ozbrojených sil, které v této době měli kolem milionu členů, o žádný větší problém. Vzhledem k tomu, že více než polovinu z tohoto počtu tvořili členové domobrany, kteří se většinou nevzdalovali ze svého regionu a vesnice a zhruba 400 000 vojáků ARVN tvořili branci, kteří se do armády dostali často jen díky násilným metodám při odvodu a pouze násilím byli v armádě drženi nebyli právě nejspolehlivější vojenskou silou. Během ofenzivy Tet měsíčně sběhlo až 16000 mužů a nikdo si nedovedl představit postavit obranu země na těchto nespolehlivých jednotkách. Do ofenzivních operací začátku roku 1971 byly tedy nasazení elitní a profesionální jednotky jako výsadkáři, námořní pěchota či rangers, kterých bylo dohromady zhruba kolem 35 000 - 40 000 (po jedné divizi výsadkářů a námořních pěšáků po zhruba 15 000 mužích a 40 až 54 praporů rangers, celkem zhruba 14 000 mužů). Všechny tyto síly byly na počátku roku intenzivně nasazeny a většina ztrát připadla právě na tyto opory saigonského režimu. Vojenský potenciál Jižního Vietnamu byl tak napjatý, že vedle nespolehlivých jednotek tvořených branci zůstávala v záloze jako jediná použitelná jednotka brigáda námořní pěchoty. Ještě větší problém byl v tom, že i ve výcviku a bojovém nadšení těchto jednotek se objevily obrovské mezery. Generál major Nguyen Duy Hinh, jeden z nejbystřejších analytiků vojenské porážky Jižního Vietnamu se k tomu vyjádřil později takto:

„Základním problémem ARVN během operace Lam Son 719 byla nedostatečné pozemní pohyblivost. Ve všem se spoléhalo na vrtulník. Dokonce i na krátkých vzdálenostech bylo raději používáno vrtulníků, než aby byl dán rozkaz k pěšímu přesunu. Díky tomu nemohl být využit prvek tichého přiblížení, překvapení nepřítele a útoku ze zálohy... Velkým nedostatkem jednotek ARVN od praporu níže byla jejich neschopnost manévrů při kontaktu s nepřítelem. Při prvním kontaktu měli tendenci zastavit a počkat na leteckou podporu než se

⁴⁶⁶ Nalty, Bernard C., *Air War Over South Vietnam, 1968-1975*, Washington, 2001, s. 273.

⁴⁶⁷ Tilford, Earl H. Jr., *Setup: What the Air Force Did in Vietnam and Why?*, Alabama, 1991, s. 201.

⁴⁶⁸ Fulgham, David, Maitland, Terrence, *South Vietnam on Trial*, Boston, 1984, s. 90.

pokusit získat o něm více informací, zaútočit na něj nebo se k němu více přiblížit. Tento problém ukazoval na nedostatečný výcvik malých jednotek.“⁴⁶⁹

Ještě větším problémem byly nedostatky ve velení celého I. armádního sboru potažmo celé ARVN. Nejen, že generálové nebyli dostatečně odborně na výši a často si nepočínali profesionálně, ale především mezi nimi panovala ohromná rivalita, která nevedla k soutěživosti a agresivitě, ale naopak k intrikám a k nečinnosti ze strachu z toho, že případný neúspěch jejich „nepřátel“ použijí proti němu. Do vojenských záležitostí se také promítla vnitropolitická situace Vietnamské republiky. Blížili se totiž prezidentské a parlamentní volby, v nichž se měli proti sobě postavit dva bývalí důstojníci a spojenci a nynější nesmiřitelní političtí nepřátelé Thieu a Ky. Oba samozřejmě měli v armádě své přátele a spojence. Zatímco Thieuovy přátelé se snažili, aby ofenziva alespoň na papíře dopadla co nejlépe, Ky a jeho spojenci se snažili o přesný opak, čímž by podkopali prezidentovu autoritu. Výsledkem byl nepřetržitý souboj mezi generály nejen o koncepci ale i moc a subordinaci. Hinh tuto situaci s nezakrývanou trpkostí po válce popsal:

„Během operace se několikrát stalo, že velitelé divizí nevěděli, co dělají jemu podřízené jednotky a ztratil nad nimi veškerou kontrolu. Dokonce ani velení I. armádního sboru nevědělo, co se děje s jemu podřízenými divizemi.... Největším problémem, který bylo potřeba vyřešit, byla neposlušnost části velících generálů, kteří, jako mnoho jiných generálů, sami sebe považovali za pilíře režimu. Velitelé I. armádní sbor se zcela zjevně skláněli před jejich politickou mocí, což mělo nepříznivý vliv na provedení operací. Nepoddajný postoj velitelů Výsadkové divize a Divize Námořní pěchoty, kdy neomluvitelně nadsadili sebe nad národní zájmy a jejich osobní pýcha narušovala úkol porazit nepřítele. Pro úspěch operace, tak jak bylo plánováno, musel být především uspokojivě vyřešen problém efektivního velení, protože vztahy mezi podřízenými štáby měly vliv na postup samotné operace. Alespoň měly být dány velitelům I. armádního sboru potřebné pravomoci, které by zajistily, že jejich rozkazy budou přesně splněny.“⁴⁷⁰

Ve výsledku znamenala operace jen další snížení již tak chabých bojových schopností ARVN. Mezi generály se objevily prudké spory, o to, kdo více zklamal „svoji zemi“, což byla spíše zástěrka pro boj mezi různými politicko-ekonomickými klany, spojenými s černým obchodem a mafií. Hrot armády, zkušené profesionální jednotky, byly do značné míry zdecimovány. Jak námořní pěchota, výsadkáři, tak rangers byly po ofenzivě rychle doplňovány a dokonce se rozrůstali, ale jednalo se pouze o nárůst početní a nikoliv

⁴⁶⁹ Nguyen Duy, Operation Lam Son 719. Washington, 1979, s. 161.

⁴⁷⁰ Nguyen Duy, Operation Lam Son 719. Washington, 1979, s. 168.

kvalitativní a elitní jednotky již nikdy nedosáhly úrovně, jaké měly před operací v Laosu. Toto vše bylo samozřejmě z politického, velmi krátkozrakého, hlediska pro Thieua podružné. Dokonce i Američané ústy velvyslance Ellswortha Bunkera Thieua varovali, že ztráty jeho jednotek byly tak „nízké“ jen proto, že Američané nasadili do operace své letectvo, což se již v budoucnu nemusí opakovat a neměl tedy vítězství, které ARVN dosáhla přeceňovat.⁴⁷¹ V soukromí byl Thieu realistický a přiznával skutečnost, že ARVN žádné zázraky nepředvedla. Dokonce i Haig, velký zastánce operace, z jejího provedení žádnou radost neměl.⁴⁷² Přesto veřejně deklamoval „velké vítězství“. Vlastní čísla o ztrátách byla snížena nepřátelská poněkud navýšena. Dle Saigonu nepřítel přišel o 13 000 vojáků (Abrams dokonce uváděl čísla rozvědky, podle jejíhož „spolehlivého“ severovietnamského zdroje měly ztráty NVA dosáhnout dokonce 16 224 mrtvých⁴⁷³), bylo mu zajato nebo zničeno 100 tanků, 291 nákladních vozidel, 4545 ručních zbraní, 1968 kulometů a větších zbraní, 120 000 tun munice, 1,3 milionu barelů pohonných hmot, 7 kilometrů potrubí a nespočetně zásob potravin, oděvů a lékařského materiálu.⁴⁷⁴ Naopak po sjednocení vietnamská armáda zveřejnila, že během operace přišla pouze o 2163 mrtvých a 6176 raněných.⁴⁷⁵ Vzhledem k tomu, že většina „padlých“ NVA ve statistice Vietnamské republiky přišla o život během bombardování, lze tato čísla brát jako reálnější. Naopak čísla o 20 000 padlých bojovnících ARVN a 700 zajatcích jen v Kambodži lze prohlásit za podobně „spolehlivou“ statistiku Severu.⁴⁷⁶ To, co si ve skutečnosti o svém „velkém vítězství“ a jeho dopadech na společnost mysleli vojáci, bez příkras popsal opět generál Hinh:

„Přestože bylo oficiálně oznámeno velké vítězství a byly organizovány masové demonstrace na oslavu „vítězství v dolním Laosu“, lidé byli stále v šoku z utrpených ztrát. Možná největší šok ze všech, který vzbuzoval nejvíce emocí, byla bezprecedentní skutečnost, že síly ARVN zanechaly na bojišti značné množství těl svých vojáků a opustily zraněné. Bylo to porušení víry a přesvědčení v rodinné tradice a v rodinné dědictví, které vietnamský sentiment nikdy nemůže zapomenout, natož odpustit. To představovalo hrozné trauma pro ty nešťastné rodiny, které byly oddány tradičnímu kultu mrtvých a jeho vztahu na život a které byly nyní odsouzeny k věčnému smutku a pochybnostem. Bylo to vítězství nebo porážka?

⁴⁷¹ FRUS, 1969–1976, Vol. VII, Vietnam, July 1970–January 1972, Document 156. Backchannel Message From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to the Ambassador to Vietnam (Bunker), Washington, March 18, 1971, Washington, 2010, s. 467.

⁴⁷² FRUS, 1969–1976, Vol. VII, Vietnam, July 1970–January 1972, Document 158. Backchannel Message From the President's Deputy Assistant for National Security Affairs (Haig) to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) Saigon, March 19, 1971, Washington, 2010, s. 475–477.

⁴⁷³ Sorley, Lewis, Vietnam Chronicles: The Abrams tapes 1968–1972, Lubbock, s. 635.

⁴⁷⁴ Nguyen Duy, Operation Lam Son 719. Washington, 1979, s. 127.

⁴⁷⁵ Viện Sử Học, Lịch sử Việt Nam 1965–1975, NXB Khoa học xã hội, Hanoi, 2002

⁴⁷⁶ Ang Cheng Guan Ending the Vietnam War: The Vietnamese Communists' Perspective, London, 2003, s. 67.

Postoje veřejnosti se zdály být rozjitřeny dramatickými zážitky a osobními pocity vojáků I. armádního sboru vracejících se z Laosu. Skoro bez výjimek nevěřili, že zvítězili.“⁴⁷⁷

Mnohé prosté Vietnamce nepobouřila tedy ani jasná lež vlády o vítězství při jasné porážce, ale spíše porušení tradic. Ve vietnamské tradici je důležité své mrtvé slušně pohřbít. Pokud se tak nestane, jeho duše navždy bloudí světem, což přináší rodině neštěstí. Rodina by měla znát den i hodinu odchodu svého nejbližšího, aby mohla každoročně ve výročí jeho odchodu uctít jeho památku. Tuto tradici ctil dokonce i Vietkong a NVA, a pokud tělo nemohlo být převezeno, bylo s úctou pohřbeno a rodině bylo poté oznámeno místo uložení a čas úmrtí. Tímto chováním si saigonský režim proti sobě postavil mnohé tradicionalisty, kteří jej dosud jako „menší zlo“ v lepším případě tolerovali.⁴⁷⁸

Operace Lam Son 719 samozřejmě měla své vítěze. Jednoznačným vítězem byla NVA a Severní Vietnam, kterému se podařilo nejen zabránit zničení svého zásobovacího systému, ale dokázaly přejít do protiútoků, přenést útoky na území Vietnamské republiky a uštvit saigonskému režimu řadu úderů. Za vítěze se mohl označit alespoň na krátkou dobu i Thieu, který se mohl díky jejich chování zbavit nepohodlných velitelů armády, kteří podporovali opozici. „Velké vítězství“ v Laosu využil také v předvolební kampani, kterou se snažil zakrýt obvinění z korupce a které se nakonec po odstoupení protikandidátů, kteří jej obvinili z korupce a falšování voleb proměnila v naprostou frašku. Překvapivě, neustále veřejné deklamování Thieua o velikém laoském vítězství ARVN naprosto dokonale nahrálo Nixonově administrativě. Především bylo oznámeno, že vietnamizace se zdařila a proto mohou být staženy další americké jednotky, neboť „ARVN je schopna převzít obranu země“. Toto tvrzení poté hrálo důležitou roli v dalších vyjednáváních v Paříži.

5.3. Obnovení tajných pařížských jednání

Již během operace Lam Son 719 navštívil Haig z pověření prezidenta a Kissingera Saigon a s Abramsem projednával další stahování jednotek. Abramsovi se právě podobná představa nezamlouvala, neboť si uvědomoval nestabilitu Vietnamské republiky a nepřipravenost jejích ozbrojených sil převzít na sebe plně odpovědnost za vedení války proti tak odhodlanému nepříteli, jakým nepochybně Severovietnamci byli. Haig Abramsovi sdělil, že v září 1972 bude moci ve Vietnamu počítat maximálně s 60 000 vojáky. Abrams s tím nesouhlasil a považoval za přijatelné riziko minimálně 100 000 vojáků ve stejném období.

⁴⁷⁷ Nguyen Duy, Operation Lam Son 719. Washington, 1979, s. 168.

⁴⁷⁸ Wiest, Andrew, Vietnam's Forgotten Army, New York, 2008, s. 227.

Dokonce i Haig souhlasil, že americká armáda ve Vietnamu s méně než 90 000 muži nemá žádný význam. Bylo však nutné před prezidentskými volbami 1972 splnit politické zadání a z nepopulární války se co nejefektivněji dostat a připsat si tak cenné body.⁴⁷⁹ Politické body byly pro Nixona v této době potřebné. I když mírové hnutí sláblo, bylo stále schopné zorganizovat velmi emotivní demonstrace, které dokázaly vládě velmi nepříjemně ubrat na popularitě. Veřejnost se o operaci Dewey Canyon II a Lam Son 719 dověděla dříve, než měla. Thieuův režim chtěl zabránit indiskreci, proto se „šalamounsky“ rozhodl informovat podrobně o celé operaci jihovietnamské novináře. Zároveň však bylo na celou operaci vyhlášeno informační embargo a jihovietnamský tisk nesměl před zahájením o plánované operaci informovat. Pro americké novináře, kteří byli svými saigonskými kolegy informováni samozřejmě nic podobného neplatilo a Los Angeles Times 3. února 1971 ve svém úvodníku o celé operaci obsáhle informovalo. To opět aktivovalo již poměrně oslabenou opozici vůči válce. Senátem prošla rezoluce vyzívající k co nejrychlejšímu stažení vojsk z Vietnamu a demokratické opozice Nixona za jeho zahraniční politiku tvrdě kritizovala.⁴⁸⁰ I přes to, že dosáhla podpora války historického minima (dle Gallupova institutu v lednu 1971 podporovalo válku 31% obyvatel, v květnu 1971 již pouze 28%, poté se institut přestal na válku ptát), občanské akce proti válce se oproti předešlým letům značně poklesly. Leč oč se podpora veřejnosti hnutí zmenšila, o to byly akce emotivnější a radikálnější. Dne 1. března dokonce u Kapitolu na protest vybuchla nastražená nálož. Emoce ještě rozjitřil proces s Williamem Calleyem, velitelem zodpovědným za masakr u vesnice My Lai v roce 1968, který probíhal v březnu 1971 (později se ukázalo z nahrávek, že Nixon s ním soucítit). Po odsouzení na doživotí mu prezident povolil trest na domácí vězení (později mu byl trest změněn na 20 let, avšak již roku 1974 Calley mohl opustit po milosti i domácí vězení). To ještě více rozjitřilo emoce. Zvláště emotivní byly akce organizace Vietnam Veterans Against the War⁴⁸¹ a Gold Star Mothers Club.⁴⁸² VVAW mezi 19. a 23. dubnem vyhlásila takzvanou „operaci Dewey Canyon III“, parafrázující akce v údolí A Shau v letech 1969 a 1971. Tato akce se však neodehrávala ve Vietnamu, nýbrž ve Washingtonu. Dne 19. dubna skupina 1100

⁴⁷⁹ FRUS, 1969–1976, Vol. VII, Vietnam, July 1970–January 1972, Document 153. Backchannel Message From the President's Deputy Assistant for National Security Affairs (Haig) to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger), Saigon, March 16, 1971, Washington, 2010, s. 467.

⁴⁸⁰ Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006, s. 918–928.

⁴⁸¹ Vietnamští veteráni proti válce dále VVAW, organizace sdružující vietnamské veterány, bojující proti válce, vznikla již roku 1967, avšak svého vrcholu dosáhla na začátku 70. let, kdy sdružovala až 20 000 válečných veteránů, proslavila se akcemi proti válce, jako byla akce Winter Soldier, sbírající svědectví vojáků USA na válečné zločinný ve Vietnamu, souborem akcí Dewey Canyon III ve Washingtonu v dubnu 1971 nebo okupací sochy Svobody v New Yorku, se stahováním vojáků a pokrokem ve vyjednávání v Paříži, organizace rychle ztrácela příznivce a brzy po válce zanikla.

⁴⁸² Klub matek vlajky zlaté hvězdy, organizace matek, jejichž synové padli ve válce, své jméno odvozuje od tradice vyvěšování vlajky se zlatou hvězdou za člena rodiny který je ve válce, organizace vznikla roku 1917, její nejslavnější členkou byla paní Aletta Sullivanová, která při potopení křižníku USS Juneau během námořní bitvy u Guadalcanalu roku 1942 přišla o pět synů, organizace působí do dnes.

veteránů a matek padlých vojáku se v tichém průvodu přes most Abrahama Lincolna odebrali ke hrobu neznámého vojína, kde proběhla mše a tryzna za padlé. Poté chtěli vykonat návštěvu Arlingtonského vojenského hřbitova, na který však nebyli vpuštěni. Tento incident velmi pobouřil veřejnost a druhý den si na 200 veteránů přišlo stěžovat na slyšení před komisí Senátu pro zahraniční vztahy. Mezitím jejich kolegové na schodech Kapitolu rekonstruovali scény z jejich nasazení ve Vietnamu. Část veteránů a matek se vydala opět na Arlingtonský hřbitov, kam byli teprve nyní, po záplavě kritiky, vpuštěni ke hrobům svých přátel a blízkých.⁴⁸³ Vrcholnou akcí „operace Dewey Canyon III“ bylo 23. dubna shromáždění 800 vietnamských veteránů na schodech Kapitolu, kteří na protest proti válce před ním zahodili svá vyznamenání, stužky a bojové odznaky. Druhý den, 24. dubna 1971 se ve Washingtonu sešlo na 200 000 demonstrantů (číslo 500 000, jak tvrdili organizátoři, se nepotvrdilo) a v Chicagu dalších 186 000 lidí.⁴⁸⁴ Počet demonstrantů byl sice veliký, ale mírové hnutí bylo již za svým zenitem a místo osobností jako byl Martin Luther King, literát Jan Barry Crumb či ze zahraničních britský filosof Bertrand Russell se do popředí dostávaly pochybné existence, které místo boje proti válce prosazovaly boj proti systému a proti naprosto všemu. Když chtěli tito radikálové proměnit chicagskou demonstraci v protisystémový protest, pořadatelé raději shromáždění rozpustili.⁴⁸⁵ Demonstrace 24. dubna 1971 byly posledními masovými protesty proti válce, které se podařilo zorganizovat. Hnutí ztrácelo definitivně podporu s teroristickými akcemi radikálů, jako byl pokus o únos Kissingera nebo příprava ozbrojeného nájezdu proti náborové kanceláři US ARMY v Camdenu. Hnutí proti válce ve Vietnamu, první masové občanské hnutí proti válce v dějinách, lze hodnotit jako velmi úspěšné. Mírové protesty občanů se poprvé staly hybnou politickou silou, se kterou se muselo počítat. Podařilo se donutit vládu k postupnému stažení armády z války a změnu braneckého systému na dobrovolný. Ve chvíli, kdy se pokusili radikálové nejen zastavit válku, ale změnit i politický režim USA narazilo hnutí na své meze. I přes liberální a revoluční 60. léta, která různým sociálním experimentům přála, nebyla většina Američanů, včetně mnoha bývalých členů hippies, připravena radikálně měnit systém své země a její směřování. Konec americké intervence v Indočíně znamenal i konec „revoluce“ 60. let a mírového hnutí.

Ani zahraniční reakce na akci již nebyla tak ostrá, jako předešlý rok při operaci v Kambodži. Slovní reakce samozřejmě byly odsuzující, ale škody loňského léta (obnovení

⁴⁸³ Danver, Steven, *Revolts, Protests, Demonstrations, and Rebellions in American History Vol. 1*, Santa Barbara, 2010, s. 932.

⁴⁸⁴ Huge Capitol Crowd protest Viet War In Oxnard Press Courier, April 25, 1970, s. 1-2. dostupné online: <http://newspaperarchive.com/oxnard-press-courier/1971-04-25/> [25. 9. 2012]

⁴⁸⁵ Frisco's Anti-War Rally In Cedar Rapids Gazette, April 25, 1970, s. 1-2. dostupné online: <http://newspaperarchive.com/cedar-rapids-gazette/1971-04-25/> [25. 9. 2012]

vztahů VDR s ČLR, poškození vztahů se západní Evropou především Francií, zmrazení tajných pařížských rozhovorů) se neopakovaly. Především reakce Pekingů byla poměrně rezervovaná. Ačkoliv v březnu 1971 vyšla v Číně sbírka dokumentů, projevů a komuniké štábů s jímavým názvem „Ať žije veliké přátelství a vojenské spojenectví mezi čínským a vietnamským lidem“ a přátelská prohlášení obou vlád byla plná superlativů, ve skutečnosti se Peking již tajně rozhodl o přechodu námluv s Washingtonem do další fáze. Při příležitosti mistrovství světa v ping-pongu v japonské Nagoji v dubnu 1971 byli do ČLR pozváni na přátelskou návštěvu americká reprezentace v tomto sportu a na oplátku byli do USA pozváni Číňané. Byl to první oficiální kontakt mezi USA a pevninskou Čínou od vítězství komunistů v zemi roku 1949. Celá tato diplomacie díky tomu dostala jméno „pingpongová diplomacie“. Dne 20. dubna 1971 během setkání s pakistánským prezidentem Jahja Khánem poslal Čou En-laj do Washingtonu vzkaz, který deklaroval připravenost pekingské vlády veřejně přijmout k diskusi vyslance, ministra zahraničí či přímo prezidenta USA.⁴⁸⁶ Scéna pro jedno z největších překvapení světové diplomacie ve 20. století byla připravena. Podobný vývoj měla reakce SSSR a jeho satelitů byla podobná. V Evropě se pomalu připravovaly první kroky ke konferenci OBSE a středo a východoevropské komunistické státy, stále otřesené invazí do Československa nehodlaly dát neuváženým tlakem a kritikou možnost zrušení konference, která mohla alespoň z části upravit vztahy na kontinentě. Naproti tomu Sověti měli obavy o osud jednání SALT a drželi se podobné taktiky. S tím, jak Američané stahovali své síly z Vietnamu, evidentně klesala jeho důležitost pro diplomacii a otázka další budoucnosti Indočíny se stávala jak pro Východ, tak Západ, které řešily své vlastní problémy, čím dál tím více podružnější.

Operace Lam Son 719 Washington maximálně vytěžil. Již 7. dubna prezident Nixon v televizním projevu oznámil, že vietnamizace byla úspěšně završena, ARVN je bojeschopná a může převzít obranu země. Stahování tedy může pokračovat a do konce roku měl počet amerických vojáků poklesnout na 150 000. Na velmi nízká čísla spadly také americké ztráty: například během týdne od 25. dubna do 1. května 1971 Američané přišli o pouhých 17 vojáků.⁴⁸⁷ Tím (spolu s úplným pozastavením odvodů a přípravou nového systému postaveného na dobrovolnících) se mu podařilo ulomit špičku hrotu největších kritiků jeho vietnamské politiky.⁴⁸⁸ Nyní Nixon věřil, že díky jeho úspěchům na mezinárodní scéně, kdy

⁴⁸⁶ Ang Cheng Guan Ending the Vietnam War: The Vietnamese Communists' Perspective, London, 2003, s. 70-71.

⁴⁸⁷ FRUS, 1969–1976, Vol. VII, Vietnam, July 1970–January 1972, Document 196. Memorandum From the President's Deputy Assistant for National Security Affairs (Haig) to President Nixon, Washington, May 3, 1971, Washington, 2010, s. 598.

⁴⁸⁸ Logevall, Fredrik, Preston, Andrew, Nixon in the World: American Foreign Relations, 1969-1977, Oxford, 2008, s. 195.

se vztahy se Sověty zlepšily a s ČLR alespoň byly nějaké, byť zatím křehké vztahy, může tento posun použít proti VDR a skrze Moskvu a Peking tlačit na Hanoj. Na 31. května se po několika odkladech podařilo zorganizovat z popudu Američanů nové tajné jednání v Paříži, jehož hlavními vyjednávači se stali opět Kissinger a Xuan Thuy. Na jednání přednesl Kissinger sedmibodový návrh, který měl vyvést jednání z mrtvého bodu a zároveň to měla být „poslední nabídka Američanů“, o které nehodlali příliš lícitovat. Kissinger samozřejmě ve svých pamětech přiznal, že se jednalo pouze o nejradikálnější nabídku, kterou předložili k jednání, nikoliv poslední. To byl psychologický trik, který měl Severovietnamce přitlačit ke zdi a souhlasit s ním.⁴⁸⁹ Sedmibodový program obsahoval tyto návrhy:

1. Spojené státy americké jsou ochotny nastavit konečné datum, do kdy z Vietnamské republiky stáhnou všechny své jednotky.
2. Vietnamci a obyvatelé ostatních zemí Indočíny mezi sebou prodiskutují stažení jiných (tj. severovietnamských pozn. autora) sil ze svých zemí.
3. Před a během stahování amerických jednotek by mělo platit příměří.
4. Nemělo by již docházet k infiltraci zemí Indočíny vnějšími silami.
5. Nad příměřím by měl být ustanoven mezinárodní dohled.
6. Všechny strany konfliktu by měly respektovat ženevské dohody z roku 1957 a 1962.
7. Všichni váleční zajatci obou stran by měli být souběžně propuštěni.⁴⁹⁰

Nabídka Američanů de facto znamenala jejich stažení z Jižního Vietnamu, aniž by se z něj recipročně museli stahovat cizí síly tj. Severovietnamci. Američané také dávali bodem 4 najevo, že se již nebudou v Jižním Vietnamu respektive v Indočíně nadále mocensky intervenovat. Nechávali tím osudu také prozápadní režimy Kambodže a Laosu, které bez všestranné podpory USA neměly proti dobře zásobovaným nepřítelům, na jehož straně stála většina obyvatelstva šanci dlouho přežít. Thuy tedy žádal, aby Američané stáhli všechny své síly do 30. června 1971, což samozřejmě Kissinger diplomatsky odmítl. Severovietnamský tah byl jasný: pokud by se jim podařilo dohodnout s Američany a z Vietnamské republiky je dostat ještě před říjnovými prezidentskými a parlamentními volbami, což by dovolovalo Vietkongu a jeho městské guerille saigonský režim před a během voleb sérii útoků značně rozvrátit. Američané takto odmítli spojit vojenské záležitosti a vnitřní politické dění

⁴⁸⁹ Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006, s. 933.

⁴⁹⁰ Ang Cheng Guan Ending the Vietnam War: The Vietnamese Communists' Perspective, London, 2003, s. 71-72.

v Jižním Vietnamu. Bylo dohodnuto další jednání, které se mělo konat 26. června.⁴⁹¹ Severovietnamci si uvědomovali, jaký má nová nabídka Američanů potenciál. Dle jejich analýz se po tomto diplomatickém průlom, pokud by se jej rozhodli využít, mohlo se najít diplomatické řešení do konce roku 1972, zatímco pokud by zůstali u stálého prodlužování jednání, mohla se i přes politiku vietnamizace americká přítomnost prodloužit i přes rok 1973.⁴⁹² To, že je ochotna o návrhu minimálně uvažovat, dokázala Hanoj tím, že zpět do Paříže po 14 měsících poslala Le Duc Thoa, který před svým odjezdem do VDR prohlásil, že se vrátí, až dojde k nějakému posunu v jednání. To vzbuzovalo ve Washingtonu velké naděje na možný průlom v jednáních.⁴⁹³

Situaci pro Nixona a Kissingera naopak komplikovala domácí media a politická scéna. Od 13. června 1971 začaly vycházet v deníku The New York Times tzv. Pentagon Papers. V roce 1967 byla z popudu ministra McNamary vytvořena „Vietnam Study Task Force“, která měla za úkol vypracovat zprávu o dosavadním působení Spojených států ve válce v Indočíně. McNamara to obhajoval zanecháním historické zprávy současníků pro poučení budoucích generací, avšak o tomto účelu vypracování dokumentů se dodnes pochybuje a skutečný důvod jejich vzniku je sporný. „Vietnam Study Task Force“ se skládala z 36 analytiků. Polovina z nich byla z armády a polovina z civilních akademiků a historiků. Vzniklo celkem 47 svazků studií o 3000 stranách a výbor dokumentů o 4000 stranách. Celá studie vznikla v 15 kusech a byla označena jako citlivá (Sensitive), což nebyl oficiální stupeň utajení. To pouze vyjadřovalo obavy z možné nepříjemné konsekvence pro vládu při zveřejnění tohoto dokumentu. Analýza byla dokončena pouhých 5 dní před Nixonovou inaugurací (20. ledna 1969) a nikdo z nové administrativy nevěděl, jak se k potencionálně třaskavému materiálu postavit. Došlo k šalamounskému rozhodnutí a zpráva byla jednoduše předána do archivu bez rozhodnutí o jejím dalším osudu.⁴⁹⁴ Většinu zprávy se však jednomu z jejích civilních autorů Danielu Ellsbergovi podařilo okopírovat (43 ze 47 svazků) a po dlouhém jednání, kdy se snažil svoji práci obhájit a získat pro ni praktické uplatnění (kontaktoval i Kissingera, který si však ve svých podrobných pamětech na tuto „drobnou“ epizodu nevzpomněl), se rozhodl je publikovat v tisku.⁴⁹⁵ Postupně se k publikování materiálů přidalo dalších dvanáct periodik, včetně tak významných listů jako byl Washington Post nebo

⁴⁹¹ FRUS, 1969–1976, Vol. VII, Vietnam, July 1970–January 1972, Document 207. Memorandum of Conversation, Paris, May 31, 1971, Washington, May 3, 1971, Washington, 2010, s. 651–667.

⁴⁹² Logevall, Fredrik, Preston, Andrew, Nixon in the World: American Foreign Relations, 1969–1977, Oxford, 2008, s. 197.

⁴⁹³ Ang Cheng Guan Ending the Vietnam War: The Vietnamese Communists' Perspective, London, 2003, s. 72.

⁴⁹⁴ Correll, John T., The Pentagon Papers In Air Force Magazine, roč. 90, č. 2, 2007, s. 50–56. dostupné online: <http://www.airforce-magazine.com/MagazineArchive/Pages/2007/February%202007/0207pentagon.aspx> [28. 9. 2012]

⁴⁹⁵ Greene, John Robert, Presidential Profiles: The Nixon-Ford Years, New York, 2006, s160–161.

Boston Globe. Rozhořela se právní bitva, v níž byl Ellsberg obviněn ze špionáže. Roku 1972 však Nejvyšší soud Spojených států rozhodl, že žádný zločin nespáchal, neboť se choval v souladu s prvním dodatkem ústavy. Kompletní Pentagon Papers (až na 11 slov) byly zveřejněny až roku 2011.⁴⁹⁶ Prudká reakce vlády byla především dána tím, že se chystala další jednání v Paříži a mohly být ohroženy i aktivity v Moskvě a především Pekingu. Sám Nixon ve svých pamětech přiznává, že 95% materiálů Pentagon Papers mohlo být okamžitě zveřejněno, neboť informace v nich byly několik let staré.⁴⁹⁷ On sám nebyl tím, kdo by byl v řešení otázky Pentagon Papers příliš radikální. Jeho původní postoj byl poměrně laxní a vyjádřil se v tom smyslu, že informace v nich obsažené jsou z období Johnsonovy administrativy a on a jeho administrativa s těmito kontraverzními materiály a jejich vývody nemá nic společného. Tím, kdo jej přesvědčil k tvrdému postoji, byl Kissinger, který se obával dalšího průsaků informací a který byl rozezlen, že zveřejnění Pentagon Papers poškodí jeho vyjednávání v Pekingu a Paříži. Především se obával, že veřejné protesty a oslabení podpory prezidenta po zveřejnění těchto dokumentů Hanoj povzbudí v odporu proti jeho sedmi návrhům a že nebudou ochotni uzavřít s oslabenou administrativou uzavřít mír dle dispozic obsažených v nich a budou požadovat úplnou kapitulaci USA v Indočíně.⁴⁹⁸ Je potřeba říci, že to nebylo nutné. Jistě, únik byl velkým problémem, který dokazoval, že předchozí administrativy občanům dlouhodobě lhaly, leč skutečně se jednalo o několik let staré informace, se kterými již Nixonova administrativa měla málo společného a diplomacii VDR, ČLR a SSSR nepřinášel nové informace, které by šlo využít v diplomatických jednáních. Byl proto zvolen tvrdý postup a nestandardní vyšetřovací metody, kdy byla z bývalých specialistů FBI a CIA vytvořena skupina „instalatérů“, která měla zabránit únikům a v rámci svých operací se specializovali na získávání diskreditujících informací. Například z kanceláře psychiatra Davida Ellsberga byl ukraden jeho spis. I po vyšetření celé záležitosti byla pro tyto „instalatéry“ v Nixonově týmu práce a nechvalně se proslavili především svojí prací v budově Watergate.⁴⁹⁹ Druhou ranou, která podminovávala Kissingerovu a Nixonovu politiku byla resoluce Senátu z 22. června 1971. V tzv. Mansfieldově dodatku schváleném 57 hlasy ku 42 hlasům Senát požadoval stažení všech amerických vojsk z Jižního Vietnamu do devíti měsíců. Tento dodatek byl naprosto bezprecedentní. Bylo to vůbec poprvé, kdy Senát

⁴⁹⁶ O'Keefe, Ed, Pentagon Papers released: How they did it In Washington Times, July 13, 2011, dostupné online http://www.washingtonpost.com/blogs/federal-eye/post/pentagon-papers-released-how-they-did-it/2011/06/13/AGpOnMTH_blog.html [28. 9. 2012]

⁴⁹⁷ Nixon, Richard M., RN: The Memoirs of Richard Nixon, New York, 1978, s. 509-510.

⁴⁹⁸ Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006, s. 936.

⁴⁹⁹ O'Keefe, Ed, Pentagon Papers released: How they did it In Washington Times, July 13, 2011, dostupné online http://www.washingtonpost.com/blogs/federal-eye/post/pentagon-papers-released-how-they-did-it/2011/06/13/AGpOnMTH_blog.html [28. 9. 2012]

podobnou rezoluci, která šla proti zahraniční politice administrativy, schválil. Byť tato rezoluce nebyla závazná, byla pro zahraniční politiku daleko závažnější ranou. Pokud by skutečně tato rezoluce prošla i Kongresem a bylo přehlasováno i prezidentské veto pět ze sedmi bodů Kissingerova návrhu by padlo pod stůl.⁵⁰⁰ Problém, který se rodil, utnul Washington poměrně rázně: varoval Hanoj, ať se nepokouší této rezoluce zneužít, neboť bez „schvalovacího kolečka“ je bezcenná a mohla by naopak těžce poškodit nadějně odstartovaná jednání.

Po těchto domácích nepříjemnostech však přesto 26. června 1971 zasedli Kissinger a Tho k jednacímu stolu k dalšímu tajnému jednání v Paříži. Tho byl o dost tvrdší vyjednávač a na Kissingera vyvinul nátlak reminiscencí na předešlá jednání, kterým vždy předcházela nějaká americká útočná akce. Americké bombardování Laosu roku 1970, Lon Nolův puč (když se Kissinger ohradil, že s touto událostí Američané neměli co dočinění, Tho se jen ironicky usmál), před květnovou schůzkou operace Lam Son 719.

*„Jak můžeme řešit problémy, když se pokaždé na nás pokoušíte tlačit pomocí vojenských operací? ... Podle nám známých informací ministr Laird odjel do Jižního Vietnamu jednat o nových operacích s Thieuem... Jsme zvědaví, co se bude následovat po našem jednání.... Od té doby, co je pan Nixon v Bílém domě hodně mluví o míru, avšak vede válku s velmi brutální strategií. Nyní opět tvrdíte, že chcete z pověření prezidenta Nixona jednat a ne nás podvést.... Jak chcete řešit vojenské problémy bez hledání řešení politického? Navíc jste prohlásili, že váš sedmibodový plán je definitivní nabídkou. To není jednání, to je ultimátum.“*⁵⁰¹

V takovém duchu pokračoval Tho ještě poměrně dlouho než přešel k meritu věci a tím byl severovietnamský devítidobý (jak rezolutně prohlásil Tho, protože si Severovietnamci přáli mír „více“ než USA, bylo i bodů více) protinávrh, který obsahoval:

1. Američané stáhnou všechny své vojáky v roce 1971.
2. výměna zajatců bude provedena spolu se stažením vojáků.
3. USA musí zastavit svoji pomoc Thieu-Ky-Kiemovskému⁵⁰² režimu.

⁵⁰⁰ Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006, s. 936.

⁵⁰¹ FRUS, 1969–1976, Vol. VII, Vietnam, July 1970–January 1972, Document 223. Memorandum of Conversation, Paris, June 26, 1971., Washington, May 3, 1971, Washington, 2010, s. 746-770.

⁵⁰² Tran Thien Kiem (1925) vietnamský voják a politik, roku 1947 vstoupil do francouzské vietnamské armády, v 50. letech úzce spolupracoval s CIA, pod její ochranou byl účastníkem čtyř pučů v 60. letech (1960, 1963, 1964, 1965), po posledním z nich se jej Thieu s Kym, kteří se jej obávali, rozhodli jmenovat velvyslancem na Tchaj-wanu, kde zůstal až do roztržky mezi Kym a Thieuem a Thieu si ho vybral jako nového spojence, mezi léty 1968 a 1975 zastával post premiéra a ministra obrany, v letech 1968 a 1969 byl i ministrem vnitra, velmi mocný a obávaný hráč v politice Vietnamské republiky.

4. USA by měly zaplatit VDR reparace za způsobené škody.
5. USA by měly respektovat ženevské dohody z let 1954 a 1962 týkající se Laosu a Kambodži.
6. zemím Indočíny bude dovoleno vyřešit si své problémy mezi sebou bez vměšování z vnějšku. VDR je připravena k řešení těchto problémů.
7. příměří bude nastoleno po podepsání dohody řešící předešlé body.
8. na dodržování příměří bude dohlížet mezinárodní tým pozorovatelů.
9. základní práva na sebeurčení indočínských zemí by měla být zaručena mezinárodně.⁵⁰³

Přestože tyto návrhy měly několik problémových částí (ženevské dohody měli dodržovat pouze Američané, o VDR se v této souvislosti nehovořilo, naopak VDR mohla „řešit“ problémy Indočíny, zatímco USA se měly jakéhokoli vměšování do záležitostí zemí Indočíny vyvarovat), Kissinger byl s návrhem spokojen. Byl to základ, o kterém se až na dva body, dalo jednat. Pro Američany bylo naprosto nepřekročitelné odstranění Thieu a jeho režimu „nedemokratickým“ způsobem a jakékoli válečné reparace za škody, které Severu způsobilo americké akce. Oba tyto požadavky by ze Spojených států udělaly poražené a v případě placení reparací by na sebe vzaly i vinu za propuknutí války a válečné utrpení Vietnamců. To, že se podařilo jednání znovu restartovat, dokazovalo to, že Tho při osobním rozhovoru s Kissingerem potvrdil, že zůstává v Paříži a na 12. července 1971 bylo dohodnuto další jednání.⁵⁰⁴

Těsně před dalším pařížským jednáním udělal Kissinger ze svých nejdůležitějších cest. Dne 9. července se vydal pod krycím názvem operace Polo I do Peking. Jednalo se skutečně o průlomovou misi: od vítězství komunistů se žádný tak vysoký představitel USA v říši středu neobjevil a mezi oběma režimy neexistovaly ani diplomatické styky. To, že nejen pro Ameriku, ale i pro druhou stranu byla Kissingerova návštěva eminentně důležitá dokazuje to, že již na letišti byl přivítán předními členy politbyra a třikrát jednal s premiérem Čou En-lajem. Ačkoliv Čou později tvrdil svým vietnamským soudruhům, že otázka indočínské války byla v jejich jednání absolutně prioritní, nebylo tomu tak. Číňany především zajímalo oficiální uznání pevninské Číny, vstup do OSN a otázka Tchaj-wanu, který je nejen znepokojoval svým státním zřízením, ale také tím, že během války ve Vietnamu enormně narostla americká vojenská přítomnost na ostrově. Kissinger svého protějška uklidnil: rozhodně se nejednalo o vojenské přípravy invaze do ČLR. Tchaj-wan byl pro Ameriku

⁵⁰³ Ang Cheng Guan Ending the Vietnam War: The Vietnamese Communists' Perspective, London, 2003, s. 73.

⁵⁰⁴ Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006, s. 939.

jednou velkou přestupní stanicí mezi Havají a Vietnamem a po ukončení konfliktu v Indočíně, k čemuž, jak Washington doufal, měla napomoci i tato cesta, měla být americká přítomnost na Tchaj-wanu opět oslabena. Tomu však bránila pokračující vietnamská neústupnost při jednáních v Paříži, kdy na rozdíl od Američanů chtěli směřovat vojenskou a vietnamskou politickou otázku. Čou svého Kissingera upozornil na „ženevský komplex“, kterým Severovietnamci trpí. Podle Hanoje byli Vietnamci při jednáních roku 1954 „podvedeni“ a museli rozdělit svoji vlast na dva státy (už však nepřipomněl, jak velkou roli v tomto podvodu hrála i ČLR a on sám osobně).⁵⁰⁵ Nechtějí znovu připustit nějakou chybu, která by je mohla opět stát mnoho let utrpení. Čou Američanům vytkl jejich „imperialistickou agresivitu“, avšak přiznal jim právo na „čestný odchod“ z války. Čína má pouze dva cíle v řešení indočínské války: Američané a jejich spojenci z oblasti musí stáhnout všechny své síly a lidu všech tří indočínských států musí být zaručena svoboda rozhodování o jejich vlastní budoucnosti. Čína se bude držet po tomto řešení zpět od Indočínských záležitostí. I přes to, že byl od severovietnamských diplomatů od počátku podrobně informován, popřel, že by byl Peking informován o tajných jednáních v Paříži. Druhý den Čou En-laj poněkud přitvrdil a Američany obvinil z nejhorší agrese v Indočíně od dob 2. světové války a Lon Nolovu a Thieuovu administrativu označil za „americké oháňky“. Požadoval úplné stažení amerických sil z Indočíny včetně poradců, které označil také za „americké oháňky“ vytvářející klín pro nový americký vpád do oblasti. Varoval před eskalací konfliktu, avšak odmítl, že by se i v takovém případě by se ČLR v konfliktu angažovala. Přiznal, že Čína sice do Vietnamu své odborníky poslala, ale vždy se prý jednalo jen o stavební specialisty, kteří opravovali silnice a mosty poškozené bombardováním. Nikdy to nebyly bojové jednotky a dokonce ani vojenští poradci, které ČLR ve Vietnamu nemá a ani nikdy neměla. Na závěr však přesto vyjádřil naději, že pařížská jednání povedou k míru a popřál Kissingerovi hodně štěstí. O jednáních a dojednané návštěvě Nixona chtěl v nejbližší době informovat Severovietnamce, kteří, jak poznamenal, budou dozajista při jednáních k USA velkorysí. Čou také doufal, že stažení sil USA z oblasti proběhne rychle, kompletně a čestně. ČLR však do celé záležitosti zasahovat nehodlá. Oběma zkušeným politikům bylo však jasné, že už jen jejich setkání bude mít v Hanoji a na Hanoj dalekosáhlé důsledky.⁵⁰⁶ Pro Kissingera, jak poznamenal ve své zprávě, že Čou jim vyšel vstříc daleko více, než předpokládali a výsledek cesty konané mezi 9 a 11.

⁵⁰⁵ Hlavatá, Lucie. Dějiny Vietnamu. Praha, 2008, s. 188-190.

⁵⁰⁶ FRUS, 1969–1976, Volume E–13, Documents on China, 1969–1972, Document 9. Memorandum From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to President Nixon, Washington, July 14, 1971, Washington, 2006, dostupné online: <http://static.history.state.gov/frus/frus1969-76ve13/pdf/d9.pdf> [30. 9. 2012]

červencem 1971 byl více než uspokojivý. Nixon získal pozvání a mohl roku 1972 navštívit pevninskou Čínu a zahájit diplomatické vztahy.⁵⁰⁷

Z výsledku jednání opravdu v Hanoji nadšení nebyli. O schůzce v Hanoji již 13. července osobně informoval Pham Van Donga při státní návštěvě Čou En-laj. Ujišťování o tom, že hlavním jednacím bodem byla situace v Indočíně a že Čína nic nemění na svém vztahu s USA a na „ideologické zarputilosti“ proti kapitalismu a americkému imperialismu. K tomuto prohlášení byly samozřejmě v Hanoji skeptičtí, což Pham Van Dong nedával na sobě znát a dokonce prohlásil:

„V agresivní válce proti Vietnamu jdou Američané od překvapení k překvapení. Pokud dojde ke stažení vojáků, Nixon nebude schopen dalších podobných překvapení. Takže Kissingerova návštěva má takovým překvapením zabránit.“⁵⁰⁸

Argumenty Čou En-laje však byly poměrně logické: pokud Američané opustí Jižní Vietnam a Indočínu, bude pád Thieuova režimu bez jejich podpory již jen otázkou času. Peking se pokoušel Hanoj ukonejšit zvýšenými dodávkami, které v letech 1971 až 1973 dosáhly svého vrcholu a větší slovní podporou, ale i přes slovní vyjadřování přátelství, vztahy VDR a ČLR, tradičně nepřiliš přátelské, evidentně po oteplení po invazi do Kambodži se opět citelně ochladily. Toho chtěla využít Moskva a více si Hanoj připoutat ke svoji straně ve svém doutnajícím konfliktu s Pekingem. V reakci na to Moskva s Hanojí podepsala novou smlouvu o pomoci, která byla pro Severovietnamce velmi výhodná. Moskva však nesouhlasila s jarní ofenzivou, kterou NVA chystala na rok 1972, přičemž to Hanoj pochopila tak, že Moskva chce ofenzivě zabránit kvůli jednáním s USA o SALT. O obou velmocích neměli Severovietnamci a při jednom setkání s Kambodžany Le Duc Tho prohlásil:

„Je lepší mít svůj vlastní názor než se nechat chytit do politiky velkých mocností.“⁵⁰⁹

Tyto slova vyjadřovaly vše. VDR sice dostala od svých komunistických chráněnců větší materiální pomoc, ale na druhou stranu ti u ní ztratili velkou část respektu a vlivu, který v Hanoji měli a politika Hanoje se stala více nezávislá na svých ochráncích ze SSSR a ČLR než před Kissingerovou cestou. To se projevilo při jednáních v Paříži zvýšeným odporem

⁵⁰⁷ Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006, s. 684-696.

⁵⁰⁸ Ang Cheng Guan Ending the Vietnam War: The Vietnamese Communists' Perspective, London, 2003, s. 77.

⁵⁰⁹ Ang Cheng Guan Ending the Vietnam War: The Vietnamese Communists' Perspective, London, 2003, s. 79.

vzdát se svého pohledu na věc a ustoupit od požadavku na odstoupení Thieua a saigonské vlády a zrychlenou přípravou ofenzivy.

Schůzku 12. července označil Kissinger za pozitivní neboť, Tho odmítl sedmibodový plán paní Binh z 1. července 1971 a potvrdil, že je v rozporu s jejich devítibodovým plánem a jednání o něm nejsou v jejich zájmu a ani o něm nehodlají jednat.⁵¹⁰ Jednání se opět zadrhla u budoucnosti Thieua a stanovení definitivního data stažení Američanů z Vietnamské republiky. Jediným výsledkem byla shoda na další schůzce 26. července 1971.⁵¹¹ Mezitím 17. července ministr zahraničí VDR Nguyen Duy Trinh informoval Thuye a Thoa o vývoji situace po návštěvě Kissingera v Číně. Podle vedení v Hanoji se stále misky vah nepřevážily na stranu komunistů, a proto není vhodný čas najít shodu a uzavřít mír. Naopak, měli trvat na devítidobém plánu. Především pak na odstranění Thieua a určení data odchodu Američanů.⁵¹² Setkání 26. července se de facto zastavilo a opakovala se neustále stejná témata – stažení a politické řešení. Kissinger se vyjádřil poměrně jasně:

„To, co po nás chcete je odstranění saigonské administrativy a její nahrazení nějakou jinou, kterou budete považovat z vašeho hlediska za mírumilovnou a ke všemu by tohoto vašeho požadavku mělo být dosaženo naší vlastní akcí. Deklarovali jsme nespočetněkrát při mnoha různých příležitostech, že to je nejen nad naše síly a že to je nečestné. Nemůžete očekávat, že se rychle stáhneme a ještě uděláme za vás všechnu vaši politickou práci. Pokud je toto vaše poslední slovo, stáhneme se naší vlastní rychlostí a vy si svoji politiku uděláte sami. Ukázali jsme svoji dobrou vůli.... Řekli jsme vám nespočetněkrát při mnoha příležitostech, že budeme respektovat jakékoliv politické řešení, které nastane po našem stažení ze země.“⁵¹³

Naopak Tho zchladil naděje Američanů, kteří doufali, že nátlak SSSR a ČLR povede k nějakému posunu v jednáních a k ustoupení VDR od jejích požadavků:

⁵¹⁰ plán obsahoval 1) konečné datum stažení vojenských sil USA, 2) politické řešení vlády ve Vietnamské republice a odstoupení současné vlády, 3) řešení ozbrojených jednotek na Jihu (de facto sloučení Vietkongu a ARVN), 4) spojení Jihu a Severu do jednoho státu, 5) neutralita nového státu (především ve vztahu k USA), 6) reparace za škody způsobené USA, 7) mezinárodní garance tohoto řešení a neutrality, jednalo se pouze o propagandu a nikdo tento „plán“ nepovažoval za reálný podmět k jednání, Katsiaficas, George N., Vietnam Documents: American and Vietnamese Views of the War, New York, 1992, s. 162-165.

⁵¹¹ FRUS, 1969–1976, Vol. VII, Vietnam, July 1970–January 1972, Document 233. Memorandum From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to President Nixon, Washington, July 14, 1971, Washington, 2010, s. 800-805.

⁵¹² Ang Cheng Guan Ending the Vietnam War: The Vietnamese Communists' Perspective, London, 2003, s. 79.

⁵¹³ FRUS, 1969–1976, Vol. VII, Vietnam, July 1970–January 1972, Document 236. Memorandum of Conversation, Paris, July 26, 1971, Washington, 2010, s. 807-836.

„Dnes jste postaveni v Indočíně před mnoho problémů. Chcete se z těchto problémů dostat. Posledních pár let sem jezdíte a snažíte se dostat z toho ven. Nevím, jakou jste z toho získali zkušenost, ale podle mě je vaše námaha marná. Myslím, že děláte problém pro sebe ještě komplikovanější, když nedosahujete výsledků, které očekáváte. Není tu žádná kouzelná cesta mimo tato jednání na základě našich a vašich návrhů. Při hře v šachy, ať již strana přesvědčivě vyhraje či prohraje, vždy se musí hry zúčastnit. Není zde žádná jiná cesta. V řešení našich problému jsme nezávislí posledních pár let. Pokud skutečně chcete vážná jednání, nepokoušejte se zapojit tyto kouzelné cesty. Zapojte se spíše do vážných vyjednávání. Jsme připraveni s vámi diskutovat. Nebudeme to komplikovat.“⁵¹⁴

Američané byli připraveni omezit svůj vojenský vliv v oblasti, garantovat neutralitu Jihu a dokonce byli připraveni jednat i o „humanitární pomoci“ (tabu bylo slova reparace) na niž by z velké části mohla participovat i VDR. Dokud však byla Hanoj neústupná, nemělo další jednání cenu. Dohodli se alespoň na dalším datu schůzky a rozešli se.⁵¹⁵

Další schůzka se konala 16. srpna 1971 a Kissinger na ní předložil modifikovaný osmibodový plán, který byl symbiózou vietnamských a amerických nabídek. Tři nejdůležitější body byly: 1) USA stáhnou všechny své vojáky do 1. srpna 1972 pokud bude dohoda podepsána do 1. listopadu 1971, 2) Američané deklarují absolutní neutralitu v nadcházejících jihovietnamských volbách (parlamentní a volby prezidentské se měly konat v srpnu a říjnu 1971) 3) Nixon se zavázal, že měsíc po podepsání dohody prosadí „humanitární pomoc“ pro Indočínu ve výši 7 miliard dolarů, z čehož minimálně 2,2 miliardy mělo jít na pomoc VRD.⁵¹⁶ Jednání se zúčastnil pouze Thuy, neboť Tho byl odvolán do Hanoje kvůli jednání s Čou En-lajem. Thuy nebyl z tohoto plánu nadšen. Především Hanoj prahla po odchodu Američanů do konce roku 1971. Severovietnamští komunisté si přáli pád Thieu a celého saigonského režimu, nikoliv neovlivněné volby. Jedinou uspokojivou novinkou pro Hanoj byla ochota jednat o „humanitární pomoci“. Thuy naopak nabídl jednání o zajatcích a o možné výměně jejich seznamů. Bylo však třeba konzultovat s Hanojí a vyčkat návratu Le Duc Thoa a proto muselo být jednání opět odročeno.⁵¹⁷ Jednání konané 13. září 1971 trvalo pouhé dvě hodiny a bylo ze všech tajných schůzek nejkratší. Jednalo se pouze o rekapitulaci dosavadních jednání,

⁵¹⁴ FRUS, 1969–1976, Vol. VII, Vietnam, July 1970–January 1972, Document 236. Memorandum of Conversation, Paris, July 26, 1971., Washington, 2010, s. 807-836.

⁵¹⁵ FRUS, 1969–1976, Vol. VII, Vietnam, July 1970–January 1972, Document 237. Memorandum From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to President Nixon, Washington, July 26, 1971., Washington, 2010, s. 836-840.

⁵¹⁶ Ang Cheng Guan Ending the Vietnam War: The Vietnamese Communists' Perspective, London, 2003, s. 80.

⁵¹⁷ FRUS, 1969–1976, Vol. VII, Vietnam, July 1970–January 1972, Document 245. Memorandum From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to President Nixon, Washington, August 16, 1971, Washington, 2010, s. 872-876.

vyjasnění stanovisek a výpadů obou stran. Le Duc Tho se nedostavil (Thuy jeho nepřítomnost omluvil náhlou nemocí) a Kissingerovi bylo jasné, že Hanoj opět tajná jednání kvůli neústupnosti Washingtonu v politických otázkách zmrazila. Schůzka skončila velmi chladně a bez stanovení dalšího data jednání.⁵¹⁸

Severovietnamské obavy z možného posílení Vietnamské republiky díky demokratickým, spravedlivým a slušně provedeným volbám, které mohly režim posílit se brzo ukázaly jako liché. Jihovietnamští politici, kteří bojovali více mezi sebou než s VDR a Vietkongem a NVA, se postarali o jejich totální diskreditaci. Tři prezidentští kandidáti - Thieu, Ky a Duong Van Minh⁵¹⁹ se pustili do tak špinavé kampaně, že to znechutilo i jejich poslední spojence a přívržence v zahraničí. Ulice ovládly bojůvky jednotlivých kandidátů a Thieu naprosto nepokrytě proti zbylým dvěma kandidátům používal státní moc. Národní shromáždění schválilo zákon, který nařizoval získat jako podmínku ke kandidatuře 40 podpisů z celkem 159 členného Národního shromáždění či 100 z 550 podpisů členů místních shromáždění a místních autorit. Oběma protikandidátům se podařilo získat dostatek podpisů poslanců a lokálních volených autorit jak to žádal zákon. Kyovi se podařilo získat 102 podpisů a ani pro Minha to nebyl problém. Problém byl však v tom, že drtivá většina členů v srpnu zvoleného Národního shromáždění věrná Thieuovi a 440 z 550 členů místních shromáždění se podepsala již pod Thieuovu kandidaturu. Této malichernosti neváhal Thieu využít a zažaloval nenáviděného Kyho u nejvyššího soudu ve snaze mu zabránit v kandidatuře touto cestou. Justice byla však zřejmě v lepším stavu než zbytek státní správy a žalobu zamítla. Thieu rozjel také čistky v armádě, které ji měly zbavit přívrženců Kyho a Minha, což sice zabránilo nebezpečí puče proti Thieuovi, avšak mnohé z důstojníků to vedlo až ke kontaktům s VDR a Vietkongem, u kterých hledali možnost ochrany či budoucí obživy. Rozeslal také tajný dopis, v němž žádal své přívržence ve státní správě v regionech, aby zajistili jeho vítězství ve volbách.⁵²⁰ Velvyslanec Bunker hlásil, že ze tří špatných možností

⁵¹⁸ FRUS, 1969–1976, Vol. VII, Vietnam, July 1970–January 1972, Document 254. Memorandum of Conversation, Paris, September 13, 1971, Washington, 2010, s. 892-905.

⁵¹⁹ Duong Van Minh (1916–2002) vietnamský voják a politik, do francouzské armády vstoupil již před 2. světovou válkou, kterou strávil v japonském zajetí, ve kterém přišel o zuby, což ho učinilo populárním, po válce postupoval ve vojenské hierarchii a v roce 1963 byl nejpobláznějším generálem ARVN, ve spolupráci s CIA se stal hlavou puče proti Diemovi a v letech 1963 až 1964 byl prezidentem Vietnamské republiky, roku 1964 byl však svržen pučem mladších důstojníků vedených Nguyenem Khanhem, díky pomoci CIA uprchl do Thajska, do Vietnamské republiky se vrátil teprve roku 1968 a s podporou CIA se zapojil do politiky a stal se jedním z největších odpůrců Thieu, roku 1971 kandidoval na prezidenta, roku 1975 po uprchnutí prezidenta Thieu a viceprezidenta Tran Van Huonga se stal z pověření Národního shromáždění dva dny před pádem Saigonu prezidentem Vietnamské republiky, po pádu Saigonu se stal nejprominentnějším zajatcem Hanoje, avšak vzhledem k tomu, že nebyl v boji proti VDR v posledních letech války aktivní mohl žít v pohodlí své vily a roku 1983 mu bylo dovoleno opustit Vietnam a usadit se ve Francii, i přes obrovský zájem o své kariéře mlčel a nezanechal memoáry, mezi lidmi byl známější pod přezdívkou „Big Minh“, jeho bratr Duong Van Nhut byl paradoxně generálmajorem NVA.

⁵²⁰ Hammond, William M., United States Army in Vietnam Public Affairs: The Military and the Media, 1968–1973, Washington, 1996, s. 518–520.

Thieu, Ky, Minh je Thieu rozhodně tou nejlepší: je „vysoce vážený“ a rozhodně volby vyhraje s velkým rozdílem.⁵²¹ Oba protikandidáti tušili, že volby budou zmanipulované a oba se rozhodli voleb se nezúčastnit, což jihovietnamskou demokracii naprosto kompromitovalo. Washingtonu se alespoň podařilo Thieuovi přesvědčit tři dny před volbami k veřejnému prohlášení, kterým se zavazoval při dalších volbách nekandidovat, což byl samozřejmě snadno zapomenutelný slib (který už neměl šanci, aby byl někdy prověřen). Volby jediného kandidáta 3. října 1971 skončily jednoznačně. K volbám se rozhodlo přijít 87,5% oprávněných voličů, tedy 6 327 631 obyvatel Vietnamské republiky. Z toho 5 971 114 voličů se rozhodlo dát svůj hlas Thieuovi a 356 517 na protest odevzdalo prázdnou obálku.⁵²² Pro demokraticky smýšlející Vietnamce znamenaly tyto volby poslední veliké zklamání. Místo pluralitních voleb se zdálo, že se rodí nový diktátor. Pokud Američané předpokládali, že se díky volbám politický systém stabilizuje, musel je tento výsledek těžce zklamat. V Jižním Vietnamu vznikl extrémně zkorumpovaný autoritativní systém, který neměl nejen autoritu v zahraničí, ale především doma, kde velká část obyvatel dávala čím dál tím více najevo svoji ochotu vyměnit saigonskou vládu za hanojskou a i u mnohých, kteří se dívali na komunistický sever s odporem, neměla Thieuova administrativa prakticky žádnou autoritu. Vietnamská republika opět prohrála bitvu ve válce o „srdce a mysl“ svých občanů.

Říjen byl také měsícem, kdy se uskutečnila operace Polo II, tedy druhá cesta Kissingera do Peking. Návštěva se konala mezi 16 a 25. říjnem 1971. V oblasti války v Indočíně přinesla jen dílčí informace. Čou sice deklamoval, že válka je největším problémem v oblasti, avšak také potvrdil, že Hanoj je ve svých krocích nezávislá. Tím, kdo Hanoj především podporuje, je Moskva a Peking není ani informován o jednáních (velvyslanec Dobrynin deklaroval to samé, pouze Moskvu nahradil Peking). Dokonce se Čou nechal od Kissingera seznámit s jeho novým osmibodovým plánem, který shledal „zajímavým“ a byl „překvapen“, když mu Kissinger sdělil, že vyjednávači VDR při tajných jednáních nepodporují sedmibodový plán paní Binh, který Peking podporoval.⁵²³ Na oplátku Čou prozradil, že mezi VDR a vedením NFO na Jihu dochází k roztržkám. O co se však mělo jednat, nijak nerozvinul. Kissinger si z Pekingů vezl pozvání pro Nixona na jaro příštího roku, podporu pro řešení Indicko-pakistánské války a navázání diplomatických vztahů, přesto

⁵²¹ FRUS, 1969–1976, Vol. VII, Vietnam, July 1970–January 1972, Document 258. Memorandum From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to President Nixon, Washington, undated, Washington, 2010, s. 929-932

⁵²² Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006, s. 948-950.

⁵²³ FRUS, 1969–1976, Volume E–13, Documents on China, 1969–1972, Document 41. Memorandum of Conversation, Beijing, October 21, Washington, 2006, dostupné online: <http://static.history.state.gov/frus/frus1969-76ve13/pdf/d41.pdf> [3. 10. 2012]

návštěva Pekingu tedy žádný výrazný posun v diplomatickém řešení indočínské války neznamenala.

Po slibu Thieua o svém odchodu z politiky a dalším stahování vojáků z Jižního Vietnamu, které vyhlásil Nixon 2. listopadu 1971, kdy ze země mělo odejít do 1. února 1972 dalších 45 000 Američanů a stav jednotek měl dosáhnout k tomuto datu 139 000 mužů, Američané předpokládali, že tyto ústupky konečně pohnou Hanoj k dohodě a na 20. listopadu si vyžádali další schůzku. Hanoj však oznámila, že se Tho nezúčastní a bude k dispozici pouze Thuy. Jak Kissinger poznamenal, Thuy „*byl pouze bezmocný vyjednaváč bez pravomocí*“ a těsně před jednáním celou schůzku Washington odvolal. Tím skončily diplomatické aktivity roku 1971 hledající řešení války v Indočíně.⁵²⁴

Bilance roku 1971 byla pro Nixona a s Kissingerem daleko lepší než v letech předešlých: ve vojenské oblasti se Američanům podařilo stáhnout za minimálních ztrát většinu svých sil, kdy ještě na konci roku 1970 měli v oblasti 335 790 vojáků a na konci roku 1971 toto číslo bylo poloviční (158 120) a omezit ztráty (roku 1971 padlo v Indočíně 1380 vojáků a 13 109 jich bylo zraněno). Zdálo se, že proces vietnamizace je úspěšný a Severní Vietnam začíná pociťovat nedostatek lidí. Na domácí půdě začínalo být jasné, že hrot opozice se otupuje, i když byl stále schopen svolat masivní demonstrace (jak se ukázalo demonstrace roku 1971, byly poslední masovou akcí proti válce v Indočíně) a že média a politickou scénu již tolik problém Indočíny nezajímá. Naopak diplomatické tlaky na Hanoj přes Moskvu a Peking, od kterých si Nixon s Kissingerem tolik slibovali, naprosto selhaly. Hanoj měla svoji vlastní vůli a vlastní plán a do toho si nenechala hovořit ani těmi, na jejichž podpoře ve značné míře její boj materiálně závisel. Zatímco oficiální mírová jednání v ulici Kléber se proměnila v debatní klub a představení severovietnamské propagandy, tajná jednání se zasekla na otázkách politického vývoje v Jižním Vietnamu. Maximalistické požadavky Hanoje, která chtěla, aby Američané smetli Thieuův saigonský režim a Vietnamskou republiku tak po svém stažení, komunistům přenechali v naprostém chaosu, který by jim posloužil k anexi země, nemohl Washington akceptovat. Zbývala jen naděje, že nový rok přinese řešení.

⁵²⁴ Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006, s. 958-960.

6. Rok 1972 – Nátlak z obou stran a nalezení východiska

6.1. Situace na začátku roku 1972

Začátek roku 1972 nebyl pro americkou diplomacii právě nejružovější. Nadějná jednání se SSSR a ČLR neměla na chování VDR prázdný vliv. Hanoj se cítila natolik silná, že odmítala vměšování a diplomatickou „pomoc“ obou komunistických mocností a byla odhodlána dosáhnout dohody s USA svými vlastními silami a svou vlastní cestou a odmítala se, po špatných zkušenostech z jednání v Ženevě, na kohokoliv vázat. Nixonova administrativa byla médií a opozicí doma naopak kritizována za liknavý postup při jednáních v Paříži a pomalé stahování z Jižního Vietnamu. Nixon se dostával do situace, kdy bylo potřeba předvést nějakou razantní odvážnou akci, která by ve volebním roce umlčela jeho kritiky a jemu získala politické body u nerozhodnutých voličů. Dne 13. ledna 1972 byly opět ohlášeny škrtky vojáků v Jižním Vietnamu, kdy mělo být do 1. července 1972 staženo dalších 70 000 vojáků a v zemi mělo zůstat pouhých 69 000 mužů, většinou příslušníků letectva a logistických jednotek.⁵²⁵ Thieu jako by se probudil a začal proti stahování amerických vojsk protestovat. Argumentoval tím, že ARVN není po laoském debaklu stále plně bojeschopná, jihovietnamské letectvo ani zdaleka nedosáhlo stavů, které mělo mít po vyzbrojovacím programu, a poukázal na celkovou slabost režimu. Velmi jej také rozlítilo, že z mírových požadavků byl vyškrtnut bod žádající souběžné stažení vojsk a z oblasti se stahují pouze americké síly a nikoliv Vietkong a NVA. Bylo mu však dáno jasně na vědomí, že i přes jeho protesty bude stahování sil z Jižního Vietnamu nadále probíhat podle plánu, na kterém se nic nebude měnit. Na oplátku Washington nabídl peněžní kompenzace a pomoc při výcviku odvedenců, což Thieu musel hořce přijmout.⁵²⁶ Vše bylo zpečetěno společným návrhem z 27. ledna 1972.⁵²⁷ Důležitější byl projev, který Nixon 25. ledna 1972 pronesl a týkal se diplomacie a války ve Vietnamu. V tomto projevu odhalil veřejnosti dvanáct tajných jednání mezi Kissingerem a Severovietnamci, sedmibodový plán z 31. května 1971, včetně nabídky na stažení vojsk do určitého data a výměny zajatců. Informoval o nabídce opakování svobodných voleb za účasti komunistů a ochotu Thieua v dalších prezidentských volbách již nekandidovat. Oznámil také, že tyto rozhovory jsou díky neústupností Hanoje ve slepé uličce.

⁵²⁵ Ang Cheng Guan Ending the Vietnam War: The Vietnamese Communists' Perspective, London, 2003, s. 87.

⁵²⁶ FRUS, 1969–1976, Vol. VII, Vietnam, July 1970–January 1972, Document 294. Editorial Note, Washington, 2010, s. 1047–1051

⁵²⁷ FRUS, 1969–1976, Vol. VIII, Vietnam, January–October 1972, Document 8. Joint United States and Republic of Vietnam Proposal, Washington, January 27, 1972, Washington, 2010, s. 33–35.

Jeho administrativa je však připravena je kdykoliv obnovit a dosáhnout míru.⁵²⁸ Druhý den – 26. ledna 1972, Američané požádali o obnovení jednání. Na nabídku však Severovietnamci po prozrazení nereagovali a pouze 2. února zveřejnili dvoubodovou odpověď:

1) Američané nikdy žádné pevné datum odchodu z Jižního Vietnamu nestanovili. Výměna zajatců bude provedena souběžně s americkým odchodem.

2) Prezident Nguyen Van Thieu musí odstoupit a musí být zastavena veškerá pacifikační politika, násilí a teror.

Za úspěch zveřejnění tajných rozhovorů lze považovat již to, že Severovietnamci ve svém komuniké nezmínili požadavek odchodu celého jihovietnamského režimu, ale pouze Thieu.⁵²⁹ Zveřejnění rozhovorů se ukázal jako velmi chytrý politický a diplomatický tah. Domácí kritiky se podařilo umlčet a sebrat jim argument, že Nixonova administrativa nehledá mír a nesnaží se o řešení války v Indočíně. Nixon tím získal cenné politické body. Dalším politickým plusem pro něho přinesl v jeho projevu několikrát zdůrazněný tlak na odchod amerických sil z Jižního Vietnamu. Ve volebním roce s ním v jeho politice, což bylo pro ni obzvláště nepříjemné, musela souhlasit i demokratická opozice. Poprvé se mu podařilo získat nad odpůrci války triumf a veřejnost se přiklonila k jeho řešení konfliktu.⁵³⁰ Diplomatický úspěch spočíval v tom, že snad poprvé od počátku války se Američanům podařilo dostat na svoji stranu mezinárodní politickou scénu a Severovietnamce, ke kterým i mnozí američtí spojenci chovali neskryvané sympatie, dostat do diplomatické defenzivy. Hanoj poprvé musela reagovat a ne pouze jen odmítat.

Ještě více se komplikovala i situace Vietnamské republiky. Jihovietnamská ekonomika se dostávala do obrovských potíží. I přes to, že Američané během 20 let nainvestovali do země 8,3 miliardy USD (dalších 17 miliard USD tvořila vojenská pomoc) a další investice z demokratických zemí, nejednalo se o soběstačné hospodářství.⁵³¹ Nejlépe na tom byla ekonomika roku 1955, tedy těsně po odchodu Francouzů, kteří zanechali Vietnam v poměrně slušném stavu. V zemi byli dokonce základy průmyslu, do kterých se Američané snažili investovat. Do roku 1968 se ekonomice soustředěné na export poměrně dařilo. Jihovietnamský vývoz tvořil například textil, zpracovaný třtinový cukr nebo papír. Ročně rostla životní úroveň o 1 až 2 % a Vietnamská republika měla mít (alespoň dle tabulek)

⁵²⁸ Nixon, Richard Milhous, Address to the Nation on Plan for Peace in Vietnam (January 25, 1972) dostupné online: <http://millercenter.org/scripps/archive/speeches/detail/3879> [5. 10. 2012]

⁵²⁹ Ang Cheng Guan Ending the Vietnam War: The Vietnamese Communists' Perspective, London, 2003, s. 88.

⁵³⁰ Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006, s. 956-958.

⁵³¹ Dacy, Douglas C., Foreign aid, war, and economic Development, Cambridge, 2005, s. 22.

nejvyšší životní úroveň v jihovýchodní Asii. Skutečnost byla taková, že z růstu nejvíce profitovala pouze tenká vrstva bohatého městského obyvatelstva. Roku 1970 byla dokončena pozemková reforma, při níž se zvýšil podíl vlastníků půdy z 29% na 56% a na 800 000 rodin získalo vlastní polnost.⁵³² Díky tomu byl venkov v letech 1970 až 1972 poměrně konsolidován a klidný. Přesto ekonomika trpěla neduhy, které nedokázala sama vyřešit, a které nahrávali nepříteli a vedly přímo k pádu Vietnamské republiky. Celkový růst ekonomiky byl živen masivním přílivem dolaru z americké finanční pomoci, které udržovaly silnou jihovietnamskou měnu. Dokud tekly peníze americké vlády, Jižní Vietnam prosperoval. Většina peněz se navíc Američanům vracela. Dovoz z USA tvořil 50% HDP Vietnamské republiky. V naprosté většině se jednalo o potraviny a spotřební zboží, což vytvářelo iluzi prosperity.⁵³³ Zlom v „prosperitě“ nastal po ofenzivě Tet roku 1968, kdy začal prudký pokles. Hyperinflace během roku 1970 zvedla ceny základních potravin o 53% a znehodnocení měny dosahovalo od roku 1966 každoročně 50 až 100%. Průměrný reálný příjem vojáka díky inflaci klesl do roku 1969 na třetinu jeho žoldu roku 1963.⁵³⁴ To se v dalších letech opakovalo. I přes masivní investice do průmyslu se podařilo takto v 60. letech vytvořit pouze 100 000 nových pracovních míst a v celkovém podílu HDP poklesl z 19% v roce 1960 na pouhých 16% v roce 1971. Kvůli pokračující válce nebyla země právě tou nejlákavější destinací pro nové zahraniční investory. Díky populačnímu nárůstu nebyla ekonomika schopna absorbovat zhruba 100 000 až 300 000 mladých lidí, kteří přicházeli na počátku 70. let ročně na trh práce. Pokud by se o to chtěl režim pokusit, stálo by to zhruba 15% ročních národních příjmů, tedy zhruba 400 milionů USD.⁵³⁵ I přes pozemkovou reformu, nárůst mechanizace a chemizace a nárůst výnosů se země z čistého exportéra rýže před rokem 1965 po roce 1965 naopak stala čistým importérem této základní potraviny a díky nárůstu populace, použití herbicidů nebo zaminování území na mnoha místech hrozil hladomor (VDR tento problém vyřešila tím, že místo náročné rýže zavedla pěstování brambor). Vyprchal brzy i pozitivní efekt reformy: díky uprchlíkům a znehodnocení půdy herbicidy bylo brzy volné půdy nadbytek a pachtovné i díky inflaci kleslo natolik, že problém bezzemků, kdysi tak tíživý, přestal existovat. Obrovským problémem byli také uprchlíci, kteří se stahovali do měst, ve kterých rostlo sociální napětí a nezaměstnanost dosahovala 40 až 50%. Mnozí přišli o práci díky odchodu Američanů, kteří byli nejen pro mnohé Vietnamce zaměstnavateli, ale i zdrojem

⁵³² Frey, Marc. Dějiny vietnamské války: tragédie v Asii a konec amerického snu. Praha 2003, s. 156.

⁵³³ Frey, Marc. Dějiny vietnamské války: tragédie v Asii a konec amerického snu. Praha 2003, s. 113.

⁵³⁴ FRUS, 1969–1976, Vol. VII, Vietnam, July 1970–January 1972, Document 17. Memorandum From the President's Assistant for National, Security Affairs (Kissinger) to President Nixon, Washington, August 10, 1970., Washington, 2010, s. 32–37.

⁵³⁵ Dacy, Douglas C., Foreign aid, war, and economic Development, Cambridge, 2005, s. 19.

příjmů. Bez zisků se tak ocitli nejen místní armádní dodavatelé a dopravci, ale i restauratéri, hoteliéři, taxikáři, ale i třeba několik desítek pivovarů a výrobců limonád. Tím opět narostla nezaměstnanost a navíc klesly výnosy daní o několik miliard dolarů ročně. Režim byl praktický bezmocný v jakýchkoliv ekonomice nápomocných krocích: během dvou let klesl počet amerických vojáků téměř o 400 000, což nemohl stát jakýmkoliv způsobem kompenzovat. Pokoušet se nalákat do válkou sužované země civilní turisty byla zjevná fantasmagorie. Oficiálně přišlo tímto způsobem o práci na 300 000 lidí.⁵³⁶ Skutečná čísla však budou daleko vyšší a mohla by dle odhadů dosáhnout milionů lidí ocitnuvších se na ulici, neboť 60% hrubého domácího produktu tvořily služby. Režim také podkopávaly jeho elity, jejíž zkorumpovanost byla legendární a velká část americké pomoci skončila v jejích kapsách. Když začalo být jasné, že Amerika brzy svého saigonského spojence opustí, začali ze země převádět svůj kapitál i ti nejbohatší a „nejctihodnější“ občané Jižního Vietnamu. Obrovský podíl na úpadku země mělo podsvětí a šedá ekonomika. Prostituce, prodej drog nebo vybírání výpalného dosáhlo astronomických výšin. To vše mělo vliv na morálku obyvatelstva, které ztrácelo veškerou důvěru v režim reprezentovaný Thieuem. V této chvíli Američané začali plánovat rozsáhlou finanční a humanitární pomoc zemi. Již v tomto návrhu dával Kissinger zcela na srozuměnou, že podpora bude zcela záviset na rozpočtových možnostech USA a že lze tedy počítat s jejím postupným snižováním podle politické reprezentace ve Washingtonu.⁵³⁷ Země měla dostávat nejen peněžní pomoc, ale i americkou rýži, kukuřici a jiné plodiny. To ukazovalo, v jak zoufalé situaci Vietnamská republika byla. Nejlépe to v roce 1974 koncipovala zpráva Kongresu:

„Vietnam má bohaté zemědělské zdroje, ale nedokáže se uživit, přijímá nejmodernější západní techniku, ale neumí ji využít, má výbornou vzdělanou pracovní sílu, ale neumí pro ni nalézt zaměstnání a vláda má širokou škálu služeb, ale nemá za ně čím zaplatit.“⁵³⁸

Vietnam se stal od roku 1972 zcela závislým a čistým příjemcem americké pomoci, bez které by brzy zkolaboval. Z roku na rok poklesl výběr daní o polovinu: zatímco státní kasa v roce 1971 vybrala v přepočtu 403 milionu dolarů, o rok později to bylo jen 213 milionů dolarů. V roce 1975 byl rozpočet země 1 trilion piastrů, přičemž deficit byl 600 bilionů piastrů jen pro tento rok. A o tomto krachu se rozhodlo právě na začátku roku 1972, kdy se problémy staly natolik zjevnými, že Američané museli finančně intervenovat.

⁵³⁶ Frey, Marc. Dějiny vietnamské války: tragédie v Asii a konec amerického snu. Praha 2003, s. 174.

⁵³⁷ FRUS, 1969–1976, Vol. VII, Vietnam, July 1970–January 1972, Document 286. Memorandum From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to the Under Secretary of State for Political Affairs (Johnson) and the Deputy Secretary of Defense (Packard), Washington, January 3, 1972, Washington, 2010, s. 1023-1024.

⁵³⁸ Dacy, Douglas C., Foreign aid, war, and economic Development, Cambridge, 2005, s. 19.

Nixon však měl jiné starosti než „drobné“ ekonomické problémy Vietnamské republiky. Dne 21. února 1972 se vydal na palubě Air Force One na dlouho připravovanou návštěvu komunistické Číny, která byla podle některých propagandistů Nixonovy administrativy „méně ruda (tj. méně nebezpečná) než SSSR“. Jednání týkající se Vietnamu a Indočíny, jak to flagrantně ve svých pamětech vyjádřil Kissinger, udělat z mezinárodního problému hrozícího v některých chvílích i přerůst ve světovou válku (při použití nukleárních zbraní na VDR viz výše), opět tím, čím byl tedy „malým poloostrovem velkého kontinentu“.⁵³⁹ Obě strany nechtěly dělat z Vietnamu kruciólní problém a ani jím již pro obě strany nebyl. Později, během červnové krátké návštěvy dokonce Kissinger již neviděl ani problém v komunistickém hanojském režimu a dokonce při rozhovoru s Čou En-lajem, prohlásil, jak vyplynulo z odtajněných dokumentů roku 2006, že pokud se USA smířily s komunistickou vládou v ČLR, smíří se, pokud Thieu režim padne, i s komunistickou vládou v Saigonu.⁵⁴⁰ Jednání této první návštěvy byla spíše zdvořilostní. Pokud již se zaměřila na důležitá témata, byl jím především Tchaj-wan a vstup ČLR (právě na úkor tchajwanské Čínské republiky) do OSN. Číňané již během návštěv Kissingera v červenci a říjnu 1971 prohlásili, že nehodlají přímo do války v Indočíně zasahovat a tento svůj postoj potvrdili i při Nixonově návštěvě. Čou En-laj při rozmluvě s ním potvrdil, že ČLR není v pozici, kdy by mohla zasáhnout a viníkem pokračující války je především Moskva, která ještě zintenzivnila svůj vliv a své zásobování VDR (opomenul, že pro rok 1972 měly vzrůst proti roku 1971, který byl do té doby rekordní, čínské dodávky do VDR o 20%). Přátelsky také Američanům doporučil se z Vietnamu co nejrychleji stáhnout a dal Nixonovi jako příklad de Gaulla a ukončení války v Alžíru. Také poznamenal:

*„Naše pozice je taková, jak dlouho budete pokračovat v politice vietnamizace, kambodžizace a laosizace a oni s vámi budou bojovat, my nebudeme dělat nic, ale budeme je podporovat.“*⁵⁴¹

Dvojznačnost tohoto výroku byla jasná: Peking bude své „chráněnce“ v Indočíně nadále morálně a hmotně podporovat, avšak nelze počítat s tím, že by kvůli nim vstoupil do konfliktu, což byla pro Nixona velmi uspokojivá zpráva. Naopak Číňany uspokojilo a potěšilo, že Nixon jel nejdříve na návštěvu Pekingu než Moskvy. Obě strany pak v šanghajském komuniké vyjádřily uspokojení nad navázáním diplomatických vztahů.

⁵³⁹ Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006, s. 963.

⁵⁴⁰ Woodward, Calvin, Kissinger saw Hanoi regime as acceptable In The Spokesman Review, May 26, 2006, dostupné online: <http://www.spokesman.com/stories/2006/may/27/kissinger-saw-hanoi-regime-as-acceptable/> [21. 12. 2012]

⁵⁴¹ Nixon, Richard M., RN: The Memoirs of Richard Nixon, New York, 1978, s. 568.

„Týden, který otrásl světem“, jak tuto překvapivou návštěvu nazval tisk, tedy skončil pro obě mocnosti velmi uspokojivě.⁵⁴²

Překvapivě spokojeni z Nixonovy návštěvy Pekingů byli i v Saigonu. Při rozhovoru Thieu a ministra obrany Korejské republiky 14. února 1972 vyjádřil nad cestou do Pekingů velkou radost. Předpokládal, že se Američané s Pekingem dohodnou na přerušení pomoci Hanoji a SSSR ve své podpoře války zůstanou sami a po předpokládaných jednáních v Moskvě se může stát, že se Sověti od podpory VDR odvrátí také. Pokud však ne, pokusí se Moskva svůj vliv navýšit na úkor Číňanů především u věrných maoistů v Kambodži, což by podle něj mělo mezi nimi zapříčinit další roztržku, což by mohlo opět mít vliv na Hanoj. Nyní přestane spor při podpoře Severu, neboť z něj vypadne ČLR a americká diplomacie se bude moci soustředit pouze na Sovětský svaz a bude tak jednodušší dosáhnout míru. Dokonce předpokládal, že ČLR uzavře pozemní cesty do VDR, čímž ji odstříhne od dodávek zbraní a pokorná Hanoj bude brzy muset zasednout k jednacímu stolu.⁵⁴³ Thieuovy představy o důležitosti konfliktu v Indočíně a důležitosti Vietnamské republiky byly naprosto mimo realitu. Moskva se dívala na sbližování Pekingů s Washingtonem skutečně nelibě, leč s Vietnamem to mělo společného pramálo. Paranoidní moskevské politbyro se obávalo spojení dvou největších sovětských nepřátel a společného úderu proti ní. Již 28. ledna 1972 při pravidelné schůzce Dobrynin ujistil Kissingera o dobré vůli Moskvy při řešení konfliktu v Indočíně, nezájmu o jeho eskalaci a podporu jakékoliv mírové iniciativě, která by přinesla mírové řešení.⁵⁴⁴ Pro Moskvu měl prioritu SALT a urovnání poměrů v Evropě pomocí helsinského procesu. Indočína byla pro Moskvu příliš vzdálená a příliš nedůležitá, aby pro ni byla překážkou v těchto cílech. Pokud Peking předpokládal, že se po návštěvě Nixona bude Moskva vzpouzet a že zruší připravovaný setkání Nixon-Brežněv nebo vyjádří větší podporu Hanoji, musel být zklamán. Kissingerova politika konečně slavila alespoň dílčí úspěch.⁵⁴⁵

6.2. Velikonoční ofenziva 1972 a operace Linebecker I

Dalším Damoklovým mečem, který se vznášel nad Vietnamskou republikou, byl severovietnamského ražení. Komunisté, kteří v předešlých letech byli donuceni přejít do

⁵⁴² Syruček, Milan, Henry Kissinger - Bůh či ďábel diplomacie, Praha, 2004.

⁵⁴³ FRUS, 1969–1976, Volume VIII, Vietnam, January–October 1972, Document 25. Memorandum Prepared in the Central Intelligence Agency, Washington, February 14, 1972., Washington, 2010, s. 100-102.

⁵⁴⁴ FRUS, 1969–1976, Volume VIII, Vietnam, January–October 1972, Document 9. Memorandum of Conversation, Washington, January 28, 1972, Washington, 2010, s. 35-36.

⁵⁴⁵ Hanhimäki, Jussi, The Flawed Architect: Henry Kissinger and American Foreign Policy, Oxford, 2004, s. 201-202.

defenzivy, se rozhodli vyřešit problém Jižního Vietnamu vojenskou cestou. Pokud by se nepodařilo Jižní Vietnam zcela vojensky porazit, měla tato operace vytvořit nátlak na Washington při jednáních. Největší obavou Hanoje bylo opakování roku 1954, kdy došlo k řešení typu „o nás bez nás“ a během ženevských dohod se za zády Hanoje dohodly mocnosti na vzniku dvou vietnamských států, přičemž se Ho Či Min a Vietminh ocitli pod obrovským tlakem svých spojenců - Moskvy a Pekingy a byli jimi donuceni dohodu přijmout.⁵⁴⁶ Tomuto vývoji se chtěla VDR vyhnout za každou cenu. Když začalo být zjevné, že se vztahy mezi všemi třemi velmocemi, které byly do války v Indočíně tak či onak zapleteny, začali oteplovat, i přes zvýšenou materiální podporu se Hanoj začala obávat opakování roku 1954 a řešení, které by opět poškodilo především ji a Vietnamce obecně. Generální štáb NVA počítal s generální ofenzivou až na rok 1973, avšak politbyro vidělo situaci jinak a rozhodlo se ofenzivu uskypšit již na jaro 1972. Hlavním prosazovatelem těchto plánů byl Le Duan, který se opřel o tvrzení již tehdy legendárního generála Vo Nguyen Giap⁵⁴⁷, který prohlašoval, že Jižní Vietnam se již nevzmůže na útočné operace, jako byla kambodžská nebo laoská v předešlých dvou letech a že ARVN je díky nim silně oslabena. Navíc, i kdyby Američané zintenzivnili svoji leteckou podporu ARVN, bez odpovídajících pozemních sil bude velmi těžké znovu dobýt NVA obsazené území. NVA a Vietkong se měl řídit třibodovou strategií:

1. udeřit tam, kde měly komunistické síly nad vládou převahu.
2. zintenzivnit údery na nížiny a zemědělské oblasti kombinující vojenskou a politickou ofenzivu s cíleným získáváním nových podporovatelů a branců.
3. podpořit guerillu a masové povstání ve velkých městských aglomeracích.⁵⁴⁸

Operace měla být spuštěna co nejdříve a měla být co nejmasovější. Byl proto zvýšen provoz na stezce a přísun materiálu a vojenských posil byl urychlen. Novinkou také mělo být masovější použití obrněné techniky dodané především ze SSSR, která měla usnadnit

⁵⁴⁶ Hlavatá, Lucie. Dějiny Vietnamu. Praha, 2008, s. 187-190.

⁵⁴⁷ Vo Nguyen Giap (1911) vietnamský politik a voják, na hanojské univerzitě vystudoval právo, politologii a ekonomiku, roku 1931 vstoupil do Komunistické strany Vietnamu, pro své protikoloniální aktivity byl Francouzi odsouzen na 13 měsíců do vězení, kde studoval klasiky vojenského umění Lao Tse, Jominiho nebo Clausewitz, roku 1939 po zákazech komunistů opustil Vietnam a přidal se v Číně k Ho Či Minovi, jeho žena, otec a švagrová byli Francouzi zatčeni mučení a později popraveni, roku 1944 se vrátil do Vietnamu a začal organizovat protijaponský odboj, který roku 1946 přeorganizoval na základy Vietminhu, byl hlavním stráteem a taktikem, kdy se především snažil Francii vyčerpat lidsky a ekonomicky, vrcholem jeho kariéry pak bylo vítězství u Diem Bien Phu roku 1954, během druhé indočínské války zastával post vrchního plánovače, po vojensky prohrané ofenzivě Tet se však dostal do nemilosti a hrozilo jeho odvolání, svou pozici zčásti upevnil teprve porážkou ARVN roku 1971 v Laosu a provedením jarní ofenzivy roku 1972, roku 1975 vypracoval operaci Ho Či Min tedy dobytí Jižního Vietnamu, po vzniku Vietnamské socialistické republiky od roku 1976 do roku 1980 zastával pozici ministra obrany, poté do roku 1991 byl místopředsdou vlády a člen politbyra, ještě roku 2010 se úspěšně postavil plánům vlády na těžbu bauxitu, velmi schopný vojenský velitel, dnes označován za jednoho z největších vojevůdců 20. století.

⁵⁴⁸ Ang Cheng Guan Ending the Vietnam War: The Vietnamese Communists' Perspective, London, 2003, s. 91.

ofenzivní operace proti jednotkám ARVN. Od Sovětů také přišly žhavé novinky: z ramene odpalovaná protiletadlová střela 9K32 Strela-2 (v kódu NATO SA-7 Grail) a protitanková řízená střela první generace naváděná prostřednictvím vodiče 9K11 Maljutka (v kódu NATO AT-3 Sagger). Strela sice byla poměrně neúčinná proti rychlým letadlům (během celé války se s ní podařilo sestřelit pouze dvě nadzvuková letadla), ale proti vrtulníkům se osvědčila. Navíc ohrožení, které Strela znamenala pro nízko letící letadla donutila bombardéry operovat ve větších výškách. Jejich útoky se tak staly ještě více nepřesnými. Po drátě řízená Maljutka – první skutečně stoprocentně účinná protitanková zbraň se stala zhoubou pro tanky ARVN. Mělo také dojít ke koordinaci útoků s Pathet Lao a Rudými Khmery. Celkově do operace mělo být nasazeno na území Jižního Vietnamu 200 000 komunistických vojáků.

První varování o tom, že nepřítel něco chystá, přišla do Washingtonu od generála Abramse již v lednu 1972. Abrams byl znepokojen nepřátelskými přesuny, kdy se severovietnamské letectvo přesouvalo k jižním hranicím VDR a infiltrace stoupla na 50 000 zachycených vstupů do Jižního Vietnamu měsíčně. Pro srovnání, před ofenzivou Tet roku 1968 bylo zachycených přechodů pouze 26 000.⁵⁴⁹ Nejednalo se však pouze bojovníky, kteří již zemi neopouštěli, ale především o zásobovače. V prvních čtyřech měsících roku 1972, tedy VDR neposílila své jednotky na jihu o 200 000 mužů, ale pouze o 80 000 bojovníků.⁵⁵⁰ Přesto byla varování z Vietnamu Washingtonu více než zoufalá: Nixonova administrativa i přes zahájení útoku nehodlala přerušit stahování a z 69 000 mužů, kteří měli v zemi po 1. červenci zůstat, mělo v zemi zůstat jen 6000 vojáků pozemních bojových jednotek, kteří měli především chránit ostatní americké vojáky. Abramsova varování šla tedy do hluchých uší.⁵⁵¹ Samotný Thieu byl fatalista a před korejským ministrem obrany 14. ledna 1972, prohlásil, že je jedno, jestli v zemi zůstane 100 000 stahovaných amerických vojáků, neboť „*bojový duch Američanů vymizel*“ a tito vojáci již nebyli pomocí, nýbrž přítěží.⁵⁵² Největší neprozřetelností Američanů bylo především překotné stahování letectva. Těsně před severovietnamským úderem se na základnách v Jižním Vietnamu nacházely pouhé tři letky stíhacích bombardérů F-4, jedna letka lehkých bombardovacích a bitevních letounů Cessna A-37 Dragonfly a pět AC-119 Gunship, tedy celkem 81 letadel. Dalších 114 stíhacích bombardérů bylo umístěno na základnách v Thajsku, 83 B-52 mohlo podpořit obranu z Guamu a v oblasti se pohyboval svaz

⁵⁴⁹ Sorley, Lewis, *Vietnam Chronicles: The Abrams tapes 1968–1972*, Lubbock, s. 756.

⁵⁵⁰ Hammond, William M., *United States Army in Vietnam Public Affairs: The Military and the Media, 1968-1973*, Washington, 1996, s. 537.

⁵⁵¹ FRUS, 1969–1976, Volume VIII, Vietnam, January–October 1972, Document 1. Message From the Commander, Military Assistance Command, Vietnam (Abrams) to the Commander in Chief, Pacific (McCain), Saigon, January 20, 1972, 0945Z., Washington, January 28, 1972, Washington, 2010, s. 1-7.

⁵⁵² FRUS, 1969–1976, Volume VIII, Vietnam, January–October 1972, Document 25. Memorandum Prepared in the Central Intelligence Agency, Washington, February 14, 1972., Washington, 2010, s. 100-102.

námořnictva Task Force 77 se dvěma letadlovými loděmi (USS Coral Sea a USS Hancock) s celkem 140 letadly na palubách. To, že Američané přistupovali k vietnamskému problému již poměrně laxe, dokazuje, že svaz měl mít čtyři letadlové lodě.⁵⁵³ Letectvo Vietnamské republiky⁵⁵⁴ disponovalo 1300 stroji. Z toho bylo 500 vrtulníků UH-1 (jedna z největších vrtulníkových flotil na světě), 100 lehkých stíhaček F-5 Freedom Fighter, 90 A-37 Dragonfly, kolem 70 útočných A-1 Skyraider a dalších 22 typů letadel, některé ještě z dob koloniálních. Přehršel typů byl těžkým problémem pro zásobování, provádění výcviku a bojeschopnost. Ačkoliv mělo VNAF 47 000 příslušníků, trpělo nedostatkem posádek a vycvičeného personálu a mnoho strojů bylo kvůli tomu uzemněno.⁵⁵⁵ Pro srovnání na obranu VDR bylo připraveno 60 migů, ze kterých bylo letuschopných pouze 40 a bylo pro ně vycvičeno 119 pilotů.⁵⁵⁶

NVA si opravdu před jarní ofenzivou, kterou pojmenovala po vietnamském císaři a národním hrdinovi z 18. století, operace Nguyen Hue, který roku 1789 porazil před Hanojí čínskou invazní armádu, věřila: měla postupně udeřit na strategická místa ve všech čtyřech vojenských regionech Vietnamské republiky. Ofenziva začala 30. března 1972, na Zelený čtvrtek, tedy v čase velikonoce a podle toho dostala i své jméno, kdy se dvě divize NVA (304. a 308. divize) s podporou dvou pluků tanků, tj. zhruba 30 000 vojáků a 100 tanků, přešlo přes demilitarizovanou zónu a z Laosu přes cestu číslo 9 kolem města Khe San se vynořila 324B. divize NVA s dalším plukem tanků. Vzhledem k tomu, že provincie Quang Tri nacházející se za demilitarizovanou zónou ve vojenském regionu I nebyla přes ni nikdy napadena⁵⁵⁷, o její bezpečnost pečovala pouze 3. divize ARVN a 147. a 258. brigáda Námořní pěchoty. Pro Severovietnamce nebyl problém zjistit polohu nepřítele, který se nacházel v pevných základnách palebné podpory, které nebyly po léta změněny. Útok NVA předcházela důkladná palebná příprava, která do značné míry eliminovala dělostřelectvo umístěné na těchto základnách a 3. divize se ocitla prakticky bez dělostřelecké podpory. Komunisté si vybrali také výborný čas útoku. Bylo těsně po začátku monzunové sezony a díky nízké oblačnosti a špatnému počasí se jednotky ARVN ocitly i bez letecké podpory.⁵⁵⁸ 3. divizi ARVN oslabovalo nejen to, že na ní bylo zaútočeno z neočekávaného směru, tj.

⁵⁵³ Tilford, Earl H. Jr., *Setup: What the Air Force Did in Vietnam and Why?*, Alabama, 1991, s. 255.

⁵⁵⁴ vietnamsky *Không lực Việt Nam Cộng hòa*, Vietnam Air Force *déle* VNAF

⁵⁵⁵ Mesko, Jim, *VNAF: South Vietnamese Air Force 1945-1975*, Carrollton, 1987, s. 58.

⁵⁵⁶ Boniface, Roger. *MiG nad Severním Vietnamem: vietnamské lidové letectvo v boji, 1965-1975*. Praha, 2010, s. 171.

⁵⁵⁷ Provincie Quang Tri byla vždy v přední linii války ve Vietnamu. Stejnomené hlavní město bylo komunisty před velikonoční ofenzivou již dvakrát okupováno, a to v roce 1967 a 1968, kdy se při ofenzivě Tet o něj vedli tvrdé boje. V provincii leželo také město Khe San, dějiště mnoho bojů let 1967 a 1968 a roku 1971 bylo hlavní leteckou základnou USAF při bojích v Laosu. Pokud byla provincie napadena, vždy se tak dělo z laoského území, nikoliv demilitarizované zóny.

⁵⁵⁸ Quang Trung Ngo, *The Easter offensive of 1972*, Washington, 1980, s. 19-28.

demilitarizované zóny (obě strany, které neváhaly útočit na nepřítele i z cizího a na cizím území, bez ohledu na státní suverenitu okolních států, překvapivě hranice obou vietnamských států až do této doby respektovaly), ale především její složení a doba vzniku. Divize byla typickým plodem vietnamizace. Technicky vznikla teprve k 1. říjnu 1971 a k začátku velikonoční ofenzivy nebyla rozhodně plně bojeschopná. 3. divize vznikla tak, že z 1. divize ARVN byl vyčleněn 2. pluk a byl doplněn nově vytvořenými pluky (56 a 57. plukem). Zatímco vojáci 2. pluku byli na vynikající úrovni, u zbylých dvou pluků byla naopak kvalita mužstva otřesná. Velká část mužstva těchto dvou pluků byl tvořen odvedenci z RF/PF, tedy milicionářů dobrovolných sil, kteří byli prostě přeraženi k ARVN. Problém byl však v tom, že se nejednalo o místní a tedy k obraně své země motivované muže z Quang Tri, ale z vojenského regionu číslo III, tedy z okolí několik set kilometrů vzdáleného Saigonu. Jedinou motivací těchto mužů bylo dostat se zpět domů, do své vesnice. Překvapivě, tito muži nebyli nejnespolehlivějšími elementy v plucích. Vojáci RF/PF byli doplněni zběhy, kterým dala vojenská policie ARVN ve vězení jednoduchou otázku: „*Chceš se odsud dostat?*“. Pokud byla odpověď kladná, na nic se již muže neptali, automaticky se stal opět členem ARVN a byl přidělen k jednomu z nových pluků 3. divize. Takto znovuzískaných „branců“ bylo zhruba 700. Situaci nezlepšoval ani důstojnický a poddůstojnický sbor, který byl sesbírán z různých úřednických a zásobovacích postů a s bojem neměl moc zkušeností. Překvapivě, na rozdíl od svých podřízených byl velící generál velmi kvalitní. Generál major Vu Van Giai⁵⁵⁹ patřil k těm nejschopnějším mladým velitelům, které ARVN měla. Mladý generál se ujal vedení divize především pro ukojení svých ambicí. Divizi nikdo nechtěl převzít a Giai cítil, že tato pozice by mohla být výborným můstkem k další kariéře.⁵⁶⁰

Proti 45 000 vojákům NVA mohl Giai (alespoň na papíře) postavit 10 000 vojáků ARVN a dalších 100 000 členů RF/PF, kteří byli nebo spíše měli být v oblasti k dispozici. Jakmile NVA zahájila svoji ofenzivu, dva pluky, které se zatím jen pomalu dezercí drolily, se úplně rozpadly a většina příslušníků RF/PF buď zahodila zbraně, nebo se svými rodinami dali na útěk. Ačkoliv již 1. dubna 1972 nařídil Giai přejít do obraných pozic, těžkým ztrátám už nešlo zabránit. První těžkou ztrátu NVA/Vietkong postupující z Laosu uštědřil 3. divizi dne 2. dubna 1972, kdy dobyla tábor palebné podpory Carroll, na které se před jejich drtivou palbou nacházelo 80 kusů děl, včetně nejtěžších amerických samohybných houfnic M 107 ráže 175

⁵⁵⁹ Vu Van Giai (1934) vietnamský voják, vystudoval francouzské a americké vojenské školy, roku 1971 se podílel na plánování operace Lam Son 719, v roce 1972 velitel 3. divize ARVN, po debaklu v provincii v Quan Tri, i přes jeho nesporné vojenské umění a snahu, kdy udržel a zastavil měsíc trvající tlak NVA byl obviněn z neschopnosti a odsouzen na 5 let nepodmíněně, po pádu Vietnamské republiky byl umístěn jako „nespolehlivý živel“ do převýchovného tábora, ze kterého byl propuštěn až roku 1987, roku 1993 emigroval do USA, kde žije dosud.

⁵⁶⁰ Wiest, Andrew, Vietnam's Forgotten Army, New York, 2008, s. 236-240.

milimetrů. Jeden z nejodvážnějších vojáků ARVN, plukovník Pham Van Dinh, který roku 1968 osobně vztyčil standartu nad osvobozeným městem Hue, se po ztrátě spojení a nulové podpoře od divize raději rozhodl kapitulovat a ušetřit své vojáky od zbytečných ztrát. Do zajetí jich padlo 1500 a NVA ukořistila 20 dělostřeleckých kusů včetně M 107. Úder B-52, který do okolí základny Američané vyslali, přišel již příliš pozdě, Tato kapitulace udělala další pozice v okolí pro ARVN naprosto neudržitelné a do večera se museli její vojáci stáhnout i ze základny Mai Loc a z města Cam Lo, což dovolilo divizím NVA překročit beze ztrát řeku Cua Viet a spojit se svými spolubojovníky postupujícími ze severu od demilitarizované zóny. Zároveň tím přestal existovat 56. pluk 3. divize ARVN.⁵⁶¹ Na rozdíl od předešlých ofenziv, které se odehrávaly v období sucha, se postup NVA díky monzunům zpomalil a na mnoha místech se útoky proměnily v poziční boje. Snahou velení NVA také bylo co nejvíce sil ušetřit k případnému dalšímu postupu. Zpomalený postup NVA dovolil Jihovietnamcům přesunout posily, jejichž nejmohutnější silou byla 1. obrněná brigáda a 20. tankový pluk, který dokázal zlomit nápor dvou obrněných pluků NVA. Jihovietnamští tankisté na rozdíl od svých severovietnamských nepřátel byli dlouho za pomoci amerických instruktorů v ovládání svých strojů M48 cvičeni a dokonale je ovládali. Naopak mnozí vojáci NVA, kteří dostali své T-54 (nebo jejich čínské kopie Type 59) a plavoucí a lehké PT-76 často pouze před několika týdny je ovládali jen s potížemi. Do severovietnamské armády bylo sice začleněno 3000 odborníků vycvičených v zemích Varšavské smlouvy, avšak jejich návrat se nepodařil zajistit včas a místo, aby své zkušenosti předávali jako instruktoři dál svým soudruhům, velení je bylo nuceno rozptýlit do bojových jednotek a specialisté pak sloužili jako obyčejná pěchota.⁵⁶²

Díky náletům B-52, kterým nízká oblačnost nevadila, protože operovaly ve větších výškách a ostřelování z amerických námořních lodí v Jihočínském moři se podařilo linii stabilizovat a v půlce měsíce se Giaí cítil natolik silný, že se rozhodl připravit protiofenzivu. Operace Quang Trung 729, jak byla ofenziva pojmenována, měla být spuštěna 18. dubna 1972 po masivní přípravě. Po bombardování z B-52 a jiných letounů a masivním námořní dělostřelecké přípravě se však nic nestalo.⁵⁶³ Vojáci ARVN prostě odmítli opustit své zákopy. Byl to poslední pokus o nějaké řešení situaci ve prospěch Jihovietnamců, poté se již strategická iniciativa přesunula do rukou NVA. Ta byla posílená o další tři divize (312, 320 a 325. divize NVA) a dne 27. dubna 1972 byla opět spuštěna severovietnamská ofenziva. Po

⁵⁶¹ Quang Truong Ngo, *The Easter offensive of 1972*, Washington, 1980, s. 29-30.

⁵⁶² Starry, Donn A. *Mounted Combat In Vietnam*, Washington, 1989, s. 198-214.

⁵⁶³ Lavalley, A.J.C., *Airpower and the 1972 Spring Offensive*, Washington, 1976, s. 15-20.

tuhých bojích bylo dne 28. dubna 1972 dobyto město Dong Ha, důležitý přístav na Cua Viet, přes který byla prováděna většina zásobování oblasti. Při těchto bojích byly definitivně rozprášeny zbytky 57. pluku 3. divize ARVN. Potom již se soustředily všechny síly komunistů na dobytí stejnojmenného hlavního města provincie Quang Tri. Generál major Giai původně plánoval stáhnout se za řeku Thach Han a vytvořit zde obrannou linii. Tlak byl však natolik velký, že se nepřátelský postup nepodařilo ani zpomalit. Situace se stala neudržitelnou a 1. května 1972 odpoledne musel Giai se svým štábem opustit na palubě amerického vrtulníku citadelu v Quang Tri. Spolu s ním bylo evakuováno 132 dalších vojáků včetně 80 posledních amerických poradců, kteří se v provincii nacházeli. Poslední zbytky jednotek se o sebe musely postarat samy. Zatímco zbytky 3. divize, až na pár čet 1. pluku, se naprosto rozpustily, jednotkám 147. brigády Námořní pěchoty ARVN, promíchaným zbytkům 1. obrněné brigády a 20. tankového pluku a několika skupinám rangerů, které se udrželi v organizovaném stavu se skrze silnici QL-1, která vedla do jižnějších provincií, podařilo probít z obklíčeného města a dostat se do bezpečí. Vojáci však nebrali ohledy na desetitisíce uprchlíků a mnohé z nich nemilosrdně tanky převálcovali. Mnozí také zemřeli po útocích NVA a Vietkongu či po náletech USAF. V těchto dnech na úprku z Quang Tri podle nepřesných odhadů zahynulo na 25 000 civilistů. QL-1 si kvůli tomuto utrpení vysloužila přezdívku „Bulvár smrti“.⁵⁶⁴ Jednotky ARVN, pokud pomineme síly RF/PF, přišli zhruba o 15 000 mužů (10 000 mrtvých a raněných, 5000 zajatých). Naproti tomu ztráty NVA byly nepoměrně lepší: zhruba 2000 mrtvých a 4500 raněných.⁵⁶⁵ Quang Tri se stala vůbec první provincií, která byla kompletně dobyta komunisty.

Dalším cílem komunistické ofenzivy se stal vojenský region II, kde plán počítal s dobytím města Kontum a stejnojmenné provincie. Na rozdíl od Quang Tri a demilitarizované zóny, kde byla ARVN skutečně překvapena, zde v oblasti neklidné Centrální vrchoviny ofenziva byla očekávaná, neboť jednotky NVA a Vietkong o sobě v oblasti již dlouho před ofenzivou svoji činností dávaly vědět a jejich pohyb tentokrát nezůstal rozvědce utajen. Na rozdíl od nezkušené 3. divize byla oblast střežena II. armádním sborem skládajícím se z 22. (40., 41., 42. a 47. pluk ARVN) a 23. divize ARVN (44., 45. a 53. pluk ARVN) a několika skupin rangerů, které byly nejen dobře vybavené, motivované, ale i připravené k boji. V oblasti se nacházely také dvě divize korejské armády a několik amerických jednotek. Všechny se však z oblasti stahovaly a ani kritická situace nedonutila americké a korejské velení k jejich opětovnému nasazení. Korejci se ale přesto dostali 26. dubna 1971 do boje,

⁵⁶⁴ McKenna, Thomas P., *Kontum: The Battle to Save South Vietnam*, Louisville, 2011, s. 67.

⁵⁶⁵ Quang Truong Ngo, *The Easter offensive of 1972*, Washington, 1980, s. 41-47.

avšak jen proto, aby si otevřeli cestu, po které se mohli stáhnout. Při bojích přišli o 51 mužů a 115 Korejců bylo zraněno.⁵⁶⁶ Na jejich postavení zaútočily kompletní 2. a 320. divize NVA a část 3. divize posílené o tankový pluk. První úder provedla část 320. divize NVA dne 4. dubna 1972 proti základnám palebné podpory Charlie a Delta, které byly umístěny na hřebeni Američany, kdysi pojmenovaném po nespočetných raketových útocích Vietkongu, které se zde udály jako Rocket Ridge. Útok začal brzy ráno raketovým a dělostřeleckým přepadem základen následovaný masovým útokem pěchoty. Na rozdíl od základny Carroll v Quang Tri, byla Delta i Charlie obsazena ostřílenými výsadkáři, kteří byli na útok připraveni. Nad Kontumem navíc nebylo tak špatné počasí a mohly být nasazeny vrtulníky. Po několika úderech vrtulníků AH-1 Cobra se útok NVA zhroutil. Obě základny se na rozdíl od základen v Quang Tri, které byly převálcovány během dne, udržely daleko déle. Základna palebné podpory Charlie padla až 14. dubna a Delta se udržela ještě o týden déle. Obě základny navíc nebyly dobyty a posádky ze základen se za minimálních ztrát podařilo evakuovat a tak zabránit zbytečným ztrátám vojáků ARVN a jejich utrpení v zajetí nepřítele. Naopak útočící NVA utrpěla těžké ztráty. Boj zpomalil postup NVA a ARVN se mohla zkonsolidovat k obraně.⁵⁶⁷

NVA měla za sebou do poloviny dubna v provincii Kontum zhruba 100 náletů bombardérů B-52 (operace B-52 měly krycí název Arc Light) a její síly byly značně zdecimovány, avšak NVA byla průběžně doplňována z Laosu, takže její stav nebyl kritický. Brzy znovu získala dostatek sil k novému útoku. Dalším cílem ofenzivy NVA bylo město Tan Canh, kde byla rozsáhlá základna ARVN a velitelství 22. divize ARVN. Na základně se nacházelo 1200 vojáků a v okolí tábořilo dalších 4000 mužů.⁵⁶⁸ Vedle toho bylo k dispozici 22 houfnic ráže 105 a 155 milimetrů a čtyři tanky M41 Walker Bulldog (později se dostalo na základnu i několik M48). Již od začátku dubna byla základna v Tan Canh pod sporadickou palbou. Po pádu základen Delta a Charlie se však občasné ostřelování změnilo v masivní cílené útoky. Při těch se severovietnamští dělostřelci soustředili především na americké poradce, kteří již v té době v čele s bývalým podplukovníkem US ARMY John Paulem Vannem⁵⁶⁹ převzali velení ARVN v oblasti. Pokud se nějaký z nich objevil mimo objekt,

⁵⁶⁶ McKenna, Thomas P., Kontum: The Battle to Save South Vietnam, Louisville, 2011, s. 77.

⁵⁶⁷ Heslin, John G., Phase I The Battle For The Fire Support Bases And Tan Canh, 2011, dostupné online: <http://www.thebattleofkontum.com/phase1.html> [12. 10. 2012]

⁵⁶⁸ McKenna, Thomas P., Kontum: The Battle to Save South Vietnam, Louisville, 2011, s. 95-96.

⁵⁶⁹ Vann, John Paul (1924-1972) americký voják, do armády vstoupil roku 1943 a sloužil ve 2. světové válce, korejské válce a vietnamské válce, roku 1963 opustil armádu a od roku 1965 působil ve III vojenském regionu jako hlavní velitel CORDS, od roku 1968 pak velel CORDS ve IV regionu, poté však byl z CORDS vyhozen a stal se armádním poradcem přiděleným k ARVN v regionu II, což mu zajistilo postavení zhruba na hodnosti generál majora, roku 1972 řídil během velikonoční

automaticky začala dělostřelba NVA. Vietnamci používali sovětská děla ZiS-3 ráže 76 milimetrů, která byla poměrně lehká a než se na místo odkud se na základnu střílelo zaměřily těžké houfnice ARVN amerického původu, většinou se podařilo jejich posádkám i se zbraněmi stáhnout (byla to stará metoda, která byla použita již u Diem Biem Phu). Horší zprávou bylo, že protitankové zbraně ARVN M72 LAW a protitankové rakety, které bývaly podvěšeny pod vrtulníky AH-1 Cobra byly proti sovětským a čínským tankům neúčinné. Večer dne 23. dubna konečně přišla zpráva, že se objevila silná kolona tanků NVA blížících se k Tan Canh. V tu chvíli již Jihovietnamci a Američané chystali stažení jednotek a posílení jimi obrany Kontumu. Plukovník Le Duc Dat (nebo spíše mladý americký poradce kapitán Phillip Kaplan, který převzal za neschopného a strachem ochromeného plukovníka velení, o kterém Vann dokonce prohlásil „*Osobně toho malého bastarda zastřelím, jestli se dá na útěk.*“) dal v této chvíli rozkaz k odjezdu kolony převážející deset dělostřeleckých kusů. Cesta však byla pod prudkou palbou nepřítele a šest posádek jednoduše odmítlo splnit rozkaz a na nebezpečnou cestu prostě nevyjely a zůstaly na místě.⁵⁷⁰ Útok 320. divize NVA začal 24. dubna 1972 v 5.30 ráno. Ranní mlha hrála významnou roli pro útočníka, neboť znemožnila přesné zaměřování dělostřelectva. Navíc se AC-130 Gunship, který přiletěl obránce podpořit se ukázal jako naprosto neúčinný proti sovětským tankům. Obráncům se podařilo tři z prvních deseti tanků, které na tábor útočily zneškodnit za pomoci děl, M72 z nejtěsnější blízkosti a tanků M48 (M41 byl proti T-54 bez šance) zničit. NVA však poté nasadila řízené protitankové střely Maljutka, které si poradili nejen se všemi devíti tanky, které měla 22. divize v táboře ještě k dispozici, zbývajícím dělostřelectvem, ale i mnoha bunkry (střela dokázala prostřelit 400 milimetrový pancíř nebo 16 pytlů písku). ARVN brzy našla „obranu“ proti Maljutce. Operátor střely se nacházel v okruhu 15 metrů od odpalovacího zařízení (tak dlouhý byl řídicí kabel mezi odpalovacím zařízením a ovládacím přístrojem). Jakmile vojáci ARVN zahlédli charakteristický oblak bílého kouře, značící start rakety začali do okolí zběsile pálit ve snaze zasáhnout či alespoň vyrušit zaměřujícího operátora. Tato taktika byla překvapivě účinná.⁵⁷¹ Při útoku na Tan Canh však tato skutečnost nebyla známa a použití řízených střel obranu naprosto rozložilo. Během bojů prvního dne se podařilo útočníkům zpacifikovat polovinu posádky Tan Cahn a naprosto vyřadit její velení. Plukovník Dat se zhroutil a velitelství zůstalo bez spojení se svými vojáky. Kapitán Kaplan sice požádal rádiem generála Dzu, velitele 22. divize a III. armádního sboru o jeho odvolání, ale bylo již příliš

ofenzivy obranu Kontumu, na jejímž konci zahynul při havárii vrtulníku, byl jediným civilistou, který velel americkým vojákům.

⁵⁷⁰ McKenna, Thomas P., Kontum: The Battle to Save South Vietnam, Louisville, 2011, s. 99.

⁵⁷¹ McKenna, Thomas P., Kontum: The Battle to Save South Vietnam, Louisville, 2011, s. 102.

pozdě. V noci americký AC-130 Spectre zaútočil na 18 tanků nepřítele blížících se k Tan Canh, avšak s mizivými výsledky. Generální úder začal před svítáním a do odpoledne bylo dobojováno. Vann vyslal vrtulníky k evakuaci velení. Dat však našel odvahu a zůstal na základně a bojoval se svými muži do posledního dechu. Nebylo pravdou, že byl zajat a odvezen do VDR. Dle svědků byl zabit dělostřeleckou palbou a z jeho štábu se zachránil jen jeden muž, který se po několika dnech probil do Kontumu.⁵⁷² Vedle základny v Tan Canh padly ještě téhož dne základny palebné podpory Nos, 5 a 6, na kterých padlo komunistům do rukou několik tanků M41, které jejich zděšené posádky nepoškozené opustily, 30 dělostřeleckých kusů a 15 000 kusů munice.⁵⁷³ Největší důvod porážky ARVN byla absolutní dezintegrace jejích jednotek. Pokud by se podařilo zorganizovat pevnou obranu a udržet při stahování alespoň základní pořádek v jednotkách, nemusela být tato porážka tak zdrcující. Jaký však byl stav věcí, vyjádřil poněkud svérázně kapitán Kaplan:

„Bylo to jako snažit se uhasit požár lesa čůráním.“⁵⁷⁴

Vedle ztrát způsobených nepřátelskou bojovou činností byla i obrovská dezerce. Mnozí vojáci před bojem svlékli uniformu, zahodili zbraně a utekli. Vojáci RF/PF prováděli to samé a pokud již se pokusili o odpor, neměli proti severovietnamským tankům naprosto žádnou odpovídající zbraň a tedy ani sebemenší šanci přežít setkání s obrněnci nepřítele. Tanky M48 (krom M41, které naprosto zklamaly), které měla ARVN k dispozici se ukázaly účinné v boji tanku proti tanku, avšak použití Maljutky bylo naprostým a neočekávaným překvapením, se kterým nikdo nepočítal. RF/PF měly šanci zpomalit nebo zastavit postup NVA destrukcí silnic a mostů. Avšak v předešlých letech Američané ani saigonský režim nebylo ochotni poskytnout tak „nespolehlivé“ síle, jaká podle nich RF/PF byla výcvik v používání výbušnin, natož výbušniny samé. V této fázi také naprosto zklamalo letectvo, které se ukázalo jako naprosto neefektivní vůči obrněným klínům NVA.

Dne 25. dubna 1972 padla i základna Dak To II. Ta byla sice obsazená elitními vojáky Výsadkové divize, ale když přiletěly evakuační vrtulníky a první nastoupili američtí poradci, vznikla mezi vojáky ARVN panika, že je spojenci zanechají jejich osudu. Když však nastoupilo do strojů i několik jejich kolegů nižších hodností, uklidnili se a ze základny se vedle 300 až 400 výsadkářů dokonce podařilo evakuovat za pomoci těžkých amerických dopravních vrtulníků Boeing CH-47 Chinook i šest děl a posílit jimi obranu Kontumu. Zbytek

⁵⁷² Quang Truong Ngo, *The Easter offensive of 1972*, Washington, 1980, s. 89-90.

⁵⁷³ Starry, Donn A. *Mounted Combat In Vietnam*, Washington, 1989, s. 214.

⁵⁷⁴ McKenna, Thomas P., *Kontum: The Battle to Save South Vietnam*, Louisville, 2011, s. 97.

zařízení a 5 tanků M41 bylo zničeno druhého dne přímým útokem B-52 na základnu.⁵⁷⁵ Překvapivě se v této chvíli, kdy se podařilo NVA dobýt veškeré základny až na několik bodů odporu a její síly stály pouhých 13 kilometrů před centrem provincie, Kontumem, postup Severovietnamců zastavil a soustředily se na upevnění moci, potírání zbytků odporu a doplňováním jednotek před úderem. To se ukázalo jako rozhodující chyba. Vannovi bylo jasné, že se síly NVA dříve nebo později obrátí proti poslednímu důležitému cíli v provincii. Nečekaný výpadek v tlaku na město dovolil ARVN vyměnit jednotky naprosto vyčerpané a zdecimované 22. divize za čerstvé pluky 23. divize posílené o rangery a výsadkáře a kolem města bylo vybudováno několik obraných postavení a nárazových pásem. Vrtulníkové jednotky na letecké základně v Pleiku byly posíleny a letecké mosty dodávaly do oblasti obrovské množství vojenského materiálu. Američané, poděšeni neschopností letectva zničit severovietnamské tanky se rozhodli k odvážnému kroku. Do Vietnamu převeleli experimentální jednotku, která zkoušela naprosto žhavou novinku - z vrtulníku odpalované protitankové střely XM-26 TOW. Jednalo se o upravené, drátem naváděné pozemní protitankové střely BGM-71 TOW, které bylo po úpravě možné odpalovat z vrtulníků. Stroj se sice musel přiblížit k cíli na 910 metrů, avšak střela byla schopna prostřelit 430 milimetrový pancíř. Každý upravený vrtulník NUH-1B (upraveny standartní UH-1 Iroquois/Huey) pak nesl šest střel. Jedna střela stála tehdy astronomických 2300 USD (v té době téměř 3 miliony jihovietnamských piastrů). Jednotka 1. letecký bojový TOW tým (jednotka získala rádiový kód Hawk's Claw, tedy Jestřábí dráp, což se stalo i přezdívkou jednotky) se do Vietnamské republiky přesunul 24. dubna a o dva dny později byl přesunut pod velení 1. letecké brigády a v bojích u Kontumu hrál později důležitou roli.⁵⁷⁶ Severovietnamce také do značné míry začalo trápit americké letectvo. Přestože byli severovietnamští plánovači brilantní, opomenuli jednu důležitou věc: Spojené státy se sice z oblasti stahovaly, ale stále byly supervelmocí, která kdykoliv mohla z jiné části světa stáhnout jednotky a podpořit své zájmy silou. Nad Kontumem se zvýšená letecká intervence USA v oblasti projevila záhy: již v dubnu posílené jednotky USAF a VNAF provedly v II vojenském regionu na 3600 leteckých a jen 30. dubna bylo B-52 provedeno nad Kontumem 28 kobercových náletů.⁵⁷⁷

Úder na Kontum začal až 14. května 1972 v 5:30 ráno dělostřelbou. Situace však byla u Kontumu naprosto odlišná než v Quan Tri nebo Tan Canh. NVA nechala až přespříliš času

⁵⁷⁵ McKenna, Thomas P., *Kontum: The Battle to Save South Vietnam*, Louisville, 2011, s. 120-121.

⁵⁷⁶ Dunstan, Simon, *Vietnam Choppers: Helicopters in Battle 1950-1975*, Oxford, 2003, s. 105-106.

⁵⁷⁷ McKenna, Thomas P., *Kontum: The Battle to Save South Vietnam*, Louisville, 2011, s. 142-145.

na přípravu obrany a rozvědka a letecký průzkum spojenců pracoval na rozdíl od dob před ofenzivou spolehlivě. Jednotky navíc byly posíleny pozemními verzemi střel TOW, které obsluhovali američtí poradci (některé jednotky ARVN měly i ukořistěnými RPG-7, které byly lepší než M72 Law) a byly schopny se ubránit. Jednotky dvou divize NVA (2 a 320) vedly své útoky ze tří směrů: ze severozápadu 48. a 64. pluk 320. divize, ze severu 28. pluk frontu B-3 a z jihu od řeky Dak Bla 53. pluk 2. divize. Vojáci 23. divize měli však již od 4:00 bojový poplach a byli na svých místech. Obrana Kontumu byla pro vojáky NVA naprostým překvapením. Zajatý řidič zničeného T-54 při výslechu prohlásil, že jim jejich velitelé řekli, že Kontum nebude bráněn a pokud již, „*tak to bude jednoduché jako v Tan Canh*“. Po úderu pozemních TOW, útoku vrtulníků 1. leteckého TOW týmu a AH-1 Cobra se útok NVA úplně zhroutil a v 9:00 byl nařízen ústup.⁵⁷⁸ V 17:00 se Severovietnamci opět pokusili Kontum dobýt, ale jejich útok opět ztroskotal. Obránci se koordinovaně stáhli a útočící jednotky NVA byly doslova smeteny kobercovým bombardováním ze dvou B-52. Jednalo se o velmi nebezpečný manévr, ale naštěstí pro obránce stoprocentně vyšel a způsobil útočníkům ohromné ztráty. Tím skončil první den boje o Kontum, který pro útočníka nebyl právě z nejlepších. O den později se na letiště v Kontumu přesunuly vrtulníky 1. leteckého TOW týmu. Již ve večerních hodinách se ukázalo, že i tato ultramoderní zbraň má své meze. Ve 20:00 najelo do pozic vzdálených pouhé 2 kilometry od Kontumu šest tanků T-54 a začaly ostřelovat město. Dostaly se do takové blízkosti, že proti nim nemohli obránci použít houfnice. Proti tankům odstartovaly vrtulníky ozbrojené TOW, avšak tanky byly ve svém postavení tak dobře kryté, že odpálené střely nemohli operátoři na tanky přesně navést a neškodně vybuchly v jejich okolí. Na tanky poté ještě zaútočil bez úspěchu AC-130 Spectre svým 40 milimetrovým kanónem. Po dvou hodinách, když tanky vystřelily veškerou munici, se otočily a vrátily se za komunistické linie.⁵⁷⁹ NVA přešla ke klasické obléhací strategii. Vedle útoků malých jednotek, které měly vyzkoušet odolnost obrany a nenechat ji vydechnout, začala NVA Kontum i ostřelovat. Již 15. května se jim povedl zásah, který mohl znamenat pro obránce vážnou ránu. Zbloudilá dělostřelecká střela se podařilo zasáhnout zásoby leteckého paliva a vzniklý požár hrozil přerůst ve výbuch. Situaci se podařilo zvládnout jen s maximálním vypětím sil. Daleko větší úder se podařil severovietnamským ženistům na letecké základně v Pleiku. Sabotáží za pomoci americké plastické trhaviny C-4 vyhodilo do povětří nádrže s téměř 570 000 litry leteckého paliva, což byly zásoby základny zhruba na 5 dnů. Vedle toho se podařilo záškodníkům vyhodit do povětří přečerpávací stanici,

⁵⁷⁸ Heslin, John G., Phase I The Battle For The Fire Support Bases And Tan Canh, 2011, dostupné online: <http://www.thebattleofkontum.com/phase3.html> [12. 10. 2012]

⁵⁷⁹ McKenna, Thomas P., Kontum: The Battle to Save South Vietnam, Louisville, 2011, s. 186-187.

330 tun munice včetně 97 tun dynamitu, 8 tun TNT, 27 kilometrů zápalných šňůr nebo 90 000 rozbušek. Ztráty však nebyly tak dramatické a základna byla za několik dní opět v plném provozu.⁵⁸⁰

Dělostřelecká příprava a drobné výpady trvaly až do 25. května, kdy došlo velení NVA k přesvědčení, že obrana Kontumu byla předešlou činností dostatečně nahlodána a je čas k finálnímu úderu. Největší chybou Severovietnamců bylo, že se jim nepodařilo zlikvidovat přistávací dráhu letiště a ještě v noci z 23. na 24. května bylo 17 nákladními letadly C-130 Hercules dopraveno do města 136 tun munice a 42 tun denních dávek potravin. Poté však muselo být letiště pro ostřelování uzavřeno. Po celý 25. květen byl Kontum intenzivně ostřelován zbraněmi všech ráží od minometů ráže 60 milimetrů až po houfnice ráže 155 milimetrů. Ve 3:00 vyrazily vpřed dva prapory ženistů, které měly připravit oblast pro další jednotky a zajistit jim podporu těžkých kulometů. Ženistům se podařilo obsadit objekty základní školy, semináře a katolické diecéze, které sloužily při útoku druhého dne jako opěrné body útočníků. Celý den byl vedle intenzivní dělostřelby provázen útoky a přepady vojáků NVA, které neměli za cíl prorazit, ale pouze nahlodat obranu ARVN. Během dne přišli obránci o 42 mužů a dalších 142 bylo zraněno.⁵⁸¹ Vzhledem k tomu, že vzletové dráhy letiště musely být zavřeny kvůli ostřelování, obránci využili jako přistávací plochy pro zásobovací a evakuační vrtulníky CH-47 Chinook dvě místní fotbalová hřiště.⁵⁸² Severovietnamci se poučili z předešlých dnů, kdy během denních úderů přišli o několik tanků a svůj generální útok 26. května zahájili již ve 4:30, tedy zhruba hodinu před rozbřeskem, čímž značně omezili nebezpečí zrakem naváděných střel TOW. Jednalo se skutečně o masivní úder – 5000 vojáků NVA a Vietkongu a tanky. Hlavní úder na město tentokrát vedl ze severu a na jihu byl veden pouze krycí úder. Ten byl nepříjemný především tím, že se podařilo Severovietnamcům ovládnout vysokou vodárenskou věž a přesunout na ni těžké kulomety, kterými se do značné míry podařilo zastavit veškerou aktivitu obránců v této části města. To, jak probíhaly boje na severu, popsal Vannův zástupce brigádní generál John Gillespie Hill.⁵⁸³

„Útok proti Kontumu zahájila NVA ve 4:00 a prorazila obranu pluků (45. pluku a 53. pluku 23. divize) a smíšené tankové a pěchotní jednotky nepřítele začaly tlačit na pozice záložního pluku (44. pluku 23. divize). My jsme odpověděli v 6:00, kdy s prvním světlem

⁵⁸⁰ McKenna, Thomas P., Kontum: The Battle to Save South Vietnam, Louisville, 2011, s. 181.

⁵⁸¹ Quang Truong Ngo, The Easter offensive of 1972, Washington, 1980, s. 100-101.

⁵⁸² Quang Truong Ngo, The Easter offensive of 1972, Washington, 1980, s. 102.

⁵⁸³ Hill, John Gillespie (1926 - 1999) americký voják, v roce 1946 absolvoval West Point, sloužil ve válce v Koreji, ve Vietnamu sloužil již od roku 1964, nejvýznamnější post byl zástupce velitele 101. výsadkové divize, když se roku 1971 divize stáhla Hill zůstal ve Vietnamu jako vojenský poradce ve II vojenském regionu, kde měl poradcům původně velet, Vann však pohrozil, že odjede do USA a Hill se musel spokojit pouze s pozicí jeho zástupce.

odstartovaly z Pleiku velitelská a kontrolní letadla, která naváděla dělostřelectvo na útočícího nepřítele. Naši lidé na zemi si začali stěžovat, že rakety a dělostřelba dopadá až příliš blízko vedle nich. Když jsem jim však vysvětlit alternativou k bombardování je vytlačení nepřítelem, souhlasili s jeho pokračováním. Palba byla poté vedena především z otočných zbraní Cober, takže mohla být daleko přesnější. Tato palba dokonale pokrývala pěchotu nepřítele. Tankisté, kteří byli do té doby plně zaměstnáni prorážením zastavěných ploch ve městě, museli bez podpory pěchoty zastavit a přeskupit se. Následoval úder Cober, které zpomalili přeskupování a zastavili přesun těžkých kulometů ráže 12, 7 milimetrů. V 6:25 dorazily (vrtulníky s pozn. překl.) TOW a za hodinu zničily tanky celé útočné skupiny. Do 7:30 byl útok zlomen. Vyčištění zbytku města od nepřítele zabralo pěchotě dalších pár dní.“⁵⁸⁴

Boje 26. května se staly vrcholem bitvy o Kontum. NVA se sice pokoušela obsadit město i 27 a 28. května, kdy se ji podařilo nasadit do boje ještě značné síly, již nikdy se nepodařilo dostat ARVN pod takový tlak jako ráno 26. května 1972, kdy Severovietnamci skutečně stáli před dobytím 30 000 metropole. 2/3 města již byly v jejich moci a k velitelským bunkrům se dostali na několik desítek metrů. Rozhodující byla ztráta tankové podpory NVA a podpora letectva. Ráno 26. května se podařilo zničit 11 tanků. Jeden se podařilo zničit pozemnímu týmu ozbrojenému M72 LAW (zásoby pozemních TOW v předešlých dnech došly), jeden se podařilo zničit speciálnímu AC-130 Spectre osazený 105 milimetrovým dělem a devět tanků NVA (pět T-54, jeden PT-76 a tři ukořistěné M41) bylo zničeno raketami TOW z vrtulníku. Vedle toho se povedlo raketami TOW, které byly toho rána vypáleny zničit jeden bunkr, nákladní vozidlo a vodárenskou věž s kulomety. Vzhledem k tomu, že bylo vypáleno pouze 21 střel, jednalo se opravdu o impozantní výsledek. Daleko více však znehybnil pohyb tanků NVA nedostatek paliva, který se projevil po zahájení bombardování a zaminování přístavů provedených v reakci na zahájení velikonoční ofenzivy USA (viz níže) a v okolí Kontumu a i v něm samém bylo nalezeno mnoho nepoškozených tanků NVA s prázdnými nádržemi.⁵⁸⁵ Obrovský faktor při obraně Kontumu bylo strategické bombardování, které z džungle v okolí města udělalo doslova poušť posetou krátery. Například dne 28. května 1972 v okolí města Kontum provedlo 50 B-52 nálet, při němž svrhlo 1250 tun bomb. Celkově bylo provedeno za tři týdny bojů o Kontum 300 náletů Arc Light.⁵⁸⁶ Impozantní byla i bilance raket TOW odpálených z vrtulníků: do 30. května z UH-1B TOW, které byly u Kontumu k dispozici, vystřeleno 162 střel, ze kterých bylo 151

⁵⁸⁴ McKenna, Thomas P., Kontum: The Battle to Save South Vietnam, Louisville, 2011, s. 221.

⁵⁸⁵ McKenna, Thomas P., Kontum: The Battle to Save South Vietnam, Louisville, 2011, s. 223-224.

⁵⁸⁶ Quang Truong Ngo, The Easter offensive of 1972, Washington, 1980, s.102.

v pořádku a 124 zasáhlo cíl. Podařilo se zničit 11 T-54, 7 PT 76, 7 M-41, 6 nákladních vozidel, 3 obrněných transportérů, 3 děla a raketomety a několik desítek bunkrů, kulometných hnízd nebo jiných nepřátelských cílů.⁵⁸⁷ Dne 29. května přešly jednotky ARVN do protiútoků a snažily se vypudit z města zbytky bojovníků NVA. Vzhledem k tomu, že ve městě nemohlo být použito v plné míře dělostřelectvo a letectvo bojovalo se o každý dům a poslední bašta odporu komunistů padla až 10. června 1972, kdy bylo město prohlášeno za vyčištěné. Ztráty obou stran jsou do dnes jen odhadované: ARVN ztratila během bojů kolem 1000 mužů. Odhady ztrát NVA jsou vyšší mezi 2000 až 10 000 mužů. Bohužel přesná čísla se již zřejmě nedozvíme. Nejbolestnější ztrátou pro Američany a Jihovietnamce byla smrt Johna Paula Vanna, který 9. června zahynul při havárii vrtulníku blízko Kontumu. Muž, kterému se někdy přezdívalo „Lawrence z Arábie Vietnamu“ se tak nedožil svého velkého vítězství nad NVA.⁵⁸⁸

Obě předešlé části operace byly sice masivní, ale ve své podstatě relativně nepříliš nebezpečné útoky pro stabilitu Vietnamské republiky. Třetí a nejmasivnější úder měl však vést přímo na srdce Jižního Vietnamu. Provincie Binh Long ležela na hranicích s Kambodžou a sousedila s provincií jihovietnamskou Binh Duong, ve které se rozkládal „železný“ nebo také jinak známý „rudý trojúhelník“, který byl již od dob první indočínské války baštou Vietminhu a poté Vietkongu. Saigonské vládě se jej ani za masivní podpory americké armády na konci 60. let nepodařilo zpacifikovat. Úder proti Binh Long měl vést k přímému ohrožení srdce Jižního Vietnamu – Saigonu. Hranice s Kambodžou byly od metropole pouhých 140 kilometrů a přes provincii Binh Long vedla od hranice až do Saigonu přímá silnice QL-13. Cíle byly vedle vojenských i politické. Hlavní město provincie An Loc se mělo stát sídlem Prozatímní revoluční vlády Jižního Vietnamu a měl zde být vytvořen jakýsi protipól moci proti Saigonu (vzhledem k tomu, že An Loc měl zhruba 15 000 obyvatel, mělo se jednat spíše symbolické gesto). Severovietnamské rozvědce se podařilo dokonale zmást své jihovietnamské protějšky a ti dlouho věřili, že útok bude veden na dvě sousední provincie-Tay Ninh a Binh Duong. S útokem na Binh Long, kde se vedly boje v letech 1965 a 1967 a od té doby tam byl naprostý klid, Vietkong zde nevyvíjel žádnou viditelnou činnost, na rozdíl od výše jmenovaných provincií, se nepočítalo. Navíc útok na Binh Long z jihovietnamského pohledu nedával tak velký smysl: Tay Ninh byla provincie lidnatější (300 000 obyvatel oproti 60 000 v Binh Long) a rozvinutější, ale i s rozvinutou sítí Vietkongů. Provincie Binh Long měla „pouze“ dvě přednosti: byla stejně dobře zásobovatelná materiálem z Kambodži jako

⁵⁸⁷ McKenna, Thomas P., Kontum: The Battle to Save South Vietnam, Louisville, 2011, s. 259.

⁵⁸⁸ Quang Truong Ngo, The Easter offensive of 1972, Washington, 1980, s. 102.

dvě sousední provincie a byla v ní menší vojenská přítomnost, než kde jinde v III vojenském regionu. Skutečný cíl operace se podařilo zpravodajcům zjistit až těsně před zahájením úderu, leč velení III vojenského regionu na varování nereagovalo.⁵⁸⁹

Síly III. armádního sboru, který střežil bezpečnost III regionu, byly vzhledem k geografické poloze, důležitosti a vývoji v regionu značné. ARVN měla dislokovány v oblasti tři divize: 5., 18. a 25. pěší divizi a tři skupiny rangerů (3., 5. a 6. skupina). Původním velitelem sboru byl generál poručík Do Cao Tri, který zahynul při kambodžské operaci roku 1971. Jeho místo převzal generál poručík Nguyen Van Min⁵⁹⁰. Min, ač nepatřil k nejneschopnějším velitelům, které ARVN měla, si svůj vliv a postavení získal a udržel jen díky příslušnosti k tzv. klanu z delty, tedy skupiny podporující bezvýhradně prezidenta Thieu. Min byl zástupce tzv. defenzivní strategie. Zatímco jeho předchůdce Tri vystupoval velmi aktivně a neváhal vést pronásledování nepřítele a kampaně proti němu i na území Kambodže, Min naproti tomu prosazoval strategii obrany hranic a jejich přísné respektování. Navíc, vzhledem k tomu, že provincie Binh Long byla již po léta klidná a III vojenský region musel zabezpečovat jedenáct klíčových provincií v okolí hlavního města, kde bylo soustředěno jádro průmyslu země, byla v provincii pouze minimální vojenská přítomnost.⁵⁹¹

Minovým protivníkem, se měl stát generál Tran Van Tra⁵⁹², velitel frontu B-3, tedy protějšku III. armádního sboru, které mělo vést úder proti III vojenskému regionu. Front B-3 se skládat ze tří divizí: 5. a 9. divize Vietkongu a 7. divize NVA (dělení na NVA a Vietkong bylo de facto zbytečné: většinu vojáků všech jednotek tvořili severovietnamští „dobrovolníci“), tankový pluk (48 tanků, z čehož 17 bylo kořistních amerických strojů) a několik dalších jednotek. Celkově se odhaduje, že síla NVA dosahovala více než 35 000 mužů.⁵⁹³ Oproti tomu síla ARVN byla značně omezena. V provincii se nacházela pouze 5. divize ARVN s 9500 muži rozestými po celé provincii. Severovietnamské velení vědělo že ARVN je o pohybech jejích sil informováno a že očekává v oblasti úder. Dne 2. dubna proto došlo ke klamnému úderu proti palebné základně Lac Long v provincii Tay

⁵⁸⁹ Quang Truong Ngo, *The Easter offensive of 1972*, Washington, 1980, s. 106-112.

⁵⁹⁰ Nguyen Van Minh (?-?) vietnamský voják, v armádě od roku 1950, své postavení získal především díky politickému spojení s prezidentem Thieuem, v letech 1972 až 1973 velel III. armádnímu sboru, později se pokusil o mocenský vzestup, ale byl svými blízkými spojenci obviněn z korupce a zbaven moci.

⁵⁹¹ Lam Quang Thi, *Hell in An Loc: The 1972 Easter Invasion and the Battle That Saved South Viet Nam*, Denton, 2009, s. 38.

⁵⁹² Tran Van Tra (1918-1996) vietnamský politik a voják, po 2. světové válce vstoupil do Vietminhu a bojoval proti Francouzům, roku 1954 se podílel na jednáních v Ženevě, poté zástupce velitele generálního štábu NVA, v této době studoval na vojenských školách v SSSR a ČLR, v letech 1963 až 1967 velitelem Vietkongu a hlava NFO, v letech 1969 až 1976 ministr obrany Provizorní revoluční vlády, od roku 1976 stálý člen ústředního výboru, roku 1982 vydal své otevřené paměti, které byly ve Vietnamu zakázány a Tra se ocitl v neoficiálním domácím vězení.

⁵⁹³ Willbanks, James. H., Thiet Giap! *The Battle of An Loc*, April 1972, Fort Leavenworth, 1993, s. 13.

Ninh.⁵⁹⁴ Sporadické úder probíhaly po celé hranici a znejišťovaly jihovietnamské velení ve skutečném cíli operace. Úder proti Bình Long byl zahájen 4. dubna 1972, kdy se jednotky 9. divize NVA, přesouvající se k městečku Loc Ninh, kde byla dislokována část 9. pluk 5. divize ARVN, střetla s průzkumnou četou výše jmenované jednotky. Masivní překvapivý úder na základnu v Loc Ninh byl spuštěn v 6:30 ráno 5. dubna. NVA však nebyla zatím dostatečně silná a po spuštění leteckého úderu na podporu obránců se útok zhroutil. Další útok NVA spustila ještě téhož dne v 17:00, avšak opět byl obránci odražen. Čas však tentokrát hrál pro útočníka, který po celou noc posiloval své jednotky a v ranních hodinách za podpory 25 až 35 tanků vyrazili Severovietnamci znovu do útoku, který byl i přetěžké ztráty obránců odražen. O odražení se postaraly především letecké síly a AC-130 Gunship doslova zdecimovaly útočnickou pěchotu. K obráncům se měla probít Operační skupina 52 s 1000 muži, avšak než skupina k Loc Ninh dorazila, město padlo.⁵⁹⁵ V 8:00 7. dubna začal generální útok. NVA se konečně podařilo přivést k Loc Ninh těžké dělostřelecké kusy ráže 105 a 155 milimetrů a rakety ráže 122 milimetrů (modernější verze sovětských Kaťuší-Grad) při jejichž krycí palbě vyrazili Severovietnamci do útoku. To konečně prolomilo nepřátelskou obranu. I přes jasnou početní převahu útočníků trvaly lité boje až do 16:00, kdy se vzdali poslední bojovníci ARVN. ARVN přišla téměř o 2000 mužů. Probít se do An Locu podařilo pouze 50 až 100 vojáků (zdroje se v jejich počtu liší). Z celého 9. pluku zbylo pouhých 200 mužů. Severovietnamcům se podařilo také zajmout všech 7 amerických poradců přidělených k pluku (na ty byl uspořádán doslova hon a poslední z nich byl zadržen až po třech týdnech). Ztráty útočníku dodnes nejsou známy.⁵⁹⁶

Síly Severovietnamců již byly natolik velké, že se pustil bez obav do pronásledování Operační skupiny 52. Američané poděšení vývojem situace a zajetím svých poradců v Loc Ninh se neprojevili jako právě nejlepší spojenci a své tři poradce se rozhodli evakuovat. Evakuace se však změnila v boj o život, když se do dvou čtyřmístných strojů OH-58 Kiowa, které byly pro Američany vyslány, vecpalo a zavěsilo na každý dvanáct (!) vojáků ARVN. Z 1000 vojáků se do An Loc přes léčky NVA probilo 600 vyčerpaných mužů.⁵⁹⁷ Bylo jasné, že dalším severovietnamským cílem bude právě An Loc. Začalo horečné opevňování města. Min dostal pod své velení 1. výsadečnou brigádu, kterou přesunul ze Saigonu do města Lai Khe, kde měla tvořit strategickou zálohu a případně vytvořit druhou obrannou linii v případě

⁵⁹⁴ Quang Truong Ngo, *The Easter offensive of 1972*, Washington, 1980, s. 112.

⁵⁹⁵ Quang Truong Ngo, *The Easter offensive of 1972*, Washington, 1980, s. 113-114.

⁵⁹⁶ Willbanks, James. H., *Thiet Giap! The Battle of An Loc, April 1972*, Fort Leavenworth, 1993, s. 18-19.

⁵⁹⁷ Lam Quang Thi, *Hell in An Loc: The 1972 Easter Invasion and the Battle That Saved South Viet Nam*, Denton, 2009, s. 56.

pádu An Loc. Nepřítel se k městu rychle blížil. Již 7. dubna večer vojáci 9. divize Vietkongu zaútočili na přistávací dráhu využívanou USAF pro vrtulníky a malá letadla u vesnice Quan Loi, která byla pouhé 3 kilometry severovýchodně od An Loc. Dvě roty 7. pluku 5. divize ARVN plochu střežící neměly žádnou šanci na účinnou obranu. Zničily proto většinu materiálu a stáhly se do města. To ovšem nebyla nejhorší zpráva. Nepříteli se podařilo obejít město a přerušit směrem na jih (tj. směrem na Saigon) silnici a An Loc odřízli od zbytku země. Když se pokusili projet přes silnici výsadkáři 1. brigády, byli zastaveni vojáky 7. divize NVA. Ve městě se objevili vesničané, kteří tvrdili, že v okolí viděli vojáky v uniformách NVA. Zavládla panika, při níž se obyvatelstvo snažilo získat co nejvíce zásob či co nejrychleji opustit město.⁵⁹⁸ Velení ARVN bylo z rychlého postupu NVA naprosto vyvedeno z míry a nyní se snažilo co nejlépe se připravit na obranu města. Do města byly stahovány z venkova malé jednotky, které mohly být cenné při jeho obranně, bylo zřízeno vzdušné spojení, které z města evakuovalo raněné a civilisty a naopak dováželo co nejvíce zásob a posil, kopaly se zákopy a připravovala se na obranu. Stejně překvapená byla však ze svého rychlého postupu i NVA. Předpokládala, že boje o Loc Ninh zabere více času a úsilí. Zásoby a vojáci sice na postup proti An Loc byli připraveni, ale bylo potřeba více času k jejich přípravě a dopravě z Kambodži a vojsko se muselo reorganizovat.⁵⁹⁹

Díky vrtulníkům se podařilo do města přesunout dva prapory rangerů a celé velitelství 5. divize, takže počet obránců narostl na 7000 mužů. Proti tomu nasadila NVA sílu tří divizí, což představovalo zhruba 30 000 až 35 000 mužů. Kolem města byl vytvořen obléhací kruh a zprovozněna silná protiletadlová obrana, která zahrnovala nejen protiletadlová děla ráže 23, 37 a 57 milimetrů, ale i z ramene odpalované rakety Strela a systém varování před přilétajícími letadly. První úspěch tento systém zaznamenal 12. dubna, kdy se Severovietnamcům podařilo sestřelit vrtulník VNAF CH-47 Chinook.⁶⁰⁰ Druhý den, 13. dubna, se také severovietnamským dělostřelcům podařilo dostat do palebných pozic všechny kusy (od ráže 76 milimetrů až po 155 milimetrové houfnice) a zahájit na město palbu. Během 15 hodin na město dopadlo 7000 raket a dělostřeleckých granátů. Krátce po svítání NVA zahájila ze severovýchodu útok. Ten probíhal v první fázi úspěšně, neboť obránce zachvátil strach při pohledu na valící se sovětské tanky, které nasadili Severovietnamci do čela útoku. Strach se však brzy podařilo překonat, když se členu RF/PF vojínu Binh Doan Quangovi z nejtěsnější blízkosti podařilo jeden T-54 zničit. Brzy poté byl první útok na město zlomen.

⁵⁹⁸ Quang Truong Ngo, *The Easter offensive of 1972*, Washington, 1980, s. 123.

⁵⁹⁹ Willbanks, James. H., *Thiet Giap! The Battle of An Loc, April 1972*, Fort Leavenworth, 1993, s. 24.

⁶⁰⁰ Willbanks, James. H., *Thiet Giap! The Battle of An Loc, April 1972*, Fort Leavenworth, 1993, s. 25.

NVA přišla o pět tanků (čtyři zničené a jeden ukořistěný ARVN) a musela se stáhnout. Na této porážce se podepsalo několik faktorů: s nasazením tanků neměla v té době NVA žádné zkušenosti a tanky se příliš vzdálily od pěchoty, která je měla krýt před útoky nepřátelských protitankových zbraní. Úder byl veden v zastavěné oblasti, kde bylo snadné skrýt se, počkat, dokud tank neodkryje svoje slabé místo a teprve pak na něj udeřit. Tank ve městě také ztrácel svoji pohyblivost a v úzkých uličkách často nemohl otáčet věž. Řady obránců byly posíleny o rangery, kteří byli ostřílenými bojovníky a brzy se ze šoku, který vedl v těchto dnech k tolika vojenským katastrofám ARVN, vzpamatovali. Obrovskou roli sehrálo opět letectvo, kterému se podařilo vyřadit několik stovek komunistických pěšáků (daleko větším problémem bylo zásobování, VNAF mezi 14. a 16. dubnem provedla 27 zásobovacích shozů z letadel se 137 tunami materiálu, z čehož se však obráncům podařilo pro sebe zachránit jen 34 tun). Podle odhadů přišel nepřítel 13. dubna o 400 mužů, přesto se mu podařilo získat ve městě několik budov, o které se v dalších dnech vedly lité boje.⁶⁰¹ Útoky pokračovaly i v dalších dvou dnech. Bohužel ztrátám nebylo ušetřeno ani civilní obyvatelstvo. Dne 14. dubna jeden T-54 najel do katolického kostela, ve kterém se tísnilo několik stovek žen, dětí a starců. Vyděšená posádka tanku zahájila palbu, kterou zaplatilo životem přes 100 civilistů. V prvních dnech obklíčení opustily město ve dvou kolonách po silnici QL-13 dvě kolony civilistů (jedna vedena katolickými kněžími). Obě kolony však byly Severovietnamci zastaveny a všichni průřezschopní byli přinuceni připojit se jako nosiči a dělníci k logistickým jednotkám. Kdo nemohl pracovat, tedy nemocní, staří lidé a děti, byl ponechán svému osudu. Mnoho z těchto lidí se pak stalo obětí hladu či křížové palby.⁶⁰² Tlak Severovietnamců se podařilo zmírnit až 15. dubna, kdy se letectvu podařilo zničit devět z deseti tanků T-54 blížících se k městu. Útočníky se podařilo zastavit pouhých 200 metrů od velitelství 5. divize. Během těchto tří dnů NVA přišla o 23 tanků a několik stovek bojovníků⁶⁰³

Opět se ukázalo, jak důležitým faktorem byla letecká nadvláda. Mezi 13. a 16. dubnem byla vrtulníky přesunuta celá 1. výsadková brigáda na pozice na kótě 119 a Větrném pahorku, položených jihovýchodně od města, odkud měl provádět výpady proti liniím oblehatelů a narušovat jejich zásobování.⁶⁰⁴ Po zlomení prvního náporu se velení NVA rozhodlo změnit strategii. Nový plán počítal se simultánním útokem tří pluků na město a dvou pluků proti postavením 1. výsadkové brigády na jihu, které měly zajistit pozice pro úplné a

⁶⁰¹ Quang Truong Ngo, *The Easter offensive of 1972*, Washington, 1980, s. 119-125.

⁶⁰² Quang Truong Ngo, *The Easter offensive of 1972*, Washington, 1980, s. 127.

⁶⁰³ Lam Quang Thi, *Hell in An Loc: The 1972 Easter Invasion and the Battle That Saved South Viet Nam*, Denton, 2009, s. 96-110.

⁶⁰⁴ Quang Truong Ngo, *The Easter offensive of 1972*, Washington, 1980, s. 123.

nerušené obklíčení města a možnost provedení útoku ze dvou protilehlých stran. Ke smůle útočníka však obránci nezháhali a 18. dubna při překvapivém útoku rangerů na postavení NVA se u jednoho z padlých důstojníků NVA podařilo najít rukou psané hlášení, které popisovalo nejen plán budoucích operací, ale i problémy oblehatelů. Důstojník si stěžoval především na obrovské ztráty způsobené útoky letectva, nedostatky v zásobování a špatnou koordinaci mezi pěchotou a tanky. NVA byla také tlačena časem. Rádio Hanoj ohlásilo, že An Loc bylo „osvobozeno“ a že 20. dubna v něm bude inaugurována Provizorní revoluční vláda. Bylo tedy nutné ještě tento výtvor hanojské propagandy proměnit v pravdu. Úder dvou pluků podporovaný šesti tanky proti oběma kopcům držným výsadkáři ARVN nemohli obránci vydržet. Po zničení šesti 105 milimetrových děl se výsadkáři rozdělili na tři části: zhruba 90 výsadkářů se podařilo prolomit obklíčení a později byli evakuováni vrtulníky, dvě roty se připojily k obráncům An Loc a největší část se přesunula, zhruba dva prapory výsadkářů, na gumovníkové plantáže, odkud po týdny účinně bránily využít toto území NVA k útoku na An Loc z jihu. NVA měla při útoku na oba pahorky vysoké ztráty a přišla i o všech šest tanků, které její postup podporovaly.⁶⁰⁵ Ani druhý úder na An Loc nevedl k jeho pádu. Boje trvaly čtyři dny, při nichž byly síly ARVN odraženy a obě strany zaznamenaly velké ztráty. Rozhodujícím faktorem byla naprostá letecká převaha na straně obránců. Američané nasadili do bojů poprvé i speciálně upravený AC-130 Spectre, osazený 105 milimetrovým dělem, pro který nebylo problém zničit tanky sovětské výroby (později byl nasazen i u Kontumu viz výše).⁶⁰⁶ Okolí An Loc bylo ničeno údery B-52 a piloti lehčích strojů jako byly F-4 nebo A-1 dokázali udeřit i na pozice NVA v ulicích. Během prvních dvou týdnů obléhání bylo provedeno na 2500 leteckých úderů.⁶⁰⁷ NVA na to odpovídala zintenzivněným bombardováním města. Během první ofenzivy na město v pěti dnech dopadlo na 25 000 dělostřeleckých granátů a raket různých ráží. Později se denní dávka oceli a olova ustálila na 1500 až 2000 kusech munice denně dopadající na hlavy obránců. To si samozřejmě vyžádalo velké oběti i na civilním obyvatelstvu. Dne 24. dubna 1972 byla palbou zasažena a zničena městská nemocnice, ve které zahynulo mnoho členů personálu a civilistů a bylo zničeno prakticky všechno zdravotnické zařízení a většina materiálu. Brzy se také objevil problém se zásobováním. Začalo scházet naprosto vše: jídlo, voda, léky, zbraně a především munice. Protiletadlový systém Severovietnamců v okolí města natolik zesílil, že zásobování vrtulníky a z nízkých výšek se stalo prakticky nemožné. VNAF se nakonec rozhodlo řešit situaci nekonvenčním shozem zásob na padacích. VNAF poprvé použila systém shozu HALO, tedy

⁶⁰⁵ Willbanks, James. H., *Thiet Giap! The Battle of An Loc, April 1972*, Fort Leavenworth, 1993, s. 38.

⁶⁰⁶ Quang Truong Ngo, *The Easter offensive of 1972*, Washington, 1980, s. 119.

⁶⁰⁷ Willbanks, James. H., *Thiet Giap! The Battle of An Loc, April 1972*, Fort Leavenworth, 1993, s. 32.

High Altitude, Low Opening (vysoká výška, nízké otevření). Zásobovací letadla C-130 Hercules VNAF vypustila náklad v 1800 až 2700 metrů nad zemí a padák se otevřel v 250 až 150 metrech.⁶⁰⁸ Cílem shozů se stal místní fotbalový stadion. Mise v prvních dnech nebyly úspěšné. Většina materiálu dopadla na území nepřítele. Jak se ukázalo, na vině byl pozemní personál VNAF, který nebyl řádně vyškolen v balení padáků pro tak sofistikované mise a ty se otvíraly brzy, pozdě anebo vůbec. Situaci vyřešila USAF tím, že do Vietnamské republiky převezlela zkušené baliče padáků z Okinawy. Zásobování typu HALO však nestačilo a Američané posílali nad An Loc i letouny, které shazovaly balíky v nízkých přeletech. Letadla při takových misích musela klesnout pod 180 metrů a zpomalit na 250 kilometrů v hodině. Protiletadlová palba byla však velmi silná a letadla se vracela těžce poškozená. Když se 26. dubna 1972 podařilo protiletadlové obraně NVA jeden Herkules sestřelit, zásobování v nízkých výškách bylo přerušeno.⁶⁰⁹

Mezi 23. dubnem a 10. květnem 1972 nedošlo k žádným změnám a obě strany se chystaly na pokračování útoků respektive obrany. Pro obránce, jejichž počet se zmenšil zhruba na 4000 bojeschopných mužů, byl největší problém udržet alespoň základní zásobování a výživu jednotek. Ve městě se nacházelo ještě přes 6000 civilistů a často se stávalo, že zbloudilé letecké zásilky civilisté prostě před příchodem vojáků rozkradli. Pokud se tyto nešťastné oběti války rozhodly opustit město, byli vojáky NVA zaháněni zpět. Brutální strategie komunistů byla jasná: čím větší napětí a strádání v An Locu, tím lépe pro ně. Naopak NVA se snažila svou sílu v oblasti koncentrovat a kruh obklíčení kolem města ještě více stáhnout. K městu byly staženy další dva pluky a velitelství 5. divize NVA se přesunula na kótu 169, odkud byl vynikající výhled na město, které bylo stále intenzivně ostřelováno. Ještě než byl dlouho a pečlivě připravovaný útok spuštěn, byl opět obráncům prozrazen. Dne 5. května se členům RF/PF podařilo zajmout poručíka NVA, který celý plán důstojníkům ARVN vyzradil. Dokonce šokovaným obráncům sdělil, že velitel 5. divize požádal, aby jeho jednotka mohla převzít útok místo 9. divize a zavázal se, že jeho jednotky město dobydou do dvou dnů stejně jako před tím Loc Ninh.⁶¹⁰ Tato informace dovolila Američanům vypracovat plán, který měl útočící Severovietnamce naprosto rozdrtit. Generál Abrams rozhodl v co největší míře využít letecké nadvlády USAF. Útok NVA začal v 8:00 11. května 1972 a v 9:00, kdy se v oblasti nacházela největší koncentrace útočníků a tanků se na obloze objevila první letadla. Nálety měly naprosto zdrcující účinky: 81. skupina rangers se zhruba 300 až

⁶⁰⁸ Lavalle, A.J.C., *Airpower and the 1972 Spring Offensive*, Washington, 1976, s. 86-90.

⁶⁰⁹ Quang Truong Ngo, *The Easter offensive of 1972*, Washington, 1980, s. 125.

⁶¹⁰ Quang Truong Ngo, *The Easter offensive of 1972*, Washington, 1980, s. 128-129.

400 muži se bránila úderu celého pluku NVA (okolo 1500 až 2000 bojovníků), po jediném (!) leteckém úderu B-52 přestal celý pluk jako organizovaná bojová síla existovat a rangeři své pozice udrželi bez větších ztrát.⁶¹¹ Panika byla tak obrovská, že posádky opouštěly své nepoškozené tanky. Některé byly opuštěny tak spěšně, že když je později ukořistili obránci, jejich motory stále ještě běžely a z děl nebylo vystřeleno.⁶¹² Nasazení letectva bylo intenzivní: jen 11. května bylo na oblast v okolí An Loc provedeno 297 náletů a v dalších 260 náletů bylo provedeno denně v příštích čtyřech dnech. Nasazení B-52 bylo extrémní. Každých 55 minut po 30 hodin se nad oblastí udál jeden letecký úder Arc Light, při kterých se vystřídal 170 bombardérů B-52.⁶¹³ I sami Američané byli ze síly úderů šokováni. Jeden z amerických poradců v An Loc poznamenal:

„Překvapivě rychlé údery B-52, které nám pomohly 11. května, byly prostě neuvěřitelné. Nemohl jsem uvěřit, že dokážeme vyslat tolik leteckých úderů B-52 v tak krátkém čase.“⁶¹⁴

Do odpoledne byl útok komunistů odražen. Na mnoha místech se obránci odvážili dokonce přejít do protiútoků. V dříve NVA obsazené části města se podařilo objevit bývalé velitelství s kompletním vybavením, jako byly telefonní spojovací pulty, telefonní linky a jiný materiál. Na budovu byl naveden AC-130 Spectre a svým 105 milimetrovým dělem ji naprosto zničil.⁶¹⁵ Vzhledem k silné protiletadlové obraně se americká letecká činnost neobešla beze ztrát: nepříteli se podařilo sestřelit dva lehké pozorovací stroje Cessna O-2 Skymaster, dvě AH-1 Cobra a jeden A-37. Raketou Strela byl také poškozen jeden AC-130 Spectre, ale bojovému letadlu přestavenému z těžkého dopravního stroje se podařilo i přes těžká poškození vrátit na základnu.⁶¹⁶ Ztráty Severovietnamců se počítaly na tisíce. Zhruba 3 kilometry jižně od An Loc byla později nalezena mýtina, kde dříve byla hustá džungle. Jen na této mýtině se podařilo napočítat vojákům ARVN 208 těl, mnoho neidentifikovatelných částí těl a tuny zničeného materiálu. To byl výsledek jediného (!) náletu B-52.⁶¹⁷

V dalších dnech pokračovalo ostřelování města s neztenčeným úsilím a na město dopadalo do 15. května v průměru 3000 střel denně, avšak razance útoků a jejich početní síla

⁶¹¹ Lavalley, A.J.C., *Airpower and the 1972 Spring Offensive*, Washington, 1976, s. 104.

⁶¹² Quang Truong Ngo, *The Easter offensive of 1972*, Washington, 1980, s. 128-129.

⁶¹³ Lam Quang Thi, *Hell in An Loc: The 1972 Easter Invasion and the Battle That Saved South Viet Nam*, Denton, 2009, s. 150.

⁶¹⁴ Lavalley, A.J.C., *Airpower and the 1972 Spring Offensive*, Washington, 1976, s. 104.

⁶¹⁵ Lam Quang Thi, *Hell in An Loc: The 1972 Easter Invasion and the Battle That Saved South Viet Nam*, Denton, 2009, s. 152.

⁶¹⁶ Willbanks, James. H., *Thiet Giap! The Battle of An Loc, April 1972*, Fort Leavenworth, 1993, s. 53.

⁶¹⁷ Lavalley, A.J.C., *Airpower and the 1972 Spring Offensive*, Washington, 1976, s. 104.

značně poklesly. NVA přišla o všechny tanky T-54 a musela své útoky posilovat o lehké PT-56, které byly pro obránce snadnou obětí.⁶¹⁸ Do poslední útoku, který byl naplánován 14. května, se rozhodli nasadit Severovietnamci poslední zbytky svých sil a stáhli veškeré dostupné jednotky a v obléhacích pozicích zůstalo jen minimum bojovníků. Úder měl být tentokrát nikoliv ze severu či jihu, ale ze západu a jihozápadu. NVA přálo tentokrát i počasí. Nízká dešťová oblaka bránila v útoku nízko letících letadel. B-52 však podobné počasí nevadilo a svůj náklad spustily blízko od obraných linií ARVN a útok byl naprosto vymazán.⁶¹⁹ Jak obránci předpokládali, další útok přišel 19. května. K jejich skutečně přesnému odhadu nebylo potřeba složité práce rozvědky nebo notného kusu štěstí. Dne 19. května roku 1890 se totiž narodil Ho Či Min a severovietnamští velitelé chtěli dobytím An Loc připomenout jeho památku. Naprosto nesmyslné útoky trvaly po čtyři dny a naprosto ničeho (až na zbytečnou smrt stovek vlastních vojáků) nedosáhly.⁶²⁰

Od 12. května se snažila k městu probít 21. divize ARVN, komunisté však obsadili silnici QL-13 až 30 kilometrů za An Loc a využívali při její obraně přepadů, léček a nástražných pastí. Do 22. května se celé divizi podařilo postoupit o pouhých 15 kilometrů. Jejich protivníkem byl 101. samostatný pluk NVA, jedna z nejelitnějších jednotek severovietnamské armády. Trvalo další týden, než se odpor pluku podařilo zlomit, avšak cesta stále nabyla volná. Velení NVA dobře chápalo svoji situaci a začalo své síly z oblasti pomalu stahovat, i když ostřelování města pokračovalo v neztenčené míře. Do 8. června byli z měst vytlačeni poslední vojáci NVA a 17. června se podařilo zbytkům 48. praporu 5. divize znovu obsadit kótu 119. Tentokrát byl vynikající výhled na okolí využit proti oblehatelům. Díky němu se podařilo lokalizovat nepřátelské baterie a navést na ně letectvo. Po několika týdnech mohli vojáci i civilisté opustit své úkryty bez obav, že se na ně zaměří palba nepřítelů. Dne 18. června 1972 oznámil generál poručík Min prolomení blokády. To neznamenovalo, že boje ustaly. Raketové a dělostřelecké ostřelování města se často opakovalo a v oblasti se stále pohybovaly silné pozemní jednotky, které přešly na partyzánský boj a praktický zabraňovaly pozemnímu zásobování města. To muselo být stále zásobováno vzdušnou cestou. NVA však většinu protiletadlových prostředků stáhla a ztráty byly minimální. V červnu provedla USAF 238 letů a úspěšně do města dopravila 3100 tun zásob, v srpnu již to bylo 600 zásobovacích letů a 7800 tun tolik důležitých zásob.⁶²¹ Brzy již nebyla protiletadlová obrana NVA žádnou

⁶¹⁸ Willbanks, James. H., *Thiet Giap! The Battle of An Loc*, April 1972, Fort Leavenworth, 1993, s. 53.

⁶¹⁹ Quang Truong Ngo, *The Easter offensive of 1972*, Washington, 1980, s. 130.

⁶²⁰ Lam Quang Thi, *Hell in An Loc: The 1972 Easter Invasion and the Battle That Saved South Viet Nam*, Denton, 2009, s. 157-160.

⁶²¹ Willbanks, James. H., *Thiet Giap! The Battle of An Loc*, April 1972, Fort Leavenworth, 1993, s. 66.

hrozbou a mohly být nasazeny i pomalé a nízkoletící vrtulníky. V jednom z nich přiletěla na místní fotbalové hřiště i vzácná návštěva ze Saigonu - prezident Thieu osobně. Po setkání s jedním hrdinů obléhání, velitelem 5. divize ARVN brigádním generálem Le Van Hungem⁶²² paranoidní politik poznamenal:

„Hung se na mne díval velmi neuctivě a falešně. Proč neustále mžoural a rychle mrkal?“

Jeho pobočník mu lakonicky odpověděl:

„Protože generál Hung nebyl ve dne venku a neviděl sluneční svit po velmi, velmi dlouhou dobu.“⁶²³

V první řadě bylo potřeba evakuovat 1000 zraněných, kteří se nacházeli ve městě v zoufalých podmínkách a 11. července 1972 byl spuštěna masivní vrtulníková evakuace zbytků 5. divize a její nahrazení 18. divizí ARVN. Obléhání An Loc bylo vrcholem velikonoční ofenzivy roku 1972. I přes masivní ostřelování, kdy bylo na město během 3 měsíců obléhání vypáleno na 78 000 granátů a raket a masivní útoky podporované obrněnou technikou, se nepodařilo odpor obránců zlomit. Cena, kterou ARVN zaplatila, byla vysoká: jen v samotném městě zahynulo 2300 vojáků a na 3100 jich bylo zraněno. Vzhledem k nízké zdravotní péči, která se jim ve městě po zničení nemocnice dostalo, se většina z nich již do služby nevrátila. Z města a okolí bylo boji vyhnáno na 15 000 civilistů a mnoho dalších bylo zabito. Město An Loc se změnilo v hromadu sutin. Ztráty NVA a Vietkongu byly však daleko horší. Dle oficiálních dat Hanoje u An Loc padlo 2000 a bylo zraněno 5000 příslušníků NVA. Reálnější americké odhady však mluvily o 10 000 padlých a 15 000 raněných. V okolí města a městě samém bylo nalezeno 80 vraků tanků a obrněných vozidel. Zajatci z 9. divize Vietkongu tvrdili, že z jejich pluků zbylo maximálně 30 až 40 mužů a další ze 7. divize NVA vypověděli, že její pluky 141. a 165. přestaly existovat úplně. Ztráta pro Severovietnamce byla o to bolestnější, že nasazené divize byly elitou armády. S podobným vývojem v Hanoji nikdo nepočítal a brzký pád An Loc byl všemi očekáván jako samozřejmost. Americké

⁶²² Le Van Hung (1933-1975) vietnamský voják, do armády vstoupil roku 1954 a poprvé na sebe upozornil roku 1959 kdy se mu jako nadporučíkovi podařilo ubránit základnu v Trang Sup před útokem povstalců, to nastartovalo jeho raketovou kariéru, v roce 1961 se stal šéfem policie ve Vinh Binh, v roce 1967 hlavou provincie Phong Dinh, roku 1971 převzal s hodností brigádního generála velení 5. divize ARVN, která v roce 1972 bránila An Loc, v následných letech zastával funkce zástupce velitele III. armádního sboru, velitele 21. divize ARVN a nakonec byl jmenován zastupujícím velitelem IV. armádního sboru, kterému velel v posledních dnech existence Vietnamské republiky ve městě Can Thu, po pádu Saigonu 30. dubna 1975 za ním přišla delegace občanů města žádající jej o zastavení nesmyslných bojů, Hung souhlasil, avšak odmítl odejít do zajetí, rozloučil se se svými vojáky a rodinou a večer 30. dubna spáchal sebevraždu.

⁶²³ Quang Truong Ngo, The Easter offensive of 1972, Washington, 1980, s. 130.

letectvo, které provedlo jen v oblasti An Loc a v okolí silnice QL-13 9203 taktických úderů a 262 kobercových bombardování B-52, udělalo těmto nadějím a předpokladům konec.⁶²⁴

Situace se pro Vietnamskou republiku stabilizovala a po zlomení úderu Severovietnamců na město Hue přešla v rámci operace Lam Son 72 ARVN s americkou leteckou podporou do protiofenzivy, při níž se podařilo 28. září 1972 získat zpět město Quang Tri, ovšem původní hranice demilitarizované zóny se již Jihovietnamcům nikdy nepodařilo dosáhnout. Stejně tak i v jiných vojenských regionech (až na vojenský region IV, kde díky slabosti útoku NVA, celkově slabé podpoře povstalců a silné přítomnosti ARVN) se podařilo Severovietnamcům udržet důležité pozice, které měly zhruba rozlohu 5 až 10% rozlohy provincií, na něž bylo útočeno. V Hanoji mohli slavit taktické vítězství, které však notně zhořklo při zjištění ztrát. Hanoj hrála při velikonoční ofenzivě vabank a nasadila do útoku většinu svých vojáků a v záloze si ponechala jen několik pluků. Hubené výsledky za cenu takových ztrát Hanoj šokovaly: z 200 000 nasazených vojáků byla ztracena plná polovina, z čehož bylo 60 000 mužů zraněno nebo zajato a 40 000 zabito, z 1000 tanků bylo vyraženo 700, polovina dělostřelectva byla ztracena a vzácné zásoby zničeny bombardováním.⁶²⁵ Naproti tomu ARVN přišla pouze o 46 300 mužů, z nichž 10 000 padlo, zhruba 33 000 bylo raněno a 3300 vojáků v boji zmizelo (213 000 mrtvých a raněných a 13 000 zajatých byla pouze hanojská propaganda). Ztráty Američanů byly oproti předešlým létům mizivé: pouhých 300 mužů přišlo ve Vietnamu o život během doby trvání velikonoční operace. Ofenziva z domovů vyhnala na milion lidí, o které se musela postarat Vietnamská republika, což opět zatížilo již tak napjaté rozpočty země.

Nejdůležitějším faktorem, který roku 1972 ve své podstatě zachránil Vietnamskou republiku před vojenským zhroucením, bylo masivní nasazení amerického letectva. V předešlém výkladu bylo zhruba popsáno jeho nasazení nad Vietnamskou republikou. Mezi 8. březnem a 13. květnem bylo do Vietnamu převeleno během operací Constant Guard I-IV 176 F-4 Phantom, 12 F-105 Thunderchief a 28 zásobovacích C-130 E.⁶²⁶ Jednalo se o extrémně složitý logistický úkol. Při operaci Constant Guard I se jednalo de facto o přesun v oblasti, protože 18 stíhaček F-4 pocházelo ze základny Gusan v Koreji, ovšem již při operaci Constant Guard II se přesouvalo 36 strojů F-4 ze základny v Severní Karolíně a 12 F-105 z Kansasu. Největší operací se stala poslední z nich Constant Guard IV, při které se do Vietnamu přesunulo najednou 72 F-4. Tyto operace na svojí doby byly malým technickým

⁶²⁴ Willbanks, James. H., Thiet Giap! The Battle of An Loc, April 1972, Fort Leavenworth, 1993, s. 60.

⁶²⁵ McKenna, Thomas P., Kontum: The Battle to Save South Vietnam, Louisville, 2011, s. 263.

⁶²⁶ Lavalley, A.J.C., Airpower and the 1972 Spring Offensive, Washington, 1976, s. 23.

zázrakem: letadla odstartovala ze svých základen v USA, během letu nad Tichým oceánem několikrát z létajících tankerů C-135 doplnila palivo a po mezipřistání na Havaji pokračovala přímo na letiště v Thajsku. Politici nechtěli dodat munici protiválečným aktivistům a Abrams měl zakázáno tyto letadla dislokovat v Jižním Vietnamu, například na vynikající základně v Danangu. Letadla se tak musela „mačkat“ na thajských základnách USAF v Udornu, Thakhillu a Koratu.⁶²⁷ Velitel letectva v Pacifiku generál Lucius D. Clay, veterán bojů 2. světové války dokonce prohlásil:

„Kdyby mi někdo před 25 léty řekl, že můžete vzít letku z letecké základny Holloman v Novém Mexiku a můžete ji přesunout méně než do týdne a okamžitě ji nasadit do boje, řekl bych vám, že jste blázen... Myslím, že to je nejdůležitější změna v letectvu za posledních 25 let. Tento výkon dokazuje, jak letectvo od těch dob vyrostlo. Ukazuje to naši flexibilitu jít kamkoliv na světě a udělat jakoukoliv práci, která nám je zadána. Je to prostě úžasná operace. Když vidíte ty mladé piloty, jak naskakují do svých F-4 na Seymour-Johnsonově letecké základně v Severní Karolině, 6 až 10 načerpají palivo, aby pak přistáli tady na Hickmanu (blízko Honolulu, Havaj pozn. překladatele), aby další den pokračovali se stejným entusiasmem. Chce se vám s pýchou opravdu smeknout klobouk a říct: Musíme mít opravdu skvělé letectvo, když máme tak skvělé muže!“⁶²⁸

Vedle menších letadel a speciálních jednotky vrtulníků s TOW o níž byla zmínka výše začala být na základnu Anderson na ostrově Guam přesouvána bombardovací letadla B-52. K původním 83 B-52 do konce května přibilo dalších 63 B-52 D a 98 B-25 G, čímž se zvýšili síly letectva v oblasti třikrát a USAF byla místo 1100 náletů Arc Light měsíčně schopna provést 3300. Vedle toho bylo přesunuto 12 000 mužů posádek a pozemního personálu. Obrovská základna byla schopna pojmout tyto obrovské stroje, ale nebyla vybavena na jejich osádky a velké množství personálu bylo nuceno žít pod stany v improvizovaném táboře.⁶²⁹ Masivní přílety B-52 byly předzvěstí nové operace, která neměla za úkol pomoci přímo ARVN a Jižnímu Vietnamu. Bylo zjevné, že chystalo obnovení bombardování VDR. Toto rozhodnutí nebylo rozhodnutím vojenským, jako spíše politickým s dopady jak na politiku, tak především diplomacii obou soupeřů. Pro americké politiky bylo bombardování VDR velmi ošemetnou záležitostí. Již na konci roku 1971 došlo k operaci Depp Proud Alpha, což bylo bombardování území VDR mezi 20. a 17. rovnoběžkou, kde zpravodajci zjistili nově

⁶²⁷ Lavalley, A.J.C., Airpower and the 1972 Spring Offensive, Washington, 1976, s. 23.

⁶²⁸ Lavalley, A.J.C., Airpower and the 1972 Spring Offensive, Washington, 1976, s. 26.

⁶²⁹ Operation Bullet Shot, Southeast Asia, Feb 72-Dec 72, dostupné online:

<http://www.patriotfiles.com/index.php?name=Sections&req=viewarticle&artid=608&page=1> [27. 10. 2012]

rozmístěné protiletadlové rakety SAM a vysokou koncentraci jednotek a zásob nepřítele. Operace probíhala mezi 26. a 30. prosincem 1971. Toto datum bylo vybráno záměrně, neboť v těchto dnech byly vánoční prázdniny a studenti byli z univerzit na vánoce doma a nehrozily protiválečné demonstrace. Během operace bylo provedeno 1025 náletů B-52, bombardovacích stíhačů a námořních letců z letadlové lodi USS Constellation proti cílům v nejjižnějším cípu VDR. Primárními cíli byla protiletecká obrana, sekundárním cílem byla zásobovací depa VDR. Hanojské vedení tím mělo být odraženo od připravované ofenzivy proti Vietnamské republice. Američanům se podařilo pomocí 160 zásahů poničit letiště Quan Lan a zničit na něm dva Migy. Severovietnamci opět ukázali svoji dokonalou organizovanost a schopnost napravovat škody po amerických náletech a do několika dní bylo letiště opět provozuschopné. Z palivových nádrží, které měly obsah zhruba 132 500 hektolitřů se podařilo zničit nádrže, podle různých odhadů jen o obsahu mezi 7000 hektolitry až 33 000 hektolitry. Američané ztratili celkem 7 letadel. Operace velký vojenský význam neměla. Mělo se jednat o nátlakovou akci, která měla přivést Severovietnamce k jednacímu stolu a k dohodě. Vzhledem k omezené kapacitě operace, která byla ještě zkrácena kvůli počasí a zhoršeným podmínkám o dva dny a k hubeným výsledkům operace, její dopad byl na Hanoj nulový.⁶³⁰ Operace však měla nedožité domácí politické následky. Od konce operace Rolling Thunder v roce 1968 platila takzvaná Rules of Engagement (Pravidla střetu). Ta stanovila, že Americká letadla působící nad VDR mohla útočit ve dvou případech: pokud byla na ně zahájena palba nebo pokud je zaměřil radar. V takovém případě byl útok na zařízení protivníka tzv. obrannou reakcí (protective reaction). Od 1. srpna 1971, kdy se stal velitelem 7. letecké armády generál John D. Lavelle⁶³¹ počet zaměření a útoků na americká letadla nad VDR prudce narostl. Když se dne 26. ledna 1972 tříadvacetiletý seržant zpravodajský specialista Lonnie D. Franks, který měl po podobných případech vyslechnout posádku a vypracovat hlášení, zeptal jedné do thajského Udornu navrátilých se posádek, co ji donutilo k útoku na severovietnamské zařízení, ta mu odpověděla, že nic. Rozhodl se na postup v takových případech zeptat svého nadřízeného. Službu konající seržant John Voichita mu odpověděl, aby „*po ničem nepátral a prostě si něco vymyslel*“ a především „*to musí znít věrohodně jako reakce na útok nepřítele*“. Franks se s takovým vysvětlením nespokojil a proto se ještě zeptal svého nadřízeného kapitána Douglase Murrayho. Ten mu rozkázal držet se postupu, který mu řekl Voichita a potvrdil mu, že tento postup je neoficiálně schvalován

⁶³⁰ Thompson, Wayne, *To Hanoi and Back: The U.S. Air Force and North Vietnam, 1966–1973*. Washington, 2000, s. 203–204.

⁶³¹ Lavelle, John „Jack“ Daniel (1916–1979) americký generál, mezi léty 1939 až 1947 sloužil v Leteckém sboru armády USA, s nímž se zúčastnil bojů v Evropě, roku 1947 po vzniku USAF k ní přestoupil, roku 1972 po tzv. Lavellově aféře z letectva odešel z vážných zdravotních důvodů.

velitelem zpravodajství letky. Franks se nakonec podvolil a do zprávy zapsal, že na stroj bylo vystřeleno 10 nebo 15 ran z protiletadlového kanónu ráže 23 milimetrů. Mladý seržant však byl celou věcí tak znechucen, že se rozhodl o celé události napsat demokratickému senátorovi a členu Vojenské komise senátu Haroldu Hughesovi z jeho domovského státu Iowa, který roztočil kola administrativy. Hughes dopis předal bez udání zdroje dalšímu členovi komise a bývalému ministrovi letectva Williamu Stuartu Symingtonovi, který jej předal ministrovi letectva Nixonovy administrativy Robert C. Seamansovi Jr. Ten celou věc postoupil veliteli štábu letectva John Dale Ryanovi, který po tomto „jednoduchém“ byrokratickém postupu vyslal 8. března do Thajska generálního inspektora letectva generálporučíka Louise L. Wilsona Jr. celou věc vyšetřil.⁶³² Lavelle byl stejně jako ostatní důstojníci, piloti a zpravodajský personál k Ryanovi naprosto otevřený a přiznal, že byl jistými kruhy „pobídnut“ liberalizovat Pravidla střetnutí. Letecká obrana, jako u každého suverénního státu, se při narušení jeho vzdušného prostoru aktivovala a on prostě poručil svým lidem provést v takovém případě preventivní úder proti nepříteli. Neměli hlásit, že jejich přítomnost nad Severním Vietnamem nevyvolala „žádnou reakci“. Přiznal také, že americké stroje létaly nad VDR se zapnutými bojovými systémy, létaly nad přesně vybranými cíli protiletecké obrany VDR a o cílech, o kterých se piloti měli dovědět, až se aktivovaly proti nim, již měli perfektní informace z předletového briefingu. Wilson o těchto závažných pochybeních informoval Ryana, který okamžitě na 26. března 1972 povolal Lavella do Washingtonu. Ryanovi nevadily samotné útoky, ale především falšování hlášení o ohrožení posádek. Lavelle tedy dostal na vybranou: buď bude přeložen a bude muset přijmout velení s hodností generálmajora, čímž by si pohoršil o dvě hodnosti (přišel by lidově řečeno o dvě hvězdy) nebo ze zdravotních důvodů odejde do výslužby s hodností generálporučíka (tříhvězdičkový generál). Lavelle, vzhledem k tomu, že jeho zdraví skutečně nebylo nejlepší a trpěl šepotem na srdci, rozedmou plic a problémem s ploténkami a během jednání s Raynem pro všechny případy byl za dveřmi kanceláře náčelníka letectva připraven lékař, se rozhodl pro druhou variantu a odešel do výslužby.⁶³³ Před tím však chtěl mluvit se Lairdem nebo Seamansem, což mu Ryan slíbil zařídit. Po týdnu bez odezvy však bylo jasné, že oba politici dali od nešťastného generála ruce pryč a 7. dubna 1972 byl oficiálně ohlášen jeho odchod do

⁶³² Correll, John T., Lavelle, Air Force Magazine 11, roč. 89, Washington, 2006, dostupné online: <http://www.airforce-magazine.com/MagazineArchive/Pages/2006/November%202006/1106lavelle.aspx> [28. 10. 2012]

⁶³³ Thompson, Wayne, To Hanoi and Back: The U.S. Air Force and North Vietnam, 1966–1973. Washington, 2000, s. 203–204.

výslužby ze zdravotních důvodů.⁶³⁴ Ke generálově smůle byli do celé věci od počátku zapojeni politici a především demokratická opozice si nechtěla nechat ujít možnost získat jakoukoliv munici proti armádě a Nixonovi. Při slyšení Kongresu konaném mezi 12. a 19. zářím 1972 byl Lavelle obviněn z přílišné liberalizace Pravidel střetu a z nařízení 28 misí, které zahrnoval 147 útoků (během Lavellova krátkého působení provedlo letectvo v oblasti 25 000 útoků!) a z falšování dokumentů. Lavella na sebe vzal plnou odpovědnost za útoky, odmítl však, že by nějak porušil Pravidla střetu. Jednal naprosto podle nich, neboť pokud se americká letadla přiblížila do cílových oblastí, byla zaměřována radary a útok na ně byl tedy možný v rámci Pravidel střetu. Laird, Abrams a Moorer vypověděli, že o ohýbání pravidel nic nevěděli a vše nechali na jeho zodpovědnosti. Vše nakonec vyšlo do ztracena a republikánský reprezentant za Alabamu William Dickinson, který komisi předsedal, nakonec prohlásil:

*„Vůbec nevím, proč tu dnes jsme. Pokud bych byl ve vaší pozici, dělal bych přesně tu samou věc, jako jste dělal vy. A pokud by znamenalo ohnout při tom nějaká pravidla, tak by to bylo jen dobře.... (skutečným viníkem jsou) hloupá pravidla této hloupé války, které nemají obdobu a nejsou s ničím srovnatelná.“*⁶³⁵

Ačkoliv chtěl postavit demokratický senátor z Wisconsinu William Proxmire postavení Lavella před válečný soud, nic podobného již se nekonalo. Jediným postihem pro Lavella bylo to, že Senátní komise dohledu nad ozbrojenými složkami neschválila jeho odchod do penze v hodnosti generálmajora, ale pouze jako generálporučíka (na zásah prezidenta Nixona však dostával rentu generálmajora). Seržant Franks, jehož identita byla během vyšetřování vyzrazena, musel požádat o převelení. O celé aféře podrobně informoval tisk a byl k Lavellovi velmi kritický a odsuzoval ho. Tradičně nejkritičtější byl Seymour Hersh z New York Times nebo Carl Rowan ze San Francisco Examiner.⁶³⁶ I když se již tehdy pochybovalo o tom, že nebylo velení, Laird a Nixon o celé věci dříve informováno a někteří senátoři se pokoušeli po dalších několika let sbírat informace, Lavellova aféra spolu

⁶³⁴ Casey, Aloysius, Casey, Patrick, Lavelle, Nixon, and the White House Tapes, Air Force Magazine 2, roč. 90, Washington, 2007, dostupné online: <http://www.airforce-magazine.com/MagazineArchive/Pages/2007/February%202007/0207tapes.aspx> [28. 10. 2012]

⁶³⁵ Correll, John T., Lavelle, Air Force Magazine 11, roč. 89, Washington, 2006, dostupné online: <http://www.airforce-magazine.com/MagazineArchive/Pages/2006/November%202006/1106lavelle.aspx> [28. 10. 2012]

⁶³⁶ Rowan, Carl, A General's Private War in San Francisco Examiner, June 19, 1972, dostupné online: <http://jfk.hood.edu/Collection/White%20%20Files/Indochina%20%20Related%20Files/Lavelle%20John%20D%20General%20Controversy/Lavelle%20021.pdf> [28. 10. 2012]

s nezájmem o dění ve Vietnamu přestala veřejnost zajímat a celá pravda vyšla najevo až po 40 letech.⁶³⁷

Skutečnost byla taková, že nejen náčelník generálního štábu Moorer, generál Abrams, ale o Laird a především Nixon byly o všech akcích informováni, ale byly jejich iniciátory. Nejvyšší vojenští představitelé měli především strach z honu VDR na B-52 a nenápadně Lavellovi naznačovali, že by měl liberalizovat Pravidla střetu a dovolit bombardovat letiště (především v Quan Lan) a rakety SAM. Stále nerozhodný Lavelle potřeboval ještě větší záruku než Abramse s Moorerm. Na začátku měsíce prosince 1972 se v Saigonu na soukromé cestě setkal Laird s generálem a řekl mu, že může liberalizovat Pravidla střetu „*a nechodit, vzhledem k politickému klimatu, s každou věcí do Washingtonu k interpretaci: Já to měl vyřešit v poli a on mi měl kryt záda*“, jak se později vyjádřil Lavelle v soukromém rozhovoru o Lairdově návrhu.⁶³⁸ Lavelle vyšel Lairdovi vstříc. O Lairdově podílu na Lavellově chování se nepochybovalo minimálně od roku 1978, kdy dal Lavelle rozhovor historikům USAF. Důkaz, o tom že o celé věci byl zasvěcen i Nixon přišel až v novém tisíciletí. Dne 2. února 1972 se v Bílém domě konala schůzka nejvyšších představitelů USA, již se vedle prezidenta Nixona, zúčastnil i Kissinger, velvyslanec v Saigonu Bunker. Bunker tlumočil Nixonovi žádost generála Abramse o povolení útoků proti protivzdušné obraně a především raketám SAM, nově rozmisťovaným i pod 20. rovnoběžkou. Bunker to vysvětloval takto:

„Potřebujeme mít kompetenci bombardovat postavení SAMů. Nyní máme možnost je zničit, jen když vystřelí na naše letadlo nebo když je zaměří radarem. Ale to je příliš pozdě na to zničit je... Dalším problémem je počasí. Musíme je vidět. V této sezoně máme jen kolem hodiny denně.“

Nixonova odpověď na tento požadavek byla poměrně logická, i když poněkud právně a politicky zavádějící:

„Můj názor je, že ochrana a reakce může obsahovat právo - pokud tedy neudělá Abrams něco naprosto stupidního, právo na útoky proti postavení SAMů... Obranná reakce může být i preventivní reakce.“

⁶³⁷ Hammond, William M., United States Army in Vietnam Public Affairs: The Military and the Media, 1968-1973, Washington, 1996, s. 576.

⁶³⁸ Casey, Aloysius, Casey, Patrick, Lavelle, Nixon, and the White House Tapes, Air Force Magazine 2, roč. 90, Washington, 2007, dostupné online: <http://www.airforce-magazine.com/MagazineArchive/Pages/2007/February%202007/0207tapes.aspx> [28. 10. 2012]

V tuto chvíli se do debaty zapojil Kissinger, který se obával útoků na VDR v době, kdy bude s Nixonem v Číně:

„Tímto jim (letectvu) dáváme pravomoc k jakémukoliv konání... Pokud se tak bude dít během cesty do Číny, může z toho být problém.“

Nixon ujistil Kissingera, že z toho žádné problémy nebudou, neboť během jejich cesty do Číny útoky ustanou, ale do 17. února má Abrams volné pole působnosti. Nixon své stanovisko a svou radu Abramsovi, jak zničit postavení SAMů vysvětlil svérázně:

„Prostě říkám, že rozšiřujeme definici obranné reakce, aby znamenala i preventivné reakci, tam kde jsou soustředěny SAMy. A myslím si, že vše, co se tam stane (nad VDR) bude nejlepší prostě označit jako obrannou reakci. Kdo bude sakra tvrdit, že po nás nestříleli?“

Kissingera evidentně už podobné debaty unavovali a poněkud podrážděně prohlásil:

„Můžou už přestat o tom blábolit na každém pitomém brífinku?“

S čímž Nixon vřele souhlasil a přidal Abramsovi doporučení:

„Řekněte mu...Chci, abyste (Bunker) řekl Abramsovi, až se vrátíte (do Saigonu), aby řekl vojákům, aby neobtěžovali se sáhodlouhými brífinky týkajícími se našich vojenských operací odteď do našeho návratu z Číny.“

Debata se potom soustředila na bombardování Laosu a přípravách případného bombardování demilitarizované zóny, které mělo začít po návratu Nixona z Číny. Bunker připomenul, že se podařilo zatím odhalit 168 postavení SAMů a podotknul, jak velkým nebezpečím pro jsou B-52. Ztrát B-52 se Nixon obával, avšak ještě více se obával reakce Číny při jeho návštěvě na nějaké nepředložené akce. Aby Abrams vše pochopil, Nixon ještě jednou vše zopakoval a dodal varování:

„Abrams může udeřit na postavení SAMů, tečka...Může to popsat jako obrannou reakci a nemusí vysvětlovat, že jsme udeřili první my. Koneckonců jsou to postavení SAMů, obraná reakce proti postavením SAMů...jestli to bude (dělat) mezi 17 (únorem) a 1. březnem, je mrtvý.“⁶³⁹

⁶³⁹ FRUS, 1969–1976, Volume VIII, Vietnam, January–October 1972, Document 14. Conversation Among President Nixon, the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger), and the Ambassador to South Vietnam (Bunker), Washington, February 3, 1972., Washington, 2010, s. 71-78.

Z předchozí diskuse je jasné, že prezident minimálně o technice obcházení Pravidel střetu věděl a pozdější popírání Bílého domu, které z útoků udělalo „soukromou válku generála Lavella“ bylo lhaní na veřejnosti, na což jsou občané Spojených států velmi citliví. Závěry této schůzky se nikdy neměly dostat na veřejnost a sama schůzka z 3. února 1972 měla být navždy zapomenuta. K odtajnění jejího obsahu došlo teprve roku 2007.

Nixon s Kissingerem si uvědomovali svoji vinu v celé aféře generála Lavelle a při rozhovorech s Kissingerem dával zcela otevřeně najevo svoje znechucení se zacházení s generálem. Během schůzky 14. června se vyjádřil takto:

„Nechci z něj (Lavella) udělat obětního beránka. Všichni jsme věděli, co je obranná reakce. Pitomý Laird...(Kissinger poznamenal, že generála odvolali dříve, než se o tom dozvěděl) Proč jsme ho prostě jen nepřeložili? Vy, vy, vy jste zodpovědní za zničení jeho kariery. (Ukázal na Kissingera a rozvášnil se) Jak se tohle sakra mohlo stát? Tak ohromné rozhodnutí bez... Měl jsem se o tom dozvědět, Henry. Protože to je věc, kterou jsme nařídili. Vzpomínáš si: My, my, my jsme řekli Lairdovi „Drž je v březnu pod tlakem“... Laird to sakra dobře věděl. Řekl jsem mu, pověděl jsem mu „Je to obranná reakce“, on jen mrknul a povídá „Oh, rozumím!“⁶⁴⁰

Nixonovu taktiku v Lavellově aféře charakterizoval věta, kterou řekl v jiné diskusi o případu: „Chci se od toho držet co nejdál, ale nechci poškodit nevinného muže.“ Nevývíjel v případě žádnou zjevnou ani zákulisní aktivitu a jeho lítostivé výlevy byly spíše jen divadlem pro nejbližší spolupracovníky. Když se Nixon ptal Lairda, co může pro Lavella udělat, Laird po pravdě odpověděl: „Myslím, že nic. Můžu se jen koukat.“, což oba dva udělali. Navíc Nixon podezíral Lairda z nějaké nekalé politické hry vůči němu a nehodlal se zjevně v případě skutečně angažovat.⁶⁴¹ Lavellovo další osud byl neveselý. Nikdy se nevyrovnal s křivdou, kterou na něm politici spáchali a trápilo jej jeho veřejné zostuzení. Začal fyzicky i psychicky chřadnout a roku 1979 v pouhých 62 letech zemřel při golfu na těžký infarkt. Veřejnou debatu a cestu k čištění Lavellova jména zahájily až zde několikrát citované články Johna T. Cornela Lavelle, publikovaném v časopise Air Force Magazin roku 2006 a především článek generálporučíka v záloze Aloysius G. Caseye a jeho syna Patricka „Lavelle, Nixon, and the White House Tapes“ který vyšel ve stejném periodiku o rok později, přiměl

⁶⁴⁰ Moss, Richard, Nichter, Luke A., „It’s a bad rap for him”-Protective-Reaction, John D. Lavelle and the Nixon Tapes, 2010, dostupné online: <http://nixonontapes.org/lavelle.html> [1. 11. 2012]

⁶⁴¹ Casey, Aloysius, Casey, Patrick, Lavelle, Nixon, and the White House Tapes, Air Force Magazine 2, roč. 90, Washington, 2007, dostupné online: <http://www.airforce-magazine.com/MagazineArchive/Pages/2007/February%202007/0207tapes.aspx> [28. 10. 2012]

k vyjádření i jednoho s posledních, kteří mohli očistit jméno generála – bývalého ministra obrany Spojených států Melvina C. Lairda. Ten v dopise do časopisu Air Force Magazine přiznal, že to byl on, kdo definitivně přesvědčil Lavella, aby liberalizoval pravidla střetu a Moorer s Abramsem v tom hráli roli. Naopak Ryan o ničem nevěděl. Laird však popřel, že by Lavella nutil nebo mu doporučil falšovat záznamy.⁶⁴² Naopak Kissinger hájil Nixona, který podle jeho slov bombardování nenařídil a celé ohýbání pravidel bylo jen Lavellovou odpovědností.⁶⁴³ Spolu s odtajněnými nahrávkami z Oválné pracovny v Bílém domě to vedlo k postupnému očištění Lavellova jména. Definitivně mělo být jméno očištěno teprve roku 2010, kdy prezident Barack Obama navrhl posmrtně povýšit Johna D. Lavella do hodnosti armádního generála. Návrh narazil v Senátu a nebyl kladně vyřešen do dnes. Seymour Hersh, který proti Lavellovi nejvíce brojil, opravil tehdejší tvrzení o něm článkem v časopisu Newyorker, což byla dle jeho rodina pro čest generála jedna z největších satisfakcí.⁶⁴⁴ Naopak v memoárech Nixona ani Kissingera není o Lavellovi ani zmínka.

Se začátkem velikonoční ofenzivy 1972 již nebylo potřeba podobných nekalých triků a ohýbání pravidel a bombardování VDR mohlo být veřejně obnoveno s plnou silou. První úvahy o úderu proti VDR se objevily již v prvních dnech po zahájení ofenzivy a hned vyvolalo v Nixonově administrativě velké spory. Problémy hned z počátku začal dělat Laird. Ten se obával nové eskalace konfliktu a především dalších amerických zajatců v hanojských zajateckých táborech, kteří by se v nich zcela jistě ocitli po zahájení letecké ofenzivy. Dokonce odmítal i námořní dělostřeleckou podporu ARVN v provincii Quang Tri.⁶⁴⁵ Dalším odpůrcem bombardování byl Rogers, který se obával rozvrácení tak těžce budovaných a dosud tak křehkých vztahů s ČLR a přerušení jednání se SSSR o SALT. Ten překvapivě našel částečnou podporu i u Kissingera, který chtěl, aby bylo rozhodnutí o bombardování posunuto až za jeho tajnou cestu do Moskvy, která se měla konat mezi 19. a 25. dubnem a měl při ní vyjednat Nixonovu návštěvu země sovětů a dohlédnout na jednání o SALT. Naopak zastáncem tvrdé linie byl Nixon, jehož postoj charakterizovala věta:

⁶⁴² Laird, Melvin R., The Lavelle Affair (letter to the editor In Air Force Magazine 5, roč. 90 dostupné online: <http://www.airforce-magazine.com/MagazineArchive/Pages/2007/May%202007/0507letters.aspx> [1. 11. 2012]

⁶⁴³ Zucchini, David, Fight to vindicate general dies in the Senate In Los Angeles Times, December 23, 2007 dostupné online: <http://articles.latimes.com/print/2010/dec/23/nation/la-na-1223-lavelle-20101223> [1. 11. 2012]

⁶⁴⁴ Hersh, Seymour M., Authorizations In Newyorker March 26, 2007 dostupné online: http://www.newyorker.com/talk/comment/2007/03/26/070326taco_talk_hersh [1. 11. 2012]

⁶⁴⁵ FRUS, 1969–1976, Volume VIII, Vietnam, January–October 1972, Document 58. Conversation Between President Nixon and the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger), Washington, April 4, 1972, Washington, 2010, s. 198–203.

„Ty parchanti nebyli nikdy tak bombardováni, jak budou bombardováni tentokrát.“⁶⁴⁶

Dokonce chtěl podmínit další vyjednávání s Moskvou o SALT a politiku détente tlakem na Hanoj. Tuto podmínku však Kissinger během jednání v Moskvě ignoroval a ani se ji nepokusil před Brežněvem vyslovit.⁶⁴⁷ Sovětská reakce byla v případě bombardování VDR klíčová nejen z diplomatického, ale i vojenského hlediska. Během krizových let války ve Vietnamu se několikrát objevila výhrůžka, že za jistých okolností by bylo možné, že by SSSR odpověděl na americký vojenský postup silou. Navíc Moskva byla v této chvíli, kdy vztahy s Pekingem po diplomatické (ovšem ne materiální a dodávky z Číny dosáhly v tomto roce opět rekordu) stránce po návštěvě Nixona znatelně ochladly, nevlivnějším a nejdůležitějším spojencem Hanoje. Na druhou stranu měla Moskva se svéhlavou Hanojí, která měla na své „větší soudruhy“ velké požadavky, množství starostí. Moskvě vadilo, že ve svých plánech VDR nebrala zřetel na stanovisko SSSR (na což samozřejmě moskevské politbyro nebylo zvyklé). Ba co více, v Kremlu neznali ani nástin většiny strategických vojenských plánů VDR. Moskva sice tušila, že se chystá ofenziva proti Vietnamské republice, ale o síle vojsk a jejich cílech neměla ani základní představu. Podobně neznali sovětští vůdci představy a plány po případném vítězství Hanoje jak ve sjednocování Vietnamu, tak dalším postupu v Indočíně. Navíc se projevoval v jednání Severovietnamců jistý nešvar: ve snaze získat co nejvíce materiálu a co nejvíce výcviku pro své jednotky, neváhali požádat hned několik satelitů SSSR o to stejné vybavení a stejný výcvik pro specialisty NVA, na což se vzhledem ke koordinaci pomoci VDR z Moskvy jednoduše přišlo.⁶⁴⁸ S tím, jak se oteplovaly vztahy s USA se z původně vítaného spojence a nepřítele největšího nepřítele, pro něhož byla válka s ním největší zátěží a problémem, se VDR stávala přítěží bránící prosazení vlastních zájmů socialistického bloku. Dnes vzhledem k nedostupnosti nebo spíše vůbec neexistenci archivních materiálů lze jen pochybovat o dalších motivech Moskvy (a v tomto ohledu lze v jisté míře mluvit i o Pekingu). Jedním z možných motivů k laxnosti Moskvy k americkému bombardování byla prostá snaha potrestat Hanoj za její neposlušnost a svéhlavost. Lze předpokládat, že v delší perspektivě Kreml počítal se značnými materiálními škodami, které mohlo ve VDR americké bombardování způsobit. Sovětský blok byl jediným dodavatelem sofistikovanější techniky do VDR, kterou ČLR v této době kvůli svojí technické zaostalosti, ale i rozvratu po Kulturní revoluci, nemohla zajistit. Dodávky celků, jako byly elektrárny,

⁶⁴⁶ FRUS, 1969–1976, Volume VIII, Vietnam, January–October 1972, Document 59. Conversation Between President Nixon and the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger), Washington, April 4, 1972, Washington, 2010, s. 203–213.

⁶⁴⁷ Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006, s. 1081–1082.

⁶⁴⁸ 77 Conversations Between Chinese and Foreign Leaders on the Wars in Indochina, 1964 - 1977, Washington, 1998, s. 11–13

chemičky, zbrojovky nebo vybavení přístavů o moderních stíhačkách, raketách SAM (ty se sice v ČLR vyráběly ale byly o generaci starší než sovětské rakety a měli i horší spolehlivost a kvalitu) o Strelach nebo protitankových Maljutkách nemluvě, mohl zajistit jen SSSR. Pokud by Američané masivně poškodili infrastrukturu VDR, mohli Sověti využít situaci a umravnit poněkud vzpurného spojence. V sovětském zájmu bylo i americké oslabení po případné porážce. V každém případě Sověti nehodlali dát kvůli krizi v Indočíně všanc vyjednané dohody a předpokládané uklidnění s USA.

V dopise Leonida Brežněva⁶⁴⁹, kterým se snažil sovětský vůdce naznačit základní teze své politiky a body případného jednání s Nixonovou administrativou se na rozdíl od minulosti, kdy byl postoj Moskvy k americkým akcím proti VDR vždy nesmlouvavý, neobjevila žádná výhrůžka konkrétními opatřeními či zmrazením rozhovorů jako v minulosti. Brežněv pouze konstatoval, že pokračování bombardování by mohlo vést ke zkomplikování situace ve Vietnamu a „zatlačit vývoj opačným než mírovým směrem“. Brežněv, poněkud machiavelisticky také deklamoval, že nejlepší cestou k míru v Indočíně je dohoda USA a SSSR.⁶⁵⁰ Z těchto a jiných náznaků Kissinger vyvozoval, že Moskva rozhodně nebude z obnoveného bombardování dělat problém při bilaterálních jednáních a uvolňování napětí a své zájmy kvůli Hanoji rozhodně neobětuje. Argumentoval i tím, že dřívější halasné odsuzování amerického postupu po zahájení jakýchkoliv operací či při pařížských jednáních bylo nyní v sovětských médiích potlačeno a Moskva se i k schvalování a informování postupu NVA při velikonoční ofenzivě chovala zdrženlivě.⁶⁵¹ Naopak Nixon byl připraven veškerý pokrok ve vyjednávání „zmrazit“, dokud Moskva nevyvine odpovídající tlak na Hanoj a nedonutí jí alespoň k „drobným ústupkům“, které dovolí uzavřít mír. Datum, do kdy měla Moskva vytvořit na Hanoj tlak, tak aby byl jasný nějaký posun měl být 15. květen 1972. Pokud by se do tohoto data nic nestalo, měl být odvolán moskevský summit a další jednání mělo pokračovat až po pokroku ve vietnamské otázce.⁶⁵² Dne 3. května 1972 poslal Brežněvovi v tomto duchu poselství, v němž ho žádal o okamžité zakročení a donucení

⁶⁴⁹ Brežněv, Leonid Iljič (1906-1982) sovětský politik, roku 1964 po různých vrcholných funkcích se stal Prvním tajemníkem Komunistické strany Sovětského svazu, během vlády prosazoval tzv. Brežněvovu doktrínu, ta připouštěla koexistenci dvou politických systémů (zároveň si Moskva vymíňovala právo zasáhnout tam kde by byl socialismus ohrožen), spolu s Nixonem se snažil o uklidnění mezinárodní situace, jejímž vrcholem byla politika détente a podpis smluv SALT, na druhou stranu za jeho vedení byla válka v Indočíně vždy podporována-chápal ji jako potencionální možnost rozšíření komunismu ale i nepřímé bojiště s kapitalismem.

⁶⁵⁰ FRUS, 1969–1976, Volume XIV, Soviet Union, October 1971–May 1972, Document 72. Note From Soviet General Secretary Brezhnev to President Nixon, Moscow, March 27, 1972, Washington, 2006, s. 231–233.

⁶⁵¹ FRUS, 1969–1976, Volume XIV, Soviet Union, October 1971–May 1972, Document 120. Memorandum From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to President Nixon, Washington, April 18, 1972, Washington, 2006, s. 386–389.

⁶⁵² FRUS, 1969–1976, Volume XIV, Soviet Union, October 1971–May 1972, Document 175. Memorandum From President Nixon to his Assistant for National Security Affairs (Kissinger), Washington, April 30, 1972, Washington, 2006, s. 654–656.

Hanoje k návratu k jednacímu stolu a přerušení vojenských operací. Poselství sice neobsahovalo žádnou přímou výhrůžku, avšak Nixon ho dle Kissingera psal ve vzteku a jeho skryté výhrůžky byly zřetelné.⁶⁵³ V těchto dnech po neúspěšných tajných jednáních s Le Duc Thaem v Paříži (viz níže) Nixon skutečně ztrácel nervy s VDR a chtěl co nejtvrdší úder proti ní. Kissinger jej neustále přemlouval ke klidnějšímu chování a pomalejšímu a diplomatictějšímu postupu, který by nebyl tak rezolutní a bral ohledy na slibná jednání se SSSR. Prezident však byl ochoten slevit jen v nemnohém. Bombardování bylo několikrát odsunuto Nejprve z 1. května na 5. května a jako definitivní datum zahájení operací byl Nixonem určen 9. květen 1972.⁶⁵⁴ Déle odmítal čekat. Na Kissingerovu přímlovu první ofenzivní letecká vlna měla být místo celých tří dnů bombardování zkrácena na „pouhých“ 48 hodin. Od překročení tabu operace Rolling Thunder, útoků na Hanoj a Haipong a zrušení zakázaných zón však Nixona neodradil. S tím ostatně souhlasil i Kissinger s Haigem, kteří tvrdili, že je potřeba tvrdé rozhodné akce, která měla Hanoj donutit k ústupkům. Ostatně plán operace nebyl nic jiného než oprášený návrh operace Duck Hook, kterou Kissinger a jeho štáb vypracovali již roku 1969. Problém byl především se summitem se Sověty. Tuto otázku překvapivě vyřešil na jednání Nixonova kabinetu na prezidentské jachtě Sequoia 4. května ministr financí John Connally⁶⁵⁵, který odmítl zmrazení jednání z několika důvodů. Především to ve volebním roce mohlo znedůvěryhodnit před voliči zahraniční politik prezidenta, čímž posunul chápání summitu z pouze zahraniční otázky na otázku domácí politiky. Stejně tak hrozily rozpory s evropskými spojenci, kteří mohli odložení jednání chápat jako oslabení pozice USA v Evropě a jejich opuštění během jednání s východním blokem. Důležitým poznatkem, kterým Connally přispěl k dalšímu rozhodování Nixona a k plánování dalších kroků v zahraniční politice u Kissingera byla úvaha, že Sověti v žádném případě summit s USA neobětují jak z prestižních důvodů, tak kvůli nechuti angažovat se v diplomatických tahanicích kolem války v Indočíně. Podotkl také, že za nynější situaci mohou především Sověti dodávkami zbraní pro NVA. Pokud bude americký postoj pevný a jednotný, Sověti nebudou mít velký manévrovací prostor a nic závažného se nemůže stát. Kissinger si uvědomil, že Connally má pravdu a v tomto smyslu vydal doporučení Nixonovi. Prezident se těmito argumenty nechal přesvědčit a již se o pohružce Sovětům nezmiňoval.⁶⁵⁶

⁶⁵³ FRUS, 1969–1976, Volume XIV, Soviet Union, October 1971–May 1972, Document 190. Letter From President Nixon to Soviet General Secretary Brezhnev, Washington, May 3, 1972. Washington, April 30, 1972, Washington, 2006, s. 713–714.

⁶⁵⁴ Thompson, Wayne, *To Hanoi and Back: The U.S. Air Force and North Vietnam, 1966–1973*. Washington, 2000, s. 203–204.

⁶⁵⁵ Connally, John Bowden (1917–1993) americký politik, jako guvernér Texasu byl roku 1963 těžce raněn při atentátu na J. F. Kennedyho v Dallasu, v letech 1971 až 1972 ministr financí, po rezignaci Spiro Agnewa byl jedním z kandidátů na viceprezidenta, považován za brilantního politického стратега.

⁶⁵⁶ Kissinger, Henry. *Roky v Bílém domě*. Praha, 2006, s. 1081–1082.

Dne 6. května také přišla odpověď od Brežněva, který vyjádřil svoji roztrpčenost nad neúspěchem jednání v Paříži a vyjádřil se, že vietnamští diplomaté jsou ochotni k hledání mírového řešení a že jakýkoliv vojenský nátlak povede jen k dalšímu zatvrzení Hanoje na jejích pozicích. Na druhou stranu se Moskva odmítla v diplomatickém jednání Washingtonu s VDR jakkoliv angažovat a v případě vojenského úderu USA se Moskva nijak o odvetných opatřeních nevyjadřovala.⁶⁵⁷ Po této depeši bylo jasné, že žádná větší odvetná opatření od Sovětů nehrozí. Největší obavy byly z bombardování Haipongu, který byl pro zásobování VDR zbraněmi ze SSSR nejdůležitější. Američané se obávali opakování karibské krize, kdy byla zahájena blokáda Kuby a USNAVY se domáhala vstupu na sovětské dopravní lodě. Kvůli tomu téměř došlo ke konfrontaci válečných lodí obou stran a tím málem pádem ke 3. světové válce. Američané, aby tomuto nebezpečí předešli, se rozhodli místo tzv. daleké blokády, tedy zastavování lodí za pomoci válečného námořnictva na širém moři, přístav zaminovat a především nebombardovat jej přímo, aby nedošlo k zasažení sovětských lodí kotvících v přístavu. Přístav měl být vyřazen a nemělo dojít k žádné konfrontaci.⁶⁵⁸ Operace Linebacker I, jak bylo bombardování VDR pojmenováno, mohlo být spuštěno.

Dne 8. května 1972 v ranních hodinách odeslal do Moskvy Nixon čtyřstránkový dopis, v němž oznámil zahájení leteckých operací proti VDR, které měly začít večer téhož dne (9. května ve Vietnamu). Varoval, že pokud sovětské dopravní lodě budou pokračovat do severovietnamských přístavů, bude to pouze na jejich zodpovědnost a zodpovědnost Moskvy. Podotkl, že doufá, že toto rozhodnutí nijak nepoškodí pokrok v jejich jednání a že bude moci i přes toto rozhodnutí pokračovat v diplomatickém dialogu.⁶⁵⁹ Dopis do Kremlu by de facto prodlouženou verzí večerního televizního projevu, který měl Nixon pro občany USA. Stejně jako dopis obsahoval i dvě podmínky zastavení bombardování: v celé Indočíně mělo být okamžitě vyhlášeno příměří a mělo dojít k repatriaci válečných zajatců. Pouze tak mohly být přerušeny americké letecké operace a byl možný návrat k vážným mírovým jednáním.⁶⁶⁰ To, že se na vztazích s Moskvou nic nezměnilo, naznačovalo i to, že 9. května navštívil Nixona v Bílém domě při své cestě po USA sovětský ministr obchodu Nikolaj Patoličev. Dne 11. května 1972 předal velvyslanec Dobrynin Kissingerovi dopis od Brežněva, v němž samozřejmě bombardování odsoudil, především se pozastavil nad bodem, ve kterém Nixon

⁶⁵⁷ FRUS, 1969–1976, Volume XIV, Soviet Union, October 1971–May 1972, Document 200. Letter From Soviet General Secretary Brezhnev to President Nixon, Moscow, May 6, 1972., Washington, 2006, s. 759-760.

⁶⁵⁸ FRUS, 1969–1976, Volume XIV, Soviet Union, October 1971–May 1972, Document 214. Memorandum of Conversation, Washington, May 11, 1972, Washington, 2006, s. 797-801.

⁶⁵⁹ FRUS, 1969–1976, Volume XIV, Soviet Union, October 1971–May 1972, Document 207. Letter From President Nixon to Soviet General Secretary Brezhnev, Washington, May 8, 1972, Washington, 2006, s. 797-801.

⁶⁶⁰ Nixon, Richard M., RN: The Memoirs of Richard Nixon, New York, 1978, s. 605.

varoval před ohrožením lodí „třetích zemí“, což považoval za nebezpečný hazard. Stejně tak doporučoval návrat k jednacímu stolu a přerušení vojenského hazardu nad Severním Vietnamem. Doufal, že se situace nebude odrážet na dalších vztazích v budoucnosti.⁶⁶¹ Dopis neobsahoval ani přímé výhrůžky a v odsouzení se odkazoval na oficiální stanovisko, které obsahovala zpráva agentury TASS, která standardně odsuzovala útoky Američanů jako nepřípustné vměšování do záležitostí Vietnamu a porušení norem mezinárodního práva.⁶⁶² O rušení summitu a nějakých odvetných opatřeních nebylo již ani řeči a 12. května a diskuse mezi Dobryninem a Kissingerem se podle telefonického rozhovoru s Nixonem vedla především o daru Sovětů Nixonovi, což měl být létající člun, na což chtěli na oplátku Američané sovětskému vůdci, o kterém se vědělo, že má slabost pro automobily, darovat luxusní sportovní vůz General Motors. O zrušení summitu již nebylo ani řeči. Naopak, Dobrynin byl podle Kissingera plně zaneprázdněn přípravou summitu a potvrdila se Connollyho slova o přednosti sovětských zájmů před vietnamskými.⁶⁶³

Před zahájením operací udělal Nixon několik důležitých preventivních kroků, které vedly k tomu, že odpor americké veřejnosti proti bombardování klesl na minimum. Nejdůležitějším krokem bylo omezení odvodu. Odvodová loterie, která proběhla 2. února 1972, byla předposlední v dějinách USA a bylo odvedeno pouhých 49 514 vojáků,⁶⁶⁴ většinou ke službě doma nebo v Evropě a bylo zakázáno je umisťovat k bojovým jednotkám.⁶⁶⁵ Tím naprosto odpadl jeden z největších důvodů protestů. Další ranou pro protestující bylo Nixonovo oznámení dalšího stahování amerických sil z Vietnamské republiky. I přes to, že se země nacházela v kritické situaci, opět se prokázalo, že zájmy mocností se zájmy spojenců často nekolidují a dne 27. dubna 1972 Nixon oznámil stažení dalších 20 000 mužů do 1. července 1972. Ve Vietnamu tak mělo zůstat pouhých 49 000 mužů, většinou poradců a členů logistických jednotek.⁶⁶⁶ Tato předvídaná politika nesla své plody a když bylo spuštěno masivní bombardování VDR, došlo oproti minulosti jen k několika demonstracím. Například 12. května došlo jen k několika demonstracím. Největší problémy byly opět v San Franciscu, kde se 3000 demonstrace zvrhla v násilí a rabování a

⁶⁶¹ FRUS, 1969–1976, Volume XIV, Soviet Union, October 1971–May 1972, Document 214. Memorandum of Conversation, Washington, May 11, 1972, Washington, 2006, s. 797–801.

⁶⁶² Prohlášení sovětské vlády k novým agresivním akcím USA ve Vietnamu In Rudé Právo, 12. května 1972, č. 110, roč. 53, 1972, s. 5.

⁶⁶³ FRUS, 1969–1976, Volume XIV, Soviet Union, October 1971–May 1972, Document 223. Transcript of Telephone Conversation Between President Nixon and his Assistant for National Security Affairs (Kissinger), Washington, May 12, 1972., Washington, 2006, s. 829–833.

⁶⁶⁴ Draft Lotteries dostupné online: [http://www.landscaper.net/draft70-72.htm#Lottery Held February 2, 1972](http://www.landscaper.net/draft70-72.htm#Lottery%20Held%20February%202%2C%201972) [6. 11.2012]

⁶⁶⁵ Kathy Gill, Military Conscription, Recruiting and The Draft - 20th Century, 2005, dostupné online: http://uspolitics.about.com/od/electionissues/a/draft_2.htm [6. 11.2012]

⁶⁶⁶ Nixon, Richard M., RN: The Memoirs of Richard Nixon, New York, 1978, s. 605.

musela být nasazena policie. Naproti tomu v New Yorku se sešlo pouhých 300 demonstrantů před budovou OSN, které se pokusilo „rozehnat“ 30 prezidentu fandících stavebních dělníků. Paradoxně největší shromáždění se sešlo ve Fort Walton Beach na Floridě, kde pochodovalo s vlajkami na 12 000 žen a školních dětí na podporu Nixonovy politiky.⁶⁶⁷ Vrcholem protiválečných demonstrací mělo být shromáždění v pátek 19. května 1972 ve Washingtonu. Průvodu městem se zúčastnilo jen 400 demonstrantů a před Pentagon, kde mělo dojít k proslovům, přišlo jen 3000 až 5000 lidí. Druhý den, 20. května, sice přišlo před Kapitol 15 000 protestujících, ale všem bylo jasné, že mírové hnutí definitivně ztratilo dech. Nixon mohl v klidu v pondělí 22. května odletět do Moskvy a zahájit devítidenní cestu po SSSR.⁶⁶⁸ Nejznámějším protestem proti bombardování v roce 1972 se stala cesta Jane Fondové do VDR v červenci tohoto roku, při níž se nechala vyfotografovat na protiletadlovém dělu, což v USA rozpoutalo značné emoce vůči ní.

Jak již bylo řečeno výše, operace Linebacker se měla vymykat od předešlých leteckých operací silou, která měla být nasazena. Na rozdíl od operace Rolling Thunder, kdy byly nasazeny především stíhací bombardéry a cíle byly bombardovány s téměř chirurgickou přesností z obav před zasažením civilních objektů a politicky citlivých cílů. Tyto ohledy nyní padly. Do akce měly být nyní v maximální míře nasazeny bombardéry B-52, které měly z VDR změnu stanoviska k americkým požadavkům jednoduše vybombardovat. Oficiální spuštění operace Linebacker však neznamenal, že několik bombardování již nebylo provedeno dříve. Již 10. dubna se 12 B-52 zúčastnilo úderu proti nádržím s palivy a proti železničnímu uzlu u města Vinh. V první fázi 53 letadel námořnictva vyřadilo protileteckou obranu protivníka. Ve druhé fázi B-52, kryté 20 stíhačkami F-4, shodily na cílovou oblast 900 pum o hmotnosti 225 a 340 kilogramů a několik kazetových bomb, které měly záchranářům znepříjemnit odklízecí práce. Nálet však nebyl díky chybám v navigaci příliš efektivní a o tři dny později-tentokrát již 18 B-52. Úder na Vinh měl sloužit jako varování. Oba cíle byly poměrně vzdáleny od civilní zástavby a USAF chtěla na nich vedení VDR předvést, jakou destruktivní silou disponuje. Dne 16. dubna byly provedeny dokonce dva nálety: 17 B-52 bombardovalo tanky s palivy i Haipongu a několik F-4 Phantom II udeřilo na podobný cíl u Hanoje. Další operace však byly kvůli Kissingerově cestě do Moskvy pozastaveny.⁶⁶⁹ Mezitím se velení amerických ozbrojených sil rozhořel spor o nasazení B-52. Zatímco

⁶⁶⁷ Protest Rallies Scheduled In 20 Cities in Indiana Evening Gazette, Saturday, May 13, 1972, s. 3. dostupné online: <http://newspaperarchive.com/indiana-evening-gazette/1972-05-13/> [6. 11.2012]

⁶⁶⁸ Seppy, Tom, Peacefull start to Protest In Wellsville Daily Reporter, Monday, May 22, 1972, s. 2. dostupné online: <http://newspaperarchive.com/wellsville-daily-reporter/1972-05-22/> [6. 11.2012]

⁶⁶⁹ Thompson, Wayne, To Hanoi and Back: The U.S. Air Force and North Vietnam, 1966–1973. Washington, 2000, s. 226-227.

z operace Linebacker nadšený náčelník generálního štábu admirál Moorer navrhoval všechny B-52 vrhnout proti VDR, velitel MACV Abrams chtěl bombardéry použít nejdříve k odražení velikonoční ofenzivy. Nakonec došlo mezi nimi k dohodě o jejich užití: část měla být k dispozici Abramsovi, který je nasadil především při obraně An Loc.⁶⁷⁰

V době, kdy měl Nixon pronášet svůj televizní projev, byla ve vzduchu již letadla námořnictva, která měla provést operaci Pocket Money, tedy zaminování vietnamských přístavů. Přesně v 9:00 hodin 9. května (8. května ve Washingtonu) svrhlo šest námořních útočných letounů Ling-Temco-Vought A-7 Corsair II a tři Grumman A-6 Intruder z letadlové lodi USS Coral Sea 36 450 kilogramových magnetických min Mark-52 a Mark-55. Akci zajišťovaly ze vzduchu stíhačky F-4 a na moři námořní svaz včetně protiletadlových křižníků USS Chicago a Long Beach. Ve stejné době se objevily A-7 a A-6 i nad jinými severovietnamskými přístavy jako Cam Pha, Hon Gai, Vinh, a Thanh Hoa, které byly také zaminovány. V dalších měsících bylo ve výsostných vodách VDR shozeno na 11 000 min.⁶⁷¹ Jen několik minut po zaminování Haipongu Nixon oznámil, že miny jsou načasovány tak, aby se aktivovaly v 6 hodin ráno 11. května saigonské ho času. Během této tří denní lhůty měly lodě třetích států možnost bezpečně opustit severovietnamské přístavy.⁶⁷² V největším přístavu Haipong však i přes toto upozornění zůstalo 32 lodí (z toho 27 sovětských a čínských), které z různých příčin nemohly vyplout a musely zůstat v přístavu až do zrušení blokády a minových polí. Zaminování výsostných vod a přístavů VDR bylo pro Hanoj opravdu těžkou ranou – námořní cestou v některých obdobích putovalo po sovětsko-čínské roztržce do VDR kolem 80 % materiálu a dodávky paliv šly dokonce celé přes námořní přístavy, což se brzy projevilo na bojišti, kde sovětské tanky s vysokou spotřebou zůstávaly nečinné bez paliva (viz. výše Kontum).⁶⁷³ Vzhledem k hlídkovým letům a útokům Američanů na vojenské lodě VDR nebyli Severovietnamci schopni vyčistit přístavy ani pobřeží. Opět se však ukázala geniálnost prostých řešení, ve kterých se staly během dlouhé války na severu rozdělené země mistry. Na rozhodnutí admirála Moorera Američané používali ve svých minách nejmodernější rozbuškové senzory, které reagovaly na magnetické pole velkých lodí. Severovietnamci prováděli překlad zásob ze sovětských nákladních lodí do dřevěných člunů a džunek, na které miny nereagovaly přímo na moři. Základní zásobování se

⁶⁷⁰ Sorley, Lewis, Vietnam Chronicles: The Abrams tapes 1968–1972, Lubbock, s. 813 – 820.

⁶⁷¹ Marolda, Edward J. By Sea, Air, and Land: An Illustrated History of the U. S. Navy and the War in Southeast Asia. Washington, 1994, dostupné online: <http://www.history.navy.mil/seairland/chap4.htm> [7. 11.2012]

⁶⁷² Nixon, Richard Milhous, Address to the Nation on the Situation in Southeast Asia (May 8, 1972) dostupné online: <http://millercenter.org/president/speeches/detail/3880> [6. 11.2012]

⁶⁷³ Greer, William L., The 1972 Mining of Haiphong Harbor: A Case Study in Naval Mining and Diplomacy, Alexandria, 1997, s. 6.

sice podařilo obnovit, ale o dopravě těžkých zbraní nemohlo být ani řeči. Navíc, pokud se objevily elektromagnetické erupce na slunci, citlivé rozbušky na ně reagovaly a miny přiváděly k výbuchu. Miny byly také špatně ukotveny a při silném proudu se uvolnily a uplávaly. Miny také měly omezenou výdrž baterie na 6 měsíců. Poté se stávala mina neúčinnou. To znamenalo neustálé obnovovat minová pole a většina z 11 000 výše zmiňovaných min nebyla použita na rozšíření minových přehrad, ale na jejich obnovu a udržení ve funkčním stavu.⁶⁷⁴

Dne 10. května saigonského času se operace Linebacker konečně rozjela. První údery provedlo USNAVY a USAF na mosty, letiště a protivzdušnou obranu NVA. Byli použiti i nové laserem naváděné bomby AN/AVQ-10 Pave Knife. Jednalo se opět o žhavou novinku a letectvo ve Vietnamu mělo pouze 6 (!) gondol pro F-4, pod které jediné mohly být tyto vysoce technicky vyspělé zbraně navádět. Jejich obrovskou výhodou bylo, že tuto gondolu mohl nést jen jeden letoun z letky, zatímco ostatní nesly laserem naváděné zbraně. Když došlo k útoku bomby, naváděl jen tento jeden stroj s gondolou. Jejich použití se provádělo vždy za osobního svolení velitele 7. letecké armády generála Johna W. Vogta.⁶⁷⁵ Tyto nové bomby byly používány především tam, kde hrozila možnost nepříjemných konsekvencí, které z útoku mohly hrozit při špatném nebo milném zásahu v nárazníkové zóně tj. blízko severní hranice VDR s ČLR nebo na konvenčně špatně změřitelné cíle či příliš malé cíle jako mosty, nebo železniční konstrukce. I přes malý počet, který byl ještě snížen bojovými ztrátami (z šesti gondol byly během akcí ztraceny dvě) se prokázalo, že tyto zbraně i přes vysokou cenu a vysoké technické provozní nároky jsou vysoce účinné.⁶⁷⁶ Naprostou prioritou bylo nejdříve před nasazením obřích a relativně pomalých B-52 oslabit leteckou obranu protivníka. V první fázi se podobala operace Linebacker operaci Rolling Thunder, tedy nasazení malých stíhacích bombardérů jako byl F-105 u USAF nebo A-7 USNAVY či u letectva i námořnictva verze F-4. Jen letectvo mělo v Thajsku k 30. červnu 1972 257 F-4 a 30 F-105 a námořnictvo mohlo kdykoliv posílit své 4 letadlové lodě s 50 až 60 letadly na palubě o další jednotky.⁶⁷⁷ Proti nim mohlo letectvo VDR⁶⁷⁸ nasadit asi 55 sovětských stíhaček MiG (přesná čísla jsou dodnes

⁶⁷⁴ Greer, William L., *The 1972 Mining of Haiphong Harbor: A Case Study in Naval Mining and Diplomacy*, Alexandria, 1997, s. 9.

⁶⁷⁵ Vogt, John William (1920-2010) americký důstojník, veterán 2. světové války, korejské války. po odvolání Lavella převzal velení 7. letecké armády, později velel letectvu v Evropě, byl jediným velícím generálem, který velel letectvu jak v Pacifiku tak Evropě.

⁶⁷⁶ Thompson, Wayne, *To Hanoi and Back: The U.S. Air Force and North Vietnam, 1966–1973*. Washington, 2000, s. 230-231.

⁶⁷⁷ Correll, John T., *The Vietnam War Almanac* In *Air Force Magazine*, roč. 87, č. 9, 2004, s. 42-62, dostupné online: <http://www.airforce-magazine.com/MagazineArchive/Magazine%20Documents/2004/September%202004/0904vietnam.pdf> [8. 11. 2012]

⁶⁷⁸ dále NVAf, North Vietnam Air Force

tajná). Zatímco materiálně měly americké ozbrojené síly vždy převahu, v kvalitativní úrovni tomu tak vždy nebylo a během operace Rolling Thunder dokázali severovietnamští stíhači uštvrdit americkému letectvu několik trpkých porážek. Nyní se mělo ukázat, že i to se změnilo. I přes intenzivní výcvik, který vedle Sovětského svazu a zemí varšavského paktu začal probíhat i v domácích podmínkách, kdy byl díky dodávkám cvičných letadel Aero L-26 Delfin značně rozšířeny možnosti 910. leteckého školního pluku „Julius Fučík“ se nedařilo vycvičit dostatečné počty personálu. NVAF měla 18 velkých letišť, které potřebovali ke svému plynulému chodu 80 techniků a inženýrů, v celé Vietnamské demokratické republice jich bylo celkem 150.⁶⁷⁹ Stíhačů měla komunistická země vycvičených 119, ale generace elitních stíhačů 60. let pomalu odcházela do rolí instruktorů nebo do výslužby kvůli věku a zdravotním potížím. Zatímco VDR byla nyní závislá na nezkušených pilotech, Američané se z draze zaplacené první fáze poučili. Dne 3. března 1969 námořnictvo založilo United States Navy Strike Fighter Tactics Instructor program (Program výcviku instruktorů útočných stíhačů námořnictva Spojených států) do kterých byli vybíráni k výcviku zkušení piloti. Výcvik se soustředil především na manévrovací boj, který byl do té doby v letectvu podceňován. Období 50 a začátku 60. let se v historii USAF přezdívalo „raketové šílenství“, tedy období absolutní víry v nadvládu americké špičkové techniky. Toto podceňování šlo tak daleko, že první verze F-4 neměly kanónovou výzbroj a byly vyzbrojeny pouze raketami. Severovietnamští piloti se však k americkým strojům dokázali i v zastaralých sovětských strojích MiG-17 přiblížit dříve, než se řízené rakety AIM-7 Sparrow nebo AIM-9 Sidewinder, kterými byly moderní stroje vyzbrojeny, mohly odjistit a zaměřit a americké stroje dokázaly sestřelit svými kanóny.⁶⁸⁰ To se již nemělo opakovat. Od roku 1967 se vyráběla nová verze F-4 E, která měla zabudovaný šestihlavňový rotační kanón M61A1 Vulcan.⁶⁸¹ Američané skloubili tyto všechny novinky se svojí naprostou materiální a technologickou nadvládou, což znamenalo pro NVAF smrtelné nebezpečí. Hned první den operace se rozpoutaly nejprudší letecké boje nejen celé operace, ale celého vietnamského konfliktu. Američané hned první den ukázali, že se z předešlých let poučili. Letecké operace začaly v ranních hodinách, kdy severovietnamské radary zaznamenaly velkou skupinu letadel blízko Haipongu. V okolí přístavu se také mezi 8:00 a 9:15 odehrály první boje. Jako první se nad městem objevili A-7 USNAVY s podvěšenými protiradarovými střelami AGM-45 Shrike, které byly vyvinuty k ničení aktivních radarů. Tato strategie měla hned několik výhod. V první řadě pokud byla letadla nesoucí tyto střely zaznamenána posádky radaru NVAF (všechny sovětské radary měly

⁶⁷⁹ Boniface, Roger. MiGy nad Severním Vietnamem: vietnamské lidové letectvo v boji, 1965-1975. Praha, 2010, s. 64-65.

⁶⁸⁰ Davies, Peter E. F-4 Phantom II vs MiG-17/19 : válka ve Vietnamu 1965-73, Praha, 2010, s. 52-60.

⁶⁸¹ Bowman, Martin W., Bojové legendy - F-4 Phantom, Praha, 2005, s. .

v kódové označení Fan Song) byly okamžitě vypnuty, čímž byly vyřazeny i SAMy. Pokud již se podařilo raketu odpálit, po vypnutí či vyřazení Fan Songu se nekontrolovatelně zřítíla, neboť byla tímto radarem naváděna na cíl. Poté vyslali tři americké letadlové lodě (Coral Sea Constellation a Kitty Hawk), které byly pro operace tento den vyčleněny nad město bombardéry. Jejich cílem se staly palivové tanky a zařízení přístavu. Na lodě kotvící v Haipongu měly přísný zákaz zaútočit, což piloty nevýslovně iritovalo. Pilot F-4 Phantomu Mike Bolier, který se toho dne zúčastnil akcí nad přístavem, ještě po létech vztekle vzpomínal:

„Na ty lodě jsme si mohli sáhnout. Ale my jsme jako obvykle riskovali třicet letounů najednou, aby letěly bombardovat něco, z čeho se nakonec vyklubal ubohý cíl.“⁶⁸²

Piloti se alespoň mohli uklidnit na protiletadlové obraně, a zničili několik protiletadlových kulometů a kanónů, co byly rozmístěny ve městě. Došlo k leteckému boji u vojenského letiště Kep, ve kterém si nárokovali Američané sestřelení dvou MiG-21 (ve skutečnosti jeden) a Severovietnamci jedné F-4 (to se nepotvrdilo). Prokazatelně byl na Haipongem toho dne poškozen jen průzkumný North American RA-5C Vigilante, který fotografoval po útocích dílo k vyhodnocení bombardovanou oblast a byl zasažen střepinami z protiletadlové rakety.⁶⁸³ V Haipongu se nacházelo během bombardování několik zahraničních novinářů, Jeden z nich Francouz Clude Julien popsal atmosféru v protileteckém krytu:

„Strčili mě do krytu 2,5 metru pod zemí, Změřil jsem ho: 7,5 metru dlouhý, 1,5 metru široký, stěží 1,7 metru vysoký Na tomto stísněném místě se krčilo nějakých 30 lidí. Většinu mých společníků tvořili dělníci, kteří na sousedním náměstí opravovali nákladňáky a vojenská vozidla. Mladá žena naproti mně se zpočátku chovala klidně, ale skončila s rukama na uších a lokty na kolenou. Její kolega, který byl starší, jí obejmul kolem ramenou.“⁶⁸⁴

Další dopolední americké válečné snažení se poté již soustředilo na oblast kolem Hanoje, která byla nejen centrem země, ale i jejím nejlépe bráněným bodem. Letecké operace proti tomuto cíli vedli nejen letadla USNAVY z letadlových lodí ale i letouny USAF ze základen v Thajsku. První podpůrná letadla vzlétla již v 7:30 ráno, kdy se do vzduchu dostalo sedm tankovacích KC-135, které měly stíhačům doplňovat za letu palivo. To opět zajišťovalo

⁶⁸² Ethell, Jeffrey; Price, Alfred, Jeden den dlouhé války: 10. květen 1972, letecká válka, severní Vietnam, Ostrava, 1999, s. 36.

⁶⁸³ Boniface, Roger. MiGy nad Severním Vietnamem: vietnamské lidové letectvo v boji, 1965-1975. Praha, 2010, s. 80-81.

⁶⁸⁴ Ethell, Jeffrey; Price, Alfred, Jeden den dlouhé války: 10. květen 1972, letecká válka, severní Vietnam, Ostrava, 1999, s. 37.

Američanům nad Severovietnamci nadvládu. Stroje NVAF sovětské výroby (které navíc měly větší spotřebu a tedy menší dolet a výdrž ve vzduchu) musely přistát, doplnit palivo, a znovu odstartovat. Při obou manévrech byly stroje extrémně ohroženy letadly nepřítele a přistání v bojových podmínkách a při maximální zátěži a stresu pilota často vedlo ke ztrátě stroje. Naopak americké stroje mohly zůstat ve vzduchu prakticky neomezenou dobu nebo do doby, kdy jim došla munice. Poté do vzduchu vzlétla záchranná letka, jejímž úkolem bylo evakuovat z území VDR případné sestřelené piloty složená z C-130 Hercules, dvou Sikorsky HH-53 a čtyř bitevních A-1 Skyraider, které je měly během evakuace krýt. Těsně před zahájením operací provedl nad oblastí poslední průzkum počasí průzkumný RF-4C. V 8:30 již bylo ve vzduchu všech 120 letadel. Do vzdušného prostoru jich mělo proniknout 88. Vedle výše jmenovaných strojů to bylo 32 F-4 vyzbrojených 65 tunami bomb, 28 F-4 vyzbrojenými pro vzdušný boj, 8 F-4 s klamnými cíli, 15 F-105 (3 záložní) pro potlačení nepřátelské protivzdušné obrany. Každý vyzbrojený dvěma protiradarovými raketami AGM-45 Shrike a jednou protiradarovou střelou s dlouhým doletem AGM-78 Standard ARM, 4 Douglas EB-66 Destroyer vybavené rušičkami pro elektronický boj, 1 Lockheed U-2R pro průzkum počasí a monitorování nepřátelské komunikace, 1 Boeing EC-135, který měl roli vyhodnocení zpravodajských informací, 1 létající velitelské stanoviště Lockheed EC-121B Warning Star a celkem 20 tankovacích KC-135. Po útocích měly přes oblast několikrát přelétnout další 2 RF-4C, které měly zkontrolovat splnění cílů mise.⁶⁸⁵ Na rozdíl od úderu u Haipongu, kde obrana byla zaskočena a do vzduchu se prakticky jen dva MiGy, Hanoj byla připravena a v 9:30 vzlétlo Američanům v ústřety 2 stíhači MiG-21 a 4 MiG-19. Celý souboj začal v 9:40 a trval zhruba 5 minut. Rychlejší MiG-21 se pustily do boje s přesilou 4 amerických F-4, které měly za úkol odrazit severovietnamské stíhače před úderem na protiradarovou letku, a než podařilo přiblížit, byl jeden stroj sestřelen (pilot Cao Son se katapultoval, ale ještě téhož dne zemřel na utrpěná zranění) a druhý těžce poškozen (Američané jej považovali za sestřelený, ale pilotovi se s půlkou křídla podařilo nouzově přistát, stroj musel být však odepsán). Po přiletu MiG-19 byl další stroj zasažen americkou palbou a po přistání na něm bylo napočítáno 19 zásahů (Američany opět považován za další sestřelený MiG-21). Pak se však karta obrátila a v manévrovacím boji se jednomu z MiGů-19 podařilo kanonem sestřelit stroj F-4 pilotovaný majorem Robertem Lodgem s operátorem kapitánem Rogerem Locherem. Lodge se nestačil katapultovat a zahynul ve svém stroji.⁶⁸⁶

⁶⁸⁵ Ethell, Jeffrey; Price, Alfred, Jeden den dlouhé války: 10. květen 1972, letecká válka, severní Vietnam, Ostrava, 1999, s. 48-49.

⁶⁸⁶ Boniface, Roger. MiGy nad Severním Vietnamem: vietnamské lidové letectvo v boji, 1965-1975. Praha, 2010, s. 77-78.

Zhruba ve stejnou dobu tedy v 9:45 již nad Hanoj stroje protielektronického boje a s protiradarovými střelami, které měly stíhači krýt. Stroje EB-66 začaly kroužit nad městem a rušit nepřátelskou elektroniku. Mezitím čtyři F-105 začaly vyhledávat aktivní radary. Tento úkol byl jedním z nejnebezpečnějších. Z lovců se velmi snadno mohla stát kořist, pokud byla protiletadlová obrana hustá a nepřítel rychlejší. Operace Wild Weasel, jak se operace proti protiletadlovým zbraním nazývaly, byly popisovány jako „*druh trojrozměrného amerického fotbalu s více míči a bez pravidel*“. Major Donald Kilgus popsal, jaká metoda byla použita nad Hanojí:

„Letka Weasel o síle čtyř letadel se obvykle rozdělil do dvojic a sevřel cílovou oblast. Základní bojovou jednotku tedy tvořily dva letouny. Naše taktika se den ode dne lišila. Často jsme přiletěli nízko a doufali, že nachytáme radary, jak se dívají na útočníka nahoře. Pokud nepřátelský radar sledoval někoho jiného a nedíval se na nás. Když jsme našli aktivní cíl, zapnuli jsme forsáž a zvýšili jsme rychlost na 450 až 500 uzlů (834 až 926 kilometrů v hodině). Rychlost nám dávala schopnost přežít a energii pro manévrování, protože když jsme začali tahat géčka (manévrovat a nabírat výšku), letoun zpomalil. Thud (F-105) představoval skvělý stroj, ale nikoliv nejobratnější na světě. Pokud jste tedy chtěli dělat divoké manévry, museli jste plánovat dopředu. Zapnuli jsme tedy přídatné spalování (forsáž), přitáhli a otočili ve stejnou chvíli, abychom dosáhli parametrů pro odpálení rakety. Ručičky nám ukázaly, kam se Shrike dívá, a poskytly nám informaci o vzdálenosti plus minus dvacet procent. Jestliže bylo pro maximální dosah střely zapotřebí útoku z výšky, odpálili jsme ji z 15 000 stop (4500 metrů) v třicetistupňovém stoupání. Když jsme se naopak nacházeli blízko palebného postavení, píkovali (zaměřili) jsme naopak na něj a poslali raketu do jeho středu.“⁶⁸⁷

Aby obranu nepřítele ještě více zmátly, čtyři F-4 nesli každý devět bomb M-139, které obsahovaly falešné cíle. Jednalo se o miliony tenkých pokovených proužků dlouhých kolem 5 centimetrů. Ty dokázaly naprosto zahltit radary navádějící rakety SAM. Severovietnamci však dostali ze SSSR novější modely raket i radarů a některé střely se až nebezpečně přiblížily k americkým strojům. Když letadla z letek, které měly zničit protiletadlovou obranu opustily vzdušný prostor Hanoje, kde zůstaly pouze EB-66, které musely oblast opustit až po útocích, konečně nastal čas pro F-4 vyzbrojené bombami. Jejich cílem byl most Paula Doumera, Vietnamci přejmenovaný na Cau Long Bien. Ve své době se jednalo o zázrak techniky: železniční železobetonový most postavený Francouzi před 1. světovou válkou

⁶⁸⁷ Ethell, Jeffrey; Price, Alfred, Jeden den dlouhé války: 10. květen 1972, letecká válka, severní Vietnam, Ostrava, 1999, s. 58.

dlouhý 1168 metrů a s rozpětím oblouků od 78 do 118 metrů postavený přes Červenou řeku u Hanoje. Již během operace Rolling Thunder se Američané neúspěšně pokoušeli zničit, avšak maximem jejich úspěchu bylo pozastavení dopravy na mostě na několik dní. Úder na most mělo provést čtrnáct letadel F-4, z čehož čtyři byly vybaveny optoelektronicky naváděnými bombami (dva z těchto letounů nesly ještě rušící gondoly) a ostatní nesly již laserem naváděné bomby. Akce začala v 9:55. Letadla prolétla oblasti před tím pokrytou klamnými cíli. První šly do útoku stroje vybavené optoelektronickými bombami. Jednalo se v principu o televizi naváděné zbraně. Na špičce bomby byla televizní kamera, kterou pozoroval cíl operátor zbraní sedící na zadním sedadle F-4. Ten mohl v zhruba 17 vteřinách, ve kterých trval let bomby, korigovat její let. Nejednalo se samozřejmě o nejpřesnější proces a bomby se na tak malé cíle, jako byly mosty, často přesně nezaměřily. Navíc mnohé z těchto zbraní byly zmetkové a ani při přesném zásahu nevybuchovaly. To se stalo i při útoku na most Paula Doumera. Ani jedna z bomb most nezasáhla ale „podařilo se“ jednou neplánovaně zasáhnout nádraží. Naopak úder laserem naváděnými bombami byl úspěšný a most se podařilo alespoň zablokovat. O tři dny později, 13. května 1972, byl proveden další nálet, tentokrát již pouze za použití laserem naváděných zbraní. Po tomto úderu se zřítila mostovka a bylo těžce poškozeno několik oblouků. Most pak byl na více než rok vyřazen z provozu.⁶⁸⁸ Když se ptali Voghta, proč použil jen laserem naváděných zbraní a riskoval gondolu a nenasadil „konvenční optoelektronické bomby“, tvrdě a jasně odpověděl: „*Stojí za hovno.*“ Další šestnáct strojů útočilo na nádraží a důležitý železniční uzel zhruba 58 kilometrů od Hanoje Yen Vien, při čemž byl sestřelen jeden stroj, jehož posádka se nestačila katapultovat. Operaci bylo možno považovat za úspěšnou. Při ztrátě dvou letadel se podařilo ochromit protiletadlovou obranu v okolí Hanoje a zničit dva důležité dopravní uzly.⁶⁸⁹

I když operace trvaly až do noci, dopolední údery byly jejich vrcholem. Demonstrovaly americkou nadřazenost a zlepšené bojové schopnosti letců USAF a USNAVY. V první den se podařilo ochromit dopravu v Hanoji, poškodit přístav v Haiphongu a těžce poničit severovietnamskou protiletadlovou obranu. Američané provedli 10. května 1972 celkem 400 akcí a nárokovali si 17 sestřelených Migů (dnes Vietnam tvrdí, že jich bylo 11) při ztrátě 2 strojů (Severovietnamci si jich nárokovali 6) a proti jejich letadlům mělo být vystřeleno 160 SAMů, což byla značná část severovietnamských zásob. Američané také dostali dvojí morální vzpruhu: poručíku USNAVY Randall „Duke“ Cunninghamovi se toho

⁶⁸⁸ Lavalley, Arthur J. C., *The Tale of Two Bridges and The Battle for the Skies Over North Vietnam*, Washington, 1976, s.81-85.

⁶⁸⁹ Ethell, Jeffrey; Price, Alfred, *Jeden den dlouhé války: 10. květen 1972, letecká válka, severní Vietnam*, Ostrava, 1999, s. 58.

dne sestřelil tři nepřátelské stíhače, dosáhl pěti sestřelů a stal se prvním stíhacím esem Američanů ve Vietnamu. Naopak Severovietnamci měli přijít o legendárního plukovníka Toona či Tomba, který měl sestřelit Američanům 13 strojů. Ve skutečnosti nikdo takový neexistoval a byl to pouze výmysl hanojské propagandy, který Američané využili proti jeho tvůrcům a oznámili světu, že vietnamská stíhací „legenda“ je mrtvá. Tím, kdo byl pro Severovietnamce skutečně mrtvý, byl Mig-17. Postarší stroj, který slavil během operace Rolling Thunder doslova svoji renesanci, na vylepšené americké stroje nestačil a největší podíl denních ztrát šlo na jeho vrub a musel být stažen z první linie služby.⁶⁹⁰

Další morální vzpruha přišla pro Američany po několika dnech. Kapitán Roger Locher, operátor ze sestřeleného stroje, v němž zahynul major Robert Lodge, nejen, že sestřel přežil, ale unikl i severovietnamskému zajetí a stále byl na útěku. K jeho smůle se mu však porouchalo zařízení, které mělo dávat rádiové signály o jeho pohybu a Locher se více než tři týdny pohyboval na území VDR, aniž by o něm obě strany věděly. Z části jej zachránilo i to, že druhý den byl v jeho blízkosti sestřelen jiný americký letoun a Severovietnamci došli k závěru, že byl evakuován s posádkou tohoto stroje. Teprve na konci měsíce se mu podařilo spojit se s vysílačkou se dvěma F-4, které nad ním přelétaly a dát o sobě vědět. Velení zprvu nevěřilo, že mohl Američan na nepřátelském území tak dlouho přežít a rozhodlo se nejprve Lochera vyzkoušet. Teprve, když správně odpověděl na otázku, jak se jmenovala jeho matka za svobodna, letectvo uvěřilo jeho totožnosti a operace na jeho záchranu mohla začít. První mise však ztroskotala, neboť v oblasti byla silná protiletecká obrana a standardně složená mise selhala. Do druhé záchranné mise se nakonec zapojilo 119 letadel a svou silou se podobala operaci 10. května. Když Locher odpověděl na záludné otázky, co to je Kite's (hospoda na jeho univerzitě v Kansasu) a čím se tam osvěžují (pivo), byl téměř po měsíci evakuován. Operace měla obrovský vliv na morálku. Ukázalo se, že americké ozbrojené síly své heslo o tom, že tam nikoho nenechají myslet vážně a letci se poté nebáli i těch nejsložitějších misí.⁶⁹¹

V dalších týdnech a měsících VDR prožívala skutečně masivní útoky. Na rozdíl od předešlých operací, které byly řízeny z Washingtonu, dalo Nixonovo velení více moci polním velitelům a ti o cílech a jejich prioritě rozhodovali sami. Díky tomu došlo k přehodnocení dosavadní strategie a přesunutí bombardování na jiné cíle. Tím rozhodnutím začala trpět především infrastruktura. Na rozdíl od operace Rolling Thunder, kdy se útoky soustředily

⁶⁹⁰ Boniface, Roger. *MiGy nad Severním Vietnamem: vietnamské lidové letectvo v boji, 1965-1975*. Praha, 2010, s. 77-78.

⁶⁹¹ Ethell, Jeffrey; Price, Alfred, *Jeden den dlouhé války: 10. květen 1972, letecká válka, severní Vietnam*, Ostrava, 1999, s. 157-165.

především na dopravní prostředky, jako byly lokomotivy, nyní se útoky koncentrovaly na dopravní stavby. Americké údaje tvrdí, že letectvo zničilo v roce 1972 250 a dalších 50 mostů poškodilo. Američané však opět podcenili až děsivou vietnamskou houževnatost a přizpůsobivost. Například 30. června bylo „zničeno“ 30 mostů na severozápadní trati z Hanoje do Číny, o týden později (!) byly plně neprůjezdné již jen čtyři.⁶⁹² Hůře na tom byla severovýchodní dráha, kde byl horší terén a mosty delší a konstrukčně složitější a plné zprovoznění mostů trvalo i měsíc. Most byl pak nahrazován přívozy nebo se používaly metody známe z Ho Či Minovy stezky, jako byl most ukrytý pod hladinou vody nebo přenosné mosty, které se jednoduše na noc vytáhly z úkrytů, v noci se po nich jezdilo a ráno se zase odstranily. Jako velmi úspěšné se ukázaly úder proti depům a zásobovacím tankům s palivem, kterých bylo zničeno na 2000. Tím se podařilo ochromit automobilovou dopravu a diesellové lokomotivy. Vzhledem k tomu, že dovoz pohonných hmot byl plně závislý na námořní dopravě, než se podařilo vybudovat alternativní zásobovací spojnice s ČLR, VDR byla téměř bez zásob. Američané se soustředili také na zbytky průmyslu, který v zemi zůstal. Většinu důležitých podniků se podařilo Severovietnamcům již při operaci Rolling Thunder evakuovat do pásma v okolí čínských hranic, které bylo pro Američany tabu.⁶⁹³ Nyní se však situace opět změnila a bombardování se soustředilo i na ten zbytek továren, který v oblasti zůstal. Největší úder byl však veden proti elektrárnám a vodním dílům. Bylo jasné, že bez energie je celý průmysl VDR v oblasti podél hranic bezmocný a nefunkční. VDR však přišli na pomoc soudruzi z ČLR a přes hranice došlo k propojení rozvodných sítí. Jako obrovské nebezpečí pro VDR se ukázalo bombardování vodních děl. Pokud by se prolomily pobřežní hráze zadržující moře od úrodné půdy, mohlo dojít k její kontaminaci na 40 let, což by v zemi vedlo k hladomoru. Během léta navíc zemi zasáhl tajfun, což mělo daleko ničivější následky pro tyto stavby než americké bomby. Na druhou stranu se Američané nikdy nepokusili zničit velké přehrady na řekách, což by mělo katastrofické následky. Drtivý dopad mělo bombardování na import. Roger Boniface ve své průkopnickém díle Migy nad Severním Vietnamem, ve kterém měl možnost poprvé nahlédnout do archivů v Hanoji, uvádí, že průměrný dovoz byl do země ještě 160 000 tun měsíčně. V červnu 1972 poklesl dovoz na pouhých 30 000 tun.⁶⁹⁴

⁶⁹² Thompson, Wayne, *To Hanoi and Back: The U.S. Air Force and North Vietnam, 1966–1973*. Washington, 2000, s. 245–247.

⁶⁹³ Marolda, Edward J., *By Sea, Air, and Land: An Illustrated History of the U.S. Navy and the War in Southeast Asia*. Washington, 1994. Dostupné online: <http://www.history.navy.mil/seairland/chap3.htm> [15. 11. 2012]

⁶⁹⁴ Boniface, Roger, *Migy nad Severním Vietnamem: vietnamské lidové letectvo v boji, 1965–1975*. Praha, 2010, s. 94.

Důležitým aspektem toho, že Američané mohli toto provést, bylo prakticky zlomení protiletadlové obrany VDR. Jen od 10. května do konce měsíce se americkým letcům podařilo zničit 20 MiGů a zabít 12 pilotů. To však znamenalo ztrátu 30% ročně vycvičených pilotů a 25 % stavu stíhaček.⁶⁹⁵ Z první linie musely být staženy i zastaralé MiG-17, které již neměly proti moderním strojům Američanů šanci a v létě odešly do výslužby kvůli naprostému opotřebení i MiG-19 a obranu země zajišťovaly pouze MiG-21 921. stíhacího leteckého pluku, které se Američanům jako jediné mohly vyrovnat.⁶⁹⁶ Projevily se také problémy v dodávkách součástek a mnohé starší nebo poškozené stroje musely být „kanibalizovány“. I přes to se podařilo udržet v chodu jen 20% celkového stavu. Na stavu letadel se velmi podepsalo to, že musely startovat z malých přistávacích ploch (často upravených silnic) za použití startovacích raket, čímž konstrukce stroje trpěla. Přestože sovětské stroje byly velmi odolné drsné zacházení a tropické podnebí se na nich podepisovalo. Velmi vážné nedostatky byly i v personálu. Inženýrů a leteckých techniků bylo pouze 40% k minimálnímu stavu. To však opět pomohli nahradit spojenci a do země začali proudit specialisté z ČLR a celého východního bloku. Ztráty byly obrovské: roku 1972 bylo vycvičeno 35 nových pilotů, NVAF však přišla o 32 stíhacích pilotů. Navíc 18 nejlepších letců bylo odesláno do SSSR na speciální výcvik. Účelem tohoto výcviku bylo připravit tyto muže na sestřel B-52. To, jak se podařilo Američanům oslabit NVAF a jakou měli převahu, dokazují čísla ze srpna 1972: zatímco USAF a USNAVY provedly nad Vietnamem 4800 bojových operací (zhruba 150 denně), NVAF provedla pouze 300 vzletů proti narušiteli. Avšak Severovietnamcům se podařilo zničit 21 amerických strojů při ztrátě 8 stíhaček a čtyř pilotů. Oběma bojujícím stranám začala klesat morálka. Dojmy z kampaně byly překvapivě na obou stranách podobné. Pilot USNAVY kapitán Fred Knee, sloužící v té době na USS Kittyhawk vzpomínal:

„Kamarádi umírali a morálka na lodi a naší perutě šla dolů.“

Jeho protějšek Nguyen Nhat Chieu z 921. stíhacího leteckého pluku NVAF se vyjádřil poetičtěji leč v podobném duchu:

„Piloti umírali, jak zelené bambusové výhonky v bouři.“⁶⁹⁷

Američané měli tu výhodu, že měli turnusový systém. Piloti odlétali předepsaný počet misí a čekala je dovolená a přeložení. Pro piloty NVAF služba nikdy nekončila a až v průběhu července velení NVA pilotům po sestřelení a katapultáži neochotně začalo dávat

⁶⁹⁵ Boniface, Roger, MiGy nad Severním Vietnamem: vietnamské lidové letectvo v boji, 1965-1975. Praha, 2010, s. 82-83.

⁶⁹⁶ Davies, Peter E., F-4 Phantom II vs MiG-17/19 : válka ve Vietnamu 1965-73, Praha, 2010, s. 76-77.

⁶⁹⁷ Boniface, Roger, MiGy nad Severním Vietnamem: vietnamské lidové letectvo v boji, 1965-1975. Praha, 2010, s. 88.

dovolenou. Problémem byly pro Američany rakety SAM. Oproti roku 1967 narostl počet baterií ze 180 na zhruba 240, avšak poklesla jejich účinnost. V roce 1966 stačily na sestřelení amerického letadla čtyři střely, o rok později jich již bylo díky vylepšením a elektronickému rušení potřeba na jeden sestřel deset. Roku 1972 bylo potřeba na sestřelení jednoho letadla 40 raket (!). Vzhledem k tomu, že Američané zaznamenali v roce 1972 proti jejich letadlům odpal 4000 SAMů, účinnost zbraně poklesla na pouhých 4%. Neznamenal to však, že by rakety přestaly být nebezpečné. Navíc se objevily i nové „černé SAMy“. Jak se však ukázalo, nejednalo se o nějakou modernější modifikaci, ale o kopii sovětské zbraně z čínských zbrojovek, které byly primitivnější než jejich sovětské vzory.⁶⁹⁸ Obě strany hlásily přehnané úspěchy. Američané, kteří tvrdili (a donedávna na tom trvali), že VDR měla k dispozici 250 stíhaček, tvrdili, že se jim podařilo zničit 62 letadel NVAF.⁶⁹⁹ To by však znamenalo, že ztratila o zhruba 7 letadel více, než byl její stav před zahájením kampaně. Nejnovější Bonifaceova čísla mluví o ztrátě 40 stíhaček a 24 pilotů VNAF.⁷⁰⁰ Naopak severovietnamská propaganda tvrdila, že nad VDR bylo zničeno 674 amerických letadel, 125 bylo poškozeno a Severovietnamcům se mělo podařit zničit 80 amerických válečných lodí. Skutečnost však byla poněkud jiná: USAF přiznalo ztrátu 51 letadel, USNAVY 43 strojů a USMC 10 letounů při operacích nad Severním Vietnamem.⁷⁰¹ Americké letectvo na VDR do zastavení operací 23. října 1972 shodilo celkem 155 458 tun munice.⁷⁰² Obě strany deklarovaly vítězství. Američané tvrdili, že se jim podařilo zničit infrastrukturu VDR, zlomit letectvo a těžce poškodit morálku Severovietnamců. Další ranou severovietnamské morálce měla být operace Archie Bunker, což byl plán na úplné rušení propagandistického rádia Hanoj. Tento plán však nebyl proveden.⁷⁰³ Naopak Severovietnamci tvrdili, že zvítězili oni, když se jim Američany podařilo ve vzduchu zničit a jejich morálka a bojové prostředky zůstaly nedotčené. Vzhledem ke stálému nedostatku nezávislých zdrojů informací, a to nejen oficiálního charakteru je velmi těžké soudit, jak se skutečně podepsala operace Linebacker na uvažování vedení VDR a jejích dalších postojů ve vyjednávání. Největším hmatatelným výsledkem bylo, že se VDR stala ještě závislejší na svých spojencích. Na druhou stranu se Severní Vietnam ani touto kampaní nepodařilo srazit úplně na kolena a země si nadále udržela vůli zvítězit nad Američany a saigonským režimem.

⁶⁹⁸ Thompson, Wayne, *To Hanoi and Back: The U.S. Air Force and North Vietnam, 1966–1973*. Washington, 2000, s. 244.

⁶⁹⁹ Thompson, Wayne, *To Hanoi and Back: The U.S. Air Force and North Vietnam, 1966–1973*. Washington, 2000, s. 242.

⁷⁰⁰ Boniface, Roger, *MiGy nad Severním Vietnamem: vietnamské lidové letectvo v boji, 1965–1975*. Praha, 2010, s. 100.

⁷⁰¹ Rasimus, Ed, *Palace Cobra: A Fighter Pilot in the Vietnam Air War*, New York, 2006, s. 233–248.

⁷⁰² Boniface, Roger, *MiGy nad Severním Vietnamem: vietnamské lidové letectvo v boji, 1965–1975*. Praha, 2010, s. 99.

⁷⁰³ FRUS, 1969–1976, Volume VIII, Vietnam, January–October 1972, Document 206. Memorandum From Richard T. Kennedy and John H. Holdridge of the National Security Council Staff to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger), Washington, July 17, 1972, Washington, 2010, s. 709–710.

6.3 Jednání během ofenziv a trnitá cesta k dohodě

Základním smysl obou ofenziv byl jasný - přitisknout druhou stranu ke zdi a přinutit ji k ústupkům. S tím počítali především Severovietnamci při zahájení své ofenzivy. Důkazem se stalo tajné jednání Le Duc Tho – Kissinger 2. května 1972 v Paříži. Den po pádu Quang Tri ani Kissinger neočekával nic jiného, než naprostou neochotu k ústupkům a tvrdé jednání ze strany vyjednávačů VDR. Atmosféra na jednání byla napjatá a nepřátelská. Jednalo se prakticky ze strany Thuye a Le Duc Thoa o sérii výčitek a obvinění, v němž Američany obviňovali za vše, co se během let stalo, včetně porušení ženevských dohod. Další jednání podměnily dodržováním podmínek z roku 1968: tedy hlavně zákaz bombardování VDR. Opět varovali před snahou pokusit se o nátlak na Hanoj přes třetí země. Jediná možná je dohoda Hanoj-Washington. Jiná varianta není.⁷⁰⁴ Jednání skončilo již po třech hodinách a Kissinger ani po letech ve svých pamětech nezakrýval, že z ní byl rozčilen na nejvyšší míru a plně podpořil tvrdý kurz proti VDR i přes možnost poškození vztahů se SSSR.⁷⁰⁵

I přes silná slova si však Hanoj začala uvědomovat změnu situace. K přehodnocení situace nehrálo roli bombardování, jak se dlouho domnívali ve Washingtonu, ale především logika a tvrdý jasný selský rozum. Severovietnamské politbyro si především zanalyzovalo výsledky velikonoční ofenzivy a vyšel mu jasný závěr: Vietnamská republika se udržela jen díky americké letecké podpoře. Pokud by odešli z Jižního Vietnamu Američané, politbyro předpokládalo, že nebude v budoucnu Saigonu k dispozici ani tato podpora. Stejně tak se nedalo předpokládat, že Thieu odstoupí před dalšími volbami, jak se slibovalo během pařížských jednání, když bude mít podporu Washingtonu, nebude poražen v boji a bude stále ovládat všechna města a 2/3 populace. V takové situaci jen těžko bude moci Vietkong, respektive spíše přes něj Hanoj požadovat jakékoliv politické ústupky. Dalším faktem, který si Hanoj bolestně uvědomovala, avšak snažila se navenek nedávat najevo, bylo, že mocnosti kvůli ní své zájmy neobětují. Bylo jasné, že Moskva neuloží k ledu kvůli bombardování dohodu SALT a že Peking nepřeruší tak těžce navázané a tak čerstvé a křehké diplomatické vztahy s USA, kvůli „spojenci“, který se tolikrát ukázal, že je spíše na obtíž a skrytým nepřítelem (viz dění v Kambodži a jasné obavy Pekingů z dominance sjednoceného Vietnamu v Indočíně). Doby, kdy byl Vietnam politickým a mezinárodním problémem číslo jedna byly dávno pryč. Navíc se během let a zvláště po obnovení amerických leteckých útoků stal

⁷⁰⁴ FRUS, 1969–1976, Volume VIII, Vietnam, January–October 1972, Document 109. Memorandum of Conversation, Paris, May 2, 1972., Washington, 2010, s. 364–386.

⁷⁰⁵ Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006, s. 1072–1076.

naprosto závislým na dodávkách ze SSSR a ČLR. Pokud se jedna z mocností svou pomoc rozhodla omezit či zastavit (Čína navíc mohla zastavit transfer ze SSSR přes své území) pomoc, znamenalo by to pro VDR naprostou katastrofu. V neposlední řadě stála i karta, kterou VDR vždy mistrně ovládala: americká domácí politika. Byl rok prezidentských voleb a dalo se předpokládat, že by mohl být Nixon daleko přístupnější k ústupkům, než tomu bylo v předešlém období či v případě druhého období, kdy by nemusel již mít žádné ohledy na domácí nespokojence. Byla zde samozřejmě také možnost jednání s novou administrativou, ale vzhledem k předvolebním průzkumům politbyro nepočítalo se změnou v úřadě. Po sečtení všech pro a proti došla Hanoj k jednoznačnému závěru: bylo potřeba změnit zahraniční politiku a postup při jednáních a co nejdříve s Američany uzavřít dohodu.⁷⁰⁶

K novému navázání kontaktů tentokrát přispěli Sověti, kteří tvrdili, že Severovietnamci jsou nyní daleko vstřícnější než kdy předtím. To tvrdil například i Brežněv ve svém dopise z 22. června.⁷⁰⁷ Další, již čtrnáctá schůzka Kissinger-Le Duc Tho se konala 19. června 1972 a byla to první schůzka, jejíž konání bylo prozrazeno do médií. Obě strany se však shodly na tom, že by do médií neměly proniknout žádné podrobnosti o jednání. Ani Kissinger a Severovietnamci nezakrývali, že jednání v ulici Kléber jsou pouhou stafáží pro veřejnost. Skutečně se postoje Severovietnamců a atmosféra celého jednání změnila a Tho s Thuyem byli daleko přístupnější. Kissinger zopakoval stanovisko USA, podle kterého Amerika neměla ve Vietnamu již prakticky žádné zájmy a nesnažila se o dominantní pozici v oblasti. Vyjádřil naději, že když se podařilo vyřešit situaci s ČLR, půjde vyřešit i s Hanojí. Jediným řešením situace v obou Vietnamech byly dle něj svobodné rozhodnutí lidu a ne vojenské řešení. Ať už bude toto řešení jakékoliv, USA nehledají záminku k obnovení své intervence v zemi a ani nepočítají se svou další přítomností v oblasti. Varoval také před snahou zneužít v jednáních americké prezidentské volby a kampaň před nimi: pokud by se tak stalo, byla by jednání přerušena až do doby po volbách. Severovietnamci naopak proklamovali, že jejich jediný a konečný cíl je jednotný Vietnam. Jakmile bude dosaženo nějakého politického řešení, při němž vznikne jednotný vietnamský stát, se jednotky NVA a Vietkongu stáhnou z Laosu a Kambodže a ponechají je o své budoucnosti rozhodovat samostatně. Thuy připustil řešení všech těchto otázek po splnění dvou bodů, které Nixon pronesl ve svém projevu tedy příměří a výměně zajatců. Obě strany se shodly ve víře v brzké

⁷⁰⁶ Ang Cheng Guan Ending the Vietnam War: The Vietnamese Communists' Perspective, London, 2003, s. 100-102

⁷⁰⁷ FRUS, 1969–1976, Volume XV, Soviet Union, June 1972–August 1972, Document 4. Letter From Soviet General Secretary Brezhnev to President Nixon, Moscow, May 6, 1972., Washington, 2011, s. 11-14.

vyřešení konfliktu. Další jednání bylo dohodnuto na 1. srpna 1972.⁷⁰⁸ Vedle Nixona a Kissingera, kteří byli z nového postoje Hanoje potěšení, se nový postoj Hanoje líbil i Thieuovi (tedy spíše se tak tvářil). Ten předpokládal, že tím sedmibodový severovietnamský plán definitivně padá ze stolu a on nemusel dodržet svůj slib o odstoupení a že si podrží moc. Zároveň předpokládal, že se Severovietnamci pokusí o další vojenský nátlak a požádal o čas na přípravu obrany.⁷⁰⁹ Američané předpokládali, že budou stačit pouhé čtyři měsíce na opuštění Vietnamské republiky. Kompletní stažení mělo být hotové do nového roku 1973. Američané chtěli poněkud Severovietnamcům dohodu „osladit“ a usnadnit jednání a návrhy, které přednesl Nixon ve svém projevu 25. ledna 1972, tedy odstoupení Thieu a volby, kterých se měly zúčastnit všechny strany konfliktu šest měsíců po podepsání dohody, měly platit i nadále, což Thieuovo nadšení z jednání v Paříži ještě více zchladilo.⁷¹⁰

Schůzka 1. srpna 1972 byla jedna z nejdelších (osmihodinová) a pro Kissingera jedna z nejpłodnějších, kterých se se zástupci VDR zúčastnil. Bylo potvrzeno, že Severovietnamci se nebudou bránit řešení na základě návrhů z 25. ledna a podmínek z 8. května. Hanoj již nepožadovala jako podmínku jednání se a Saigonom odstoupení Thieu a byla ochotna jednat se Saigonom i v této situaci, což byl velký pokrok. Po dohodě dvou Vietnamů měla vzniknout nová přechodná vláda – Vláda národní shody, se na rozdíl od jejích předešlých návrhů (1/3 „mírumilovné elementy“ saigonského režimu – 1/3 neutrálové – 1/3 Vietkong) nyní měla skládat z 50 % z nominantů jmenovaných Saigonom a z 50% z řad povstalců přičemž by měl Saigon právo odmítnout nepřijatelné delegáty povstalců. Vláda v provinciích měla zůstat Saigonu. Thieu měl odstoupit až po podepsání dohody a poté měly být vypsané nové volby. To byl první návrh řešení politických otázek ze strany Hanoje, o kterém byl Washington ochoten se bavit. Jednání měly vést dvě skupiny: jedna by se soustředila na politickou dohodu VDR a Vietnamské republiky a druhá na vojenské otázky, jejichž řešení mělo následovat po řešení politickém. Naopak požadavky na reparace byly prozatím pro Washington neakceptovatelné. Tho požadoval 8 miliard USD, přičemž 4,5 miliardy mělo jít do VDR a 3,5 miliardy jejímu jižnímu antipodovi. Další otázky byly již spíše vojenského rázu. Kissinger odmítl slíbit pevné datum stažení amerických sil nebo odchod do konce roku, slíbil však, že Američané budou schopni stáhnout své síly do měsíce od podepsání, respektive

⁷⁰⁸ FRUS, 1969–1976, Volume VIII, Vietnam, January–October 1972, Document 207. Memorandum of Conversation, Paris, July 19, 1972, Washington, 2010, s. 711-748.

⁷⁰⁹ FRUS, 1969–1976, Volume VIII, Vietnam, January–October 1972, Document 209. Backchannel Message From the Ambassador to South Vietnam (Bunker) to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger), Saigon, July 20, 1972, Washington, 2010, s. 749-750.

⁷¹⁰ FRUS, 1969–1976, Volume VIII, Vietnam, January–October 1972, Document 215. Backchannel Message From the Ambassador to South Vietnam (Bunker) to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger), Saigon, July 25, 1972, Washington, 2010, s. 756-757.

vstupu smlouvy v platnost. Obě strany souhlasily s příměřím před dohodou a během stahování. Výměna zajatců se měla uskutečnit během příměří a měla být ukončena s americkým stažením ze země. Američané se měli během příměří zdržet pomoci Saigonu a i po podepsání smlouvy měli zůstat mimo (Kissinger předpokládal, že se o této podmínce bude ještě jednat). Jednání měla pokračovat 14. srpna 1972.⁷¹¹ Tak se skutečně stalo 14. srpna se skutečně na sedm a půl hodinovém jednání Kissinger, Le Duc Tho a Thuye sešli. Jednání bylo spíše opět o vyjasňování postojů a návrhů obou stran. Zadrhlo se především na tom, že Washington chtěl politické záležitosti týkající se obou zemí projednat nejdříve se Saigonem. Vzhledem k tomu, že i Le Duc Tho musel zpět do Hanoje, dohodli se na dalším pokračování jednání až na 15. září.⁷¹²

Pro Kissingera tyto jednání znamenaly jednoznačný pokrok: poprvé byly na stole ze strany VDR návrhy, o kterých se dalo jednat a díky kterým mohla Amerika konečně z indočínského konfliktu definitivně vybřednout. Nixon jeho nadšení však nesdílel. Pro něj byly nyní hlavní volby a po prozrazení tajných jednání se obával jejich zneužití v politickém boji opozicí. Obával se, že pokud by neveřejná jednání zkrachovala, mohla být vina jednoduše shozena na něj.⁷¹³ Nebyl také spokojen s průběhem bombardování: i přes ohromnou sílu letectvo provádělo „pouhých“ 150 až 200 náletů denně, což považoval za málo na vytvoření odpovídajícího nátlaku a chtěl zvýšit počet operací až na 400 denně.⁷¹⁴ Chtěl pokračovat v plánech na zničení rádia Hanoj a po VDR rozházet 30 000 radiopřijímačů vyrobených na Tchaj-wanu, které byly naladěny na americké rádio Hlas Ameriky.⁷¹⁵ Vrásky začala dělat Kissingerovi i Saigonská administrativa. Ta naopak začala dělat podobné problémy. Thieu naprosto odmítal možnost vytvoření vlády národní shody s přítomností komunistů v ní. Stejně tak odmítali řešení vojenských otázek – především se obávali své schopnosti odolávat NVA a Vietkongu a nedostatků a slabosti svých leteckých sil. To chtěli Američané dořešit později a minimálně s letectvem VNAF Saigonu pomoci.⁷¹⁶ Jihovietnamci přešli na diplomatickou strategii Severovietnamců. Jejich postup spočíval v tom, jak poznal

⁷¹¹ FRUS, 1969–1976, Volume VIII, Vietnam, January–October 1972, Document 225. Memorandum From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to President Nixon, Washington, August 3, 1972, Washington, 2010, s. 796-802.

⁷¹² FRUS, 1969–1976, Volume VIII, Vietnam, January–October 1972, Document 237. Memorandum From the President's Deputy Assistant for National Security Affairs (Haig) to President Nixon, Washington, August 14, 1972, Washington, 2010, s. 829-830.

⁷¹³ Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006, s. 1207.

⁷¹⁴ Thompson, Wayne, To Hanoi and Back-The United States Air Force and North Vietna 1966–1973, Washington, 2000, s. 232.

⁷¹⁵ FRUS, 1969–1976, Volume VIII, Vietnam, January–October 1972, Document 232. Memorandum From Secretary of Defense Laird to President Nixon, Washington, August 10, 1972, Washington, 2010, s. 818-819.

⁷¹⁶ FRUS, 1969–1976, Volume VIII, Vietnam, January–October 1972, Document 243. Memorandum of Conversation, Saigon, August 17, 1972, Washington, 2010, s. 847-869.

Kissinger, že vše se zdálo v pořádku a vše vede k dohodě, poté se jednání přerušilo. Po jeho obnovení se však vrátilo na začátek a tak to pokračovalo neustále dokola.⁷¹⁷ Toto zažil Kissinger při jednáních se Severovietnamci několikrát. Při jednáních v Saigonu 17. a 18. srpna to poprvé zažil i od Thieu a Jihovietnamců, kteří dosud spolupracovali bez větších potíží.⁷¹⁸ Bohužel ke smůle Američanů, si Kissinger uvědomil jaká hra na něj byla hrána až příliš pozdě. Po odletu z podle něj nadějného setkání, Thieu přestal s Washingtonem komunikovat a v saigonském tisku se objevily články proti americké politice. Diplomatická strategie Kissingera byla jednoduchá: Dosáhnout čestných podmínek stažení se z konfliktu, které měly být omezeny pouze nebezpečím převzetí moci komunistů. Pokud by jednání ztroskotala, mělo být pro americkou veřejnost připraveny alibi, které by z krachu jednání obvinily druhou stranu.⁷¹⁹ Problém byl však v tom, že přijatelné řešení od obou stran požadovalo dobrou vůli a ochotu ke kompromisu. To však obě strany postrádaly. Oba Vietnamy toužily tu druhou naprosto eliminovat a bylo jasné, že pokud dojde k jednání o politických otázkách a politickém řešení, bude to jednání na věčné časy. Že ani Hanoj nemyslela své jednání o míru se Saigonom právě nejupřímněji, dokazuje rozkaz, který přišel městské guerille Vietkongu 4. října 1972. Povstalci se měli připravit na tvrdé boje po vypršení příměří a využít doby relativního klidu, kterou jim příměří dá ke svojí konsolidaci. Počítalo se s tím, že klid dlouho nevydrží a že se brzy opět oba Vietnamy pustí do možná ještě intenzivnějších bojů. Naopak, protože své protivníky ze Saigonu znali, na dobytých územích v Jižním Vietnamu chystala Hanoj obranu, neboť bylo jasné, že ani Saigon nebude dlouho zahálet v obnovení bojových akcí.⁷²⁰

Dne 15. září se Kissinger sešel s Thoem k dalšímu jednání. I přes obviňování Američanů Hanojí, že protahují jednání, aby se dostali přes své volby a mohli proti VDR poškozené bombardováním nastolit tvrdší metody jednání, což Kissinger samozřejmě odmítl, se jednání vedlo ve více než konstruktivním duchu. Načrtl se základní cestovní plán vojenské a politické konsolidace a řešení situace. Do tří až šesti měsíců se z oblasti měli kompletně stáhnout Američané. Vláda národní shody měla být nadřazena regionálním vládám, kde měly existovat vlády na podobném principu. Nová vláda měla být, na rozdíl od předešlých návrhů, kdy existovaly pouze dvě strany konfliktu, které si měly vybrat členy nové vlády (a nějaké

⁷¹⁷ Kissinger, Henry. *Roky v Bílém domě*. Praha, 2006, s. 1213-1214.

⁷¹⁸ FRUS, 1969–1976, Volume VIII, Vietnam, January–October 1972, Document 245. Memorandum of Conversation, Saigon, August 18, 1972, Washington, 2010, s. 872-895.

⁷¹⁹ FRUS, 1969–1976, Volume VIII, Vietnam, January–October 1972, Document 250. Memorandum From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to President Nixon, Washington, August 25, 1972. Washington, 2010, s. 916-921.

⁷²⁰ Ang Cheng Guan *Ending the Vietnam War: The Vietnamese Communists' Perspective*, London, 2003, s. 110-112

neutrály, které měl vybrat Saigon), měla vzniknout na půdorysu hlasů odevzdaných v prezidentských volbách, které měly být vyhlášeny co nejdříve. K dohledu nad nimi měla vzniknout komise složená z přívrženců saigonské vlády, NFO a neutrálů. Tato komise neměla být rozpuštěna ani po volbách a měla se z ní stát komise pro revizi ústavy Vietnamské republiky. Hlavními tématy pro další jednání byla koncepce textu přijatelného pro obě strany. Důležité také bylo vytvořit takové mezinárodní záruky pro fungování těchto dohod. Naopak Kissingera pobouřil „neomalený“ návrh VDR na zvýšení reparací o miliardu na celkových 9 miliard dolarů, které si obě země měly rozdělit, kdy každá z nich měla dostat 4,5 miliardy. Mělo také dle něj vzniknout pět jednacích fór, kde by se vyřešily problémy mezi oběma Vietnamy. Další, tentokrát intenzivní dvoudenní schůzka, byla dohodnuta na 26. a 27. září 1972.⁷²¹ Na tomto jednání zástupci VDR přišli s novým desetibodovým plánem, který koncentroval všechny předešlé návrhy VDR na řešení vojenských a politických otázek obou Vietnamů. Američané se měli stáhnout do 45 dní od podepsání dohody (což již nebyl téměř žádný problém, 29. srpna Nixon oznámil stažení dalších 12 000 vojáků a v zemi mělo zůstat již jen 27 000 příslušníků amerických ozbrojených sil, poslední bojová jednotka navíc byla stažena již 23. srpna 1972), v dalších bodech bylo řešení politických otázek dle výše popsaných návrhů (komise, Vláda národní shody, volby), vojenské otázky mezi vládami VDR a Vietnamské republiky měla vyřešit až nová vláda (což Kissinger považoval za zvláště problematické), Američané měli zastavit bombardování a odminovat přístavy, na dodržení měla dohlédnout mezinárodní komise složená ze zástupců 15 národů. Dohoda se měla týkat pouze Vietnamu a nikoliv Indočíny. Pro dohodu byli Vietnamci ochotni dokonce stáhnout část svých sil z Vietnamské republiky a „vyrovnat tím síly“. Tyto návrhy Severovietnamci předložili večer 26. září a Američané se k nim vyjádřily druhého dne. Jejich výhrady byly především politické s důrazem na demokratické prvky: chtěli, aby byla zachována v zemi svoboda slova, političtí oponenti neměli být po dohodě komunisty eliminováni a po prezidentských volbách měly být i nové parlamentní volby. O eventuálním sjednocení země měli rozhodnout v plebiscitu obyvatelé obou zemí. Velmi je také iritovala výše reparací a slovo reparace vůbec. Na druhou stranu Američané prohlásili, že nijak na žádné politické síle v zemi netrvalí a že je jim lhostejný i případný protiamerický ráz budoucí vlády. Kissinger také poznamenal, že by nebylo správné vnucovat dohodu mezi vládou USA a VDR „třetí

⁷²¹ FRUS, 1969–1976, Volume VIII, Vietnam, January–October 1972, Document 263. Memorandum From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to President Nixon, Washington, September 19, 1972, Washington, 2010, s. 964-972.

straně“ bez dalšího jednání s ní. Bylo však evidentní, že jsou s postupem jednání obě strany spokojeny a byla sjednána další schůzka.⁷²²

Zatímco se jednání s VDR dostávalo do konstruktivnější pozice, stával se postoj Saigonu k jednáním čím dál tím více tvrdohlavějším. Thieu měl výhrady naprosto ke všem vyjednaným bodům. Například jednací bod o volební a ústavní komisy (pojmenované nyní jako Výbor národního usmíření) dle Saigonu neměl v žádném z diskutovaných návrhů jednoznačně definováno, že její složení musí být tříložkové. Toto řešení mělo dle Thieua v Jižním Vietnamu (byť dočasně) legitimizovat dvě vlády. Velmi krkolomná byla i konstrukce, že v tříložkové komisi a z ní vycházející vládě budou „neutrálové“ ve skutečnosti přívrženci Francie, která v oblasti vyvíjela „podezřelou“ aktivitu. Moc nad Jižním Vietnamem si nová vláda pak měla rozdělit tak, že by zemi bylo vládnuto z Paříže a Hanoje, což byla mírně řečeno hodně bizarní konstrukce. A podobné „argumenty“ měli představitelé saigonské administrativy ke všem bodům.⁷²³ Američanům s jejich výhradami pomalu přestávala docházet trpělivost. Po výše citovaném jednání, které se odehrálo 4. října 1972, byl velvyslanec v Saigonu Bunker, jeden z největších jestřábů a podporovatelů politiky Vietnamské republiky, velmi rozčilen a tak také referoval do Washingtonu. Nixon při rozhovoru s Kissingerem ke vzniklé situaci v Saigonu poznamenal:

*„Budeme to s ním (Thieuem) muset po volbách skončit, to je mi jasné. Víte, pokud se hodlá chovat takhle nerozumně, pak si vážně myslím, že ta nula tady nemůže mít hlavní slovo.“*⁷²⁴

Nixon však předpokládal, že na další schůzce se Severovietnamci k žádnému signifikantnímu posunu nedojde. V tom se však mýlil.

Jednání se konalo 8. října 1972 a Američané na něm předložili úpravy k plánům Hanoje. V politických otázkách Američané především požadovali větší upřesnění pravomocí Výboru národního usmíření. Ve vojenských otázkách žádali propuštění svých vojáků zajatých na území Kambodži a Laosu. Příměří mělo platit nejen na území Vietnamu, ale i celé Indočíny a bylo jim jedno, zda bude dohoda podepsána s laoskými a kambodžskými povstalcí kolektivně či separátně. Hlavní bylo, aby příměří začalo platit ve stejnou dobu. Infiltrace sil

⁷²² FRUS, 1969–1976, Volume VIII, Vietnam, January–October 1972, Document 267. Memorandum From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to President Nixon. Washington, September 28, 1972 Washington, 2010, s. 978-990.

⁷²³ FRUS, 1969–1976, Volume VIII, Vietnam, January–October 1972, Document 277. Memorandum of Conversation, Saigon, October 4, 1972, Washington, 2010, s. 1028-1046.

⁷²⁴ Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006, s. 1225.

NVA a Vietkongu do Vietnamské republiky měla během příměří ustát. Ke všem těmto bodům předal Kissinger Thovi s Thuyem řadu dokumentů. Ti požádali o přestávku k jejich projednání, po níž, jak Kissinger předpokládal, nastane opět odmítnutí a zmrazení všech nadějí na mír. Po návratu z interních jednání však Tho Kissingera překvapil. Severovietnamci navrhovali na těchto jednáních vyřešit otázky a problémy mezi VDR a USA tedy především vojenské otázky: stažení sil USA z Vietnamské republiky, příměří a výměnu zajatců. Na politické otázky se měla jednání soustředit jen minimálně a v spíše obecných ujednáních.⁷²⁵ To byl totální průlom. Do té doby vždy komunisté preferovali politické řešení před vojenským. I příměří v jejich návrzích mělo nastat teprve poté, co by byla ustanovena Vláda národní shody. Po krátkém jednání se rozhodl vzít Kissinger noc na rozmyšlenou. Tím se de facto otevřela pro USA cesta z konfliktu. Naopak pro Saigon to mohlo ze dne na den znamenat, že se ocitne bez americké podpory. Bylo potřeba pro něj získat co nejlepší podmínky a ještě v noci poslal do Saigonu Kissinger velvyslanci Bunkerovi telex, v němž jej požádal, ať přemluví Thieu k co nejrychlejšímu vojenskému postupu před příměřím, aby saigonská administrativa ovládala co největší část území a měl co nejlepší podmínky k vyjednání.⁷²⁶

Intenzivní jednání pokračovala i v dalších dnech. Severovietnamci ustoupili z takových svých dogmat, jako byly volby a vytvoření vlády národní shody ještě před příměřím. Nyní mělo být první příměří a v politických otázkách se najde řešení později (pokud vůbec). Tho dokonce netrval ani na takovém „nepřekročitelném bodu“ jako byl zákaz vojenské pomoci Vietnamské republice. Do jednání se nepřímo zapojil přes Kissingera se svými podměty i Nixon. Příměří mělo být na dobu neurčitou a mělo být nezávislé na ostatních ustanoveních smlouvy. V dalším bodě chtěl president dohled nad zásobovacími trasami přes Laos a výměnu seznamu jednotek a jejich síly na území. Na znamení dobré vůle na oplátku americký prezident nabídl zastavení bombardování týden před signováním smlouvy.⁷²⁷ Nejdelší jednání trávající šestnáct hodin (od 9:58 ráno do 2:00 v noci) se konalo 11. a 12. října 1972. Zápis z tohoto jednání má 122 stran. Jednalo se především o doladování různých „drobností“ a kompetenční a mocenské spory. V jejich popředí především stála otázka Kambodži a Laosu a příměří na jejich území. Zatímco v Laosu přislíbil Tho možnost příměří

⁷²⁵ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 1. Memorandum of Conversation, Paris, October 8, 1972, Washington, 2010, s. 1-25.

⁷²⁶ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 2. Message From the President's Deputy Assistant for National Security Affairs (Haig) to Richard Kennedy of the National Security Council Staff. Paris, October 8, 1972, Washington, 2010, s. 25-26.

⁷²⁷ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 5. Memorandum of Conversation Paris, October 10, 1972, Washington, 2010, s. 43-64.

do 30 dnů od podepsání dohody (Pathet Lao k překvapení Laoské královské vlády ač byla silnější než kdy před tím již 22. září pristoupila na jednání s ní)⁷²⁸, s kambodžskými soudruhy měla Hanoj problém. Během čtyř let povstání, především v posledních dvou letech natolik hnutí posílilo a stalo se natolik samostatné, že Hanoj nad Rudými Khmery, i přes velké intervenční vojsko v příhraničí s Jižním Vietnamem ztratila kontrolu. Svou roli v tom hrálo několik faktorů. Zatímco povstání v Laosu a Jižním Vietnamu bylo silně závislé na dodávkách zbraní a opíralo se o bojovníky ze Severu, bez kterých by především již na Jihu bylo dávno poraženo, v Kambodži byla situace unikátní v tom, že se do čela postavil exkrál Sihanuk, čímž se otevřela možnost k vytvoření celonárodního hnutí. Pol Pot za dva roky od vyhlášení republiky toho dokonale využil. Lon Nolův režim byl navíc extrémně slabý, pevně ovládal jen oblast kolem Phnompenhu a bez pomoci Jižního Vietnamu a USA by se vbrzku zhroutil. Navíc Pol Pot a jeho bojovníci si uměli díky tomu, že zběhla řada vojáků i se svými zbraněmi. Kambodžská guerilla byla schopna improvizovat a poradit si i bez materiálních dodávek, za které by musela být Hanoji dozajista vděčná. Pol Pot byl také přesvědčený maoista a i Sihanuk měl v ČLR své přátele, což především v Maovi vzbuzovalo velké sympatie. Severovietnamci chtěli nechtěli museli kvůli nátlaku z Pekingu část svých drahocenných zásob přenechávat Rudým Khmerům. Rudí Khmerové navíc začali obviňovat Hanoj z nedostatečného „revolučního zápalu“ a začali se množit ozbrojené útoky proti nim. Severovietnamci se nakonec rozhodli postupně své aktivity na území Kambodže omezit a v září 1972 dokonce přemístili vrchní velitelství NVO a Vietkongu, které se nacházelo v kambodžské Kratii.⁷²⁹ O těchto skutečnostech však Američané nevěděli a požadovali příměří i v Kambodži. Naopak těžce stravitelným požadavkem pro Američany a Saigon bylo propuštění 30 000 vězňů z jihovietnamských věznic. Nejednalo se o partyzány z Vietkongu, i když i zde bylo mnoho politických vězňů a podmínky ve věznicích byly příšerné, ale především o obyčejné zločince, kteří by po propuštění nepochybně nezačali vést spořádaný život a svojí činností by ještě přispěli k rozkladu země. Tento požadavek byl poprvé vznesen již při jednáních 8. října 1972. O týden později však Severovietnamci na tento bod prozatím kapitulovali. Naopak možnost výměny zajatců z Jižního Vietnamu držených ve VDR za Vietkongy zajaté na Jihu Američané přivítali. Ve dvě hodiny v noci bylo koncipováno 22 bodů konečné dohody, které měly být ještě doladěny, avšak dalo se říci že, dohoda byla na stole.⁷³⁰ Další, tentokráte, jak obě strany doufaly, poslední kolo jednání se konalo 17. října

⁷²⁸ Ang Cheng Guan Ending the Vietnam War: The Vietnamese Communists' Perspective, London, 2003. s. 112.

⁷²⁹ Short, Philip. Pol Pot: dějiny zlého snu. Praha, 2005, s. 209.

⁷³⁰ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 6. Memorandum of Conversation, Paris, October 11–12, 1972, Washington, 2010, s. 65–115.

1972. Na něm se definitivně podařilo vyřešit dva klíčové problémy bránící dohodě. Hanoj nedosáhla propuštění 30 000 vězňů z jihovietnamských věznic (viz výše). Vojenská pomoc Vietnamské republiky měla být podrobena přísnému dohledu a mělo docházet k výměně zbraní kus za kus, tedy za jednu zničenou či zastaralou zbraň mohla dostat ARVN zbraň novou, avšak nesmělo docházet k posilování stavů vojska a počtu zbraní. Hanoj se na oplátku zavázala ukončit infiltraci svých jednotek na Jih. Vnitrovietnamské otázky však byly řešeny jen povrchně. VDR o nich nechtěla podrobněji jednat s USA a odsunula je až na „budoucí“ bilaterální jednání s Vietnamskou republikou. Thuy již zval Kissingera na podpis smlouvy do Hanoje. Ten však varoval, že ještě není nic hotovo, a že se možná ještě budou muset sejít k dalším jednáním, což, jak se ukázalo, byla slova více než prorocká. Pokud by byla potřeba, Američané Severovietnamcům nabídli možnost dalších jednání v laoském hlavním městě Vientiane ve dnech 22., 23. a respektive 24. října při následující návštěvě Kissingera v regionu.⁷³¹

Problém byl vytvořen již v počátcích jednání, kdy bylo domluveno, že budou čtyřstranná, respektive dvou stran označovaných „naše“ a „vaše“ strana složených z reprezentací VDR a Prozatímní revoluční vlády Jižního Vietnamu a vlády Spojených států amerických a Vietnamské republiky. Dohoda, která měla být výsledkem těchto jednání, musely podepsat všechny její strany. V tom však byl problém. Zatímco u Prozatímní revoluční vlády nebyl souhlas problém, neboť ta byla de facto jen prodlouženou rukou Hanoje a byla na ní absolutně závislá, o Saigonu jako o úplném vazalu Washingtonu se již v této chvíli mluvit nedalo. Ten se začal Nixonově administrativě zpěčovat a začal negovat veškeré vyjednané body smlouvy a smlouvu samu. O tom se Kissinger přesvědčil sám, když 19. října 1972 dorazil na jednání s Thieuem do Saigonu. Již během pařížských jednávání se Thieu k nim odmítal vyjadřovat a s Američany nekomunikoval. Dostí trapně se vymlouval na své zdraví. Po doporučení Kissingera z 8. října o zrychleném vojenském postupu nepřijal k dalším informativním jednáním velvyslance Bunkera s tím, že o víkendu byl na vodních lyžích, šlápl na rezavý hřebík a nyní leží v posteli po injekci v horečkách. Stejně tak musel být zrušen další termín schůzky - Thieu se omluvil s tím, že jej rozbolely zuby a znovu musel ulehnout na své lůžko. Do třetice se měl před schůzkou s velvyslancem předávkovat laxativy, což ovšem

⁷³¹ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 22. Memorandum From the President's Deputy Assistant for National Security Affairs (Haig) to President Nixon, Washington, October 17, 1972, Washington, 2010, s. 174-175.

klidnou rekonvalescenci v posteli zcela vylučovalo.⁷³² Problém byl také v tom, že Kissinger poslechl Le Duc Thoa, který mu v průběhu jednání 9. října v soukromém rozhovoru doporučil „větší politickou pružnost při jednání v Saigonu“. Kissinger se tedy rozhodl nedávat zatím Saigonu k dispozici všechny dojednané body a seznámit Thieu až s hotovou věcí.⁷³³ Kissinger poněkud naivně předpokládal, že v Saigonu budou z mírové dohody nadšeni. Podařilo se mu vyřešit většinu problémů: pokud by se podařilo udržet současnou linii, zůstalo by pod vládou Saigonu 90% obyvatelstva, i když by v zemi Vietkong zůstal, další infiltrace by byla zakázána, v politických otázkách dohoda de facto zachovávala daný stav, vznik Vlády národní shody byl zastaven a Thieu se svou svitou mohl zůstat v úřadě, stejně tak mohli zajatí příslušníci Vietkongu zůstat ve vězení a do země měly i nadále proudit americký vojenský materiál a pomoc. Na dodržování smluv měla dohlížet mezinárodní komise. Kissinger tedy předpokládal, že Thieu bude z dohody nadšen a že s ním nebudou problémy a v krátké době Saigon dohodu ratifikuje. Ke Kissingerovu zděšení byla reakce přesně opačná. První schůzka ráno 19. října proběhla v poměrně konstruktivním duchu. Kissinger představil celý projekt dohody, Thieu se ptal na podrobnosti a Američané se ho snažili uchlácholit. Chování Jihovietnamců při tomto jednání mělo být pro Kissingera varující. Ač všichni Jihovietnamci ovládali plynule angličtinu, Thieu si nechal překládat Kissingerův výklad svým poradcem a šedou eminencí režimu Hoang Duc Nhaem⁷³⁴ do vietnamštiny, který polovinu z toho, co překládal, vypustil a zdálo se, že spíše komentuje to, co Kissinger říká, než aby překládal.⁷³⁵

Jednání pokračovalo druhého dne při setkání Kissingera s Národní bezpečnostní radou Vietnamské republiky, jíž předsedal náčelník generálního štábu ARVN Vien. Diskuse opět proběhla v klidu. Kissinger s bývalým velitelem MACV Abramsem (byl odvolán v červnu, v říjnu se stal po Westmorelandovi náčelníkem generálního štábu) odpověděli na všechny otázky a slíbili další vojenskou pomoc. Kissinger předpokládal, že se vše blíží k dohodě.⁷³⁶

⁷³² FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 11. Backchannel Message From the Ambassador to Vietnam (Bunker) to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger), Saigon, October 13, 1972, Washington, 2010, s. 134–135.

⁷³³ Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006, s. 1241.

⁷³⁴ Hoang Duc Nha (1941) vietnamský politik, vystudoval na francouzském lyceu v Dat La a technickou universitu v Pittsburchu díky čemuž poznal americkou kulturu a stal se speciálním poradcem prezidenta Thieu při jednáních s Američany, za tuto pozici nevděčil svým schopnostem (které byly až na korupčnost podprůměrné) ale tomu že Thieu byl jeho strýc, ovlivňoval nepříznivě Thieu vůči dohodě a Kissinger nepokrytě dává ve svých pamětech najevo, že Nha považoval za nekompetentního politického pleticháře, po roce 1973 se stal ministrem informací, v této funkci zavedl pro média speciální poplatek a kdo chtěl dále vydávat musel zaplatit vládě poplatek, což vedlo k „ekonomické cenzuře“ (většina peněz navíc skončila v jeho kapse), nechvalně se proslavil nevybíravým prosazováním svých chráněnců na lukrativní místa, již rok před pádem Saigonu, emigroval do USA, považován za symbol úpadku země.

⁷³⁵ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 27. Memorandum of Conversation, Saigon, October 19, 1972, Washington, 2010, s. 181–203.

⁷³⁶ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 32. Memorandum From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to the White House Saigon, October 20, 1972. Washington, 2010, s. 215–217.

To, že nebude dohoda Thieuem přijata zatím doma předvídal při setkání s Nixonem bývalý náčelník MACV a nynější odstupující náčelník generálního štábu Westmoreland. Ten kritizoval především příměří na současné linii fronty, protože tím Saigon přicházel o vládu nad značnou částí svého území. Velkou chybou také dle něj bylo, že není ve smlouvě jakákoliv zmínka o silách NVA a jejich případném stažení ze země, respektive jejich omezení. Nebyly také určeny sankce za porušování dohody. Podotkl, že bez sankcí je mezinárodní komise prakticky bezzubá. Varoval také před Thieuem. Ten se vždy prezentoval jako muž, který drží svůj osud ve svých rukou a je silný a tvrdý. Pokud by přistoupil na dohodu, která byla de facto sepsána za jeho zády, bylo by to silné oslabení jeho pozic. Varoval také, že Thieu je extrémně podezřívavý až paranoidní a navíc je velmi schopný konspirátor, který by mohl poškodit USA.⁷³⁷ Nixon evidentně také přestal tlačit na brzké uzavření smlouvy, což v prvním pohledu přišlo Kissingerovi jako správné a státnické. Po pátém upozornění na toto setkání však došel k závěru, že ve Washingtonu mají asi i jiné plány, než uzavření dohody a případně se počítalo i s pokračováním války.⁷³⁸ První jednání konané dne 21. října se vedla v naprosto vynikající pracovní atmosféře a Kissinger si je v telexu do Washingtonu pochvaloval. Skupina jednající ráno byla vedena ministrem zahraničí, který požádal o 23 změn, z kterých Američané odmítli okamžitě sedm. Zbýlých 16 mělo různou důležitost. Především žádali vyškrtnutí Výboru národního usmíření jako správní strukturu (tedy orgán, který měl nahradit stávající správu), zmizet měly také veškeré zmínky o Prozatímní revoluční vládě. Naopak zdůrazněna měla být funkce demarkační linie jako dělící linie dvou států a výpady přes ni měly být nelegální. Stejně tak požadovali, aby vešlo ve veřejnou známost, jaké jednotky VDR se z Vietnamské republiky stáhly. Jednání skončilo pro obě strany uspokojivě a Kissinger doufal, že se mu podaří vyjednat s VDR začlenění těchto bodů do dohody.⁷³⁹ Na 14:00 byla dohodnuta druhé schůzka s Thieuem, která však byla přesunuta na 17:00. Když se ani poté nic nedělo, Bunker zavolal do prezidentského paláce a Nha mu jednoduše oznámil, že jednání bylo posunuto na druhý den 8:00 ráno. Když Bunker protestoval, že to znamená další prostoj, který by mohla využít Hanoj, Nha jednoduše zavěsil. Ve 21:00 se Thieu, který se před tím omlouval, že má důležité vládní jednání, ozval sám. Byl téměř hysterický a Američany obvinil z toho, že Američané vůči němu chystají komplot. Teprve nyní Kissingerovi došlo, jaká hra s ním byla tři dny hrána. Saigon pouze natahoval čas

⁷³⁷ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 33. Memorandum for the President's Files by the President's Deputy Assistant for National Security Affairs (Haig), Washington, October 20, 1972, Washington, 2010, s. 217–220.

⁷³⁸ Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006, s. 1258–1259.

⁷³⁹ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 36. Backchannel Message From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to the President's Deputy Assistant for National Security Affairs (Haig), Saigon, October 21, 1972, Washington, 2010, s. 224–226.

a nervy Američanů. Věděli, že diplomacie USA má nějaký itinerář. Čím delší průtahy, tím pro Ameriku větší problémy s VDR a tím Amerika více v koutě, což mělo hrát do karet Saigonu. Zatímco Hanoj chtěla dohodu co nejrychleji a před prezidentskými volbami v USA, plány Saigonu byly přesně opačné.⁷⁴⁰ Další setkání s Thieuem proběhlo podle plánu v neděli 22. října 1972 v 8:00 ráno. Překvapivě nedošlo ke konfrontaci. Kissinger předal poselství od Nixona a přidal několik svých doporučení. Další vývoj měl podle něj jen dva scénáře: v prvním se mu v dalších dvou dnech podaří při jednání s Le Duc Thoem ve Vientianu dohodnout ústupky požadovaných Saigonem, což při ústupnosti VDR v poslední době považoval za možné. V druhém nedojde k dohodě, Hanoj půjde s celou mírovou dohodou na veřejnost, což poškodí nejen Saigon, ale i Washington. Thieu argumentoval tím, že Hanoj ve své proti-jihovietnamské činnosti neustane, což dokazovalo prozrazené interview Pham Van Donga pro francouzského novináře. Opět omílal argumenty z předešlých dnů, poté prohlásil, že se musí poradit s Národním shromážděním a svými poradci, a že další jednání bude v 17:00 a na tom dostane Kissinger definitivní odpověď.⁷⁴¹ Kissinger neměl z jednání až takový pocit zmaru a stále doufal v saigonský souhlas. Mezičas využil Kissinger k návštěvě Lon Nola v Phnompenhu. Se svým kambodžským spojencem neměli Američané (na rozdíl od Severovietnamců s Khmery) žádný problém a Lon Nol slíbil vyhlásit jednostranné příměří. V 17:00 se Kissinger dostavil do prezidentského paláce. Jednalo se prakticky o pouhé přečtení stanoviska Saigonu. Ačkoliv Thieu hovořil plynně anglicky, odmítl komunikovat jinak než ve vietnamštině. Nha poté přečetl stanovisko, v němž jihovietnamský režim odmítl v Paříži vyjednanou dohodu a další jednání postavené na ni. Saigon chtěl především záruky naprosté nepřekročitelnosti demilitarizované zóny, úplné stažení vojenských sil VDR ze svého území a právo na politické sebeurčení země bez jakéhokoliv vlivu či dohody jiných státních subjektů. Později tento postoj získal označení jako politika „čtyř ne“, která se prosadila v poslední fázi existence saigonského režimu. Obsahovala tyto body: žádné vyjednávání s VDR, žádné komunistické aktivity na území Vietnamské republiky, žádné politické koalice s komunisty a žádný ústup z území.⁷⁴² Obvinili také Američany, že Saigon zaprodali Číňanům a Sovětům.⁷⁴³ Nha s Thieuem při čtení deklarace občas plakali, ale nebyl to projev zármutku, ale vzteku.

⁷⁴⁰ Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006, s. 1262-1263.

⁷⁴¹ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 42. Backchannel Message From the Ambassador to Vietnam (Bunker) to the President's Deputy Assistant for National Security Affairs (Haig), Saigon, October 22, 1972., Washington, 2010, s. 240-245.

⁷⁴² FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 41. Backchannel Message From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to the President's Deputy Assistant for National Security Affairs (Haig), Saigon, October 22, 1972, Washington, 2010, s. 239.

⁷⁴³ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 44. Backchannel Message From the President's Deputy Assistant for National Security Affairs (Haig) to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) in Saigon, Washington, October 22, 1972, Washington, 2010, s. 247-249.

Kissingerovi bylo jasné, že více než zármutek nad promarněnou šancí k míru se oba muži více „rmoutili“ o svá místa a mocenské postavení. Kissinger byl evidentně zklamán. V telexu bezprostředně po této debatě nabídl do Washingtonu dvě varianty dalšího postupu. Mohl zůstat v regionu a zahájit vyjednávací maraton a pendlování mezi Hanojí a Saigonom, dokud nebudou vyřešeny veškeré problémy bránící dohodě. Problém byl podle něj v tom, že by Severovietnamci mohli trvat na svém a Thieu by mohl přikročit k dalším nepředloženým činům. Spojené státy by se staly vydíratelné od obou Vietnamů a výsledek by byl nejistý. Druhou variantou bylo okamžitě kontaktovat Moskvu, přes ni uklidnit Hanoj a pokračovat v dalších jednáních. Američané by tím získali několik důležitých bodů. Mohli tvrdit, že nechtějí podepsat dohodu přes námitky spojence a nechat ho osamocенého v boji. Jednání v Paříži mohla pokračovat, a pokud by se Hanoj požadavkům podřídila, nebyl by problém smlouvu podepsat. Zároveň by toto řešení otupilo hrot domácí i zahraniční opozici. Doporučoval v každém případě zastavit bombardování VDR a omezit leteckou podporu ARVN.⁷⁴⁴ Kissinger nepokrytě dával najevo, že druhá varianta je pro něj přijatelnější a na jeho stranu se přidal i Nixon. Druhý den, po chladném rozloučení s Thieuem, opustil Saigon a vrátil se do Washingtonu.⁷⁴⁵

6.4 Obnovení jednání a operace Linebacker II

To, že jednání v Saigonu zkrachovalo, zatím v Hanoji netušili a 23. října s radostí uvítali zastavení bombardování Severu nad 20. rovnoběžkou a omezení bombardování pod 20. rovnoběžkou a nad územím Vietnamské republiky na pouhých 100 náletů denně, což opět silně oslabilo bojovou morálku ARVN. Hanoj však zpozorněla, když Kissinger neodletěl do Vientiane a odkud měl pokračovat na překvapivou návštěvu VDR. Nelze zastírat, že jako velký problém se ukázal rozhovor Pham Van Donga pro novináře Arnauda de Borchgrave. Ten v něm prohlásil, že tato smlouva je pouze přechodným řešením a že se ještě uvidí, jak bude probíhat další vývoj. De Borchgrave potřeboval dostat rozhovor do svého časopisu Newsweek co nejdříve. Nejspolehlivější a nejrychlejší spojení v celé Indočíně měla ambasáda v Saigonu. Došlo k jednoduché dohodě: de Borchgrave poslal své interview a američtí a jihovietnamští diplomaté se dostali k výbušnému textu o několik dní dříve, což Saigonu poskytlo velmi průraznou municí k odmítnutí smlouvy. Byl to také jeden z argumentů, o které Nixon podepřel rozhodnutí Washingtonu k odložení podpisu smlouvy. Dalšími důvody byla

⁷⁴⁴ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 43. Backchannel Message From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to the President's Deputy Assistant for National Security Affairs (Haig), Saigon, October 22, 1972, Washington, 2010, s. 245-247.

⁷⁴⁵ Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006, s. 1265-1267.

ohromná rychlost, kterou se snažila VDR mír prosadit, problém sil VDR v Jižním Vietnamu a několik technických problémů, které se, jak doufal Nixon, podaří vyřešit během jedné až dvou diplomatických schůzek obou stran.⁷⁴⁶ Hanoj se rozhodla k jedinému diplomatickému nátlakovému kroku, který mohla v této situaci využít. Dne 25. října 1972 politbyro schválilo zveřejnění textu dohody, která byla dojednána v Paříži. O tomto rozhodnutí byl zpraven jak Peking, tak i Moskva a obě komunistické mocnosti s tímto postupem souhlasily.⁷⁴⁷ Tento krok americká diplomacie předpokládala. Bylo to pro ni velmi nepříjemné, ale stále lepší, než kdyby se dostala do mlýnice jednání mezi Jihem a Severem, kde každá strana byla nevypočitatelná. Američané se pokusili sjednat další schůzku a pokračovat v jednáních avšak nyní se Severovietnamci odmítli jakkoliv angažovat a rozhodli se Američany a Saigon za jejich „zradu“ náležitě vytrestat. Ještě v noci 25. října 1972 pak rádio Hanoj začalo vysílat znění mírové dohody a celou její historii od 8. října, kdy VDR přišla s touto průlomovou iniciativou. Toto sdělení odvysílali nejdříve ve vietnamštině, poté ve francouzštině a nakonec anglicky. Hanojské vysílání samozřejmě v americkém tisku vyvolalo značnou bouři. Pro uklidnění veřejného mínění a mezinárodní situace bylo nakonec rozhodnuto uspořádat tiskovou konferenci, které se zúčastnil jak Kissinger, tak Nixon. Bylo to poprvé, co byla tisková konference Kissingera plně ozvučena. Ten měl totiž jako naturalizovaný Američan narozený v Německu silný akcent a mediální analytici Bílého domu se obávali, že by mohl tímto akcentem pobouřit konzervativní středostavovskou Ameriku. Bylo to také poprvé, co Kissinger vystoupil v celostátním vysílání. Nixon po něm chtěl, aby si „rýpl“ do demokratického prezidentského kandidáta George McGovern, čemuž se však Kissinger ve vysílání vyhnul.⁷⁴⁸ Nixonovi s Kissingerem se poměrně obstojně podařilo vysvětlit postoj americké zahraniční politiky ohledně dojednané dohody a představili její základní body. Oba se tvářili pozitivně a nešetřili optimismem. Neslavnější větou tohoto celonárodního vystoupení byla Kissingerovi poté neustále předhazovaná fráze „*Mír je na dosah ruky.*“ a „*Dohodu lze očekávat v řádu týdnů, možná i v ještě kratším čase.*“ Jak se však ukázalo, skutečnost měla být jiná a kritici, kteří se ozvali krátce po tomto projevu, měli mít pravdu.⁷⁴⁹

Hlavní překážkou míru, jak již bylo řečeno výše, byl Saigon a Thieu se k žádnému podpisu mírové smlouvy nechystal. Naopak po celém Jižním Vietnamu byly organizovány

⁷⁴⁶ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 60. Backchannel Message From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to the President's Deputy Assistant for National Security Affairs (Haig), Saigon, October 23, 1972, 1972, Washington, 2010, s. 283–284.

⁷⁴⁷ Ang Cheng Guan Ending the Vietnam War: The Vietnamese Communists' Perspective, London, 2003, s. 115.

⁷⁴⁸ Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006, s. 1277.

⁷⁴⁹ Freed, Kenneth J., U. S. Awaits Last Round Of Peace Talks In The Daily Times-News, Burlington, October 27, 1972, s. 1. dostupné online: <http://newspaperarchive.com/burlington-daily-times-news/1972-10-27/page-2?tag=kissinger&rtserp=tags/kissinger?ndt=ex&pd=27&py=1972&pm=10> [1. 12. 2012]

„spontánní“ demonstrace proti dohodě a vzniku koaliční vlády.⁷⁵⁰ Thieu ve stejný den, kdy proběhla tisková konference Nixon-Kissinger, prohlásil před Národním shromážděním:

„Nevíme přesně, jakých dohod bylo dosaženo. Jedna věc je však jistá: s ničím teď zatím nesouhlasíme. V případě, že bude příměří, bude to příměří kompletně podle našich podmínek. Podmínky smlouvy zde představím, nepodepíši nic tajného.“⁷⁵¹

Američané na své spojence nejdříve zkoušeli metodu cukru. Programem Enhance se Spojené státy snažili materiálně nahradit ztráty ARVN. Během něho bylo do země od května do října 1972 dodáno například 120 tanků M-48, 39 houfnic ráže 175 milimetrů, 48 bitevních letadel A-37, 32 vrtulníků UH-1H a 37 CH-47. Do země bylo přesunuto dalších 105 000 tun vojenského materiálu. Na tento program navázal Enhance Plus. Ten měl oproti svému předchůdci stavu ARVN navýšit. Cílem operace, která začala 12. října 1972 na Nixonův osobní příkaz, bylo zpevnit pozici Vietnamské republiky před podpisem mírových dohod a po opuštění země Američany podpořit režim v osamoceném boji. A pomoc to byla skutečně štedrá. Od října do prosince bylo do Jižního Vietnamu dodáno 105 000 tun materiálu (zásoby munice ARVN narostly například z 150 000 tun na 165 000 tun), 70 000 ručních a jiných pěchotních zbraní, 362 dělostřeleckých kusů, 622 tahačů, 2035 dalších vozidel, a 11 000 vysílaček. Nejvíce však získalo letectvo: VNAF během dvou měsíců získala 116 stíhaček F-5 (32 stíhaček byly použité stroje z šáhova Íránu⁷⁵²), 90 A-37, 28 bitevních A-1 a 32 transportních C-130. Díky této pomoci se VNAF stala čtvrtým největším letectvem světa s téměř 2000 letadly.⁷⁵³ Nixonova administrativa se takto snažila Saigon uplatit a přesvědčit tak Thieu k podpisu mírové dohody, což se nezdařilo. Amerika se však snažila udržet tvář a pomoc i přes to pokračovala. Celkově se vyšplhala cena dodaných zbraní a materiálu na 2 miliardy USD. Vedle toho Jihovietnamci převzali většinu objektů po amerických ozbrojených silách i s většinou jejich vybavení a v provozuschopném stavu. Vedle toho přecházeli pod jihovietnamskou správu i sklady, které zde Američané zanechávaly. Hlavní důvod samozřejmě byl, že se jednoduše nevyplatilo zásoby v nich uložené převážet zpět do USA, avšak oficiálně to bylo odůvodněno podporou Saigonu. Na druhou stranu Američané ústy

⁷⁵⁰ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 67. Transcript of a Telephone Conversation Between the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) and the Ambassador to Vietnam (Bunker), October 24, 1972, Washington, 2010, s. 294–295.

⁷⁵¹ Freed, Kenneth J., U. S. Awaits Last Round Of Peace Talks In The Daily Times-News, Burlington, October 27, 1972, s. 1. dostupné online: <http://newspaperarchive.com/burlington-daily-times-news/1972-10-27/page-2/?tag=kissinger&rtserp=tags/kissinger?ndt=ex&pd=27&py=1972&pm=10> [1. 12. 2012]

⁷⁵² FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 71. Memorandum From Secretary of Defense Laird to the Assistant Secretary of Defense for Installations and Logistics (Shillito), Washington, October 25, 1972, Washington, 2010, s. 301–303.

⁷⁵³ Willbanks, James H. Abandoning Vietnam: How America Left and South Vietnam Lost Its War. Lawrence, 2004, s. 174.

velvyslanec Bunkera Thieua jasně varovali, že pokud nebude Saigon k dohodě vstřícnější, mohl by přijít o veškerou pomoc.⁷⁵⁴ Problém byl však v tom, že jihovietnamský režim nebyl schopen plně těchto obrovských prostředků využít. Pro všechny složitější zbraně scházeli vycvičení specialisté, a tak dělostřelecké kusy, rozebraná letadla, tanky a tuny a tuny munice v roce 1975 padly nepoškozené ve skladech do rukou triumfujících Severovietnamců (jednu nepoškozenou F-5 poté Vietnamská socialistická republika věnovala jako dík za pomoc ČSSR, stroj je dnes k vidění v leteckém muzeu Praha-Kbely).

Jasným nátlakem Saigonu a varováním, co se může stát, pokud nebude rozumnější, bylo i to, že Washington nadále pokračoval v přípravách komise, která měla dohlížet na příměří. Washington tím dal jasně na srozuměnou, že je připraven obejít svého spojence a nejvyšší nouzi podepsat smlouvu i bez něj.⁷⁵⁵ V tuto chvíli však byl odsunut problém Vietnamu na druhou kolej. Ve Spojených státech byly 7. listopadu prezidentské volby, na které čekaly všechny strany konfliktu. Pokud by Nixon prohrál, nikdo nemohl odhadnout politiku nové vlády. McGovern vyhrožoval zastavením veškeré pomoci Saigonu a podpis mírové dohody bez jeho souhlasu.⁷⁵⁶ Naopak Nixonova administrativa musela vyvracet spekulace o tajném esu předvolební kampaně, tedy podpisu mírové dohody, které mělo proběhnout již ve čtvrtek 2. listopadu 1972.⁷⁵⁷ Tuto spekulaci vyvrátil až viceprezident Spiro Agnew.⁷⁵⁸ Stejná nejistota a fámy se objevovaly i na mezinárodní scéně a v obou Vietnamech. VDR by samozřejmě byla raději, pokud by se prezidentem stal pacifistický McGovern, který by z Vietnamské republiky stáhl poslední americké vojenské síly a ponechal by saigonský režim svému osudu. To alespoň tvrdil. Severovietnamci se však odnaučili věřit slibům politiků všech mocností. Vzhledem k výměně administrativy, které většinou v první řadě vyměnili vyjednavče v důležitých zahraničně-politických otázkách, Hanoj zaujala vyčkávací pozici. Na druhou stranu si Severovietnamci uvědomovali, že by to mohlo válku prodloužit, což sice nikdy nehrálo v plánech Hanoje roli, ale již nemuseli být k míru nikdy pro Hanoj tak

⁷⁵⁴ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 75. Backchannel Message From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to the Ambassador to Vietnam (Bunker), Washington, October 27, 1972, Washington, 2010, s. 310-312.

⁷⁵⁵ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 81. Backchannel Message From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to the Ambassador to Vietnam (Bunker), Washington, October 30, 1972, Washington, 2010, s. 328-330.

⁷⁵⁶ Tempo Increases As Nov. 7 Draws Near In The News Journal, Radford, October 30, 1972, s. 1. dostupné online: <http://newspaperarchive.com/radford-news-journal/1972-10-30> [2. 12. 2012]

⁷⁵⁷ Peace Treaty Signing Wont Come Thursday In The News Journal, Radford, October 30, 1972, s. 1. dostupné online: <http://newspaperarchive.com/radford-news-journal/1972-10-30> [2. 12. 2012]

⁷⁵⁸ Agnew, Spiro Theodore (1919-1996) americký politik, původně guvernér Marylandu, v letech 1969 až 1973 39. viceprezident USA, proslavil se zneužíváním viceprezidentského úřadu k životu na vysoké noze, po odhalení daňových podvodů již se dopustil, musel jako druhý viceprezident rezignovat, později ve svých pamětech tvrdil, že mu Nixon z Haighem vyhrožovali smrtí, pokud by neodstoupil, po jeho odstoupení dostal však od Nixona milost, Agnewova aféra odstartovala dlouhou serii skandálů která vedla k Nixonově rezignaci.

příhodné podmínky. Pokud by dostal saigonský režim čas pro regeneraci po krvavém roce 1972, mohl se alespoň částečně stabilizovat a mohla se i změnit politika Washingtonu vůči němu. Naopak pro Saigon bylo vítězství Nixona menší ze dvou zel. Pokud by McGovern splnil svůj slib a nechal Vietnamskou republiku bez jakékoliv podpory, znamenalo by to pro zemi katastrofu. Všichni tedy s jistým ulehčením přijali výsledky voleb ze 7. listopadu 1972: Nixon získal 60,7% voličů oproti 37,5% hlasům pro McGoverna. Díky zvláštnostem amerického prezidentského volebního systému bylo Nixonovo vítězství naprosto drtivé. Nixon uspěl v 48 státech unie a získal 520 volitelů, zatímco McGovern pouze 17 (zvítězil pouze ve federálním distriktu a Massachusetts).⁷⁵⁹ Tento výsledek pro další postup v jednáních o Indočíně znamenal pokračování v dosavadní linii a muselo se počítat i s tím, že Nixon může přikročit díky tomu, že již mu v dalším postupu nemusely bránit žádné ohledy na znovuzvolení, k tvrdšímu postupu vyjednávání. Dosud vyčkávající Severovietnamci potvrdili 8. listopadu že jsou ochotni pokračovat v jednáních. Místo 14. listopadu však navrhli až termín 20. listopadu, neboť Le Duc Tho byl údajně nemocný.⁷⁶⁰

Na začátku nového Nixonova období a nových jednání se však situace poněkud od předchozího měsíce změnila. Především se začal čím dál tím více kalit vztah Nixona s Kissingerem. Spory mezi oba muži byly již v předešlých letech, avšak jednalo se především o konflikty na bázi odborné a kvůli rozdílným pohledům na další diplomatický postup. Nyní se však situace změnila. Kissinger se díky svým cestám do ČLR a jednáním v Paříži stal populární a mocnou figurou, což Nixona, který trpěl i přes jasné vítězství stále komplexem méněcennosti a paranoiou, vedlo k žárlivosti a k poradci se stavěl čím dál tím podezřívavěji. To nevedlo k žádným velkým scénám. Naopak, Nixon se spíše od svého nejbližšího spolupracovníka začal izolovat a blízké každodenní kontakty se stávaly čím dál tím více sporadičtější. Nixon, jist si svým postavením, začal také ve státní správě a zahraniční politice dělat čistky, které dosazovaly do klíčových pozic jeho nejvěrnější, což se naopak setkalo s nelibostí Kissingera, kterému se zajídal jistý nevědek, který prezident projevil vůči propuštěným lidem. Nejdůležitější změnou měla být výměna Lairda. S tou však Nixon počítal až v létě 1973. Nixona také čím dál tím více děsil rozpínající se skandál kolem vloupání do sídla demokratů v administrativním centru Watergate.⁷⁶¹ Změna po volbách se projevila i při jednáních s Hanojí obnovených 20. listopadu 1972. Severovietnamci díky zveřejnění textu měli opět podporu mezinárodního společenství. Paradoxně, stejně jako Američané,

⁷⁵⁹ 1972 Presidential General Election Results, dostupné online: <http://uselectionatlas.org/RESULTS/national.php?year=1972> [3. 12. 2012]

⁷⁶⁰ Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006, s. 1285.

⁷⁶¹ Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006, s. 1284-1285.

považovali znovuzvolení Nixona za svoji výhodu. Předpokládali totiž, že budou opět moci natahovat jednání a tím získávat pro VDR zpět pozice, ze kterých v říjnových jednáních ustoupila.⁷⁶² V každém případě byli, eufemisticky řečeno, Severovietnamci z krachu říjnové dohody značně rozladěni. Le Duc Tho si nedával při jízdě na jednání pozor a místo jednání, rezidenci v Gif-Sur-Yvette, poprvé oblehli novináři (lze pouze spekulovat, zda se tak skutečně stalo náhodnou indiskrecí či únik informací byl řízený). I přesto, že se ze začátku pokoušel zlepšit atmosféru dary pro Severovietnamce (Tho dostal knihu o Harvardu, kde mu Kissinger nabídl pozici profesora marxismu-leninismu a Thuy získal knihu o USA a bustu koně) se šestihodinové jednání neslo v poměrně tvrdém tónu. Především se hned z počátku Severovietnamci tvrdě pustili do americké zrady. Tho, který zažil jednání s Japonci i Francouzi prý ještě podobnou politickou zradu nezažil. Pokud by to šlo takto dál, varoval, válka by mohla trvat další čtyři roky. Přesto byla prozatím z vietnamské strany dána najevo jasně ochota pokračovat v jednáních. Američané předložili 67 jihovietnamských požadavků na změnu smlouvy, načež si vzala evidentně pobouřená hanojská delegace čas na jejich prozkoumání do druhého dne.⁷⁶³ Dne 21. listopadu se však začala situace komplikovat. Tho sice vyšel vstříc Saigonu a Washingtonu v několika margináliích, především kolem demilitarizované zóny (kterou VDR stejně již přespříliš nerespektovala). Kissingerovy naděje však okamžitě zchladily tím, že se vrátili k několika předříjnovým požadavkům, přičemž nejkonfliktnějším z nich bylo odstoupení Thieua jako podmínka míru a propuštění jihovietnamských vězňů. Jak si Kissinger povšiml, Severovietnamci byli čím dál tím více podrážděni a začali se vracet ke své staré taktice deklamování.⁷⁶⁴ Situaci nevylepšili ani Jihovietnamci, se kterými Kissinger pravidelně postup jednání konzultoval. Ti odmítli ze svých požadavků slevit. Zcela očividně jednání v Saigonu, které probíhalo v předešlých týdnech, nemělo odpovídající výsledky. Bylo jasné, že bez jasného a tvrdého nátlaku na Saigon a bez jeho ustoupení z nesplnitelných požadavků dojde ke krachu jednání.⁷⁶⁵ I přes to se podařilo do smlouvy začlenit na dvanáct změn požadovaných Vietnamskou republikou. Naopak „úprava“ VDR, ve kterém nabízela stažení svých sil z I vojenského regionu za propuštění všech vězňů a vytvoření tří prvkové (saigonská administrativa-NFO-neutrálové)

⁷⁶² Ang Cheng Guan *Ending the Vietnam War: The Vietnamese Communists' Perspective*, London, 2003, s. 116.

⁷⁶³ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 115. Message From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to President Nixon, Paris, November 20, 1972, Washington, 2010, s. 425–426.

⁷⁶⁴ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 116. Message From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to President Nixon, Paris, November 22, 1972, Washington, 2010, s. 427–428.

⁷⁶⁵ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 124. Message From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to President Nixon, Paris, November 24, 1972, Washington, 2010, s. 444–448.

Národní rady smíření a svornosti, která měla dohlédnout na příměří a mírové soužití obou států, opět věci poněkud komplikovaly, i když se Američanům podařilo okleštit pravomoci tohoto tělesa a zabránit propuštění kriminálních. Kissinger se rozhodl nevyužít možnost, kterou mu dal Nixon. Prezident mu v krajní nouzi dovolil přerušit jednání a poté by Amerika obnovila bombardování (tuto možnost nakonec Nixon sám vyloučil). Kissinger se zatím rozhodl v jednáních pokračovat. Dne 25. listopadu první kolo schůzek po krachu říjnové dohody skončilo. Nyní musel Kissinger vést rozhovory se dvěma stranami: se Severovietnamci a s Jihovietnamci a obě jednání lze označit za neúspěšné. Hanoj se vrátila ke svým požadavkům a byla ochotna ustoupit jen v kosmetických záležitostech a Saigon odmítal ze svých nesplnitelných a často naprosto nesmyslných podmínek ustoupit úplně. Jednání se tak opět dostalo do patové situace. Přesto se ještě obě strany shodly na jeho pokračování. Během týdenní pauzy, kdy si obě strany měly ujasnit své postoje a Američané se chtěli pokusit přitlačit Saigon ke zdi a donutit Thieu ke změně nekompromisního postoje.⁷⁶⁶ Kissinger doporučil Bunkerovi, ať Thieu varuje před tím, aby neprotahoval svými obstrukcemi jednání příliš dlouho. V lednu 1973 se měly konat volby do Kongresu, které, jak předvíдалy průzkumy, měla vyhrát demokratická opozice. Pokud by se tak skutečně stalo, dalo se předpokládat, že nový Kongres nebude podporovat politiku prezidenta ve Vietnamu a může omezit i podporu Saigonu jak vojenskou, tak finanční. Měl také doporučit přijmout koncept Národní rady smíření a svornosti s recipročním stažením sil VDR z vojenského regionu I s ním spojenou. Bunker však pochyboval, že přiměje Saigon k nějakému pozitivnímu posunu vůči dohodě. Podle něj Nha a Thieu vymýšleli jenom kličky, jak dohodě zabránit.⁷⁶⁷ To se potvrdilo i při jednání Nixona se speciálním poradcem jihovietnamského prezidenta Nguyen Phu Duca. Ten předal Nixonovi 24 stránkový dopis, který výmluvně obhajoval postoj Saigonu vůči rozhovorům. Duc měl dvě výhody při jednání s nejmocnějším mužem světa: byl absolutně bezmocný a o ničem nerozhodoval (Thieuovi mohl maximálně poradit a ten se jeho radou samozřejmě vůbec nemusel řídit) a byl naprostý flegmatik, takže ani varování nejhrubšího zrna na něj neměla žádný vliv. Nixon s Kissingerem z jednání s ním

⁷⁶⁶ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 126. Message From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to President Nixon, Paris, November 25, 1972, Washington, 2010, s. 460–463.

⁷⁶⁷ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 127. Editorial Note, Washington, 2010, s. 463–467.

byli naprosto zoufalí.⁷⁶⁸ Kissinger ohodnotil a odhadl plány Saigonu v jednoduchém konstatování při rozhovoru s Nixonem a Haldemanem:

„To, co nám právě ten malý zmetek (Duc) řekl, je to, abychom do toho (míru) šli sami. Prostě naše zajaté za stažení a nechat je bojovat. Vzali si do hlavy, že v tom případě Kongres, bez ohledu na to, co máme v úmyslu udělat se Severním Vietnamem, (nepodpoří) požadavek na ořezání vojenské a ekonomické pomoci.“

Stejně pobouřený byl i Nixon, který se snažil vysvětlit, že podobná úvaha je naprosto scestná. Kissinger předpokládal, že na dalším jednání jej „překvapí“ s dalšími požadavky či rovnou přerušením jednání vyjednávači VDR. Svou litanii zakončil poněkud nediplomatickým konstatováním, že vedení obou Vietnamů jsou „*naprostí magoři*“.⁷⁶⁹

Kissingerův pocit byl správný. Další jednání s VDR začalo 4. prosince a táhlo se s přestávkami až do 13. prosince. Ještě před jednáním omezili Američané svou leteckou podporu o dalších 25% jako gesto dobré vůle, které však evidentně nezapůsobilo. Hned v úvodu jednání vyčetl Tho Američanům jejich strategii a odvolal devět z dvanácti bodů, které se podařilo vyjednat z jihovietnamských požadavků na minulém jednání a de facto se vrátil k říjnové dohodě, kterou ještě přiosťřil požadavkem na stažení civilních amerických specialistů, čímž by prakticky uzemnili VNAF, která byla na amerických specialistech naprosto závislá. Podle Kissingera nyní existovaly pouze dvě alternativy: návrat k říjnové dohodě nebo pokračovat s nebezpečím přerušení rozhovorů na neurčito. První řešení bylo pro něj již neuskutečnitelné: se Saigonem již udělali až přespříliš velký postup. Kdyby na něj rezignovali a vyšli Hanoji vstříc, pozice Thieua by byla naprosto neudržitelná a kompromitovalo by to jak Saigon, tak Washington. Odhalilo by to jejich naprostou diplomatickou impotenci, což by bylo pro Hanoj obrovským vítězstvím. Druhé řešení spočívalo v tom, že by se Američané soustředili na dva body smlouvy: na vyřazení vágního termínů v říjnové smlouvě „správná struktura“ a trvání na zákazu vměšování vojáků NVA do partyzánského boje na Jihu. Pokud by (a Kissinger předpokládal, že se tak stane) po takovýchto návrzích opustila Hanoj jednací stůl, byla by to pro Washington velmi dobrá situace. Především by se tím Hanoj zbavila mezinárodní podpory, kterou získala po zveřejnění textu říjnových dohod a ospravedlnila případné další silové prostředky použité

⁷⁶⁸ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 131. Backchannel Message From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to the Ambassador to Vietnam (Bunker), Washington, November 30, 1972, Washington, 2010, s. 481–483.

⁷⁶⁹ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 133. Conversation Among President Nixon, the Assistant to the President (Haldeman), and the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger), Washington, November 30, 1972, Washington, 2010, s. 491–493.

USA proti VDR.⁷⁷⁰ Nixon, kterého již problémy s Vietnamem pomalu přestávaly bavit, doporučoval ve svém poselství z 5. prosince pokračovat v jednáních a varovat Severovietnamce: pokud nebudou vstřícnější či opustí jednací stůl, mohl by opět prezident obnovit nálety na VDR v ještě větší míře (v textu depeše se mluví o B-52 nad Haiphongem a Hanojí). Nixon po tomto rozhodnutí přímo prahl a chtěl začít bombardovat již před obnovením jednání během pauzy, kterou si na 5. listopadu vyhradili a ptal se Kissingera, zda má rozkázat Moorerovi, aby uvedl bombardéry do bojové pohotovosti, s čímž Kissingerem zatím nesouhlasil.⁷⁷¹ Rozhovory mezi 6.-9. a 11.-13. prosincem se nesla v duchu hesla dva kroky vpřed, tři kroky zpátky. Po jednodenní přestávce na prvním obnoveném jednání překvapil Tho Kissingera s prohlášením, že po domluvě s Hanojí a v rámci projevení dobré vůle se rozhodla, akceptovat šest z devíti bodů, které o dva dny Severovietnamci odmítli. To vzbudilo v Kissingerovi jisté mírné naděje a doufal, že se mu podaří prosadit alespoň něco z toho, co považoval za nepřekročitelné a životně nutné pro skutečně životaschopný mír.⁷⁷² Mezitím ve Washingtonu již Nixon, který byl po zkušenostech s jednáním s oběma Vietnamy daleko menší optimista, svolával své vojenské poradce a připravoval obnovení bombardování VDR.⁷⁷³ K překvapení všech se zdálo, že se v Saint-Germain, kde jednání tentokrát probíhalo, přeci jen pomalu postupuje vpřed a Kissingerovi se podařilo vyjednat podmínky demilitarizované zóny a vypustit ze smlouvy sporný termín „správní struktura“. Zdálo se skutečně, že se dohoda pomalou blíží, avšak 9. listopadu Le Duc Tho oznámil, že se mu udělalo nevolno a požádal o jednodenní přerušování jednání, aby si mohl odpočinout.⁷⁷⁴

Mezitím se Haig, který se účastnil jako pozorovatel rozhovorů v Paříži, vrátil do Washingtonu a 10. prosince se sešel s Nixonem, kterého podrobně informoval o průběhu jednání, se kterým vyjádřil prezident svoji spokojenost a zároveň se rozhodl pro poměrně odvážnou a kontraverzní akci. Zavolal sovětskému velvyslanci Dobryninovi a sdělil mu, že je nespokojen se vstřícností návrhů a to především návrhů týkajících se demilitarizované zóny,

⁷⁷⁰ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 139. Message From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to President Nixon, Paris, December 4, 1972. Washington, 2010, s. 509–514.

⁷⁷¹ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 141. Message From President Nixon to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) in Paris, Washington, December 5, 1972, Washington, 2010, s. 521–522.

⁷⁷² FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 147. Message From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to President Nixon, Paris, December 7, 1972, Washington, 2010, s. 536–539.

⁷⁷³ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 149. Message From Richard T. Kennedy of the National Security Council Staff to the President's Deputy Assistant for National Security Affairs (Haig) in Paris, Washington, December 8, 1972, Washington, 2010, s. 540–541.

⁷⁷⁴ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 152. Message From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to President Nixon, Paris, December 9, 1972, Washington, 2010, s. 545–548.

pro kterou požadoval přísnější pravidla a přesnější vymezení (Severovietnamcům se podařilo vložit do nové dohody klausuli, že se o její velikosti, pravidlech pohybu v ní a postizích za porušení těchto pravidel bude jednat na bilaterální úrovni mezi VDR a Vietnamskou republikou). Důsledky, dle něj, nemohl odhadnout a Moskva měla zatlačit na Hanoj, aby v tomto ustoupila. Naopak Kissingerovi do Paříže vzkázal, aby byl tvrdý a za žádných okolností neopouštěl jednací stůl. Pokud by nebylo zbytí a situace by byla skutečně vážná, měl se stáhnout a přijmout původně dojednaný návrh.⁷⁷⁵ Kissinger považoval podobnou pomoc za poměrně nešťastnou. Podobné blafování dle něj nemohlo vést k ničemu dobrému.⁷⁷⁶ Thieu o den dříve prohlásil, že je Spojenými státy nucen podepsat dohodu, která je stále pro Saigon naprosto nevyhovující. Pokud by nevyšel Thieu Washingtonu vstříc, znamenalo by to pro Saigon po zrušení pomoci Kongresem „náhlou smrt“. Takové bylo alespoň jeho prohlášení. Ve skutečnosti se k žádnému podpisu zatím nechystal a Američanům nevycházel vstříc naprosto v ničem.⁷⁷⁷ Na obnoveném jednání dne 11. prosince však začali komplikovat věci i vyjednavací VDR. Tho se začal pomalu vytáčet a začal tvrdit, že má v Hanoji velké problémy kvůli ústupkům, které učinil v pojetí demilitarizované zóny a znovu se objevil požadavek na stažení civilních specialistů. Hanoj se opět vrátila se svým požadavkem na jejich stažení do šesti měsíců od signování dohody. Nové bylo pouze to, že by se zachovalo stávající ustanovení smlouvy, podle které by mohli být na Jihu specialisté bez omezení a vedle toho by vznikla tajná dohoda, ve které by se na jejich stažení dohodly vlády USA a VDR. To Kissinger odmítl. I přes tento pokus obejít Saigon byl stále optimistický a doufal, že dohoda bude dokončena druhého dne, tedy 12. prosince.⁷⁷⁸ Přišlo však poměrně tvrdé vystřízlivění. Tho se pokusil o velmi chytrou a velmi jednoduchou kličku. V odstavci o dopravě přes demilitarizovanou zónu chtěl vynechat slůvko „civilní“, čímž by přes demilitarizovanou zónu dovolil přepravovat cokoli a kohokoli a tím by ji de facto neutralizoval. Opět chtěl prosadit více zmínek o vládě VDR, které byly před tím vypuštěny, což jak se dalo předpokládat, mohlo rozlítit Saigon. Přišel i s dalšími listinami, které si měli Američané prostudovat. Na konec oznámil, že 14. prosince musí opustit Paříž a odletět do Hanoje, kde se konzultacemi zdrží 5 až 6 dní. I když situace nevypadala dramaticky, ba dokonce při pohledu na papír mohly být návrhy VDR poměrně konstruktivní, Kissinger

⁷⁷⁵ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 155. Message From the President's Deputy Assistant for National Security Affairs (Haig) to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) in Paris, Washington, December 10, 1972, Washington, 2010, s. 555–558.

⁷⁷⁶ Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006, s. 1313.

⁷⁷⁷ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 153. Memorandum of Conversation, Saigon, December 9, 1972, Washington, 2010, s. 549–551.

⁷⁷⁸ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 156. Message From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to the President's Deputy Assistant for National Security Affairs (Haig), Paris, December 11, 1972, Washington, 2010, s. 559–561.

pochyboval o upřímné snaze Severovietnamců vbrzku dosáhnout dohody. Severovietnamci začali hrát hru o čas. Od svých zdrojů, dle Kissingerovy interpretace, dobře věděli, jak hluboké jsou spory mezi Saigonom a Washingtonem a protahováním jednání a vymýšlením dalších kliček se je snažili ještě prohloubit. Předpokládali, že čím více bude Nixonova administrativa zoufalá z Thieua, tím přístupnější bude k jednostrannému vystoupení z války a ponechání Saigonu bez podpory. Situaci USA Kissinger ohodnotil jako nepříznivou:

„Nyní se nacházíme v čím dál tím více nepříjemnější pozici. Nemáme žádný vliv ani v Hanoji, ani v Saigonu a stávají se z nás zajatci tohoto bratrovražedného konfliktu.“

Navrhoval tedy v co nejkratší době znovu zaminovat přístavy a obnovit bombardování nejen pod 20. rovnoběžkou, ale i nad ní. Do akce měly být nasazeny především obávané B-52, které již měly VDR přivést k reálné dohodě silou. Naopak Saigon měl v co nejkratší době navštívit nejlépe viceprezident Agnew (aby zapůsobil Washington co nejpáději) nebo alespoň Haig. Thieu měl přestat s útoky proti dohodě, protože jeho současný politický kurz určitě povede nový Kongres k ořezání, respektive úplnému zastavení dotaci. Pokud bude rozumný nejen, že bude zajištěna suverenity Vietnamské republiky, ale nevyschnou ani dotace. Agnew měl dát nepokrytě najevo, že pokud nebude Saigon a Washington „na jedné lodi“, může se stát, že Washington přistoupí na bilaterální dohodu s Hanojí, což by byla pro Saigon absolutní katastrofa.⁷⁷⁹ V tom, že má pravdu, jej přesvědčily dokumenty Hanoje předané mu k prostudování 12. prosince večer. Jednalo se o návrh vytvoření Mezinárodní komise pro kontrolu a dohled (dále ICCS-International Commission for Control And Supervision). V původním americkém návrhu se předpokládalo, že ICCS bude mít až 5000 komisařů vybraných z příslušníků čtyř národů. Každá ze stran jmenovala dvě země: Američané si vybrali jako dohlížitele Indonésany a Kanadany, Severovietnamci si za své zástupce zvolili reprezentanty Polska a Maďarska. V novém návrhu VDR mělo být komisařů pouze 250. Inspekce měly probíhat pouze na místech, na kterých se předem dohodla celý čtyřčlenný tým komise, stejně tak zprávy nesměl odesílat svým stranám každý komisař o své vlastní vůli, ale musel se na nich dohodnout celý tým. Komise navíc neměla mít žádné zázemí. Ubytování a dopravu na místo inspekce měly zajišťovat strany konfliktu, které měly být o inspekčním místě informovány (opět po jednohlasném schválení členů týmu) 24 hodin dopředu. Tho však Kissingerovi prozradil, že příště je o tom ochoten jednat. V závěrečném prohlášení Kissinger prohlásil, že dosažení dohody je pouze otázkou dobré vůle a poté již jen

⁷⁷⁹ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 163. Message From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to the President's Deputy Assistant for National Security Affairs (Haig), Paris, December 12, 1972, Washington, 2010, s. 592-596.

krátkého času. Podtrhl, že ve Washingtonu ztrácí trpělivost a přestávají věřit, že Hanoj chce vážně dosáhnout míru. Thoa také varoval, že do Paříže již nikdy nepřijede na déle než dva dny. S tímto konstatováním nejdelší šňůra jednání skončila.⁷⁸⁰

V tu dobu již byly naplno rozjety přípravy na obnovení bombardování. Dne 13. prosince 1972 oznámil Haig Kissingerovi do Paříže, že je připraveno navýšení bombardování VDR pod 20. rovnoběžkou na 250 misí stíhacích bombardérů a 51 náletů B-52 denně. Nad zbytkem VDR měly být zesíleny průzkumné lety jako varování toho, co bude následovat, pokud Hanoj neustoupí. Bylo vytipováno několik základních cílů v okolí Hanoje, jako byly vysílače rádia Hanoj, 6 komunikačních a velitelských center, 13 cílů v Haipongu, včetně loděnic a doků, 4 elektrárny a 6 důležitých prvků protiletadlové obrany. Plán mohl být spuštěn v případě dobrého počasí 48 hodin od vydání rozkazu.⁷⁸¹ Dne 14. prosince bylo rozhodnuto, že zaminování a zvýšené průzkumné lety nad VDR budou spuštěny 16. prosince. Zároveň měl Agnew 18 nebo 19. prosince navštívit Saigon a pokusit se Thieu a jeho administrativu přesvědčit k ústupkům.⁷⁸² Dne 18. prosince bylo v zákulisí oficiálních jednání v Paříži v ulici Kléber Severovietnamcům řečeno, že Američané jsou připraveni obnovit jednání kdykoliv po 26. prosinci. Zároveň toho dne bylo zahájeno bombardování (viz níže).⁷⁸³ Ve Washingtonu se také v této době doladřovaly nátlakové akce proti Saigonu. Nixon se postavil proti Kissingerovu nápadu poslat k Thieuovi jako vyjednavatele Agnewa:

„Byl bych zcela pro to ho tam (Saigonu) poslat, kdyby měl něco solidního, o čem by mohl mluvit. Ale poslat tam Agnewa je jako poslat tam neřízenou střelu, i když tam s ním bude Haig. Budou si tam muset sednout a někdo tak chytrý jako Thieu začne „Musíme mít ještě tohle a tohle...“ a Agnew nebude vědět, jak ho zasáhnout. A toho se bojím...“

Bylo tedy nakonec rozhodnuto, že do Saigonu se vydá 20. prosince Haig sám a pokusí se Thieu „přimáchnout ke zdi“.⁷⁸⁴ Kissinger také doporučil udělat dosud bezprecedentní krok, doporučil oznámit bombardování předem v tiskové konferenci a vysvětlit v ní důvody,

⁷⁸⁰ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 171. Message From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to the President's Deputy Assistant for National Security Affairs (Haig), Paris, December 13, 1972, Washington, 2010, s. 620-625.

⁷⁸¹ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 169. Message From the President's Deputy Assistant for National Security Affairs (Haig) to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) in Paris, Washington, December 13, 1972, Washington, 2010, s. 615-618.

⁷⁸² FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 173. Memorandum From the President's Deputy Assistant for National Security Affairs (Haig) to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger), Washington, December 13, 1972. Washington, December 13, 1972, Washington, 2010, s. 627-630.

⁷⁸³ Ang Cheng Guan Ending the Vietnam War: The Vietnamese Communists' Perspective, London, 2003, s. 117.

⁷⁸⁴ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 175. Conversation Among President Nixon, the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger), and the President's Deputy Assistant for National Security Affairs (Haig), Washington, December 14, 1972, Washington, December 13, 1972, Washington, 2010, s. 635-680.

které vedly Nixona k obnovení náletů. Původně předpokládal, že tiskovku povede Nixon, ten se však z této nemilé povinnosti vymluvil a Kissinger musel sdělit tuto zprávu světu osobně. Bylo oznámeno, že letecké operace proti VDR začnou 17. prosince 1972 (18. prosince v Saigonu) ráno a byly oznámeny i důvody-neústupnost VDR v mírovém jednání.⁷⁸⁵ Mezitím se intenzivně připravoval tlak na Thieu. Velvyslanec Bunker popsal ve své zprávě Kissingerovi Thieuovi představy o dalším vývoji ve Vietnamu a o jeho dalších manévrech z těchto úvah vyplívajících. Thieu především předpokládal, že se válka bude táhnout až do roku 1975 (v čemž se nespletl) a bude postupně díky vysílení Hanoje slábnout, čímž se bude naopak stabilizovat pozice Saigonu. V tom měla pomoci především intervence Washingtonu, a tak se snažil, co nejvíce protahovat jednání a dokonce uvažoval o podobné sabotáži mírových jednání, jakou udělal po tajné dohodě s Nixonem v roce 1968. Nechápal, jak by mohla Amerika po těch všech obětech opustit Jižní Vietnam a nechat jej bez podpory. Stejně tak podle Bunkera Thieu nechápal americký politický systém a nemohl mu stále během jednání vysvětlit, že i přesto, že prezident drtivě vyhrál volby proti Kongresu a jeho vůli nemá šanci. U Thieu se navíc vyvinula obrovská averze vůči „kandidátu na Nobelovu cenu“ Kissingerovi a jeho nedůvěra a paranoia vůči němu nabyla takových rozměrů, že nevěřil, že Kissingerův postoj nebyl postoj Nixonův (což byla někdy pravda). Thieu se také obával té doby, ve které se bude muset země spolehnout sama na sebe. Jeho režim se opíral o několik nejbližších přátel a spojenců a nepodařilo se mu, i když mu to prý celých pět let, co byl ve funkci Bunker radil, vybudovat větší politickou oporu svého režimu založenou alespoň na částečné shodě na národních zájmech. Jako voják dával Thieu přednost vojenským a pacifikačním řešením, nikoliv sociálním a politickým. Vedle toho se vyvinul syndrom malosti a byl přesvědčen, že nebude schopen sám čelit komunistům a ti jej dříve nebo později porazí a pohltnou jeho zemi. Na závěr své zprávy Bunker předpověděl, jaké bude Thieuovo další chování:

„Thieu bude do poslední chvíle hrát svoji starou hru a bude se do poslední chvíle rozhodovat, na kterou cestu naskočit, ale jak to dělal vždy, vybere si svoje přežití.“⁷⁸⁶

Když Haig dorazil do Saigonu, stalo se přesně to, co Bunker předpokládal. Thieu začal hrát o čas. Haigha před jednáním čekalo podobné martýrium jako Kissingera s Bunkerem při jednání v říjnu. V první den jednání se Thieu s Nhou chovali poměrně racionálně. Vyslechli

⁷⁸⁵ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 180. Memorandum From President Nixon to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger), Washington, December 15, 1972, Washington, December 13, 1972, Washington, 2010, s. 687–691.

⁷⁸⁶ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 191. Backchannel Message From the Ambassador to Vietnam (Bunker) to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger), Saigon, December 18, 1972, Washington, 2010, s. 727–732.

Haigha, který jim vysvětlil, že přijel jednat nejen o mírové smlouvě, ale i o pokračování americké pomoci Saigonu, která závisí na tom, jak se postaví k otázkám ohledně míru. Přijal také dopis, který po Haighovi poslal Nixon. Debata byla poměrně živá a jihovietnamští představitelé měli k americkému postoji celou řadu otázek a předložili své argumenty proti němu.⁷⁸⁷ Druhý den, 20. prosince, se opakovala nedůstojná situace, kdy se audience, původně očekávaná na 11:00 u Thieua několikrát přesouvala a Haig ke Thieuovi dostal teprve o čtyři a půl hodiny později. Jak se dalo předpokládat, Thieu americké argumenty ve své odpovědi prezidentu Nixonovi naprosto strhal a návrh dohody odmítl, přesto nebyla jeho odpověď tak tvrdá a nekompromisní, jako dřívější stanoviska.⁷⁸⁸ Byl to velmi hubený výsledek přesvědčovací kampaně a intenzivního jednání. Kissinger ve svých pamětech poznamenává, že měl pro Thieua pochopení.⁷⁸⁹ Předpokládal, že se jeho země se po ukončení americké intervence a podpisu mírové dohody dostane do stavu značné nejistoty. Nebyl naivní. Znal dobře své nepřátele z Hanoje a nevěřil, že by se z Jihu stáhli. Bylo jasné, že s odchodem vojenských sil USA bude bratrovražedná válka pokračovat a že VDR, na rozdíl od Saigonu, mohla alespoň se základní podporou od svých komunistických chlebozárců z Moskvy a Pekingu počítat. Saigon se nemohl spolehnout ani na své vlastní ozbrojené síly: kvůli nedomyšleným operacím v Kambodži a Laosu v předešlých letech vykrvácela elita ARVN, jarní ofenziva prakticky rozvrátila v oblastech bojů vojenskou strukturu RF/PF, především v oblasti demilitarizované zóny, tedy provincii Quang Tri byla zničena veškerá vojenská infrastruktura a tuny zásob padly do rukou NVA a Vietkongu. VNAF se bez pomoci amerických civilních odborníků neobešla. Ekonomika Vietnamské republiky byla válkou rozvrácena a odchodem půl milionu amerických přišla i o velkou část svých příjmů. Země se stala zcela závislou na americké finanční a humanitární pomoci. Vyhlídky Saigonu do budoucna nebyly tedy růžové.

Na rozdíl od Saigonu, kde si USA nemohly vojenský útok vůči spojenci dovolit, se tlak na Hanoj vedl především vojensky. Od minulých let se nová ofenziva lišila tím, že byla vedena pouze letecky, neboť od 23. srpna 1972 ve Vietnamu (alespoň oficiálně) již nebyly žádné bojové jednotky ozbrojených sil USA. Americké pozemní síly v Jižním Vietnamu byly již skutečně symbolické: 24 000 mužů amerických ozbrojených sil, kteří v zemi stále ještě působili, byly většinou poradci, letečtí specialisté nebo členové logistických a týlových

⁷⁸⁷ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 197. Memorandum of Conversation, Saigon, December 19, 1972. Washington, 2010, s. 727–732.

⁷⁸⁸ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 206. Backchannel Message From the President's Deputy Assistant for National Security Affairs (Haig) to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger), Saigon, December 20, 1972, Washington, 2010, s. 768–773.

⁷⁸⁹ Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006, s. 1328.

jednotek a jejich „síla“ neměla na boje (pokud pomineme, že udržovali v bojeschopném stavu ARVN a VNAF) prakticky žádný vliv a její muži byli i ve městech bojůvkami Vietkongu okázale ignorováni. Situace by se samozřejmě změnila, pokud by se jihovietnamský režim zhroutil a tito muži by se dostali do obklíčení či přímo do zajetí Severovietnamců. Tato situace však byla ještě na konci roku 1972 téměř nereálná. Již 30. června 1972 byl odvolán z čela MACV Abrams (který se později stal náčelníkem JCS) a nahradil jej Frederick C. Weyand⁷⁹⁰, jehož úkolem ve Vietnamu, jak se lakonicky vyjádřil při jeho jmenování jeden washingtonský pozorovatel, bylo „uklidit, zhasnout a zavřít“. Stejně tak však nešlo počítat s nějakou větší pozemní akcí vůči NVA a Vietkongu ze strany ARVN. Ta byla z bojů posledních měsíců naprosto vyčerpaná a demoralizace jednotek dosáhla děsivé výše. O opakování nátlakových útočných operací jako v letech 1970 a 1971 nemohlo být ani řeči. Zároveň tím, že nebylo možné provést v době letecké ofenzivy žádný signifikantní pozemní útok s cílem vytlačit nepřítele z jižní části země, zanikal prakticky vojenský prvek celé akce a podtrhávalo se tím ještě více politické pozadí operace. Bombardování VDR, tedy oficiálně operace Linebacker II, jež je dodnes známější pod přezdívkou „vánoční bombardování“, které mu dali novináři (v USAF se mu naopak dle trvání říkalo „jedenáctidenní válka“) se stalo z jednou nejkontroverznějších operací celého konfliktu. Bylo ukázkou absolutního a brutálního ničení. Vzhledem k tomu, že operace neměla žádné relevantní vojenské cíle, Američané upustili od použití stíhacích bombardérů a místo nich pustili nad VDR své nejtěžší stroje – B-52. Jejich síla měla donutit VDR k podpisu mírové dohody. USAF měla k dispozici v oblasti pro tuto operaci 207 bombardérů B-52 (54 na základně U-Tapao v Thajsku a 153 na letecké základně Andersen na Guamu)⁷⁹¹ přesunutých sem již v krizových dnech velikonoční ofenzivy komunistů. Během této doby se na stroje průběžně modernizovaly, takže byly doplněny o speciální systém radarového navádění, který měl přesně identifikovat cíl a o gondoly s laserovým naváděcím systémem (štáb generála Vogta spočítal, že jedna laserem přesně na cíl navedená bomba má účinek jako 100 „hloupých“ bomb o stejné váze), který měl celý smrtonosný náklad bomb přesně na cíl. Cíle byly určeny v první řadě podle vojenského klíče (tedy vyřazení protiletecké obrany, velitelství, důležité dopravní body) a poté se mělo letectvo soustředit na cíle „politické“ a samozřejmě ekonomické. V první řadě mělo být vyřazeno rádio Hanoj i s vysílači. Poté se mělo udeřit na elektrárny a dopravu. Vládní čtvrt'

⁷⁹⁰ Weyand, Frederick Carlton (1916-2010) americký důstojník, do armády vstoupil již roku 1938, zúčastnil se 2. světové války, korejské války a vietnamské války kde se vyznamenal roku 1968 při odražení ofenzivy Tet, roku 1970 se do Vietnamu vrátil a stal se zástupcem velitele MACV, v letech 1972 až 1973 byl posledním velitelem MACV, poté v letech 1974 až 1976 náčelník JCS, do Vietnamské republiky se vrátil ještě v březnu roku 1975 aby Thieuovi doručil zprávu od prezidenta Forda, že USA budou Saigon ze všech sil podporovat, ale do války již intervenovat nebudou, Weyand ve Vietnamu strávil celkem 6 let a stal se jedním z nejdéle sloužících americkým vojákem v této válce.

⁷⁹¹ Tilford, Earl H. Jr., Setup: What the Air Force Did in Vietnam and Why?, Alabama, 1991, s. 224.

Hanoje zatím měla zůstat ušetřena. Pokud by i přesto Hanoj zůstávala zatvrzelá, měly se bombardovat vodní přehrady na velkých tocích a pobřežní přehrady.⁷⁹² Mnozí američtí letci a generálové se na operaci těšili a veřejně se i takto vyjadřovali. Intenzivní využití těžkého letectva a masivní nasazení stíhaček mělo prověřit nejen protileteckou obranu VDR, ale i celý koncept leteckých obran budovaných podle sovětských plánů. Podle nich se vlastně jednalo o „cvičení s ostrými“. Pokud by se totiž studená válka změnila v horkou, měly to být právě B-52, která by vzlétly bombardovat města sovětského bloku. Jak se předpokládalo, mělo se tak stát bez větších ztrát.⁷⁹³ U většiny pilotů a osádek však převládaly pocity, které popsal ve své vzpomínce podplukovník USAF Hendsley E. Connor:

„Všichni jsme stále věřili, že příměří bude dosaženo včas, abychom se mohli vrátit domů na Vánoce. Téměř všechny mise byly na 17. prosinec odvolány. Schůzka pro všechny velitele byla svolána do konferenční místnosti 9. letecké flotily 16. prosince na 14:00. Co je ve vzduchu? Budou chtít, abychom připravili stroje na let domů? Když jsem opouštěl letku, potkal jsem několik členů osádek, kteří o tom diskutovali. Jeden z nich mi řekl: „Plukovníku poletíme domů? Doufám, že až se vrátíte, přinesete dobré zprávy“.

Jak jsme se shromažďovali před briefingem, sázky pro návrat domů byly padesát na padesát. Ti z nás, kteří měli pochybnosti, mlčeli. Přišel generál a briefing začal. Operační důstojník odhrnul oponu zakrývající operační plán a bylo jasné, že neletíme domů. Alespoň ne teď. Letěli jsme na Sever. Naše cíle měly být Hanoj a Haipong. B-52 měly být využity konečně k tomu, k čemu byly navrženy. Cílem operace mělo být zničení vojenských kapacit nepřítele nutných k vedení války. Útoky měly probíhat v noci, z vysoké letové hladiny. Nad vojenské cíle měla být letadla naváděna radarem a všechny se měly nacházet v okolí dvou největších severovietnamských měst. Začít se mělo v noci 18. prosince a pokračovat se mělo každou další noc. Každý nálet byl složen ze tří vln různé síly, které měly udeřit po sobě na své cíle v intervalu tří až pěti hodin.

Nebude to lehké. Věděli jsme, že utrpíme ztráty. Cílové oblasti Hanoj/Haipong patřily k nejlépe bráněným na světě. Kombinace raket země vzduch, stíhaček a protiletadlových zbraní a jejich počet, které oblast obklopovaly, překračoval vše, co kdo kdy z nás zažil. Jakmile briefing skončil, vrátili jsme se ke svým letkám zahájit přípravy k misím. Když jsem se

⁷⁹² FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 143. Message From the President's Deputy Assistant for National Security Affairs (Haig) to Richard T. Kennedy of the National Security Council Staff, Paris, December 6, 1972, Washington, 2010, s. 526-529.

⁷⁹³ Boyny, Walter, J. Linebacker II In In Air Force Magazine, roč. 80, č. 11, 1997, s. 50-57. dostupné online: <http://www.airforce-magazine.com/MagazineArchive/Pages/1997/November%201997/1197linebacker.aspx> [13. 12. 2012]

vrátil, člen posádky, který mi přál, abych přinesl dobré zprávy, tam stále postával. Podíval se na mě a povídá: „Neletíme domů, co? Letíme na Sever, vidím to z výrazu vaší tváře.“⁷⁹⁴

Severovietnamci, kteří se v chování USA již vyznali, s obnovením bombardování počítali, leč nikdo v Hanoji nepředpokládal, že útoky budou zahájeny tak rychle po jednáních, která byla navíc jen přerušena, a mělo se v nich v dohledné době pokračovat. Údery USAF začaly prakticky simultánně s přistáním Iljušin Il-18 s Le Duc Thoem na palubě v Hanoji. Zahájení útoku bylo tedy i jasným vzkazem. Na rozdíl od předešlých leteckých kampaní měla protiletecká obrana VDR jen minimum času na obnovení sil. Zatímco mezi operací Rolling Thunder a Linebacker I (pomineme-li menší údery typu „obránných reakcí“) měla VDR téměř čtyři roky klidu a vylepšovala svoji obranu, nyní neměla na regeneraci svých ran ani dva měsíce. Podařilo se obnovit nejdůležitější pozice SAMů a obnovit poničenou informační síť. V mezidobí se také zaznamenali Severovietnamci ohromný úspěch: podařilo se jim přesunout do blízkosti amerických základů v Thajsku jeden z jejích SAMů a sestřelit jednu B-52, což dokázali dokonale propagandisticky využít. Jinak však byl stav NVAF neutěšený. Stav mnoha vojenských letišť nedovoloval jejich využití na maximum, velké množství strojů procházelo technickou prohlídkou po intenzivním využívání v posledních měsících. Stíhací flotila VDR byla také značně redukována: z 55 letuschopných stíhaček na začátku roku 1973 jich při Linebackeru I přišla NVAF o 40. Tyto ztráty se obnovovaly poměrně pomalu. Přístavy byly stále zablokovány a velká technika se musela převážet přes ČLR. Železniční dráhy byly i přes všechnu snahu přetíženy. Navíc téměř výhradním dodavatelem letecké techniky byl SSSR (čínské kopie MiGu-19 Šenjang J-6 dodané roku 1969 musely být v létě roku 1972 vyřazeny ze služby pro značnou opotřebovanost a další dodávka přišla až v létě 1973) a ČLR přelety sovětských letounů přes své území po roztržce v roce 1968 nepovolovala. Stroje tedy putovali přes ČLR v bednách a montovány byly až ve VDR, často ve velmi primitivních podmínkách. Než bylo obnoveno bombardování takto dodaných strojů se podařilo zkompletovat a uvést do provozu jen minimum. Americké tvrzení „o nejlépe bráněných cílech na světě“, kterými měla být Hanoj a Haipong je třeba brát s velkou rezervou. NVAF rozhodně nikdy po celou válku neměla více než 80 operace schopných stíhaček a nikoliv 200 jak tvrdili Američané. Před Linebackerem II se flotila severovietnamských migů „scvrkla“ zhruba na 20 až 30 nasazení schopných strojů.⁷⁹⁵

⁷⁹⁴ McCarthy, James R., Allison, George B., Linebacker II: A View from the Rock. Maxwell, 1979, s. 40-41.

⁷⁹⁵ Boniface, Roger. MiGy nad Severním Vietnamem: vietnamské lidové letectvo v boji, 1965-1975. Praha, 2010, s. 100-102.

Vlna úderů začala 18. prosince 1972, kdy v 14:51 z Andersenu odstartovala první plně naložená B-52. V dalších dvou hodinách jich odstartovalo celkem 87. Dalších 42 později odstartovalo ze základny U-Tapao. Náletů se tedy ve třech vlnách zúčastnilo 129 strojů. Primárními cíli byla vojenská letiště. Ty byly během operací prvního dne v okolí Hanoje bombardovány čtyři. Dále se pak soustředila operace na zázemí železnic a dopravní kapacitu. Byly zničeny Kinh No velké opravy automobilů v depa v Yen Vien a přímo v Hanoji se staly obětí amerických bomb železniční opravy. Zničena byla i budova rádia Hanoj, které se na deset hodin odmlčelo.⁷⁹⁶ Na dalších devět cílů, většinou protiletadlovou obranu, udeřily supersonické bombardéry F-111⁷⁹⁷, pro které bylo daleko jednodušší rychle udeřit a zmizet dříve, než se nepřítel vzpamatoval. Přestože úder Američanů byl nečekaný, protiletadlová obrana VDR se brzy zkonsolidovala a proti Američanům se jim podařilo vystřelit celkem 180 SAMů, přičemž se jim podařilo zničit tři B-52 a jednu F-111. Další dvě B-52 musely přistát nouzově na základně U-Tapao a později byly vyraženy. Naopak střelci z kanónu na B-52 seržantu Samu Turnerovi se podařilo sestřelit jeden nepřátelský letoun. Bylo to poprvé, co se podařil sestřel z B-52.⁷⁹⁸ Prakticky okamžitě po dosednutí letadel z prvního dne šly do vzduchu letadla druhého dne útoků. Na rozdíl od předešlého dne se Američané poučili a nad VDR vzlétlo i mnoho stíhacích bombardérů F-4 s falešnými cíli a zahltily protivzdušnou obranu nepřítele. To se vyplatilo. Přestože obránci Hanoje a Haipongu, kam opět směřovala drtivá část bombardování, vystřelili proti 93 toho dne nasazeným B-52 kolem 200 SAMů, nepodařilo se sestřelit ani jednu. Zatímco druhý den přinesl pouhé lehké poškození několika strojů, třetí den bombardování-20. prosinec 1972, byl jedním z nejsmolnějších dnů B-52 v jeho dlouhé historii. Hlavní cíle byly opět v okolí Hanoje a v jejím okolí, kde byly sestřeleny čtyři stroje první vlny. Později se obráncům města podařilo sestřelit ještě další dva B-52, přičemž bylo vystřeleno zhruba 200 protiletadlových raket. Poměr ztrát prvních tří dnů nebyl pro Američany právě nejpovzbudivější. USAF ztratila devět strojů a pět dalších bylo poškozeno. Ztráty tedy dosáhly 7 % (což bylo stále lepší než půdně předpovězených 38% ztrát). Ukázalo se, že stroje vybavené novým rušičkami řízených střel AN/ALT-22 ECM byly SAMy, daleko méně ohroženy než stroje jimi nevybavené. Ze čtrnácti zasažených strojů byl pouze jeden vybavený tímto zařízením. Na druhou stranu B-52 byly tak veliké cíle, že stačilo

⁷⁹⁶ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 202. Telephone Conversation Between President Nixon and the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger), Washington, December 19, 1972, Washington, 2010, s. 761-763.

⁷⁹⁷ General Dynamics F-111 Aardvark(Hrbáč), stíhací bombardér, Osádka: 2, Rozpětí: 19,2 (s maximálním úhlem šípů) / 9,75 m, Délka: 22,4 m, Výška: 5,22 m, Hmotnost prázdného stroje: 21 400 kg, Maximální vzletová hmotnost: 45 300 kg, Maximální rychlost: 2 655 km/h, Dolet: 6 760 km, Výzbroj: kanón 1× rotační kanón M61 Vulcan, zbraně až v hmotnosti 14 300 kg, první sériově vyráběný letoun schopný přesného bombardování z malé výšky a s měnitelnou geometrií křídel.

⁷⁹⁸ McCarthy, James R., Allison, George B., Linebacker II: A View from the Rock. Maxwell, 1979, s. 65.

pouze SAMy odpálit na formaci a ty při troše štěstí obrovský stroj zasáhl.⁷⁹⁹ USAF pochopilo, že musí změnit taktiku. Především se v dalších dnech zúčastnily operací pouze stroje, které byly vybaveny rušičkou. Tím poklesla síla náletů a nad VDR létalo pouze třicet strojů. Bombardování mělo být prováděno z největší výšky a bombardéry se měly v cílové oblasti zdržet co nejkratší dobu (90 až 120 sekund). B-52 měly mít také co největší stíhací a ostatní leteckou podporu. Ztráty těmito skutečně podstatně klesly. První den omezené kampaně – 23. prosince 1972 přišli Američané při bombardování letiště v Bac Mai o dvě B-52. V dalších třech dnech však nebyl sestřelen žádný Stratofortress. V tom, že došlo k omezení bombardování, hrálo roli také to, že se blížily Vánoce a ztráta jedné B-52 znamenala zajetí nebo smrt pěti mužů osádky, což bylo právě v adventním čase velmi nepříjemné jak pro jejich rodiny, tak pro Nixonovu popularitu, která začala v této době opět pomalu padat. Na Boží hod (25. prosince) bylo bombardování s ohledem na únavu posádek, jejich rodiny a veřejné mínění na jeden den přerušeno. Dne 26. prosince již však bylo opět ve vzdušném prostoru na VDR nasazeno 120 B-52. Američané opět pozměnili svoji taktiku. Zrušili taktiku vln, která dávala obráncům čas připravit se na další útoky a nad cílové oblasti se B-52 vydaly v jednom velkém bombardovacím svazu. Zatímco 78 B-52 udeřilo na cíle v okolí Hanoje, zbylých 42 strojů udeřilo na oblast v okolí Haipongu. Operaci podporovalo dalších 153 letadel. I přes tuto masivní ochranu se podařilo SAMy zničit další dvě B-52. Poslední tři dny operace (27., 28. a 29. prosince) nad VDR pravidelně vzlétalo 60 B-52 a Američané zaznamenali pouze marginální ztráty. Dne 27. prosince, kdy se Severovietnamcům podařilo sestřelit hned pět amerických strojů: vedle dvou B-52 (opět SAMy), se podařilo sestřelit stíhačům NVAF dvě F-4 a palbě pozemních zbraní podlehl záchranný vrtulník HH-53. Zbytek operačních dní se již obešel beze ztrát. Dne 29. prosince byla operace zastavena. VDR ustoupila⁸⁰⁰

V součtu statistické údaje o operaci Linebacker II vypadají i dnes impozantně: během 11 dní operací provedly strategické bombardéry 729 náletů na 34 cílů v Severním Vietnamu, na které bylo svrženo na 15 000 tun munice. Zničeno nebo poškozeno bylo na 1600 budov a zařízení, na 500 místech byla přerušena železnice, bylo poškozeno nebo zničeno 372 drážních vozidel (lokomotivy, vagóny, drezíny), z provozu bylo vyřazeno deset letišť. Shořelo 11 400 000 litrů paliv, což byla čtvrtina všech zbývajících zásob VDR a podařilo se přerušit výrobu elektrické energie a její dodávky poklesly o 80% (z 129 000 kilowatt na 29 000

⁷⁹⁹ Boyny, Walter, J. Linebacker II In In Air Force Magazine, roč. 80, č. 11, 1997, s. 50-57. dostupné online: <http://www.airforce-magazine.com/MagazineArchive/Pages/1997/November%201997/1197linebacker.aspx> [13. 12. 2012]

⁸⁰⁰ Boyny, Walter, J. Linebacker II In In Air Force Magazine, roč. 80, č. 11, 1997, s. 50-57. dostupné online: <http://www.airforce-magazine.com/MagazineArchive/Pages/1997/November%201997/1197linebacker.aspx> [13. 12. 2012]

kilowatt). Díky těžce poškozené dopravní síti poklesly dodávky ze zahraničí v lednu na pouhých 30 000 tun zboží (oproti 160 000 tunám rok před tím). Severovietnamcům se podařilo naopak sestřelit 15 B-52, 5 se jich jim podařilo těžce poškodit a museli být vyřazeny a dalších 5 jich bylo poškozeno tak, že byly na čas vyřazeny z akcí. Ztráty B-52 tedy dosáhly v průměru na počet operací „pouhých“ 2 %. Vedle toho bylo ztraceno dalších 12 strojů podporujících těžké bombardování.⁸⁰¹ Při tom bylo ztraceno 92 mužů posádek B-52, z čehož bylo 26 letců zachráněno, 33 zajato, 25 označeno za zmizelé v akci (později byly prohlášeny za mrtvé) a 9 padlo nebo podlehl svým zraněním po návratu. Celkem tedy bylo zabito 43 letců a 49 jich padlo do zajetí. Naopak Hanoj oficiálně oznámila ztrátu 1623 občanů (z toho 305 obyvatel Hanoje) a dalších 1216 mělo být zraněno.⁸⁰² USAF považovala akci za vysoce úspěšnou. Jeden z pilotů komentoval úpadek letecké obrany VDR tak, že „*odkud před tím na ně letělo šest SAMů, teď nevylétl a ani jeden*“. Během těchto jedenácti dnů vypálila severovietnamská protiletecká obrana proti nepříteli 1293 SAMů. Vzhledem k tomu, že podle Bonifacových dat, mělo být mezi léty 1965 až 1975 vypáleno 9000 těchto raket, jednalo se o nasazení skutečně enormní, které však přineslo pouze minimální výsledky: pouze 2% raket zasáhlo svůj cíl.⁸⁰³ Americkým leteckým analytikům se sice zdálo, že se podařilo zničit veškerou protileteckou obranu VDR. Skutečnost však byla taková, že VDR chystala po novém roce operaci proti B-52, která měla jejich svaz rozpráshit během jednoho dne. Proto byly soustředěny veškeré síly: šetřily se jak střely SAM tak stíhači. V některých oblastech zůstávala dokonce protiletecká obrana neaktivní plánovaně. Tím měli být Američané ukolébáni a nenadálý útok měl pro ně být překvapením. Než však mohla být operace spuštěna, Hanoj ustoupila. To vedlo později k podceňování sovětského systému protiletadlové obrany a v případě války s varšavskou smlouvou to mohlo pro USA vést k nedozírným následkům. Pokud by se protiletecká obrana východu podcenila po zkušenostech s vyčerpanou obranou VDR, mohlo dojít při střetu s nevyčerpanou a přepravenou protiletadlovou obranou „východního typu“ k obrovským ztrátám.⁸⁰⁴

Zatímco VDR byla s faktem, že dříve či později přijdou letecké útoky, pokud nebude povolná k požadavkům Washingtonu v podstatě smířena, očekávala je a připravovala se na ně, pro svět a samotné Spojené státy byl krach jednání a opětovné obnovení válečných operací velkým šokem. Na veřejnost v této době pronikalo minimum informací a spíše se

⁸⁰¹ McCarthy, James R., Allison, George B., Linebacker II: A View from the Rock. Maxwell, 1979, s. 171-172.

⁸⁰² Head, William P., War From Above The Clouds - B-52 Operations during the Second Indochina War and the Effects of the Air War on Theory and Doctrine, Maxwell, 2002, s. 84-85

⁸⁰³ Boniface, Roger. MiGy nad Severním Vietnamem: vietnamské lidové letectvo v boji, 1965-1975. Praha, 2010, s. 118-119.

⁸⁰⁴ Head, William P., War From Above The Clouds - B-52 Operations during the Second Indochina War and the Effects of the Air War on Theory and Doctrine, Maxwell, 2002, s. 87-95

předpokládalo, že v brzké době dojde k podepsání mírové dohody. Nebylo překvapením, že opačná zpráva, tedy o zahájení operace Linebacker II, vyvolala vlnu odporu, i když slabšího než bylo zvykem v předešlých letech. Sovětská a čínská reakce byla podobná jako v případě Linebackeru I v květnu, tedy poměrně vlažná. TASS a ostatní média východního bloku sice prudce odsuzovala obnovení bombardování, avšak i tak zprávy z Hanoje například na stránkách československého tisku nepřevážily nad „nejdůležitější“ událostí těchto dní: první stát dělníků a rolníků slavil 50 let od svého vzniku, což bylo okázale slaveno a ustoupit této oslavě musel i dosud mediálně využívaný bojující Severní Vietnam.⁸⁰⁵ Naopak západní Evropa reagovala prudce. Mocnosti a nejbližší spojenci jako Francie, Velká Británie a Spolková republika Německo se zdržely veškeré kritiky USA. Naopak Itálie, Nizozemí, Norsko a Švédsko USA za útoky oficiálně odsoudily a Dánsko dokonce požadovalo od generálního tajemníka OSN, aby vyvinul na USA nátlak a přinutil je k přerušení bombardování.⁸⁰⁶ Na domácí půdě se samozřejmě v rozjitřené povolební atmosféře (v listopadu 1972 byly volby do Kongresu, v nichž republikáni ztratili dvě křesla a demokraté drželi pohodlnou většinu 56 křesel ze 100) Nixon nemohl vyhnout kritice opozice ani médií a jeho popularita začala strmě klesat (z 67,5% v listopadu 1972 poklesla v prosinci 1972 Nixonova podpora na 39% obyvatel, avšak v lednu po inauguraci a podpisu míru vyskočila na původní čísla). Operace Linebacker II se opět obešla bez masových protestních akcí. Zahájení akce totiž opět přesně vystihlo dobu přerušení akademického roku na univerzitách kvůli vánočním a novoročním prázdninám. Než se studenti vrátili zpět ze svých domovů a mohli vyvinout nějakou protestní aktivitu, bylo již po operaci. O skutečném dopadu operace Linebacker II na politické a diplomatické směřování Hanoje lze však silně pochybovat. Jak sovětská, tak čínská diplomacie okázale dávaly veřejně najevo svoji podporu dosavadnímu kurzu VDR. Ve skutečnosti se však obě mocnosti v bilaterálních jednáních chovaly daleko zdrženlivěji a přesvědčovaly hanojské vůdce k návratu k jednacímu stolu a podpisu dohody. Čou En-Laj dokonce Severovietnamcům oznámil, že Nixon myslí stažení sil z Indočíny vážně a Hanoj by měla podepsat tuto dohodu, která byla podle něj dobrá. Dalo se také předpokládat, že Čou informoval hanojské vedení o Kissingerově stanovisku z června 1972, kdy při rozhoru s Čouem, Kissinger prohodil, že když se Spojené státy smířily s komunistickou vládou v Peking, mohly by se smířit po pádu Thieu i s komunistickou vládou v Saigonu.⁸⁰⁷ Dne 22. prosince Američané navrhli skrze své vyjednavače v Paříži možnost obnovení jednání k 3.

⁸⁰⁵ Hanoj celou noc v ohni amerických bomb In Rudé Právo, 12. května 1972, č. 300, roč. 53, 1972, s. 1.

⁸⁰⁶ Protest On Raids Spreading In The Arizona Republic, Phoenix, December 30, 1970, s. 12. dostupné online: <http://newspaperarchive.com/phoenix-arizona-republic-phoenix-arizona/1972-12-30/page-12> [25. 9. 2012]

⁸⁰⁷ Woodward, Calvin, Kissinger saw Hanoi regime as acceptable In The Spokesman Review, May 26, 2006, dostupné online: <http://www.spokesman.com/stories/2006/may/27/kissinger-saw-hanoi-regime-as-acceptable/> [21. 12. 2012]

lednu 1973. Na tuto nabídku Hanoj reagovala kladně a 26. prosince souhlasila s obnovením tajných rozhovorů, avšak až od 8. ledna 1973, což protistrana akceptovala. Na oplátku USA přerušily 31. prosince washingtonského času bombardování (to bylo přerušeno již 29. prosince hanojského času, poslední B-52 dosedly na Andersonu 30. prosince)⁸⁰⁸ Tím skončil rok 1972, který patřil v historii konfliktu v Indočíně k jednomu z nejdramatičtějších. Velké naděje, které pro obě strany tento rok přinesl, byly vystřídány hořkým zklamáním a dalším proléváním krve. Do nového roku šli Američané s nadějí, že snad již brzy z konfliktu vyvážnou, Jihovietnamci s obavami, co bude pro ně americký odchod znamenat a Severovietnamci s tím, že jejich boj ještě neskončil. Na rozdíl od svých jižních sousedů však byli rozhodnutí, tento boj vést za jakýchkoliv obětí až do konce, ať ten již bude jakýkoliv.

⁸⁰⁸ Ang Cheng Guan Ending the Vietnam War: The Vietnamese Communists' Perspective, London, 2003, s. 120-122.

7. Rok 1973 – Konec americké intervence

7.1. Konec pařížských jednání a mírová dohoda

Ačkoliv se Kissinger s Xuan Thuyem a Le Duc Thoem měli setkat až 8. ledna 1973, intenzivní jednání na bázi odborných komisí a oficiální mírové delegace se rozjela již 2. ledna. Jednání, která vedl oficiální vyjednávač William Porter,⁸⁰⁹ se měla zabývat především doladováním otázek kolem stahování vojsk USA z oblasti, příměří, mezinárodní komisím ICCS a výměně zajatců. Vzhledem k absenci saigonských diplomatů se měla tato odborná jednání úplně vyhnout bilaterálním vztahům a návrhům na politické řešení konfliktu. Jak se předpokládalo, měly být tyto problémy řešeny později na separátních schůzkách obou vietnamských států již bez přímé účasti a přítomnosti USA. Stejně tak nemělo jednání mandát schvalovat či připravovat finální mírovou dohodu USA-VDR.⁸¹⁰ I přes původní nechuť projevovanou vyjednávači VDR postupovaly rozhovory poměrně rychle kupředu a brzy byl na předjednaných styčných bodech dojednan technicky přijatelný a splnitelný kompromis. Po čtyřdenním jednání mohl Porter hlásit, že čtyři problémy, které měly se Severovietnamci dojednat, se skutečně k oboustranné spokojenosti podařilo uzavřít.⁸¹¹ Zbylé body bylo potřeba dojednat na nejvyšší úrovni. Dne 8. ledna 1973 se konečně sešel Kissinger s delegací VDR, vedenou Le Duc Thoem. Atmosféra jednání byla podle Kissingera mrazivá. Tho na počátku rozhovorů shrnul prosincová jednání a vytkl Kissingerovi, že rozhovory v té době šly dobře a že k cíli byl již jen krůček. Bombardování tedy nebylo potřeba a byla to jen brutální ukázka amerického „barbarství a imperialismu“. Kissinger s takovým útokem počítal a označil jej spíše za mělký a méně ostrý než na co byl zvyklý z předešlých let. Poté přišlo již seriózní jednání, jehož hlavními tématy byla demilitarizovaná zóna a problém podepsání dohody. Po čtyři a půl hodinovém jednání si Severovietnamci vzali čtyřiaadvacet hodinovou lhůtu. Kissinger předpokládal, že se vrací ke staré taktice zdržování.⁸¹² I když si opět na to ve svých

⁸⁰⁹ Porter, William James (1914-1988) americký diplomat, v diplomatických službách byl od roku 1936 a prošel mnoho diplomatických postů především na Blízkém Východě (Jeruzalém, Bagdád, Bejrút) od roku 1965 zastupující velvyslanec v Saigonu, od září 1971 hlavní vyjednávač při oficiálních pařížských jednáních, měl hlavní zásluhy na uzavření kapitol dohod o příměří, zajatcích a stahování vojsk.

⁸¹⁰ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 242. Message From the Chief of the U.S. Delegation to the Paris Peace Talks (Porter) to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger), Paris, January 2, 1973, Washington, 2010, s. 880-882.

⁸¹¹ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 250. Message From the Chief of the U.S. Delegation to the Paris Peace Talks (Porter) to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger), Paris, January 5, 1973, Washington, 2010, s. 916-917.

⁸¹² FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 255. Memorandum From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to President Nixon, Paris, January 8, 1973, Washington, 2010, s. 925-926.

pamětech nevzpomíná, zdá se dnes, dle odtajněných dokumentů, že tu byla i možnost spuštění operace Linebacker III, pokud by Hanoj byla neústupná.⁸¹³ To se však nestalo a k překvapení Kissingera druhý den, tj. 9. ledna 1973 Severovietnamci všechny americké návrhy přijali. Byl to asi nejhezčí dar, který Nixon, který tohoto dne slavil své padesáté narozeniny, dostal (což Kissinger ve svém nadšeném telegramu do Washingtonu neváhal zdůraznit).⁸¹⁴ Jednalo se de facto o přijetí upravené verze dohody z října 1972, obohacené návrhy z prosince 1972, které Američané požadovali po Hanoji po konzultacích se Saigonom. Byla vypuštěna formulace „správní struktura“ při zmínce o Výboru národního usmíření, jehož role byla zploštěna na jakousi komisi střežící „zachování příměří a míru“, zpřísněny pravidla demilitarizované zóny. ICCS měla mít 1160 mužů, vlastní zázemí a pracovat měla začít od začátku příměří. Vedle toho měla vzniknout čtyřstranná komise (zástupci USA, Vietnamské republiky, VDR a NFO) s 3300 muži, která měla dohlédnout na příměří a dvoustranná komise (zástupci Vietnamské republiky a VDR), která měla hledat řešení ožehavých otázek mezi oběma státy. Přibyl odstavec, ve kterém se obě strany měly zdržet „využívání území třetích států k omezování suverenity a bezpečnosti druhé strany“. Z dohody vypadla většina zmínek o roli USA v konfliktu.⁸¹⁵ Dne 10. ledna jednání pokračovala tak, že Kissinger poslal do Washingtonu návrh časového harmonogramu, který měl vést k definitivnímu podpisu smlouvy: dne 13. ledna 1973 měl být hotov definitivní text smlouvy a Kissinger se měl vrátit do Washingtonu, dvacet čtyři hodin poté se měl vydat Haig do Saigonu a konečně přesvědčit Saigon k podpisu, 14. nebo 15. ledna mělo být zastaveno veškeré bombardování, 17., 18. nebo 19. ledna se měl Haig vrátit a zároveň mělo být oznámeno, že se Kissinger vrací kolem 22. ledna do Paříže uzavřít jednání (20. ledna byl tradiční inaugurační den, tj. Nixon nastupoval do druhého prezidentského období), 22. nebo 23. ledna uzavření jednání načež měl Nixon večer promluvit k národu, 26. nebo 27. ledna podpis dohody a 1. února 1973 měl Kissinger navštívit Hanoj, čímž měla být pro USA celá kapitola jejich angažovanosti ve Vietnamu uzavřena.⁸¹⁶ Jednání postupovala mílovými kroky: dne 11. ledna pracoval Kissingerův tým 15 hodin a cizeloval po jednáních text smlouvy. Nixon byl z postupu jednání potěšen, i když i on ve svých telegramech nabádal k opatrnosti a neváhal by v případě jakéhokoliv vzdoru Hanoje použít sílu. Změny, které doporučoval, byly malé ale důležité. Prezident chtěl změnit místo a

⁸¹³ Westad, Odd Arne, Quinn-Judge, Sophie, *The Third Indochina War - Conflict between China, Vietnam and Cambodia, 1972–79*, Londýn, 2006, s. 94.

⁸¹⁴ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, 256. Message From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to President Nixon, Paris, January 9, 1973, Washington, 2010, s. 927-928.

⁸¹⁵ Kissinger, Henry. *Roky v Bílém domě*. Praha, 2006, s. 1338.

⁸¹⁶ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 258. Message From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to President Nixon, Paris, January 10, 1973, Washington, 2010, s. 930-932.

čas podpisu dohody. Původně se uvažovalo o Hanoji. Nixon nechtěl dráždit Jihovietnamce, kteří se stále ještě bránili dohodu přijmout. Odložení chtěl kvůli své inauguraci, tradičně konané 20. ledna, během níž, se nechtěl ničím jiným než právě inaugurací (a opojením z úspěchu), zabývat.⁸¹⁷ Kissingerovi se podařilo prosadit podpis v Paříži, ale snažil se oponovat Nixonovu časovému požadavku:

„Je nezbytně nutné, aby president pochopil, že máme co do činění se zanícenými revolucionáři, kteří bojovali celý svůj dospělý život a vůbec je nezajímají naše požadavky na inaugurační ceremonii. Uvítali by to jen jako příležitost vydírat nás. Jakákoliv známka po dychtivosti na naší straně bude bezohledně zneužita a jakákoliv odchylka z toho, co jsme s nimi dohodli, by mohla vést ke ztrátě všeho. To, co jsme dostali od Thoa dnes, pokud jde o časový plán, je absolutní dosažitelné maximum, které bylo získáno až po krvavém boji, neboť by dali přednost tomu, aby byla smlouva signována v Hanoji.“⁸¹⁸

Z výše citovaného textu je jasné, že ani Kissinger si nebyl postojem Hanoje jist, a obával se, že při jakémkoliv, byť jen drobném otřesu či rozporu, by se mohlo stát, že se Severovietnamci z jednání znovu stáhnou a zatvrdí se. Vedle harmonogramu, který zhruba odpovídal tomu, který o několik dní dříve zaslal Kissinger do Washingtonu, se Washington zavázal ke stažení „civilních pracovníků v Jižním Vietnamu pracujícím pro ozbrojené složky Jižního Vietnamu“, jak znělo označení pro civilní vojenské specialisty navržené Thoem, se kterým Kissinger vřele souhlasil. Do dvanácti měsíců od podepsání smlouvy měly být staženy letadlové lodě USNAVY na vzdálenost 300 námořních mil (555 kilometrů) od břehů VDR a ústně bylo přislíbeno, že se námořnictvo bude držet ve vzdálenosti alespoň 100 námořních mil (185 kilometrů) i od břehů Vietnamské republiky. Letadlové lodě se měly stáhnout z Tonkinského zálivu okamžitě po signování dohody. Na druhou stranu Thuy jasně deklaroval, že se Hanoji podaří vytvořit podmínky k příměří nejen ve Vietnamské republice, ale i Laosu. V Kambodži byla však situace jiná – na Pol Pota a Rudé Khmery neměla Hanoj žádný vliv a nemohla zajistit příměří. Na jednáních 12. a 13. ledna 1973 byly doladěny poslední drobnosti. Dokumenty a základní teze dohody byly poté předány expertům, kteří

⁸¹⁷ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 264. Message From Richard T. Kennedy of the National Security Council Staff to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) in Paris, Washington, January 11, 1973, Washington, 2010, s. 943-945.

⁸¹⁸ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 265. Message From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to Richard T. Kennedy of the National Security Council Staff and the President's Military Assistant (Scowcroft), Paris, January 11, 1973, Washington, 2010, s. 945-946.

v dalších dnech doladřovali text smlouvy.⁸¹⁹ Nálada byla uvolněná. Severovietnamci dokonce pozvali Američany k neformálnímu obědu. Bylo to poprvé, co se obě delegace setkaly po jednání na společné neformální akci. Podávalo se bohaté menu a vyjednávací týmy se spolu neformálně bavily. Obě strany si byly vědomy, že vyjednaly pro své země maximum a pokud se něco nezadrhne, měl zhruba do dvou týdnů následovat již jen podpis dohody, který by pro USA znamenal vybědnutí z konfliktu.⁸²⁰

Velkou neznámou byl opět postoj Saigonu. Smlouva, která byla vytvořena, akceptovala drtivou většinu připomínek, které proti jejímu říjnovému předchůdci Jihovietnamci měli. Bylo však jasné, že ani to Thieu a jeho chráněnce neuspokojí. Obávali se budoucnosti bez pomoci velkého bratra a nevěřili v nějakou dlouhodobou dohodu, kterou v případě výhody pro ně stejně (jako druhá strana) nehodlali respektovat. Avšak i Saigonu začínalo být jasné, že pokud nebude „rozumný“ a nepodvolí se a nepodepíše mírovou smlouvu, bude podepsaná bez něj a v tom případě se Jih ocitne v absolutní izolaci a bez podpory, kterou Američané nabízeli za vstřícnost. Již během jednání v Paříži bylo Jihovietnamci o jednáních intenzivně informováni, avšak jejich delegace vedená ministrem zahraničí Tran Van Lamem⁸²¹, která se nacházela ve městě, již rozhodně na jednání neměla takový vliv jako v prosinci, a námítky jimi vznesené nebyly Američany často brány v potaz. Když Lam požadoval po amerických diplomatech text dohody ve vietnamštině, Američané odpověděli, že jej dostane jen v případě, pokud jej budou mít k dispozici, což byl postoj, který byl ve vztahu USA k Vietnamské republice dosud neslýchaný.⁸²² Když se Kissinger vrátil 13. ledna do Washingtonu, přesně podle harmonogramu o den později do Saigonu vyrazil Haig (který povýšil na zástupce náčelníka generálního štábu) s úkolem přesvědčit Thieu k podpisu dohody. Dne 15. ledna bylo oznámeno zastavení bombardování (pouze VDR a Vietnamské republiky, v Laosu se bombardovalo do února a v Kambodži pokračovaly letecké útoky až do srpna) a na 16. ledna získal Haig audienci u jihovietnamského prezidenta. Ten si uvědomoval jak moc je situace vážná a nepokusil se ani o své oblíbené zdržovací manévry. Svou roli možná sehrály i zkušenosti Lama z Paříže, kde byli jihovietnamští diplomaté odstaveni na

⁸¹⁹ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 273. Backchannel Message From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to the Ambassador to Vietnam (Bunker), Paris, January 13, 1973, Washington, 2010, s. 963-964.

⁸²⁰ Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006, s. 1338.

⁸²¹ Tran Van Lam (1913-2001) vietnamský diplomat a politik, původně lékárník od roku 1956 předseda Ústavodárného shromáždění, v letech 1959 až 1961 soudce Nejvyššího soudu, v letech 1961 až 1963 velvyslanec v Austrálii. v roce 1967 zvolen senátorem, od roku 1969 ministr zahraničí Vietnamské republiky, roku 1973 jeden ze čtyř signatářů mírové smlouvy, v úřadě vydržel až do pádu Saigonu roku 1975, kdy emigroval do Austrálie, do své smrti byl vyhledávaným specialistou na vietnamské záležitosti.

⁸²² FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 272. Memorandum of Conversation, Paris, January 12, 1973, Washington, 2010, s. 955-962.

druhou kolej a bylo jim tak jasně naznačeno, že dohoda bude, ať již se k ní postaví jakkoliv. To jasně bez obalu vzkázal do Saigonu i Nixon ve svém poselství, které předal Haig Thieuovi na jejich schůzce – ať již se rozhodne Saigon, jak chce, USA 23. ledna parafují a 27. ledna podepíší s Hanojí mír. Pokud se Saigon nepřidá, mohou z toho pro něj plynout nepříjemné konsekvence v podobě zastavení americké pomoci. Jak prezident upozornil, po listopadových volbách do Kongresu již jeho vláda nemá tak silnou pozici a naznačoval, že ani on nemusí mít s Jihem tolik trpělivosti jako dříve.⁸²³ Při diskusi odmítl Kissingerovu námitku, zda se nejedná o brutální nátlak prezident slovy:

*„Že to je brutální? Teprve uvidíte, co to je brutalita, pokud ten čubčí syn (Thieu) nebude chtít souhlasit, to mi věřte.“*⁸²⁴

Dvou a tři čtvrtě hodinová schůzka Haigha z Thieuem v mnohém připomínala schůzky z října 1972. Thieu trpělivě vyslechl Haigha, převzal od něj Nixonovo poselství a pak začal s obvyklou kritikou. V první řadě se mu nelíbilo, že Saigon stále nemá k dispozici celou dohodu bez chyb. Uznával, že došlo k posunu v otázce demilitarizované zóny, avšak bezpečnostní záruky byly podle něj chabé. Dohoda sice obsahovala příměří na místě ale nechávala bez odpovědi stažení 300 000 severovietnamských vojáků ze země (zde Thieu poněkud přeháněl, na území Vietnamské republiky bylo maximálně 220 000 komunistických vojáků). To se ve smlouvě jednoduše neřešilo. Neřešilo se technické provedení jejich (spíše jen teoretického) stažení a neobsahovala ani počty stažených vojáků NVA, ani závazný slib jejich stažení a otázku, co poté, když se tak nestane a zůstanou v zemi. Zatímco bezpečnostní záruky a technické části dohody ohledně vojenských otázek byly chabé, do podrobných detailů byla, alespoň podle něj, popsána politická řešení, která měla přijít až po řešení vojenských otázek. Podle jeho názoru měla být smlouva více vyvážená, neboť jenom tak mohla zajistit trvalý mír. Spojené státy ho postavily dle jeho slov před dilema. Jeho hlavním problémem již nebyla čest, ale přítomnost vojáka Severního Vietnamu na území Vietnamské republiky a psychologická reakce jejich obyvatel na ni. Doufal prý v pomoc USA při stahování vojáků NVA a rozvoji dialogu mezi Saigonom a Hanojí, avšak dohoda žádný podobný závazek neobsahovala. Nixon postavil Thieu před dilema: nepodepsat a nechat se odříznout od veškeré americké podpory či podepsat a převzít plnou odpovědnost za všechna rizika. Jinou cestu neviděl. S touto interpretací samozřejmě Haig nesouhlasil. Podle názoru Washingtonu se podařilo Hanoj donutit k velké řadě ústupků: díky Washingtonu byla ICCS

⁸²³ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 278. Letter From President Nixon to South Vietnamese President Thieu, Washington, January 14, 1973, Washington, 2010, s. 1004-1006.

⁸²⁴ Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006, s. 1340.

skutečně schopna kontrolovat příměří, měla dostatečné pravomoci a právní zajištění a mohla účinně kontrolovat stahování a pohyb vojáků NVA. Dohoda dávala Thieuovi kontrolu také nad politickým procesem: mohl kontrolovat případné propouštění politických vězňů, demobilizaci a brzdit komunisty ve Výboru národního porozumění. Naopak bylo zažehnáno nebezpečí koaliční vlády a jeho nucené odstoupení z funkce. Upozornil, že ve smlouvě byly zahrnuty a Hanoj byla nucena akceptovat všechny požadavky, které Saigon vznesl proti říjnové dohodě. Připomněl, že to bylo Nixonem vydobyto za cenu krvavých ztrát a že to byl právě Thieu, kdo na těchto změnách trval, ale že oni (Američané) tyto oběti dali, aby byl Saigon uspokojen a dohoda fungovala na pro něj výhodných principech. Podobnou nechut' u Thieua vyvolal rozpor, zda je smlouva mezi dvěma stranami (tj. „naše“ – „vaše“) či čtyřstranná. Poznamenal, že uzná pouze dokument bez zmínky o Prozatímní revoluční vládě v preambuli. Krucialním problémem pro Thieua byla interpretace dohody Hanojí a její psychologický dopad na obyvatelstvo. Obával se, že to lidé pochopí jako porážku jeho režimu a lze předpokládat, že Haighovo uklidňování, že ten, kdo především ustoupil, byla Hanoj, a že to bude záležet na pohledu a interpretaci, který Saigon předloží veřejnosti, na jihovietnamského prezidenta právě silně nezapůsobil. Pokud by se však přeci jen pokusil Thieu vzpoutet, upozornil jej Haig na vnitropolitickou situaci doma, kde je před předáky Kongresu jednota Nixonovy a Thieuovy administrativy naprosto nutná, neboť jinak hrozilo, že opozicí ovládaná sněmovna seškrtná pomoc Saigonu, což bude prezidentovi sice velice líto, ale bude to asi vše, co s tím bez podpisu jihovietnamských zástupců pod mírovou dohodou bude moci dělat. Navíc, v případě nepodepsání, prezident, který v prvním období kvůli jednáním o dohodě obětoval tolik času a své prestiže, bude muset být v čele tohoto proti jihovietnamského procesu. Haig požádal o reakci s jasným postojem k smlouvě do večera 17. ledna a dal jasně na srozuměnou, že ať ta již bude jakákoliv, USA v každém případě dohodu podepíší. Thieu byl po celé jednání dle Haigha přátelsky, více konstruktivní a smířlivější. Bylo mu však jasné, že je prezident Jižního Vietnamu v hluboké depresi a žije v obavách z budoucnosti. Podle něho si však situaci dobře zanalyzoval a k dohodě se přidá.⁸²⁵ Thieu se však pokusil bránit či alespoň získat čas a místo jasné odpovědi předal 17. ledna Haighovi další dopis Nixonovi obsahující celou řadu připomínek a úprav, které dle něj měla smlouva obsahovat.⁸²⁶ Na ten Nixon promptně odpověděl a opět zopakoval své stanovisko a výhrůžky

⁸²⁵ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 279. Backchannel Message From the Vice Chief of Staff of the Army (Haig) to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger), Saigon, January 16, 1973, Washington, 2010, s. 1007-1014.

⁸²⁶ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 285. Backchannel Message From the Vice Chief of Staff of the Army (Haig) to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger), Saigon, January 17, 1973, Washington, 2010, s. 1023-1027.

a pokusil se vyvrátit jeho obavy a připomínky.⁸²⁷ Aby byl tlak v Saigonu skutečně brán vážně, vystoupili 18. ledna jihovietnamští senátoři Barry Goldwater a John Stennis s prohlášením, že odmítnutí dohody Saigonom povede k poškození vztahů obou zemí a vážným konsekvencím pro jihovietnamský režim.

Zatímco v Saigonu nebyli z dohody nijak nadšeni a snažili se o neustále zdržování a okliky, ve Vientianu, Phnompenhu, ale i Bangkoku byly za dohodu a především za příměří poměrně vděční. Nebylo tajemstvím, že oba proamerické režimy se držely jen s posledních sil a nebýt pomoci USA (a především jejich bombardování), netrvalo by dlouho a oba režimy by definitivně padly. Představa alespoň krátké přestávky v bojích a možnost částečné konsolidace jak laoskou, tak kambodžskou vládu (i když zde nebylo nic jisté) nadchla. Je však potřeba poznamenat, že i kdyby Suvanna Phuma s Lon Nolem s dohodou nesouhlasili a protestovali by proti ní, nebyl by na tyto připomínky zřejmě brán zřetel: ani v jednom ze států se nenacházely oficiálně americké vojenské jednotky a státy se neúčastnily jednání v Paříži. Haighova návštěva obou zemí a jednání s jejich představiteli byla tedy čistě informativní a zdvořilostní.⁸²⁸ Bangkok také projevil uspokojení nad dosaženou dohodou. Na rozdíl od svých dvou slabých sousedů, bylo Thajsko nezávislou vojenskou velmocí oblasti a podařilo se mu rozdrtit komunistické povstání na svém území již v 50. letech. Věřili, že pokud by se saigonský režim stabilizoval a dohoda zafungovala, mohly by ustát boje i v obou sousedních státech, odkud se „komunistická nákaza“ mohla znovu rozšířit i do Thajska. Navíc v tomto období sílilo domácí demokratické opoziční hnutí proti vojenské diktatuře a thajská junta věřila, že pokud by došlo alespoň ke krátkému uklidnění na hranicích, mohly vojenské síly z nich uvolněné posloužit k potlačení těchto „rebelů“. Thajský postoj k válce byl však značně ambivalentní: roli v něm hrál nejen boj proti komunismu, ale i tradiční thajsko-vietnamský antagonismus. Dva zneprátelené vietnamské státy v boji proti sobě byly pro thajské království z mocenského hlediska ideální. Díky tomu Thajsko vystřídalo v pozici regionální velmoci právě sjednocený Vietnam. Plná podpora Saigonu tedy nebyla jen „bratrskou nezištnou pomocí“.⁸²⁹ Mezitím v samotném Saigonu probíhala intenzivní vnitropolitická jednání. Thieu, který jinak vládl poměrně autoritářsky, pokoušel se v co největší míře obcházet demokratické instituce a snažil se o co největším množstvím záležitostí rozhodovat samostatně, nyní odmítal

⁸²⁷ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 292. Backchannel Message From the Ambassador to Vietnam (Bunker) to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger), Saigon, January 18, 1973, Washington, 2010, s. 1058-1061.

⁸²⁸ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 293. Backchannel Message From the Vice Chief of Staff of the Army (Haig) to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger), January 18, 1973, Washington, 2010, s. 1061-1061.

⁸²⁹ Wyatt, David A. Dějiny Thajska, Praha, 2004.

sám o tak životně důležité otázce rozhodnout a snažil se do rozhodování zapojit i vládu a Národní bezpečnostní radu, které do té doby často okázale ignoroval. V každém případě byla jeho snaha velmi průhledná: nechtěl sám nést zodpovědnost za podpis. Avšak i k prosbám vlády zůstal Washington hluchý.⁸³⁰ Haig se do Saigonu vrátil 20. ledna, a pokud očekával jasnou odpověď, musel být opět zklamán. Thieu vyrukoval s dalším osobním poselstvím prezidentovi, ve kterém sice omezil své námitky, avšak stále se jasně nevyjádřil.⁸³¹ Na druhou stranu bylo pozitivní to, co hlásili američtí informátoři. Všichni se shodovali na tom, že Thieu připravuje administrativu a vojenské síly na přijetí dohody. Pozitivní také bylo, že Thieu poslal do Paříže ministra zahraničí Lama, který se měl oficiálně připojit k vyjednávání, ale ve skutečnosti bylo jeho úkolem signovat dohodu.⁸³² Haig se tedy vracel přes Soul, kde opět získal ujištění o podpoře americké politiky. Saigonskou podporu však nezískal a vše vypadalo, že podpis smlouvy se nakonec bude muset obejít bez zástupce Vietnamské republiky. Thieu lavíroval a dával si načas. Jak Haig předpokládal, hrála v tom její roli jihovietnamská opozice, především její radikální jestřábové, které chtěl jihovietnamský prezident postavit před hotovou věc a nedat jim mnoho času na rozmyšlenou. Nechtěl riskovat, že skončí jako jeho předchůdce Diem. Při podepsání chtěl mít Thieu vše naprosto pod kontrolou a jediný odpor proti dohodě (a tedy i sobě) byl ochoten tolerovat na půdě Národního shromáždění. Nixon (respektive Kissingerův tým, který kromě osobního poselství ze 17. ledna připravoval všechny tyto depeše a prezident je pouze signoval) na Thieu dopis bleskově odpověděl a varoval Thieu, že bude čekat na jeho odpověď pouze do 12:00 dalšího dne. Pokud do té doby neodstane odpověď, bude informovat Kongres, že Saigon nespolupracuje, a za následky, které přijdou poté, nebude zodpovědný.⁸³³ To vedlo ke kýženému výsledku. Thieu se konečně rozhodl. Dne 21. ledna se měl dostavit Bunker k audienci. Při ní předal americkému velvyslanci poselství pro Nixona, v němž mu oznamoval, že se Saigon připojí k Washingtonu. Požadoval pouze zajištění suverenity vlády v Saigonu a stažení všech nepřátelských sil ze země.⁸³⁴ I přes to, že ve Washingtonu počítali i

⁸³⁰ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 305. Backchannel Message From the Ambassador to Vietnam (Bunker) to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger), Saigon, January 19, 1973, Washington, 2010, s. 1088-1090.

⁸³¹ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 310. Backchannel Message From the Vice Chief of Staff of the Army (Haig) to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger), Saigon, January 20, 1973, Washington, 2010, s. 1095-1100.

⁸³² FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 311. Backchannel Message From the Vice Chief of Staff of the Army (Haig) to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger), Saigon, January 20, 1973, Washington, 2010, s. 1101-1102.

⁸³³ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 313. Backchannel Message From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to the Ambassador to Vietnam (Bunker), Washington, January 20, 1973, Washington, 2010, s. 1112-1116.

⁸³⁴ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 320. Letter From South Vietnamese President Thieu to President Nixon, Saigon, January 21, 1973, Washington, 2010, s. 1129-1136.

s opačnou reakcí, velmi si po tomto státnickém rozhodnutí Thieua oddechli. Později se proslýchalo, že Thieua nakonec nejvíce přesvědčil argument 3 milionů USD, které se objevily na jeho švýcarském kontě krátce před souhlasem s dohodou. Jednostranné podepsání dohody by samozřejmě vyvedlo Ameriku z pro ni nesmyslné války, ale na druhou stranu by mohlo zvednout vlnu nedůvěry ve „velkého bratra“ u spojenců rozestých všude po světě a posílit různá hnutí a bojůvky. Nixonova doktrína sice slibovala protikomunistickým bojovníkům všestrannou materiální a logistickou pomoc, ale pokud by zemi zcela evidentně ohrožené komunistickou gerilou, byla z iniciativy prezidenta USA odepřena veškerá pomoc, mělo by to pro zahraniční politiku nepříznivý dopad. To ocenil ve svém poselství odeslaném do Saigonu okamžitě po přijetí zprávy o jihovietnamském souhlasu s podpisem smlouvy i Nixon. Slíbil, že bude trvat na splnění závazků a slibů vůči Vietnamské republice, kterými Thieua zahrnoval v době kdy Jihovietnamec váhal.⁸³⁵ Již od října 1972 sliboval, že pokud by došlo k narušení dohody ze strany VDR, Spojené státy na to odpoví plnou silou.⁸³⁶ Nyní tento slib znovu zopakoval, i když věděl, že ve skutečnosti bude jen velmi obtížně splnitelný.

Dne 22. ledna odletěl Kissinger do Paříže, kde se měl druhého dne zúčastnit závěrečných jednání a parafování konečného textu dokumentu. Tohoto dne, symbolicky, zemřel Nixonův předchůdce v úřadě Lyndon B. Johnson. Muž, který byl kvůli válce ve Vietnamu, která během jeho vlády eskalovala, americkou společností všeobecně nenáviděn. Teprve nyní, po čtyřech krvavých letech, se podařilo dosáhnout dohody, která mohla ukončit konflikt již roku 1968, pokud by Nixon z Thieuem nesabotovali Johnsonovu mírovou iniciativu. Nixon ve svých pamětech označuje Johnsona za jednu z obětí války,⁸³⁷ ale je skuteností, že „padl“ především díky palbě z vlastních řad a zvláště zákeřným „střelcem“ byl právě jeho konkurent a nástupce Richard Nixon. Dne 23. ledna 1973 v 9:35 začal proces parafování smlouvy. Slavnostní jednání Tho-Kissinger se poprvé konalo v ulici Kléber, kde od roku 1968 proběhlo 174 oficiálních a naprosto neúspěšných jednání. Ještě předtím proběhlo krátké jednání o definici a výzbroji policejních sil: Američané prosadili, aby policie mohla mít ve výzbroji i karabiny, což Severovietnamci původně odmítali.⁸³⁸ Naopak Le Duc Tho požadoval od Američanů záruky na vyplacení pomoci (reparací), což Kissinger odbyl

⁸³⁵ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 325. Backchannel Message From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to the Ambassador to Vietnam (Bunker), Washington, January 22, 1973, Washington, 2010, s. 1137–1138.

⁸³⁶ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 131. Backchannel Message From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to the Ambassador to Vietnam (Bunker), Washington, November 30, 1972, Washington, 2010, s. 481–483.

⁸³⁷ Nixon, Richard M., RN: The Memoirs of Richard Nixon, New York, 1978, s. 754–757

⁸³⁸ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 333. Message From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to the Ambassador to Vietnam (Bunker), January 23, 1973, Washington, 2010, s. 1154–1156.

tím, že o tom bude muset rozhodnout Kongres a bude záležet na plnění mírové dohody. Nedůvěra Severovietnamců k Američanům byla tak veliká, že požadovali, aby byl zapečetěn i provázek, kterým byla smlouva svázána, a nemohly v ní být vyměněny listy. V 12:45 byla konečně celá dohoda parafována a po krátkých projevech obou diplomatů bylo jednání ukončeno.⁸³⁹ Kissinger poté absolvoval krátký oběd s jihovietnamským ministrem zahraničí Lamem. Ten se naposledy pokusil zbrzdit podpis smlouvy, když požádal o odklad podpisu až po oslavách vietnamského nového roku Tet, tedy k posunutí termínu podpisu až na únor. To Kissinger okamžitě smetl ze stolu.⁸⁴⁰ V 22:00 washingtonského času téhož dne vystoupil prezident Richard Nixon před národ s projevem přenášeným televizí a rozhlasem, v němž oznámil podepsání mírových dohod a stažení USA z Vietnamu. Po podepsání dohody mělo nastat od 27. listopadu 24:00 hodin (8:00, 28. listopadu vietnamského času), příměří, při kterém se za 60 dní ze země stáhnou všechny americké síly a Severovietnamci propustí v tomto časovém období všechny své zajatce. Slíbil, že USA bude i nadále podporovat mírový proces v Indočíně a doufal, že dohoda bude pouze předeheurou k světovému míru a porozumění. Vysvětlil také, proč byla jednání v poslední fázi držena v tajnosti, a poděkoval americkému lidu:

„A konečně, pro všechny z vás, kteří posloucháte, americký lide: Vaše vytrvalost v podpoře našeho trvání na míru se ctí umožnilo dosáhnout míru se ctí. Já vím, že jste nechtěli, aby byl mír ohrožen. V průběhu poslední doby byla naše jednání vedena v tak citlivé fázi, že bylo nutno udržet jejich průběh v tajnosti nejen proto, aby nedošlo k narušení našich vztahů se Severním Vietnamem, ale také proto, aby nebyla vážně poškozena či dokonce zničena šance na mír. Proto vím, že nyní jistě chápete, proč jsem během posledních několika týdnů neučinil žádné veřejné prohlášení o těchto snahách. Důležité nebylo mluvit o míru, ale dosáhnout míru a dosáhnout toho správného míru. A toho bylo dosaženo.“

Ve své řeči ocenil nejen odvalu Jihovietnamců, ale především amerických vojáků, jejich dětí a rodin. Doufal, že mír přinese štěstí i 50 milionům obyvatel Indočíny a na závěr vzpomněl i památku Lyndona B. Johnsona a mužů, kteří v Indočíně padli.⁸⁴¹ To, co si Nixon s Kissingerem mysleli o dosaženém „správném míru“ skutečně prozradil až po letech ve

⁸³⁹ Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006, s. 1341.

⁸⁴⁰ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 333. Message From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to the Ambassador to Vietnam (Bunker), January 23, 1973, Washington, 2010, s. 1154–1156.

⁸⁴¹ Nixon's 'Peace With Honor' Broadcast On Vietnam, January 23, 1973, dostupné online: <http://watergate.info/1973/01/23/nixon-peace-with-honor-broadcast.html> [26. 12. 2012]

svých pamětech John Ehrlichman.⁸⁴² V rozhovoru s Kissingerem měl Nixon v kontextu toho, že na území Vietnamské republiky i po splnění všech podmínek a slibů zůstávalo stále přes 140 000 příslušníků NVA a 70 000 příslušníků Vietkongu, prohlásit:

„Pokud vydrží rok a půl budou mít štěstí.“⁸⁴³

Skutečnost byla taková, že dosažený mír byl výhodný především pro USA. Podařilo se jim dostat z dlouhé války bez závazků v oblasti a na oplátku získal zpět všechny své VDR oficiálně držené zajatce. Přestože Nixon sliboval v případě nové eskalace konfliktu „použití plné síly“, ve skutečnosti to byl pouze planý slib. Nejen, že by potřeboval k takovému konání schválení Kongresu, ale ani nedal v tomto ohledu Saigonu žádné relevantní závazky, které by musel jeho nástupce respektovat. Pokud se později Nixon chvástal, že kdyby zůstal prezidentem po celé volební období, k potupnému pádu Saigonu by nedošlo, evidentně fabuloval. I přes to, že se zdálo, že VDR vycházela z dohod, jako poražená nebylo tomu tak. Hanoj po velikonoční ofenzivě pochopila, že nemůže porazit Saigon vojenskou cestou bez stažení Američanů a postavit svět před fait accompli sjednocení země pod její taktovkou. Proto nutně musela v nové smlouvě silně ustoupit. Přestala požadovat konec Thieuova režimu a jeho odchod a ze smlouvy naprosto vypustila téměř všechny politické otázky, které bránily dosud Američanům v jejím uzavření. Sklonila se téměř před všemi požadavky Washingtonu a Saigonu. Jak byla touha USA dostat se z indočínského konfliktu veliká, napovídá to, že pařížské dohody nenutily Hanoj téměř k jakémukoliv omezování svých sil a články o omezení infiltrace a využívání území třetích států byly natolik vágní a bezzubé, že se Severovietnamci prakticky neobávali, že by došlo k jejich naplnění. Ačkoliv byl Výbor národního usmíření z popudu Saigonu náležitě okleštěn, považovali již jen jeho vznik v Hanoji za své malé vítězství. Mezi Saigonem a Hanojí, jak Severovietnamci předpokládali, začnou cestovat exponenti VDR a zpravodajské informace se bude dařit získávat od jihovietnamských zdrojů daleko rychleji. Osobní setkání mezi nimi a členy saigonské administrativy přinesou nejen cenné informace, ale nahlodají ještě více již tak vetchý jihovietnamský režim. Stejně tak měla podle Hanoje fungovat dvoustranná kontrolní komise. Velkým vítězstvím pro VDR bylo stažení amerických sil z oblasti. Po analýze událostí roku 1972 politbyro jasně došlo k závěru, že pokud by nedošlo během operace Nguyen Hue (velikonoční ofenzivy) k nasazení USAF,

⁸⁴² Ehrlichman, John Daniel (1925 – 1999) politický poradce a právník, podílel se na Nixonových prezidentských kampaních v letech 1960 a 1968, v letech 1969 a 1970 právní poradce Bílého domu, poté Hlavní konzultant a asistent prezidenta pro domácí záležitosti, pod jeho vedením byli zformováni „instalatéři“ a byl zapleten do aféry Watergate, kvůli čemuž musel v dubnu 1973 rezignovat, jako jeden z mála Nixonových mužů byl odsouzen za konspiraci, bránění spravedlnosti a křivou přísahu a skutečně nastoupil v roce 1977 do vězení, kde si však odpykal pouhé 4 měsíce z 18 měsíčního trestu, po návratu z vězení se stal tvrdým Nixonovým kritikem a označil jej za „nejpatetičtější osobu amerických dějin“.

⁸⁴³ Morgan, Iwan, Nixon, London, 2002, s. 122.

byl by jihovietnamský režim komunistickým náporům definitivně vyvrácen. Nyní tento problém padal pod stůl. Američané stále disponovali v oblasti silným letectvem (thajské základny ani Guam neopustili). Vedení VDR po prohlášení Kissingera, o tom že se USA smíří s komunistickou vládou v Saigonu a na základě faktu, že USA s Vietnamskou republikou neměly žádnou spojeneckou smlouvu zavazující Washington k takové pomoci, počítalo, že k další intervenci nedojde. A pokud by došlo k rychlému postupu a pádu Jihu, neměli by dle hanojských stratégů Američané šanci reagovat. Vzhledem k tomu, že by president musel kvůli takové operaci nově žádat Kongres o povolení a finance, „rychlá reakce“ se mohla protáhnout na týdny. Paradoxně se dá souhlasit s tvrzením, že VDR pochopila politický a schvalovací systém USA daleko lépe než její demokraticky oponent, který se spolehl (či spíše byl donucen se spolehnout) na vágní sliby Nixonovy administrativy. Jak vyplývá z předešlých konstatování, země, která za celý mír měla zaplatit, se stala Vietnamská republika. Saigonu se nepodařilo vytlačit pomocí dohody Vietkong ze země, musela přijmout příměří na frontové linii a ani neprosadila do dohody reciproční stažení sil NVA ze země. Hanoi stále mohla využívat území třetích zemí (Laosu a Kambodži), protože články dohody byly natolik vágní, že jí v reálu nehrozily žádné sankce. Stejně tak nehrozilo, že by Saigon získal další podporu ze zahraničí. Z Jižního Vietnamu se spolu s Američany stáhly ozbrojené síly Austrálie, Thajska, Jižní Koreje a Filipín a ARVN se ocitla v boji prakticky poprvé ve svých dějinách naprosto osamocena. Stejně to bylo s materiální podporou. Do konce roku 1972 byl do země dodán vojenský materiál za miliardy dolarů, avšak do dalších let ze strany Spojených států nepřicházely konkrétní plány, ale pouze plané sliby. Navíc v Kongresu ležel zákon, který by i tuto omezenou pomoc ještě více seškrtnal. Do pomoci se chtěly ostatní země zapojit jen minimálně. Navíc hospodářství Saigonu po děsivém roce 1972 přešlo do volného pádu a země se ocitla v hluboké hospodářské krizi. Hanoji stačilo jen čekat a trpělivě jihovietnamský režim podkopávat.

V sobotu 27. ledna 1973 konečně nastal po téměř pěti letech jednání čas podepsat smlouvu. Jednání skončila tak, jak začala a to sporem o zasedací pořádek a o jednací strany. Zástupci Vietnamské republiky a Provizorní revoluční vlády odmítli signovat kopie smlouvy, kterou by signovala i druhá strana. Musel být tedy zorganizován dvojí podpis smlouvy. V ranních hodinách proběhl nejdříve podpis smlouvy na čtyřstranné bázi. V hotelu Majestic v ulici Kléber byly podepsány dvě téměř shodné exempláře smlouvy, které se lišily pouze v preambuli, kde v jihovietnamské verzi scházela zmínka a Prozatímní revoluční vládě. V 11:00 začal 18 minutový ceremoniál. Dohodu signoval nejdříve zástupce USA ministr

zahraničí William P. Rogers (Kissinger musel ke svému znechucení dát svému výše postavenému rivalovi přednost) a ministr zahraničních věcí VDR Nguyen Duy Trinh. Po nich následovali zástupci obou vlád Jižního Vietnamu: ministr zahraničních věcí saigonské vlády Tran Van Lam a ministryně zahraničních věcí Provizorní vlády Nguyen Thi Binh. Atmosféra byla poměrně mrazivá, neboť zástupci obou vlád Jižního Vietnamu se okázale ignorovali a dokonce si ani nepodali ruce. Po přípítku z lahví vzácného archivního šampaňského věnovaného pro tuto příležitost francouzskou vládou a snědení povinného toastu s kaviárem se obě delegace vytratily.⁸⁴⁴ Konstatování depeše americké delegace zní s odstupem času a v kontextu dalších událostí poněkud ironicky a pateticky:

*„První malý krůček byl dnes vykonán k národnímu usmíření a svornosti v hotelu Majestic, když si po podpisu čtyřstranné dohody zástupci vlády Jižního Vietnamu, VDR a Prozatímní revoluční vlády podali ruce a připili si při této příležitosti šampaňským.“*⁸⁴⁵

Poté se Američtí a severovietnamští zástupci znovu sešli v Majesticu, kde v 17:00 odděleně od obou delegací z Jižního Vietnamu podepsali do třetice mírovou smlouvu. Americká intervence ve Vietnamu oficiálně skončila.

7.2. Vývoj v Indočíně po uzavření příměří

Poslední americký voják ve Vietnamu byl zabit pouhých 11 hodin před začátkem příměří. Při náhlém dělostřeleckém přepadu města An Loc dostal bunkr plukovníka Williama Benedikta Noldeho přímý zásah, při němž poradce u místních jednotek ARVN zahynul.⁸⁴⁶ Stal se tak poslední oficiální americkou obětí vietnamské války. Boje se před příměřím rozhořely na plno. Obě strany se pokoušely zabrat co nejvíce území protivníka. Předpokládalo se, že s vyhlášením příměří boje skončí a obě armády se zastaví na frontové linii. Opak byl však pravdou. Ani jedna ze stran příměří nerespektovala a boje se naopak ještě zintenzivnily. Během noci na 28. ledna, kdy v 8:00 mělo začít příměří, Vietkong provedl 158 raketových či minometných přepadů a vyvolal 338 incidentů. O den později, dne 29. ledna, kdy již platilo 24 hodin příměří ARVN hlásila 480 incidentů, při nichž přišla o 168 mužů, a dalších 602 bylo zraněno. NVA a Vietkong dle údajů ARVN přišel o 1052 vojáků a 55 mužů bylo zajato. Do

⁸⁴⁴ Hopeful Peace Finally Comes in Abilene Reporter News, January 28, 1973, dostupné online: <http://newspaperarchive.com/abilene-reporter-news/1973-01-28/> [27. 12. 2012]

⁸⁴⁵ FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Document 341. Telegram From the U.S. Delegation to the Paris Peace Talks to the Department of State, Paris, January 27, 1973, Washington, 2010, s. 1183–1185.

⁸⁴⁶ WILLIAM BENEDICT NOLDE dostupné online: < http://faocsalumni.org/kiavietnam_files/noldewb.pdf > [28. 12. 2012]

30. ledna od vyhlášení příměří bylo již hlášeno 767 incidentů, při nichž přišlo o život 296 jihovietnamských vojáků, 115 jich zmizelo a 1000 bylo zraněno. Naopak ARVN měla z boje vyřadit 1700 komunistických bojovníků a 92 jich zajali. Ani Jihovietnamci se nezastavili a pokračovali v tvrdém tlaku na povstalecká území. Do 17. února Vietkong provedl na 7000 útoků. I když ICCS měla začít fungovat již od prvního dne příměří, skutečnost byla taková, že její zformování trvalo velmi dlouho, v době příměří nebyla plně akceschopná a za podobné případy nikomu nic nehrozilo.⁸⁴⁷ Tyto pokusy o získání nadvlády nad územím a intenzivních bojů dostalo od historiků přezdívku Landgrab 73 (pokus o uchvácení země) trvaly od 23. ledna (tj. parafování mírové dohody) do 3. února. Často se mluví i o začátku třetí indočínské války. Během této doby se podařilo komunistům ovládnout na 400 vsí a přerušit meziměstské cesty. Poté však přešla stále poměrně silná a iniciativní ARVN do protiútoků a do 9. března 1973 se podařilo nejen obnovit dopravu mezi městy, ale i získat pod vládní kontrolu 377 vsí původně obsazených Vietkongem. Komunistické síly přišly o 5000 mužů. Jednalo by se o poměrně impozantní výsledek, pokud by převaha ARVN nebyla téměř pětinasobná. Jihovietnamské ozbrojené síly disponovaly 1,1 milionem mužů (450 000 mužů složilo v ARVN, 54 000 v letectvu, 42 000 v námořnictvu, 325 000 v RF, 200 000 v PF a 4000 žen v ženském sboru). Naopak komunisté měli k dispozici pouze 148 000 bojovníků a 71 000 členů logistických jednotek. Navíc Vietkong nedisponoval leteckou podporou. Přestože nyní Saigon ovládal 75% země a 50% obyvatelstva, vítězství Saigonu na začátku roku 1973 bylo spíše značně relativní záležitostí.⁸⁴⁸

Američané se však podobným flagrantním narušením dohody o příměří nenechali zviklat a pokračovali ve stahování svých sil z oblasti. Během 60 dnů se z Vietnamské republiky prakticky bez incidentů (hanojský generální štáb se snažil, aby jeho muži na jihu na Američany neútočili) stáhlo všech zbylých 23 000 amerických vojáků. Pro mnohé Američany bylo šokující, že mnohým z nich, se na rozdíl od jejich spolubojovníků z předešlých let, ze země nechtělo. Flagrantně se k tomu vyjádřil jeden mladý voják z New Yorku, který z pochopitelných důvodů nechtěl být jmenován:

„Služba je tu jednoduchá. Nemusím si dávat tolik pozor na pořádek jako na posádce doma, udělám si to, co mám a mám volno. Nikdo mne nebuzeruje. Je tu lacino a spousta zábavy. Před tím jsem měl strach, že sem jdu, ale teď se mi odsud nechce.“

⁸⁴⁷ Kamas, Daniel, *Válka ve Vietnamu, 1964-1975*, Olomouc, 1997, s. 182-185.

⁸⁴⁸ Le Gro, William E., *Vietnam from cease-fire to capitulation*, Washington, 1988, 30-33.

Jiní se již neobávali ani zveřejnit své jméno. Devatenáctiletý specialista Roy Pablo dokonce v říjnu 1972 doufal, že se přítomnost vojáků USA ve Vietnamu protáhne a on si zde bude moci „odkroutit“ zbytek z jeho vojenské služby:

*„Miluju to tady. Už nebojujeme v žádné válce, tady v Long Binh. Ještě jsem nebyl venku ze základny a za ty čtyři měsíce, co jsem tu, jsem neviděl žádného povstalice. Máme tady bazén, kino, filmy...Tak proč to tady nemít rád.“*⁸⁴⁹

To ukazuje, jaké v této době bylo postavení americké armády v konfliktu. Zatímco roku 1969 ve Vietnamu padlo 11 527 amerických vojáků (z toho 2113 zemřelo mimo boj) a zraněno bylo 55 390 mužů, roku 1970 v konfliktu přišlo o život 4221 amerických vojáků a 24 885 bylo zraněno, roku 1971 zahynulo 1380 a zraněno 18 109, roku 1972 ve Vietnamu zemřelo pouhých 561 mužů (261 mimo boj) a zraněno 3936.⁸⁵⁰ Padlí v posledních dvou letech války byli především důstojníci, kteří sloužili jako poradci u ARVN, příslušníci speciálních jednotek (kteří měli v Indočíně působit až do pádu Saigonu roku 1975, ale informace o těchto operacích jsou do dnes přísně tajné) a letci. Služba pro prosté vojáky se stala v zemi velmi pohodlnou a jejich pohled na válku (a pohrdání, které si tito muži vysloužili od „pravých“ veteránů z let 1965 až 1970) jen podtrhuje kontroverzi, jakou konflikt v americké společnosti vyvolal. Vedle všech amerických sil (až na několik stovek poradců) se stáhlo i posledních 25 000 Jihokorejců a po několika stovkách Thajců, Filipínců a Tchajwanců. Dne 25. března bylo po jedenácti letech existence zrušeno Military Assistance Command, Vietnam a tím oficiálně skončila americká intervence ve Vietnamu. Dne 29. března 1973 opustil Vietnamskou republiku poslední americký voják (o operacích amerických speciálních jednotek, které měly na území Jižního Vietnamu zůstat, dodnes schází informace) a zůstalo jen 6500 civilních zaměstnanců. Jako náhrada za MACV vznikly tři instituce, které měly zprostředkovávat přímý kontakt mezi USA a jejich jihovietnamským spojencem. První z nich byla U. S. delegation to the Four Party Joint Military Commission (Delegace spojených států u čtyřčlenné společné vojenské komise), která byla součástí výše zmiňovaného dohledu nad dodržováním příměří. Druhou institucí byl U. S. Defense Attache Office (Úřad přidělence pro obranu Spojených států). Prvním přidělcem se stal generálmajor John E. Murray. Jeho úkolem bylo sledovat jihovietnamské válečné aktivity, zajišťovat spojení a výzvědné služby.

⁸⁴⁹ Some Soldiers Gives Suprising Reaction - They Like Vietnam Duty In The Daily Times-News, Burlington, October 27, 1972, s. 1-2. dostupné online: <http://newspaperarchive.com/burlington-daily-times-news/1972-10-27/> [28. 12. 2012]

⁸⁵⁰ Casualties - US vs NVA/VC, dostupné online: http://www.rjsmith.com/kia_tbl.html [28. 12. 2012] podle jiných zdrojů v jednotlivých letech zahynulo Američanů: 1969: 11 780, 1970: 6173, 1971: 2414, 1972:759 a roku 1973: 68, DCAS Vietnam Conflict Extract File record counts by INCIDENT OR DEATH DATE (Year) (as of April 29, 2008), dostupné online: <http://www.archives.gov/research/military/vietnam-war/casualty-statistics.html#branch> [28. 12. 2012]

Podle dohody však nesměl dávat doporučení ohledně bojových operací nebo taktiky. Poslední institucí, která v představitelích jihovietnamského režimu vzbuzovala největší naděje na případnou obnovu přímé vojenské pomoci ze strany USA, se stala U. S. Support Activities Group (Skupina podpůrných akcí Spojených států). Skupina vznikla při 7. letecké armádě, sídlila na thajské základně USAF Nakhon Phanom a v čele skupiny stál generál USAF John W. Vogt a v prvních měsících, než bylo v srpnu 1973 zastaveno, bylo jeho úkolem koordinovat letecké útoky v Laosu a Kambodži. Poté skupina zpracovala spíše teoretickou možnost znovuzapojení amerických leteckých sil do boje nad Indočínou.⁸⁵¹ Skutečnost však byla taková, že Američané i přes sliby dané Jihovietnamcům už nebyli ochotni ani schopni v oblasti velké akce.

Nejdůležitější otázkou pro Američany, která se táhla celými jednáními, bylo propuštění zajatců. Severovietnamci si dobře uvědomovali jejich cenu a používali je při jednání jako své eso v rukávě. Jednou z podmínek přerušení bombardování byla výměna seznamů zajatých a jejich bezpodmínečné propuštění. Okamžitě po podepsání dohody a začátku příměří se začalo s výměnou seznamů zajatců a přípravou na jejich repatriaci. V Severovietnamském zajetí bylo celkem 591 Američanů. Zástupci USA z tohoto čísla byli překvapeni. V Indočíně se stále pohřešovalo 2646 amerických vojáků. Do roku 2005 číslo pokleslo na 1948, což i přes to je číslo vysoké. Nejvíce zmizelých měla USAF, která nad Indočínou ztratila 649 mužů (z toho 254 nad Laosem a 217 nad VDR). Vzhledem k povaze letecké války se předpokládalo, že většina z těchto mužů zemřela během sestřelení nebo havárií svých strojů, ale bylo možné, že mnozí z nich přežili a padli do zajetí. Mnoho z nich mohlo v tomto zajetí zemřít. Vzhledem k nenávisti, kterou zcela pochopitelně obyvatelstvo vůči těmto mužům projevovalo, je mohl potkat osud Johna McCaina, tedy byli po přistání s padákem obyvatelstvem lynčováni. Na druhém místě byla US Army, které beze stopy zmizelo 617 mužů, v drtivé většině – 479 na území Jižního Vietnamu a 101 v Laosu. Vzhledem k povaze bojů se však dalo předpokládat, že většinu z nich nepřítel nepozorovaně zabil a jejich těla ponechal svému osudu v džungli. Třetí na pomyslném žebříčku zmizelých byla USNAVY se 401 muži. Vzhledem k tomu, že 294 námořníků zmizelo nad VDR, byly důvody stejné jako u USAF. US MARINES pohřešovala 242 mužů a US Costal Guard pouze jednoho námořníka, ta však operovala v Indočíně pouze okrajově.⁸⁵² Toto poměrně vysoké číslo pohřešovaných v mnoha Američanech vyvolávalo otázku, zda se ve VDR nedrží z politických motivů tajně další američtí vojáci, i přesto, že bylo provedeno mnoho akcí a

⁸⁵¹ Clarke, Jeffrey J., *Advice and Support: The Final Years, 1965-1973*, Washington, 1988, 495-496.

⁸⁵² Tucker, Spencer C., *The Encyclopedia Of The Vietnam War*, Santa Barbara, 2011, s. 760-762.

bylo prošetřeno mnoho svědectví, nebylo nikdy prokázáno vědomé držení amerických zajatců vládou VDR v poválečném období. Z původních 2646 pohřešovaných bylo díky intenzivní práci amerických vyšetřovatelů identifikováno a vráceno rodinám 988 pozůstatků těl.(688 z Vietnamu, 261 z Laosu, 34 z Kambodži a 3 z ČLR).⁸⁵³ Překvapivý byl osud tří Američanů, kteří, jak se ukázalo, přežili. Námořní pěšák Robert Cartwood se vrátil z Vietnamu až roku 1979, kde tento dezertér z konce 60. let do té doby v klidu žil. V USA byl však obviněn z kolaborace. Další mariňák Douglas Beane, dezertoval ze Saigonu a za pomoci přátel uprchl do Austrálie, kde žil do roku 1986, kdy se přihlásil na ambasádě USA. Po návratu domů byl obviněn z dezerce, avšak obvinění byl zproštěn. Poslední z navrátilivších, Veto Baker, dezertoval teprve roku 1972 a do listopadu 1975 žil v klidu na jihovietnamském venkově se svou vietnamskou ženou. V listopadu 1975 byl však vítěznými komunisty zadržen a přes Červený kříž repatriován do USA.⁸⁵⁴ Svědectví, podle kterých byli ještě v 80. letech spatřeni američtí zajatci pracující na rýžových polích nebo o organizacích převážejících americké dezertéry do Kanady, kde pohřešovaní žijí pod jinou identitou do dnes, se nepotvrdila. Osud 1655 pohřešovaných (1280 ve Vietnamu, 314 v Laosu, 54 v Kambodži a 7 v pobřežních vodách ČLR) dosud čeká na objasnění.⁸⁵⁵

Ať již byla statečnost o přeživších Američanech jakákoliv, pro americkou domácí politiku to byla velmi ožehavá věc a Nixon si uvědomoval, že pokud se mu podaří dostat „americké hochy“ domů, mohlo by mu to napravit v té době již notně pošramocenou popularitu. Proto se v únoru 1973 do oblasti vydal Kissinger, který měl prozkoumat situaci v zemích regionu. Po krátkých návštěvách Thajska a Laosu měl 10. února 1973 dorazit do hlavního města VDR – Hanoje. Návštěvu regionu měl zakončit v ČLR. Není jisté, zda nechtěl provokovat Hanoj, avšak při své návštěvě Kissinger opomenul Vietnamskou republiku. Prezident Thieu se však o Kissingerovi v této době již vyjadřoval poměrně vulgárně a Nixonův poradce nechtěl jítřit city svojí přítomností v zemi, kde by byl konfrontován s naprosto flagrantním narušováním dohody o příměří. Stejně tak se vyhnul návštěvy Kambodže, kde k žádnému příměří ani nedošlo. Při návštěvě Bangkoku se pouze setkal s americkým velvyslancem v Phnompenhu. Dne 10. února po poměrně úspěšných jednáních v Bangkoku a Vientianu přistál letoun s Kissingerem na palubě v Hanoji. Kissinger v pamětech popisuje Hanoj jako nejsmutnější město, které kdy navštívil. Svoji roli v tomto pocitu hrálo nejen to, že

⁸⁵³ Vietnam-Era Statistical Report, Americans Unaccounted - For In Southeast Asia, Defense POW/Missing Personnel Office (DPMO), 9/19/2012, Washington, 2012, dostupné online: <http://www.dtic.mil/dpmo/vietnam/statistics/2012/Stats20120912.pdf> [29. 12. 2012]

⁸⁵⁴ MIA Facts Site dostupné online: http://www.miafacts.org/how_many_missing.htm [29. 12. 2012]

⁸⁵⁵ Missing in Southeast Asia Recorded by Service and Country of Loss, dostupné online: http://www.miafacts.org/stats_chart.htm [29. 12. 2012]

město bylo dva měsíce po plošném bombardování a rozhodně nevítalo jednoho ze strůjců tohoto díla zkázy s otevřenou náručí, ale především neústupnost Hanoje v jednáních.⁸⁵⁶ Premiér Pham Van Dong, který vedl za Hanoj jednání, již z počátku jednání načrtl pět bodů, které chtěl s Kissingerem probrat:

1. udržení a upevnění pařížských dohod,
2. zavedení a provedení všech článků z dohod vyplívajících,
3. projednat příslibenou pomoc USA na obnovení VDR (v Paříži bylo dohodnuto 3,25 miliard USD),
4. normalizace vzájemných vztahů USA – VDR,
5. americký pohled na další vývoj v regionu,

S tím byl Kissinger srozuměn a byl připraven o těchto bodech jednat. On chtěl naopak projednat otázku Laosu a Kambodže a především pro Američany ožehavou otázku válečných zajatců. Jednání se skutečně zabývala především těmito otázkami. Kissinger vyčetl Severovietnamcům soustavné porušování příměří a demilitarizované zóny a předložil již z počátku jednání otázku zajatců.⁸⁵⁷ S otázkou porušování dohody si Severovietnamci poradili jednoduše: pouze „odpovídali“ na porušování příměří stran ARVN a v některých oblastech, jako byli Cua Viet nebo Tay Ninh podle nich boje vlastně vůbec nepřestaly (což byla pravda). Stran zajatců Le Duc Tho potvrdil, že seznam je kompletní a poněkud nedůvěryhodně a později se ukázalo, že kontraproduktivně dodal, že několik amerických zajatců mohlo uniknout ze severovietnamských věznic a žít v džungli. Naopak se podivil nad tím, že podle jejich zpráv bylo v Jižním Vietnamu 40 000 válečných zajatců a nyní jim byl předán seznam obsahující pouze 28 000 jmen. Stejně tak Hanoj odmítla zodpovědnost za zmizelé v Laosu a především v Kambodži, na kterou, jak Pham Van Dong upozorňoval, měly pouze minimální vliv.⁸⁵⁸ V otázce dalšího severovietnamského postupu v Laosu a Kambodži se Hanoj odvolala na pařížskou dohodu, v níž se zavázala dodržovat ženevské dohody a nijak se nevměšovat do vnitřních záležitostí obou zemí. Slíbila, že do 60 dnů své síly z Kambodži stáhne. V laoské otázce Le Duc Tho prohlásil, že do 30 dnů bude v zemi provedeno politické řešení a do 90 dnů se „cizí“ vojáci ze země stáhnou (což se však nikdy nestalo).⁸⁵⁹ Naopak Kissinger na samém závěru jednání schladil očekávání Hanoje na brzký příliv amerických reparací

⁸⁵⁶ Kissinger, Henry. *Bouřlivé roky*. Praha, 2004.

⁸⁵⁷ FRUS, 1969–1976, Volume X, Vietnam, January 1973 – July 1975, Document 11. Memorandum of Conversation, Hanoi, February 10, 1973, Washington, 2010, s. 40–59.

⁸⁵⁸ FRUS, 1969–1976, Volume X, Vietnam, January 1973 – July 1975, Document 12. Memorandum of Conversation, Hanoi, February 10, 1973, Washington, 2010, s. 60–81.

⁸⁵⁹ FRUS, 1969–1976, Volume X, Vietnam, January 1973 – July 1975, Document 15. Memorandum of Conversation, Hanoi, February 10, 1973, Washington, 2010, s. 102–116.

vysvětlením, že je potřeba aby nejdříve prošly hlasováním v Kongresu. Kissinger podotkl, že to bude hodně záviset i na Hanoji. Nixonova administrativa nemá v Kongresu většinu a bude potřeba přesvědčit demokratické zástupce. Bude tedy hodně záviset na chování Hanoje, zda se je podaří získat pro plán hospodářské pomoci VDR. Tímto konstatováním de facto skončilo jednání a Kissinger opustil Hanoj.⁸⁶⁰ Schůzka jasně ukázala, že poté, co Američané stáhli své vojáky z oblasti, Amerika již není pro VDR tak velkým nebezpečím a Hanoj začala pomalu ustupovat od všech svých slibů, ke kterým se Paříži zavázala. Pokud tedy Kissinger před jednáním doufal v nějaký racionální konsensus, musel být velmi zklamán.

Ve stejnou dobu, kdy opouštěl Kissinger Hanoj, na místním mezinárodním letišti Gia Lam přistály tři letouny amerického letectva Lockheed C-141 Starlifter. Tím začala operace Homecoming, tedy evakuace amerických zajatců z VDR. Jen v prvním letu bylo evakuováno 142 mužů. Vedle mužů zajatých před několika týdny během operace Linebacker II byl v letu i poručík USAF Everett Alvarez, jehož letoun byl sestřelen při jednom z prvních náletů na VDR, krátce po incidentu v Tonkinském zálivu v roce 1964 a v zajetí tak strávil neuvěřitelných osm a půl roku. Dne 14 února se prvních 10 repatriovaných zajatců vrátilo do USA. Do 4. dubna, kdy byla operace ukončena, bylo provedeno celkem 54 letů, v nichž „Hanoj Taxi“, jak se začalo C-141 přezdívat odvezly všech 591 zajatců a 3 zajaté na území ČLR. Tím byla naplněna ze strany VDR dohoda o zajatcích. Američané však považovali její plnění za nedostatečné a chtěli vyšetřit osud každého zmizelého amerického vojáka v Indočíně. Vedle již zmiňovaných 2600 zmizelých v akci se jednalo i 1200 mužů, kteří v bojích jistě zahynuli, avšak jejich těla se nikdy nenašla. Zástupci USA chtěli vytvořit speciální vyšetřovací týmy, které by měly přístup po celé VDR a mohly zjistit jejich osud a přesunout jejich těla k pietnímu uložení do USA. To však VDR odmítla. Obávala se nejen špionáže, ale i „ideodiverze“, kterou by američtí „imperialisté“ mohli mezi dosud poslušné soudruhy zavléct. To však mělo v USA později dalekosáhlé dopady na domácí politické scéně. Vedle repatriace amerických zajatců probíhala i výměna zajatců mezi oběma Vietnamy. V březnu bylo propuštěno a VDR předáno 26 508 komunistických bojovníků, za což se na Jih vrátilo 4956 jihovietnamských vojáků zajatých a odvečených do VDR. Překvapivě se 298 bývalých příslušníků Vietkongu a NVA rozhodlo zůstat ve Vietnamské

⁸⁶⁰ FRUS, 1969–1976, Volume X, Vietnam, January 1973 – July 1975, Document 17. Memorandum From the President's Deputy Assistant for National Security Affairs (Scowcroft) to President Nixon, Washington, February 14, 1973, Washington, 2010, s. 119-120.

republice. Vietkong a NFO se snažilo výměnu svých zajatců neúnosně prodlužovat, dodávali neúplné seznamy svých zajatců a na poslední chvíli rušili již dohodnuté výměny.⁸⁶¹

Jedinou zemí, které skutečně přinesla pařížská smlouva relativní klid, byl Laos. Překvapivě Hanoj splnila své sliby a královská vláda („strana vlády ve Vientianu“) a Pathet Lao („Vlastenecká strana“) skutečně usedli k jednacímu stolu a 21. února 1973 uzavřeli mírovou dohodu. Měla vzniknout Vláda národní jednoty a 44 členná Národní politická poradní rada. Obě strany s plněním dohod otálely a vládu se podařilo složit teprve 23. září 1973, s tím že premiérem zůstával dosavadní předseda královské vlády Suvanna Phuma. O tom, že situace v zemi nebyla stále stabilní, svědčí to, že den před tím se pokusily ultrapravicové síly pod vedením bývalého velitele letectva Thao Ma o převrat, který byl však krvavě potlačen.⁸⁶² Dvacet čtyři hodin po uzavření smlouvy mělo nastat příměří, které na rozdíl od okolních zemí skutečně bylo dodrženo a dokonce i Američané zastavili svoje bombardování. Do 15. srpna, kdy bylo ukončeno bombardování v celé Indočíně, několikrát na cíle v Laosu udeřili, avšak situace v Laosu, i přesto, že byla složitá, nakonec nevedla k obnovení leteckých operací v plném rozsahu. Do 60 dní měla všechna cizí vojska opustit území Laoského království. Je potřeba říci že se to do konce války nikdy nestalo. V roce 1973 nejpočetnější cizí silou na území Laosu disponovali samozřejmě Severovietnamci, kteří bránili Ho Či Minovu stezku a v Laosu měli zhruba 50 000 vojáků. Část z nich se skutečně stáhla, avšak v zemi se objevilo především v oblastech sousedících s Vietnamy na pozvání ministrů z Pathet Lao na 20 až 30 000 „čínských stavebních dělníků“. Druhou největší silou v Laosu byla thajská královská armáda, která měla pod „Velitelstvím 333“ v zemi 23 praporů a 3 prapory dělostřelectva s více než 1700 muži. Opět jejich stahování šlo kvůli „logistickým problémům“ velmi pomalu a poslední thajští vojáci opustili Laos až na konci roku 1974. Američané měli, pokud pomineme CIA řízenou společnost Air America, která však také postupně utlumovala svoji aktivitu, v zemi pouze 180 vojenských instruktorů. Přesto ani oni se ze země zcela nestáhli a svůj kontingent omezili na 90 mužů, kteří byli evakuováni až o dva roky později.⁸⁶³ Po rozdrčení hmongských jednotek generála Vang Paa roku 1974 pak v zemi nastal téměř naprostý klid.

Zatímco situace v Laosu se uklidňovala a k bojům docházeli již pouze sporadicky, v Kambodži byla situace diametrálně odlišná. Stejně jako v okolních zemích bylo i

⁸⁶¹ Kamas, Daniel, *Válka ve Vietnamu, 1964-1975*, Olomouc, 1997, s. 184-185.

⁸⁶² Nožina, Miroslav. *Dějiny Laosu*, Praha, 2010, s. 212.

⁸⁶³ Castle, Timothy Neil, *At War in The Shadow of Vietnam: United States Military Aid to the Royal LAO Government 1955-75*, Oahu, 1991, s. 264-270.

v Kambodži 28. ledna vyhlášeno příměří, ovšem zde bylo pouze jednostranné ze strany Lon Nola, na které Rudí Khmerové nereagovali a odmítli o něm být jen jednat. Nepomohli ani prosby a výhrůžky Hanoje, která po 27. lednu přerušila dodávky do země, čímž naprosto ztratila vliv na vývoj v Kambodži. Od března začala také „série omylů“ tedy drobné útoky, při nichž Rudí Khmerové útočili na své severovietnamské soudruhy. Pol Pot se sice pokaždé za „omyl“ omluvil, ale Hanoj vzkaz správně pochopila a do konce léta se na severu Kambodži pohybovalo již jen 2000 - 3000 vojáků NVA a 2000 dělníků zajišťující zbytek stezky na jejím území. Spolu se Severovietnamci ze země emigrovalo i velké množství kambodžských Vietnamců, kteří se po rozkolu s Rudými Khmery stali terčem jejich nenávisti. Američané, kteří stejně jako v Laosu zastavili bombardování, jej kvůli naprosto zoufalé situaci Kambodžské republiky, která po ofenzivě Khmerů ovládala již jen 40% země, museli obnovit. Od 9. února 1973 byla Kambodža opět intenzivně bombardována. Bylo téměř jisté, že bez americké pomoci by se země zhroutila během několika týdnů. Ačkoliv Rudí Khmerové ovládali 60% země, žilo na tomto území pouhých 25% obyvatel. Ostatní se uchýlili do měst, která se po ztrátě venkova, který je zásoboval potravinami, stala naprosto závislá na americké humanitární pomoci. Chudoba a strádání v těchto megapolích (Phnompenh se z původních 650 000 obyvatel během tří let rozrostl na 2 milionové město) byli na denním pořádku a cena základní potraviny rýže nadále rostla. Z 8 kambodžských rielů za kilo rýže na začátku roku 1973 cena vylétla do pololetí až na 340 rielů. Dne 4. dubna musel Lon Nol rozpustit Národní shromáždění a vyhlásit na šest měsíců výjimečný stav, který pak prodlužoval až do pádu režimu.⁸⁶⁴ Nelze pochybovat o tom, že americké bombardování mělo rozhodující vliv na zastavení Rudých Khmerů. Na druhou stranu naprosto podrývalo kambodžskou republikánskou vládu a vyvolávalo vůči ní vlnu nepředstavitelné nenávisti, která dosáhla vrcholu krátce před ukončením bombardování v srpnu 1973. Dne 6. srpna americké B-52 omylem bombardovaly střed vládou ovládaného města Neak Luong přičemž zabily přes 400 lidí a dalších několik stovek zranily.⁸⁶⁵ To vyvolalo v městech zděšení a další vlnu dezerte k nepříteli. Pro morálku armády byl například naprosto otřesný případ, kdy krátce po útoku na Neak Luong dezertovala celá 1800 členná posádka města Tiang Kauk i se zbraněmi a důstojníky. Zatímco Američané bombardovali Rudé Khmery, letci laoského letectva dvakrát bombardovali (v únoru a listopadu) Lon Nolův palác a poté se svými stroji dezertovali do VDR. Po skončení bombardování v srpnu 1973 měla USAF takové obavy, ze ztráty svých strojů nad Kambodžou a pádu svých posádek do zajetí Khmerů, že raději na zásobovací misi,

⁸⁶⁴ Nožina, Miroslav. Dějiny Kambodže. Praha, 2007, s. 227-228.

⁸⁶⁵ Nalty. Bernarda C. Air War over South Vietnam 1968-1975, Washington, 2000, s. 211.

na kterých se aglomerace v Phnompenhu stala závislou, od roku 1974 najala soukromé dopravce.⁸⁶⁶ Tažení na velká města více než americké bombardování překvapivě zpomalilo rozhodnutí fanatických Rudých Khmerů v květnu 1973 kolektivizovat půdu. Mezi prostými vesničany vznikla proti tomuto rozhodnutí široká forma odporu. Někteří zabili a snědli svá tažná zvířata, než aby je dali do nově vzniklých družstev. Jiní se raději vydali do měst pod vládou Lon Nola (údajně až 60 000 vesničanů). V listopadu 1973 dokonce vypuklo povstání Čamů, kteří odmítali nejen vstoupit do družstev, ale i brutální nátlak Rudých Khmérů, kteří po nich požadovali opuštění jejich muslimské víry a tradičních zvyků, včetně zákazů nošení jejich krojů. Pol Pot přikázal zakročit proti Čamům s největší brutalitou:

*„Vůdci musí být nelítostně mučeni, abychom od nich získali co nejvíce informací o jejich organizaci. Potom je nutné nějaký čas počkat, než se rozhodne o jejich dalším osudu. Níže postavení musejí být surově mučeni, ale nesmějí při mučení zemřít... Jejich vstoupení musejí být převychováni... Následně je lze propustit jako gesto dobré vůle, ale je nutné je ostražitě sledovat... Musíme využít všech metod, politických i vojenských, abychom jim zabránili se dál skrývat a konsolidovat síly.“*⁸⁶⁷

Vedle počátku genocidy svérázných Čamů, přestali polpotovci tolerovat do té doby přehlíženou dezerci svých vesnických vojáků, kterou nyní začali bez milosti trestat smrtí. Začali také hony na „špiony“ a na „intelektuály“, při nichž bylo zavražděno mnoho nevinných lidí. Rok 1973 znamenal v občanské válce v Kambodži zlom: do té doby páchali zvěrstva především vládní vojáci. Nyní se karta otáčela a Rudí Khmerové začali odhazovat masku ochránců země před „americkým impériem“ a odhalovali svoji pravou tvář jedněch z nejhorších krutovládců v dějinách světa.

Ve Washingtonu analyzovali situaci po prvním měsíci příměří. Podle Bunkera a Kissingera v Jižním Vietnamu docházelo k neustálému porušování příměří ze strany VDR, která rozhodně nezastavila přísun materiálu ze Severu a ani neomezila své jednotky na Jihu. ARVN se snažila znovu získat území, které padlo do rukou komunistů po zahájení příměří, a neútočila na území ovládané Vietkongem před příměřím (ovšem dle soudu Bunkera jen proto, že na to neměla prostředky). Oba experti předpokládali, že až se plně prosadí ICCS a až dojdou Vietkongu síly (což považoval Bunker za relevantnější), celá situace se stabilizuje.⁸⁶⁸

⁸⁶⁶ Nalty, Bernarda C. *Air War over South Vietnam 1968–1975*, Washington, 2000, s. 212.

⁸⁶⁷ Short, Philip. *Pol Pot: dějiny zlého snu*. Praha, 2005.

⁸⁶⁸ FRUS, 1969–1976, Volume X, Vietnam, January 1973 – July 1975, Document 28. Memorandum From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to President Nixon, Washington, March 9, 1973. Washington, 2011, s. 143–144.

Byla to jedna z posledních věcí, kterou Bunker ve funkci udělal. O několik dní později na svůj post v Saigonu rezignoval a byl nahrazen Grahamem Martinem, který oficiálně na tento post nastoupil až 16. června 1973.⁸⁶⁹ Překvapivě ještě více optimistická byla zpráva CIA. Podle ní byl Thieu populárnější v širokých vrstvách více než kdy před tím. Veřejnost po celé zemi oceňovala, že se podařilo Thieuově administrativě vyjednat dobré podmínky americké pomoci a že je silný antikomunistický vůdce. Lidé si také chválili, že se podařilo zlomit městskou gerilu Vietkongu a ve městech bylo nyní bezpečněji „než kdykoliv předtím“. Oceňovali boj proti silám Vietkongu ovládajícím část země a jeho oslabování. Prezidentova autorita, alespoň dle CIA, se prý kvůli výše zmiňovaným faktorům citelně zvýšila i mezi politiky, což bylo zvláště důležité před volbami do Senátu v srpnu 1973. Závěr zprávy byl nejvíce překvapivý. CIA nepovažovala do budoucna za hlavní problém saigonské administrativy pokračování války a útoky guerilly s podporou VDR. Hlavní problémy měly Thieua čekat především v souvislosti s přechodem společnosti na mírový život. Thieu se měl do dalších let obávat především skomírající ekonomiky, kterou měla ještě více zatížit přesídlování obyvatel zpět na venkov, škrtý spojené s tím, jak bude klesat americká pomoc a demobilizace jednotek, jejichž muže bude potřeba v míru materiálně zajistit.⁸⁷⁰ Skutečnost byla však poněkud odlišná. ICCS se nikdy nestala účinnou zárukou dodržování příměří. Například 26. února bojovníci Vietkongu začali ostřelovat základnu palebné odpory Tong Le Chan vzdálenou 10 kilometrů od hranic s Kambodžou a 65 kilometrů severně od Saigonu. ICCS se i přes nesouhlas Kanadčanů odmítla celou záležitostí zabývat. Ukázalo se, že bylo velkou chybou do komise vybrat jako zástupce svobodného světa Indonésii. Její zástupci většinou podléhali vlivu inspektorů z Polska a Maďarska, díky nimž většina porušení příměří ze strany Vietkongu padala pod stůl a nebyla vyšetřována. Nákladní vozy ze Severního Vietnamu bezostyšně objížděly pohraniční kontroly ICCS na demilitarizované zóně a podle odhadu Američanů se jim podařilo takto do konce roku do země propašovat až 30 000 tun materiálu. Dne 4. dubna Vietkong dokonce v deltě Mekongu sestřelil dva vrtulníky ICCS a dva poškodil, při čemž zahynuli dva Maďaři, jeden Kanadčan, jeden Indonésan, dva američtí a jeden filipínský člen osádky vrtulníků a dva styční důstojníci Vietkongu. Poté byly z důvodů

⁸⁶⁹ Martin, Graham Anderson (1912–1990) americký diplomat, v letech 1963 až 1967 velvyslanec v Thajsku, v letech 1973 až 1975 velvyslanec v Saigonu, roku 1975 přehlížel zprávy rozvědky, které jej varovaly před severovietnamskou ofenzivou proti Vietnamské republice, odmítl včasnou evakuaci, což později vedlo k mnoha zmatkům, po pádu Saigonu sloužil od roku 1976 jako Kissingerův poradce pro oblast.

⁸⁷⁰ FRUS, 1969–1976, Volume X, Vietnam, January 1973 – July 1975, Document 32. Memorandum From William Stearman of the National Security Council Staff to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger), Washington, March 15, 1973, 2011, s. 151-152.

bezpečnosti a kvůli protestům Kanady na několik dní inspekce pozastaveny. Kanada dokonce pohrozila, že zváží setrvání svých inspektorů v ICCS.⁸⁷¹

To, že situace není tak výborná, jak hlásila CIA, si uvědomoval i Thieu. V tomto smyslu vedl i rozhovory s Nixonem, které se konaly při jeho návštěvě USA 2 a 3. dubna 1973. Nixon se neodvážil pozvat Thieu do Washingtonu (tam jej oficiálně od 3 do 5. dubna hostil Agnew) a přijal jej ve své rezidenci San Clemente v Kalifornii. Poté co Nixon vychválil vynikající výkony ARVN a úspěch politiky vietnamizace, požádal Thieu o analýzu situace v Indočíně. Ta byla rozhodně střízlivější a realističtější než ta, kterou sestavili saigonští analytici CIA. Nepředpokládal, že i přes značné ztráty, které nepřítel utrpěl v posledních dvou letech, Vietkong a NVA ukončili boj. Naopak. Nyní sice nastalo období relativního klidu, ale to je jen proto, že nepřítel reorganizuje a posiluje své síly. Na území Vietnamské republiky se dokonce podle Thieuových zpráv měly vracet komunistické kádry před několika dny propuštěné během výměny zajatců. Bylo mu jasné, že komunisté chystají ofenzivu jak vojenskou, tak politickou. Jejich strategií je teď získávat čas. Čím více času budou mít, tím více sil nahromadí a tím bude jejich politický a vojenský úder tvrdší. On jim jej nechce dát, a proto brzy udeří první. Zatím byl s výkony ARVN spokojen a doufal, že budou schopni tento úder zasadit. Poté se hovor stočil na Laos a Kambodžu: podle Thieu bylo smutnou pravdou, že v okolních zemích si komunisté upevňovali pozice. V pomezí všech tří zemí si budovaly komunistické síly rozsáhlé zásobovací základny, zatímco místní komunisté útočili proti vládním silám. Thieu byl zoufalý ze situace v Kambodži. I přes to, že země dostala plnou vojenskou a ekonomickou podporu a její armáda měla výcvik jak od Jihovietnamců, tak Američanů, nebyla schopná stabilizovat, ba ani udržet již tak špatnou situaci. Thieu dával vinu především naprosto neschopnému nemocnému Lon Nolovi. Dával zcela najevo, že neví, co se zoufalou situací v zemi dělat. Později rezignovaně prohlásil, že Kambodžané nechtějí bojovat a pro B-52 nejsou v Kambodži adekvátní cíle. Pouze v Laosu byl klid, což jihovietnamského prezidenta do značné míry také zneklidňovalo. Postěžoval si také na pasivitu a neschopnost ICCS. Na to mu Nixon odpověděl, že si pozve velvyslance obou komunistických států ve Washingtonu a jasně jim naznačí, že by mohlo chování jejich inspektorů ve Vietnamu do budoucna značně poškodit bilaterální vztahy mezi nimi a USA. Daleko více Nixona znervózňoval postoj Kanady. Prohlásil také, že po otepleních vztahů se SSSR a ČLR doufá, že se USA podaří přesvědčit obě mocnosti, aby omezily podporu VDR. Komunisté chtějí, aby Thieu prohlásil, že se Američané do Indočíny vrátí, před čímž skrytě

⁸⁷¹ Kamas, Daniel, *Válka ve Vietnamu, 1964-1975*, Olomouc, 1997, s. 186.

Nixon Thieu varoval. Bylo jasné, že by se v takovém případě rozhořel velký občanský odpor a obě komunistické mocnosti to mohly využít na mezinárodním poli. Prezident Thieu měl podle Nixona dělat vše, co bylo v jeho silách, aby udržel komunisty v politické defenzivě. Prezident Nixon také slíbil, že pokud komunisté přejdou do ofenzivy, americká reakce bude „ostrá a tvrdá“.⁸⁷² Další den se po dalším ujišťování Nixona o jeho podpoře Saigonu a slovech „že Thieu musí vydržet za všech okolností nápor komunistů“ rozhory soustředily především na ekonomické otázky. Thieu nastínil prezidentovi, že se chce v dalších letech především zaměřit na hospodářský růst své země, a proto bude potřebovat rozsáhlou pomoc USA navýšenou ještě roku 1973 alespoň o 200 milionů USD, které již měl od Nixonovy administrativy přislíbené. Nixon, znalec washingtonských kuloárů, mu doporučil, ať nežádá o celou částku najednou, rozloží ji do několika programů a ať především zdůrazňuje, že peníze jdou na zahlazování škod a propaguje svoji administrativu jako mírotvornou a prosazující demobilizaci. Zdůraznil, že mnozí ve Washingtonu považují komunisty za ty hodné, zatímco Saigon byl za ten špatný. Vedle toho Saigon chtěl získat pro rok téměř 785 milionů USD pomoci pro rok 1974, s čímž Nixon plně souhlasil a podporoval to. Naopak se podle Nixona komplikovala pomoc Hanoji. Nebylo možné, aby Hanoj porušovala takto flagrantně mírovou dohodu a očekávala vstřícnost ze strany USA. Pokud již se dohoda měla zhroutit, mělo to být vinou Hanoje. Jednání vedlo k jednoznačně spokojenosti obou stran. Thieu nepožadoval návrat Američanů, což Nixona po událostech minulých let velmi mile potěšilo a Nixon naopak potěšil Thieu (byť opět samozřejmě pouze rétorickou) podporou pro finanční pomoc Saigonu.⁸⁷³

Situace v Indočíně se však nezlepšovala, naopak, byla čím dál více komplikovanější. Během prvních 60 dnů „příměří“ dle odhadů amerických pozorovatelů došlo ke ztrátě 4000 vojáků ARVN, zatímco komunisté přišli o 11 000 mužů, což nebyly právě povzbudivé informace. Navíc u Khe San komunisté rozmístili SAMy.⁸⁷⁴ Kissinger a generální štáb chtěli na toto porušování odpovédět intenzivním bombardováním Ho Či Minovy stezky v Laosu. To však jinak dravý Nixon nepovolil. Aféra Watergate se rozhořela naplno a Nixon začínal mít obrovské starosti na domácí politické půdě. Senát také začal vyšetřovat tajné bombardování

⁸⁷² FRUS, 1969–1976, Volume X, Vietnam, January 1973 – July 1975, Document 38. Memorandum for the President's Files by the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger), San Clemente, California, April 2, 1973, 2010, s. 179–182.

⁸⁷³ FRUS, 1969–1976, Volume X, Vietnam, January 1973 – July 1975, Document 39. Memorandum for the President's Files by the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger), San Clemente, California, April 3, 1973, 2010, s. 182–184.

⁸⁷⁴ FRUS, 1969–1976, Volume X, Vietnam, January 1973 – July 1975, Document 45. Memorandum from William Stearman of the National Security Council Staff to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger), Washington, May 1, 1973, 2010, s. 200–201.

Kambodži v letech 1969 a 1970.⁸⁷⁵ Washington se tedy rozhodl v této nepříznivé situaci iniciovat jednání s Hanojí a donutit ji, aby začala respektovat dohodu. Tento požadavek Hanoj akceptovala a ve dnech 17. až 23. května, 6. až 9. června a 12. a 13. června proběhla série jednání. V čele americké delegace stál opět Kissinger a za VDR jednání vedl Le Duc Tho. Rozhovory se brzy proměnily ve slovní ekvilibristiku, v níž se Američané snažili dokázat, že VDR soustavně porušuje dohodu a naopak VDR se obhajovala, z agrese obviňovaly Saigon a připouštěla jen marginální porušování ze své strany. Po těžkých jednáních, do kterých zasahoval i Saigon, který svými chaotickými požadavky domluvu ještě více stěžoval, se podařilo vyjednat alespoň komuniké. V něm se VDR zavázala od poledne 14. června dodržovat příměří a respektovat veškerá ustanovení pařížské dohody. Měla také stáhnout své síly z Laosu a Kambodži, respektovat ICCS, vyvarovat se útoků na techniku a inspektory ICCS a spolupracovat při vyšetřování osudů Američanů zmizelých v akci.⁸⁷⁶ Skutečnost byla však taková, že vše, co bylo dojednáno, byly jen papírové sliby, které Hanoj nehodlala nikdy plnit. Kissinger si to velmi dobře uvědomoval. I když veřejně na sobě nenechal nic znát, v soukromí dával najevo své roztrpčení. Při rozhovoru s jihovietnamským velvyslancem Tran Kim Phuongem prohlásil, že to bylo naposledy, co o Vietnamu jednal a prohlásil, že si nad celou záležitostí „*myje ruce*“. Phuong měl v Saigonu vzkázat, že „*ačkoliv se na fotkách s Le Duc Thoem usmívá, nemělo by to být rozhodně bráno vážně*“. Přestože se při jednáních choval rozumně, méně arogantně a zdálo se, že VDR tentokrát skutečně chce příměří více, než v předešlých měsících, nemělo být zapomenuto, že „*Tho je zrádný zkurvysyn*“. Saigon neměl počítat s tím, že USA kvůli němu znovu půjdou do jednání s VDR. Byl také rozezlen z nejasné politiky Saigonu a doporučil, aby ji dělali politici a ne mladíci jako Nha.⁸⁷⁷ Skepse z dojednaného se ukázala jako velmi racionální odhad. Komunisté ani po 14. červnu neskončili s útoky. Po únosu dvou kanadských inspektorů Vietkongem 28. června došla Kanadě trpělivost a stáhla své zástupce z ICCS. Vzhledem k tomu, že se diplomacii USA nepodařilo přesvědčit jiný západní stát, aby převzal tuto nevědnou roli, stal se náhradníkem Kanady Írán. To roli komise ještě více marginalizovalo.⁸⁷⁸

Boj o Indočínu se rozpoutal i na americké politické scéně. Tentokrát již nevěřely davy v ulicích. Extrémně horkou se stala pro Nixona půda Kongresu. Vedle skandálu Watergate se dostávala ven i pravda o tajném bombardování Kambodži a o tom, že se v mnoha operacích

⁸⁷⁵ Kissinger, Henry. *Bouřlivé roky*, Praha, 2004, s.298-307.

⁸⁷⁶ FRUS, 1969–1976, Volume X, Vietnam, January 1973 – July 1975, Document 76. Memorandum From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to President Nixon, Washington, June 11, 1973, 2010, s. 321-323.

⁸⁷⁷ FRUS, 1969–1976, Volume X, Vietnam, January 1973 – July 1975, Document 85. Memorandum of Conversation, Washington, June 15, 1973, 2010, s. 354-356.

⁸⁷⁸ Kamas, Daniel, *Válka ve Vietnamu, 1964-1975*, Olomouc, 1997.

stále pokračovalo. V reakci na to vznikl Case – Churchův dodatek. Demokratický senátor za Idaho Frank Church, kterému se podařilo zakázat dodatkem z roku 1970 operace americké armády v Kambodži a Laosu, se spojil s republikánským senátorem za New Jersey Cliffordem P. Casem⁸⁷⁹ a spolu vypracovali dodatek, který zakazoval americkým silám jakkoliv vojensky intervenovat ve třech indočínských zemích, tj. Vietnamské republice, Laosu a Kambodži bez souhlasu Senátu. Vojenská a ekonomická pomoc mohla pokračovat, i ta však byla závislá na souhlasu senátorů. Návrh by poprvé předložen v srpnu 1972, avšak neprošel hlasováním v Senátu v poměru 42 pro ku 48 proti. Po volbách v roce 1972 se však změnila v obou komorách situace a dodatek byl znovu předložen k projednání, tentokrát již pouze Churchem, neboť Case se do Senátu nedostal a prošel přes Komisy Senátu pro zahraniční vztahy. V tuto chvíli si Kissinger a Nixon uvědomili, že dodatek má velkou šanci na to projít. Vzhledem k tomu, jak drtivá byla ve Sněmovně reprezentantů síla demokratické opozice, musel se Nixon alespoň pokusit zmírnit podmínky dodatku. Především to bylo datum účinnosti. Church počítal s nejbližším možným datem, tedy 1. červencem. Naopak Nixon chtěl prodloužit bombardování na maximum a snažil se protáhnout bombardování až do 1. září. Nakonec se po intenzivním jednání obě strany shodly na 15. srpnu jako datu zastavení veškerých operací. Dne 19. srpna se stalo to, co všichni očekávali a Case – Churchův dodatek drtivou většinou prošel. V Senátu získal dodatek 64 hlasů pro a pouhých 26 senátorů bylo proti a ve Sněmovně reprezentantů se za dodatek postavilo 278 jejích členů a pouze 124 bylo proti. Vzhledem k tomu, že dodatek byl schválen více než dvou třetinovou většinou, nemohl jej Nixon vetovat a 15. srpna musel ukončit operace letectva v Indočíně.⁸⁸⁰ Toto rozhodnutí mělo větší dopad, než se zdálo. Nixonova administrativa tím de facto ztrácela v oblasti, ale i v celé zahraniční politice svobodu jednání, a dostávala se z větší části pod tlak Kongresu.

Kambodža však i nadále zůstávala v extrémně vážné situaci. Děsivý stav Kambodži dokresluje, jakými programy pomoci Američané nahrazovali bombardování. Ty již svými názvy prozrazovaly bezradnost nad situací. Program „Arms to People“ měl mezi prosté Kambodžany rozdělit statisíce kusů zbraní. Zbraně měli dodat Američané a lze říci, že od té doby již Rudí Khmerové nemuseli spoléhat na cizí dodávky. Dalším programem se všehájkajícím názvem byl „Pay the Troops“. Tento program ve své podstatě znamenal, že Američané převzali od absolutně neschopného Lon Nolova vedení výplatu žoldu vojákům. Vedle toho byly do velení dosazení američtí poradci, kteří fakticky převzali celé velení

⁸⁷⁹ Case, Clifford Philip (1904 – 1982) americký právník a politik, senátor za New Jersey v letech 1955 až 1979, jedna z „holubic“ v Republikánské straně.

⁸⁸⁰ Karnow, Stanley Vietnam: A History, New York, 1985, s. 656-657.

bojových operací. To, jak Američané nechápali situaci v zemi, potvrzovalo to, že CIA pokračovala i v této době v proti severovietnamské propagandě. Vzhledem k tomu, že již se na území země nepohyboval žádný Vietkong, podněcovalo to jen dávnou „tichou“ nenávist Kambodžanů k Vietnamcům, která se proměňovala s čím dál tím větší pravidelností v krvavé vyřizování účtů.⁸⁸¹ Washington, který ztratil veškeré vojenské donucovací prostředky v oblasti, se uchýlil k zoufalému kroku. Kissinger a Nixon chtěli zahájit jednání s Rudými Khmery, respektive Sihanukem a vyměnit jej za neschopného Lon Nola. Představa Washingtonu byla taková, že se do čela Kambodže vrátí král Sihanuk, ať již v pozici krále, prezidenta či premiéra, vytvoří vládu národního sjednocení, která uklidní situaci v zemi, zastaví postup Rudých Khmerů a v zemi vytvoří podmínky pro prosazení míru. Na mezinárodní politické scéně a v Indočíně se pak měla Kambodža stát neutrální zemí, která se měla vyhýbat opětovnému zapojení do konfliktu. Pomoci při jednání se Sihanukem měl Peking.⁸⁸² V samotné Kambodži pak mělo dojít k plynulému nahrazení Lon Nola a zajištění „popularity“ Sihanuka mezi zbytky jeho administrativy.⁸⁸³ Dodnes není jasné, zda Sihanuk jednání s Američany myslel vážně a či do jaké míry to byla pouze hra. Jedním z prvních požadavků bývalého krále například bylo okamžité zastavení pomoci Lon Nolovi, což by znamenalo jeho bezprostřední pád.⁸⁸⁴ Stejně tak se odmítl při pobytu v Pekingu sejít s Kissingerem, který stejně prohlašoval, že by se se Sihanukem nesetkal, neboť se nechtěl stát fackovacím panákem na jeho tiskovce.⁸⁸⁵ I výběr prostředníka, se kterým chtěl Washington přesvědčit Sihanuka ke spolupráci, nepatřil k nejracionálnějšímu. Pokud měl Pol Pot a jeho Rudí Khmerové skutečně ve světě přítele a neochvějného zastávce, pak to byl Mao. Lze předpokládat, že pokud by byl Americký nátlak na Peking skutečně soustavný, byl by Maův režim ochotnější vyvinout tlak na Sihanuka a Pol Pota. To se však nestalo. Kissinger, který se 22. srpna stal ministrem zahraničí USA, když Rogers splnil, co slíbil na konci prvního Nixonova období a odstoupil, rozhodně nechtěl ohrozit svůj největší úspěch v kariéře kvůli „podružnosti“ jakou nepochybně pro tohoto globálního hráče Kambodža byla. Navíc oběma velmocem Rudí Khmerové a jejich boj vyhovoval. Nezanedbatelnou součástí ideologie

⁸⁸¹ FRUS, 1969–1976, Volume X, Vietnam, January 1973 – July 1975, Document 104. Memorandum From Richard Kennedy and William Stearman of the National Security Council Staff to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger), Washington, August 31, 1973, 2010, s. 421–423.

⁸⁸² FRUS, 1969–1976, Volume X, Vietnam, January 1973 – July 1975, Document 99. Memorandum From William Stearman of the National Security Council Staff to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger), Washington, August 6, 1973, 2010, s. 396–398.

⁸⁸³ FRUS, 1969–1976, Volume X, Vietnam, January 1973 – July 1975, Document 109. Minutes of Washington Special Actions Group Meeting, Washington, October 2, 1973, 2010, s. 437–445.

⁸⁸⁴ FRUS, 1969–1976, Volume X, Vietnam, January 1973 – July 1975, Document 103. Transcript of Telephone Conversation Between President Nixon and the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger), August 12, 1973, 2010, s. 420–421.

⁸⁸⁵ FRUS, 1969–1976, Volume X, Vietnam, January 1973 – July 1975, Document 108. Memorandum of Conversation, New York, September 26, 1973, 2010, s. 432–437.

Rudých Khmérů byla nenávist vůči všemu cizímu. Vietnamci a především ti severní s jejich „komunismem“ (Angkar se k tomu, že je vlastně Komunistickou stranou Kampučie přiznal až roku 1978) byly na tomto žebříčku postavení (vedle Američanů) skutečně vysoko. Situace v Kambodži byla pro Hanoj skutečně ožehavá, neboť Rudí Khmerové rozbíjeli „jednotu“ (samozřejmě spíše vynucenou než dobrovolnou) komunistů v Indočíně. To ve Washingtonu, ale i ve „spojeneckém“ Pekingu, vzbuzovalo naděje, na národní emancipaci ostatních komunistů v regionu, což by mohlo podkopat moc Hanoje v oblasti. Pokud by se vydali touto cestou i „soudruzi“ v Laosu, mohlo to velmi posílit nejen postavení a vliv ČLR v oblasti, ale především, pokud by bylo možno ovlivňovat propustnost Ho Či Minovy stezky, mohlo být ohroženo i povstání na Jihu.⁸⁸⁶ Jednání se Sihanukem, který po zastavení bombardování rozpoznal, že americký vliv v oblasti se marginalizuje, se táhla. Exkrál cítil, že on a „jeho“ Rudí Khmerové k uchopení moci nebudou v budoucnu potřebovat posvěcení Washingtonu. Dne 12. dubna 1974 všechna jednání ukončil. Skončila tak jedna z nejbizarnějších diplomatických epizod v dějinách války v Indočíně, která ukázala, jak moc vliv USA v oblasti poklesl.

Poslední oficiální vojenskou operací amerických sil v Indočíně se stala operace End Sweep. Jednalo se o operaci námořnictva trvající od 27. února do 18. července 1973, jejímž úkolem bylo vyčištění pobřežních vod VDR od amerických min. Operace skončila 18. července a námořníci, kteří opustili vody VDR, se stali posledními oficiálně bojově nasazenými vojáky na území Vietnamu.⁸⁸⁷ Ve Vietnamské republice samozřejmě boje pokračovaly v neztenčené míře. Vedle „tradičních“ útoků na vojenské základny a opěrné body, jako byl boj o Pleiku v září a listopadu 1973, přešli nyní obě strany ve zvýšené míře na operace v zemědělské oblasti delty Mekongu. Této válce se začalo přezdívat po tom, oč se v ní bojovalo. Delta Mekongu byla největší oblastí produkující rýži. V „rýžové válce“ šlo o ovládnutí této oblasti, která byla pro obě strany životně důležitá. Na severu Jižního Vietnamu byly roku 1973 nejdříve velká sucha, která zničila rýžové sazenice, a poté přišly rozsáhlé povodně, které katastrofu dokonaly. I přes to, že i úroda v deltě byla toho roku zhruba o čtvrtinu nižší (326 000 metrických tun oproti 465 500 tunám z roku předešlého), byla na tom stále lépe než ostatní části země a pro obě bojující se stala doslova bojištěm na život a na smrt. VDR dokázala přes Ho Či Minovu stezku dodávat dostatek potravin. Pokud by se podařilo zajistit místní zdroje potravin, uvolnilo by to obrovské množství přepravních kapacit.

⁸⁸⁶ Westad, Odd Arne, Quinn-Judge, Sophie, *The Third Indochina War - Conflict between China, Vietnam and Cambodia, 1972–79*, Londýn, 2006, s. 162-169.

⁸⁸⁷ Marolda, Edward J., *By Sea, Air, and Land: An Illustrated History of the U.S. Navy and the War in Southeast Asia*. Washington, 1994. Dostupné online: <http://www.history.navy.mil/seairland/chap4.htm> [6. 1. 2012]

Naopak Saigon musel za každou cenu zajistit z oblasti dodávky pro přelidněná města, aby v nich nehrozil hladomor. Válka v deltě Mekongu, kde do té doby byl díky silné americké vojenské přítomnosti poměrně klid, byla úderem na citlivé místo Saigonu. Pokud by se podařilo Vietkongu alespoň z části oblast ovládnout, a ochromit dopravu, Saigon by měl velké ekonomické problémy. To se skutečně podařilo a během zimy 1973 zdražila rýže dvojnásobně a velká část spotřeby musela být dovážena ze zahraničí. Vzhledem k událostem v zahraničí, kde došlo po jomkipurské válce k první ropné krizi, byla uzemněna i většina letectva. Přestože došlo ke zdvojnásobení cen základních potravin (hnědý cukr, olej, mýdlo), platy vojáků zůstaly na stejné úrovni jako v předešlých letech. Plat plukovníka ARVN po 20 letech služby byl roku 1973 zhruba 40 000 piastrů, což ještě před několika léty byla velmi slušná částka. V přepočtu k americkému dolaru to však na konci roku 1973 bylo pouhých 80 USD. Pokud měl tradiční vietnamskou rodinu o zhruba deseti členech, polovina příjmu šla na rýži. Nedostatek a strádání rodin na jedné straně a absolutní korupce na druhé straně vedlo k absolutní demoralizaci vojska, které si do té doby vedlo poměrně slušně. Objevovaly se případy totálního úpadku, kdy si vojáci od svých velitelů museli kupovat munici a zbraně nebo vybírali mezi sebou, aby měli na benzín. Normu se stal poplatek pro dělostřelce za vedení podpůrné palby. Nejznámějším široce publikovaným případem se stala nechvalně proslavená událost, kdy posádka evakuačního vrtulníku doslova vydírala obklíčené vojáky ARVN a přistála teprve, když ti ji za svoji evakuaci, slíbili horentní sumu. Vojáci poté tyto „poplatky“ vymáhali na prostých obyvatelích, což nazývali jako „pojištění“ nebo „poplatek za ochranu“. To opět vedlo k tomu, že se prostí vesničané přikláněli ke komunistům a Vietkongu.⁸⁸⁸ Během roku 1973 přišla ARVN celkem o 13 778 vojáků (nejsou započítány desetitisíce zběhů), padlo nebo bylo zraněno 45 000 povstalců a zabito bylo dle odhadů 2159 civilistů (jiná čísla mluví až o 10 000 mrtvých).⁸⁸⁹

Válka v Indočíně však byla pro světovou, ale i americkou politiku dávno zapomenutou věcí. Druhá polovina roku byla více než nabytá událostmi, které odsunuly porušování příměří v Jižním Vietnamu, Rudé Khmery v Kambodži či události v Laosu kolem vytváření koaliční vlády na druhou ne-li třetí kolej. Jak již bylo zmíněno výše, 22. srpna se stal Kissinger ministrem zahraničí USA. Již 11. září došlo k puči v Chile, kterým se k moci dostal Augusto Pinochet. Dne 6. října 1973 překvapivě udeřily arabské státy proti Izraeli a konflikt hrozil přerůst ve třetí světovou válku. V USA v souvislosti s tím, jak se rozrůstala odhalení kolem skandálu Watergate, padala popularita i moc prezidenta Nixona a Kongres se čím dál tím více

⁸⁸⁸ Le Gro, William E., *Vietnam from cease-fire to capitulation*, Washington, 1988, s. 65-72.

⁸⁸⁹ Kamas, Daniel, *Válka ve Vietnamu, 1964-1975*, Olomouc, 1997, s.192.

prosazoval v zahraniční politice. Přímo se na americké politické scéně Vietnamu již týkalo pouze minimum záležitostí. Kongres byl nespokojen s vyjednanými reparacemi a začal dělat obstrukce s jejich schválením, které podmiňoval prošetřením osudu všech zmizelých Američanů v Indočíně. Hanoj zaspala a stále doufala, že má jako v dobách eskalace války ve Washingtonu mnoho příznivců. Stejně tak měl Nixon velké problémy při snaze získat peníze pro podporu Jižního Vietnamu na rok 1974. Vládní návrh pro Indočínu počítal se 1,1 miliardou USD (z toho 313 milionů pro Laos a Kambodžu). Komise Senátu tuto částku seškrtila na pouhých 650 milionů USD. Po zákulisních debatách nejdříve Kongres schválil 900 milionů a později celou částku. Nixon však musel slíbit, že rozpočet pro Indočínu bude v dalších letech razantně snížen.⁸⁹⁰ Dne 16. října 1973 byla vyhlášena nominace na Nobelovu cenu míru. Nominovanými se za rok 1973 stal Henry Kissinger a Le Duc Tho. Pokud Kissinger očekával ve své domovině nadšení a ocenění, musel být zklamán. Američany unavovalo dlouhé jednání a protahování války a k tomuto ocenění, i vzhledem k tomu, že nepřineslo Indočíně mír, se postavil k jeho udělení tisk poměrně chladně. Tho odmítl cenu převzít, dokud nebude v jeho zemi mír a Kissinger se k velkému odporu norské veřejnosti se udílení také raději nezúčastnil.⁸⁹¹ Dne 7. listopadu 1973 prošla také Kongresem Rezoluce o válečných pravomocích. Ta byla přímou reakcí na válku v Indočíně a prevencí návratu do ní. Podlé této rezoluce prezident nemohl vyslat americké síly mimo území Spojených států bez souhlasu Kongresu (který však i v takovém případě i o tom měl být do 48 hodin srozuměn). Pokud Kongres operaci neschválil americké ozbrojené síly v něm působit maximálně 60 dní (plus dalších 30 dní na stažení). Tím de facto Kongres ze všech záruk Nixona Jižnímu Vietnamu o případné vojenské podpoře udělal pouhé plané a nesplnitelné sliby. Rezoluce prošla více než dvoutřetinovou většinou.⁸⁹² O 3 dny později, dne 10. listopadu 1973, musel na svůj úřad abdikovat viceprezident Spiro Agnew, což předznamenalo poslední fázi Nixonovy vlády.

Počátek roku 1973 mohl Nixon s Kissingerem považovat za svůj triumf. Podařilo se konečně vyjednat mír a USA se po dlouhých devíti letech stáhly z války v Indočíně. Brzy se však ukázalo, že pařížská dohoda nebyla tím kýženým „čestným mírem“. Nebyla dokonce ani mírem. Bylo to prosté vycouvání USA z války a zanechání svého osudu místní proamerické vlády, které by (minimálně v Kambodži) nikdy bez „pomoci“ CIA nevznikly. Mír, ba ani příměří v Jižním Vietnamu nenastalo. Obě strany se po podepsání dohody pustily do ještě

⁸⁹⁰ Le Gro, William E., *Vietnam from cease-fire to capitulation*, Washington, 1988, s. 80-82.

⁸⁹¹ Syřůček, Milan, *Henry Kissinger - Bůh či ďábel diplomacie*, Praha, 2004.

⁸⁹² Morgan, Iwan, *Nixon*, London, 2002, s. 167-168.

tvrdších a nemilosrdnějších bojů. Jediný rozdíl oproti období před 28. lednem 1973 byl ten, že Jižní Vietnam bojoval sám bez pomoci, zatímco jeho severní nepřítel měl stále plnou podporu svých komunistických spojenců. Export do VDR roku 1973 byl díky tomu, že již nedocházelo k blokádám přístavů, bombardování silnic a železnic rekordní. Ústupky, které v mírových smlouvách VDR udělala, byly čistě pragmatické a nikdo v Hanoji nepředpokládal, že je splní. Hanoj doufala ještě na podzim 1972, že konflikt může vyhrát prodlužováním americké intervence na politickém kolbišti, kdy Washington donutí Thieu se vzdát funkce i s celou administrativou a komunisté přeberou zem s minimálním odporem. Podpis míru, paradoxně, znamenal to, že se Hanoj dala plně na cestu vojenského řešení konfliktu, i když pro forma posílala své zástupce do všech rad, komisí a na všechna jednání, která měla vést k řešení situace. Politbyro si však uvědomovalo, že ztráty předešlých let byly na tolik vysoké, že nyní možné okamžitě po odchodu Američanů spustit generální ofenzivu proti Saigonu. ARVN byla ještě příliš silná a i Američané mohli do konfliktu zasáhnout. Vzpomínky na rok 1972 byly ještě živé. Plán Hanoje byl co nejvíce před generálním útokem oslabit Jižní Vietnam. Vietnamská republika se naopak ocitla v nezáviděníhodné situaci. Nejen, že stala osamocena proti sílícímu nepříteli (Lon Nolův režim byl spíše pro Saigon přítěží a s Laosem se nedalo nikdy příliš počítat). Nejen, že se ekonomika Jihu propadala a trápila ji zdrcující korupce, navíc se její základní struktury začaly pomalu rozpadat a stát již nebyl schopen zajistit ani své základní funkce, jako byla ochrana občanů a základní administrativa. Spojené státy žily svými vlastními problémy. Nixon, který drtivě vyhrál volby na podzim roku 1972, díky skandálu Watergate nyní ztrácel půdu pod nohama a jeho pozice slábla ze dne na den. Sliby, které dal Thieuovi nebyl rozhodně nikdy schopen splnit a už když je dával, uvědomoval si, že lže, když takové záruky dává. Navíc rok 1973 byl rokem, kdy byl svět v pohybu, a události ve Vietnamu byly ve stínu jiných dějů. Americký nezájem o události v Indočíně měl pokračovat i v letech následujících.

8. 1974 - 1975 - Prezident Ford a „válka chudého muže“

8.1. Zapomenutá Indočína

Poslední dvě léta proamerických režimů v Indočíně se proměnila v jejich martýrium. Jedinou zemí, kde se situace relativně stabilizovala, byl Laos, kde po zničení vojsk generála Vang Paa došlo k naprostému přerušení bojů. Kambodžský režim generála Lon Nola se v polovině roku 1974 ocitl prakticky na pokraji pádu. Držel se jen díky tomu, že mezi Severovietnamci a Rudými Khmery panovalo napětí, které mohlo přerůst ve válku. To se podařilo překonat až na konci roku 1974, když obě povstalecké skupiny byly donuceny okolnostmi ke spolupráci. V Jižním Vietnamu pokračovaly obě strany v drobných útocích a narušování příměří. Ekonomika a armáda Jihu se dostávaly do čím dál tím větší krize. Ekonomika vzhledem k válce nebyla schopna uspokojit požadavky armády a ta zase nebyla schopna ochránit ekonomiku před válkou. Muselo být uzemněna většina letectva (přes 50% strojů), nebylo palivo do automobilů a například jednorázový zdravotnický materiál se používal v rámci úspor několikrát.⁸⁹³ Míra dezerce vojáků ARVN dosáhla neskutečných čísel a na konci roku již disponovala pouhými 700 000 vojáky včetně RF/PF. Rok 1974 se stal také nejkrvavějším v celých dějinách konfliktu. Za pouhý jeden rok zemřelo na 80 000 lidí. Amerika se však o problémy Indočíny již nezajímala. Plně ji dostihla nejen ropná krize, která se proměnila v dlouhodobou ekonomickou recesi, ale i aféra Watergate. Dne 9. srpna 1974 byl Nixon donucen rezignovat a na jeho místo dosedl Gerald Ford.⁸⁹⁴ Ten neměl pro Indočínu již ani jasnou politickou linii a dokonce se mu nepodařilo zastavit Kongres v seškrtnání fondů určených pro Jižní Vietnam. Z původní 1,26 miliardy bylo nakonec Kongresem protlačeno pouhých 700 milionů USD, z čehož mělo jít do Saigonu 580 milionu a o zbytek se měly podělit Laos s Kambodžou, Vzhledem k raketové inflaci se jednalo v cenách roku 1970 o pouhých 500 milionů. Kvůli odporu Kongresu to bylo vše, co mohl Ford pro indočínské režimy získat. Navíc musel slíbit, že v příštím roce budou fondy ještě více omezeny.⁸⁹⁵ Když se toto rozhodnutí dozvěděl Thieu, rozzlobil se a prohlásil, že nemůže za takovýchto okolností vést válku. Válka je nyní podle něj „válkou chudého muže“. Tak se také mnohými historiky označuje toto období dodnes. To nejhorší však Jižní Vietnam mělo ještě čekat.

⁸⁹³ Le Gro, William E., Vietnam from cease-fire to capitulation, Washington, 1988, s. 85-86.

⁸⁹⁴ Ford, Gerald Rudolph "Jerry", Jr. (nar. jako Leslie Lynch King, 1913 - 2006) americký politik, v letech 1949 až 1973 člen Sněmovny reprezentantů za Nebrasku z čeho 9 let byl vůdcem republikánské minority, roku 1973 se stal 40. viceprezidentem USA a o rok později 38. prezidentem USA, stal se jediným nevoleným prezidentem USA.

⁸⁹⁵ FRUS, 1969–1976, Volume X, Vietnam, January 1973 – July 1975, Document 139. Memorandum of Conversation, Washington, August 21, 1974, Washington, 2010, s. 547-551.

8.2. Poslední komunistická ofenziva a pád Saigonu

I přesto, že Severovietnamci neustále prováděli drobné útoky, nebylo v jejich plánu v nejbližší době vyvrátit jihovietnamský režim. Dlouhodobý plán hanojského politbyra počítal pro léta 1974 a 1975 s drobnými výpady, které měly systematicky podkopávat autoritu Saigonu. Malé útoky měly postupně přecházet na střední útoky, které měli mít za cíl ovládnout jednotlivé provincie, respektive celé vojenské regiony. Teprve na podzim roku 1976 respektive na jaře 1977 měla být zpuštěna generální ofenziva s cílem vyvrátit zbytek Jižního Vietnamu.⁸⁹⁶ Velkou roli ve zdrženlivé taktice severovietnamských plánovačů hrála obava z Amerického návratu do oblasti a především nasazení amerického letectva. Pham Van Dong prosazoval provedení operace na podzim roku 1976, kdy byly v Americe prezidentské volby, a severovietnamský premiér předpokládal, že prezident Ford by byl v této době velmi opatrný s nasazením ozbrojených sil. Generalita v čele s Giapem prosadila na konec roku test obrany ARVN a především test americké ochoty návratu do oblasti a pomoci svému spojenci. Cílem operace se stala důležitá provincie Phuoc Long ve vojenském regionu III, kterou procházela silnice číslo 14, končící po 120 kilometrech přímo v Saigonu. Pokud by se ji podařilo dobýt, získali by komunisté přímou cestu do hlavního města a mohli by nikým neohrožováni útočit přímo na srdce Vietnamské republiky. NVA nasadila do útoku 3. a 7. divizi a tankový pluk. Celkem 14 500 mužů. ARVN v oblasti disponovala pouhými 8000 muži. Opět se jednalo o nespolehlivé příslušníky RF/PF zorganizovaných do 49 čet. Útok začal 12. prosince a pokračoval k překvapení hanojského generálního štábu velmi hladce. Obrana ARVN se brzy zhroutila a 5. prosince 1975 bylo dobyto stejnojmenné hlavní město provincie Phuoc Long.⁸⁹⁷ Toto vítězství zcela měnilo situaci. Politbyro pochopilo, že Američané ve prospěch Saigonu nijak nezasáhnou a že demoralizace jihovietnamské armády a společnosti je natolik velká, že NVA může spustit generální ofenzivu v nejbližších měsících s velkou šancí na úspěch, Okamžitě bylo povoláno do armády 150 000 mladých mužů, kteří nastoupili ještě v prosinci 1974, a dalších 60 000 je pak následovalo v prvních měsících roku 1975.⁸⁹⁸ První měly být vyvráceny nejsevernější vojenské regiony, I a II. ARVN byla informována o pohybech protivníka a přesunula na sever všechny své dostupné síly. Saigonský generální štáb předpokládal, že se nepřítel jako v roce 1972 převalí před demilitarizovanou zónu a bude pokračovat směrem na Hue. Skutečnost byla taková, že NVA měla v plánu nejdříve zaútočit z území Kambodže na stopadesátitisícové město Ban Me

⁸⁹⁶ Ang Cheng Guan Ending the Vietnam War: The Vietnamese Communists' Perspective, London, 2003, s. 152-158.

⁸⁹⁷ Cao Van Vien, The Final Collapse. Washington, 1983, s. 62-66.

⁸⁹⁸ Ang Cheng Guan Ending the Vietnam War: The Vietnamese Communists' Perspective, London, 2003, s. 152-158.

Thuot, druhé největší město Vietnamské republiky a hlavní město provincie Dak Lak. Městem a provincií vedla silnice číslo 14, která spojovala severní část vojenského regionu II a region I se Saigonem. Pro celou kampaň 275, jak znělo krycí jméno operace, vyčlenila Hanoj pět divizí (3., 10., 316., 320A. a 968. divizi NVA), čtyři nezávislé pluky (25., 271., 95A., a 95B. pluk NVA), 273. obrněný pluk a několik desítek dalších menších jednotek. Celkem kolem 65 000 vojáků pod velením generála Hoang Minh Thaa pod dohledem jednoho z hlavních stratégů NVA Van Tien Dunga.⁸⁹⁹ Jeho jihovietnamský protějšek, generál Pham Van Phu, velitel II. sboru ARVN měl k dispozici dvě divize (22. a 23. divizi ARVN), jeden pluk Regionálních sil (45. pluk RF) a sedm praporů rangers. Obrana se opět opírala o domobranu, kterou v oblasti tvořilo 36 praporů PF. Vedle toho zhruba 150 tanků, 300 dělostřeleckých kusů a kolem 300 letounů.⁹⁰⁰ Operace byly zahájeny 4. března a již 11. března Ban Me Thuot padlo.⁹⁰¹

V den kdy padl Ban Me Thuot se v Saigonu konala schůzka prezidenta Thieua se zástupci vlády a generálního štábu. Thieu si uvědomoval zoufalost situace a navrhl do té doby něco nemyslitelného: z části opustit severní provincie a přenechat je nepříteli. Zemi rozdělil na dvě části zhruba v polovině II vojenského regionu. To, co bylo na jih od této linie, tedy IV vojenský region s deltou Mekongu, III vojenský region se Saigonem a polovinu II vojenského regionu s důležitými nalezišti zlata a kaučukovými plantážemi mělo být bráněno. Oblasti, které byly pod touto hranicí dobyty Severovietnamci, musely být za každou cenu získány zpět. Za všech okolností musel Saigon udržet i volné teritoriální vody. Vedle toho měla být udržena na sever od této linie velká pobřežní města, jako Hue a Danang, avšak na jejich udržení se nemělo lpět. Thieu prohlásil poněkud cynicky, že pokud budou dost silní, udrží je. Pokud ne, budou se muset stáhnout, aby koncentrovali své síly. Vyjádřil také poněkud bláhovou naději, že až USA zjistí, co se v zemi děje, vrátí se do oblasti a pomohou Jižnímu Vietnamu (po návratu ministra zahraničí Tran Van Lama z USA bylo jasné, že nebudou schváleny ani dodatečné fondy, natož nová intervence).⁹⁰² Ačkoliv Cao Van Vien ve svých pamětech po létech s prezidentem souhlasil, skutečnost byla taková, že toto rozhodnutí bylo největším zlomem od odchodu USA z války. Do té doby se všechny saigonské administrativy odmítaly vzdát byt' jen metru půdy Vietnamské republiky a vždy aktivně a agresivně

⁸⁹⁹ Van Tien Dung (1917-2002) vietnamský voják, ve 30. letech vstoupil do Komunistické strany Indočíny, během 2. světové války bojoval s Japonci, od roku 1954 do roku 1978 náčelník generálního štábu NVA, vrcholem jeho kariéry bylo rozdrčení sil ARVN na Centrálních výšinách v roce 1975.

⁹⁰⁰ Le Gro, William E., Vietnam from cease-fire to capitulation, Washington, 1988, s. 139-141.

⁹⁰¹ Kamas, Daniel, Válka ve Vietnamu, 1964-1975, Olomouc, 1997, s. 196-197.

⁹⁰² Cao Van Vien, The Final Collapse. Washington, 1983, s. 79-82.

usilovaly o znovudobytí okupovaného území. Rozhodnutí se bez boje stáhnout z velké části země bylo obrovskou psychologickou prohrou.⁹⁰³

Situace II. sboru ARVN, který měl bránit II vojenský region a byl soustředěn kolem Pleiku se stala neudržitelnou. Generál Phu se rozhodl stáhnout své jednotky skrze nepoužívanou cestu číslo 7 vedoucí džunglí a zachránit se úprkem do III regionu. Cesta se proměnila v peklo. K jednotkám, které se stahovaly mezi 15. a 27. březnem k městu Tuy Hoa se přidalo téměř 200 000 civilistů, kteří byli nemilosrdně masakrováni nejen postupujícími komunisty, ale i vlastními jednotkami, kterým překáželi v postupu. Phu přišel o 20 500 svých vojáků (16 000 zajato, zbytek padl), tj. o $\frac{3}{4}$ II. sboru. „Cestu slz“, jak byla silnice číslo 7 přejmenována, překonalo pouhých 60 000 civilistů. Mezitím se rozhořel boj i o I vojenský region. Ten sice byl bráněn 160 000 vojáky ARVN, ale kvůli nerozhodnosti Thieua, který několikrát nařídil stažení, aby pak opět přikázal oblast bránit, došlo k absolutní demoralizaci a dezorganizaci vojsk. Severovietnamcům i přesto, že jejich útočné síly měly pouhých 75 000 mužů, se v sérii tvrdých střetů mezi 5. březnem a 2. dubnem podařilo celý vojenský region I dobýt. Nepříteli vedle strategicky důležitých měst, jako bylo Hue a Danag, padla do rukou i značná kořist: zásoby za 1 miliardu USD a 180 strojů VNAF. Vedle toho bylo z boje vyraženo na 150 000 vojáků ARVN. Ztráty to byly o to citelnější, že I sbor byl tvořen elitou armády, jako byla Divize námořní pěchoty a Výsadková divize ARVN. Evakuovat se podařilo pouze 7000 vojáků.⁹⁰⁴

Američané včetně rozvědky byli z vývoje ve Vietnamu naprosto překvapeni. S tak tvrdým a rychlým úderem Severovietnamců, nikdo nepočítal. Americkým zpravodajcům se teprve nyní podařilo zjistit bližší informace o politickém dění v Hanoji. Teprve nyní se dozvěděli tajné služby USA o rozhodnutí politbyra z prosince 1974 o změně plánů VDR vůči Vietnamské republice. Varovné signály, které před tím nebyly brány v potaz, jako snížení výcvikové doby nových severovietnamských branců ze čtyř respektive šesti měsíců na pouhý měsíc, zvýšený pohyb na Ho Či Minově stezce nebo přesun letectva k jižní hranici VDR, se dostaly teprve ve zprávě Národní bezpečnostní rady z 12. března ke Kissingerovi. Pro toho byl již Vietnam pouze podružnou věcí. I přes jasnou snahu Severovietnamců ovládnout značnou část Jižního Vietnamu (zpráva byla předána pouhý den po pádu Ban Me Thuot) a naprostou neschopnost Jihovietnamců jim v tom bránit (o schůzce Thieua s jeho generály, na které bylo rozhodnuto se stáhnout ze severu země, byl Washington informován), zpráva

⁹⁰³ Le Gro, William E., Vietnam from cease-fire to capitulation, Washington, 1988, s. 151.

⁹⁰⁴ Kamas, Daniel, Válka ve Vietnamu, 1964-1975, Olomouc, 1997, s. 201.

předpokládala, že vojenský nátlak budou komunisté chtít zúročit především na poli diplomatickém a politickém. Analytici předpokládali, že Hanoj bude po Saigonu požadovat odstoupení Thieua a vznik Národní rady smíření a svornosti, která sice měla podle pařížské dohody začít pracovat do 60 dní od vyhlášení příměří, ale díky absolutnímu ignorování a soustavnému sabotování této části dohody ze strany Thieua se tak nikdy nestalo. Národní rada dle předpokladů Washingtonu měla komunistům zajistit nejen podíl na moci v zemi, ale především úplný přístup k jihovietnamským masám.⁹⁰⁵ O šest dní mladší zpráva šéfa CIA v Saigonu potvrzovala, že zpravodajské informace hovoří jasně o tom, že se VDR pokusí o změnu politické a vojenské rovnováhy na Jihu. Zpráva však předpokládala, že k takové zoufalé situaci, jaká nyní panovala v Phnompenhu, na Jihu nedojde. Saigon byl podle Washingtonu silnější, stabilnější a v lepší geografické pozici než kambodžská metropole a nikdo nepředpokládal rychle a totální zhroucení režimu.⁹⁰⁶ Oproti sebejistému klidu, který panoval ohledně budoucnosti Saigonu, ambasáda v Phnompenhu již měla od 13. března připravený „záložní“ plán, což nebylo nic jiného než evakuace americké ambasády a amerických občanů s krycím označením Eagle Pull. To, jak Američané důvěřovali stabilitě Lon Nolova režimu, dokazuje, že první nástin tohoto plánu byl hotov již v lednu 1973.⁹⁰⁷ Pokud však Thieu doufal, že vojenský postup VDR donutí Washington k nějaké akci, musel být zklamán. Na schůzce Forda, Kissingera s dalšími specialisty na zahraniční vztahy se uvažovalo pouze o poskytnutí min VNAF a zaminování přístavů VDR. Kissinger však poznamenal, že to by stejně nic neřešilo, neboť Saigon neměl sílu k jejich masivnímu použití. Vyslání amerických ozbrojených sil přímo na podporu ARVN Kissinger odmítal, i když tvrdil, že to je jediná věc, které Hanoj rozumí. Vzhledem k reakci v tisku a veřejnosti také doporučoval opatrnost při posilování jednotek v oblasti. Přestože dne 12. března odmítla Sněmovna reprezentantů drtivou většinou navýšení fondů pro Vietnamskou republiku a o den později se Výbor Senátu pro zahraniční záležitosti odmítl zabývat plánem na další finanční pomoc Saigonu a Phnompenhu, Ford počítal, že se mu nakonec ve světle událostí odpor Kongresu podaří překonat. Dokonce chtěl pomoc Vietnamské republice navýšit z 300 milionů na 500 milionů USD, což s přihlédnutím k tomu, že další projednávání pomoci ve výboru bylo odročeno na konec dubna a na program Kongresu se mohla nejdříve dostat teprve mezi

⁹⁰⁵ FRUS, 1969–1976, Volume X, Vietnam, January 1973 – July 1975, Document 185. Memorandum From William Stearman of the National Security Council Staff to Secretary of State Kissinger, Washington, March 12, 1975, Washington, 2010, s. 675-678.

⁹⁰⁶ FRUS, 1969–1976, Volume X, Vietnam, January 1973 – July 1975, Document 189. Memorandum From the President's Deputy Assistant for National Security Affairs (Scowcroft) to President Ford, Washington, March 18, 1975, Washington, 2010, s. 682-683.

⁹⁰⁷ FRUS, 1969–1976, Volume X, Vietnam, January 1973 – July 1975, Document 186. Telegram From the Embassy in Cambodia to the Department of State, Phnom Penh, March 13, 1975, Washington, 2010, s. 677-678.

6. a 9. dubnem, nebyla právě nejrychlejší forma pomoci.⁹⁰⁸ Mezitím se Ford snažil uklidnit Thieua a vyjádřil mu plnou podporu, avšak naprosto se vyhnul jakýmkoliv konkrétním slibům. Pouze přislíbil, že až se vyjasní politická situace v Kongresu, pokusí se získat pro Vietnamskou republiku maximální pomoc.⁹⁰⁹ Thieu měl však o pomoci jasnou představu, kterou nepokrytě napsal do odpovědi na Fordovo poselství z 25. března. Vedle veškeré materiální podpory, která byla nutná k udržení pozic a odražení nepřítele, žádal o krátkou intenzivní leteckou kampaň B-52.⁹¹⁰ To samozřejmě bylo pro Američany tabu. Ani americké tajné služby nepředpokládaly, že bude potřeba rychlé americké vojenské pomoci. Největším nebezpečím pro Thieua neměl být postup Severovietnamců, ale nespokojenost jeho vlastních generálů. Ti byli zatím naprosto překvapeni vývojem a zaměstnání bojem a neměli možnost o situaci přemýšlet a prezident je mohl ve svých rozhodnutích stavět před fait accompli. Pokud se situace uklidní a oni dostanou šanci o situaci přemýšlet, jednoznačně ze situace obviní nekompetentního Thieua a pokusí se jej svrhnout a nastolit vlastní režim. Zatím sice ani Američané ani jejich jihovietnamští informátoři nějakou schůzku konspirátorů nezaznamenali, ale dalo se předpokládat, že se již opozice formuje. Dle CIA bylo jasné, že dva nejsevernější vojenské regiony jsou pro Vietnamskou republiku ztraceny a nyní budou všechny síly soustředěny k obraně okolí Saigonu a delty Mekongu, tedy III a IV vojenského regionu, ve kterých byl zatím klid. Zajistit jejich obranu bylo pro Saigon nyní prioritou, neboť se předpokládalo, že příští rok (tj. roku 1976) je VDR vojensky napadne. Úkolem tedy bylo nahradit před touto ofenzivou materiální ztráty, které ARVN utrpěla na severu, zajistit obranu vojenských regionů III a IV a pacifikovat případné rebely.⁹¹¹ Jak byly odhady Washingtonu chybné, dokazuje, že na poradě s Fordem 28. března předpokládali zástupci ministerstva obrany, že se Danang udrží maximálně deset dní, avšak Jihovietnamci mají dostatečné kapacity pro provedení evakuace. Stejně tak ztráty na materiálu neměli dle jejich odhadů přesáhnout 200 milionů USD.⁹¹² Dosavadní postoj Washingtonu k dění ve Vietnamské republice shrnul ve svém memorandu člen štábu Národního bezpečnostního poradce William Smyser. Washington, až na připomenutí humanitární situace uprchlíků na začátku tiskové konference pronesené Fordem 6. března 1975, neudělal nic. Spojené státy neiniciovaly

⁹⁰⁸ FRUS, 1969–1976, Volume X, Vietnam, January 1973 – July 1975, Document 191. Memorandum of Conversation, Washington, March 24, 1975, Washington, 2010, s. 686-678.

⁹⁰⁹ FRUS, 1969–1976, Volume X, Vietnam, January 1973 – July 1975, Document 192. Letter From President Ford to President Thieu, Washington, March 25, 1975, Washington, 2010, s. 695-697.

⁹¹⁰ FRUS, 1969–1976, Volume X, Vietnam, January 1973 – July 1975, Document 193. Backchannel Message From the Deputy Chief of Mission in Vietnam (Lehmann) to the President's Deputy Assistant for National Security Affairs (Scowcroft), Saigon, March 26, 1975, Washington, 2010, s. 697-699.

⁹¹¹ FRUS, 1969–1976, Volume X, Vietnam, January 1973 – July 1975, Document 195. Special National Intelligence Estimate, Washington, March 27, 1975, Washington, 2010, s. 702-706.

⁹¹² FRUS, 1969–1976, Volume X, Vietnam, January 1973 – July 1975, Document 196. Minutes of National Security Council Meeting, Washington, March 28, 1975, Washington, 2010, s. 706-710.

vytvoření mezinárodního tlaku na Hanoj, nijak nezvýšily svoji pomoc Jižnímu Vietnamu, Ford neposlal otevřený dopis Thieuovi vyjadřující zemi podporu, ba ani nebyla poslána do Hanoje protestní nóta. Smyser to dával za vinu především tomu, že americká administrativa se na věc nedívala pohledem mezinárodním, ale pouze domácím. Dopady finanční krize byly na domácí ekonomiku ohromné a jednoduše řečeno nikdo nejevil o zahraničí a válku v Indočíně zájem (dokonce i Fordova snaha o omilostnění mužů, kteří se nedostavili k odvodu a dezertérů, nepřinášela politické body).⁹¹³ Kongres byl příliš zahleděn do amerických problémů a Ford a jeho administrativa byla natolik slabá, že si samostatnou akci bez alespoň částečného souhlasu Kongresu nemohla dovolit. Dokonce i ve formálních stanoviscích, jako byla žádost o pomoc vietnamským uprchlíkům, se Ford vyhýbal jakýmkoliv výzvám na pomoc válkou sužované zemi. To muselo být pro poměrně sebejistého ministra zahraničí tvrdé doznání vlastní neschopnosti. Do budoucna muselo být provedeno několik opatření, která měla posílit roli USA v Indočíně a pomoci jihovietnamskému spojenci. V první řadě museli Američané získat vliv na severovietnamskou ofenzivu. Diplomacie měla nejen vznést oficiální protestní nótu, ale především pokusit se zatlačit na spojence Hanoje, aby VDR umírnily. Tajné služby předpokládaly, že operace proti Phuoc Longu měla být demonstrací Sovětům, která měla dokázat, že Američané nebudou reagovat na tak flagrantní porušení pařížských dohod a Sověti se nemusí obávat komplikací na mezinárodní scéně v případě větší ofenzivy. V dalším bodě navrhoval Smyser zveřejnit Weyandovu zprávu, takovým způsobem, aby „nepodřezávala důvod svého vzniku“, tedy podporu saigonského režimu. A především: USA se měly připravit na minimalizaci dominového efektu v případě debaklu.⁹¹⁴ Ve svém memorandu se Smyser odvolával na zprávu generála Weyanda. Ten se po smrti Abramse stal náčelníkem generálního štábu a byl Fordem vyslán na konci března do Saigonu, aby na místě posoudil situaci. Vedle toho měl Jihovietnamcům sdělit, že jakákoliv přímá vojenská intervence USA je naprosto vyloučená. Když se jej náčelník generálního štábu ARVN Cao Van Vien pokoušel přesvědčit, že jedinou možností, jak zastavit NVA je intenzivní letecká kampaň s použitím B-52, Weyand jej přerušil a oznámil mu, že s tím nemůže počítat. Prezident Ford ho pověřil oznámit nejvyšším zástupcům Vietnamské republiky, že mohou počítat s veškerou podporou, kterou v tuto chvíli má. Vzhledem k tomu, že byl schválen Church-Caseovův dodatek, musel by nasazení sil schválit Kongresem a bylo málo pravděpodobné, že by ten dal v současné situaci k tomu souhlas. V tomto smyslu informoval i

⁹¹³ Ford, Gerald, Proclamation 4353 - Program for the Return of Vietnam Era Draft Evaders and Military Deserters, February 28, 1975, dostupné online: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=23811> [1. 2. 2013]

⁹¹⁴ FRUS, 1969–1976, Volume X, Vietnam, January 1973 – July 1975, Document 199. Memorandum From William Smyser of the National Security Council Staff to Secretary of State Kissinger, Washington, March 31, 1975, Washington, 2010, s. 719-723.

Thieua.⁹¹⁵ Weyand nepomohl ani svou zprávou z 31. března 1975 Fordovi k prosazení jeho politiky. Generál napsal zcela upřímně, co si o situaci Jižního Vietnamu myslí a jaké má podle něho země vyhlídky. Komunistické jednotky se podle zpráv rozvědky, které měl Weyand k dispozici, začaly stahovat k III a IV vojenskému regionu. ARVN byla vyčerpaná a naprosto zdecimovaná boji na severu země. Jednotkám se nedostávalo materiálu a jejich morálka upadala. Podle Weayndových odhadů Saigonu do absolutního zhroucení zbývaly tři maximálně šest měsíců (zpravodajská agentura DIA dokonce počítala s pouhým měsícem). Jedinou možností, jak zemi zachránit před komunisty dle generála bylo okamžité zahájení masivního taktického a strategického bombardování. Takový návrh se však ve Washingtonu neseťkal s pochopením a Weyandova zpráva, tak jak to chtěl původně Kissinger a Smyser, nebyla zveřejněna.⁹¹⁶

Američané pochopili, že mezi Kambodžany a Severovietnamci vypukl souboj o to, kdo zničí svého protivníka dříve. Od 3. dubna začal v kambodžských výsostných vodách operovat evakuační svaz, který 12 dubna zahájil operaci Eagle Pull, tedy evakuaci ambasády v Phnompenhu a nejvyšších exponentů režimu. Sám Lon Nol ze země prchl již 1. dubna 1975. Překvapivě nebyl o evakuaci ze strany Kambodžanů až tak velký zájem. Sihanuk slíbil, že po svém převzetí moci dojde k potrestání pouze desíti zrádců a pro ostatní bude vyhlášen generální pardon. Ačkoliv mohlo být vrtulníky evakuováno 600 osob, k evakuaci se přihlásilo pouze 159 Kambodžanů. Vedle nich bylo evakuováno 89 amerických zaměstnanců a 35 cizinců. Nikdo z Kambodžanů nepředpokládal, co bude po dobytí moci polpotovci následovat, a všichni věřili slovům exkrále. Noční můru, která měla následovat po 17. dubnu 1975, kdy Phnompenh padl, si nikdo nedovedl představit.⁹¹⁷ V této době byla již situace Saigonu zoufalá. NVA se bleskově přesunula z dobytého severu a začala kolem zbytku Vietnamské republiky stahovat smyčku. Útok komunistů předznamenala dezerce pilota VNAF, který shodil ze své F-5 na palác v Saigonu několik pum a ostřeloval zbrojní sklady u města, načež odlétl na sever.⁹¹⁸ Prvním cílem komunistů se stalo město Xuan Loc, vzdálené od Saigonu 60 kilometrů, kterým procházely důležité cesty. Pokud by se jej podařilo ovládnout, mohla NVA pokračovat do provincie Dong Nai a odříznout Saigon od moře a

⁹¹⁵ Cao Van Vien, *The Final Collapse*. Washington, 1983, s. 124-126.

⁹¹⁶ Le Gro, William E., *Vietnam from cease-fire to capitulation*, Washington, 1988, s. 170-171.

⁹¹⁷ Clymer, Kenton, *The United States and Cambodia, 1969-2000 : a troubled relationship*, London, 2004, s. 101.

⁹¹⁸ Boniface, Roger. *MiGy nad Severním Vietnamem: vietnamské lidové letectvo v boji, 1965-1975*. Praha, 2010, s. 127.

dovršit jeho obklíčení. Boje trvaly od 9. do 21. dubna a skončily stažením sil ARVN. Cesta k pádu Jižního Vietnamu byla otevřená.⁹¹⁹

Pád Xuan Locu znamenal i pád Thieu, který večer 21. dubna abdikoval. Přestože tvrdil, že „*Rezignuje, ale nedezertuje*“ o čtyři dny nasedl do vládního speciálu a odletěl na Tchaj-wan.⁹²⁰ V úřadě jej nahradil viceprezident Tran Van Hung⁹²¹, který však po týdnu ve funkci 28. dubna také rezignoval. Nahradil jej generál Minh, který měl zachránit situaci a vyjednat se Severovietnamci příměří. Bylo však již pozdě. V 11:30 30. dubna 1975 prorazil T-54 NVA bránu prezidentského paláce a Severovietnamští vojáci obsadili Saigon. Válka ve Vietnamu skončila.⁹²²

Americký vliv na tyto události byl již minimální. Američané se soustředili především na evakuaci amerických občanů, kteří stále působili v Jižním Vietnamu a na záchranu svých bývalých zaměstnanců. Během evakuačních operací Babylift (záchrana sirotek po amerických vojácích), New Live (evakuace proamerických Vietnamců) a operace Frequent Wind (evakuace Američanů) bylo ze země evakuováno americkými ozbrojenými složkami přes 130 000 lidí (57 507 letecky a přes 73 000 lidí námořní cestou).⁹²³ Další 1 300 000 lidí se Vietnam rozhodlo opustit vlastními silami.⁹²⁴

Pokud si Američané mysleli, že je jejich angažmá po pádu Saigonu v Indočíně u konce, zmýlili se. Dne 12. května 1975 Rudí Khmerové zajali americkou nákladní loď SS Mayaguez s 40 muži na palubě. Kissinger s Fordem se na tento incident rozhodli odpovědět silou. Bylo to dáno nejen tím, že Spojené státy neměly v Phnompenhu žádné diplomatické zastoupení (zprostředkování skrze ČLR se ukázalo jako značně nespolehlivé), ale také touhou ukázat, že USA jsou stále supervelmocí a nestrpí bezdůvodné zadržování amerických občanů.⁹²⁵ Bylo rozhodnuto provést záchrannou operaci na ostrově Koh Tang, kde měla být posádka zadržována a provést výstražné bombardování přístavu Kompong Som (dříve

⁹¹⁹ Cao Van Vien, *The Final Collapse*. Washington, 1983, s. 127.

⁹²⁰ Dawson, Allan, Thieu resigns, blames U.S. for defeat In *The Bryan Times*, April 21, 1975, Bryan, 1975, dostupné online: <http://news.google.com/newspapers?nid=799&dat=19750421&id=2WZIAAAIBAJ&sjid=NFMDAAAIBAJ&pg=6266,1227080> [7. 2. 2013]

⁹²¹ Tran Van Huong (1903-1982) vietnamský politik, po studiích na Harvardu se vrátil do Vietnamu, kde sloužil v mnoha veřejných funkcích, v letech 1954 a 1964 starostou Saigonu, krátce premiérem v letech 1964 až 1965 a 1969, roku 1967 neúspěšně kandidoval na prezidenta, roku 1971 zvolen viceprezidentem Vietnamské republiky, po abdikaci Thieu se 21. dubna stal prezidentem, na funkci abdikoval o týden později, na rozdíl od mnohých odmítl opustit zemi a byl komunisty držen až do své smrti v domácím vězení, přestože mu nabídli svobodu, Huong ji odmítl dokud budou drženi v žalářích ostatní bývali jihovietnamští činitelé, přátelský tvář Thieuova režimu, osobně velmi čestný, morální a slušný politik, považován za nezkorumpovatelného, na druhou stranu politicky velmi slabý a bez politického zázemí.

⁹²² Veith, George J., *Black April: The Fall of South Vietnam, 1973-75*, Jackson, 2012, s. 1109.

⁹²³ Tobin, Thomas G., Hilgenberg, John F., Laehr, Arthur E., *Last Flight from Saigon*, Washington, 1978, s. 122.

⁹²⁴ Hlavatá, Lucie. *Dějiny Vietnamu*. Praha, 2008, s. 238.

⁹²⁵ FRUS, 1969–1976, Volume X, Vietnam, January 1973 – July 1975, Document 285. Minutes of National Security Council Meeting, Washington, May 12, 1975, Washington, 2010, s. 977-985.

Sihanoukville). Dokonce byly připraveny i B-52, avšak prezident nedal svolení k jejich použití. Považoval za příliš hrubé. Operace na záchranu posádky byla spuštěna 15. května a skončila téměř debaklem. Posádka Rudých Khmérů na ostrově byla silnější, než se předpokládalo a již z počátku operace kladla tuhý odpor. Navíc se obráncům podařilo zničit nebo poškodit většinu amerických helikoptér a výsadek se ocitl téměř v izolaci. Teprve ve večerních hodinách se jej podařilo s vypětím všech sil stáhnout. Z 250 námořních pěšáků a letců, kteří se operace přímo zúčastnili, bylo zabito 15 mužů, 41 zraněno a 3 zmizeli v boji. Ti, jak se později ukázalo, byli na ostrově zapomenuti. Později byli dopadeni Rudými Khmery a ubiti. Navíc, Kambodžané již před tím posádku propustily a celá operace se ukázala zcela zbytečnou.⁹²⁶ To však nebránilo Fordovi využít operaci k posílení svého postavení.

Poslední tečkou za válkou byl pád Laoského království a vyhlášení Laoské lidové demokratické republiky 28. listopadu 1975. Tím v Indočíně skončil poslední alespoň zčásti proamerický režim. Vztahy se všemi těmito státy byly na dlouhá léta přerušeny.⁹²⁷

⁹²⁶ Chun, Clayton, *The Last Boarding Party - The USMC and the SS Mayaguez 1975*, Oxford, 2011, s. 71-73.

⁹²⁷ Nožina, Miroslav. *Dějiny Laosu*, Praha, 2010, s. 213-215.

9. Závěrem

Po dlouhých třech desetiletích bojů válka v Indočíně skončila. Její brutalita a intenzivnost dodnes šokuje svět a pro Američany je dodnes symbolem porážky a zmaru, jejímž symbolem je úprk ze saigonské ambasády 29. dubna 1975. Pokud je osoba, které je připisována vina za tuto prohru, je to velmi často prezident Nixon. Ten je považován za toho, kdo zcela pragmaticky obětoval jihovietnamského spojence a americkou „čest a nevinnost“. Nixonova osoba je samozřejmě jednou z nejrozporuplnějších v amerických dějinách a často je mu připisováno i to, na čem měl pouze minimální vinu. Nixon problém války v Indočíně zdědil a je třeba přiznat, že si po většinu svého prezidentského období s jeho řešením nevěděl rady. Neznamená to však, že by ani on nebyl na eskalaci války před svým prezidentským obdobím nevinný. Největším „hříchem“, kterého se Nixon před svým prezidentským obdobím dopustil, se udál roku 1968, kdy sabotoval začínající pařížská jednání. VDR byla po létech bombardování a prohrané ofenzivě Tet jak morálně, tak materiálně na dně a byla zde možnost rychle uzavřít „čestný mír“ a vybědnout z indočínských problémů. Svou konspirací přes madam Chennaultovou s Thieuem se mu podařilo zbrzdit jednání natolik, že se severovietnamský režim znovu zkonsolidoval a dokonce se mu podařilo znovu vybudovat i Vietkong. Hlavní motivací nebylo získat lepší podmínky pro mír, jak sliboval Thieuovi, ale zdiskreditovat Johnsona. Základní chybou, kterou však v souvislosti s indočínskou válkou trpěly všechny administrativy, bylo podceňování nepřítele. Nixonova koncepce „šíleného muže“, kterou se pokoušel několikrát Hanoj zastrašit, na VDR neúčinkovala. Severovietnamci věděli, že na jejich straně byl nejen komunistický blok, ale i značná část demokratického světa včetně velkého množství amerických občanů. Jakákoliv eskalace konfliktu ze strany Američanů („vpád“ do Kambodži, invaze do Laosu) byla provázená nejen protesty v zahraničí, ale především doma, což dokonce štěpilo i jeho administrativu. Toho si Hanoj byla vědoma a využívala této rozepře více než skvěle. Severovietnamští vyjednávači Le Duc Tho a Xuan Thuy se během jednání s hlavním vyjednávačem a diplomatických stratégem Spojených států Henrym Kissingerem ukázali jako velmi tvrdí a schopní vyjednávači, kteří dokázali supervelmoc často dostat do velmi prekérních situací. Americká diplomacie neměla mocenské páky, které by mohly zatlačit na Hanoj, a ta by ze svých požadavků ustoupila. Dnes nelze pochybovat o tom, že tandem Nixon – Kissinger patřil k jedněm z nejlepších a nejschopnějších diplomatických administrativ v dějinách USA. Trojúhelníková diplomacie jimi rozehraná, která vedla k détente s Moskvou a navázání diplomatických vztahů s ČLR

jsou dodnes skvělým příkladem vyjednávačského umění a pragmatického přístupu k diplomacii. Washington však šel do těchto jednání i s představou, že získá mocenské páky, které povedou přes Moskvu a Peking přímo do Hanoje.

Především Peking se měl stát klíčovým při vytvoření nátlaku na posthočiminovské politbyro. Hanoj, přestože byla naprosto závislá na dodávkách z obou komunistických obrů, si dokázala udržet svobodu jednání a nenechala se jimi příliš ovlivňovat. Severovietnamci mistrně využívali napětí mezi oběma mocnostmi. Peking si uvědomovala, že vietnamsky nacionalista Ho Či Min a jeho pohrobci nikdy nebyli skutečnými přáteli Číny, a že využívají spory s Moskvou a Maovu paranoii z „amerických imperialistů“ ke svému prospěchu. Pokud se jednalo čistě o čínsko-vietnamské vztahy, Peking se jednoznačně přikláněl již od roku 1954 a ženevských dohod na rozdělení Vietnamu na dvě znesvářené země. ČLR se tím de facto stávala regionální supermocností a Severní Vietnam by byl jednoznačně závislý na její libovůli. Toho si byla Hanoj dobře vědoma a během sovětsko-čínské roztržky dávala přednost Moskvě. Nikdy však nepřekročila meze, za které by nebylo možné se vrátit a vždy se ji podařilo Peking nějak uspokojit. Naopak Mao, který jinak Vietnamci, jako ostatně většina vládců Číny, pohrdal, válku v Indočíně chápal jako předzvěst amerického útoku na ČLR. Čím déle Hanoj v boji vydržela a tím pro ČLR získala více času, tím lépe. Na druhou stranu, když se objevila v oblasti konkurence politického a vojenského monopolu Hanoje v podobě Rudých Khmérů, Čína neváhala a podpořila je. Průlom v podobě navázání diplomatických vztahů s USA sice Pham Van Donga zneklidnil, ale velmi brzy přišel na to, že se jedná spíše o účelový tah v rámci osvědčeného přísloví, tvrdícího „že nepřítel mého nepřítele je mým přítelem“ a tím nepřítelem (alespoň v tomto období) nebyla Hanoj, ale Moskva.

Sovětský svaz využíval válku v Indočíně po celou druhou polovinu 60. let především propagandisticky. Dokazoval na ni útočné plány „imperialistů“ a využíval je pro sebepropagaci jako mírové mocnosti. Sověti chápali válku v Indočíně jako prevenci války v Evropě. Dokud byly Spojené státy zainteresovány v této válce, nemohly se plně věnovat Evropě. Rozhodně hrál svou roli i konflikt s Čínou, v níž mohla Moskva hrát i vietnamskou kartou. Když se podařilo zlepšit vztahy s Washingtonem, Sověti rozhodně Vietnam neopustili. Předpokládali, že dříve nebo později po vítězství VDR budou mít možnost vybudovat v oblasti základnu. Navíc pokud by bratrskou zemi opustili a přestali ji podporovat, mohlo to mít neblahé účinky na jejich impérium. VDR byla zcela otevřeně prosovětská, a pokud by se k ní Moskva obrátila zády, mohlo to rozkolísat dosud věrné východoevropské soudruhy. To vše si při jednání s Moskvou a Pekingem Kissinger s Nixonem uvědomovali. Válka

v Indočíně vždy při jednáních hrála druhou roli. I když se Nixon několikrát v prchlivosti pokusil přitlačit kvůli neústupnosti Severovietnamců na Moskvu a snažil se přesvědčit Kissingera o podmínění jednání o SALT ukončením podpory Hanoje, Kissinger nikdy tak daleko nezašel. Bilaterální vztahy všechny tři mocnosti odmítaly kvůli Indočíně obětovat. I přes všechny pokusy bylo jednání v Paříži především na bázi dvou zemí.

Z tohoto jednání byly prakticky vyloučeny tři indočínské proamerické režimy, které se držely jen za notné finanční a vojenské podpory Spojených států. Problémem všech těchto zemí byla politická nestabilita a nevyzrálost, neschopnost přežít bez „velkého amerického bratra“ a postrádání národní myšlenky. Nejsilnější pozici měla samozřejmě Vietnamská republika. Země se za dvacet své existence stala poměrně ekonomicky rozvinutou, avšak nikdy se nezbavila absolutní závislosti na americké pomoci. Většina jejích obyvatel nesnášela saigonskou vládu, která byla extrémně zkorumpovaná. Saigonský režim si nikdy nedokázal vytvořit jakoukoliv autoritu v zahraničí. Na mezinárodním poli byl spíše trpěn jako enfant terrible „velkého amerického bratra“. Jižní Vietnam se nikdy nestal standardní demokracií a vedle komunistické opozice byla vždy důsledně potlačována i opozice demokratické. Zemi ovládaly rodinné klany a mafie. Nixon a Kissinger navenek hráli roli pozorného spojence, jehož zajímají názory Thieua a jeho administrativy. Skutečnost však byla taková, že Nixon nebral nikdy přespřílišné ohledy na Saigon a dokázal na Thieua přitlačit jak po dobrém, tak po zlém. Jakmile se Spojené státy z Jižního Vietnamu vojensky stáhly, bylo již jen otázkou času, kdy režim padne.

Stav Vietnamské republiky byl v porovnání s jeho sousedy, kde byly během let vytvořeny proamerické vlády na vysoké úrovni. Vztah Laosu a Kambodži k USA byl naprosto vazalský a bez podpory Washingtonu oba režimy neměly šanci dlouho přežít. Dá se tvrdit, že bez intrik CIA by Kambodžská republika ani nikdy nevznikla. Navíc bez přímé americké letecké podpory a jihovietnamské vojenské podpory, která prakticky trvala až do roku 1975, by se Lon Nolův režim zhroutil již krátce po svém vzniku. V obou zemích působila komunistická guerilla. Zatímco Pathet Lao byl jednoznačně vázán na Hanoj a ta jednoznačně řídila jeho politiku, Rudí Khmerové z Kambodži se stali téměř neovladatelnými, i když podporu jednoznačně hledali v Číně. I ta však na ně neměla absolutní vliv. Ohledy mocností na zájmy těchto států byly minimální. Spojené státy se na rozdíl od Jižního Vietnamu, kde bylo alespoň zdání, že USA svému spojenci naslouchají, v případě Vientianu a Phnompenhu se o tom nedalo ani hovořit. Země byly ve vleku svého spojence a nezbývalo jim než s ním v čemkoliv souhlasit. Bez něj nebyly nic.

Velmi spektakulární otázkou je možné vojenské vítězství Spojených států a Jižního Vietnamu v konfliktu v Indočíně. Většina vojenských analytiků, kteří tvrdí, že strategie posledních let angažovanosti USA ve válce v Indočíně argumentuje tím, že se soustředěným bombardováním a akcemi na území okolních států podařilo oslabit zásobování Vietkongu natolik, že guerilla mohla být poražena vojensky. V posledních letech angažovanosti se Spojeným státům podařilo válku v Indočíně především rozmělnit tak, že se VDR nemohla soustředit pouze na Vietnamskou republiku, ale musela zajistit své pozice v Laosu a Kambodži. Především v Kambodži byla situace po pádu Sihanuka v roce 1970 pro Severovietnamce velmi složitá. Vedle bojů s proamerickými silami, které byli velmi slabé, jihovietnamskou ARVN se Hanoj obávala i nevypočitatelných Rudých Khmerů, kteří brzy ovládli velkou část Kambodži. Naopak Laoská situace byla poměrně přehledná: proamerický král a Američany vytvořená hmongska armáda proti komunistickým povstalcům z Pathet Lao. Když obě strany nařídily svým laoským vazalům přerušit bojů, válka rychle utichla a bývalí nepřátelé se sešli v jedné vládě. Jiná situace byla v Kambodži. Zde se Pol Pot vymkl kontrole nejen Hanoje, ale i Peking, a na všechny prosby a výhrůžky požadující po něm respektování příměří, nereagoval. Situace obou proamerických vlád a jejich armád byla prakticky stejná. I přes enormní snahu Spojených států vycvičit, vyzbrojit a materiálně zabezpečit laoskou a kambodžskou armádu se z nich nikdy nepodařilo postavit efektivní a vojensky hodnotné celky, které by byly schopny bez podpory USA bojovat s povstalcí. Již roku 1970 musel být kvůli extrémní dezerci a neschopnosti vládní armády zachraňován Phnompenh americkými leteckými údery, intervencí americké a jihovietnamské armády před totální porážkou od Rudých Khmerů. To se opakovalo i v letech 1971, 1972 a 1973. Rok 1974 přežil Lon Nolův režim jen zázrakem. Vang Paova „tajná“ armáda byla efektivní díky bojovnosti Hmongů, pro které bylo válčení po staletí obživou. Jakmile došly americké zbraně a především peníze z amerických fondů, armáda se prostě rozpadla a zbytky byly Pathet Laem již jednoduše rozprášeny nebo asimilovány. I úspěch vietnamizace byl pouze relativní. Válka v Indočíně, pokud by nedošlo k rychlému zásahu amerického letectva, by s největší pravděpodobností skončila již roku 1972 pádem jihovietnamského režimu. Neschopnost sebeobrany všech proamerických režimů vytvořených na území bývalé Francouzské Indočíny byla přímo symptomatická. Vojenské vítězství nebylo možné bez alespoň minimální ochoty občanů Vietnamské republiky, Kambodžské republiky a Laoského království postavit se komunistickým povstalcům a bránit svůj režim. Jedinou možností, jak se komunistům vojensky ubránit či alespoň zbrzdit jejich postup, bylo zničit jejich zásobovací cestu Ho Či Minovu stezku. Jižní Vietnam nebyl Jižní Koreou, izolovanou od ostatních zemí v cípu

vlastního poloostrova, kterou bylo možné odříznout od zbytku světa pozemní opevněnou hranicí a námořní bloádou. Pokud mělo být zabráněno posilování povstalců z komunistického Severu, musela být provedena rozsáhlá pozemní intervence i do Kambodži a především do Laosu. Pokud by se tomu tak stalo s počátkem přímé intervence USA v Indočíně v letech 1965 nebo 1966, byla zde značná šance na úspěch. Avšak roku 1970, kdy došlo k puči v Kambodži a americko-jihovietnamskému vpádu a roku 1971, kdy provedla ARVN operaci Lam Son 719 v Laosu, již byla síť stezek natolik hustá, že jednotlivé operace a „vpády“ nemohly pohyb zásob na stezce zcela zastavit. Podobně tomu bylo i s bombardováním stezky. Přestože americké letectvo hlásilo fantastické úspěchy, skutečnost byla jiná a po stezce se do cílových bodů dostala většina materiálu. Jedinou možností, jak stezku přerušit bylo vybudovat dobře motivované místní armády s podporou většiny obyvatelstva, štedře dotované USA, které by případě potřeby nasazovalo na jejich podporu letectvo. To se však nikde nezdařilo. Ani Kambodžská republika, ani Laoské království, ba ani Vietnamská republika nedokázaly získat tolik lidí, aby bojovali za jejich státní idey. To Nixon, i když samozřejmě na venek tvrdil něco jiného, velmi dobře chápal. Vojenskou strategií Spojených států posledních let války bylo co nejvíce oslabit nepřítele, tím získat čas pro režimy a především pro poklidné stažení z regionu. Po krachu ofenzivy roku 1972 si toto uvědomila i Hanoj a byla ochotna podepsat mírovou dohodu, i když ta byla pro ni, jak se zdálo nestranným pozorovatelům, nevýhodná. Již při jejím podpisu bylo v Hanoji (ale i v Saigonu a Washingtonu) jasné, že nikdy nedojde k jejímu dodržení a naplnění. Ve chvíli, kdy Indočínu opustil poslední americký voják, padaly pod stůl i všechny americké sliby o vojenské podpoře.

Zatímco Nixonova politika v Indočíně byla jednoznačná a řídila se myšlenkou, co z konfliktu nejdříve vybědnout, prezident Ford již žádnou programovou politiku pro Indočínu neměl. Po podepsání pařížských dohod se stalo přesně to, co předpokládal Kissinger: z Indočíny se opět stal malý poloostrov velkého kontinentu. Zatímco Spojené státy byly zaneprázdněny jinde a svoji podporu kvůli vnitropolitickým tlakům neustále omezovaly, SSSR a ČLR pokračovaly nadále v neztenčených dodávkách, i přesto, že vztahy Pekingů s Hanojí se začali kalit. Ve vichru krize na Blízkém východě, a z ní vycházejícímu zhoršení vztahů se SSSR a ropné krizi se Američané o osud Vietnamu, tedy země, kde jich během osmi let intervence padlo 58 000, téměř přestali zajímat. Dokonce do oblasti přestaly plynout i americké dotace. V této době se projevíly meze vietnamizace. Vietnamská republika nebyla schopna sama financovat boj proti severnímu nepříteli a po plném převzetí zodpovědnosti za

obranu země se opět zvýšila míra dezerce na takovou míru, že se některé jednotky staly nebojeschopné. Korupce zasáhla i bojové jednotky a pěchota musela korumpovat dělostřelectvo a letectvo, aby je podporovaly. Systém Jižního Vietnamu se bez velkého partnera rozkládal, i když se zdál stále silný. Saigonský režim měl stále ve zbrani 700 000 mužů a ovládal města. Bylo to však pouze zdání. Po otřesech na konci roku 1974 a začátku roku 1975, kdy se podařilo Severovietnamcům vyvrátit Vietnamskou republiku, se i v ostatních zemích zhroutily proamerické režimy. Ukázalo se, jak zcestné byly teorie o převzetí zodpovědnosti za svůj vlastní osud místními vládami a jejich schopnost přežít.

Marc Frey ve své knize tvrdí, že USA prohrály válku a vyhrály mír, zatímco národy Indočíny vyhrály válku a prohrály mír. Je to samozřejmě poněkud nadsazený výrok, ale v mnohém vystihuje situaci v oblasti po pádu Saigonu do prvních let 90. let. Indočína si v této době prošla genocidou v Kambodži, invází Číňanů do VSR v roce 1979, hladomory a ekonomickým strádáním. Jako tečkou za tímto údobím lze považovat teprve rok 1995, kdy Bill Clinton oficiálně navázal diplomatické vztahy s Vietnamem. Avšak válka v Indočině není stále uzavřeným tématem. Každý rok přináší nová zjištění a fakta, které zprůhledňují okolnosti diplomatických jednání a politického uvažování obou stran. Centrem těchto odhalení bývá často prezident Richard Nixon a jeho muž ve stínu, který se dostal na výsluní, Henry Kissinger. Zdrojem nových informací bývají nejen nově odtajněné archivní materiály, ale i vzpomínky a především magnetofonové pásky, které si po léta v úřadě paranoidní prezident tajně nahrával. Nejvíce drtivý dopad mají tyto informace především na reputaci Henryho Kissingera. Některá vyjádření, která s prezidentem Nixonem na těchto páskách vyslovil, jsou nejen za hranicí demokratických praktik, ale i základní lidské slušnosti. Pásky však vydávají svá tajemství jen pomalu stejně jako archivy CIA, Kremlu, Zakázaného města a Hanoje. Je zde stále mnoho a mnoho otázek, které čekají na odpovědi. Jaká byla angažovanost CIA na kambodžském puči roku 1970? Jaké operace prováděly tajné služby a jejich jednotky na území VDR? Kolik takových akcí bylo provedeno po mírových smlouvách? Jaká byla vedena jednání mezi Washington a Kremlem, Washingtonem a Pekingem, a Kremlem a Pekingem o Vietnamu? Co na nich bylo projednáváno a ujednáno a není to dosud známo? Jaký skutečně byl vliv Kremlu a Pekingem na Hanoj a její politiku? Kolik skutečně bojovalo čínských vojáků v Indočině? Kolik jich v Indočině zahynulo? Jaký byl celkový rozsah materiální pomoci VDR? Byly skutečně do ČLR a SSSR převezeni někteří američtí zajatci? Toto vše je jen drobná část otázek, na které stále neexistují uspokojivé odpovědi. Válka v Indočině měla i daleko prozaičtější, brutálnější a tragičtější část.

Američané stále oplakávají více než 58 000 mrtvých a snaží se dopátrat osudu více 1700 zmizelých. Bohužel jen pozvolna se rozjíždějí programy orálních historiků, kteří se snaží zachytit osudy „druhé strany“, tedy Vietnamců, Kambodžanů, Laosanů, ale i Číňanů a Sovětů, kteří ve válce nejen bojovali, ale i žili a především jim osudově zasáhla do života a sebrala jim jejich bližní. Ostatně v mlhách je dodnes i počet obětí tohoto strašného konfliktu. Odhaduje se, že v něm padlo mezi 1 481 047 až 4 008 047 lidí a další statisíce byly zraněny. Dědictvím konfliktu je zamoření země chemikáliemi, kvůli kterým se do dnes rodí těžce postižené děti. V Kambodži ročně přijde o život kvůli bombám z amerického bombardování a nášlapným minám Rudých Khmérů 900 až 800 lidí. Dědictví války je tedy stále živé a strašné a mělo by být mementem, že historikova práce je často více než jen mrtvou a ode dneška vzdálenou prací v archivech. Za historií jsou především lidské osudy, které jsou často, jako v tomto případě, historií poznamenávány do dnes.

10. Seznam pramenů a literatury:

10.1. Prameny:

77 Conversations Between Chinese and Foreign Leaders on the Wars in Indochina, 1964 - 1977, Washington, 1998.

Bishop, Chris, Vietnamský válečný deník 1964-1975: zkušenosti, zážitky a pocity vojáků v jihovýchodní Asii měsíc po měsíci. Praha, 2005.

Broughton, Jack, Nad hřebeny Fanxipang - Úloha letounů Thunderchief F-105 v letecké válce ve Vietnamu, Praha, 2008.

Foreign Relations of the United States, 1964–1968, Volume VII: Vietnam, September 1968–January 1969, Washington, 2003.

FRUS, 1969 – 1976, Volume VI, Vietnam, January 1969 - July 1970, Washington, 2006.

FRUS, 1969–1976, Volume E–13, Documents on China, 1969–1972 , Washington, 2006.

FRUS, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973, Washington, 2010.

FRUS, 1969–1976, Volume VII, Vietnam, July 1970–January 1972, Washington, 2010.

FRUS, 1969–1976, Volume VIII, Vietnam, January–October 1972, Washington, 2010.

FRUS, 1969–1976, Volume VIII, Vietnam, January–October 1972, Washington, 2010.

FRUS, 1969–1976, Volume X, Vietnam, January 1973 – July 1975, Washington, 2010.

FRUS, 1969–1976, Volume XII, Soviet Union, January 1969–October 1970, Washington, 2006.

FRUS, 1969–1976, Volume XIV, Soviet Union, October 1971–May 1972, Washington, 2006.

FRUS, 1969–1976, Volume XV, Soviet Union, June 1972–August 1974, Washington, 2011.

FRUS, 1969–1976, Volume XVII, China, 1969–1972, Washington, 2006.

FRUS, 1969–1976, Volume XII, Soviet Union, January 1969–October 1970, Washington, 2006.

Haldeman, Harry Robbins, The Haldeman Diaries: Inside the Nixon White House, New York, 1994.

Katsiaficas, George N., Vietnam Documents: American and Vietnamese Views of the War, New York, 1992.

Kissinger, Henry. Bouřlivé roky. Praha, 2004.

Kissinger, Henry. Krize. Praha, 2006.

Kissinger, Henry. Roky obnovy. Praha, 2002.

Kissinger, Henry. Roky v Bílém domě. Praha, 2006.

Li, Xiaobing , Voices from the Vietnam War: Stories from American, Asian, and Russian Veterans , Lexington, 2010.

Maga, Tymotheny P. The 1960s, New York, 2003.

Mosyakov, Dmitry, The Khmer Rouge and the Vietnamese Communists: A history of their relations as told in the Soviet archives, New Haven, 2007,

Nixon, Richard M., RN: The Memoirs of Richard Nixon, New York, 1978.

Palmer, Dave Richard, Volání polnice, Brno, 1996.

Sorley, Lewis, Vietnam Chronicles: The Abrams tapes 1968–1972, Lubbock, 2004.

Van Eyck, Manuel F., Pěšákem ve Vietnamu. Praha, 2010.

Wiknik, Arthur Jr., Nam Sense: Surviving Vietnam with 101st Airborne Division, Drexel, 2009.

10.2. Literatura:

Anderson, Paul, Když bodá škorpión - Historie australského 3. jízdního pluku v Jižním Vietnamu v letech 1965-1972, Praha, 2004.

Ang Cheng Guan, Ending the Vietnam War: The Vietnamese Communists' Perspective, London, 2003.

Anthony, Victor B., The War in Northern Laos, Washington, 1993.

Appy, Christian G., Patriots: The Vietnam War Remembered from All Sides, New York, 2003.

Arnold, James R., Ofenziva Tet 1968 – Zvrat ve Vietnamu, Vratislav, 2010.

Bernard C. Nalty, Air Power and the Fight for Khe Sanh, Washington, 1986.

Birtle, Andrew J., U. S. Army Counterinsurgency and Contingency Operations Doctrine 1942–1976, Washington, 2006.

Blakely, Ruth, State terrorism and neoliberalism: the North in the South. New York, 2009.

Boniface, Roger. MiGy nad Severním Vietnamem: vietnamské lidové letectvo v boji, 1965-1975. Praha, 2010.

Bowman, Martin W., Bojové legendy - F-4 Phantom, Praha, 2005.

Brennan, Matthew. Lovci-zabijáci: Letecké zbraně, letečtí průzkumníci, palubní střelci, Vietnam 1965-1972. Ostrava, 1997.

Brooks, Douglas J., The Phoenix Program: A Retrospective Assesmet, Waco, 1989.

Brown, McAlister, Hardy Gordon, Isaacs, Arnold, Pawns of War. Boston, 1987.

Buckingham, William. The Air Force and Herbicides in Southeast Asia, Washington, 1982.

Cao Van Vien, The Final Collapse. Washington, 1983.

Clarke, Jeffrey J., Advice and Support: The Final Years, 1965-1973, Washington, 1988.

Clymer, Kenton, The United States and Cambodia, 1969-2000 : a troubled relationship, London, 2004.

Cosmas, Graham A., MACV The Joint Command in the Years of Withdrawal, 1968–1973, Washington, 2007.

Dacy, Douglas C., Foreign aid, war, and economic Development, Cambridge, 2005.

Daddis, Gregory A., No Sure Victory: Measuring U.S. Army Effectiveness And Progress In The Vietnam War, Chapel Hill, 2009.

Danver, Steven, Revolts, Protests, Demonstrations, and Rebellions in American History Vol.1, Santa Barbara 2010.

Davies, Peter E.F-4 Phantom II vs MiG-17/19 : válka ve Vietnamu 1965-73, Praha, 2010.

Davies, Peter E.F-4 Phantom II vs MiG-21 : válka ve Vietnamu. Praha, 2009.

Davies, Peter, F-105 Wild Weasel vs SA-2 "Guideline" SAM. Vietnam 1963-1973, Oxford, 2011.

Dickson, Paul, The Electronic Battlefield, Bloomington, 1976.

Dunnigan, James, Nofi, Albert: Dirty Little Secrets of the Vietnam War: Military Information You're Not Supposed to Know, New York, 2000.

Dunstan, Simon, Vietnam Choppers: Helicopters in Battle 1950-1975, Oxford, 2003.

Engelmann, Larry, Tears before the Rain: An Oral History of the Fall of South Vietnam, Oxford, 1990.

Ethell, Jeffrey; Price, Alfred, Jeden den dlouhé války: 10. květen 1972, letecká válka, severní Vietnam, Ostrava, 1999.

Faligot, Roger, Krop, Pascal, Bazén - Francouzská tajná služba (1944-1984), Praha, 1998.

Farber, David R., Chicago 68, Chicago, 1988.

Frey, Marc. Dějiny vietnamské války: tragédie v Asii a konec amerického snu. Praha 2003.

Fulgham, David, Maitland, Terrence, South Vietnam on Trial, Boston, 1984.

Gargus, John, The Son Tay raid : American POWs in Vietnam were not forgotten, Austin, 2007.

Gargus, John, The Son Tay raid : American POWs in Vietnam were not forgotten, Austin, 2007.

Gibbs, Lois Marie, Dying from Dioxin: A Citizen's Guide to Reclaiming our Health and Rebuilding Democracy, Falls Church, 1995.

- Gitlin, Todd, *The Sixties*, New York, 1987.
- Gould, Lewis L., 1968: *The Election That Changed America*, New York, 1998.
- Greene, John Robert, *Presidential Profiles: The Nixon-Ford Years*, New York, 2006.
- Greer, William L., *The 1972 Mining of Haiphong Harbor: A Case Study in Naval Mining and Diplomacy*, Alexandria, 1997.
- Guiden, Timothy Allan, *Defending Americas Cambodian Incursion*, tranCharlottesville, 1993.
- Haldeman, Harry Robbins, Di Mona, Joseph, *The Ends of Power*, New York, 1978.
- Hammond, William M., *United States Army in Vietnam Public Affairs: The Military and the Media, 1968-1973*, Washington, 1996.
- Head, William P., *War From Above The Clouds - B-52 Operations during the Second Indochina War and the Effects of the Air War on Theory and Doctrine*, Maxwell, 2002.
- Hlavatá, Lucie. *Dějiny Vietnamu*. Praha, 2008.
- Chun, Clayton, *The Last Boarding Party - The USMC and the SS Mayaguez 1975*, Oxford, 2011.
- Kamas, Daniel, *Válka ve Vietnamu, 1964-1975*, Olomouc, 1997.
- Karnow, Stanley *Vietnam: A History*, New York, 1985.
- Labanca, Nicola, *Válečné konflikty dneška od roku 1945 do současnosti*, Praha, 2009.
- Lam Quang Thi, *Hell in An Loc: The 1972 Easter Invasion and the Battle That Saved South Viet Nam*, Denton, 2009.
- Lavalle, A.J.C. - *The Vietnamese Air Force, 1951-1975: an analysis of its role in combat and Fourteen Hours at Koh Tang*, Washington, 1985.
- Lavalle, A.J.C., *Airpower and the 1972 Spring Offensive*, Washington, 1976.
- Lavalle, Arthur J. C., *The Tale of Two Bridges and The Battle for the Skies Over North Vietnam*, Washington, 1976.
- Le Gro, William E., *Vietnam from cease-fire to capitulation*, Washington, 1988.

- Lipsman, Samuel, Edward Doyle, *Fighting for Time: 1969–1970*. Boston, 1983.
- Litwak, Robert S. *Détente and the Nixon Doctrine: American Foreign Policy and the Pursuit of Stability, 1969–1976*. Cambridge, 1984.
- Logevall, Fredrik, Preston, Andrew, *Nixon in the World: American Foreign Relations, 1969–1977*, Oxford, 2008.
- Maga, Tymothy P. *The 1960s*, New York, 2003.
- Marolda, Edward J. *By Sea, Air, and Land: An Illustrated History of the U. S. Navy and the War in Southeast Asia*. Washington, 1994, dostupné online: <http://www.history.navy.mil/seairland/chap4.htm> [7. 11.2012]
- Matloff, Maurice. *Dějiny americké armády*. Praha, 1999.
- McCarthy, James R., Allison, George B., *Linebacker II: A View from the Rock*. Maxwell, 1979.
- McKenna, Thomas P., *Kontum: The Battle to Save South Vietnam*, Louisville, 2011.
- McNab, Chris; Wiest, Andy. *Historie vietnamské války*. Praha, 2010.
- McRaven, William H., *Speciální operace: teorie a praxe speciálních bojových operací naší doby*, Brno, 1999.
- Melson, Charles, *Vietnam Marines 1965–73*, London, 1992.
- Mesko, Jim, *VNAF: South Vietnamese Air Force 1945–1975*, Carrollton, 1987.
- Morgan, Iwan, *Nixon*, London, 2002.
- Mrázek, Rudolf, *Jihovýchodní Asie ve světové politice, 1900–1975*, Praha 1980.
- Nálevka, Vladimír, *Studená válka*, Praha 2003.
- Nálevka, Vladimír, *Světová politika I, II*, Praha 2000.
- Nalty, Bernard C. , *War Against Trucks: Aerial Interdiction in Southern Laos, 1968–1972*, Washington, 2005.
- Nalty, Bernard C., *Air War Over South Vietnam, 1968–1975*, Washington, 2001.

- Nalty, Bernarda C. *Air War over South Vietnam 1968–1975*, Washington, 2000.
- Naughton, James M., *Praise for the President Domestic and Foreign Triumph Is Seen As U. S. Reasserts Its Presence Abroad In The New York*, May 16, 1975.
- Nekola, Martin, *Operace Kondor*, Praha, 2012.
- Nguyen Duy, *Operation Lam Son 719*. Washington, 1979.
- Nixon, Richard M., *No more Vietnams*, New York, 1985.
- Nolan, Keith, *Into Cambodia*, New York, 2009.
- Nolan, William, *Into Laos*, Novato, 1986.
- Nožina, Miroslav. *Dějiny Kambodže*. Praha, 2007.
- Nožina, Miroslav. *Dějiny Laosu*, Praha, 2010. Quang Truong Ngo, *The Easter offensive of 1972*, Washington, 1980.
- Rasmus, Ed, *Palace Cobra: A Fighter Pilot in the Vietnam Air War*, New York, 2006.
- Robbins, Christopher, *The Ravens: Pilots of the Secret War of Laos*, New York, 1988.
- Rosenau, William *Special Operations Forces and Elusive Enemy Ground Targets Lessons from Vietnam and the Persian Gulf War*, Santa Monica, 2001.
- Rotmann, Gordon.L, *Tunnel Rats In Vietnam*, Oxford, 2012.
- Rottman, Gordon L., *Americká pěchota ve Vietnamu 1965-1973*. Brno, 2007.
- Rottman, Gordon L., *Army of the Republic of Vietnam 1954-75*, Oxford, 2010.
- Rottman, Gordon L., *Vietkong*, Brno, 2007.
- Sak Sutsakhan, *The Khmer Republic at War and the Final Collapse* Washington, 1987.
- Shawcross, William, *Sideshow: Kissinger, Nixon and the destruction of Cambodia*, New York, 1979.
- Short, Philip. *Pol Pot: dějiny zlého snu*. Praha, 2005.
- Schemmer, Benjamin F. *The Raid*, New York, 1976.

- Schlight, John, A War Too Long -The USAF in Southeast Asia 1961-1975, Washington, 1998.
- Smith, Charles, U. S. Marines in Vietnam High Mobility and Standdown 1969, Washington, 1988.
- Sommerová, Olga, Americká politika v Kambodži a vzestup Rudých Khmerů, Praha, 2012.
- Sorley, Lewis, Westmoreland, Harcourt, 2011.
- Staaveren, Jacob Van, Interdiction in Southern Laos, 1961–1968. Washington, 1993.
- Stanton, Shelby L., The Rise and Fall of an American Army: U.S. Ground Forces in Vietnam, 1963-1973, New York, 1985.
- Starry, Donn A. Mounted Combat In Vietnam, Washington, 1989.
- Syrůček, Milan, Kissinger-Ve službách bílého domu, Praha, 1985.
- Syrůček, Milan, Henry Kissinger - Bůh či ďábel diplomacie, Praha, 2004.
- Syrůček, Milan, Rozpůlený Banán, Praha 1978.
- Syrůček, Milan, V zajetí džungle - Nejdelší válka 20. století., Praha 2007.
- Syrůček, Milan, Záhady Angkoru, Praha, 1981.
- Thayer, Thomas C., How to Analyze a War Without Fronts: Vietnam, 1965-72 , Washington, 1975.
- Thompson, Wayne, To Hanoi and Back-The United States Air Force and North Vietna 1966–1973, Washington, 2000.
- Tilford, Earl H. Setup, What the Air Force did in Vietnam and Why. Maxwell, 1991.
- Toal, Mark J., The Mayaguez Incident: Near Disaster at Koh Tang, Quantico, 1998.
- Tobin, Thomas G., Hilgenberg, John F., Laehr, Arthur E., Last Flight from Saigon, Washington, 1978.
- Tran Dinh Tho, The Cambodian Incursion, Washington, 1979.
- Tucker, Spencer C., The Encyclopedia Of The Vietnam War, Santa Barbara, 2011.

Văn Lợi Lưu. Fifty Years of Vietnamese Diplomacy, 1945-1995. Volume I, 1945-1975. Hanoi, 2002.

Van Staaveren, Jacob, Interdiction in Southern Laos, 1960–1968. Washington, 1993.

Veith, George J., Black April: The Fall of South Vietnam, 1973-75, Jackson, 2012.

Vietnamská válka, Praha, 1983.

Westad, Odd Arne, Quinn-Judge, Sophie, The Third Indochina War - Conflict between China, Vietnam and Cambodia, 1972–79, Londýn, 2006.

Wiesner, Louis A. Victims and Survivors: Displaced Persons and Other War Victims in Vietnam, 1954–1975. Greenwood, 1988.

Wiest, Andrew, Vietnam's Forgotten Army, New York, 2008.

Willbanks, James H. Abandoning Vietnam: How America Left and South Vietnam Lost Its War. Lawrence, 2004.

Willbanks, James. H., Thiet Giap! The Battle of An Loc, April 1972, Fort Leavenworth, 1993.

Willenson, Kim, The Bad War: An Oral History Of The Vietnam War, New York, 1987.

Wyatt, David A. Dějiny Thajska, Praha, 2004.

10.3. Odborné články:

Boyny, Walter, J. Linebacker II In In Air Force Magazine, roč. 80, č. 11, 1997, s. 50-57.

dostupné online: [http://www.airforce-](http://www.airforce-magazine.com/MagazineArchive/Pages/1997/November%201997/1197linebacker.aspx)

[magazine.com/MagazineArchive/Pages/1997/November%201997/1197linebacker.aspx](http://www.airforce-magazine.com/MagazineArchive/Pages/1997/November%201997/1197linebacker.aspx)

Cannon, James, Gerald R. Ford, 2011, dostupné online:

www.pbs.org/newshour/character/essays/ford.html

Casey, Aloysius, Casey, Patrick, Lavelle, Nixon, and the White House Tapes, Air Force Magazine 2, roč. 90, Washington, 2007, dostupné online:<http://www.airforce-magazine.com/MagazineArchive/Pages/2007/February%202007/0207tapes.aspx>

Coffey, Ross, Revisiting CORDS, in Military Review březien/duben, 2006, s. 92–102.

Collins, Jr., James Lawton, The Development and Training Of The South Vietnamese Army, 1950-1972, Washington, 1991 Dostupné online:
<http://www.history.army.mil/books/Vietnam/devtrainrvn/>

Correll John T., Igloo White In Air Force Magazine, roč. 87, č. 11, 2004, s. 56-61, dostupné online:
[http://www.airforce-](http://www.airforce-magazine.com/MagazineArchive/Pages/2004/November%202004/1104igloo.aspx)
[magazine.com/MagazineArchive/Pages/2004/November%202004/1104igloo.aspx](http://www.airforce-magazine.com/MagazineArchive/Pages/2004/November%202004/1104igloo.aspx)

Correll John T., The Ho Chi Minh Trail In Air Force Magazine, roč. 88, č. 11, 2005, s. 62-68, dostupné online: [http://www.airforce-](http://www.airforce-magazine.com/MagazineArchive/Pages/2005/November%202005/1105trail.aspx)
[magazine.com/MagazineArchive/Pages/2005/November%202005/1105trail.aspx](http://www.airforce-magazine.com/MagazineArchive/Pages/2005/November%202005/1105trail.aspx)

Correll, John T., Lavelle, Air Force Magazine 11, roč. 89, Washington, 2006, dostupné online: [http://www.airforce-](http://www.airforce-magazine.com/MagazineArchive/Pages/2006/November%202006/1106lavelle.aspx)
[magazine.com/MagazineArchive/Pages/2006/November%202006/1106lavelle.aspx](http://www.airforce-magazine.com/MagazineArchive/Pages/2006/November%202006/1106lavelle.aspx)

Correll, John T., The Pentagon Papers In Air Force Magazine, roč. 90, č. 2, 2007, s. 50-56. dostupné online: [http://www.airforce-](http://www.airforce-magazine.com/MagazineArchive/Pages/2007/February%202007/0207pentagon.aspx)
[magazine.com/MagazineArchive/Pages/2007/February%202007/0207pentagon.aspx](http://www.airforce-magazine.com/MagazineArchive/Pages/2007/February%202007/0207pentagon.aspx)

Correll, John T., The Vietnam War Almanac In Air Force Magazine, roč. 87, č. 9, 2004, s. 42-62, dostupné online:
[http://www.airforce-](http://www.airforce-magazine.com/MagazineArchive/Magazine%20Documents/2004/September%202004/0904vietnam.pdf)
[magazine.com/MagazineArchive/Magazine%20Documents/2004/September%202004/0904vietnam.pdf](http://www.airforce-magazine.com/MagazineArchive/Magazine%20Documents/2004/September%202004/0904vietnam.pdf)

Frisbee, John L., The Mayaguez Incident In Air Force Magazine, Air Force Magazine 9, roč. 74, Washington, 1991, dostupné online: [http://www.airforce-](http://www.airforce-magazine.com/MagazineArchive/Pages/1991/September%201991/0991valor.aspx)
[magazine.com/MagazineArchive/Pages/1991/September%201991/0991valor.aspx](http://www.airforce-magazine.com/MagazineArchive/Pages/1991/September%201991/0991valor.aspx)

Glines, Carroll, The Son Tay Raid Twenty-five years ago this month, US forces mounted a POW rescue mission deep into North Vietnam, Air Force Magazine, č. 11, roč. 78, Washington, 1995, dostupné online: [http://www.airforce-](http://www.airforce-magazine.com/MagazineArchive/Pages/1995/November%201995/1195raid.aspx)
[magazine.com/MagazineArchive/Pages/1995/November%201995/1195raid.aspx](http://www.airforce-magazine.com/MagazineArchive/Pages/1995/November%201995/1195raid.aspx)

Hirschman, Charles, Preston, Samuel, Vu Manh Loi, Vietnamese Casualties During the American War: A New Estimate In Population And Development Review 21, No. 4, Washington, 1995, dostupné online:
<http://www.soc.washington.edu/users/brines/vietcasualties.pdf>

Hunter, Ric, The Last Battle of Vietnam In Flight Journal, roč. 5, č. 2, 2000, dostupné z: http://www.thepavecave.com/documents/pre_pave_low/the_last_battle_of_vietnam.pdf

Leary, William M. CIA Air Operations in Laos, 1955-1974: Supporting the "Secret War", Langley, 2007, dostupné z: <https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/winter99-00/art7.html>

Mitchell, John, The Son Tay Raid: A Study In Presidential Policy, Washington, 1997, Dostupné online: http://www.globalsecurity.org/military/library/report/1997/Mitchell.htm#_ftn55

Scalard, Douglas P., The Battle of Hamburger Hill: Battle Command in Difficult Terrain Against a Determined Enemy, Fort Leavenworth, 1979, Dostupné online: <http://ehistory.osu.edu/vietnam/essays/battlecommand/index.cfm>

Stellman, Jeanne, The extent and patterns of usage of Agent Orange and other herbicides in Vietnam In Nature. č. 422, New York, 2003, s. 681-687.

Uziel, Daniel, Igloo White: the Automated Battlefield, 2009 dostupné online: <http://thefutureofthings.com/column/6369/igloo-white-the-automated-battlefield.html>

Watson, George M., The Mayaguez Rescue, In Air Force Magazine, Air Force Magazine, č.7, roč. 92, Washington, 2009, dostupné online: <http://www.airforce-magazine.com/MagazineArchive/Pages/2009/July%202009/0709Mayaguez.aspx>

Wells-Dang, Andrew, Agent Orange in Cambodia: The 1969 Defoliation in Kampong Cham, 2002, dostupné online: http://www.ffrd.org/Agent_Orange/cam1969.htm

Willbanks, James H., 'The Most Brilliant Commander': Ngo Quang Truong In Vietnam magazine, October 15, 2007, dostupné online: <http://www.historynet.com/the-most-brilliant-commander-ngo-quang-truong.htm>

Woodward, Calvin, Kissinger saw Hanoi regime as acceptable In The Spokesman Review, May 26, 2006, dostupné online: <http://www.spokesman.com/stories/2006/may/27/kissinger-saw-hanoi-regime-as-acceptable/>

10.4. Internetové portály

http://101_lha.tripod.com/

<http://720mpreunion.org/>

<http://articles.latimes.com/>

<http://ehistory.osu.edu/>

<http://faocsalumni.org/>

<http://homepage.ntlworld.com/>

<http://jfk.hood.edu/>

<http://kclibrary.lonestar.edu/>

<http://life.time.com/>

<http://millercenter.org/>

<http://news.bbc.co.uk/>

<http://news.google.com/>

<http://newspaperarchive.com/>

<http://nixontapes.org/>

<http://peterslarson.com/>

<http://tedkennedy.org/>

<http://thefutureofthings.com/>

<http://uselectionatlas.org/>

<http://uspolitics.about.com/>

<http://watergate.info/>

<http://webapps.ropercenter.uconn.edu/>

<http://webapps.ropercenter.uconn.edu/>

<http://www.airforce-magazine.com>

<http://www.angelfire.com/>

<http://www.archives.gov/>

<http://www.archives.gov/>

<http://www.azcentral.com/>

<http://www.dtic.mil/>

<http://www.ffrd.org/>

<http://www.globalsecurity.org/>

<http://www.gwu.edu/>

<http://www.history.army.mil/>

<http://www.history.navy.mil/>

<http://www.historynet.com/>

<http://www.landscaper.net/>

<http://www.miafacts.org/>

<http://www.nampows.org/>

<http://www.newyorker.com/>

<http://www.nytimes.com/>

<http://www.patriotfiles.com/>

<http://www.pbs.org/>

<http://www.presidency.ucsb.edu/>

<http://www.red46.com/>

<http://www.sciencemag.org/>

<http://www.sirnosir.com/>

<http://www.soc.washington.edu/>

<http://www.spokesman.com/>

<http://www.thebattleofkontum.com/>

<http://www.thepavecave.com/>

<http://www.time.com/>

<http://www.vietnam.ttu.edu>

<http://www.vietquoc.com/>

<http://www.warandgame.info/>

<http://www.washingtonpost.com/>

<http://zpravy.ihned.cz/>

<https://www.cia.gov/>

[www.cc.gatech.edu.](http://www.cc.gatech.edu)

www.rand.org